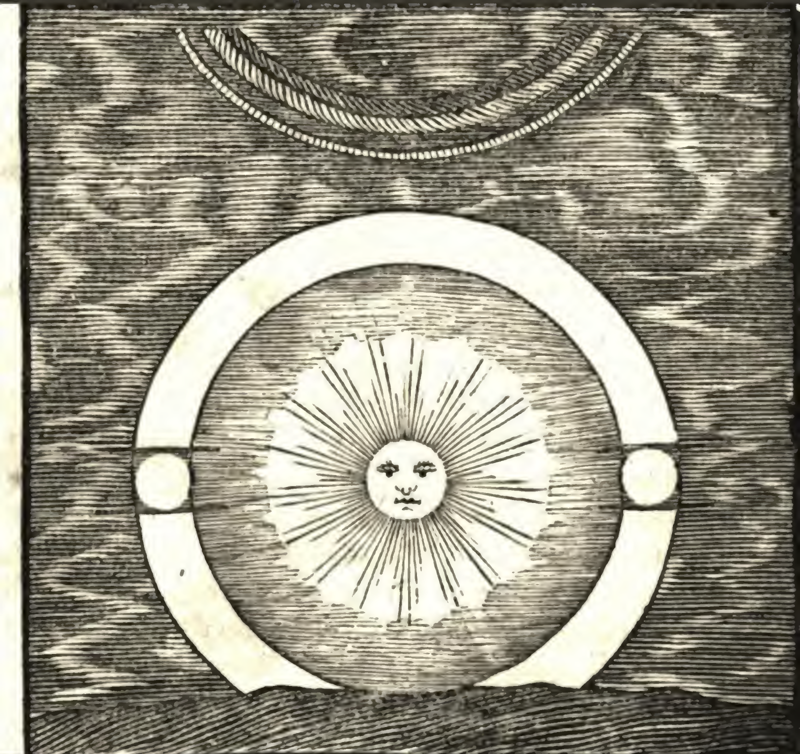

Acta eruditorum Lipsiensia, anno 1682 à 1776

ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
M DCC XXVI.
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
THOMAM FRITSCHIUM.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.
A. M DCC XXVI.

No. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCC XXVI.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEsiasticorum & Historicorum, sive HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Historicas &c. adjecit IACOBUS BASNAGE.

Tom. II. Pars I. II. III.

Antverpiæ, apud Rudolphum & Gerhardum Wetstenios, 1725, f. Alphab. 14 plag. 7.

QUa fide obstricti tenemur Lectori Benevolo, eam liberaturi, postquam, quæ Veterum scripta in primo hujus Thesauri Volumine suo se ordine excipiant, mense superiori exposuimus, jam de præsenti dicemus. Tribus potissimum Partibus absolvitur, qui hic sistitur, Operis hujus Tomus secundus, prima illarum exhibente scriptores, qui octavo, secunda & tertia eos, qui nono post Christi nativitatem Seculo aut christianæ Religionis veritatem adversus infideles & hæreticos assertum iverunt, aut aliis pro commodis Ecclesiæ scriptis inclaruisse, dicendi sunt. Inter illa Partis prioris primo quidem loco habentur, quæ ante Canisium publicam lucem nondum aspexerant, *Acta sancto Cuthberti*, *Lindisfarnensis Episcopi*, a Venerabili Beda *Heroico Carmine* conscripta, tum pag. 5. 29.
S. Joannis Damasceni contra Acephalos seu potius *Jacobitas* Liber, una cum *ejus adversus Nestorianos Dissertatione*, cui præmissa 66.
doctissimi P. Le Quien, Damasceni Operum Editoris novissimi, in hanc Dissertationem *admonitio*. Sequuntur *S. Zachariæ*, *Pontificis*, *sex cum dimidio Capita* ex Libro tertio Dialogorum Gregorii 91.

pag. 105. gorii M. quæ Græce hucusque desiderata fuerant; *Willibaldi*
125. primi Episcopi Aichstadiani, fratrisque, *Wunibaldi*, Sanctorum,
Vita, a quibusdam Sanctimonialibus Heidenheimensibus scriptæ;
139. ut & *S. Lamberti*, Trajectensis Episcopi & Martyris *Vita*, cum
145. ejus *Revelatione*, anonymo quidem, συγχρόνῳ tamen Autore.
155. Præter hæc *Collectio Historica Chronographica*, sex Libris, quo-
rum primus *Julio Africano*, secundus & tertius *Idatio*, *Thoro-*
macho quartus, sextus *Fredegario* ex Cl. Basnagii sententia tribu-
itur, contradicente Canisio, qui hunc assignat *Thoromacho*,
quinto hujus Collectionis Libro, quia sæpe jam editus fuerat,
imprimis a Ruinarto ad calcem Gregorii Turonensis, prorsus
omisso a primo hujus Thesauri Autore, Canisio, qui saltem ea,
quæ in Bibliothecis tenebris obducta delituerant, in lucem pro-
dire voluit. Continentur porro in prima hujus Voluminis parte
232. *de Vita S. Bonifacii*, Martyris, Germanorum Apostoli & Archi-
Episcopi Monguntini *Liber*, S. Willibaldo, Episcopo Eichstadi-
253. ano Autore; *Collectanea* incerti Autoris *contra Severianos & Ace-*
266. *phalos*, Francisco Turriano Interprete; *Epitome Canonum*, quam
Adrianus, Sedis Romanæ Episcopus hoc nomine primus, Carolo
297. M. Romæ obtulit; post *Etherii*, Uxamensis Episcopi, & *Beati*,
376. Presbyteri, *adversus Elipandum*, *de Adoptione Christi*, *Filii Dei*,
Libri duo; *Supplementum ad Alcuini Librum*, *de Virtutibus &*
384. *octo vitiis principalibus*; *Flacci Alcuini Epistola*, ejusque *in Nata-*
460. *lem S. Willibrordi Homilia*, *& de vita rebusque gestis Willibrordi*
463. *liber*, Carmine conscriptus. Tandem *Carmina* incerti Autoris
474. *de Carolo M. & Leonis Pontificis maximi ad Carolum adventu*; Al-
488. cuini Dialectica & Grammatica una cum duabus ejusdem Episto-
540. lis, *de certo Canticorum loco* altera, altera *de Ceremoniis Baptismi*
543. ad Carolum Imperatorem Augustum. Sunt hæc Veterum Opera,
quæ primæ hujus Voluminis parti inserta leguntur. Sequitur Pars
secunda, quæ scripta complectitur, quibus in Oriente & Occi-
dente quidam inclaruerunt seculo nono Ecclesiæ Doctores. Et
sunt inter illa *S. Nicephori*, Patriarchæ Constantinopolitani, *Opu-*
4. *scula quatuor contra Iconomachos*, quorum I duodecim capita
7. habentur *contra Principes Apostasiæ de Incarnatione Christi*, II *de-*
cem

cem Syllogisticæ Demonstrationes, *de differentia imaginis Christi*
& crucis, III *de Cherubinis a Mose factis*, IV nonnulla *ex Libro Ni-* p. 8.
cephori de Imaginibus. Deinde Tractatus *de Benedictione Dei* 15.
seu Commentarius, *quomodo Deus præcipue per Psalmos benedicen-* 23.
dus atque laudandus sit, Autore anonymo, sed, ut videtur, Mo-
nacho Ratisbonensi, ad Bathuricum, Ratisbonensem Episco-
pum; *Francicorum Annalium fragmentum ab anno 741 usque ad* 48.
annum 793; *Theodulfi*, Aurelianensis Episcopi, *Elegiæ Epistolares* 65.
de suo exilio ad Modoinum & Aigulfum, cum *Modoini ad Theo-* 69.
dulphum responsoria Epistola Elegiaca & hujus aliorumque quibus- 72.
dam *Carminibus*. Sequuntur *Halitgarii*, Cameracensis Episcopi,
de Vitiis & Virtutibus & ordine Pœnitentium Libri V, ad Ebonem, 88.
Rhemensem Archi-Episcopum, cum nonnullorum ejusdem ar-
gumenti Epistolis; tum *S. Isidori de conversis seu ad Monachos* 153.
Libellus, Vita S. Solæ, Abbatis Angli, ab Ermenoldo, Diacono 169.
& Monacho, scripta, *Walafridi Strabi* vel *Strabonis* varii argu- 183.
menti *Poemata*, & *Walafredi*, Abbatis, *de Subversione Hierosoly-* 277.
mitana sermo, quem excipiunt *Rhabani*, Archi-Episcopi Mo- 293.
guntini, *Pœnitentiale*, ejusque *Martyrologium*; *Synodus Regi-* 314.
aticina cum *Ticinensi Conventu* & *Caroli M. Genealogia*, Autore 369.
anonymo; tandem *Photii*, Patriarchæ Constantinopolitani, 372.
ad Michaelem, Bulgarorum Regem, *Epistola*, cum *sex Disserta-* 382.
tionibus de Divinitate & Incarnatione, nec non *de Voluntatibus* 420.
in Christo, *quæ Gnomicæ dicuntur*, libro, eodem Autore, Pho- 439.
tio; quibus adjecta est Stewartii de scriptione Photiana, & quan- 459.
ti ponderis sint, quæ pro stabilienda sua sententia profert argu-
menta, Dissertatio. *Theodori Hagiopolitani* tres Dissertationes, 467.
I *de Nomine Dei*, II *de Deo & Deitate*, III *Disputatio cum Nesto-*
riano; Francisco Turriano Interprete, ejusdemque *de Unione &* 474.
Incarnatione Tractatus. Tandem tertia & ultima hujus Volumi-
nis Parte exhibentur *S. Desiderii*, Viennensis in Gallia Episcopi, 5.
Martyrium, ab Adone collectum, ejusdem Ecclesiæ Episcopo;
Anastasii, Abbatis, *contra Judæos* Liber, & *contra eosdem Col-* 12.
lectanea; duo *de Gestis Caroli M*, *ad Carolum Crassum*, Impera- 41.
torem, Libri, a Sangallensi Monacho scripti. Præter hæc *Notke-* 57.
ri, cognomento Balbuli, Monachi S. Galli, *Martyrologium*; 89.

Hymni Sacri antiquorum Patrum Monasterii S. Galli, cum *Salo-*
p. 190. *monis*, Episcopi, ad Dadonem, Episcopum, *Carminibus;* qui-
239. bus accesserunt *S. Gregorii M. Papæ*, Autore incerto, & *S. Wal-*
256. *purgis*, Virginis & Abbatissæ Heidenheimensis, Autore Wolf-
268. hardo, Monacho Hasenrietano, *Vitæ*, quæ finem impo-
nunt Operi. Atque hæc sunt, quæ in secundo hujus Thesauri Volumine habentur, medii quidem ævi antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta, quæque a Canisio e tenebris in lucem protracta, suo quæque Seculo asserta leguntur a Cl. Basnagio. Neque hic suam desiderari passus fuit industriam Vir doctissimus, cujus unice studio & labori debemus, quod adeo politus & excultus prodeat ille Lectionum Canisii Tomus secundus. Etenim præter Præfationes Historicas, unicuique Autorum notas adjecit & animadversiones Criticas, quæ dum magna ubique doctrina refertæ sunt, non possunt non lucem fœnerare medii ævi Historiæ, in tanta Doctorum paucitate, tanto ingeniorum stupore, interdum obscurissimæ. Quæ peculiares sint Operis hujus virtutes, nuper exposuimus, de reliquis, quæ adhuc supersunt, Voluminibus proxime dicturi.

I CESARI IN METALLO GRANDE DA GIULIO Cesare sino al Elio &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO A JUlio Cæsare usque ad Ælium collecti in Museo Farnesiano; Tomus VI, Autore PAULO PEDRUSIO, S. J.

Parmæ, e Typogr. Ducali, 1714, f.
Alph. 4 pl. 18 Tabb. æn. 40.

I CESARI IN METALLO GRANDE &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO, AB ANtonino Pio usque ad Gordianum III; Tomus VII, eodem Autore.

Ibidem, 1717, f. Alph. 5 pl. 8 Tabb. æn. 43.

I CE-

I CESARI IN METALLO GRANDE, CON PARte di Cesari in Metallo mezzano &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO A M. J. Philippo usque ad Posthumum, cum parte Imperatorum in ære mediocri & minimo; Tomus VIII, Opus posthumum ejusdem Autoris.

Ibidem, 1721, f. Alph. 2 Tabb. æn. 23.

I CESARI IN METALLO MEZZANO e Piccolo &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MEDIOCRI ET minimo; Tomus IX, qui complectitur nummos Domitiani, Domitillæ & Juliæ Titi; opera PETRI PIOVENE, S. J.

Parmæ, e Typographia Ducali, 1724, f.
Alph. 3 pl. 5 Tabb. æn. maj. 9 cum aliis passim insertis.

OPeris præclari, & cum immortali laude Serenissimi Parmensium Ducis, FRANCISCI I, cujus auspiciis id prodit, conjuncti, intermortuam quodammodo, incertum quo casu, in his Actis nostris memoriam peropportune resuscitavit Tomus nonus, qui superiori anno Cl. *Petri Piovenii*, S. J. cui partes *Pauli Pedrusii*, e vivis erepti, mandatæ sunt, cura lucem adspexit. Simul eum evolvimus, facile patuit, quanto intervallo decessorem suum Piovenius post se relinquat. Omnia hic splendidiora comparent, si externum libri habitum spectes, si interiorem ejus formam rationemque, explicationes nummorum eas dedit Vir eruditissimus, quas harum literarum studiosi, quibus minus quam juventuti probis moribus imbuendæ scripsisse visus est Pedrusius, ceteroqui laude sua minime defraudandus, in prioribus Operis hujus Tomis requirebant. Id ei commune cum Pedrusio, ut omnia omnino numismata, nullo habito discrimine, rara & intellectu difficilia sint, an obvia, pridem vulgata & nullius explicationis magnopere indiga, percenseat; pergendum

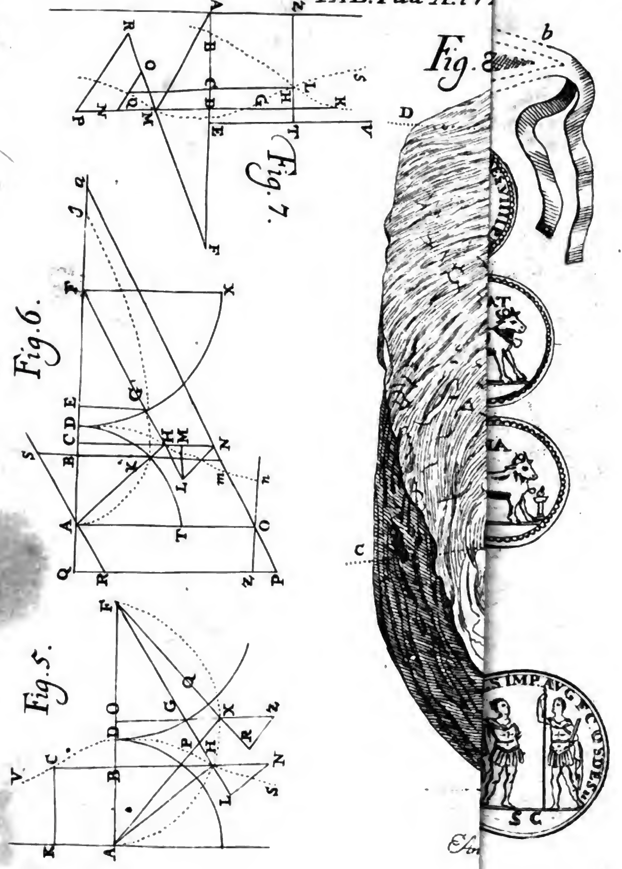
 enim

enim fuit, qua cœpit ille, ne opus, ſaltem quod ad Cæſareos nummos attinet, ſibi nimis diſſimile redderetur. Diſcedit ab eo, quod non contentus numiſmata qualicunque luce perfudiſſe, ut, quo ſpectent ſymbola eorum, pateat, Chronologica cumprimis & Geographica ſectatur, iisque diutius inſiſtit, quæ difficultatis plena diſſenſum inter viros doctos pepererunt, & plano omnia perſpicuoque ſtilo exſequitur. Ac poſtulabat ſane Farneſiani Theſauri dignitas & ſplendor, ut paulo diligentius curatiusque poſthac ejus opes exponerentur, imprimis ex quo auctus ille eſt inſigni acceſſione gazæ Foucaldinæ, quam Sereniſſ. Parmenſium Dux, ne quid antiquariæ ſuæ penui deeſſet, ex Gallia comparavit. Neque enim, ut notum, intra menſuram ſupellectilis, qualem privati ſibi vulgo colligunt, illa ſubſtitit, ſed omnium earum, quæ Galliam ornant, excepta Regia, quæ Verſaliis aſſervatur, facile & ampliſſima & lectiſſima fuit, in qua juncta felici ſidere ſpectare licuit, quæ ſummus Regis Chriſtianiſſimi, Ludovici XIV, quondam adminiſter, Colbertus, & filius, Marchio Seignelajus, atque, ut Patinum taceamus, Comes Lazara & Abbates eruditiſſimi, Dronius & Braceſius, ſeparatim magno ſtudio nec minori ſucceſſu collegerunt. Hæc gaza, in Theſaurum Farneſianum illata, quam deſcribere olim & Gallandus parabat, virum integris viribus, eruditione haud vulgari & ſagaci ingenio requirebat, qui ita pertexeret cœptam a Pedruſio telam, ut expectationi hominum doctorum omni ex parte ſatisfaceret. Eum non tam polliceri in futurum, quam repræſentare nunc videtur Cl. Piovenius: quid præſtiterit in primo laboris ſui ſpecimine, quod Tomus hujus Operis nonus exhibet, exempla docebunt a nobis afferenda, ubi de præcedentibus tribus Tomis (primos enim quinque Tomos alibi in Actis noſtris accurate recenſuimus) generatim nonnihil dixerimus.

Sextus nempe ſeriem nummorum æneorum primi moduli orditur a Julio Cæſare, eamque poſtea perſequitur usque ad L. Ælium. In Præfatione Cl. Pedruſius reſpondet auctoribus Diarii Italici, qui ad quintum Operis Tomum, quo *Medalliones*, quos appellant, apponuntur, varia monuerant. In *ſeptimo* primum locum occupant nummi Antonini Pii, Gordiani III poſtremum. Præfatio ejusdem eſt generis & refellendis iis, quæ

contra

TAB.I ad A.17[illegible]

contra sextum Tomum attulerunt Italicarum ephemeridum scriptores, occupatur. *Octavus* absolvit nummos æneos Imperatorum primi moduli sub Posthumo, & nummos secundi & tertii moduli inchoat, quorum postremi sunt Titi. Huic Tomo immortuus est Cl. *Pedrusius*, cujus iconem proinde & vitam illi a Pl. Rev. *Piovenio*, cui & Tomi hujus editionem debemus, præmissam cernas, unde patet, eum ab anno jam octogesimo superioris seculi, cum Ranutius II Parmensium terrarum gubernacula teneret, gazæ Farnesianæ digerendæ describendæque curam suscepisse. Director Academiæ equestris, in Collegio Ducali ab se erectæ, datus jam ante, cum nova hæc provincia sibi demandaretur, pristino muneri non minori diligentia præfuit, & utrinque haud vulgarem ingenii industriæque laudem reportavit. Obiit anno hujus seculi vicesimo, annum ætatis ingressus septuagesimum sextum.

Sed ad Tomum redeundum est *nonum*, qui Cl. *Piovenium*, Virum, qui in publica commoda natus videtur, & cui nos quoque non parum debemus, autorem habet. In hoc, qui secundæ & tertiæ formæ nummos Domitiani, Domitiæ & Juliæ Titi complectitur, ostendendum nobis exemplis nonnullis, quo pacto munere sibi mandato Vir doctissimus fungatur. Occasione nummi, quo Domitianus Cæsar COS DES. II. dicitur, explicat obiter æneum primi moduli numisma *Vespasiani*, Pedrusio, cum ejus formæ nummos exponeret, quod tum nondum extabat in gaza Farnesiana, prætermissum. Iconem ejus, quæ in opere hoc desideratur, duplicem damus ex thesauro Serenissimi FRIDERICI I, Ducis Saxo Gothani, in quo bina ejus exempla, eaque diversa inter se, reperiuntur. Adversa in parte caput Vespasiani laureatum, cum epigraphe: IMP. CAES. VESPASIAN. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. III. In aversa figuræ duæ paludatæ stantes, dextra hastam tenentes, sinistra parazonium. Inscriptio quo pacto legenda sit, dissentiunt viri docti. Mediobarbus & Valens legunt: IMP. AVG. F. COS. DES. IT. CAESAR AVG. F. DES. Harduinus, eadem lectione retenta, ultimæ voci DES. præmittit COS. quod in nummo ipso desideratur. Cl. Piovenius cum Angelono legendum censet ordine eo, quem alter typus

TAB. I. Fig. I.

typus ex iis, quos delineatos dedimus, manifeste suadet: CAE. SAR AVG. F. DES. IMP. (quæ quidem verba ad Titum spectant) AUG. F. COS. DES. IT. (id quod ad Domitianum pertinet) eamque legendi rationem argumentis haud unis
p.29 sqq. verosimillimam reddit. Simili digressione instituta, occasione nummi Domitiani, in quo templum sex columnarum, disserit de numinis cum epigraphe: ΕΤΟΥC ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Α,Β,& sic porro, sub Vespasiano, Tito, Domitiano & Nerva cusis, existimatque, eos fuisse didrachmum, quem Judæos Jovi Capitolino pendere oportuit; & epigraphen hanc ita interpretatur, ut seorsim ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ sit *Novi templi* (nempe moneta) & ΕΤΟΥC Α, Β, annos imperii primum, secundum, *reliqua*, designet. Ceteras interpretationes rejicit propterea, quod sub Nerva ejusmodi nummi desinant, cujus rei, stante sententia sua, rationem reddi hanc posse putat, quod Nerva, ut in veteri nummo est, FISCI JUDAICI CALVMNIAM SUSTULIT, id quod eo trahit Vir doctissimus, quasi Imperator is didrachmi
TAB. I. Fig. 2. p. 113. tributum remiserit Judæis, quod secus esse, Ill. Spanhemius pridem evicit. Digna vero est Cl. Piovenii acumine explicatio nummi, cujus in adversa parte caput Domitiani radiatum cum epigraphe: . . . VESP. F. DOMITIAN. AUG. P. M. in aversa Pallas stans, dextra tenens fulmen, sinistra hastam, cum clypeo ad pedes, adjecta inscriptione: COS. XIII DES. VIIII P. P. Mirum hic, qua ratione designatus nonum consul appellari queat, qui consulatum decimum tertium iniit, possitque adeo credi errore monetarii sculptum ita esse vel pro COS. XIII DES. XIIII vel pro COS. VIII DES. VIIII. Sed Cl. Piovenius COS. XIII appellari statuit Domitianum numeratis consulatibus & suffectis & ordinariis, DES. VIIII vero, ordinariorum tantum ratione habita, cumque ex consulatibus sex prioribus unum tantum ordinarium gesserit, si quinque illi suffecti demantur, proprie COS. VIII fuisse, cum DES. VIIII scriberetur, additis vero iisdem, recte COS. XIII appellari. Redarguit hinc Norisium, affirmantem, in lapidibus vetustis nummisque suffectos Domitiani consulatus una cum ordinariis semper connumerari, cum nummus hic docere contrarium omnino possit. Quæ de nummo

ΙΟΥΔΑΙ-

ΟΥΛΙΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ cum epocha B Λ P contra Valentem & Norisium disputat Clarissimus Vir, uibus minus quam Harduino favet, curatiori examine indi- ent, quod instituti præsentis ratio non admittit. Id vero non satis assequimur, quo pacto in alio simili nummo cum inscriptione ΙΟΥΛΙΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΚΑ vel ΧΑ. ΣΑ, ΠΑ, postremas litteras cum Viro doctissimo liceat ΚΟΙΛΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΛΙΒΑΝΩ interpretari. Inter Domitiani nummos noti illi, quorum aversa in parte Herodiadæ signati occurrunt, in quibus explicandis Cl. Piovenius Harduinum ducem sequitur, cujus & stemma genealogicum de iis exhibet. Finem faciat eximii, quo utitur in his monumentis explanandis, candoris singulare exemplum. In nummo Græco Domitiani aversa pars sistit Apin cum litteris: L N A . . . Id Piovenius noster, qui conjectarat, erasam esse litteram Π, explicaverat L N ΑΠ. hoc est ANNO NOVI APIDIS, ratus, hunc nummum ad inventum Apin, cujus rei exemplum Spartianus sub Hadriano memorat, pertinere. Sed post in nummum integriorem incidit, recteque vidit, legendum esse L E N A T. h. e. anno nono, prout in posteriori illo inscriptio habet, tametsi in priori illo littera E ita erasa est, ut vestigia ejus frustra quærantur.

p. 167.
p. 181, 217. coli. 248.
TAB. I Fig. 3.
Fig. 4.

REGISTRUM HONORIS DE RICHMOND, exhibens Terrarum & Villarum, quæ quondam fuerunt Edwini Comitis, infra Richmundshire descriptionem ex Libro Domesday *in Thesauraria Domini Regis &c.*

Londini, impensis R. Gosling, 1722, f.
Alph. 5 pl. 4 Tabb. æn. maj. 15.

Non dubitamus, fore lectorum nostrorum nonnullos, qui, ubi primas Tituli, cujus initium dedimus, lineas oculis usurpabunt, taciti secum judicabunt, ipsum opus nihil plane ad nos, ad Anglos fortasse, eosque etiam paucos, unos forte Richmondienses pertinere, &, ut locum in Annalibus nostris invenerit, fecisse raritatem caritatemque libri, a penitus toto divisis

orbe Britannis, & quidem ſplendidiſſime impreſſi. Sed hi erunt fere, quibus nondum cognitum eſt atque perſpectum, quam arcta cognatione omnium gentium hiſtoriæ inter ſe junctæ ſint, quam late Germanici mores ſeſe diffuderint, & quantum ex hiſtoriarum morumque illorum etiam apud illos, qui nunc exteri nobis habentur, ſtrenua inquiſitione lucis, utilitatis & ornatus in omnem Jurisprudentiam patriam, maxime autem feudalem, redundet. Faciant periculum in hoc noſtro Honoris Regiſtro, qui ea, quæ diximus, forte nondum habent perſuaſiſſima, & intelligent, hoc ipſo Honoris Regiſtro & Angliæ & Aremoricæ Hiſtoriis lucem affuſam eſſe haud levem, doctiſſima maxime præfatione, qua Autor eruditiſſimus idemque Richmondianarum Antiquitatum ſtudioſiſſimus in illarum gentium Annalibus confuſa multa ordinavit, fabulas expulit, errores correxit, veritatem reſtituit. Delibabimus potiſſima, omiſſis probationibus, conjecturarumque rationibus probatiſſimis, maxime cum libri ea ſit conditio, ut in paucorum manus perventurum credamus.

Galfridus Britanniæ Dux, A. 1008 mortuus, filios reliquit duos Alanum & Eudonem, poſt bella civilia, illum Britanniæ ſeu Aremoricæ Ducem, hunc Comitem. Alano Duci ſucceſſit filius Conanus, ſub Eudonis patrui tutela ſatis diu conſtitutus, cujus tamen ἄπαιδος mortui ditionum potitus eſt Hoelus, Nannetium Comes, nunc, quod Aviciam unicam Conani Ducis Sororem in matrimonio habebat, Britanniæ Dux, pater Alani Ducis, cui Fergant poſtea cognomen fuit. Eudoni A. 1077 defuncto Filii fuerunt, Galfridus, natu maximus, Britannorum Comes, & Alanus Rufus, Alanus Niger, Stephanus, Brianus, Ribaldus, Guilielmi Conquæſtoris in celeberrima expeditione in Angliam ſuſcepta Comites, ubi navatæ ſtrenue operæ etiam nacti ſunt præmia.

Alano Rufo omnia prædia, quibus in agro Eboracenſi fruebatur Edwinus Comes, ſæpius rebellis, quæque in Norfolcienſi, Suffolcienſi aliisque Comitatibus ad eundem Edwinum, Edwinique patrem Algarum pertinuere, ceſſerunt, ita ut Alanus ille aliquando ſe orientalium Anglorum Comitem appellarit, primus ſane Richmondiæ Comes. Succeſſit fratri, ut videtur, cœlibi, Alanus frater cognomento niger, & huic fratrum tertius Stephanus, qui, cum

cum Alanum filium, (quem illius temporis Annales etiam Nigrum appellant, ingenti variis confusionibus aperta fenestra) nuptiis Berthæ, Conani III Britannorum Ducis filiæ, Alani Fergantii, nepotis potitum videret, spem haud imbecillem concepit, fore, ut Britanniæ Ducatus Richmondiæque Comitatus in suis posteris jungerentur. Contigit hoc in Conano IV, Alani Nigri & Berthæ filio; atque utinam eidem animus tanta fortuna dignus contigisset: at enim vero Henrico II. Angliæ Regi prorsus obnoxius, Ducatus supremum Imperium eidem, pactis inter filium Regis octennem, Galfridum, & suam quinque annorum filiam Constantiam nuptiis, permisit, exstinctus A. 1171. Hæ inter Galfridum & Constantiam sunt perfectæ A. 1182, quas A. 1186, Galfridi hominis refractarii & in patrem rebellis mors est insecuta, relicto ventre, Arturo posthumo, cujus tutelam varias inter turbas gessit mater Constantia, secundis nuptiis Ranulpho Cestriensi Comiti copulata. Richmondiæ Honor, seu Comitatus, interea penes Reges Henricum II, Richardum I, Joannem fuit, qui ex fratre nepotem Arturum, in Mirabellæ apud Pictavos obsidione A. 1202 interceptum, A. 1203 inhumana nece sustulisse videtur. Ducissa Constantia, nuptiis cum Ranulpho Cestriensi propinquitatis prætextu dissolutis, ex tertio marito Guidone de Thoarcio duarum filiarum mater, illud facinus in filio unico commissum A. 1201 sua morte prævertit, quo facto Proceres Britanniæ ex istis Constantiæ filiabus natu majorem Aliciam Dominam sibi optarunt, tutelam patri Guidoni de Thoarcio commiserunt, ipsum vero Joannem Regem apud Philippum Gallum parricidii accusarunt, qui hac opportunitate usus, cum Joannes in Judicio Parium a Philippo ordinato, licet citatus, non comparuisset, eidem & Britanniam, & quæ in Normannia & Aquitania Anglis parebant, fere omnia ademit. Cum in manu & potestate Philippi R. essent res Britonum, Alicia Britannica Petro de Drocariis sive Malo Clerico A. 1212 in matrimonium collocata, eidemque simul Ducatus, sed durissima lege concessus est.

Hac de causa, & quod Petrus Regem Philippum arcta cognatione contingeret, Britannicæ res Gallicis satis conjunctæ videbantur. Sed Petri ambitio impotens faciebat, ut & Anglicarum

partium,licet clam,eſſet ſtudioſus, eoque pacto Richmondiæ Honore ſeu Comitatu, regno Joannis exeunte, ineunte vero Henrici III,frueretur. Diſcedere ab hoc fœdere atque adeo a Comitatu Petrum coegit Ludovicus VIII. Redintegratæ ſunt priſtinæ pactiones cum Anglis A. 1229. Sed Ludovicus IX tandem dubiæ Petri fidei finem fecit, Ducatu A. 1232 Petro adempto, & filio ejus natu maximo Joanni tradito, qui adulta jam ætate Regis Gallici Clientem ſe publice Pariſiis profeſſus eſt.

Inde colligere eſt, Joannem Britannum Honore Richmondiæ caruiſſe, feudo Anglico, vaſallum Gallicum, donec, Regis Henrici III filia Beatrice Joannis filio natu maximo & cognomini nupta multis etiam precibus efficeretur, ut Honor Richmondiæ A. 1268 ad Duces Britanniæ reverteretur, traditus eo nomine Joanni II, qui, patre anno 1286 mortuo, Britanniæ etiam Dux effectus eſt. In bello inter Eduardum I & Philippum Pulcrum exorto, primum partes Anglicanas ſecutus eſt, mox Gallicas, cum Richmondienſis ſine dubio Comitatus jactura, ſed quem dubio procul recepit pace inter Reges paulo ante funeſtum ſuum obitum A. 1354 reconciliata; dum nempe Lugduni, in Clementis V inauguratione, equi, cujus tergo Papa inſidebat, habenas moderandi honorario munere fungeretur, muri veteris, magna ſpectatorum multitudine onerati, ruina oppreſſus eſt. In Britanniæ Ducatu ſucceſſit ei filius Arturus, Honorem Richmundiæ tenuit filius alter Joannes. Hic, cui cum Gallis nihil negotii erat, Eduardo I & II ſtrenuam & fidelem operam navavit, bis Scotiæ Prorex & Cuſtos, bis etiam captivus factus, & quamvis in diſſidiis, quæ Regem inter Eduardum II & Reginam Regisque filium Eduardum III oriebantur, honore privaretur, reſtitutus tamen eſt ab ipſo Eduardo II, donec A. 1330, non 1303, ut in Tabula Genealogica præfationi ſubjecta per typographicum errorem legitur, & prima fronte turbat, in Britannia moreretur.

Joanni huic ſucceſſit Joannes III Britanniæ Dux, ex fratre Arturo nepos, qui cum A. 1341 absque ſobole moreretur, controverſia ingens concitata eſt inter Joannem Montisfortis Comitem, Arturi Britanniæ Ducis ex ſecunda conjuge Jolanta filium, Joannis adeo, quem A. 1341 defunctum eſſe, modo

modo diximus, fratrem consanguineum, qui & testamento hunc sibi successorem voluerat, & Carolum de Blæsio, qui Joannam, Guidonis Penthievræ Comitis, fratris germani Joannis, Ducis novissime defuncti, filiam, habebat uxorem, cui etiam Ducatum Galliarum Rex Philippus Valesius adjudicavit; cum Comiti Montisfortis Eduardus III, ut Gallis inimico, Richmondiensem honorem addiceret. Sed captus est infelix Joannes Montfortensis a Gallis, & post aliquot annos carcere liberatus, paulo post mortuus est 1345, filio suo infante tutelæ Eduardi III commendato. Capto Joanne, contulerat Rex Eduardus Richmundiæ honorem filio Joanni de Gandavo, eoque justiore titulo, ob pactum cum Joanne Montfortensi initum A. 1341, quo cavebatur, fruiturum Joannem Comitatu, usque dum Rex terras æqualis pretii in Gallia ei assignandas curaret, quod maxime adimpletum, ubi post prælium ad Auracum, in quo Carolus de Blæsio A. 1364 ipse occubuit, universus Britanniæ Ducatus filio illius Joannis Montfortensis, Joanni IV, restitutus est. Recrudescebat inde bellum Anglos inter & Gallos A. 1367, in quo Joannes Dux post multam dubitationem Anglicas res Gallicis prætulit, Comitatu Richmondiæ recepto, sed magno suo malo. Ipso enim Britanniæ Ducatu A. 1374 exutus est, per plures annos exul, donec Britones dominatus Gallici pertæsi eum *respicerent*, *quorum ope & auxilio Carolum VI* ad pacem & fœdus petendum compulit, A. 1381 homagio Regi præstito Britanniæ Dux & Montisfortis Comes, felicior, si eo fœdere Anglos non offendisset. Ademtus Comitatus 1385, redditus 1387 atque iterum 1398 (saltim chartæ hoc ita loquuntur) sed anno etiam 1391 eundem Comitatum petiit Dux solenni legatione, quem tamen A. 1398 Joannæ, Radulphi Bosset de Drayton Conjugi, concessum legimus. Hæc Richardo II regnante gesta sunt. Henricus IV Angliæ Rex eundem Comitatum primo Regni sui anno, sed absque Comitis titulo, Radulpho de Neville Comiti Westmorlandiæ in vitam tenendum permisit, quo mortuo ad Joannem Bedfordiæ Comitem pervenit, Britanniæ Ducibus ad Annam usque Britannicam in perpetuum exclusis.

Post hanc doctissimam præfationem ordine sequuntur: Tabula Genealogica Familiæ Ducalis Britanniæ Comitum Rich-

mondiæ; Sigilla Alani Fergant, Stephani Ducis, Conani IV, Galfridi, Petri de Drocariis, Aliciæ, Petri de Sabaudia, qui A. 1269 obiit, &, dum vixit, Comitatum Richmondiæ per aliquod tempus possedit, Joannis I & II Ducum Britanniæ & Comitum Richmondiæ, Joannis de Britannia Comitis Richmondiæ, Joannis IV, Joannis Gandavensis, Joannis V; Tabula Geographica Richmondiæ Comitatus & Alvertunæ Shiræ; ipsum denique Honoris sive Feudi Richmondiani Registrum sive Catastrum, uti illud in Libro Domesday seu magno libro feudali in Thesauraria domini Regis asservato legitur, excerptum olim ex isto libro venerandæ antiquitatis, codicique, cum aliis ad Richmondiensem Honorem pertinentibus, inscriptum; tempore, ut ex charactere videtur, Radulphi de Neville Comitis Westmorlandiæ, regnante Henrico IV istis regionibus præfecti. Addita est ab doctissimo Editore copiosissima appendix monumentorum CLXVIII, easdem antiquitates mire illustrantium.

In calce denique eruditæ observationes in Registrum honoris & reliqua monumenta annectuntur, ex quibus nonnulla speciminis loco delibabimus. Alani Comitis frater, Eudonis filius,
p. 233. est Scriptoribus Anglis Ribaldus quidam, quem ignorant Aremorici, Robertum laudantes, de quo tacent Angli. Verisimile est, Roberto illi Ribaldi datum esse cognomen; at enim vero non ob ignaviam, sed fortitudinis causa; annotarunt hoc Pasquierius & Menagius, sed originem vocis ignorarunt; est autem Cambro-Britannis *Rhyvel* bellum & prælium, adeoque *Rhyvallus* homo
237. fortis & bellicosus. Vocabuli *Fines* significatus sunt varii medio ævo, Spelmanno aliisque Glossariographis observati; reditum quendam annuum supremo Feudi domino solvendum significasse aliquando, ex Extensa sub Henrico II R. facta discimus. Item
248. non injucundum nec inutile est, quod de Maritagio affertur, quod fuit Jus, Domino Feudi competens, tenenetes de eo per servitium militare in minoritate eorum maritandi, pro quo consensu censum solvebant, secundum valorem terrarum suarum. Gula Augusti est Festum S. Petri ad Vincula Kalendis Augusti. Unde vero hoc nominis? Nostro videtur idem, quod Danis est & Sa-
284. xonibus *Jol*, *Jul*, *Jiul*, comessatio, inde Festo natalitio Servatoris

vatoris nostri nomen, quod isto fere tempore Ethnici convivia celebrarent, & nomen etiam Kalendis Augusti, Festo ad Augusti Calendas instituto. In Registro *Gresmannos* legimus, quorum fuit, malefactores, quos invenerunt in foresta, ducere ad Castrum Richmondiæ, dicti a gramine, cujus cura & tutela ipsis fuit commissa, *Grassmanner;* gramen nempe non Anglis modo borealibus, sed Germanis quibuscunque *Grass* vocatur. Tria Tenentes de corona Regi debuere auxilia, ad primogenitum nempe filium militem faciendum, ad primogenitam filiam maritandam, & ad se ipsum a captivitate redimendum. Idem inferiores Vasallos tenentes ab inferioribus Dominis his debuisse, literis regiis ad tenentes Joannis de Britannia Comitis Richmundiæ patet. Sed tandem & nos manum de libro.

p. 258.

267.

LETTRES ET NEGOCIATIONS ENTRE Mr. Jean de Wit &c.

i. e.

LITERÆ MUTUÆ ATQUE NEGOTIA peracta inter JOHANNEM DE WIT, Hollandiæ Pensionarium, & Legatos Statuum Fœderatorum in aulis variis.

Volumina IV.

Amstelod. ap. Jansonio - Waesbergios, 1725, 12.

Alph. 4 plag. 3.

item

RESOLUTIONS IMPORTANTES &c.

i e.

DECRETA QUÆDAM MOMENTOSA STATUUM Fœderatorum Belgii, durante Ministerio JOHANNIS DE WIT facta.

Amstelod. ap. Jansonio-Waesbergios, 1725, 12.

Plag. 21.

Ambigua fama circumlata sunt hucusque acta Wittiorum, ita tamen, ut, quo longius a tristibus eorum fatis tempora recesserunt, eo apertius & copiosius defendantur. Eo certe consilio

ſilio commercia literaria Johannis Wittii cum quibusdam Reipublicæ nomine ad exteros Principes ablegatis in lucem cœperunt proferri. Partem enim eorum nunc tantum ſiſtimus, ſcripta ſcilicet ab anno 1652 usque ad 1669 inter Wittium Borellumque atque Beuningium & Petrum Grotium, quorum illi in Gallia, hic apud Suecos Batavorum res curabat. Alia deinceps expectare jubemur, atque adeo omnia publico promittuntur, quæ ſibi mutuo Wittius & alii alio miſſi Batavorum Miniſtri nuntiaverunt. Ita quidem illud facillime ſe obtenturos, neque fruſtra, ſperant editores, ut non ex ſola rerum geſtarum ſuperficie, non ex conſiliorum eventibus tantum, non ex rumoribus temere ſparſis, de ſincero viri ſummi Rempublicam adjuvandi ſtudio judicium fiat, ſed ex ipſis animi cogitationibus, ex primis actionum principiis, ex mentis ad verum ſcopum intentionibus, quarum arcana epiſtolæ ejusmodi ſolent pandere. Cum itaque *Baſnagius*, poſt multos alios, in *Reipublicæ Batavæ hiſtoria* Wittium repræſentaſſet, tanquam Gallis, etiam cum diſpendio commodorum patriæ, prorſus addictum, nec negari queat, quod talis in ſpeciem fuerit; documento tamen eſſe debent hæc Volumina, a Batavorum Penſionario formam hanc indutam fuiſſe, non, quod Galliæ faveret, ſed ut ſuis conſuleret. Scilicet, cum difficili bello cum Cronwellio implicita *eſſet Reſpublica*, *illi* quantocyus finiendo, ſuſpicio Anglis injicienda fuit de fœdere inter Gallos & Batavos coarctando, quod Monaſterienſis pax aliquantum laxaverat. Propterea miſſus in Galliam *Borellus*, vir de neceſſitate & utilitate conjunctionis cum Gallia penitus perſuaſus. Id in uſum ſuum vertebat Wittius, &, quamvis ipſe tutum cum Gallis fœdus nunquam crediidiſſet, nec inire unquam ſerio cuperet, prævidens ſcilicet, quod Galli Belgio cum magno Batavorum diſcrimine inhient, diſſimulabat nihilominus rem ad Borellum & ita conſtanter ſcribebat, ac ſi & ipſe arctiorem cum Gallia nexum optaret. Hinc per aliquot annos, quoniam poſt finitum etiam cum Anglis bellum odia tamen ſemper & arma inde oſtentabantur, Borellus nil aliud egit, quam ut de fœdere ineundo apud Ludovicum laboraret & formas ejus atque conditiones varias proponeret vel acciperet, neque tamen, ita volente ſcilicet Wittio,

quic-

quicquam perficeret. Rebus autem in Anglia mutatis & Rege restituto, animus a Wittio eo applicandus erat, unde prius abhorrebat, ne, dum infesta omnia metuenda essent a Britannia, cum Gallis etiam infida pax foret. *Beuningius* ergo ad hos cum amplioribus mandatis ablegatur, eoque operam dante fœdus demum initur, in quod adeo invitus Pensionarius pertractus, imo negotium hoc omnino abjecturus fuisse dicitur, si Hispani citius ea proposuissent, quæ aperiebant, cum jam de omnibus convenisset. Verum, non minas tantum Britannorum irritas per hoc fœdus reddi, sed & non adeo liberam fore Gallis arbitrabatur Belgii Hispanici oppressionem, quam dudum metuebant sagaciores. Quam solida spes hæc fuerit, non definiemus, cum manifestam sit, Gallos contra fœderi Batavo manus ideo dedisse, ut arma minus impedita Belgio Hisp. possent inferre. Id saltem ex epistolis, præsertim ad Beuningium, volunt constare editores, nihil hic, vel in Galliæ gratiam, vel ob propria commoda, vel odio cujuscunque, ab eo factum, neque secretiora Reipublicæ cum *Comite d' Estrades*, legato Gallico, communicata fuisse. Multa proin cum illo amicius & quasi Galliæ commoda pro lege suprema habiturum egisse, quin & de Belgii divisione proposuisse, conceditur, tanta cum candoris specie, ut ipse legatus, credens istis coloribus, Regi suo, magis cauto, omnem de Wittio suspicionem eximere laboraverit, unde in *literis Estradianis* multa occurrant, quæ sinistram opinionem de Wittio alere queant. Ex ipsius autem scriptis patere, Pensionarium Galliæ consilia & vidisse & turbanda censuisse, omnemque istam amicitiæ simulationem eo usurpasse, ut magis magisque in illorum arcana penetrare, & quid objiciendum sit tendentibus ad opprimendam Europam, posset invenire. Id quidem aperte proditum, cum finito bello Britannico, Gallis, qui Belgium paulo ante invaserant, triplex fœdus opponendum curaret, idque tanto cum ardore, ut quinque diebus, insolita Batavis festinatione, cum *Templio*, Britanniæ legato, omnia transigeret. Quod si quis hoc nimis festinatum dicat, observatur, tenacem valde propositi, quod semel utile Reipublicæ judicarit, Wittium fuisse, ita, ut nec ob historicorum iniquitatem, nec ob malevolorum iras, cautiones solitas,

quæ dum curantur, occasiones bene agendi sæpius elabuntur, in istiusmodi negotiis adhibendas judicaverit. Hæc docere & confirmare volumina ista debent. An satis idonee, lecturi judicabunt. Nobis, quibus rebus ibi sit attendendum, exposuisse sufficiat. Id addimus, quod de Wittio apud *Burnetum* talia legisse recordemur, quæ non ab erroribus quidem politicis, ast a dolo & mala fide virum æterna dignum memoria liberant.

ANTIQUITATES PLOCENSES, ET ADjunctarum Prezzin & Elbenau Burggraviatus Magdeburgici, Diœceseos Gomeranæ, quibus earum statum civilem & Ecclesiasticum, inde ab Ottone M. Imp. eruit & illustrat M. JUSTUS CHRISTIANUS THORSCHMIDT, *Plocensium & reliqu. Pastor.*

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1725, 4.
Plag. 16.

CL. & Plurimum Rev. Autor, quem varia Academica scripta jam satis commendarunt, quemque sibi litteræ totum vindicaturæ erant, nisi Ecclesiæ magis necessarius a Proceribus habitus fuisset, innocentem hanc Sacerdoti duxit voluptatem, si, quod temporis datur a sacratioribus curis reliquum, consignandæ loci, in quo vivit, rerumque ibi gestarum historiæ consecraret. Ideo & Parochiæ suæ historiam, Saxoniæ S. celeberrimam olim particulam, hoc in Tractatu describendam suscepit. In præfixo Procemio modeste refellit eos, qui Sacerdotem, curato officio adscriptum, debere talia, ad historiam spectantia, tractare argumenta, negant, atque omne illud tempus, quod non in profundiore rerum divinarum contemplatione collocatur, deperditum plane arbitrantur, Tractatus ipse in tres Partes dispescitur.

Pars I Plocenses continet Antiquitates, earumque Sectio I civilem Antiquitatum harum historiam. Caput I hujus Sectionis variam & olim, & adhuc hodie receptam nominis pronuntiationem; Cap. II Personas imperantes recenset. Distinguitur

hoc

hoc Caput in certas Periodos v. g. Originum, Carolinam, Saxonum, Anhaltinorum & Misnenſium; ubi imprimis inter Anhaltinos Principes de Illuſtriſſimi Alberti Urſi meritis, & de deportatis ab eo e Germania inferiore colonis Flamingicis, nec non de controverſiis, quæ paſſim ex Jure publico hic agitantur, multa notatu digna ex actis iſtorum temporum depromuntur. Caput III circa rem judiciariam verſatur. Obtulit vero ſe Cl. Autori, in Plocenſium Magiſtratus, Judices ac Jura inquirenti, Codex Speculi Saxonici veteris MSptus, quo quondam uſi fuit hujus vici Judex & Scabini, quique manu recentiore ad marginem ſignatus, & breviuſculis, ex Jure Provinciali Saxonico hauſtis, Obſervationibus auctus fuit; ut & liber Scabinorum Judicialis (*Sceppen Bock tho Plotzke*) ex Seculo XV, in quo Scribæ oppidani manu relata leguntur, quæ Plocenſis Magiſtratus ordinem ac negotia deſcribunt. Caput IV Perſonas parentes, & civium quondam Plocenſium ſtatum; Caput denique V etiam res antiquitus hic locorum geſtas, imprimis varia de Hunnis, de Magdeburgico-Serveſtano & tricennali bello Germanico memoratu digna enarrat.

Partis I Sectio II hiſtoriam Plocenſem ſiſtit Eccleſiaſticam, ejusque Cap. I Chriſtianiſmi horum incolarum initia. Antiqua Bardorum ſede indicata, converſionis primordium a Caroli M. tempeſtate dirivatur, a qua *Friſonum colonias in* Ducatu Magdeburgico in villis Santersleve ſupereſſe, Meibomius obſervat. Latius ſparſere Ottonis tempora lucem Evangelii, quippe quibus Sclavorum gens vel converſa, vel oppreſſa fuit. Ut res ſacræ in Sclavorum terra magis & magis amplificarentur, eleemoſynas multi probi legarunt, illorum deſtinatas uſui, qui divinam doctrinam in Sclavia plantarent aut reciperent. Facit etiam Cl. Autor in hoc capite quorundam Diplomatum mentionem, quibus ab Ottone M. tractus Gomeranus, & ſpeciatim Plochwiſci, i. e. Plœzke, S. Mauritio Magdeburg. donatus fuit. Cap. II deſcribit templum Parochiale, & ſimul menſulas illas, altaris lapidibus quondam inſertas, atque templa extruendi morem a Flamingis receptum. Cap. III Plocenſe Monaſterium ejusque ſitum ac modernum ſtatum contemplatur. Cœnobium hoc Virginum Ordi-

 nis

nis Ciſtercienſis, S. Mariæ Magdalenæ dicatum, circa annum MCCLXX ad Albis antiqui ripam inter Lizeke Monaſterium & urbem Magdeburg, & inter villas Elbenau & Randau ab altero latere, a Joanne Saxo-Lauenburgicæ lineæ Conditore conditum fuit, & ab hoc fundationis tempore ad usque tempora Joannis Friderici, Elect. Saxon. florem priſtinum ſuum ſervavit. Prima Abbatiſſa Mechtildis, ultima Magdalena, gente Hackebornia, fuiſſe fertur. Plenum Abbatiſſarum & Clauſtralium Virginum Catalogum proferre non licet, ideo, quod Virgines, ab Anhaltinis Principibus Deſſaviam convocatæ, ut Ducem Saxon. Joannem Monaſterii ſui Conditorem probatum darent, Albis trajectum adeo infauſtum expertæ ſunt, ut diplomata & chartas Monaſterii cum ciſtula, qua condebantur, aliquotque hominibus, undarum vi abreptis, amitterent. Joannis Conditoris primogenita filia, Sophia, Prioriſſa hoc in Monaſterio ſepulta fuit, habitu ordinis veſtita, lapidique monumento ſuperimpoſito inſculpta, cujus effigies libelli hujus fronti præfixa fuit. Reformationis tempus huic etiam Cœnobio proſpexit, & Sanctimonialibus ſatis lautas penſiones annuas ad dies vitæ perſolvit, ut ex harum penſionum deſignatione, ſub reformationis initium definita, confirmatur. Tandem notabili Hiſtoriæ Eccl. parte abſoluta, Catalogus Paſtorum, Parochialem Eccleſiam ejusque Filias puriore doctrina paſcentium, annectitur.

Sectio tandem III reliquias Antiquitatum Gentilium exponit, cujus quidem C. I lucos Paganorum ſacros, eorumque veſtigia ac Deos, quibus ibi ſacra fecerunt; Cap. II Antiquitates ſepulcrales apud terræ hujus incolas recenſet. Cl. Autor apud Prezzinenſes montem urnis refertum integrum reperit; hinc de antiquitate hac figulina multa multo accuratius, quam quidem ab aliis factum eſt, obſervavit. conf. P. III Antiqu. Elbenav. §. 1. Caput III numos Sclavicos, Flamingicos & Saxonicos; & C. IV circulos lapidum antiquos, in agro Gomerano longe lateque in orbem diſpoſitos & prægrandes, perluſtrat, quos alii mallos veterum publicos, alii Hunnorum & Sclavorum hic illic cæſorum monumenta habent.

Antiquitates Plocenſes excipiunt Parte II Prezzinenſes, quæ egre-

egregia multa Diplomata partim recitant, partim illustrant, simulque tum jucunditatem tum utilitatem historiæ multifariam ostendunt. Continent etiam totum sibi insertum Confirmationis Diploma, Monasterio Lizekensi ab Episcopo Diœcesano Brandenburgico, Waldemaro, sub finem Seculi XII datum, quod omnem Præpositurae Lizekensis formam, quæ cum Archi-Diaconatu, seu Chor-Episcopi Brandenburgici ultra Vitebergam protensa dignitate, conjuncta fuit. Ordo in hac II Parte servatur idem ille jucundus, qui Cl. Autori in priore jam recensita placuit.

Tandem in Parte III Præfecturæ Regio-Electoralis Elbenau, quacum hodie Castra Ranis & Gottau conjunguntur, earumque Antiquitates explicantur. Multa in hac parte leguntur præclare dicta de tot veterum Burgis & Castris, it. de veteribus Comitibus Gottau & Ranis, quorum historia ex vetustioribus Diplomatibus ob recentiores controversias illustratur. Notavit hac in Parte Autor rursus lapidem Altaris sepulcralem, de quo jam inter Prezzinenses Antiquitates p. 94 facta est mentio, quique Henrici I Pinguis, Conditoris Anhaltini Principum stemmatis, vel ejus Filii, Henrici junioris, lapis esse videtur. In Elbenaviensium re judiciaria profert Autor librum antiquum, cujus scriptura lectu admodum difficilis est, & ita fronte prænotatur: *Collatio bonorum spectantium ad Castrum Elbenau, anno* MCCCCXX. Ex libro hoc, idiomate latino conscripto, & seculi sequentis Protocollo varia excerpta dedit, ad rem suam facientia. Quod ad res Ecclesiam ejusque statum concernentes attinet, varia pertractavit de S. Pancratio, loci Patrono, quemadmodum & de S. Gumaro fecerat inter Plocenses Antiquitates P. I C. II §. 20. His autem diutius immorari nobis non licet, qui nulli dubitamus, quin Tractatus hic magna sane rerum historicarum multitudine refertus, multis etiam lectoribus de nota optima se commendet, quique, ut Plurimum Rev. Autor promissos in Procemio Commentarios uberiores de Diœcesi S. Gomerana propediem typis mandet, nobiscum optabunt.

CASPARI MANZII, JCTI, SERENISSIMI *Bavariæ Ducis Electoris quondam Consiliarii & utriusque tam publici, quam privati Juris Professoris in Academia Ingolstad. Tractatus rationalis absolutissimus de Testamento valido, vel invalido. Editio III.*

Ulmæ, impensis Daniel. Bartholomæi, 1726, 4.
Alph. 7 pl. 11.

DE ipso quidem opere non est, quod ad ejus commendationem dicamus. Etenim de præstantia tractatus hujus satis constat, qui, bis ante præsentem editionem *Augustæ Vindelicorum*, primum *anno 1661*, iterumque *anno 1680*, cum subtegminibus *Jac. Ottonis* excusus, assidua diligentique manu versari evolvique consuevit Juris civilis Romani pariter ac Germanici hodierni studiosis. Quid vero idem novi habitus novarumque accessionum referat, id jam indicandum est. Itaque præter industriam in emendando contextu, in evolvendis citandisque legibus, quas *Manzius* adduxerat, præstitam, plerisque in paginis annotationes recens additæ, asterisco signatæ, comparent, quibus præsertim usus modernus atque probatissimorum JCtorum observationes, itemque Præjudicia & Decisiones exhibentur. Nobis certe doctissimæ hæ *Viri Consultissimi*, quisquis ille sit, cujus tamen nomen Bibliopola suppressit, curæ ad isthoc opus apprime utiles videntur: siquidem in eo diffusa juris civilis de testamentorum validitate scientia & subtilior argumentatio ubique regnat. Tanto nunc jucundius est, usum juris testamentarii novissimum ac hodiernum pronuntiandi morem una cum exactiori Juris civilis Justinianei doctrina, uno velut obtutu, cognoscere. Ceterum cum *Manzio* visum olim fuerit hanc instituti rationem tenere, ut saltem de testamentis solemnibus, iisque ab initio validis, aut invalidis, commentaretur; *octo titulis* noviter jam adjectis non solum *de testamentis minus solemnibus & privilegiatis*, sed & *de modis, quibus testamentum ab initio validum ex post facto fit invalidum, vel infirmatur*, tractatio *Manziano operi* satis accommoda subnexa est. Hæc appendix ipsa quidem e diversis præstantium

ſtantium JCtorum commentationibus adornata, diverſas jurisprudentum opiniones ſubinde recenſet atque trutinat, quæſtiones ſpeciales reſolvit, & auctores haud levi numero citat: id quod gratum erit multis, qui vel operoſa multorum librorum evolutione ſuperſedere, vel ad ſcripta ſibi non ſtatim obvia, nec ſatis familiaria remitti amant, atque alterutra cauſa ejusmodi pleniore & undiquaque congeſta ſpecialium juris noſtri capitum illuſtratione haud parum lætantur.

EPISTOLÆ AMOEBÆÆ INTER V. C. E. O. A. C. PAGENSTECHERUM, JC. & Prof. Juris Herbornenſem, & V. C. J. G. HEINECCIUM, JC. & Anteceſſorem Franequeranum, de ſenſu & genuina lectione L. 1 ff. de Curat. furioſ. & L. 28. ff. de probat.

Franequeræ, apud Wibium Bleck, 1724, 8.
Plag. 3.

DE L. 1 ff. de Curat. furioſ. mentem ſuam ita proponit D. Pagenſtecher, pro *moribus* ſubſtituere quosdam *minoribus*. Sed fieri id ait temere. Cujacium recte retinere, *moribus*: id vero de moribus & conſuetudine ſub Regibus adhuc & ante L. XII Tab. introducta perperam intelligere. De illa enim conſuetudine tam antiqua nihil nobis conſtare, & aliunde eam, niſi ex hac ſola lege Ulpiani, non poſſe probari. Adhuc autem ſub judice eſſe quæſtionem, an textum hunc ita exponendum crediderit Ulpianus. Sibi certe videri, JCtum non omnino loqui de aliqua conſuetudine, ſed de moribus prodigorum, quibus introducta ſit interdictio adminiſtrationis bonorum ſuorum. Sic enim loqui Paulum Sentent. Lib. 3 Tit. 4 §. 1: *quando bona paterna avitaque nequitia tua diſperdis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico*, i. e. propter mores tuos pravos. Eosdem hos mores minime ſanos deſcribere Ulpianum, quod *talis homo neque tempus neque finem expenſarum habeat, ſed bona ſua dilacerando & diſſipando profundat*. Neque obſtare ſequentia, *ſed ſolent hodie*. Hæc enim opponi non moribus iſtis peſſimis, ſed verbis

Lege

Lege 12 Tabb. &, *ab initio*, quæ coincidant. Ut ſenſus ſit: ab initio quidem Lege XII Tab. prodigo interdicebatur adminiſtratio propter mores ejus. Si vero hodie inveniatur talis prodigus, non tantum ipſius bonis interdicitur, ut olim, ſed & Curator ipſi datur. Simili modo malis moribus Macedonis introductum eſſe SC. Macedonianum. L. 1 pr. ff. de SC. Mac. Aut dici etiam poſſe, per *mores* hic intellexiſſe ipſum Naturale Jus. Sic enim §. penut. I. de Attilian. tut. ipſe Imperator, naturali juri conveniens eſſe, ut ſub poteſtate aliorum ſit, qui ipſe ſe tueri nequeat. Sic jus patriæ poteſtatis moribus dicitur receptum *L. 8 ff. de his qui ſui vel al.* i. e. jure naturæ & gentium. Ab initio igitur, jure naturali talibus prodigis ſuccurritur. §. 11 I. d. Rer. diviſ. quanquam enim caveatur id ex Lege XII Tabb. tamen recte dicitur & jure gentium, id eſt, jure naturali, id effici. §. *41* eod. Hic D. Heineccius, ut defendat Cujacianam expoſitionem, dicit, Ulpianum hac L. 1 interdictionem bonorum manifeſto arceſſere a XII tabulis, & Tit. XII §. 2. Sed & l. 18 pr. ff. qui teſtam. fac. poſſ. L. 5 §. 1 ff. de acquir. vel om. hered. Gajum etiam L. 13 ff. de Curat. furioſ. atque Juſtinianum §. 3 Inſt. de Curat. Addere autem Ulpianum, eandem interdictionem *moribus quidem ab initio* introductam eſſe; eos ergo non poſſe eſſe poſteriores XII Tabulis, ſed utique anteriores, i. e. jam ſub Regibus invaluiſſe & poſtea migraſſe in XII tabulas. Locutio enim iſta perpetuo ſignificat jus conſuetudine & moribus utentium, vel tacitis populi ſuffragiis receptum, ut diſtinguatur ab iis, quæ aliunde ex Græcia adſcita ſunt. Sic Paulus Lib. 3 Sent. tit. 4 §. 7: *Moribus per Prætorem bonis interdicitur.* Julianus *L. 32 §. 1 ff. de LL.* De his ergo tenendam regulam ἑρμηνευτικὴν, quoties ea, quæ in XII tabulis locum invenerunt, tribuuntur moribus, toties per *mores* leges regiæ vel conſuetudines jam ſub Regibus receptæ intelliguntur. Ita enim Dionyſius Halicarn. Lib. II, in XII tabulis propoſitos eſſe omnes mores patrios & leges, πάντας τοὺς πατρίους ἐθισμούς τε καὶ νόμους, & lib. X, Decemviros promulgaſſe leges compilatas ex jure Græcorum ſuisque moribus non ſcriptis, καὶ παρὰ τῶν σφίσιν αὐτοῖς ἀγράφων ἐθισμῶν. Ita Pomponius *L. 2 §. 23 ff. de O. J.* jus vetus, quod legibus regiis & moribus patriis jam erat invectum, translatum
eſſe

esse in XII tabulas. Ita jus patriæ potestatis moribus receptum. *L. 8 ff. de his quæ sui vel alien.* Et tamen inter L. XII tab. locum habuit: & lex regia patri dedit hanc potestatem. Papinianus *L. 10 ff. de jur. codic. II* Et fluit tamen ex lege illa decemvirali tabulæ quintæ; quia ex Legibus regiis vel consuetudine sub Regibus jam ante erat receptum. Adstructa thesi sua respondet D. Heineccius dubiis, contra Cujacium allatis. Ad probandam hanc consuetudinem sufficere vel unici Ulpiani testimonium: multa enim in jure æque ac historiis esse ἅπαξ λεγόμενα. Tum vero tempore Ulpiani extitisse etiam adhuc Jus Papinianum, & allegare Paulum, æqualem Ulpiani, Granii Flacci librum de jure illo Papiniano, *L. 144 ff. de V. S.* Quid igitur Regum temporibus obtinuerit, facilius inde disci potuisse, quam hodie. Nunc etiam ad conjecturas D. Pagenstecheri respondetur. Ingenium quidem sapere eam, quæ τὸ moribus intelligit de moribus ipsorum prodigorum, sed solidam non videri. In arte juris nunquam id, quod moribus & consuetudine introductum est, notare, *propter mores:* quod per inductionem XIII textuum illustratur. Utique dixisse Paulum ob mores prodigi bonis interdici. De eo enim non esse quæstionem, sed, an eum sensum admittant verba Ulpiani secundum artem juris? In *L. 1 pr. ff. de SC. Maced.* non dici, SC. Maced. *moribus introductum*, sed Macedonem *malis moribus* materiam peccandi sæpe præstitisse. Conditum ergo id fuisse ob perversos mores filiorum familias, non autem moribus introductum, stylo artis. Ulpianum porro non potuisse duas propositiones ejusdem sensus per adversativam *sed* inepte jungere. Sed mentem illius hanc esse: Lege XII Tab. prodigo interdicitur bonis, *sicut furioso*, & ipso jure excidunt administratione. Atque hoc jam ante XII Tab. quidem moribus patriis sub ipsis Regibus, ab initio receptum erat. Sed & iisdem moribus mutatum est. Solent enim hodie prodigi non amplius ipsa lege administratione privari, sed curatorem, *exemplo furiosi*, a Prætore vel Præside accipere. Et hanc curationem prodigorum perinde ac interdictionem bonorum, ex L. XII tab. esse, probasse verbis legitimis veterum, ac eandem legem restituere Jac. Gothofredum Tab. quinta, p. 97 probationum. Sed nec per mores Jus Naturæ posse

D intel-

intelligi. Nam in *L. 8 de his, qui sui vel.* non dici, jus patriæ potestatis quale apud Romanos, ex jure naturæ esse. Conveniens esse juri naturali, ut sub potestate aliorum sint, qui se tueri ipsi nequeunt. *§. pen. I. de Attil. tut.* Sed prodigi possent, si vellent. Itaque bono magis agnatorum, invectam istorum curationem. Dominis liberam administrationem concedere jus naturæ, jus civile vero excipere prodigos; ne quis re sua male utatur. § *2 I. de his, qui sui vel.* Si quid hic addendum est, Jac. Gothofredus non habuit vestigium prodigi in ipsis LL. XII Tab. sicut furiosi vestigia repperit apud Veteres, imprimis Festum, v. *nec. Sei furiosus existit, ast ei custos nec esit.* & Ciceronem. Neque Paullus. Lib. 3 T. 4 §. 7 loquitur de XII tab. sed de moribus per Prætorem. Lex enim non omnibus prospexerat. Imo nec poterat omnibus ex lege curator dari. Ulp. *Tit 12 §. 3.* Idem *d. L. 18 pr. & L. 5 §. 1* meminit tantum ejus, cui bonis interdictum est. Tum vero in L. 1 ff. de Curat. fur. extendit L. XII tab. de furioso ad prodigum, *exemplo furiosi, πρὸς μίμησιν τοῦ μαινομένου. L. 6 de V. O.* Ita factum, ut subinde conjungerentur, *L. 13 d. t & L. 1 C. eod. §. 3 I. de Curat.* per analogiam Juris. In L. 28 ff. de probat. non sunt æque copiosæ hæ literæ amœbææ. Nam D. Pagenstecher reprehendit diversas emendationes a Roberto & Revardo tentatas, quibus opus non sit, si ἐν πλάτει referamus ad comma sequens: ἐν πλάτει (i. e. non ad liquidum) *enim potest hoc memoria non teneri:* ex duplici autem negativa fieri affirmativam hanc: *potest hoc memoria teneri.* Ingeniose iterum, ait D. Heineccius. Quærit autem, quis tunc erit sensus verborum anteriorum: *num hoc aliquo modo probari possit, quando id opus factum sit, & hoc ita, quod Græci dicere solent.* Nullus utique. Immo in Græco, ἐν πλάτει, nullam proprie inesse negationem. Retenta igitur lectione vulgari non alium exsculpi posse sensum, quam hunc: *late hoc sciri non posse, intra annum aliquid factum esse.* Id vero prorsus adversari scopo Paulli. Quæri, num memoria operis facti aliquo modo probari possit, aut, quando id factum sit? Non ergo quæri, num aliquis meminerit, quo die aut Consule factum sit? Sufficit enim, id aliquo modo tantum probari. Et hoc illud est, quod Græci dicere solent ἐν πλάτει. Versamur enim in antiquis.

Evita-

Evitare autem cupiens D. Heineccius, *τὸ enim* pro *nam*, repetit per geminationem de novo: Ἐν πλάτει *enim potest hoc memoria teneri*, puta, *intra annum aliquid factum esse*. Petrus Colvius, JC. in notis ad *Apuleji lib. 4 Metam. p. 59* recte putabat, Paullum loqui cum priscis, ut Enim inchoet orationem, sicut *enimvero*. Sed nobis magis adhuc istud placuit, quod Noster qualemcumque annum, *trigesimum*, *quadragesimum*, adjecit. Omnino enim tale quid expectabamus, nec dubitamus, excidisse in textu signum alicujus numeri, instar sigli: quod si suppleas, aperta sunt omnia: *intra annum puta XL vel L*, etsi interim nemo sit, qui meminerit, quibus Consulibus id viderit. Levior est animadversio, an *contineri* scribendum pro *teneri*. Addemus potius ultima verba: *Sed cum* (quando) omnium hæc est opinio, nec audisse, nec vidisse, cum id opus fieret, neque ex eis audisse, qui vidissent, aut audissent, & hoc infinite similiter sursum versum accidat, tum (pro *tunc*) memoriam operis facti non exstare. Sufficit autem, si quis sciat, factum, h. e. si factum esse non ambigatur: nec utique necesse est superesse, qui meminerint. Verum etiam, si qui audierint eos, qui memoria tenuerint. Hæc omnia recitat Paullus de Labeone ipso, *L. 2 §. 8 ff. de aqua & aqu. pluv.* neque alter alterius epitomator hic vel scholiastes fuisse videtur, aut censor.

LUDOVICI A RIPA, ASTRONOMIÆ AC Meteorologiæ in Gymnasio Patavino Professoris, Miscellanea.

Venetiis, apud Dominicum Lovisam, 1725, 4 maj.
Plag. 11 Tabb. æn. 2.

TRes hoc volumine comprehenduntur Dissertationes: una meteorologica, de meteoro ignito, quod in agro *Tarvisino* apparuit; altera Geometrico-mechanica, de vi vaporum in hygrometris; tertia analytica, demonstrationes Theorematum ad Quadraturas spectantium complectens. Quibus accedit Prolusio habita in Gymnasio Patavino, cum primum Astronomiam & Meteorologiam publice profitendam Nobilissimus Autor aggrederetur. Meteoron ignitum, de quo in prima Disser-

tatione agit, ad hunc modum describit: sunt ignes, qui e terra enati, & huc atque illuc dissiti, lateque vagantes, ab annis nonnullis cernuntur aliquot Venetiæ locis, terrorem hominibus, & terris vastitatem inferentes, quacumque pervadunt. Antequam ipsam phænomenorum historiam recitat, de temporum natura, ac locorum situ aliquid monendum censet. Loca, inquit, ab iis ignibus adhuc infessa, ingenti cultorum damno, sunt *Goticum*, *Ramo*, *Rossanum*, *Galliera*. Tria prima exiguo inter se intervallo *Bassanum* inter atque *Castrum francum* sunt; *Galliera*, quæ propius a *Gotico* abest, in *Civitatellæ* agro. Solum ibi macrum aridumque est, saxosum, glareosum. Aquarum fere nulli fontes, præter fluvium exiguum, qui interfluit, *Musonem* appellatum. Cultoribus putei in promptu sunt altissime effossi, rari tamen; magna enim aquarum copia subtus latet, e proximis montibus fluentium, per occultos terræ meatus. Itaque ubicunque putei eruuntur, aqua existit, quæ ubique ad eandem altitudinem esse solet. Terræ ipsius stratum commixtum multis partibus, limo, lapide, glarea, argilla, sabulo; an salinæ ullæ insint vel sulphureæ fodinæ, nulla indicia. Quod pertinet ad anni tempora, magna siccitas a seculo ineunte tenuit; proximis his superioribus annis mirum in modum aucta ad summum crevit. Hinc terræ facies ubique arida & tantum non exusta; fontes, fluviique ipsi ac putei propemodum aruere. Ad hæc *Adriæ* ipsius fluxiones & cursus refluxi solito depressiores, aerisque item per omnem Europam frequentiores impressiones Meteorologicæ extiterunt. Atque hæc præfatus Cl. Autor de natura tempestatum locorumque, ad ignes ipsos accedit. Hi primum apud *Goticum* visi sunt An. 1706, mense Sextili; quo loco flammis quatuor, consecutis noctibus quatuor, domus combusta est magna colonica, divisa ac distributa in partes plures, easdemque distinctas invicem. Sed postrema flamma, cum jam nihil esset, quo sese applicaret, palearium exustum est. Idque ipsum habitatores animadverterunt, hoc modo factum esse ut flammæ agerent in palearium; ut omnes, etsi per alias aliasque lineas, eodem tamen collinearent; ut postrema flamma caderet per lineam verticalem ad perpendiculum. Mense item Quinctili superiore

riore boves, quorum erant stabula in illa domo, plerique omnes morbo interiere; pauci inde erepti ac translati alio, brevi convaluerunt. Pecudes, quæ fuerunt coloni illius, omnino omnes eo morbo, veluti tabe, periere. His ad me post multos annos allatis, *inquit Cl. Autor*, continuo suspicatus sum, solum, cui domus eæ inædificatæ essent, veluti centrum quoddam fuisse illarum exhalationum, quæ deinde erumpentes, ac sese proferentes circumquaque, sphæram quandam constituerent, densiorem parte media, rariorem parte summa ad circumferentiam, unde sulphurea illa effluvia ac bituminosa agerent. Nam si forte fortuna fiat, ut intra circum suum sive sphæram, in qua volvuntur sulphureæ illæ exhalationes, offendant aut nanciscantur aliquod effluvium e. c. salinum vel metallicum, ex commixtione rei utriusque ignis aliquis aut phosphorus gigni potest; phosphorus qui splendet, neque vero urit, quoties conjunguntur raræ quædam ac delicatæ particulæ, cujusmodi sunt cadentes stellæ, ignes fatui, ignis lambens &c. contra ea vero, si cum crassiore sulphure conjungantur partes densiores, tunc verus ignis atque activus progignetur, qui sese applicare queat ad ligna, ad paleas &c. Post annum 1717 ignes commemorati vi quadam vehementiore apud *Rossanum* apparuere. Atque illo anno ver quidem fuit aridissimum: sub initium autem mensis Julii stramineæ quædam domus conflagrarunt, quæ invicem distabant exiguo intervallo; omnique illa æstate ignes ii egere eodem loco, donec autumnus venit, quo tempore magnæ cœlo pluviæ ceciderunt, quibus flammarum vis restincta est. Ad decem fere & octo domus ignibus fuere exustæ, latiusque etiam calamitas manasset, ni incolæ eo consilio usi essent, ut domorum tecta demolirentur, parietesque omnino haberent nudos, ac sub dio somnum caperent. Animadversum est, per aliquot dies secundum illas pluvias ignes non apparuisse, neque vero rediisse, nisi cum terra rursus cœpit exarescere. Cœlo nubilo nunquam visi sunt. Interdiu per hæc tempora non offuere; quodque animadversione dignum est, noctu incenderunt nunquam, cum ventorum vis ageret. Initio apparebant fere semper secunda noctis hora, serius deinceps, tertia nimirum, raro sub noctem medi-

 am.

am. Prima phænomena tam late patebant quam lunaris discus. Cœpere autem deinceps minus, sed incerta inconstantique ratione: minima faculam, maxima funale referebant. Undique accedere solebant, atque ex omnibus regionibus ventorum; partem vero maximam ab aquilone, minimam a meridie; cunctaque collineabant ad eundem locum. An. 1720 majore vi apparuere apud *Gallieram*, per autumnum. Rursus summo impetu apparuere An. 1722 apud *Goticum* & *Ramonem*. Cum maximi per æstatem calores fuissent, magni etiam per autumnum, qui fracti deinde sunt extremo Novembri, ob aquarum copiam, quæ cœlo ceciderunt, rursus phænomena extitere ita frequentia, ut agri iis consiti viderentur. Cœlo sudo, cum leniter flaret auster, majore copia apparebant, quam per noctes gelidas. Motus, figuræ, colores, varii. Quædam, ut fulgur solet, ferri & evanescere visa sunt; sed partem maximam animadversum est rotunda esse, & faculam fere exprimere. Ad hæc quædam stare videbantur; nonnulla in unum cogebantur, & unum mox in plura scindebatur. Nonnulla velut subsultabant; quædam motu ferebantur æquabili. Alia lente, alia celerius agebantur; sed hæc ita, ut nequaquam superarent velocitate sua hominem currentem. Illud etiam curiose adnotatum est, si quando fossam aliquam præterirent, si quidem vis aquæ aliqua inesset, transilire consuesse, si nulla, descendere atque ascendere cursu æquabili. Cum propius ad pabulum venirent (agere autem consueverant in casas duntaxat stramineas) celeriori motu ferebantur, ita ut omnis eodem momento fieri videretur. Continuo ex omnibus partibus, incredibili quadam celeritate, in domum irruebant, eodemque momento domus tota conflagrabat, neque ei rei ullo modo resisti poterat. Spatium nullum erat domesticæ supellectilis subducendæ: magno fortunæ beneficio fiebat, si ex acri illo incendio incolumes evaderent homines. Desperatione & ira adducti cœpere ignes eos, tanquam investissimos hostes, insectari, & vastis fustium ictibus verberare. Pulsi illi, motum persequentes aeris irregularem, sese modo sursum efferentes, modo deorsum, manus ultorum evadebant. Contingebat interdum etiam, ut fustibus percussi scinderentur in partes duas, quæ partes deinceps fere-

ferebantur motu prorsus contrario. Duobus in locis commemoratis, nempe apud *Goticum* & *Ramonem*, incendia contigerunt, ceteris in locis nulla, etsi ignes frequenter apparerent: eaque res mirabilis visa est, illo præsertim tempore, quo tot ignes per illa loca circumquaque vagarentur, ita ut etiam tecta ædium tenerent. Mense Januario nives cecidere copiosiores, quibus restingui ignes visi sunt. Sed primo vere apparuere rursus, minore tamen copia, nullaque vi fere ad urendum; sive hoc inde acciderit, quod exhalationum vis quodammodo consumta esset, sive quod hæ rariores, eoque minus activæ factæ, sive denique, quod circumstantia aliqua deesset, unde effecta illa gignerentur. An. 1723 mense Quinctili ignes redierunt, ac tamdiu perdurarunt, donec pluviis autumnalibus restinguerentur. Semel tantum interdiu incenderunt: ex quo colligitur, eos majore vi ad urendum præditos fuisse, quoniam illorum densitas sustinere potuit Solis vim, neque ab illa aut distrahi aut rarefieri potuere. An. 1724 apud *Gallieram* apparuere. Quoniam vero mensibus Jun. & Jul. magnæ pluviæ cecidere, factum est, ut exhalationibus restinctis, phænomena cessarint. Æstate reliqua illius anni calida & sicca ignes nulli apparuerunt: autumno vero per agros illos minore copia pervagati sunt, nullo tamen uspiam damno illato. Mox Decembri extremo aliquantisper ninxit: sed statim vi ventorum australium, liquatis nivibus, ignes rursus in agro *Gotici* rediere, duoque palearia concremarunt: inde restinxere eos nives, quæ XIII Kal. Febr. An. 1725 cecidere. Quid futurum sit deinceps, *inquit Nobiliss. Autor*, difficile omnino est pronuntiare: fortassis hoc fieri potest, ut terra ipsa effœta, aut rariores fiant exhalationes, aut circumstantiarum aliqua tollatur, aut commutata tempestatum ratione, ignes restinguantur. Sed quoniam soli indoles mutari nequit, ita factu facile est, ut, si rursus circumstantiæ cogantur, ignes redeant & stramineas domus urant. Certe simile aliquid veterum memoria contigisse, obscura apud eas gentes & popularis quædam traditio est. Atque hæc de phænomenis illis, quæ quidem ipse oculis vidit Cl. Autor, & partim a præclarissimis Viris, Comite Jac. Riccato & Jo. Rizzetto, accepit. Curiosa sane sed & tristia spectacula, quæ nescio attentionem

tionem magis ac ſpeculationem, an opem & conſilium poſtulare videantur. Sed ad alteram Nobiliſſ. Autoris Diſſertationem nunc progrediendum eſt, ex qua ſi nonnulla afferamus, rem utique non ingratam eruditis lectoribus nos facturos arbitramur. Agit hæc diſſertatio de vi vaporum in hygrometris. Simplex ac vulgare hygrometrum ita parari conſuevit: Longior funis cannabinus, aut nervus fidium, juſtæque craſſitudinis, horizonti parallelus conſtituitur, & quantum ſatis videtur, extenditur, ejusque extremitatibus gemino clavo firmiter alligatis, bifariam dividitur; ex medio puncto, ope tenuiſſimi fili, glans plumbea ſuſpenditur, quæ proprio pondere funem ulterius diſtrahit, & deſcendendo in angulum flectit. Horum funium proprietas in hoc conſiſtit, ut longiores fiant ſudo cœlo, humido vero breviores; ita ut pondus appenſum modo extollatur, modo deprimatur, pro diverſa aeris conſtitutione. Porro ad explanandos varios humiditatis gradus, ſagitta ſeu linea recta, quam pondus deſcendens percurrit, in plurimas æquales particulas dividi ſolet, quæ profecto partitio mutationibus aeris minus apte reſpondet. Volvit igitur animo Cl. Autor, quomodo curva deſcribenda eſſet, quæ optime hoc munus impleret. Sed quia difficultas difficultatem parit, illud etiam occurrit, pondus ſuſpenſum ex puncto O, funem AF bifariam ſecante, deſcendere per rectam OX; at ſi ad alterutram extremitatem propius accedat, & punctum D gravitate ſua ſollicitet, dubitavit, utrum per rectam, an per curvam incederet. Rurſus cum idem pondus poſſit per totam chordæ longitudinem excurrere, atque flexuræ apice H ſpeciem quandam catenariæ deſignare, hujus quoque curvæ naturam inveſtigandam ſibi propoſuit. Hinc tria enata ſunt problemata. Quorum unum hanc habet ſententiam: *Ex puncto quocunque* D *funis* AF *ſuſpenſo quovis pondere, quod vi propriæ gravitatis funem extendat, & punctum* D *deorſum trahendo curvam deſcribat, oportet hujus curvæ naturam inveſtigare.* Perveniat punctum D ad locum H, in quo inter ponderis actionem & funis reſiſtentiam æquilibrium conſtituatur, ductisque ex centris A & F arcubus DT, DX, itemque rectis AH, FH, demiſſisque ad AF normalibus KB, HC, GE, & producta CH ad N, ita ut HN onus ſeu potentiam

TAB. I Fig. 5.

Fig. 6.

tiam distrahentem designet, quæ resolvi possit in vires collaterales LH, LN, vocetur AF=2c, AD=AK=a, FD=FG=b, AB=x, FE=z: eritque, propter FD: DA=EC: CB, (nam ratio distentionum GH: HK, componitur ex rationibus virium tendentium HL, LN, & longitudinum chordarum FG: AK, vel FD: AD) $(bxz+2acz-azz).\sqrt{(aa-xx)}=(azx+2bcx-bxx).\sqrt{(bb-zz)}$; quæ formula si more Cartesiano ad coordinatas AC, CH, reducatur, implicatissima evadit. Inventæ igitur æquationis subsidio sequenti modo curvam construit Autor. In arcu DX sumit ad libitum punctum G, ex quo demittit ordinatam GE, deinde, producta FA ad partes Q, fiat FD: DA=EA: AQ, punctoque invento Q insistat normalis QZ, sitque ut rectangulum DFE ad quadratum AF, ita applicata EG ad QZ; determinato puncto Z agantur ZO, OA, parallelæ ipsis AQ, QZ, atque insuper per puncta O, A, rectæ PON, RAS, radio FG parallelæ. Intra asymptotos PQ, PN, descripta intelligatur hyperbola Apolloniana, quæ transeat per punctum A, hæc secabit arcum DT in aliquo puncto K. Productis igitur radiis AK, FG, ita ut sibi occurrant in H, demonstrat, punctum H pertinere ad curvam quæsitam. Alterum problema est hujusmodi: *Incedat grave appensum per totam funis longitudinem, & apice flexuræ successive mutato speciem quandam catenariæ AHXF delineet, oportet hujus curvæ naturam investigare.* Pendente onere ex medio puncto O descendat usque ad X, productaque recta FX, sumatur XR æqualis distractioni XQ, & per punctum R acta RZ parallela lineæ AX, erit RZ æqualis alteri distractioni PX. Per constantem XZ exprimatur ponderis magnitudo. Hinc translato pondere a puncto O in aliud quodcunque D, fiat descensus per curvam DH, & virium æquilibrium in puncto H. Consueta instituta præparatione, recta HN, per quam pondus constans designatur, erit =XZ. Describenda modo est curva virium absolutarum, (per vires absolutas intelliguntur pondera arithmetice crescentia, quæ in singulis punctis curvæ DHS cum funis tenacitatibus æquilibrium faciant.) Quoniam igitur vires directe tendentes, per latera XR, HL expositæ, sunt inter se ut distentiones XQ, HG, directe, & ut longitudines chordarum QF, GF, reciproce, & data est tam distra- TAB. I. Fig. 5.

 ctio

ctio HG, quam longitudo GF, Ergo & vis HL datur positione & magnitudine, ductaque LN parallela rectæ AH, dabitur punctum N, simul cum diagonali NH, vim absolutam exponente. Ordinata itaque HB producta ad partes C, sumatur BC=HN, punctum C erit ad curvam virium absolutarum DCV. Hac descripta statuatur in axe AK abscissa AK æqualis ponderi XZ, & applicata KC secet curvam DV in C, ex quo ad KA agatur parallela CBN, curvæ DHS occurrens in H, erit punctum H ad quæsitam catenariam AHXF. Restat tertium problema, in hæc verba conceptum: *Dato ponderis appensi ascensu vel descensu in Hygrometro, determinare vaporum vim ad contrahendum vel relaxandum funem.*

TAB. I Fig. 7.

Sumatur in chorda AF quodlibet punctum E, & sit ELS curva virium absolutarum, relata ad curvam descensus EMQ. Ex diuturnis observationibus notum sit, ad quem locum infimum Q pondus sudo & sereniore cœlo pervenire queat, ductaque recta QCL per ordinatam CL exprimatur gravitas ponderis absoluta, & sit LZ ipsi AF parallela; in qua constitutione supponitur humor per aerem diffusus vel nullam vel certe negligendam actionem in nervi fibras exercere, ita ut tota funis distentio ponderi CL debeatur. Jam nimboso aere corrugetur funis, & grave ad punctum M ascendat, productaque FM versus R sumatur MP=CL, & MN=DG, aganturque ipsi AM parallelæ PR, NO. Manifestum est, quod funis perseverans in suo naturali statu, sub flexione AMF, cum pondere absoluto DG vel MN æquilibrium facit, & pars MF a potentia MO distrahitur, altera vero pars MF a potentia ON. Verum humidus aer funis tenacitatem auget, paremque reddit sustinendo integro oneri MP, & tota potentia RM cum vi elastica chordæ MF in æquilibrio est, sicuti vis chordæ AM cum potentia RP. Est autem RM : OM = RP : ON; Igitur funis tenacitas in omnibus suis partibus proportionaliter crescit, ejusque incrementum non nisi per differentiam rectarum RP, ON, & RM, OM, vel per quantitatem RO exprimi potest. Modo adhibita simpliciori hypothesi, si vaporum actiones eandem actionem servent cum auctis fibrarum tenacitatibus, recta RO vim humoris aerei ad funem contrahendum pariter indicabit. Hinc facta HK=RO, curva quæ transit

transit per punctum K & alia infinita similiter inventa, erit scala quæ vires crescentes humidi aeris exponit. Q. E. I. De tribus scholiis huic problemati subjunctis aliquid adhuc commemorandum videtur. In primo monet Cl. Autor, se in solutione præmissi problematis vim potius vaporum, quam quantitatem dimensum esse, quippe cum didicerit a V. Cl. Jac. Placentino, uberiorem aquæ copiam in opaco, quam in perspicuo aere, non contineri. At si aer, inquit, constante semper vaporum quantitate refertus est, quod seclusis aliquibus circumstantiis, & præcipue ventorum a mari fluentium, verum judico, vis humectandi non solum a copia, sed etiam a magnitudine guttularum petenda est. Hinc ex iis, quæ demonstrata sunt de vaporum viribus, habita ratione ad diversas ejusdem funis contractiones, conjecturæ sumi possent, qua proportione augeantur vel minuantur guttarum in aere pendentium diametri: sed hæc, inquit, ad Physicos ableganda. In altero scholio ostendit, quomodo describi possit curva, seu scala vaporum vires determinans, si pondus (ut fieri solet) ex medio puncto funis in hygrometris suspendatur, ita ut descendendo rectam lineam percurrat. Vocentur x sagittæ crescentes vel decrescentes; & vires humidi aeris statuantur $= z$, longitudo funis $= 2a$, & pondus appensum $= b$; curva localis per sequentem æquationem exprimitur: $\frac{b.\sqrt{(aa+xx)}}{2x} + a \pm \sqrt{(aa+xx)} = z$.

Scholio denique tertio investigat velocitatem ponderis in singulis sagittæ punctis, dum chorda bifariam divisa glans plumbea motu verticali per rectam lineam descendit. Hoc ut assequamur, constituenda prius est in quolibet sagittæ puncto vis deorsum sollicitans. Ex magnitudine, exprimente ponderis gravitatem absolutam, ea pars subducenda est, quæ in puncto dato cum tenacitate funis æquilibrium faceret, quod reliquum est in producendum motum acceleratum insumitur. Sit pondus appensum MP, & sit MN illud grave, quod sustineretur a vi elastica funis, sub flexione AMF, cum actio ponderis MN a tenacitate funis contraria actione elidatur, nullum edit effectum, remanente tantum vi accelerante NP, a qua mobile deorsum sollicitatur. His positis, vim variabilem NP sequens æquatio in singulis punctis determi- TAB. I Fig. 7.

 nat,

nat, $f = b - 2x + \frac{2ax;}{\sqrt{(aa+xx)}}$ & quoniam factum ex vi sollicitante in elementum spatii momento velocitatis æquale est, oritur altera æquatio differentialis $fdx = bdx - 2x\,dx + \frac{2ax\,dx}{\sqrt{(aa+xx}} = udu$, & integrando, non omissa debitæ constantis additione, $uu = 2bx - 2xx + 4a\sqrt{(aa+xx)} - 4aa$. Porro scala temporum non nisi per quadraturas exhiberi potest. Atque nunc ad tertiam Cl. Autoris dissertationem perveniendum esset, qua comprehenduntur demonstrationes theorematum ad quadraturas spectantium, a summo Geometra Jo. Bernoullio in Actis nostris An. 1719 expositorum. Verum ne longi simus, hæc ipsa dissertatio, nec non adjuncta prolusio sicco pede prætereunda est.

SPIRITUS ANIMALIS EX FORO MEDICO relegatus. Autore ANDREA OTTOMARO GOELICKE, Medico, Professore atque Physico Provinciali Regio.

Francofurti cis Viadrum, apud Godofredum Conradi, 1725, 4. Plag. 15.

JOHANNIS PHILIPPI BURGGRAVII, JUN. Doctoris Medici Francofurti ad Mœnum, de Existentia Spirituum Nervosorum, eorumque vera origine, indole, motu, effectibus & affectibus in corpore humano vivo sano & ægro Commentatio Medica, Viro Clarissimo, ANDREÆ OTTOMARO GOELICKE inprimis opposita.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Frieder. Fleischer. 1725, 4. Plag. $12\frac{1}{2}$.

Decem præterlapsi sunt anni, cum Clariss. *Gœlicke*, publica in Academia Teutoburgensi Cliviæ Professione functus, hæc duo Corollaria calci Dissertationis Academiæ de Medico Cathedrali & Clinico adnecti curaverit: 1) Familiam spirituum „ vitalium, naturalium, & si qui alii supersunt, recte quidem „ explo-

„ axploserunt Recentiores, mirum, cur solis animalibus repu-
„ dium mittere ausi non fuerint; 2) hinc in Concilio Illustrium
„ Medicorum, Præside Apolline, nuper decretum est, Spiritus
„ animales, quod a tot retro seculis Medicos infatuarunt, & ad-
„ huc non paucos infatuant, dignos esse, qui in perpetuum exi-
„ lium relegentur, adjuncta severissima comminatione gravioris
„ pœnæ, si in ditiones Medicorum unquam revertantur. Horum Corollariorum uberior tantum deductio est, quam hoc in Tractatu suscipit Clariss. Autor, & tribus Disquisitionibus exequitur, Fabulas sistens Medicorum, quas de Spirituum animalium I Existentia, II Indole, Natura, Affectionibus & Effectibus, III Diathesi morbosa suis in scholis huc usque recitarunt. In Disquisitione igitur I, non existere Spiritus animales, probat, quia ab Hippocrate nulla eorum sit mentio; Physiologi discordes sunt in imponendo nomine; Medici inter se altercantur, quale sit verum secretionis, collectionis & dispensationis organum; argumenta allata nil probant, quæ sunt: a posteriore per sensum & motum eosdem innotescere, cerebri nervorumque actione intercepta functiones animales evanescere & perire, cerebri & nervorum conformationem & structuram singularem peculiarem eorum actionem & usum commendare, digitis per nervos phrenicos versus diaphragma ductis hujus motum consopitum restaurari, objecta admodum subtilia & tenuia in organa sensoria agere non posse, nisi spiritus in iis hospitentur, per respirationem novos cerebro spiritus communicari, mediante duræ matris tono & motu systaltico per nervos spiritus ad partes propelli, per spiritus cerebrum a corruptione præservari, musculis suam actionem constare non posse, nisi influant spiritus, a defectu eorundem, vel insufficiente volatilitate aut nervorum constitutione præternaturali varios oriri morbos, rationem denique dolorum, tremorum & convulsionum reddi non posse, nisi supponantur spiritus intra nervos undulantes. Rectius igitur egisse, pronuntiat Noster, Argenterium, Bidloo & Stahlium, qui de eorundem existentia dubitarunt. In II accusat iterum dissensum Autorum circa nomina spiritibus imponenda, quæ omnia rei, quam exprimere debent, minus sunt adæquata. Si tamen ex mechani-

eorum mente ruditer definitionem adumbrare liceat, ita quidem, ut nihil eorum, quæ ad universum spirituum systema exhauriendum requiruntur, omittatur, talem format: Spiritus animales nihil aliud sunt, quam corpora tenuissima, subtilissima, atque celerrime mota, ex subtiliore & spirituosa chyli, lymphæ & sanguinis, per arterias carotides & cervicales internas ad cerebrum adlati, parte constantia, quæ deinde in corticali cerebri substantia, tanquam genuino secretorio, separata & per medullarem cerebri partem transmissa, inque medulla oblongata, quæ nervorum radix est, collecta, tandem per nervea stamina, eorumque poros & canaliculos ad organa sensuum, imo singulas corporis partes sive ab anima pro arbitrio ablegantur, sive automatice mediante duræ matris tono aut motu systaltico impulsa influunt, ad sensum, motum, imo & nutritionem præstandam ac perficiendam, tandemque ne insensibiliter evaporando corpora derelinquerent, idque iners & trunci instar immobile redderent, sanguini & lymphæ reaffusa, ut iisdem, quibus antea, usibus denuo subservirent. Cum vero tota hæc descriptio tot ferme principii petitionibus, quot verba sunt, niti videatur Cl. Autori, consultum judicat singula ejus membra ad rationis pariter ac experientiæ cynosuram examinare & refutare. In III ad diathesin morbosam spirituum animalium progreditur, sub qua vel nimia quantitate, vel defectu, vel vitiosa qualitate vel motuum anomaliis laborare & apoplexiæ, paralyseos, tremorum, morborumque soporosorum, catalepseos, lipothymiæ, syncopes, maniæ, vigiliarum nimiarum, epilepsiæ, convulsionum, dolorum & vertiginis autores esse dicuntur. Verum hæc omnia fabulas esse, demonstrat, certioremque morborum horum ætiologiam subministrat, tandemque concludit: Spirituum existentiam neque e priori neque a posteriori hucusque satis demonstratam esse; latere medicos veram atque genuinam eorum indolem in statu sano & integro, ac proinde ignotam quoque esse conditionem illorum in statu morboso ac præternaturali; atque adeo pathologiam spirituum esse chymæricam, id est, nullum morbum vel a vitiosa eorum quantitate, vel qualitate vel motuum anomaliis derivari rite posse, ipsamque therapiam fabulosam esse & imaginariam.

Inju-

Injurias has ſpiritibus animalibus illatas ægre ferens Clariſſ. *Burggravius*, videnſque, in toto hoc Proceſſu criminali de ſpiritibus nervoſis reviſionem Actorum revelaturam eſſe Lectori a præjudiciis libero, longe aliam ferendam fuiſſe ſententiam, quam revera factum fuerat; decreverat quidem, hocce reviſionis negotium in ſe ſuſcipere; verum mutato conſilio, quod nihil jucundæ utilitatis in ſtudioſam juventutem exin redundaturum credebat, quicquid ad doctrinam de ſpiritibus nervoſis pertinet, ſive eorum originem, indolem, motum, ſive effectus & affectus in corpore humano vivo, tum ſano tum ægro, concernat, in unum ſyſtema, ichnographice tamen, fundere, nihilque prorſus admittere, quod non facile digniſſimis experimentis & obſervationibus ad ſuas ubique revocatum cauſas, dilucidatum fuerit, conſtituit. Diſtribuit igitur præſentem Commentationem in III Sectiones, in membra & articulos iterum diviſas, in quarum I ſtructuram cerebri & nervorum tubuloſam evincit, & ex habitu materiali corporis humani, potiſſimum ſanguinis, per rationes motuum occurrentium indolem & motum ſpirituum nervoſorum demonſtrat. In II uſum eorundem pro tenſione partium naturali, pro motibus tam automaticis quam voluntariis & mixtis, pro nutrimento, pro ſenſibus externis, pro operationibus animæ, pro vigiliis & ſomno, ac pro commercio animæ & corporis præſtandis delineat. In III morbos ab aucto vel imminuto tam ab ipſo corpore, & rebus corporeis, quam ab anima excitato motu, & a vitiata craſi ſpirituum nervoſorum dependentes examinat. Ubique etiam objectiones Gœlickii jungit & diluit, ſicque magis per theſin quam antitheſin procedit. In genere vero in Scripto Gœlickiano deſiderat, quod 1) ſtatum controverſiæ non rite formaverit, 2) diſcrepantes Autorum ſententias plane erroneas cum confuſis, imo etiam diſtinctis, invicem æquiparaverit, omneſque damnaverit, & 3) potiſſima argumenta vel non omnia, eaque convenienti ordine & connexione allegaverit, vel plurima plane omiſerit, ſicque indicta cauſa ſpiritus hos perpetuo exilio multaverit.

ONT

ONTLEEDKUNDIGE VERHANDELINGEN over de vinding van een Spier in de grond des Baar-mœders.

i. e.

TRACTATUS ANATOMICUS DE MUSCULO, in fundo uteri recens invento, una cum Instructione de extrahenda Placenta uterina Autore FRIEDERICO RUYSCHIO, Professore Anatomiæ & Botanices. Academiæ Naturæ Curiosorum & Societatis Regiæ Anglicanæ Socio.

Amstelodami, apud Janssonios & Wæsbergios, 1725, 8. Plag. 5, & fig. æn. Tab. 1.

CLarissimus Ruyschius, ut in Studio Anatomico, ita & in Chirurgico, si quis nostra ætate alius, omnium consensu excellit. Nota etiam est ipsius solertia & dexteritas in Arte Obstetricia, quam Junior adhuc in amplissima Amstelodamensium civitate per quatuor integros annos frequentissime exercuit, post quod delapsum spatium a Magistratu officio Collegii Obstetricii quadraginta annorum intervallo præpositus fuit, ut doceret examinaretque omnes, quæ huic se arti exercendæ dedere cupiebant in hac urbe, ut iisdem Anatomicas exhiberet demonstrationes partium muliebrium partui inservientium, ut responsa daret obstetricibus super difficili partu eum consulentibus, ut denique scrutaretur cadavera puerperarum ad detegendas infelicis partus mortisque insecutæ causas. Quare factum est, ut meliora edoctus alia subinde incesserit via, quam qualem ordinario ab obstetricantibus teneri adverterat. Impræsentiarum non possumus ipsius, quam de secundinarum extractione fovet, sententiam non collaudare, quam jam dum in Adversariorum Anatomico-Medico-Chirurgicorum Decade II insinuaverat, a nobis in Actorum Supplem. Tom. IIX Sect. IX p. 371 commendatam, nunc vero hoc in Tractatu in civium suorum gratiam vernaculo idiomate uberius explicat & illustrat. Existimat scilicet, placentam uterinam, fœtu in lucem edito, utero nimis arcte affixam, nulla artis efficacia secure posse educi, consultius ratus, eam ibidem relin-

relinquere; siquidem observatum fuit, istam a natura post secundam tertiamve septimanam sponte ejici. Vanum enim reputat metum, quasi placenta in utero retenta putrescat, ipseque uterus inde cito corrumpatur, inflammetur & gangrænescat; vel quasi fœtus placenta humores inquinet, ut hecticæ febri, inflammationi, similibusque malis fores pandantur; nunquam enim observare potuit, placentam in pus ichoremve abire vel in putridum liquamen redigi; notum etiam est, fœminas carne uteri, intolerabilem mephitim spirante, affectas, per plures annos superstites esse. Fatetur tamen, placentam retentam substantiam suam integram non servare, sed vel in hydatides, vel massam, farinaceæ haud absimilem, abire, & sæpe sub iterato partu cum sano fœtu & secundis excludi. Provocat pariter ad pecudum genus, cui ex retentis placentulis, quas ad triginta vel quadraginta utero gestant, nunquam sinistri quid accidere, dicit. Imo provocat ad experientiam in vulgus notam, qua constet, nullam puerperam, intervallo quinquaginta annorum, postquam suam introduxerat methodum, ex retentis secundinis mortuam esse, quarum copiosa antea numerata fuerant funera, quæ vulgari modo erant tractata. In qua sua sententia magis fuit confirmatus Clarissimus Autor, postquam in cadavere puerperæ invenit *musculum in fundo uteri, cui utplurimum placenta adhæret*, cujus *fibræ* orbiculares *sunt*, cum reliquæ confuso ordine & perplexe uterum transcurrant. Quibus visis judicat, duo excludenda esse in partu, fœtum & placentam uterinam, huicque extrudendæ musculum orbicularem, illi reliquam fibrarum seriem esse dicatam; nec opus esse putat, ut utrique hi actus, cum distinctis peragantur instrumentis, uno eodemque tempore peragantur. Novum hunc musculum in Adversariis III rudi penicillo depingi, in hoc vero Tractatu exactius & nitidius æri incidi curavit, cujus iconem nunc cum L. B. communicamus. **TAB. I. Fig. 8.**

Explicatio Figuræ 8 Tab. I,

quæ repræsentat puerperæ uterum inversum cum novo musculo orbiculari.

A. Uterus inversus.

B. B. D. D. Fibræ orbiculares musculi novi.

C. Centrum coni uterini.

EXCERPTA EX LITERIS D. GEORGII FRIEDERICI FRANCI A FRANCKENAU P. P. Hafnia A. 1725 d. 9 Octobris ad D. MICHAELEM ERNESTUM ETTMULLERUM P. P. datis.

NOvam invenit machinam Johannes Heinricus Hefs, Chirurgus & Lithotomus apud nos famigeratiſſimus, pro calculo ex veſica tenaculorum loco extrahendo, quæ nullam veſicæ vim infert. Experimentum ejus factum eſt die 26 Septembris, me, alioque Medico, & quinque Chirurgis Provincialibus præſentibus, felici cum ſucceſſu in juvene 28 annorum, qui bene quidem nunc degit, multum tamen materiæ ſabuloſæ ex renibus deſcendentis per veſicam quotidie excernit. Mitto hic iconem recens inventæ hujus machinæ, & calculi extracti, ut publico illa innoteſcat, & a peritis atque curioſis forſan emendetur & perfectior reddatur.

Explicatio Figurarum.

TAB. I. Figura 9 machinam ipſam exhibet.

Fig. 9. a a. veſica tenuis, quam undique ambit

b b b b faſciola, per cujus

d d d d. medium trajectus eſt

c c. bacillus ex ſpina ceti fabricatus.

Fig. 10. Figura 10 calculum extractum ſiſtit.

PROMPTUARIUM RERUM NATURALIum & Artificialium Vratislavienſe, præcipue quas collegit D. JOHANNES CHRISTIANUS KUNDMANN, Medicus Vratislavienſis.

Vratislaviæ, apud Michaelem Hubertum, 1726, 4. Alphab. 1 plag. 2.

NOta per orbem & clara fuerunt Muſæa, quibus olim Vratislavia ſuperbiit, *Kretſchmannianum*, *D. Laureæ*, *Vollgnadiorum*, *D. Scholzii*, *Kalenbergeri*, *Cruſii* & *D. Sachſii a Lewenheimb*,

heimb, quorum tamen nullum 26 abhinc annis amplius extitit. Et quanquam ab eo tempore fuerint, qui non minus nummos quam alia tam naturalia quam artificialia, collegerint, quos inter merito laudandi sunt *Fridericus Maximilianus a Rethel & Hennersdorff*, *Johannes Sigismundus ab Haunold*, *Daniel Caspar a Lohenstein*, *Georgius Mauritius ab Hoffmanswaldau* & *Daniel a Reusch*; post eorum tamen obitum res collectæ & hæreditatis vel emtionis jure in aliorum venere manus vel distractæ sunt. Cum vero haud pauca eaque sat egregia collegerit Clariss. *Kundmannus*, in Promptuario hoc typis ea exscribi curavit, ut, quæ bis vel pluries possidet, cum amicis communicare, & defectum suæ Collectionis ex aliorum apparatu supplere posset. Inveniet etiam in eo curiosus Lector, quod in aliis Musæis frustra quæsierit; siquidem allegavit simul Autor summa industria Autores, penes quos pleraque aut descripta aut ære incisa reperiuntur. Non solummodo autem ea delineat Clariss. *Kundmannus*, quæ ipse possidet, sed & quæ hoc tempore Uratislaviæ partim in locis publicis, partim in multorum Procerum & quorundam privatorum Musæis asservantur. Hinc templa commemorat, cathedrale D. Johannis, ad S. Crucem; ex templis parochialibus, in quibus Evangelicorum Sacra fiunt, D. Elisabethæ, Mariæ Magdalenæ, S. Barbaræ; in Curia Cæsaris templum Patrum Societatis Jesu, Virginum ad S. Claram, & ad S. Ursulam; Cœnobium D. Virginis & D. Jacobi; ac describit insimul Altaria, Picturas, Tabulas, Statuas, Reliquias, Suggestus, Sacella, Monumenta, Turres, Campanas, Organa pneumatica, & reliqua, quæ in iisdem asservantur. Inter ædificia publica Curiam, Bibliothecas, Elisabethanam & Magdaleneam, Armamentaria bina, Receptacula seu Castella aquaria, siphones pro extinguendis incendiis, laudat, commendatque Hortum Comitis de Malzan, Palatium Comitis Hazfeldii, insignem Picturarum aliorumque prorsus excellentium apparatum *Christophori Comitis de Proskau*, & *Antonii Christophori Comitis & Domini a Proskau*, Musæum *Ernesti Benjamin a Lowenstædt & Ronneburg*, *M. Hanckii* & *M. Liebentanzii* Nummophylacia, D. *Kaltschmidii* Musæum Fossilium & Lapidum figuratorum. Promptuarium rerum curiosarum, quas

Clariss. *Kundmannus* possidet, duas transscendit tertias hujus libri, & dispescitur in IV Sectiones, in certas Classes & Articulos subdivisas, quarum I Regnum animale continet, & animalia integra, partesque ex iis desumtas, aut exsiccata, aut in liquore balsamico conservata, & Testacea exhibet; in II Vegetabilia nominantur; in III ex Regno Minerali Gemmæ & Lapides pretiosi, diversimode figurati, iisque affines, Lapides tam *ἄμορφοι* quam *ἔμμορφοι*, Petrefacta, Mineræ metalliferæ, iisque affines, Mineralia, Scoriæ, Salia, Bitumina, Sulphura & Terræ sistuntur; & in IV Artefacta, Instrumenta & Nummi recensentur. De cetero meditatur Clariss. Kundmannus Opus, in quo Fossilia & Lapides figuratos examinaturus est, cui absolvendo ut sanitatem & vires Deus ei concedat, ex animo vovemus.

PETRI ZORNII BIBLIOTHECA ANTIquaria & exegetica in universam Scripturam Sacram.

Tom. I. Pars I, II, III.

Francof. & Lips. apud Christoph. Gottl. Nicolai, 1724, 8.
Pl. 18.

CL. Zornius, Rector olim Scholæ Plœnensis in Holsatia, nunc Con-Rector Neo-Sedinensis, cum neminem feliciter in S. Scripturæ interpretatione versari posse existimet, nisi qui omnem antiquitatem profanam probe cognitam habeat, optimos quosque & rarissimos ex Hispanis, Italis, Gallis, Belgis, Germanis, Antiquarios paulo fusius recensere, suisque passim animadversionibus illustrare constituit. Nos omissa Præfatione, in qua acerbius in adversarios quosdam invehitur, indicem hic tantum dabimus librorum, quos his parvis Operis partibus Autor produxit.

p. 1. Parte prima enarratur 1 *Constantii Landi* Comitis in M. Cassii Caeurii & Atiliæ Manduilæ tumulum explicatio, ubi data occasione de pomis agit, quæ amorem denotent; unde & Veneris imago pomum dextra tenentis exstet; simul explicat abusum pomorum in amore excitando. 2 *Octavii Falconerii* dissertatio de

de nummo Apamensi, Deucaleonei diluvii typum exhibente, ubi p. 7.
provocat ad ea, quæ pag. 35 Tom I opuscul. sacrorum dixerat,
nimirum nullum argumentum diluvii Noachici depromi posse
ex hoc nummo, etiamsi arca in eo appareat, inscriptio arcæ Noe,
columba cum ramo oleæ & reliqua. 3 *Funerailles & diverses* 15.
manieres d'ensevelir des Romains, Grecs &c. descrites par Claude
Guichard. Hic nonnulla habet Autor de apotheosi Romana,
observatque, per aquilam, rogo evolantem, mentem Imperatoris
in cœlum sublatam designari, hincque *ἁρπαγμὸν* divinitatis cul-
tum dictum, quo & vocabulo Paulus usus hunc ritum respexit: ad-
dit etiam hic quædam de sepultura Judæorum. 4 Numismata ærea 25.
Imperatorum, Augustarum & Cæsarum in coloniis & municipi-
is, autore *Jo. Foy-Vaillant*, recensens, disserit de epistola quotannis
per mare delata ex Alexandria Byblum Phœniciæ, nullo nauclero
navem gubernante, cujus miraculi Lucianus testis est *αὐτόπτης*.
Habet & quædam de Astarte, Dea Tyriorum tutelari; ut & de Ne-
ocoris, sacrarum ædium & ludorum publicorum curatoribus,
notatque, Ephesios maximo honori sibi habuisse, quum sub He-
liogabolo quartum Neocori constituti essent. 5 *Jo. Harduini* 34
nummi antiqui populorum & urbium. Varia hic tractat nomina,
qualia: Neocoros, *στρατηγὸς*, *ἀνθύπατος*, Duumvir urbis,
Metropolis, *ἀπήνη*, mulare vehiculum, Chora, *χώρα*, civitati
circumjectus ager, unde Chorepiscopus, *Θεοὶ Ἀκραῖοι*, Dii
custodes arcis, & urbis, *Ἀπόλλων Σάγκτος*, & Simon Sanctus,
Asiarches, Magistratus ludorum Astaroth. 6 Navis ecclesiam re- 76.
ferentis symbolum in veteri gemma annulari insculptum, autore
Hieronymo Aleandro. Multa & hic curiosa reperiuntur de voce,
anchora, qua denotatur uncus in trabe sancti sanctorum, super
quem trabs minor una cum velo appenso quievit; tum mystica
significatio verbi, navis, explicatur.

Parte II exhibetur *Jo. Schefferi* Agrippa liberator, seu disser- 97.
tatio de novis tabulis. Novæ tabulæ dicebantur leges seu decre-
tum communi consensu factum, quo debita in universum remit-
tuntur, ita ut nec corpora nec bona debitorum amplius retinean-
tur; cui legi statuendæ sæpissime summa pauperies civitatis &
exorta seditio ansam dabat. 2 *Raphaelis Tricheti du Fresne* Epistola

 de

p. 106. de Charondæ effigie. Cum Charondas, legislator urbis Cataneæ
patriæ suæ, pingatur cum cornubus, inde Autor erudite ad-
modum de cornuum imagine in capitibus hominum, eorundem-
124. que significatione differit. 3 *Nicolai Toinardi* fragmentum histo-
128. riæ Herodiadum. 4 *Philippi a Turre* dissertationes de Beleno, &
aliis quibusdam Aquilejensium Diis. Belenum, Baal, Bel, &
Apollinem unum idemque asserit numen, & Bel Een interpreta-
tur Deum fontis & aquarum. 5 Abenephii sequitur liber singularis
133. de servitute Ægyptiaca Israelitarum, a Kirchero millies allega-
tus, quippe in quo omne præsidium ponit antiquitatum Ægyptia-
carum, quem tamen vel ipse finxit, vel ab alio fictum erudito orbi
154. obtrusit, velut arabico idiomate consignatum. 6 *J. Gothofredi*
epistola de interdicta Christianorum cum gentilibus communio-
158. ne. 7 *J. Gothofredi* dissertatio de velandis mulieribus, deque exu-
170. via capitis, ad Pauli locum 1 Cor. XI, 10. 8 *Dionysii Petavii* notæ
ad Themistii orationes 19, ubi inter alia ostendit, acervum lapide-
185. um sepulturæ injectum notam ignominiæ fuisse. 9 *Guiliel. Salde-
ni* de canis pretio ad Deuter. XXIII, 10, ubi evincit, per canem
intelligi adolescentem lascivum, differitque de pretio meretri-
cum, quas dictas ait *πέζας*, quia per plateas obambulant.

193. Parte III sistitur 1 *Jo. Chifletii* Aqua Virgo, fons Romæ ce-
leberrimus & prisca religione sacer, ubi varia de cultu fontium,
statuisque in ipsa earum scuturigine positis, qualis illa Socratis
210. apud Athenienses. 2 *Otton. Sperlingii* de crepidis veterum Diatribe.
3 *Jacobi Sponii* ignotorum atque obscurorum quorundam Deo-
225. rum aræ. 4 *Famiani Nardini* Roma vetus. Hic demonstrat, *νῆσον* in-
sulam dici ædificia Romana, quæ circumiri poterant, & rectissime
228. applicantur ad Apocal. XVII, 9. 5 *Tanaquilli Fabri* Epistolæ, ubi
quæritur de dubia origine asini, Judæorum Dei, ex figmento Pa-
ganorum, de vocibus *ἄγγελος*, *ἀποθανεῖν*, *ὀρθοποδεῖν*, *ἐπιού-
σιος*. 6 *Josephi Nerii* Analecta, ubi pariter voces quædam Græ-
276. cæ explicantur. 7 *Jo. Marii Mattii*, Brixiani, libri tres opinio-
num, ubi *παίζειν* denotare docet gestum amatorium, & saltationis
284. magnum fuisse usum in sacris, probat. 8 *Josephi Castalionis* expli-
catio inscriptionis Augusti, quæ exstat in basi obelisci statuti
ante portam populi. Hic Noster voces, Augustus & *σέβαστος*,
ad-

adorabilis interpretatur. Ceterum optabunt omnes, quibus Cl. Autoris diligentia & ſagacitas in indagandis antiquitatibus perſpecta eſt, ut in recenſendis ac emendandis Antiquariis pergat, numerumque, quem ſtatuit ſibi, millenarium feliciter abſolvat.

NOVA LITTERARIA.

PAriſiis nuntiatur, Virum Clariſſimum, *Franciſcum Dionyſium Camuſat*, qui edito hactenus libro *Bibliotheque Francoiſe* (quem ipſe quidem in Litteris ad Amicos *indigeſtum laſcivientis adoleſcentiæ fructum* vocare pro modeſtia conſuevit) nuper inclaruit, jam in eo eſſe, ut edat *novam Ephemeridum Hiſtoriam*, cujus Tomus I, quo Diarii Pariſienſis ſortem accurate deſcripſit, prelis Batavis ſubjectus eſt. Procedet in ſequentibus ad exterorum etiam Ephemerides, imprimisque, quoad licebit, id operam dabit, ut Autores earum omnes enarret, horumque vitas ac mores deſcribat, deinde judicia de illis colligat Virorum doctorum, ſive æqua ſint, ſive iniqua, denique recenſeat, quos adverſarios expertæ fuerint, & quæ hinc inde ſcripta controverſa prodierint.

Dacherius & Mabillonius, quorum judicio facile Eruditi omnes acquieſcent, veterem Monachorum Diſciplinam non Monaſticis modo, ſed etiam Eccleſiaſticis rebus illuſtrandis ita neceſſariam exiſtimabant, ut vetuſtos autores, qui litterarum monumentis illam commendaverant, colligere & luce publica donare cogitarent. Dolendum ſane, quod illos alio avocaverint aliæ occupationes. Ecquis enim id melius præſtare potuiſſet? Conſilium vero ab illis relictum exſequi parat Monachus S. Blaſii in Nigra Silva, qui typis mandare cœpit Pariſiis volumen in Quarto, cui titulus: *Vetus Diſciplina Monaſtica, ſeu Collectio Autorum Ordinis S. Benedicti, maximam partem ineditorum, qui ante ſexcentos annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de Monaſtica diſciplina tractarunt. Continet res non modo Monaſticas, ſed etiam Eccleſiaſticas ad Hiſtoriam Sacram pertinentes. Prodit nunc primum cura & ſtudio ** Presbyteri & Monachi Benedictini Monaſterii S. Blaſii in Silva nigra. Cum triplici indice, I Librorum & Capitum, II Vocum exoticarum, III Rerum & verborum. Pariſiis, typis Caroli Oſmont, Bibliopolæ Pariſienſis, via San-Jacobæa, ad*

inſigne

insigne Olivæ, MDCCXXV. Continebuntur opere hoc sequentia: Petri Diaconi *Disciplina Casinensis ex autographo Ms. Bibliothecæ Casinensis.* S. Sturmii, *primi Fuldensium Abbatis, Consuetudines, ex Italia circa medium VIII sæculi Fuldam illatæ, nunc autori suo restitutæ.* Theodemari *Usus Casinenses, ad Carolum M. sub finem VIII sæculi transmissi.* S. Benedicti Anianensis *Capitula de Disciplina Monastica suo autori asserta: quæ ante & post Aquisgranense concilium conscripsit.* Capitula Monachorum *ad Augiam directa ante annum DCCCXVII.* Capitulare Aquisgranense *de vita & conversatione Monachorum.* Capitula Monachorum San-Gallensium, *ad Regimbertum missa.* Luxovienses ritus, *ex vetusto Psalterio Luxoviensis Abbatiæ Ms. eruti.* Guidonis *Farfensis & Monasterii S. Pauli Romæ Disciplina; ex Ms. Vaticano num. 6808 & veteri codice Ms. S. Pauli in urbe.* Bernardi *Cluniacenses consuetudines a mendis purgatæ, & ad fidem Ms. codicis S. Germani a Pratis castigatæ.* Excerpta *ex* Divionensi *disciplina, quæ cum* Fructuariensi *communis erat, ex Mss. Benignianis.* S. Wilhelmi *Constitutiones Hirsaugienses seu Gengenbacenses sæculo XI factæ, ac centum & ultra Germaniæ Monasteriis illatæ, ex Mss. Einsidlensibus.* His porro accedent Fragmenta Veteris Disciplinæ Monasticæ: *Lectiones coram hospitibus recitari solitæ, juxta præceptum S. Benedicti Reg. cap. LIII ex Ms. perantiquo Rhinoviensi. Formulæ petitionis & professionis Monasticæ, ex Mss. Biblioth. Vindobonensis Aug. Cæsareæ, S. Galli, & Augiensi. Formula offerendi pueros in Monasterio, ex Mss. S. Galli sæculo IX exaratis. Formula Excommunicationis ex Ms. Codice Mellicensi. Orationes tres ante Matutinum & Vesperas a Monachis recitari solitæ, ex Ms. Breviario Casinensi, quod in domo Instit. Paris. D. J. asservatur.*

Ceterum latere nolumus Lectores nostros, Virum Cl. *Jo. Frid. Schannat*, quo rectius *Traditionibus* suis *Fuldensibus*, Lipsiæ 1724 editis & in his Actis Anno superiori M. Jul. p. 296 a nobis recensitis, consuleret, nuper admodum duplicem libri Indicem, hactenus desideratum, alterum rerum ac nominum memorabilium, alterum Topographicum, Fuldæ typis *Jos. Ant. Kæss*, Typographi Aulici, publicasse, quo vix carere poterunt, qui opere jam pridem prostante rite uti cupiant.

)o(

No. II

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DCC XXVI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB anno Æræ Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus VI.

Mediolani, ex Typogr. Societ. Palat. in Regia Curia, 1725, f. Alph. 7 pl. 6 Tabb. æn. 2

STrenuo & incredibili propemodum labore institutum prosequitur Celeb. *Muratorius*, qui & sextum, & nuperrime septimum, ut accepimus, Tomum Scriptorum Italiæ medii ævi in lucem protraxit, proxime etiam editurus octavum & paucos alios, quibus integrum Opus absolvet. Exhibet vero hoc sexto Tomo, quem Eminentissimo *Giberto* S. R. E. Cardinali *Borromæo*, Episcopo Novariensi, magno Mæcenati, sacrum voluere Palatini Socii, interprete *Philippo Argelato*, primo loco *Petri Diaconi* de Viris illustribus Casinensibus opusculum, cum supplemento *Placidi*, Monachi Casinensis, quæ primus cum notis suis, hic repetitis, edidit Jo. Bapt. Marus, Romæ 1655, post in Bibliotheca Patrum Tomo XXI, iterumque Par. 1666, denique a Viro Cl. J. A. Fabricio in Bibl. Ecclesiastica recusa. Succedunt *II Acta translationis Corporis S. Geminiani*, Episcopi & Patroni Mutinensis, ex uno templo in alterum Mutinæ A. 1106 factæ, præsente Mathilde, quam Noster Comitissam Mutinæ, seu certe magna in urbe autoritate fuisse, arguit: accessere pauca quædam ex eodem Codice, quæ Henricum V Imp. & Mathildem spectant. *III* Quinque *Chronica* brevia *Pisana*, ab

 Ughel-

Ughello Tomo III Italiæ S. mendose satis exscripta, quorum tria quidem e Codice Lucensi emendatiora nunc prodeunt: accedit ex eodem *Ughello* carmen *de expugnatione Majorica* a Pisanis facta, autore coævo *Laurentio* Veronensi. Notat hic Cl. *Muratorius* incuriam Ughelli, qui & in designandis annis contra fidem codicum sæpius erravit, & Boreales insulas non uno in loco dixit, quas Baleares dicere debuisset. *IV* Anonymi Venusini, quem Seculo XII vixisse Noster evincit, *Vitæ quatuor priorum Abbatum Cavensium*, *Alpherii*, *Leonis*, *Petri & Constabilis*, nunc primum e Clar. olim Viri Bened. Bacchinii apographo editæ, quibus præmittitur Diploma Guaimariorum Principum de concessione Monasterio Cavensi A. 1025 facta, & subjicitur Historia consecrationis ejusdem monasterii. Prolixi sunt imprimis *V Caffari* ejusque Continuatorum *Annales Genuenses* ab A. 1100 ad A. 1294, quos beneficio *Josephi Malaspinæ* S. R. I. Marchionis, cujus tamen Codicem recentem cum alio, quamvis non integro, non sine fructu contulit, in lucem nunc tandem protraxit Cl. *Muratorius*. Idem multus est in libri commendatione, cum nulla fere Italiæ urbs de Historia sibi gratulari possit, quæ a tot præstantissimis successive autoribus, tanta diligentia, de rebus, quæ sub oculis ipsorum gestæ sunt, publica quidem autoritate ac fide, scripta sit. *Caffarus*, Consul Genuensium, cum ipse cum civibus quibusdam in Palæstinam profectus fuisset, imprimis res illic a Genuensibus ab A. 1100 ad 1163 prospere gestas descripsit: cui succedens in hac scribendi provincia *Obertus* Cancellarius res integri decennii usque ad 1174 attexuit. Inde opem ferre conati sunt *Ottobonus*, *Ogerius Panis*, *Marchisius & Bartholomæus*, qui omnes, præter Ogerium, Scribæ h. e. Cancellarii dicti, res ad A. 1263 deduxerunt. Post hos publico decreto ad continuandum laborem adsciti quatuor nobiles, *Lanfrancus Pignolus*, *Guil. de Multedo*, *Marinus Ususmaris & Henricus Marchio Gavii*, rursusque A. 1266 *Nic. Guertius* ac plures alii, e quibus tandem unus *Jacobus de Auria* res ad A. 1294 perduxit, nullum nactus successorem, nisi forte *Jacobus de Voragine & Georgius Stella*, quorum Annales Genuenses alio Volumine se proditurum, pollicetur Cl. Editor, quodammodo hoc opus continuasse dicendi sint. Succedit *VI* brevis *Historia Libera-*

berationis Messanæ a Saracenorum dominatu, factæ per Comitem Rogerium Normannum, ex Steph. *Baluzii* Miscellan. Tomo VI ob insignem, quam sapit, vetustatem decerpta. *VII Ottonis Frisingensis* Episcopi ejusque Continuatoris *Radevici* Libri *de gestis Friderici I Imp.* qui cum Germanis nostris sint satis noti, non est ut plura notemus, quam quod libris his, a Cuspiniano primum 1515, iterumque ab Urstisio inter Scriptores rerum Germ. excusis, novum nunc lumen accessit ex collatione MSptorum Codicum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, quam Celeb. Bibliothecæ Præfectus & Archiater Cæsareus, *Pius Nicolaus Garelius*, antehac Medicinæ in patrio Bononiæ Lycæo Professor, per Nicolaum Forlosiam, Neapol. adornari curavit. Quæ etiam felicitas obtigit *VIII Ottonis de S. Blasio Appendici* ad Ottonem Fris. & Radevicum, ab Urstisio primum vulgatæ, quæ variis Lectionibus multo pluribus ex ejusdem Bibl. Codice exornata est. Accessit *IX* Epistola *Burchardi*, Notarii Imp. *de victoria Friderici Imp. & excidio Mediol.* subjectis e novissima *Freheri* editione notulis Burch. Gotthelf *Struvii*. *X Magistri Boncompagni* liber de obsidione Anconæ, a copiis Friderici I Imp. A. 1172 peracta, ejusque urbis liberatione, e membrana prope coæva, quæ nunc in ipsius *Phil. Argelati*, sæpe jam nobis in recensione hujus operis laudati, manibus est, nunc primum vulgatus. Observat vero Cl. *Muratorius* ex ineditis *Sicardi*, *Romualdi*, *Andreæ Danduli*, & *Rolandini* Chronicis, quæ omnia se vulgaturum deinceps, promittit, hunc Boncompagnium, de quo Scriptores editi fere omnes tacent, circa A. 1221 Bononiæ primum *Grammatices* magistrum fuisse, hoc est, non Latinæ tantum linguæ rudimenta, sed & Poetas, Oratores aliosque Scriptores explicasse, eundemque fuisse, hariolatur, quem *Benum* vel *Bene* Florentinum vocat Sigonius Lib. V Hist Bonon. ubi Petrum de Vineis, de ejus morte scribentem, testari ait, *Grammaticæ Artis extinctam esse lucernam, ac siccatum esse fontem irriguum*: quod ut crederet Noster, suadet eadem ætas, patria, professio, tum & Bononiense Gymnasium; adeoque censet, aut duplex ipsi nomen fuisse, aut ex abbreviatione nominis *Bonc.* qualis scribis ejus ævi solennis fuit, male lecta, factum *Bonus* aut *Bene*. XI *Ottonis & Acerbi Morenæ*, Patris & Filii, *Historia Lau-*

densis a Felice Osio primum, e MSpto non optimæ fidei, cum notis ipsius Ven. 1629 edita, iterumque ibidem 1639 a Nicolao Crasso, ac demum a J. G. Grævio in Thes. Antiqu. & Hist. Italiæ Tomo III P.II & a G.G. Leibnitio Scriptor. rerum Brunsu. T.I ad Osii editionem nimis forte religiose recusa, hic ita repetitur, ut textui Osiano adjungatur a latere textus integer Codicis vetustioris Ambrosiani, quippe adeo ab illo diversi, ut variæ lectiones non sine gravi Lectoris tædio subjici potuissent, comparati tamen cum alio recentiori Ambrosiano; & addantur tum Osii notæ, a Leibnitio omissæ, tum novæ *Jos. Ant. Saxii*, quibus Osium, qui vix quartam operis partem, priorem nempe, illustraverat, non infeliciter supplevisse dicendus est. Tandem adjungitur *Sire Raul* sive *Radulphi Mediolanensis de rebus Gestis Friderici I Imp. in Italia*, ab A. 1154 ad 1177 *Commentarius*, brevis quidem, at curiosus & magna veritatis specie, quam Autor synchronus prodit, conscriptus, scriptoribus aliis, si Tristanum Calchum excipias, pene omnibus ignotus, quem nunc Cl. *Muratorius*, ex instructissima Collegii Patrum Soc. Jesu Braydensis, quod Mediolani est, Bibliotheca depromtum, Morenis commodo loco subjiciendum putavit, ut Lector utriusque partis Scriptores, Ottonem imprimis Morenam, qui Friderico I Imp. militabat, & Rudulphum hunc, qui Mediolanensium, civium suorum, res descripsit, inter se rite comparare posset.

TRAITE DE L'ETUDE DES CONCILES, & de leurs Collections.

i. e

TRACTATUS DE STUDIO CONCILIORUM, eorumque Collectionibus variis.

Parisiis, ap. Andream Cailleau, 1724, 4.

Alph. 3 pl. 17.

TRactatum hunc de Conciliis, cujus Autorem esse doctissimum *Salmonium*, Doctorem ac Bibliothecarium Sorbonæ Paris. compertum habemus, eo majori cum voluptate perlustravimus, quo magis certum ac evidens est, in hoc amplissimo studio-

ſtudiorum campo & ingrediendo & emetiendo deſiderari adhuc Criticorum induſtriam. Etenim, quod in Præfatione huic operi præmiſſa monetur, Mabillonius quidem ad ſtudia Monaſtica rite inſtituenda (vid. Actor. Supplem. Tom. II pag. 267) Lamius ad Scripturam ſacram recte intelligendam, (vid. Acta A. 1710 p. 292) & Bonaventura d'Argonne, Vicarius Carthuſianorum S. Juliani Rothomagenſis, ad ſcripta Patrum & Doctorum eccleſiæ juſto ordine & cum fructu legenda, introductiones dederunt; quorum ultimus procul dubio autor eſt tractatus, a nobis Suppl. T. II p. 270 ex Mabillonio citati, qui &, judice Autore noſtro, editores Patrum eadem, qua Simonius editiones & verſiones codicis ſacri examinavit, critica ratione proſequi potuiſſet: in Conciliis vero legendis hactenus vulgaribus tantum eorum collectionibus & compendiis uti licuit, & qui novas Conciliorum Collectiones adornarunt, modo addendo, modo pro lubitu ſuo ſubtrahendo, ſuum ſecuti ſunt genium, & non ſolum plurima intacta reliquerunt, ſed etiam ea, quæ edita ſunt, non ea, qua quidem fieri debuiſſet, ratione illuſtrarunt. Qui hanc vel illam veritatem ſtabiliendam, vel hæreſin aliquam rejiciendam, vel materiam quandam ad hiſtoriam eccleſiaſticam pertinentem excutiendam ſibi ſumſerunt, ea quidem, fatente Autore noſtro in proœmio *hujus operis*, magno cum ſtudio conquiſiverunt & examinarunt *omnia*, quæ ad ſcopum ſuum collineare videbantur: omnibus tamen conciliis ſecundum artis criticæ præcepta examinandis, vel quoad ſingula momenta geographica, chronologica & hiſtorica, præſertim Epiſcoporum & Epiſcopatuum, locorumque nomina, quorum in conciliis paſſim mentio injicitur, illuſtrandis, perpauci hactenus ſuam impenderunt operam. Imo in omnibus, quæ haud exiguo numero magnoque ſumptu editæ ſunt, Conciliorum Collectionibus errores & defectus deprehenduntur admodum notabiles, adeo, ut nulla ex iis omnibus numeris abſoluta dici poſſit. Hinc viris, qui in conciliis colligendis deſudarunt, doctiſſimis, nec ſua laude privandis, nullam ſe facturum eſſe injuriam credidit Autor noſter, ſi in hoc ſtudiorum genere ulterius progrediendi viam monſtrare aggrederetur. Atque hac mente *Introductionem criticam in Concilia*

eorumque Collectiones, quo titulo opus hoc, magno cum labore compositum, nec minori doctrina refertum, jure meritoque insigniri potest, eruditorum orbi exhibiturus, & difficultatum, quibus Conciliorum lectio & collectio premitur, numerum imminuendo, ad præstantiorem perfectioremque Conciliorum editionem alios excitaturus, observationes & annotationes, quas Mabillonius, Sirmondus, Labbeus, Cossartius, Alexander, Albaspinæus, Holstenius, Tillemontius, Pinius aliique in operibus suis, quibus perlegendis vix ætas nostra par videtur, de Conciliis consignarunt, in certa capita redegit: nec eorum, qui hæreticorum nomine Pontificiis veniunt, vel certe istis omni ex parte non probantur, utut Romano-Catholici nominentur, libros de Conciliis scriptos supine contemnendos, sed in subsidium subinde vocandos esse censuit, ut de quæstionibus controversis eo rectius ferri queat judicium. Qua prætexta caussa se ipsum excusare voluit, ne pariter in hæreticæ pravitatis suspicionem incideret; quo tamen metu supersedere potuisset, cum placita Romanæ sedis, ea quidem, qua prudentiores Gallorum solent, ratione asserere & tueri non dubitet; id quod ex sequentibus luculenter satis apparebit: in quibus si quis nos insolitæ prolixitatis arguat, is sciat, in unius libri recensione plurium excerpta contineri.

Argumentum hujus operis, quod *tribus* constat *Partibus*, &, quid in illo præstitum sit, ut more nostro ingenue pleneque indicemus, in *prima* Parte exponitur & commendatur utilitas, quam ex Conciliorum studio redundare Autor contendit: in *altera* Collectiones Conciliorum & antiquiores & recentiores, quotquot inveniuntur, non solum recensentur, sed etiam ad examen criticum revocantur: in *tertia* denique ratio præscribitur, qua studium Conciliorum sit instituendum.

Utilitatem, quam Conciliorum lectio pariat, universim spectatam, in Partis primæ Capite primo demonstraturus Autor, voluntatem Christi redemptoris ex sententia ecclesiæ Romano-Catholicæ cognoscendam esse præfatur ex sacris literis, ex constitutionibus & decisionibus ecclesiæ, ex scriptis Patrum, nec non ex consuetudinibus ab Apostolis, quod vulgo creditur, traditis,

atque

atque in hunc usque diem servatis. A Scripturis ergo sacris si dis-cesseris, nulla dari asserit sacratiora monumenta, quam quidem Concilia, cum generalia, tum particularia: momenta vero in conciliis discussa & definita, vel ad doctrinam pertinere & articulos fidei, quos religio Christiana præcipit; vel ad disciplinam & regimen ecclesiasticum; vel ad mores Christiano nomine dignos, sive ad facienda & fugienda. Hinc Concilia magnæ semper autoritatis fuisse, &, quod Josephi Ripamontii verbis affirmatur, *vinculum & frenum antiquitus repertum supremæ potestati, quotiescunque Pontificis ipsius culpa & vitio Catholica fides detrimenti aliquid accipiat.* Hinc Collectiones Conciliorum instructissimum dicit armamentarium, thesaurum incomparabilem, codicem legum sanctissimarum universalem, bibliothecam amplissimam. In ecclesia orientali etiam dies festos celebratos esse commemorat in conciliorum priorum œcumenicorum memoriam. Quando autem conciliis divinam tribuit revelationem & infallibilitatem, quam tamen tum demum valere statuit, cum conciliorum legitime celebratorum canones ab ecclesia fuerint recepti, auctoritatem conciliorum plus justo extolli, facile agnoscent, qui in rebus fidei literarum sacrarum ex divino afflatu conscriptarum sententiam, veluti normam & regulam, unice spectandam esse norunt. Utilitatem Conciliorum Autor in capite secundo per quatuor articulos speciatim deducit, respectu scilicet habito dogmatum & morum, disciplinæ & historiæ, præsertim ecclesiasticæ. Et primum quidem quod ad *dogmata* fidei attinet, in conciliis observat, vel articulos fidei principales esse confirmatos. e. g. de divinitate Christi in concilio Nicæno: vel minus principales, qui ex primis fidei principiis per consequentiam fluunt, atque ad doctrinam fidei pertinent, definitos: e. g. de duplici voluntate Christi in sexto Concilio œcumenio contra Monotheletas habito: vel quæstiones minoris ponderis, quæ in sacris literis non evidenter expositæ sunt, ventilatas esse: e. g. an angeli eodem, quo orbis visibilis, tempore sint creati, in quarto concilio Lateranensi. Ex pluribus, quæ adducuntur, dogmatibus ponderari merentur, quæ de jure Principum circa sacra, de quæstione, utrum processio Spiritus S. a Filio ex Basilii M. scriptis probari possit, & de

Margin: p. 11. (at "tur, vinculum…"); 12. (at "simam. In ecclesia…"); 14. (at "bilitatem…"); 25 & 74. (at "tur, quæ de jure…"); 28. (at "processio…").

p. 28. de confeſſione ſacramentali notantur; ubi Dallæum, de confeſſione ante hæc poſtrema ſæcula controverſiam motam eſſe, perperam negare, ait, cum Aldebertus in Concilio Romano ſub Zacharia P. R. anno 745 habito, ob ſolam negatam neceſſitatem confitendi peccata ad impetrandam abſolutionem in numerum hæreticorum ſit relatus.
34. Ad doctrinam *morum* plurimum utilitatis ex conciliis accedere, dum Autor probare conatur, pluribus oſtendit, quomodo a prima ſeveritate & puritate ſucceſſu temporis abierit eccleſia, ingruenti autem malo remedium ſit quæſitum in conciliis. Pari ratione copioſe ſatis adducuntur ea, quæ ad *diſci-*
46. *plinam* eccleſiaſticam ſpectant, & vel diverſis temporibus ac locis ſancita, vel etiam certis de cauſis immutata fuerunt: ex quibus
62. tantum notamus, milites in juſtis tantummodo bellis caſtra ſecu-
78. tos, pœnitentiæ publicæ fuiſſe ſubjectos: & extremam unctionem olim ante acceptam ſacram cœnam adhibitam fuiſſe; ex falſa autem opinione, ac ſi in conjugio viventibus poſt acceptam extremam unctionem copula carnalis non amplius licita ſit, quantumvis ſuperſtitioſa & falſa hæc opinio ab Epiſcopo Sarisburienſi a. 1217, & in concilio Oxonienſi a. 1287 ac Windeſorienſi a. 1308 rejecta fuerit, in omnibus tamen eccleſiis morem increbuiſſe, ut extrema unctio ad ultimum uſque vitæ halitum differretur. Atque
61. in hoc articulo Dallæus iterum notatur, qui pœnitentiam publicam Sæculo decimo tertio, vel poſt Innocentium III P. R. prorſus extinctam eſſe, affirmat.
79. Conciliis denique probat cum *hiſtoria* & ſacra & profana arctiſſimum intercedere nexum, eorundemque occaſionem & ſcopum præcipuas eſſe hiſtoriæ eccleſiaſticæ partes; cumque omnis generis facta & acta in conciliis occurrant, ex illis res non ſolum eccleſiaſticas, ſed & politicas, civiles & militares, quarum magnam affert copiam, egregie colluſtrari poſſe, Autori noſtro facile largimur, qui hac de cauſa optimos quosque ſcriptores, Euſebium, Hieronymum, Theodoretum, Cyprianum, & alios conciliorum conſervaſſe memoriam commonſtrat. Cum vero auctoritas conciliorum quinque potiſſimum
106. objectionibus impugnetur: videlicet exemplaribus, quæ hodie exſtant, parum haberi poſſe fidei, & longe aliam eſſe rationem Scripturæ S. per providam Dei curam in integritate ſua conſervatæ,

ratæ, aliam Conciliorum, quæ, Crabbio fatente, magna ex parte deperdita sunt & mutilata: editiones quoque Conciliorum pluri- p. 118.
mum differre: Papam Romanum canone Concilii Nicæni usum 123.
esse supposititio, ad Primatum sibi vindicandum; in canone porro trigesimo quinto Concilii Laodiceni vocem *angelos* substitutam esse pro *ungulos*: omitti etiam in conciliis, quæ Pontifici non arrideant: apertas dari in conciliis contradictiones, & partem 128.
potentiorem semper triumphasse de adversariis suis, ut modo orthodoxi, modo heterodoxi in conciliis prævaluerint: denique Gregorium Nazianzenum de conciliis parum honorifice sen- 141.
sisse, nec persuaderi cogique potuisse, ut Concilio Constantinopolitano A. 382 interesset; hasce objectiones in Capite tertio diluere conatur Autor noster, & multa erudite satis disputat, quæ in ipso hoc tractatu legant ac dijudicent, quorum interest de conciliorum judicare valore.

Nos, missis hisce, progredimur potius ad alteram Partem hujus operis, quæ Conciliorum Collectiones latius persequitur, & capitum numero, atque observationum criticarum copia, reliquis præstat. Et hic Lectori nostro rem nos facturos esse speramus longe gratissimam, si præstantiora quædam capita paulo copiosius retulerimus. Antiquas conciliorum collectiones Autor noster *Capite primo* hujus partis commemorat, & quatuor principales Collectiones *Græcas*, totidemque *minimum* numerari tradit Latinas, Canonum Apostolicorum collectione in hunc numerum non relata. Primum quidem inter collectores conciliorum locum mereri censet Athanasium, qui librum per modum Epistolarum ad amicos conscripsit de Synodis Ariminensi & Seleuciensi: Hilarium quoque rogatu Episcoporum Gallorum librum de Synodis composuisse, & literas Græcorum Synodales collegis- 143.
se: primam tamen collectionem conciliorum Græcam dicendam esse, quæ circa annum 385, autore Stephano Episcopo Ephesino, vel Sabino Episcopo Heracleensi, vel, quod Autori nostro magis probabile videtur, alio quodam anonymo facta: hunc vero compilatorem circa initium sæculi quinti vixisse, & sectæ Macedonianorum addictum, in odium ecclesiæ orthodoxæ, & imprimis concilii Nicæni ea tantum selegisse, quæ Systemati suo favere

videbantur: Socratem tamen ex hac collectione plurima desumsisse, & in suam transtulisse historiam, ea scilicet quæ l. 2 c. 39 de concilio Seleuciensi refert, nec non l. 3 c. 25 epistolam ab Episcopis orientalibus Imperatori Joviano Antiochiæ oblatam. Alteram collectionem Græcam sub titulo *Codicis canonum ecclesiæ*
p. 144. *universæ*, paulo post concilium Chalcedonense confectam, studio & opera Christophori Justelli conquisitam, & post mortem ipsius a Voello & Henrico Justello Christophori filio una cum aliis esse editam: in hac collectione, cujus autor dicitur Stephanus Episcopus Ephesinus, canones haberi novem conciliorum Græcorum, qui jus canonicum antiquum ecclesiarum orientalium constituunt, nempe canones concilii Nicæni XX, Ancyrani XXV, Neocæsareensis XIV, Gangrensis XX, Antiocheni XXV, Laodiceni LIX (Fabricius in Bibl. Gr. Tom. XI p. 41 ponit LXI) Constantinopolitani primi VII, Ephesini VIII, & Chalcedonensis XXIX. Titulum Codicis ecclesiæ universæ impugnari quidem a Francisco Florente in Dissertatione de origine & auctoritate Juris Canonici, eo potissimum, quod canones Sardicenses in hoc codice non inveniantur; excusari tamen & defendi a Quesnellio in tr. de discipl. eccles. p. 31: hunc ipsum codicem ecclesiæ universalis neutiquam confundendum esse, uti quidem Cardinalis Perronius in respons. ad Reg. M. Brit. fecisse dicitur, cum *Codice ecclesiæ orientalis*, quem Joh. Tilius edidit: denique Constantium in præfatione novæ suæ editionis Epistolarum Pontificum probare, jam ante Concilium Chalcedonense codicem canonum col-
148. lectum fuisse. Ecclesia Romana nullum alium codicem habuisse videtur usque ad Concilium Nicænum, quam traditionem regularum apostolicarum; nec postea ullos admisisse canones usque ad Pontificem Innocentium I, quam qui Niceæ sunt decreti: &, quod Constantius affirmat, nulli canones vim Romæ habuisse
149. dicuntur ante codicem Dionysii Exigui. Primam & antiquissimam collectionem Latinam sexto, uti creditur, sæculo scriptam, in bibliotheca monasterii Corbiensis haberi, Autor noster perhi-
150. bet: alteram vero esse eam, quam Quesnellius ex MSC. Oxoniensi edidit, ejusque defectus ex aliis, quæ in pluribus aliis bibliothecis adhuc habentur, manuscriptis facile suppleri posse: ter-
tiam

tiam collectionem latere in bibliotheca Colbertina: quartam vero esse Dionysii Exigui, qui Abbas fuit monasterii cujusdam p. 151.
Romæ; ubi Autor ostendit, in quo collectio Dionysii a codice ecclesiæ Romanæ, nec non a codice ecclesiæ universalis differat.
Describit porro Codicem ecclesiæ Gallicanæ, Codicem Ha- 154.
driani Pontificis Rom. Carolo M. datum, Collectionem S. Isidori, 155.
Codicem ecclesiæ Hispanicæ ante ipsum Isidorum compilatum, 156.
Collectionem denique Martini Braccarensis: & quanquam diffici- 157.
le sit determinare, cujus in ecclesiæ usum hæc vel illa collectio facta sit, ostendit tamen, canones ecclesiæ Gallicanæ non solum in Gallia, sed & in Hispania legis vim obtinuisse, nec non in An- 159.
glia, in qua quinto demum sæculo primum, quod S. Patritii dicitur, & septimo alterum habitum fuit concilium Herefordiæ. In hoc concilio cum Theodorus, quem Autor noster Episcopum hujus urbis, puta Herefordiæ, dicit, alii vero Archiepiscopum Cantuariensem fuisse affirmant, codicem canonum protulerit, quos Augli quoque observare decreverunt, & ex illis decem capitula pro statu ecclesiæ Anglicanæ præsenti potissimum commendaverit, quæritur, utrum Theodorus auctor illius codicis fuerit, nec ne? Justello affirmante, & Beda tacente, Nostro probabile videtur, codicem Theodori a codice ecclesiæ Romanæ non diversum fuisse: eundem tamen Theodorum codicem canonum, & codicem pœnitentialem composuisse, non diffitetur. In Germa- 161.
niam, serius ad fidem Christianam conversam, circa tempus Riculfi, Episcopi Moguntini, compilationem falsi Isidori delatam esse perhibet. In Africana vero ecclesia quatuor diversos Codices canonum a primordio ejus usque ad octavum sæculum usurpatos fuisse monet, quos Noster ordine describit: qua occasione triplicem Baronii errorem notat, primum quod 162.
collectioni Ferrandi CCC capita tribuat, cum tantum CCXXXII habeat; deinde quod Ferrandi & Crisconii Collectiones confundat, ac si Crisconius suæ collectioni tantum Ferrandi opus adjunxerit; & denique quod de illis loquatur, tanquam coætaneis. Hasce vero duas Collectiones Noster inter se confert, & de utroque codice erudite differit. Ad ecclesiam Græcam dum ite- 164.
rum se convertit Autor, in illa Canones Apostolicos, Synodicon,

originum rerumque Constantinopolitanarum manipulum, edi-
tum a Combefisio, collectionem Johannis Antiocheni, Photii,
p. 168. opusculum Johannis Pselli, quem Caveus, Sagittarius, Pinius
& alii minus recte dicunt Michaelem, collectionem Harmeno-
puli, epitomen canonum Alexii Aristeni, collectionem Simeo-
nis, qui Magister & Logotheta dictus, Arsenii, & Nili, colle-
ctiones etiam particulares in usu fuisse docet, de singulis lectu
173. non injucunda proferens, & ex codice canonum MSCto, qui
in Bibliotheca Sorbonica asservatur, accurate descripto, anno-
tationem inserit de decretalibus Apostolorum, nondum impres-
sam, a Papa Silvestro usque ad Gregorium II. Observat etiam, col-
178. lectionem canonum Anselmi Lucensis servari in bibliotheca Bar-
berina: Ivonem Carnuetensem duas fecisse collectiones: Cardina-
179. lem *Deusdedit* duo reliquisse opera in MSto, quæ Pinius male
confudit: collectionem Cardinalis Gregorii inscribi *Polycar-*
180. *pum:* in decreto Gratiani, de quo prolixius agit, ex Antonii Au-
gustini, Archiepiscopi Tarraconensis, Dialogis plurima emendari
debere: plures alios adhuc passim inveniri codices canonum
manuscriptos, quos commemorat, & vel juxta seriem rerum,
187. vel ordine chronologico dispositos esse, testatur. Nec prætermit-
tit versionem canonum Arabicam & Syriacam, collectionem
Arabicam Melchitarum, & Jacobitarum, collectionem canonum
ecclesiæ Nestorianæ, quorum codices manuscriptos admodum
raros esse dicit, & canones ab Abyssinis receptos; & tandem con
cludit, omnes diversas collectiones ad duas commode referri pos-
se classes, cum aliæ literas Pontificum integras vel decretis Con-
ciliorum intermixtas, vel etiam separatas, aliæ vero excerpta
tantum ex literis Pontificum vel ex Conciliorum canonibus exhi-
beant; multas autem collectiones ex commemoratis nondum im-
pressas esse, monet.

Ad recentiores ergo & jam impressas Conciliorum Collectiones describendas Autor progreditur *Capite secundo* atque in articulo *primo* collectiones universales, *secundo*, particulares, & *tertio* summas atque compendia Conciliorum magno cum studio recenset. Collectionum quidem Conciliorum generalium notitiam B. Ittigius jam in Actis nostris A. 1684 p. 348 dedit, & Cel. Fabricius

cius in bibliotheca Gr. Tom. XI p. 113 variis obſervationibus ac ſupplementis auctam exhibuit; operæ tamen pretium eſſe ducimus eandem ex Autore quoque noſtro augere, & miſſis illis, quæ ll. cc. jam notata ſunt, quædam ſingularia tantum decerpere, vel minimum ſententiam ejus candide exponere. Videlicet tredecim Autor noſter numerat Collectiones generales, quarum *prima* eſt Jacobi Merlini, qui Parochi primum, poſtea Canonici mune- p. 197.
re functus, A. 1525 ad magni Pœnitentiarii eccleſiæ Pariſienſis dignitatem evectus eſt. Hic ad lites tum temporis circa religionem motas, facilius, uti quidem ſperabat, componendas, Conciliorum adornavit collectionem, cujus tres exſtant editiones; prima prodiit duobus Tomis in fol. Lutetiæ 1525, altera totidem Tomis in 8 Coloniæ 1530 (quam quidem Fabricius æque ac Pariſienſem in fol. in manibus ſuis eſſe teſtatur) & tertia iterum Pariſiis 1535 non in fol. uti Labbeus dicit, ſed in 8 typis Franciſci Regnault. Forſan in Labbeana præfatione, ex qua Noſter editionis ſecundæ mentionem facit, typographi vel calami vitio voces *in 8*, ad alteram editionem poſitæ, cum verbis *in fol.* tertiæ adſcriptis, ſunt commutatæ, cum Noſter tertiam hanc, veluti a ſemetipſo viſam, deſcribat, & epiſtolæ dedicatoriæ primæ editionis tantum partem aliquam in hac expreſſam, bullam vero auream Caroli IV, &, quicquid de electione Regis Romani ſecundæ editioni adjectum, in hac tertia quoque reperiri, teſtetur, nulla mentione facta bullæ Pii V, de non appellando ad futurum Concilium, quæ in tertia hac editione Pariſienſi procul dubio prætermiſſa. Merlinum autem non Anglum fuiſſe, ſed Gallum e vico S. Victurnuni Lemovicenſis diœceſis, contra Miræum & alium quendam Autorem confirmat. *Altera* collectio eſt Petri Crabbii, Monachi 199.
ordinis Franciſcani, qui æt. 83 A. C. 1554 d. 30 Aug. pro quo Miræus & qui eum ſequuntur annum 1553 perperam ponunt, diem obiit ſupremum. Hic Coloniæ Agrippinæ 1538 in fol. duos edidit Tomos Conciliorum, ex quingentis bibliothecis collectorum, quibus 1551 Tomum tertium addidit. Quare Concilium Viennenſe in hac collectione omiſſum, alteri Tomo vero duo indices rerum annexi ſint, ex Autore noſtro cognoſci poteſt. *Tertium* locum Noſter tribuit Franciſco Joverio, quem, cum non 201.

 tam

tam collectoribus quam epitomatoribus accenſendus videatur, Sirmondus & Baluzius in collectorum numerum non retulerunt.
p. 203. *Quartum* locum tenet Laurentius Surius, qui A. 1567 Coloniæ Collectionem Conciliorum edidit quatuor Tomis, ita quidem, ut nonnulla omiſerit, quæ in altera editione Crabbiana jam impreſſa fuerunt; præcedentibus vero Collectionibus octo libros Conſtitutionum Apoſtolicarum, codicem encyclium & quintum Concilium generale addiderit.
204. *Quinta* Collectio, quæ Venetiis A. 1585 quinque Tomis divulgata fuit, a Labbeo & Coſſartio perperam tribuitur anonymo, cum typographus, Dominicus Nicolinus, nomen ſuum aperte profiteatur, ſeque eruditorum opera, præſertim Dominici Bollani, uſum eſſe teſtetur. Hanc totam in gratiam Romani Pontificis compoſitam, nec ullum fere alium in ſcopum annotationes margini & contextui adjectas eſſe, ingenue fatetur
205. Autor noſter, quam ut autoritas Papalis extollatur. *Sexto* loco ponitur prima Collectio Binii, quæ notis ex Baronio deſumtis illuſtrata & hiſtorica methodo diſpoſita, Coloniæ prodiit A. 1606, Paulo V inſcripta. Et huic collectioni perficiendæ non ſolum inſerta ſunt Concilia Hiſpanica a Garſia Loaiſa & Valerio Sereno Lovaniſta collecta; ſed etiam quæ Ducæus, Bellarminus, Antonius Poſſevinus & Serarius ſuppeditarunt. Collectio Romana,
206. quæ *ſeptima* eſt, A. 1608 in quatuor Tomos in fol. eſt diſtributa, quorum duo poſteriores A. 1612 prodierunt. In hac Concilia generalia prima vice Græce edita ſunt, & cuivis Concilio hiſtoria ejus eſt præmiſſa. Obſervat vero Autor noſter, lectiones, a Surio in margine poſitas, in hac collectione textui inſertas, plurima loca ex ingenio correcta, ordinem fere totum inverſum, & Concilium Baſileenſe, Bellarmino inſtigante, tanquam falſum rejectum, & quicquid ſupremo Pontifici non placuerit, omiſſum; diſcurſum vero præliminarem in Concilia generalia, teſte Labbeo, a Sirmondo eſſe conſcriptum. Secunda Collectio Biniana, quæ A. 1618, & tertia, quæ A. 1636, non 1638, quod Labbeus affirmat,
207. prodiit, *octavo* & *nono* numerantur loco. Binium ab Uſſerio contaminatorem conciliorum dici, Noſter non diſſimulat, qui tamen utriusque poſterioris editionis incrementa & ele-
209. gantiam collaudat. *Decima* hinc ſequitur Collectio, quæ eſt Regia

Pari-

Parisiensis A. 1644, XXXVII splendidis voluminibus exhibita, in qua Binii & Sirmondi Collectiones conjunctim, sed iisdem cum erroribus & sphalmatibus impressae sunt, ita ut editores ne errata quidem, in Sirmondi collectione notata, consuluerint: quare vero non omnes constitutiones Imperatorum & alia huc pertinentia monumenta huic collectioni inseruerint, se ignorare ait. *Undecima* Collectio est Patrum Labbei & Cossartii, quam Autor p. 210.
non *solum* pleniorem dicit praecedentibus omnibus, ipsa quoque Regia; sed etiam collectioni Harduini praeferre nullus dubitat. Haec prodiit A. 1672 XVII voluminibus, quorum VIII priora Labbeus ad finem perduxit, operi A. 1667 immortuus; Cossartius vero nonum & decimum a Labbeo inceptum perfecit, & reliqua adornavit, atque sic toti operi ultimam manum imposuit. Potiora momenta, quae huic collectioni accesserunt, sunt 1 annotationes Sirmondi ad Concilia Gallicana postumae, quippe qui in altera eorum editione ornanda multum operae jam posuerat, morte autem praepeditus fuerat, quo minus eam consummare potuerit; 2 amplissimus conciliorum numerus, nunquam antea impressorum; 3 concilia Annalibus Rainaldi, Spicilegio Lucae Acherii, operibus Marcae, Baluzii, & aliorum inserta, atque sic in diversis libris dispersa; 4 emendationes conciliorum jam editorum ex codicibus MSCtis, variis ex bibliothecis conquisitis (ita primum & secundum *Concilium Carthaginense*, antea imperfecta, ex antiquo MSCto Vaticano hic restituta videre licet; & ex MSCto bibliothecae Cardinalis Barberini plurima monumenta addita sunt ad Concilium Constantiense pertinentia, quae antea desiderabantur) 5 Textus Graecus nonnullorum Conciliorum, quae antea tantum Latine legebantur; 6 plures vitae & epistolae Paparum; 7 haud exiguus numerus orationum & epistolarum aliorumque monumentorum ad Concilium Tridentinum spectantium; 8 annotationes variorum Autorum in Concilia antea seorsim editae, ex. gr. Albaspinaei, Mendozae &c. & denique 9 ipsius Labbei atque Cossartii notae in plurima loca difficiliora. Labbeanam hanc collectionem nova excepit Stephani Baluzii, 213.
quae *duodecima* est, & cujus Tomus primus tantum prodiit Parisiis A. 1683, in Actis nostris A. 1684 M. Aug. p. 348 prolixe & accurate descri-

descriptus. Nempe Baluzius acta conciliorum & emendare & augere voluit, hocque consilio multa congessit monumenta, vel antea prorsus incognita, vel nondum impressa, vel minimum Collectionibus Conciliorum nondum inserta, ejusque operam in illustranda collatione inter Catholicos & Donatistas Carthagine habita, in corrigendo codice encyclio, in rebus gestis vel confirmandis vel refutandis, Autor noster maximopere extollit, notatque, Baluzium, Imperatricem Pulcheriam Concilio Chalcedonensi interfuisse, negare; e contrario adversus alios probare, Julium Episcopum Puteolanum, tanquam Legatum Pontificis Leonis I, cum Hilario, Archidiacono ecclesiæ Romanæ, in Concilio Ephesino præsentem fuisse, Renato, Presbytero ejusdem ecclesiæ, p. 216. in itinere mortuo. *Ultima* tandem Collectio est Harduini, quæ sub titulo *Collectionis maximæ* XII Voluminibus Parisiis A. 1715 typis regiis impressa fuit, & cujus conspectum in Actis nostris ejusdem anni dedimus p. 377. Hæc quidem hactenus prohibita, & propterea paucis visa fuit; nuperrime vero cognovimus, Regia autoritate & venditionem hujus Collectionis esse permissam, & accuratiorem revisionem injunctam. In præsenti, cum Autor noster sententiam suam de hac collectione libere exponat, & quid in ea laudandum, quid desiderandum sit, luculenter enarret, Lectorem quoque nostrum de eo certiorem facere non pigrabimur. Primum Noster vel ex ipso titulo, in quo *Decretalium* expressa mentio fit, apparere judicat, quodnam Harduini institutum fuerit. Quanquam enim in margine ipse annotaverit, eruditos Pontificum Decretales pro suppostitiis habere; in indice tamen suo nonnulla minus certa collocat, ex Decretalibus & aliis ejusdem generis documentis desumta, quæ tanquam genuina extollit. Et ex his eum principia deducere libertati Gallicanæ adversa; notas quoque ejus præjudiciis Transmontanorum esse conformes, in indice rerum nimia cum propensione indicatas, judicat. Nec sibi persuaderi patitur, Clerum Gallicanum, A. 1685 congregatum, provinciam adornandi hanc Collectionem illi commisisse; & quando le Long affirmat, Harduinum ex Conciliis Gallicanis a Labbeo & Pommerajo editis nullum omisisse, & viginti tria Concilia Gallicana nunc prima vice

in

in hac collectione edidisse: utrumque falsum esse confirmat; & non solum Concilia omissa enumeret, sed etiam quibus in operibus Concilia, quæ nunc prima vice edita dicuntur, reperiantur, ostendit. Tum vero accurate recenset, quæ monumenta in secundo, sexto, septimo & nono volumine nunc prima vice exhibeantur, in præcedentibus collectionibus non obvia, vel non tam plene perfecteque expressa. Sed cum de hac Collectione plura alia in sequentibus notanda veniant, Autorem jam sequamur, in articulo hujus capitis secundo particulares Conciliorum, in hac vel p. 227.
illa regione habitorum, Collectiones enarrantem. Concilia *Romana* primo loco notantur, a Luca Holstenio Rom. A. 1662 in 8 edita, tum *Africana*, quæ Garnerius A. 1673 in diss. de Synodis, in causa Pelagianorum habitis, operibus Marii Mercatoris annexa, & Schelstrate in tractatu de ecclesia Africana Antverpiæ A. 1679 in 4to collegerunt. *Gallicana* Concilia in generalia distribuuntur & particularia seu provincialia. Illorum collectionem dederunt Sirmondus, cujus controversia cum Petro Aurelio hac occasione percensetur; Petrus de la Lande, qui supplementa Conciliorum edidit Parisiis 1666 in fol. ex quibus Labbeus XIX monumenta jure Collectioni suæ inserere debuisset, ab Autore nostro relata; 234.
Ludovicus Odespun de la Meschinieres, cujus Collectio Coloniæ 1646 impressa; quibus subjunguntur Collectio capitularium Regum Galliæ & Edmundi Martene & Ursini Durand Collectio sub titulo Thesauri novi anecdotorum quinque Tomis Parisiis 1717 fol. edita. Provincialia, quæ in Normannia habita sunt, Godinus collegit & Pommerajus edidit 1677 in 4; quæ in provincia Turonensi, Johannes Maan A. 1667 in fol. quæ in provincia Narbonensi habita, Petrus de Marca, Archiepiscopus Tolosanus, collegit, & Baluzius post mortem ejus edidit Parisiis 1668 in 8. Conciliorum *Hispaniæ* Collectionem dederunt Garsias Loaisa, 249.
Cardinalis Josephus Saenz de Aguirre, & Franciscus Haroldus; *Angliæ*, præter Guil. de Lindwood, Henricus Spelman, cujus 257.
Conciliorum, 1639 Lond. in fol. editorum (quod obiter monemus) exemplum egregium exstat hic in Bibl. Menckeniana, in quo manu docta, forte ipsius Spelmani, infinita fere loca e

p. 261. Cod. Regio aliisque emendantur, multa supplentur, & novæ versiones e lingua Saxonica adduntur, ut novam editionem paranti magno possit esse præsidio. *Germanorum* Concilia commemoraturus, ad Ottonum usque ætatem, capitulares tantum in usu fuisse, monet, & canonibus veteris ecclesiæ Germanicæ ex Goldasto commemoratis, Leibnitii verba citat, dudum miratos esse doctos, neminem hactenus aggressum edere Concilia Germaniæ, quod jam moliri V. C. Christoph. Matth. Pfaffium e nostris, ex Fabricii bibliotheca Gr. Tom. XI p. 129, e Pontificiis vero Jo. Frid. Schannat, aliunde constat. Nicolai Serarii vero, qui in historia Moguntina A. 1604 edita, & A. 1722 a Clar. Ge. Christiano Joannis denuo divulgata, aucta & illustrata (vid. Act. nostr. A. 1723 p. 434) viginti tria numerat Concilia, dum Noster meminit, institutum quoque Polycarpi Lyseri, statuta provincialia Moguntina anni 1310 in lucem proferendi, & dissertationem sub præsidio S. R. Abbatis, J. A. Schmidii, habitam commemorat,
263. in qua plura citantur Concilia, Serario & Labbeo incognita, & genuina a suppostitiis distinguuntur. Quando autem Noster S. R. Schmidio peculiarem de iisdem tribuit dissertationem, ex una jam citata duas facit; quem quidem errorem ipse cognovisse & emendasse videtur, dum in catalogo Scriptorum Lyseri tantum adducit dissertationem. Tandem in articulo tertio *Epitomatores* Conciliorum in quatuor dispertit ordines, & in *primo* quidem eos collocat, qui omnium Conciliorum summas dederunt, nempe Carranzam, Contarinum, Jo. Sagittarium,
264. Franciscum Longum a Coriolano, Angelocratorem, Ludovicum Bailium, Johannem Prideaux, Simonem Strarovolscium, Labbeum, Cabassutium, Marcum Battaglini, tabulas Conciliorum Pinii, historiam Conciliorum Hermantii, & Richerii, tractatum historicum JCti, Van-Espen, de codicibus & collectionibus, delectum Actorum ecclesiæ universalis Poissonii, II Tomis in fol. 1706 editum, & analysin, seu ideam generalem Conciliorum œcumenicorum & particularium Bruxellis editam 1706 duobus Tomis in 8, & de singulis erudite disserit, præsertim de duobus recentioribus, in citata analysi nullam adhibitam esse monstrans

ἀκρι-

ἀκρίβειαν, ſive in excerpendis, ſive in transferendis canoni-
bus. In *altero* exhibet Scriptores, qui aliquot Concilia generalia
in compendio exhibuerunt, Auguſtinum Patritium, Conradum
Rittershuſium, Abrah. Scultetum, Joach. Camerarium, Gon- p. 281.
zales d'Avila & Eſprit Andre; in *tertio* vero Epitomatores, qui
Concilia generalia & nonnulla particularia in epitomen redege-
runt, Franciſcum Jo. le Maire, Geſnerum, Chriſtianum Lu- 282.
pum, & anonymum quendam, qui hiſtoriam Conciliorum a
tempore Apoſtolorum uſque ad Concilium Tridentinum duobus
Tomis edidit 1699 in 12 (vid. Acta noſtra Supplem. Tom. III pag.
342) & his ſubjungit Indices Conciliorum Prateoli, Padillæ, Fre-
heri, & Antonii Auguſtini: in *quarto* denique ponuntur Epito-
matores Conciliorum particularium hujus vel illius provinciæ; 290.
Aguirrius, qui Hiſpaniæ; Scholanus, qui Concilia Valentina;
Corius, qui Mediolanenſia; Hermantius, qui clavem eccleſia- 294.
ſticæ diſciplinæ; Laurentius Bouchel, qui decreta eccleſiæ Gal-
licanæ; & Laurentius Brancati, qui epitomen canonum, in Con-
ciliis generalibus ac provincialibus, in decreto Gratiani, in de-
cretalibus epiſtolis, & conſtitutionibus Pontificum contentorum,
vel potius Dictionarium Juris Canonici edidit Romæ 1659 in fol.
De his quidem omnibus varia notari poſſent, lectu non injucun-
da; *ſed ne recenſio noſtra modum excedat*, ad Caput *tertium*
nobis deproperandum *eſt*, in quo *rationem præſcribit*, perfe-
ctiorem Conciliorum Collectionem comparandi, docetque, in
tali Collectione & materiam conſiderari debere & formam. 300.
Materiam, per quam acta intelligit & monumenta eccleſiaſtica,
ex quibus Collectio Conciliorum componitur, in articulo *primo*
reſpiciens, eum, qui in Conciliis colligendis rite ac cum fructu
verſari velit, primum codices manuſcriptos conſulere jubet, cum
modo textus corruptus ſit, modo verſio minus accurata: qua oc-
caſione de Codicibus MSCtis Conciliorum generalium prolixe
diſſerit, & quibus Merlinus, Crabbius, Surius, & reliqui col-
lectores, ſupra jam memorati, uſi ſint, refert. Inter alia obſer-
vat, Baronium verſione Latina verborum Athanaſii ἔςι τὰ τῶν
πατερῶν, *ſuperſunt acta Patrum*, ſeductum, acta Concilii Nicæni

ſcriptis mandata eſſe, affirmare, cum verba Græca potius verten-
da ſint: *ſuperſunt Patrum ſcripta.* Acta Concilii Baſileenſis vel
tribus tantum verbis refert in variis bibliothecis, in Regia Pariſi-
enſi, Colbertina, Sorbonica, & Baſileenſi reperiri, quæ Hardti-
p. 319. um, celeberrimum Actorum Concilii Conſtantienſis Editorem,
(quem non in ipſo tantum opere,ſed etiam in indice Vonderhardt
ſcribit) ad prelum parata habere, in Actis noſtris A. 1718 p. 417 le-
ctores noſtros certiores fecimus. Porro collectorem jubet Codi-
ces manuſcriptos inter ſe conferre, & ex variantibus lectionibus
337. optimam eligere: quo nomine ex antiquis Ruſticum, Diaconum
eccleſiæ Romanæ, qui ſexto Sæculo floruit, & plures Codices
Græcos & Latinos MSCtos contulit & emendavit, & ex recen-
tioribus Nicolinum & Baluzium commendat. Tertio Concilia
etiam diverſis locis & temporibus jam impreſſa conferenda, &
346. ea omnia attendenda eſſe cenſet, quæ in lucem publicam emit-
tuntur, ut ex omnibus operibus conquiratur, quicquid Conciliis
illuſtrandis inſervire poſſit. Tum quarto ſelectum docet inſtitu-
348. ere in edendis Conciliis, & ſuppoſititia diſtinguere a veris, &
monumenta, quæ deſiderantur in præcedentibus Collectionibus,
ſupplere, vel etiam in editis monumentis ſententias & voces cor-
ruptas reſtituere, lacunas, ſi quæ occurrunt, explere atque hac
ratione partes critici ſuſcipere (ubi voces *Concilium*, Βȣλὴ, &
id genus alias explicat) & ſuppoſititiis Conciliis etiam illud an-
numerat, in quo Sfondratus conceptionem Mariæ immaculatam
definitam eſſe affirmat. Quinto in materiarum ſelectu recte in-
354. ſtituendo de ſequentibus diſputat quæſtionibus: utrum Concili-
orum Collectioni inſerenda ſint Apoſtolorum Concilia, quæ An-
tonius Auguſtinus omiſit: an Concilium Africanum, in quo er-
ror Cypriani de rebaptizandis hæreticis valuit: an conſtitutiones
apoſtolicæ: an literæ decretales Pontificum: an eorundem vitæ
& decreta: an tractatus ſpeciales, cujuſmodi a variis pro lubitu
Conciliorum Collectionibus additi ſunt: an conſtitutiones
particulares Epiſcoporum: an collectorum obſervationes. In quæ-
ſtione de literis decretalibus Pontificum excutienda, Tomum pri-
mum collectionis Epiſtolarum Pontificum, a Couſtant A. 1721 in
358. fol.

fol. editum, dedita opera recenset, de qua cum in Actis nostris nulla hactenus mentio facta sit, operæ pretium fuerit, nonnulla hic ex Autore commemorare. Præfatio generalis ei præmissa de auctoritate papali, diversisque Epistolarum Pontificum Collectionibus, præsertim de illa, quæ Romæ antehac prodiit, & de αὐθεντίᾳ literarum in nova hac Collectione editarum agit. Deinde tempore, quo quisque Pontifex sedem Romanam occupaverit, paucis notato, dissertationes varii argumenti præmittuntur, quarum potiores & prolixiores sunt de primis Successoribus Petri, de hæreticis tempore Papæ Hygini Romam venientibus, de Aniceti modo procedendi cum Polycarpo, de controversia de Festo Paschali mota, de zelo Zephyrini contra hæresin eorum, qui Jesum tanquam nudum hominem respiciebant, de condemnatione Origenis, de pœnitentia Clericorum tribus prioribus sæculis usitata, de idololatria Marcellini, de Schismate tempore Bonifacii I &c. Ipsæ vero Epistolæ Pontificum, vel in lingua originali exhibentur, cum antiquis non nullis versionibus, vel, illa deficiente, in Latinam linguam accurate translatæ: quasdam etiam versiones ipse confecit Coustant, & cuivis epistolæ argumentum præmisit, quo tempore & a quo scripta sit, indicans, atque epistolis ordine Chronologico dispositis, incertique temporis ad calcem reliquarum conjunctis, notas subjunxit criticas, in quibus αὐθεντία epistolarum confirmatur; ex quo MSCto epistolæ desumtæ sint, quo tempore MSCtum exaratum, & quomodo ad nostram usque ætatem conservatum sit, indicatur; variæ lectiones conferuntur; & quamplurima argumenta, ad historiam ecclesiasticam pertinentia, ex. gr. errores hæreticorum, & antiqui ritus ecclesiastici, illustrantur. Literis vero Paparum, quæ in hoc Tomo habentur ab anno Christi 67 ad annum 440, illæ quoque adjunctæ sunt epistolæ, quæ ad Pontifices datæ sunt, & ad quas hi responderunt, ut sese mutuo illustrent. Appendicis loco annectuntur epistolæ supposititiæ, quæve ex ignorantia, vel malitia vel propter similitudinem styli, Pontificibus falso sunt attributæ, additis in notis rationibus, quare sint rejectæ. Catalogum quoque epistolarum rejectarum Noster exhibet, & ex eo, quod literæ hæ compositæ sint tempo-

re Symmachi, vel paulo post ipsius ætatem, colligi posse monet, quo tempore, quave occasione certæ nonnullæ opiniones de auctoritate papali primum sint divulgatæ. Hanc Collectionem Coustantii quoque cum Collectione Labbeana confert, & observat, in priore plures reperiri epistolas, in nulla Conciliorum Collectione, vel aliis operibus, impressas, ordinem quoque esse longe alium, cum Labbeus ad Concilia epistolas Pontificum retulerit & ordinaverit. Coustantio autem operi immortuo, Simonem Monipotium Collectionem hanc ad Innocentium III continuaturum, nos certiores facit. Pari ratione Ciampini dissertatio de libro pontificali Anastasii bibliothecarii, in Supplementorum

p. 366. nostrorum Tomo primo pag. 271 descripta, prolixe recensetur. In

382. forma vero Collectionis Conciliorum describenda Autor primo methodum generalem, qua Collectores Conciliorum hactenus usi sint, examinat, docetque, Merlinum tantum ea protulisse, quæ ad acta Conciliorum & Pontificum ab Isidoro collecta pertinent: Crabbium vero non solum numerum decretorum & Conciliorum auxisse, sed & versiones, notas, & varias lectiones adjunxisse: Joverium Concilia generalia ac decreta Pontificum in tres classes distinxisse: Surium secundam editionem Crabbianam opinionesque vulgo receptas, & in historia ecclesiastica Nicephorum secutum esse: nec ab ea methodo discessisse Nicolinum, qui in Chronologia Onuphrium secutus sit: Binium & editores Romanæ ac Regiæ Collectionum illas ad usum eruditorum commodius aptasse: & Labbeanam Collectionem esse omnium commodissimam. Secundo observat, Collectores non eundem in actis &

387. decretis retinere ordinem; præsertim decreta Papæ Cornelii ejusque literas, nec non epistolas Cypriani & Cleri Romani ad illum alio ordine a diversis Collectoribus collocari: imprimis,

389. ut tertio differentias collectionum editarum ostendat, qua ratione Concilia generalia in quavis Collectione exposita sint, pluri-

419. bus describit. Capite *quarto* difficultates, quibus perfecta & accurata Conciliorum Collectio sit circumsepta, exponit, & admodum difficile esse judicat, acta & monumenta conquirere, cum plurima MSCta Græca & Latina Conciliorum vel perdita sint, vel depravata & corrupta; difficile, mutila & corrupta MSCta integritati

gritati

gritati suæ restituere; in locis dubiis veram lectionem determinare; ex diversis interpretationibus veram sententiam eruere, cum, nisi summa adhibeatur circumspectio, versionum errores facile adoptentur; difficile, certam ætatem vel epocham cujusvis monumenti perscrutari; difficile, sedes episcopales accurate distinguere, ubi errores Geographici, quos Garnerius commisit, p. 439.
& Holstenius, notantur, & le Quien novum opus sub titulo *Orientis Christiani* moliri perhibetur (qua occasione Noster ea re- 441.
censet opera, quæ ad Geographiam sacram & ecclesiasticam recte cognoscendam introductionem suppeditant) difficile denique, justum constituere ordinem, & Conciliorum, & monu- 462.
mentorum ad quodvis Concilium pertinentium. Capite *quinto* qualitates necessarias, quibus Collector Conciliorum præditus 465.
esse debeat, enumerat, & in illo requirit exactam profundamque linguarum, Græcæ & Latinæ præsertim, cognitionem; notitiam verborum mediæ Græcitatis & vocum ecclesiasticarum, judicium criticum, & notitiam rituum ac consuetudinum populorum; notitiam Paganismi, rerum Judaicarum & Romanarum, religionis Ægyptiorum, ceterarumque nationum; necnon notitiam mythologiæ, autorum sacrorum & profanorum; notitiam Chronologiæ, Geographiæ, historiæ ecclesiasticæ, jurisprudentiæ antiquæ & modernæ; lectionem Patrum, quæ cum lectione Conciliorum conjungenda, ut altera alteram & jucundiorem reddat & utiliorem; denique animum partium studio non abreptum, ubi non solum historiæ, sed etiam dogmatum terminos sibi figere suadet. Ex variis, quas Autor cumulat, observationibus tantum notamus, explicationibus eruditorum non semper calculum adjici posse. Sirmondus enim verba *arma pro-* 469.
jicere in pace, quod qui faciunt, abstinere jubentur a communione, explicat per *alterum ferire*, cum tamen nihil aliud significent, quam in pace arma sive militiam deserere. Sic verba in MSCtis ita posita: *Dorotheum VS. comitem* Surius legit *Dorothe-* 471.
um vestrum comitem: sed editores Romani & Labbeus cum pronomen *Vestrum* non quadrare viderint, omisso illo, simpliciter posuerunt *Dorotheum comitem*: quod si textum Græcum consuluissent, facile cognovissent, legendum esse *Virum spectabilem.*
Sic

ſic literæ *unde* vel *undus* in antiquis codicibus ſignificant *virum devotum.* Hinc ubi Labbeus legit T. IV col. 937 *per Branemundum Magiſtrianum*, legendúm eſt *per Baranem virum devotum Magiſtrianum.*
p. 474. Capite *ſexto* Autor ea omnia, quæ hactenus prolixe diſputavit, ad tredecim illas Collectiones ſupra commemoratas applicat, & quid in ſingulis deſiderari poſſit, totidem articulis deſcribit. Nos, miſſis reliquis, ea tantum recenſebimus, quæ in Labbei & Harduini Collectionibus deſiderantur. Labbeum Autor notat Binium & Editorem Collectionis Regiæ nimis ſecure
506. ſecutum eſſe, atque adeo eorum errores ſimul deſcripſiſſe; eas quoque notas Binii retinuiſſe, quæ ad monumenta, ab ipſo omiſſa, pertinent: ſæpenumero etiam, de hoc vel illo argumento in notis amplioribus ſeſe dicturum eſſe, promiſiſſe, quas tamen nunquam protulit: inſerere omnino illum debuiſſe, præter alia, juramentum Julii II ante electionem Cardinalibus præſtitum, cum perjurium, cujus poſtea inſimulatus fuit, ex illo ſit dijudicandum; itemque proteſtationem Epiſcoporum Hiſpanorum in Concilio Tridentino, propter quam continuatio hujus Concilii per biennium ſuſpenſa fuit: in ſyllabo etiam monumentorum, ſingulis voluminibus præmiſſo, plurima fruſtra quæri monumenta, quæ tamen in ipſo opere reperiuntur; e. g. in Syllabo Tomi Sexti nulla mentio facta eſt juramenti Roberti Ducis Apuliæ, Calabriæ & Siciliæ, Gregorio VII præſtiti; & inter varia vitia ty-
510. pographica notandum eſſe illud, quod Harduinus in ſua quoque Collectione retinuit, ſcil. in comment. Gelaſii in acta Concilii Nicæni L. I c. II, ubi agitur de victoria Conſtantini a Licinio deportata, verba Græca, *καὶ ἀνῃρέθη ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος τύραννος* ita translata eſſe: *atque ita Chriſti ſervi ejus opera ſublatus ille tyrannus eſt*; ubi ſublata particula & inter voces Chriſti & ſervi, impiúm ineptumque hunc ſenſum gigni, ac ſi Licinius providentia Chriſti Servi ſui perierit: ſic in titulo ſermonis Patrum ad Imperatorem Juſtinianum apud Labbeum legi *ἐν τῷ τρούλλῳ βασιλικῷ παλατίῳ*, pro *ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου*, vertique *in Trullo palatio imperatorio*, cum verti debuiſſet, *in Trullo*, ſive ex obſervatione Lambecii, in parte *palatii imperatorii*, cujus faſtigium tectum & ornatum fuit trullo, ſive

fornice

fornice hemicyclo, qui vulgo Italice dicitur *cupola*: Labbeum quoque confundere capitulare Compendiense Caroli Calvi anni 867 cum alio in Concilio Suessionensi A. 853 composito: nonnulla etiam monumenta non eo, quo quidem poni debuissent ordine,] Epistolas item Innocentii IV minus accurate disponere, dum ea, quæ quarto loco habetur, primum tenere debuisset. Et talia quidem] plura non in Labbei solum, sed & in Cossartii monumentis observat. Præterea Labbeum partium studio addictum fuisse, haud obscure innuit, dum Basileensi Concilio titulum *œcumenici* negavit, eundem vero Concilio Florentino & Lateranensi, sub Julio II & Leone X celebratis, tribuit: nec excusandum putat, quod Robertum Windringtonum, presbyterum Anglicanum, ob perseverantiam in fide Catholica laudandum, hæreticis annumeraverit. Non minorem curam atque industriam Autor adhibuit in Collectione Harduini examinenda, de qua distinctis quatuor articulis agit; & primum ostendit, quid eadem novi præ ceteris habeat, scilicet, quod plurima monumenta Harduinus reviderit, & ex novis MSCtis emendaverit; quod monumenta quædam meliori ordine disposuerit; quod in temporibus nonnullorum signandis majorem adhibuerit ἀκρίβειαν; ubi ea, quæ Harduino correctionem postulasse visa sunt monumenta, enumerat. Tum vero emendationes non tacet, quas Harduinus in Collectione sua utique notare, atque adeo nonnulla immutare debuisset, notatque, eruditissimum Pagium epochas variorum Conciliorum restituisse, & plurimorum suppositionem demonstrasse, ex. gr. quod ad ordinem Conciliorum, sub Symmacho Pontifice habitorum, in Collectionibus valde perturbatum, attinet, Sirmondum quidem recte observasse, Synodum Palmarem esse quartam; errare vero, quando eam ad annum 501 referat, rectius ad annum 503 referendam: ejusmodi observationes Pagium dedisse plurimas, publico applausu A. 1695 susceptas: Baluzium quoque egregiam in emendandis temporibus præstitisse operam: nec non Monachos ordinis Benedictini in operibus Patrum magno numero editis monumenta nonnulla ad Collectionem Conciliorum pertinentia lectionibus variantibus & notis illustrasse, & in ordinem concinniorem redegisse:

p. 517.

horum omnium obſervationes Harduinum in uſum ſuum convertere debuiſſe, vel, iis neglectis, indicare lectoribus rationem, quare illas amplecti noluiſſet. Porro eum quamplurima omiſiſſe monet, cumque ejus inſtitutum fuerit, unam Iſidorianam Collectionem repræſentare, atque hac prætexta cauſa ſe excuſet, quod literas Cornelii Pontificis ad Fabium Antiochenum, ad Cyprianum, & alios, rejecerit; non ſolum in titulo eum Collectionis Iſidori mentionem facere, ſed etiam epiſtolam, Papæ Melchiadæ falſo attributam, cujus Iſidorus, teſte Labbeo, Autor eſt, non omittere, nec in epiſtolis Leonis M. Collectionem Iſidorianam, quæ, ipſo fatente, plerasque Leonis M. epiſtolas complectitur, deſerere debuiſſe, non niſi octo ex Collectione Dionyſii Exigui editis: eundem plura alia monumenta & Concilia prætermiſiſſe in Collectione ſua, quorum tamen mentionem faciat in indice, cuivis Tomo præmiſſo: plurima quoque ne in indice quidem illo commemoraſſe, quæ ab Autore enumerantur: omiſiſſe itidem capitula primi Concilii Lugdunenſis & Concilium Regienſe anni 1429, quæ tamen habentur in Collectione Labbeana: alia Concilia eum implicite allegare, ex. gr. *Africana quædam Concilia: Concilia quædam contra Monotheletas, epiſtolas Synodicas quatuor &c.* nulla ſpeciali cujusvis, vel Concilii, vel epiſtolæ mentione facta, uti quidem in tali Collectione fieri debuiſſet: alia quoque Concilia exhiberi ſub titulo Conſtitutionum Papalium, ex. gr. Concilio Romano A. 761 titulum præponi *Pauli Papæ conſtitutum:* ex Conciliis porro, quæ ab antiquis autoribus diſtincta fuerunt, eum facere unum, vel unius Concilii decreta alterius Concilii monumentis inſerere: omiſiſſe quoque epiſtolam Zoſimi ad Africanos, in qua Pelagium ſibi videri Catholicum ſcribit, procul dubio nulla alia de cauſa, quam ne Papam erraſſe, ex illa evidenter nimis conſtaret: itemque decretum Zoſimi, quod Labbeus ex Gratiano repetit, in quo, ſedis Romanæ autoritatem aliquid contra ſtatuta Patrum condere poſſe, negat, quod pariter Harduini ſtudium placendi Pontifici Romano prodit, cum aliis in decretis colligendis ſit ſolertiſſimus. Hinc longo catalogo enarrantur, quæ in Collectione Harduini fruſtra quæſiveris: inter quæ etiam ſunt multæ Epiſtolæ Gregorii M. qua-

M. quarum argumentum Autor exponit, nec non Epiſtola Regis Sigeberti ad Deſiderium, in qua hæc verba leguntur: *ſine noſtra licentia Synodale Concilium in regno noſtro non agitur:* & plurima Concilia Gallicana, quæ Collectio in Gallia facta omnino complecti debuiſſet. Non ſolum vero integra monumenta omiſit Harduinus, ſed etiam in illis, quæ impreſſa ſunt, verba nonnulla vel omiſit vel mutavit: ubi Autor errorem notat in omnibus fere Collectionibus obvium, in capite 8 ſeſſionis Concilii Baſileenſis XXI, ubi omnes Collectores legerunt: *Abuſum aliquarum eccleſiarum, in quibus - - - Miſſa etiam privata ſine miniſtro aut per ſecretas orationes ita ſubmiſſa voce dicitur, quod a circumſtantibus audiri non poteſt*, ex manuſcriptis authenticis & antiquis editionibus legendum monet *præter ſecretas orationes.* In indice Geographico plurimum poſuiſſe videtur operæ Harduinus, ut Collectioni ſuæ inſigne conciliaret ornamentum: & vel ex ſolo hoc indice omnes ſolvi poſſe gloriatur difficultates, quæ ex nominibus urbium Epiſcopalium proficiſcuntur. Verum Noſter pluribus confirmat exemplis, Harduinum uno eodemque tempore duos poſuiſſe Epiſcopos in una eademque ſede; urbes quoque Epiſcopales ejuſdem quidem nominis, a ſe invicem vero omnino diſtinguendas, confudiſſe; contra Epiſcopatus, qui pro iiſdem habiti ſint, perperam diſtinxiſſe; certis provinciis attribuiſſe urbes, quæ ab aliis Geographis aliis in regionibus collocantur; ſub titulo certorum Epiſcopatuum poſuiſſe Prælatos, qui nunquam illis ſubordinati fuerint; titulum Metropoleos eum omnibus dediſſe urbibus, quæ eodem notatæ fuerunt in hoc vel illo monumento, eas vero eodem titulo privaſſe, quibus Concilia ipſa illum aſſignarunt; plurimorum quoque Epiſcoporum nomina omiſiſſe, qui vel Conciliis, vel aliis monumentis, in Collectione ſua contentis, ſubſcripſerunt; ex uno Epiſcopo quandoque feciſſe duos; nomina denique & urbium Epiſcopalium & Epiſcoporum, nulla addita ratione, immutaſſe. Ut ex allatis exemplis pauca attingamus, inter Epiſcopos Portuenſes in patrimonio D. Petri ponit Limpum Balthaſarem, qui Concilio Tridentino interfuit, & Epiſcopus Portuenſis fuit in Luſitania: Coloniam Armeniæ confundit cum Colonia Cappadociæ: Lariſſam aliam ponit in p. 537.

Macedonia, aliam in Syria, quæ tamen pro una habita fuit: Episcopatum Vabrensem a Johanne XXII A. 1317 demum erectum esse constat; nihilo tamen minus Harduinus A. 1059 sub titulo Vabrensis collocat Dominicum Vabensem pro Vabrensem, qui Episcopus Valvensis fuit: Segovia urbs Hispaniæ in Castella ponitur sub Archiepiscopo Tolosano, cum Toletanum scribi oportuisset &c. Ex quibus omnibus ignotum esse potest nemini, dignam Bibliothecario domus Sorbonicæ operam præstitisse eruditissimum Autorem; quique Cel. Fabricii nostri bibliothecæ Græcæ Tomum XI cum hoc tractatu contulerit, alterum ex altero egregie illustre posse & ab utroque ea fere exhausta esse omnia, deprehendet, quæ de Conciliorum notitia proferri possunt.

Quod superest, *tertiam* hujus operis partem ne prorsus in-
p. 548. tactam prætermittamus, in qua methodum studii, Conciliis impendendi, præscribit, quemlibet in genere memorem esse jubet
549. finis atque scopi, sibi in studiis præfixi; tum vero in capite *primo* diversas rationes Concilia legendi & tractandi indicat, & acta ipsa præferenda excerptis sive compendiis statuens, antiqua lecturo Justellum commendat; & alios quidem contentos esse posse, ait, Conciliis quinque vel sex priorum sæculorum perlectis: alios vero Concilia primum generalia, tum particularia, præsertim patriæ suæ, & tum demum decreta Pontificum evolvere jubet. In capite *secundo* generales tradit observationes de no-
551. mine Concilii, & variis Conciliorum generibus; de numero & qualitatibus eorum, qui illis interesse debeant; de occasionibus ordinariis & extraordinariis, itemque de ratione congregandi Concilia, de ordine Episcoporum, de mitra Episcoporum & Abbatum; de loco unicuique in Conciliis assignando; de modo agendi in Conciliis, ferendi suffragia, & decidendi; de nonnullorum Conciliorum clausulis particularibus; de confirmatione Conciliorum; de potestate Principum Concilia & convocandi & confirmandi; de ratione Concilium finiendi; de subscriptionibus, & denique de Hispanorum ratione congregandi & haben-
581. di Concilium. In capite *tertio* Concilia lecturum generalia quædam probe ponderare jubet momenta: fieri enim haud raro confirmat, ut hoc vel illud monumentum alteri falso adscribatur: ut

diversa

diversa nomina tribuantur uni Concilio: dari etiam Concilia, quorum codices MSCti vel non amplius inveniantur, vel minimum incogniti sint: ex uno etiam codice MSCto non omnes cognosci posse circumstantias, sed ad unum Concilium recte perspiciendum pluribus opus esse codicibus MSCtis: nec ordinem codicis MSCti semper respiciendum esse &c. Tandem in capite *quarto* regulas particulares præscribit Conciliorum Collectiones cum *fructu* legendi, & ex hoc studio debitos capiendi profectus, ubi imprimis, Concilia in spiritu Conciliorum legenda esse, monet. p. 587. Sed filum abrumpimus, & hoc unum tantum annotamus, in annexo catalogo Scriptores ad hoc argumentum pertinentes sub undecim enumerari titulis, quorum primus Collectiones antiquas; secundus Collectiones generales omnium Conciliorum; tertius Collectiones Conciliorum particularium; quartus Epitomatores; quintus Autores, qui commentarios vel scholia dederunt in canones & Concilia; sextus, qui historiam omnium vel nonnullorum Conciliorum; septimus, qui notas in Concilia; octavus, qui dissertationes divulgarunt; nonus, qui ad materiam de Conciliis referri possunt; decimus editiones speciales nonnullorum Conciliorum, & undecimus canones pœnitentiales complectitur. Atque in hoc catalogo, quem cujusvis industria & supplere, & facile augere potest, & libri rariores & vulgarium librorum editiones optimæ asterisco a reliquis distinguuntur.

Ceterum cum opus tantæ utilitatis & raro & incredibili pretio apud nos veneat, bene se consulturum Eruditis existimavit Nostratium aliquis, si id non minus quidem accurate, & chartæ scriptoriæ, quam vocamus, optimæ impressum, sed in forma octava, quæ Lectorum commodo magis inservit, & paucis exemplis, quæ tamen Historiæ Ecclesiasticæ in Germania cupidis sufficerint, recudat, intra duos menses prelo absolvendum, quo fiet, ut pretium ad quartam vel quintam partem illius, quo nunc liber venit, reducatur.

MARCI ANNÆI LUCANI PHARSALIA, sive de Bello Civili Libri X, eidemque adscriptum Carmen ad Pisonem. GOTTLIEB CORTIUS recensuit & plurimis locis emendavit.

Lipsiæ, adud Jo. Gottlieb Gleditschium, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 1.

QUa de causa Cl. Cortius noster minorem hanc Lucani editionem adornaverit, alio loco in his Actis indicavimus. Quam egregie munere suo functus sit, nostrum non est dicere: ne, quidquid dixerimus, veluti domesticum testimonium, suspectum sit. Hoc saltem tuto proferre possumus, subsidiis eum prorsus eximiis instructum ad emendationem Lucani accessisse. Nam, ut de vetere Scholiaste manu exarato, & doctissimorum Virorum observationibus ineditis nihil dicamus, usus est sexaginta amplius codicibus MSptis, iisque majorem partem vetustissimis, nec non editionibus primis & vetustioribus tantum non omnibus. Adde, quod ante & post Grotii, Viri maximi, operam, nemo fere Criticorum fuerit, qui Lucano medicas manus singulari studio admoverit: ipse etiam Grotius negligentius paullo hanc spartam ornaverit; quo pacto plurima vitia non potuere non irrepere in cultissimum Poetam. Et quemadmodum hi, qui a multis magnis ingeniis jam tractatos scriptores emendandos sibi sumunt, vacua haud raro sese jactant in aula; etiamsi fateamur, nullos propemodum esse, a quibus omnia vitia ita profligata sint, ut non gloriæ novæ locus sit relictus; ita contra in autoribus ab aliis aut neglectis, aut laxiore cura emendatis, largior laudis materia suppeditatur. Dicta subsidia Cl. Cortius, qua decet, religione, non tamen superstitiose adhibuit. Quod si eorum sequi morem voluisset, qui omnia monachorum commenta adorant, profecto ex suis codicibus multo auctiorem Lucanum edere potuisset. Ita, exempli gratia, in notulis ad Libr. VI vers. 442 memorat, quatuor MSptos inter vers. 442 & 443 inserere hos quinque:

Gens invisa Deis maculandi callida cœli,
Numinibus magicis arcanæ conscia linguæ,
Quam genuit natura parens, ut fœdera mundi,

Jura-

Juraque fixarum tentaret vertere rerum,
Legibus adstricto ne quid non posset in orbe.

qui quidem in nullis editionibus, neque in reliquis membranis comparent. Item ad ejusdem Libri verf. 479 citat ex tribus MSS. hos quatuor antea non vulgatos:

Nec secus obseptos, quam si spiramina clausa
Ventorum rabiem vastum tremefacta per orbem
Oceani tenuere fugam, solitasque reliquit
Vnda vices, vento terris adfixa relapsus.

Necnon ad Libr. VII verf. 303 ex uno codice hos protulit, qui eleganter ad rem faciunt:

Ne vos Hispani mitis victoria Martis
Securos habeat, dedimus quod rura, quod urbes,
Et quidquid nobis post Gallica bella negatum.

Neque tamen ullum eorum, aut reliquorum, quos primus in lucem protulit, recepit intra contextum: cum satis apertum sit, quibus autoribus debeantur. Quin potius ita in Annæo suo versatus est, ut Celeberrimus Nic. Heinsus in Ovidio suo, quem magno numero Glossematum liberavit. Et sicuti jam dudum Illustris Grotius Libr. IX post versum 499 hujusmodi male adsutum pannulum autoritate veterum librorum sustulit: quod quidem argumento esse poterat, alibi etiam eundem autorem sciolorum ingenio & liberalitati fuisse obnoxium: ita Noster non modo Libr. I verf. 436-440 condemnavit, quos jam alii, cum in nullis MSS. reperiantur, damnandos esse viderant; sed & Lib. IV verf. 251

Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum,

qui non modo omnem elegantiam, sed & sensum corrumpit, volentibus quatuordecim MSS. & edit. vetustissima, ejecit, etsi adhuc nemini fuerit suspectus. Item Libr. VI, verf. 554 ita vulgo legunt:

Nec cessant a cæde manus, si sanguine vivo
Est opus, erumpat jugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes, vivum si sacra cruorem
Extaque funerea poscunt trepidantia mensa.

ubi manifesta Battologia occurrit. Sed Noster duos priores versus

ſus ſpurios declaravit, atque id in perveteri MS. adnotatum fuiſſe dicit. Sic Lib. VII verſ. 200

Solis in obſcuro pugnam pallore notavit,

ut Gloſſam præcedentis verſus, ubi vulgo legebatur: *Proſpexit lumen in æthere mœſtum*, ejecit. Rurſus Lib. VI verſ. 207 ita olim legebant:

Par pelagi monſtris. Libycæ ſic bellua terræ,
Gætulus denſis elephas oppreſſus ab armis.

quæ lectio cum ſummam inſcitiam, tum & tavtologiam habet conjunctam. Ipſe vero priorem verſum expungit (atque adſentiuntur cum edit. Lovanienſi tredecim MSS.) poſteriorem autem ex MSS. & aliis edd. ita reſtituit:

Sic Libycus denſis &c.

Et hujusmodi quidem ineptias locis permultis caſtigavit; verſus tamen ipſos retinuit, ſed aliis litteris exprimi, & præterea uncinis includi curavit: ne ſcilicet receptus verſuum numerus turbaretur. Proderit hoc factum ad delicatulorum quorundam opinionem refutandam, qui neſcio quam luxuriam in Lucano deprehendiſſe volunt. Diſcent nimirum cautius in poſterum vitia librariorum ipſis auctoribus imputare. De reliquis emendationibus ſi cum cura dicere vellemus, aliquot earum ordines conſtituendi eſſent. Pars enim earum ſolam diſtinctionem, qua in vulgatis libris Poeta vehementer laborat, concernit: exempla habes Libro ſtatim primo ſatis multa, ut verſ. 8, 100, 284 aliis. Aliæ aut modum ſcribendi, aut minoris momenti varietates corrigunt; e.g. ubi *ac, tum, at, neque, bonos, rurſum, priore, puppi, nihil, ni,* pro *niſi, nil, puppe, priori, rurſus, bonor, nec, ſed, tunc,* & ſubſtituuntur. Quales emendationes etſi non adeo eniteſcant, ut omnium oculos præſtringant; dudum tamen ad ἀκρίβειαν Criticam relata ſunt. Aliæ porro poſitum vocabulorum mutant, eumque magis Poeticum reddunt: e. g. ubi *Clauſo ſed fidere vallo*, pro *Sed clauſo fidere vallo; Toti qui ſanguine manent*, pro *Qui toti ſanguine manent; Quem dederat Perſes, victi quem præda Philippi*, pro *quem victi; Totis, en! viribus orbis*, pro *En! totis;* item *feſſo gelidus de corpore ſudor*, pro *gelidus feſſo de corpore ſudor; Quoque minus ſiccos poſſent tolerare vapores*, pro *poſſent ſiccos;*

ſiccos; *tenebis Ægypton populis*, *genitor*, *ſuperisque fugatis*, pro *genitor*, *populis ſuperisque*, aliaque permulta ad eumdem modum emendantur. Eſſe enim Poetarum, poſitum naturalem vocabulorum immutare, jam dudum ex Horatii præceptis cognitum, ſed noſtra maxime ætate in emendatione Poetarum a viris doctis obſervatum eſt. Aliæ denique aut Terminationem, Inflexionem & Conſtructionem Vocabulorum concernunt, aut plane Vocabula quædam mutant, atque iisdem alia ſubſtituunt. Sic ſtatim Lib. I verſ. 101 levi mutatione elegans ſenſus effictus eſt, ubi Noſter de Craſſo, Cæſaris & Pompeji bellum, dum in vivis eſſet, impediente, ita ſcribit:

- - - *Qualiter undas*
Qui ſecat & geminum gracilis male ſeparat *Iſthmos*
Nec patitur conferre fretum.

Ubi omnes editiones habent *mare ſeparat*, turpiſſima Tavtologia, in *undas*, *mare*, *fretum*; cum contra in emendata hac lectione eleganter Iſthmos *geminum fretum male ſeparare* i.e. vix atque difficulter dividere dicatur, quo ipſo brevitas Iſthmi indicatur. Sic eod. Libro de judicio Miloniano:

- - *gladii cum* triſte micantes
Judicium inſolita trepidum cinxere corona,

ubi vulgo: *triſte minantes*, minus appoſite. Item Libr. II verſ. 126 de Scævola in templo Veſtæ a factione Mariana cæſo:

Te quoque, neglectu violatæ, Scævola, Veſtæ,
Ante ipſum penetrale Deæ ſemperque calentes
Mactavere focos.

ubi vulgo, nullo prorſus ſenſu, propinant: *neglectum violatæ Scævola dextræ.* Libro III verſ. 235 Cortius noſter exhibet:

Qua feriens *rabidum diviſo gurgite* pontum
Vaſtus Indus aquis mixtum non ſentit Hydaſpen,

ex perpetuo more Lucani, ſed & aliorum Græcorum Latinorumque ſcriptorum, qui amnes ab influxu ſuo in mare deſcribere ſolent. Vulgo legunt: *Quaque ferens rapidum diviſo gurgite fontem*, quæ lectio eſt contra rei veritatem, etiamſi *fontem* pro aquis fluvii ſumſeris. Eodem Libro verſ. 711 de funditore:

- - calido *fregit cava tempora* plumbo,

nunc Lucanus dixit, prout ipse alibi *liquefactum pondus glandis* agnoſcit, & ex Virgilio aliisque ſcriptoribus res ipſa nota eſt. Vulgares editiones frigidæ nimis præferunt: *ſolido* fregit cava tempora *plumbo*. Sed deſinimus exempla adnotare, cum permulta afferri poſſent, & ea cuivis lectori ſtatim in oculos incurrent, ſi ipſam hanc editionem in manus ſumſerit. Locis difficilioribus paſſim Conjecturas ſuas adjecit Cl. Editor. E. g. Lib. IV verſ. 446 in deſcriptione diluculi ex MSS. reſtituit autori:

- - - *quo tempore* primas
Impedit *ad noctem jam lux extrema tenebras*,

cum adhuc vulgatum fuerit: *Impulit ad noctem*. Ait tamen in notis, faciliorem intellectum eſſe, ſi ſcribas: *pronas* Impedit *ad noctem*. Sic Lib. II verſ. 441 legendum cenſet:

- - - *quod non terat hoſte* vacantes
Heſperiæ fines viduos*que irrumpat in agros*,

cum omnes edd. habeant *vacuosque i. i. agros*, quod duriuſcule tam exiguo intervallo excipit *τὸ vacantes*. In præfatione Cl. Editor lectores rogat, ne nimis proclives ſint ad damnandum emendationes, ſi non ſtatim captui eorum reſpondeant: promittitque, ſe in majore Lucani editione, quam vel hoc anno communicabit, omnia clarius multisque exemplis demonſtraturum. Interim & nos affirmare poſſumus, majorem illam Lucani editionem non modo Veteri Scholiaſte multorumque Virorum doctorum integris, magnam partem adhuc ineditis, obſervationibus inſtructam apparituram eſſe; ſed & Cl. Cortium in locis difficillimis, adſtrictius tamen, quam in Salluſtio factum eſt, interpretis officio ſatisfacturum; ne Criticum tantummodo agendo quibusdam lectoribus labor ejus minus utilis ſit.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEſiaſticorum & Hiſtoricorum, ſeu HENRICI CANISII *Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Hiſtoricas &c. adjecit* JACOBUS BASNAGE.

Tom. III. Pars I & II.

Ant-

Antverpiæ, apud Rudolph. & Gerhard. Wetstenios, 1725, f. Alphab. 12. plag. 3.

QUæ in tertio hujus Thesauri Monumentorum Ecclesiasticorum Volumine, olim ab Henrico Canisio e tenebris in lucem protracta, a Cl. autem Basnagio suo quæque Scriptori asserta leguntur nonnullorum, qui X, XI, XII a Christi nativitate seculis vixerunt, doctorum scripta, ea sequentia sunt. Præter *Vitam S.*
Burchardi, Herbipolensis Episcopi, autore anonymo, prima p. 5.
hujus Voluminis Parte duæ habentur Synodi, *Engilenhemensis* al-
tera, altera *Augustana*; post *S. Willibaldi*, Episcopi Aichstadia- 9.
ni, *Vita*, scripta ab Autore anonymo; *Hippolyti Thebani Chroni-* 11.
con; *S. Adalberti*, Pragensis Episcopi, Prussorum, Boemorum, 16.
Polonorum & Hungarorum Apostoli, tandem Martyris, *Vita*, 34.
cui accesserunt alia ex variis Codicibus de Vita Adalberti *Fra-* 45.
gmenta; & de *Adalbaide*, Ottonis I Imperatoris conjuge, ma-
tre Ottonis II, *Libri duo*, Odilone Cluniacensi, ut videtur, Au- 59.
tore. Sequuntur, qui Seculo XI scriptis inclaruerunt, e quibus 73.
gemini producti *de Emmerammo* Scriptores, *Meginfredus* &, qui
ipsi coævus fuit, *Arnolfus*, quorum ille Libro uno, hic duobus 88.
vitam & miracula Emmerammi descripsit. Deinde *Panegyricus* 105.
Wiponis, carmine scriptus ad Heinricum III Imperatorem; *Kili-* 164.
ani, *Kolomanni* & *Gotmani*, Martyrum & Sanctorum, *Vitæ*, cum 174.
Vita S. Guntheri, Eremitæ. *Hermanni Contracti Chronicon* ab
illis, quæ antea vulgata fuerant, diversissimum & locupletius, ex 185.
Codice MS. hic editum. Sistuntur porro *Humberti contra Græ-* 194.
corum calumnias liber, cum *Nicetæ* cujusdam, quem *Pectoratum*
fuisse, affirmat Basnagius, *contra Latinos* libello, cui adjecta est 283.
ejusdem *Humberti ad Nicetam Responsio*; *Vita Henrici a Zwifal-* 308.
tach, & de *S. Bonifacii*, Germanorum Apostoli & Martyris, *Vita*, 314.
Libri duo, Autore *Othlono*, Monacho & Fuldensi Presbytero; *S.* 331.
Anshelmi, Lucensis Episcopi, *contra Guibertum*, Anti-Papam, 337.
pro Defensione Gregorii Septimi, Libri duo, ejusdemque *Collecta-* 372.
nea; tandem *Statuta Canonum de Clericorum Officio*, & Meno- 389.
logium Græcorum, a Cardinale Sirleto Latine redditum, cum 397.
Indice Sanctorum, quorum memoria in hoc Menologio celebra- 412.
tur a Græca Ecclesia. Posteriori hujus Voluminis Parte, quæ non- 501.

p. 6. nullos ex Seculi XII Sriptoribus exhibet, post *Udalscalci de con-
troversiis inter Hermannum & Eginonem, Abbatem S. Udalrici,
21. *Narrationem*, *Carmenque de Eginonis itinere & obitu*, *Vita &*
27. *res gestæ* leguntur *S. Henrici*, Imperatoris hoc nomine primi,
Autore incerto, quem tamen nonnulli *Adelboldum* fuisse, dicunt;
41. deinde libri tres *de Vita S. Ottonis*, Episcopi & Confessoris Apo-
103. stoli Pomeranorum; *Vita & Passio S. Tyemonis sive Theoda-
117. mari*, Archi-Episcopi & Martyris; *Metelli Quirinalia*, in lau-
200. dem *S. Quirini*, Martyris; præter hæc *Fragmentum* aliquod ex
208. Libro contra *Folmarum*; *Officium de S. Carolo M*; brevis *Rela-
211. tio*, *de Fundatione Monasterii Windbergensis*, & *Chronicon* incerti
219. Autoris a N. C. usque ad annum 1167. Exhibet porro illud Volu-
men *Monumenta Salisburgensia* novem potissimum partibus, qua-
278. rum 1 *Urbis & Monasterii Salisburgensis Descriptionem* comple-
282. ctitur, ex *Mabillonii Analectorum* Tomo IV; 2 *Vitas* Episcoporum
319. Salisburgensium; 3 *Historiam S. Ludberti*, Salisburgensis Episco-
347. pi; 4 *S. Vitalis*, 5 *S. Virgilii* Vitas; 6 *Catalogum* Episcoporum
396. Salisburgensium; 7 *Arnonis*, ejusdem Ecclesiæ Episcopi, *An-
430. notationem seu Indicem* eorum, quæ Ecclesiæ Salisburgensi tradita
452. sunt; 8 factas Ecclesiæ Salisburgensi *Donationes*; 9 *Chronica
462. Salisburgensia*. Hæc inde excipiunt Friderici I Imperatoris,
475. cognomento Barbarossæ, *Expeditio Asiatica* ad Sepulchrum Do-
499. mini; *S. Virginis Mechtildis* & *B. Notkeri*, cognomento *Balbuli*,
532. *Vitæ*; tandem *Historia de Guelfis Principibus* cum *Chronico
554. Weingartensi* a Christo nato usque ad annum 1197, quod ad calcem
579. hujus Voluminis adjectum est. Singulares operis hujus virtutes
593. laudavimus alibi; quem autem laborem expoliendis duobus prioribus Voluminibus impendit, eundem vel in præsenti desiderari, passus non est, qui illustrandæ antiquitati sedulam, dum vivebat, operam navavit, novissimus Editor, Cl. Basnagius. Etenim præter illud, quod, quæ in hoc Volumine continentur Veterum scripta, suo disposita ordine, Seculorum probe servata serie, compareant, unicuique Autorum Præfationes Historicas, Animadversiones Criticas & Notas adjecit, quibus dubias sæpe Doctorum de Autore sententias excutiendas sibi sumsit, suam proposuit, rationibus firmavit, ubique tamen, quæ ejus modestia est, relin-

relinquendis Lectorum judicio. Lectu dignissima sunt, quæ in *Hippolytum Thebanum* ejusque *Chronicon* commentatus est Vir doctissimus; & eadem doctrina referta esse, videbis, quibus reliqua hujus Voluminis scripta illustravit. Magnæ & diuturnæ fuerunt, quæ inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam de Azymis, de Jejuniis, de Clericorum cœlibatu, ut reliqua taceamus hujus Græcorum a Latinis dissensus capita, magna animorum acerbitate exortæ fuerunt contentiones, utriusque Ecclesiæ Doctoribus lites moventibus, easque diu reciprocantibus. Et sane multum illustrabunt motuum illorum Historias, quæ in *Humberti contra Græcorum calumnias* & *Nicetæ Pectorati adversus Latinos* Libros observata Viro Cl. quo etiam referas, quæ *Menologio Græcorum*, pretiosæ antiquitatis parti, ab eodem præmissa leguntur, ut adeo vel præsenti hujus Thesauri Volumine Autorem doctissimum, votis eruditorum obsequentem, expectationi eorum satisfecisse, cur dubitemus, causam habeamus plane nullam.

JOAN. FRID. SCHANNAT Samlung rc.
h. e.
SYLLOGE VETERUM MONUMENTORUM historicorum; Autore JO. FRID. SCHANNAT. Pars prima. Accedit vetus Jus Germaniæ.

Fuldæ, sumptibus Autoris, 1725, 4.
Alph. 1 pl. 20.

CLarissimus Autor, cujus jam alibi mentionem fecimus honorificam, magno haud dubie sibi devinciet beneficio cultores & historiæ & linguæ Germanicæ, si, quod hic ingressus est curriculum, strenue decurrerit. Producit scilicet hic e tabulariis, maxime Fuldensi, diplomata nondum edita, ad illustrandam medii ævi historiam Imperii. Quæ nunc quidem exhibentur, Franconiæ & in ea maxime Hennebergicorum Comitum illustrant historiam. Sunt diplomata quadraginta octo, quorum *primo* Carolus IV Imp. Salfeldam facit feudum Bohemicum, eo consilio (quæ Editoris est suspicio haud injusta) ut hoc similibusque factis successorum suorum in Regno Bohemiæ potentiam

in Germania quam maxime amplificet. Quæ *num. II, V, VIII, XXI, XXVII & XXXVIII* exhibentur diplomata, pertinent ad jura & privilegia Ordinis Teutonici, in iisque aliquot adhuc ignoti Magistri Ordinis commemorantur. Cumque turbulenta admodum fuerit illo ævo Germania, hic haud pauca reperiuntur pacta, quibus Principes quidam & Comites Germaniæ inter se paciscuntur de omittendis invasionibus hostilibus, deque controversiis, si quæ exortæ sunt vel exorientur, placide componendis. Pertinent huc *num. IV, XV, XVII, XVIII, XIX, XXIV, XXVI & XXXIV*. Diplomate *XI & XII* Wenceslaus Imp. confirmat pacem & securitatem publicam (*den Land-Friede*) proposita violatoribus pœna gravissima. Idem *num. XX* facit Rupertus Imp. diplomate longiori lectuque dignissimo. Ejusdem Imperatoris duæ literæ *num. XXII & XXIII* occurrunt ad Comites Hennebergiæ de senatu populoque Rotenburgensi ad Tubarim aqua & igne interdicto. *Num. XXX* & tribus subsequentibus docemur, Hermannum, Comitem Hennebergiæ, ab Alberto, Episcopo Bambergensi, electum fuisse Coadjutorem, confirmatumque ab Imp. Sigismundo. *Num. XXXVI* idem Sigismundus A. 1414 Comites Hennebergiæ interesse jubet Comitiis Norimbergensibus, addens, ibi deliberatum iri de rebus in proxime futuro Concilio Constantiæ tractandis. Ejusdem Sigismundi literæ sunt *num. XXXVIII* A. 1415 Constantiæ datæ, quibus meminit, exauctoratum esse Papam Joannem XXIII, seque profitetur nihil non facere ad reddendam Ecclesiæ tranquillitatem. *Num. XXXIII* exstat exemplum pœnitentiæ, civi cuidam impositæ, qui alterum interfecerat. Scilicet coactus is fuit, primo quadraginta quinque libras ceræ solenniter deferre ad sepulcrum occisi, ibique relinquere ad pios usus, deinde eundum ei fuit ad loca sacrata, bis quidem Aquisgranum, semel in urbem Romam; tandem sumtus forenses refundere jussus est, & hoc facto plenissime liberatus. *Num. XLI* deprehendimus trium Electorum Ecclesiasticorum cum Electore Palatino pactum de progressibus hæreseos Hussiticæ sufflaminandis. Hi mutuo spondent, se non solum ejus generis hæreticos suis in regionibus non esse toleraturos, verum etiam omnes & urbium & pagorum incolas jurejurando adstricturos esse ad non foven-

fovendos, ſed prodendos, ſi qui irrepſerint, Huſſiticæ ſectæ hæreticos. Cetera diplomata, pacta illuſtrium perſonarum dotalia, privilegia Nobilibus viris data, fundationesque religioſas exhibentia, prætermittentes, ad egregium veteris Germaniæ monumentum properamus, quod Cl. Editor ex MS. Ingolſtadienſi repræſentat p. 163 usque ad p. 322 adeoque ad finem usque hujus Sylloges. Eſt hoc Jus Germaniæ publicum pariter ac civile, *das Land-Recht* nominatum, quod confectum fuiſſe ſæculo decimo tertio, ineunte magno illo interregno, ſuſpicatur Cl. Editor, ſimul docens, in multis id convenire cum *Speculo Suevico*, quod vocant, ordinis vero & orthographiæ ratione diverſum & illi præferendum eſſe. Permittimus id intentius contemplandum veteris Germaniæ juris conſultis. Nobis in gratiam eorum, qui patriæ linguæ ſe præbent ſtudioſiores, nonnulla hinc decerpere libet. Scilicet *Cap. XVI* dicitur Germanicum nomen Principis, *Fürſt*, deductum eſſe a *vordiſt* ſive *vorderſt*: id quod confirmat illorum etymologorum ſententiam, quibus eadem in mentem venit derivatio, eoque viſa eſt probabilior, quod Romanorum quoque lingua *princeps* proprie *primum* ſignificat. *Cap. 183* pro eo, quod in legibus Imperii vocatur *in die Acht erklaren*, dicitur *veraechten*. Unde facile fuerit ſuſpicari, hoc idem eſſe, ac *einem ſeine Achtung benehmen*, ſive declarare aliquem infamem. Addimus ex ſuperioribus diplomatibus nomen Germanicum *Zwælſbote*, hoc eſt, *Apoſtolus*. Hoc in ſingulari numero occurrit p. 69, 136, 149 & 154, e. g. *Bartholomæus der heilige Zwælſ bote*. Unde diſcimus, in Germanico *Te Deum laudamus* vulgo perperam ſcribi *der heiligen zwælſ Boten Zahl*, cum ſcribendum ſit uno vocabulo *der heiligen Zwælſboten Zahl*. Verum deſinimus & cupide expectamus Cl. Editoris continuationem.

NUOVA PROPOSIZIONE INTORNO ALLA Caruncula dell' Uretra, detta Carnoſità.

id eſt,

PROPOSITIO NOVA DE CARUNCULA URETHRÆ, Carnoſitas dicta, explicata ab ANTONIO BENEVOLO, Chirurgo Florentino.

Flo-

Florentiæ, apud Josephum Mannum, 1724, 8.
Plag. 13.

Tractatu hoc octo circumscripto Capitulis de obstaculo illo agitur, quod urethram obturat & urinæ liberum effluxum

Cap. 1. moratur. Communiter hoc Caruncula seu Carnositas vocatur, & pro excrescentia carnis fungosæ, a continuitate urethræ a qua-

Cap. 2. cunque causa soluta, potissimum tamen ab excoriatione in gonorrhœa facta, ortum ducente, habetur. Male carnositatis nomen imponi huic carunculæ, putat Autor, siquidem frequentius tale obstaculum invenit absque ullo excrescentiæ carneæ vestigio; nec tenuis ac nervosa ductus urinarii membrana apta est, quæ possit a quavis excoriatione in carnem fungosam excrescere, cum a transfluente urina parietes ipsius sæpius abstergantur. Ejusmodi effectus potius ab extractione calculi, sæpe satis magni, fuisset metuendus, qui tamen nunquam fuit observatus. Et vagina uterina, quæ in sexu sequiore gonorrhœæ sedes est, & continuo a virulentis humoribus conspurcatur, texturæ suæ ratione citius talibus sarcomatibus esset obnoxia, cujus rei tamen nulla prostat experientia. Præterea ea est cujusvis excrescentiæ carneæ natura, ut vel brevi indurescat, & callum contrahat, nec nisi per fortissima caustica tolli se patiatur, vel in immensam magnitudinem excrescat, quæ tamen phænomena in carunculam urethræ non cadunt. Ad hæc plures sunt Autores, qui in cadaveribus aliquam excrescentiam offendisse se negant, nullus vero est, qui

Cap. 3. eam vidisse testetur. Quanquam autem Noster non eat inficias, dari casus extraordinarios, ubi per carneam excrescentiam vel recentem vel induratam obex lotio ponitur; constanter tamen negat, carunculam in urethra veneream pro tali excrescentia debere haberi. Postquam enim tria cadavera cultro Anatomico subjicere ei concessum fuit, nihil carnis fungosæ ibidem invenit, sed observavit, quod protuberantia illa urethræ, quæ ab illo granum hordeaceum, a Cowpero bulbus, ab aliis Medicis caput gallinaginis vocatur, vel cicatrice obsessa, vel purulenta materia fuerit repleta. Unde pro certo habet, carunculam illam nihil

Cap. 4. aliud esse, quam ulcus dictæ protuberantiæ. Virus enim venereum quemadmodum per reliquas, quæ in urethra disseminatæ sunt,

ſunt, glandulas promte ſe diſpergit, ita etiam hoc glanduloſum corpus ingreditur; imo humor proſtatarum corruptus, hanc glandulam trajiciens, hujus ſerum ſimul inficiendo excoriationi & exulcerationi anſam præbet. Stante hac hypotheſi clare patet, unde derivanda ſit viſcida illa materia, quæ urinæ ſe admiſcet, tumor perinæi, & partium vicinarum. Ad hæc nec tam cito curari poſſet durities vel excreſcentia carnea, ſi quæ adeſſet, nec olei contactum perferret, nec recidivam pateretur; cum tamen per immiſſionem cereæ oleo imbutæ ſæpe funditus tollatur caruncula. Quanquam igitur ſint, qui multos Autores allegare norunt, carunculam urethræ in excreſcentia quærentes; parum tamen referre putat, ſi quis nulla autoritate ſuffultus ſententiam ſuam roborare poſſit, modo illa rationi & obſervationibus certiſſimis innitatur. Et licet Brunnerus in ſectionibus binis, & Regnerus de Graaff ac Blancardus nullam mentionem fecerint capitis gallinaginis male affecti, ſufficit tamen, eos fateri, quod cicatrices in urethra, vel ulcera offenderint. Imo & læſio in hac protuberantia cum tempore obliterari poteſt. An vero quidam Carunculæ extirpationem per corroſiva tentarint, & absque noxa peregerint, vehementer dubitat Noſter, imprimis quod reliqua remedia, quæ Autores contra hunc morbum commendarunt, ut ſemen altheæ & malvæ, cerotum de mucilaginibus cum pulvere ſabinæ, *oleum ſuccini cum vitello ovi mixtum*; ſabina & portulaca; mixtura ex aloe, myrrha, ariſtolochia, tutia & ſtorace liquida; vel ex oſſibus ſepiæ, tutia, cornu cervi uſto, ariſtolochia, alumine uſto, lithargyrio & oleo; cum nihil corroſivitatis in ſe contineant, ſatis teſtantur, quod nullis opus ſit corroſivis pro excreſcentia tollenda. Signa diagnoſtica hujus morbi ſunt filamenta ſanioſa urinæ, ſtimulus frequentior & difficultas lotium reddendi cum æſtus ſenſu, quandoque iſchuria, urina in diverſa, dum mingitur, fila ducta, obſtaculum, in quod impingit candela vel ſyringa, quando in urethram immittitur, quo perforato effluit ſanies; quandoque conjunctæ ſunt cicatrices inſtrumentis totidem obices ponentes; ſubinde etiam in paraſtatis vel veſica urinaria læſiones quædam adſunt, & tum in urina multa viſcida, fœtens, ſæpeque ſanguinea conſpicitur materia; febris

Cap. 5. Cap. 6. Cap. 7.

frequenter accedit cum magno rigore, quem æſtus excipit, cum ſudore abundante. Quodſi igitur ſimplex fuerit Caruncula, per immiſſam ceream materia ſanioſa evacuatur, & liber urinæ tranſitus redditur. Sin combinatæ fuerint cicatrices, difficilius quidem cura procedit, hæ tamen, quia non adeo induratæ nec profundæ ſunt, aliqualem admittunt dilatationem. Ad veſicæ vero vel proſtatarum læſiones delendas nulla cereæ conceditur applicatio, quin præſtat, nihil agere. Denique curam quod attinet,

Cap. 8. poſt ordinatam congruam diætam, eamque temperantem, prohibitumque vini aromatumque uſum, ſi caruncula fuerit inflammata, nullum invenit locum candela cerea, ſed partes decoctis emollientibus & anodynis fovendæ ſunt, & materia concluſa reſolvenda & ad exitum diſponenda eſt. Illa vero ceſſante candela cerea vel ſtylus plumbeus ter vel quater de die immitti debet per 15 vel 20 dies, partim ut omnis materia contenta exprimatur & evacuetur, partim ut fibræ per repetitam ejusmodi preſſionem magis magisque conſtringantur, ad naturalem magnitudinem redeant, nec novam cumulandi materiam occaſionem habeant. Poteſt etiam candela vel ſtylus oleo amygdalarum dulcium inungi, utpote quod carunculam ad ejiciendam ſaniem diſponit. Nec male agunt, qui ultimis diebus inſtrumenti cuſpidem cerato diapalmæ obvolvunt, ut majorem nactum diametrum eo efficacius operetur. Non debet tamen cerea medicata usque ad veſicæ cavitatem intrudi, ne medicamenti portio in ea relicta calculo generando anſam præbeat. Injectiones interim fieri poſſunt abſtergentes & exſiccantes.

De cetero monendus eſt L. B. quod huic libro adjecta ſit Epiſtola ab Autore ad Clariſſ. D. Antonium Mariam Valſalvam 1722 data, de duabus obſervationibus circa cataractas glaucomatoſas a ſe inſtitutis, & a nobis A. 1723 Menſe Januario pag. 43 commendata.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QUIBUS variæ obſervationes, ſcripta item quædam anecdota & rariora Opuſcula exhibentur.

Tom. III & IV.

Fran-

Francof. & Lipſ. apud Daniel. Bartholomæi, 1725, 8.
Alph. 1 pl. 16.

DUas ſimul amœnitatum ſuarum Partes tradidit nobis Cl. Schelhornius, quæ utilitate & jucunditate prioribus haud cedunt. Quidquid autem decoris & utilitatis in illis apparet, id omne deberi Viro Perilluſtri *Raymundo Krafft de Dellmenſingen*, Reip. Ulmenſis Conſuli, & ex ejus bibliotheca inſtructiſſima depromtum eſſe, grata mente fatetur. Ipſa etiam tractatio incipit cum *Memorabilibus Bibliothecæ* Viri illius perilluſtris (ex qua aliquando integrum Volumen epiſtolarum adhuc ineditarum ſe protracturum in lucem, promittit Cl. Autor) eamque & generatim & ſingulatim, memoratis rarioribus quibusdam libris, deſcribit. In ſingulari hac deſcriptione memorat *primo* loco *Codices Biblicos manuſcriptos* variarum linguarum, in quibus unus & alter antiquiſſimus, maxime inter Latinos. *Secundo* ex *impreſſis codicibus Biblicis* rariores ac præſtantiores indicat. *Tertio* inde a pag. 37 ex reliquis codicibus MSS. *membranaceos* aliquot enumerat *formæ*, quam vocant *in folio*, & *Quarto* ejusdem formæ *chartaceos*, in quibus Libellus *de progenie Soldanorum Ægypti & præſertim de filiis Salahadini*, quem adhuc ineditum eſſe putat, nec non *Sermones in Concilio Conſtantienſi A. 1415 & 1416 habiti*, ex quibus Excerpta quædam inſeruit, faciem Eccleſiæ ejus ævi delineantia. *Quinto* ſequuntur pag. 76 *codices MSS. membranacei forma quadruplici*, in quibus *Martyrologium Eccleſiæ Germanicæ vetuſtiſſimum*, illud ipſum exemplum, ex quo ſæculo ſuperiore publica editio a V. C. Matth. Frid. Beckio ſuſcepta eſt. Hos *Sexto* loco excipiunt *Chartacei* ejusdem formæ, in quo ordine Anonymi Judæi *Gloſſarium Chaldæo-Ebræo-Teutonicum*, ab eodem Beckio olim editioni paratum: item *Nicephori Gregoræ Oratio in laudem Conſtantini*, quæ non comparet in edit. Pariſienſi, digna tamen eſt, quæ Supplemento Corporis Hiſtoriæ Byzantinæ inſeratur. Concluſionem Orationis ſpeciminis loco exhibet Cl. Schelhornius, cum ſua Verſione, p. 89. *Septimo* enarrantur quidam MSCti *membranacei, forma octuplici*. *Octavo* MSS. *Arabici*, *Perſici*, *Turcici*. *Nono* ſeparatim nominantur duo rariores libri, qui nec MSptis, nec impreſſis accenſeri poterant. Nempe *Liber Chinenſis*

eleganti typo libro arboris tenerrimo impressus, quinquaginta novem constans foliis, quæ duplicata & ita compacta sunt, ut totus liber unum sit continuum, & ad septuaginta pedes in longitudinem explicari queat. Pagina quælibet novem distinguitur lineolis, deorsum ductis, totidemque continet litterarum series, quarum pars major & crassior, pars vero tenuior, ita ut hæc explicationis vel glossematis, sicut illa textus rationem habere videatur. Titulus peculiaris operi præfixus non est, sed singula folia singulares habent inscriptiones: summam omnia spirant antiquitatem. Tum *Cantiones Malabaricæ, palmæ foliis stylo insculptæ*; quibus denique adnectitur indicium Epistolarum virorum doctorum, quarum autographa, numero circiter 1500, in eadem bibliotheca continentur. *Decimo* apparent *Libri chartæ pergamenæ impressi: Undecimo* illi, qui *sub artis typographicæ primordiis & paullo post a Joanne Fusto & Petro Schæffero vel ab hoc solo excusi; Duodecimo* libri, *ab aliis ad annum usque 1500 typis exscripti*, in quo numero plurimi laudantur, quorum Cl. Maittaire in Annalib. Typogr. haud meminit. *Decimo tertio* libri *alii rariores* ex multis pauci recensentur. Tandem concluduntur Memorabilia illa indicio generali ornamentorum aliorum, quibus bibliotheca Krafftiana superbit. Sequuntur pag. 172 ex iisdem loculis depromti *Catalogi Librorum Arabicorum, Persicorum, Turcicorum, & Hebraicorum Astronomicorum, Medicorum, Historicorum & Philosophicorum in bibliotheca Palatina Magni Ducis Etruriæ, manu* Antonii Megliabechii *Italico idiomate scripti, nunc primum ex Autographo integri editi*, eosque operi suo singularem splendorem conciliare, non abs re sibi persuasit diligentissimus Schelhornius. III inseritur *Leonardi Aretini in Carolum de Malatestis, propter derogationem statuæ in memoriam Maronis factæ, Invectiva*, quam itidem manu exaratam adhuc servavit Krafftiana, neque nominavit Julius Niger, Ferrariensis, in Historia Scriptorum Florentinorum, ubi cetera Aretini scripta edita & inedita omnia diligenter recensuit; unde non vana suspicio est Cl. Editoris, eam nunquam antea typis esse descriptam. Finem *Tertiæ* huic *parti* imponit *Dodecas Epistolarum ineditarum*, Tezelii, puta, Rami, Velseri, Augusti Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis,

genſis, Schotti, Peireſcii, Jo. Val. Andreæ, qui litteris ſuis Diſticha duodecim adjecit de ſymbolo ſuo SUFFICIT, Ben. Dav. Carpzovii & Mattsbergeri, omni eruditionis genere refertarum: ex quibus deſiderium integrum illud Epiſtolarum videndi Lectori egregie accendetur.

Tomo Quarto I affertur *Notitia rariſſimi cujusdam primigeniæ typographiæ monumenti*, cujus primam paginam delineari lignoque incidi curavit Cl. Schelhornius. Liber ipſe conſtat foliis triginta novem, haud opiſthographis, ut decoris tamen gratia duæ paginæ ſemper glutine commiſſæ cohæreſcant, charactere Gothico majuſculo, rudi & impolito expreſſus, variis figuris textui immixtis ſcatens. Sed ex eo forte aliquis ſuſpicetur, ſculpturæ potius, quam typographiæ monumentum dici poſſe: etſi nos cum Cl. Schelhornio facere malimus. II agitur *de artis typographicæ Originibus*, ſed paucis: eo, quod admonitus eſt Autor, Cl. Kœlerum, Altorfinæ Academiæ Profeſſorem, propediem monumenta præſtantiſſima atque antiquiſſima, Moguntia accepta, publicaturum & Guttenbergium primum artis inventorem eſſe, clariſſime demonſtraturum. Inſeruit itaque tantummodo Carmen in primorum typographorum laudem ex editione Decretalium Schoifferiana deſcriptum, quod incipit:

Scema tabernaculi Moiſes, Salomon quoque templi
Haud preter ingenuos perficiunt Dedalos, &c. &c.

Sequitur III Commentatio *de vita, fatis, meritis, ac ſcriptis* Franciſci Lamberti, Avenionenſis, *Theologiæ in Academia Marburgenſi Profeſſoris olim primarii*, cujus vitam Autores Relationum novantiquarum de rebus Theologicis & Autor hiſtoriæ litterariæ Haſſorum breviter perſtrinxerunt. Schelhornius vero multa plenius & dilucidius tum ex editis Lamberti libris, tum præcipue e monumentis Anecdotis, quæ bibliotheca Krafftiana ſuppeditavit, expoſuit. IV *Excerpta quædam e Diario Georgii Spalatini MSto*, quod eadem bibliotheca ſervat. Cumque Spalatinus graviſſimis ſui temporis negotiis interfuerit, ampliſſimis functus officiis, & commercio epiſtolarum cum ſummis viris uſus ſit, facile augurari licet, haud pauca memoratu digniſſima dicto Diario ipſius magni Viri manu exarato & ab A. 1515 ad A. 1526 producto con-

contineri. V *Historia editionis Bibliorum versionis Vulgatæ, Sixti V auspiciis Romæ curatæ A. 1590, cum adnotationibus, quibus indiciis genuina illa editio dignosci queat*, lingua Gallica per *Prosperum Marchand*, Librarium, conscripta. VI *Ad illustrissimum Principem Ludovicum Sforciam, Vice-Comitem, Barri Ducem*, Jasonis de Mayno *I. V. Doctoris Præfatiuncula*, cui addita ejusdem *Oratio habita in funere Excellentissimi JCti Hieronymi Torti, tenentis primam Cathedram in felici Gymnasio Ticinensi*, habita Papiæ in Ecclesia fratrum minorum tertio Idus Augusti Anno a natali Christi 1484. Excipiunt ista VII & VIII duo rariora opuscula, olim jam impressa, nempe *Regiæ Maj. Angliæ Mandatorum Epitome, ex præscripto, ad subditos suos, tam Clericos quam Laicos*, ex Anglico sermone in Latinum conversa; & *Epistola Pii Papæ IV ad Danielem Archiepiscopum Moguntinum Electorem*, qua facultatem huic concedit eligendi & deputandi Catholicos Sacerdotes, qui in provincia Germaniæ utramque speciem Catholicis ministrare possint, certis tamen observatis conditionibus, impressa A. 1564; cui IX adhæret *Epistola Joannis Philippi, Archiepiscopi & Electoris Moguntini, ad summum Pontificem, de Communione calicis concedenda uni Principi, Comiti, Civitati, Domino immediato, reditum ad Ecclesiam Catholicam meditanti*, cum certo & evidenti fructu, quæque ad alios non transibit, nisi cum pari fructu; addita consideratione Theologi cujusdam, status præsentis Germaniæ gnari. X Conspiciuntur *Epistolæ quædam ineditæ*, ex eodem, unde omnia horum Tomorum, thesauro desumtæ, nempe Danielis Heinsii, C. Dornavii, Joannis Kirchmanni, Jani Gruteri ad Mich. Piccartum, Jo. Fr. Gronovii ad Jo. Heinsium, Gisb. Cuperi ad Jo. Christoph. Wagenseilium, & Jo. Henr. Bœcleri ad Imm. Schorerum. Concludunt opusculum *Additamenta quædam & notamina* ad quatuor partes Amœnitatum, & *Index* in Partes duas posteriores. Notas passim ab Cl. Editore additas esse, supervacuum est admonere, cum & hoc, tamquam perpetuum institutum, & quod nostrum de erudito isto labore sit judicium, alibi pluribus indicaverimus. Hic saltem publico nomine Viro Perillustri, *Raymundo Krafft de Dellmensingen* gratias agimus, quod thesaurum suum aperuerit Cl. Schelhornio, qui tam egregie illo est usus, ut non modo omnes rei litterariæ amatores sibi

de-

devinxerit, ſed & eruditos omnes ad plura indies ab ſolida iſtius atque docta induſtria ſperandum, erexerit.

JO. GODOFREDI PILARIK MEDITAtiones Poeticæ in libros Biblicos.

Francofurti & Lipſiæ, apud Ge. Marcum Knochium, 1726, 8. Pl. 16.

PHilologiæ & diſciplinæ ſanctioris ſtudium cum artis poeticæ exercitio haud infeliciter ſe conjunxiſſe, Cl. Autor harum meditationum poeticarum primo hoc conatu orbi eruditorum facile probavit. Voces enim & ſententias Biblicas paucis verſiculis, ad modum Epigrammatum compoſitis, modo explicat illuſtratque, modo ad erroneas nonnullorum ſententias refellendas, vel etiam ad pias in animis lectorum cogitationes excitandas applicat: tum vero in notis, quas verſibus plerisque ſubjungit, ex Theologorum ac Philologorum apparatu controverſias quasdam & quæſtiones vexatas commemorat, &, quos duces ſequatur, ingenue profitetur. Atque hac ratione in præſenti Epigrammata in Geneſin exhibet CCXXXIV, & plura in reliquos libros Biblicos pium lectorem exſpectare jubet. Speciminis loco ut unam alteramve meditationem poeticam adducamus, principium cognitionis theologicæ ſolam Scripturam Sacram eſſe, indicaturus Autor, num. 2 ita canit:

Impia ſint procul hinc oracula, Miſchna, Sibyllæ,
Orco reddat opus perdita Mecca *ſuum!*
Internum lumen, *ſtygius quod provocat ignis*
Lurida cum viſis *ad ſtygis antra volet!* p. 3.
Traditio *ſileat*, Ratio *gerat ora repreſſa:*
Solus *regna DEI monſtrat adire* DEUS.

ubi in notis, quæ prolixitate omnes reliquas ſuperant, paucis delibantur, quæ de Oraculis & Sibyllis, de Miſchna ſeu Judæorum Talmude & Mahammedanorum Alcorano, de lumine interno & viſionibus, de traditione & ratione in ſcholis Theologorum diſputantur. Num. 8 ex voce אלהים Gen. I, 1 Socinum ita refutat:

Jam, Socine, ruis, ſanctam vix miſſus in arcem?
Hoc erit interitus cauſa, ſceleſte, tui.

in nota vero adjecta eos omnes a Calovio refutatos eſſe obſervat, qui myſterium Trinitatis hac voce inſinuari negant: porro Gailardum notat το צל h. l. ſubintelligentem, & verba Moſis ita inter-

interpretantem: *DEus Deorum creavit:* & denique fanaticos de myſterio Trinitatis perperam ſentire, ex Colbergio refert. Num. 13 aquas, quas vocant ſupracœleſtes, ita tuetur:

p. 29. *Non cœlum, nec turba DEI, nec denique nubes,*
Sed veræ vera voce notantur aquæ.
Miraris ſedem? nec aquarum percipis uſum?
Omnia ſi neſcis, rem tamen eſſe, ſcias.

allatisque verbis Cel. Buddei ex hiſt. eccl. V. T. p. 71: *Scholaſticorum, aut, ſi mavis, Patrum quorundam figmento de aquis ſupracœleſtibus hodie in tanta philoſophiæ luce vix quiſquam amplius locum relinquet:* & argumentis, quæ pro ſtabiliendis illis aquis adduci ſolent, repetitis, tenebras piæ ignorantiæ luci philoſophicæ ſe præferre teſtatur. Num. 19 hominem erecta forma conditum contemplatur, & ſequentem profert meditationem moralem:

43. *Conditur erectus, primum meditetur ut ortum,*
Candorique ſtudens ſumma requirat, homo.

Num. 73 ad Gen. IV, 16 de ſigno Caini ita commentatur:

Rabbini cornu præfixum fingere tentant,
Dum ſtatuunt alii, fabula vera! canem.
Non tremor eſſe poteſt, communis nota ſenectæ
Littera nec fronti ſcripta, levamen erat.
Num tremuit ſtanti tellus? ne finge ſtupenda;
Non lepra prodigium, nec coma longa fuit.
Res incerta manet; metuenti namque Caino
Non aliis voluit ponere ſigna DEus.

Et hanc ſententiam in addita nota uberius confirmat. Quamquam vero ex aliis, quos citat, Scriptoribus, Calovio, Pfeiffero, Glaſſio, Deylingio & reliquis ea, quæ in notis afferuntur, & Clerico, Hardtio aliisque paſſim opponuntur, abunde ſatis conſtent: laudamus tamen merito & ingenii promptitudinem, & ſacras literas ſobrie ſolerterque tractandi ſtudium, & operam hanc, quæ ſuo non carebit uſu, ut perſequatur ſtrenue, ſelectasque meditationes luculentis exornet obſervationibus, publice monemus.

)o(

No. III

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DCC XXVI.

SACRÆ ANTIQUITATIS MONUMENTA Historica, Dogmatica, Diplomatica, notis illustrata a R. P. ac Domino CAROLO LUDOVICO HUGO, *Abbate Stivagii, & Fontis-Andreæ Doctore Theologo, suæ Celsitudini Regiæ a Consiliis & Historiis, Tractus Stivagiensis Prælato Ordinario &c.*

Tomus I.

Stivagii, literis Jo. Martini Heller, 1725, f. Alph. 7 pl. 12.

PRimum nascentis in Lotharingia typographiæ specimen, quod vocat ipse S. R. Autor, producimus, nec inelegans & luce dignum: quod locum utique in Actis nostris meretur, etsi in tanta librorum, præsertim historicorum, qui quotidie provolant, copia angustiorem forte, quam deceat. Continentur vero hic primo *Gervasii*, Abbatis Præmonstrati & Episcopi Sagiensis in Gallia, sed gente Angli, *Epistolæ CXXXV*, e Steinfeldensium prope Coloniam Præmonstratensium Codice descriptæ, quippe qui locupletior Viconiensi, e quo septuaginta tantum Epistolas Norbertus Cailleu A. 1663 typis Valencenianis vulgaverat. Optime vero de his meritus est Noster, tum quod in præfatione Gervasii res gestas, usus imprimis Vita MS. Viconiensi, satis dilucide explicavit, tum quod illis subinde, æque ac ceteris scriptis hic contentis, subjecit notas eruditas, ad intelligendas epistolas admodum accommodatas. Illud tantum notamus, plura hic occurrere, quæ ad illustrandam Friderici II Imp. & Pontificum Cœlestini III,

Innocentii III & Honorii III, quibus sæpe a consiliis fuit, historiam apprime pertinent. Succedunt his *II Antiquitates sacræ* Archi-Prioratus *Hireevallensis*, vulgo *Herival*, intra Vosagi montium fauces siti, cum Statutis; & *III Joannis Herculani*, Pleinfisini, *Historia de Antiquitatibus Vallis Galileæ*, quam, Decano & Canonicis Sancti Deodati A. 1541 dedicatam, fabulisque quodammodo scatentem, in lucem & simul ad criticum examen, subjectis animadversionibus, satis prolixis, revocavit Cl. *Hugo*, quæ vel solæ de singulari ejus in his studiis eruditione testari abunde possunt. *IV Diarium & medulla veterum Patrum Concilii Tridentini*, autore *Nicolao Psalmæo*, Abbate S. Pauli Ordin. Præmonstr. & Episcopo Virdunensi, ejusdem Concilii Secretario & Canonum Redactore, a Mense Majo 1551 ad 28 Apr. 1552, tum & *Elucidationes* nonnullorum locorum S. Concilii Trident. a S. R. E. Cardinalibus, dicti Concilii interpretibus, factæ. Quanta vero Psalmæi tum in Concilio hoc, tum passim in Gallia atque Lotharingia fuerit autoritas, dilucide Noster tradit in Præfatione, universam ejus vitæ seriem inde ab A. 1538, quo Abbas primum factus, usque ad annum ejus emortualem 1575 prolixe exponens. Hic inter alia observat, eum, *os & mentem Concilii* dictum, cum graviter contra Commendas nuper invectas in Ecclesiam disputaret, & nonnemo subsannando exclamaret: *Audite, quomodo Gallus iste cantat*, protinus regessisse: *O utinam ad Galli cantum Petrus resipisceret!* Memorat & alios ejus libros, ut *Exposition de la Messe*, 1554, *Preservatif contre le Changement de Religion*, 1563, & *Portrait de l' Eglise*, 1574, Virduni editos, qui singularem Viri pro religione zelum produnt. Ceterum in Actis his dignæ lectu sunt
p. 311. tum literæ salvi conductus a Concilio Protestantibus in Sessione habita 25 Jan. 1552 datæ, tum Orationes Legatorum non minus
313. Mauritii, Electoris Saxoniæ, quam Christophori Ducis Würtem-
318. bergensis, nec non Argentinensium, in Concilio eodem anno
320. publice recitatæ, nec non ea, quæ inter Legatos Hispanum &
389. 395 ff. Gallum de præcedentia illic agitata sunt. His Noster subjecit *V* Beati *Emonis & Menconis*, Abbatum Werumensium in Frisia, *Chronica* ab A. 1204 ad A. 1272, eorumque Continuatoris Anonymi Chronicon Floridi Horti ab A. 1276 ad 1279, quæ quidem

omnia

omnia ab Antonio Matthæo, JC. Belga (quem Noster minus apte Dominum *Matthieu* vocat, ne opere quidem ejus aut Tomo citato) in Analectis Veteris Ævi, Opere hodie parum obvio, T. III publicata, Noster cum Codicibus contulit, emendavit, supplevit & notis suis instruxit.

CODEX ITALIÆ DIPLOMATICUS: Collegit ac Elencho Indiceque reali instruxit JO. CHRISTIANUS LUNIG.

Francof. & Lipsiæ, impensis Hæredum Lanckis. 1725, f. Alph. 14 pl. 6.

Singularis est Italiæ literatæ hoc Seculo felicitas, quo præter *Novum Italiæ Theatrum* splendidissimum, IV Tomis editum, (v. Acta Er. A. 1725 p. 336) quibus nuperrime Tomos II, *Theatra* nempe *Pedemontii & Sabaudiæ*, additos, hac occasione nuntiamus, duplex *Scriptorum rerum Italicarum collectio* Clarissimorum Virorum, *Muratorii & Burmanni*, opera, tot voluminibus, tam exquisito apparatu, vulgata (de quibus sæpe diximus) imo & integra *Historia Literaria Italiæ*, autore *Hyacintho Gimma* (v. Acta Anni cit. p. 56) in lucem prodiere. Sed ne quid ad Historiam & Jura publica Italiæ deesset, opportune jam Cl. *Lünigius* noster, qui & studio indefesso & felicitate colligendi omnis generis monumenta antiqua, ea maxime, quæ Germaniæ res & jura concernunt, nec nunc habet, nec forte habiturus unquam est parem, novi Codicis amplissimi diplomatum Italiæ, quo, ut plenior titulus habet, *non modo multifariæ Investiturarum literæ, ab Augustissimis Romanorum Imperatoribus Italiæ Principibus & Proceribus concessæ atque traditæ; verum etiam alia insignia varii Generis diplomata, tam edita, quam multa anecdota, ipsos concernentia, continentur*, Tomum I concinno ordine prodidit, alterum mox etiam additurus. Continentur hoc Tomo diplomata & monumenta DCXLI, duabus classibus divisa, quarum prima ea complectitur, quæ ad generalia Jura S. Cæs. Maj. & Imperii in Italiam, altera vero ea, quæ speciatim ad Procerum Italiæ cum Imperio nexum clientelarem spectant. Itaque *Sectione I*, facto a Carolo M. initio, Imperatorum Germ. cum Pontificibus Rom. de jure Imperii

perii tractata & conventa, usque ad Imperatorem hodie felicissime imperantem Carolum VI, traduntur, in quibus maxime lectu digna sunt, quæ & hunc & Fratrem ejus Josephum, Patremque Leopoldum spectant; quo etiam refertur Tractatus Pacis & Commercii, qui inter modernum Imperatorem & Philippum V Hisp. Regem superiori anno Viennæ feliciter conclusus est. *Sectio I*, tribus Classibus subdivisa, in *prima* Ducum Mediolanensium, Sabaudiæ, Magnæ Etruriæ, Mantuæ & Montisferrati, Mutinæ & Rhegii, in *secunda* Vicorum Mirandulæ, Guastallæ, Gonzagæ, Sablonettæ & Bozuli, ab Auria vulgo Doria, in *tertia* denique, quæ Tomo II latius continuabitur, Comitum & Marchionum ab Auria, Com. Borromæorum, Domin. Cacheranorum, Principum Carpineorum, March. Savonæ e familia Carrettana, Domin. Cazulinorum, Princ. & March. Centurionis, Conradorum ab Austria, Costorum, March. Estensium, Fliscorum, vulgo *Fieschi*, tum & Tergesti civitatis sive Principatus in Histria documenta plurima, nexum cum Imperio testantia, ex. gr. Ducum Sabaudiæ CXXI & M. Etruriæ Ducum LXXIV, exhibet. Horum usum si docere plenius liberet, liber nobis scribendus foret; quare brevitatis memores nihil addimus, nisi quod monemus, Cl. Autorem, quod ipse testatur in Præfatione, prætermisisse in hac Collectione ea monumenta, quæ *Archivo Imperii*, XXIV spissis Voluminibus in fol. absoluto, jam inseruerat, digito tamen, quo loco illic reperiantur, indicasse.

THESAURUS JURIS derer Grafen und Herrn des Heil. Röm. Reichs ꝛc.

i. e.

THESAURUS JURIS COMITUM ET DOMINORUM S. Rom. Imperii, in quo de eorum origine, incrementis, prærogativis & juribus agitur, & multa documentis optimæ fidei, nondum hactenus editis, probantur, editus cura JO. CHRISTIANI LUNIGII.

Francof. & Lipſ. apud Hæredes Frid. Lanckisii, 1725, f. Alph. 12.

Novus

NOvus prodit Cl. *Lünigii* nostri opera Thesaurus, in quo quidem non diffitetur, principem adjutorem se habuisse *Georgium Tobiam Pistorium*, J. V. Lic. Illustriss. Comitibus Hohenloha-Weickersheimensibus a Consiliis & Cancellariæ directione. Postquam enim Vir Cl. D. Johannes Stephanus Burgermeister cum in *Thesauro*, tum in *Bibliotheca Juris Equestris*, magno legentium commodo congessit, quæ de Nobilibus Imperii immediatis sparsim exstabant, operæ pretium existimatum est, si idem fieret de Comitibus Imperii Rom. Germ. Habes itaque hic Scripta CCLXII, quæ vel integra vel excerpta hic exhibentur, tribus Partibus digesta. His præmittitur Introductio in Thesaurum hunc Juris, nec brevis, & oppido erudita ac lectu digna, quam Cl. *Pistorio* deberi, minime dubitamus. Agitur vero hic de origine Comitum & per singula fere sæcula ostenditur, quanta eorum fuerit dignitas & autoritas: qua in re ita versatur Autor, ut non modo Scriptores idoneos afferat, sed præcipue ad diplomata, quæ passim in *Archivo Imperii Lünigiano*, modo laudato, exstant, provocet, ut eo magis de operis hujus immortalis utilitate constaret. Continentur vero prima operis Parte Excerpta e præstantissimis Glossatoribus, Historicis & Juris Publ. Doctoribus, & Parte II integræ Dissertationes Historico-Juridicæ de origine, incrementis, prærogativis & Juribus Comitum Imperii R. G. Parte vero tertia, qua præter Dissertationes, Consilia imprimis & Acta publica continentur, paulo distinctius procedit, & *Capite I* ea scripta exhibet, quæ ad originem & pristinam Comitum dignitatem pertinent, *Cap. II* inscribit de prærogativis & juribus, *Cap. III* de jure præcedentiæ, *Cap. IV* de his, quæ stylum curiæ & ceremonias concernunt, *Cap. V* de Ministerialibus, ubi affert Joach. Ge. de Plœnnies Dissertationem, in Actis A. 1725 p. 258 memoratam, cujus & sententiam suam facit Autor Introductionis, *Cap. VI* de rebus matrimonialibus, *Cap. VII* de rebus ad tutelam spectantibus, *Cap. VIII* de testamentis, *Cap. IX* de jure primogenituræ, statutis familiæ, venia ætatis &c. *Cap. X* de rebus feudalibus & quæ successiones evolvunt, *Cap. XI* de superioritate territoriali & Jurisdictione, *Cap. XII* de Regalibus, *Cap. XIII* de Jure collectandi, *Cap. XIV* de Jure vectigalium & de privilegiis de non evocando

& de non appellando, *Cap. XV* de Austregis, *Cap. XVI* de Jure adlegandi & deputandi, *Cap. XVII* de insignibus & sigillis, *Cap. XVIII* de Juribus, quæ Comitibus competunt ad obtinendum munus Præsidis in Camera Imperiali, *Cap. XIX* de Collegiis Comitum in Comitiis & quatuor eorum Votis, quod prolixissimum scripta continet quinquaginta, *Cap. XX* de gravaminibus Comitum & Imperatoris decisionibus, & Cap. XXI de variis statum Comitum Imp. concernentibus. Miscentur vero hic scripta Latina cum vernaculis, edita cum ineditis, quæ singula hic referre institutum nostrum non patitur. Ceterum operæ pretium utique fecere Clarissimi Editores, quod tot palantes chartas in unum corpus redegere. Etsi enim generatim tantum de Juribus Comitum Imperii egisse videantur, multa tamen passim occurrunt, quæ familias Comitum diversas sigillatim illustrant, quæ ut commodius suo loco evolvi possent, accessit ultimo loco Index rerum utilissimus.

Geschichte der Preußischen Lande, Königl. Pohlnischen Antheils.

i e.

HISTORIA RERUM IN PRUSSIA POLONICA ab obitu Sigismundi Augusti usque ad Stephani Regis mortem seu A. 1586 gestarum; cuncta ex MSCtis collegit & documentis illustravit GOTHOFREDUS LENGNICH, D.

Dantisci, apud Jo. Daniel Stollii Viduam, 1724, fol.
Alph. 7 pl. 7.

EXhibemus jam tertiam Partem Operis consummatissimi, cujus Anno 1724 M. Jun. mentionem fecimus, in qua concinnanda Cl. Autor iisdem fontibus, quos in priori Tomo ejusque Præfatione jam indicaverat, usus; si descriptionem interregnorum excipias, quam ex MSCta Historia hausit, cujus Autor adhuc latet. Equidem in exemplo, quo usus fuit Noster, a recentiori quodam adscriptum reperit, *Karnkovium & Cromerum haberi Autores*; quod & ex illius Epistola *Dlugosso edit. Lips. p. 1821* subjecta

jecta patefcat. Sed ibi Karnkovius folum meminerat Fafciculorum, quos vacante Regno usque ad Henrici electionem congeftos, in ordinem redigendos ad Cromerum miferat, quem laborem Cromerus fenio confectus, labente jam memoria viribusque debilitatis, merito defugiebat, *v. Epift. in Dlugoffo p. 1704.* Verum illud opus, quod Nofter in ufus fuos vertit, (cujus etiam exemplum exftat in Bibl. Menckeniana) a morte Sigifmundi Augufti ad inaugurationem usque Stephani continuatum ac libris VI divifum, non ex laciniis confarcinatum, fed jufta ferie, ftilo terfo, candore fummo, a Viro folertiffimo, qui rebus ipfis interfuiffe videtur, confcriptum, occafionem præbuit, ut plura ab aliis neglecta, vel erronee tradita Nofter fuppleret, vel emendaret. Præmifit huic Tomo brevem commemorationem fcripti a *Stanislao Karnkovio* compofiti *de jure provinciali Terrarum, majorumque civitatum Pruffiæ.* Karnkovius enim Epifcopus Cujaviæ, ut Henrico Valefio Statum Polonici Regiminis notum faceret, Libellum *de fitu Poloniæ & Gente Polona* hanc in rem confcribi curaverat, cui ipfemet in vicem fupplementi de Boruffia quædam adjecerat, quæ 1574 in 4 in publicum funt emiffa. Cum vero Karnkovius illud præcipue animo agitaverit, ut, fuppreffis fcriptis publicis, quorum memoriam hic Autor repetit, Boruflorum jura libertatemque convelleret, Nofter, annexa hanc in rem *Epiftola Cafp. Schützii*, ipfemet quoque lubricas Præfulis iftius rationes p. 99 fq.
folide confutat. Ut vero ad rem propius accedamus, mortuo Sigismundo Augufto, & libera electione univerfo Regno reftituta, Boruffi exiftimabant, optimam fibi occafionem effe oblatam, ut pacta cum Cafimiro A. 1454 inita & confuetudines patriæ vetuftas 2.
a Rege futuro ante fufceptum Regimen expreffa fanctione confirmari, & jura, fub anteceffloribus fere deperdita, hoc modo reftaurari poffent, quamvis haud immerito fufpicarentur, Ordines Regni Polonici jura, quæ ipfis eripere huc usque non fuerant veriti, impofterum quoque acerrime fibi derogaturos. Hinc Ci- 28.
vitates majores fub initium Interregni profitebantur, femet intra limites conjunctionis cum Cafimiro ftatutos effe remanfuras, quos tranfiliiffe Polonos, plerique ex Confiliariis, Nobilitas inferior & Civitates minores, quarum res hactenus ad incitas fuerant redactæ

p. 39. redactæ, injuſtum pronunciabant. Omnes ergo eo collimabant, libertatem integram eſſe reſtituendam, & ne denuo iſta violaretur,
Doc. N. 6. tur, obices undique ponendos. Verum dum de ſanis remediis inter ſuperiores & inferiores ordines Boruſſicos diſceptatur, Henricum Valeſium & electum & coronatum, cernunt, antequam de rebus ad ſalutem communem pertinentibus amice potuiſſent convenire. Interea Konopatii, aliique Nobiles, bona ſibi
p. 40. quondam injuſte, ut putabant, erepta, durante interregno, armis
51 53. vindicaverant, unde graves querelæ in Polonia excitatæ. In Comitiis electioni deſtinatis Erneſto Archi-Duci Auſtriæ favebant Boruſſi, a quo ita abhorrebant Poloni, ut jam copias ad externam vim propulſandam cogerent. Verum Legatus Gallorum, Religi-
55. p. 64 Doc. onis & privilegiorum ſecuritatem pollicitus, ad Henrici Valeſii
N. 7 8. partes Dantiſcanos primum, mox & reliquos Boruſſos pertraxit.
p. 67. Sed, omnibus paullo poſt in adventum novi Regis dilatis, dum
p. 77 Doc. Boruſſi ad inaugurationis ſolennia accedunt, Henricum per Se-
N. 10 ſq. natores Polonicos plane a ſe alienatum ſentiunt, quippe is poſtu-
p. 86. lata ipſorum vix ullo reſponſo dignabatur, & Nobiles ſecundum verba juramenti Polonici, in quo expreſſa mentio Boruſſiæ, utpote ſeparati Territorii, non facta, fidem addicere jubebantur. Mœſti inde domum redeuntes, comperta Regis fuga, dum Polo-
121, 131, 138. ni de novo Rege creando conſultarent, ipſi tamen fidem juratam
149. conſtantiſſime ſervarunt, donec bella Gallorum civilia omnem reditus ſpem præſcinderent. Tunc demum animum in Domum Auſtriacam pronum denuo produnt, ac Legatis præcipiunt, ut ſuis
150 Doc. votis Archi-Ducem Erneſtum Regem nuncupent. Verum in Co-
N. 15 ſq. mitiis ad eligendum Regem congregatis, præcipui ex Polonis &
p. 154. Lithuanis Maximilianum Auſtriacum, quibus & Boruſſorum
158. Legati, mandatis quodammodo ſatisfacturi, acceſſerunt, reliqui Annam, ex ſtirpe Regia oriundam, & maritum ipſi deſtinatum, Stephanum Bathoreum, Tranſylvaniæ Principem, Reges pro-
159. clamarunt. Hæc diſcordia Boruſſiam brevi pervaſit, & Cæſari
165. quidem addicti, ut illi in cœpto perſtarent, ſedulo hortabantur.
170. Verum, Maximiliano cunctante, Stephanus in Poloniam propere accedit, Lithuanos aliosque hactenus ſibi adverſos minis par-
184. tim, partim blanditiis ad ſuas partes trahit, eoque, cum verſus Boruſ-

Borussiam tenderet, hi quoque coacti, ut animo plane mutato, p. 200.
exceptis Dantiscanis, Stephano in finibus obviam facti, eumque 206.
devote Regem venerantes, Thorunium comitarentur. Inde Ordines Borussici omni conatu allaborabant, ut, quod sub Henrico Doc. N. 24
frustra tentaverant, a Stephano tandem obtinerent. Sed quæ 25. p. 212.
Henricum distinuerat, eadem quoque remora Stephano injecta,
siquidem Senatores Regni ægre permittebant, ut Rex vigore ju- p. 217.
ramenti Polonis præstiti, Borussis polliceretur, se in proximis
Comitiis querelis eorum medelam allaturum. Interea Dantiscani 220.
suas sibi res habere cœperant, quod nec patriæ communi, nec civitatis libertati prospectum satis fuisse existimarent, præsertim cum provida cura opus esset ad cohibendos illorum conatus, qui paucos ante annos novam Regiminis formam ipsis obtrudere imperiose tentaverant. Et invisi ipsis erant *Commissarii, Karnkovia-* 222.
ni vulgo nuncupati, ab inimicis regnante Sigismundo Augusto constituti, qui fundamentis Reipublicæ conquassatis extrema fere minabantur. Ad tanta ergo mala averruncanda, & statum pristinum restaurandum, necessarium censebant Dantiscani, cognitionem ante omnia Judicibus delegatis & Decretis eorum omnem auctoritatem abrogari, atque ante, quam hoc factum esset Stephano Regi fidem jurare, recusabant; unde malevoli, ipsos ad defectionem spectare, criminabantur. Amica quidem transactione
sedare tempestatem imminentem tentabant nonnulli, sed his ad- 221.
versabantur plures, qui, neglecta communis salutis cura, propria commoda ex dissidiis publicis captabant. Eadem res in Comitiis Thoruniensibus denuo agitata, quorsum ablegandi aliquos ex suis civitati libertas data. Verum cum missi a Dantiscanis, in urbem vix
ingressi, carceri manciparentur, & Aulici graviora quotidie postu- 224.
larent, nec Brombergæ postea Tractatus felicius succederet, pa-
cis consilia exulare penitus visa sunt. Hinc ablegati Dantiscani in 230.
arcem Lenficiensem detrudebantur; civitas ob atrocia crimina, 231.
eidem imputata, proscripta, ac merces pecuniæque ipsorum
in universo Regno repertæ in fiscum redactæ. Immo urbs ipsa 238.
gravi obsidione cincta: sed Dantiscanis pertinacissime sua defen- 240.
dentibus, eoque fortissimi Regis consiliis penitus eversis, pax tandem optata conciliantibus exterorum Principum Le-

p. 254. gatis, feliciſſime coiit. Civitas in gratiam Regis recepta, privi-
legia illius ſumma autoritate roborata, & querelis per *Tractatus*
428 ſq. *Portorii* ſatisfactum. Reddita vix Regno quiete, Stephanus eo
455. intendit animum, ut Livoniam, in quam Polonis ſub Sigiſmun-
259. do Auguſto jura erant legitime quæſita, Ruſſorum dominio armis
ſubtraheret. Ad id perficiendum opus erat nervo rerum geren-
darum, unde Poloni, quantum cuique pendendum eſſet, con-
276, 339. ſtituerunt, ſimulque allaborarunt, ut Boruſſi oneribus Regni
286, 308 publicis ſubjicerentur. At iſti ex antiqua conſuetudine de pecu-
ſq. 352. niis conferendis in Comitiis Provincialibus potius conſultabant,
337, 391 ac licet hac in re a vetuſta conſtantia recedentes Nobiles, ut civi-
404. tatibus ægre facerent, a Polonis ſtatuta acceptarent, civitates
tamen, ne iſta inveterato uſui fraudi eſſent, proteſtatæ ſunt.
277, 281 Nihilominus pati cogebantur Boruſſi, ut vectigalia, de quibus
307, 470. in Comitiis Regni decretum fuerat, in terris ipſorum, imprimis
prope Montem Album, per aliquot annos exigerentur. Hinc ut
223 ſq. arctius in Poloniæ ſocietatem venirent Boruſſi, ad omnia Regni
329. Comitia eos evocarunt Poloni & Nobiles Territorii inter Conſili-
arios in Senatu, a Nobilitate vero Delegatos inter Nuncios Ter-
reſtres ſedes occupare juſſerunt, quod vigore Decreti Lublinen-
ſis, a Stephano Rege demum autoritate legitima donati, jure
332 ſq. 340 factum fuiſſe perhibebant. Deinde ſenſim id efficere conabantur,
349. ut juri dicundo Comitia Boruſſorum Provincialia tantum vaca-
rent, & Ordines ipſorum de rebus majoris momenti, quoties
Doc. 35. Regi placeret, in communi conventu conſulerent. Mox omne
diſcrimen inter utramque gentem tolli cupiebant Poloni, &
341, 345. quamvis Boruſſi, ut animos Polonorum ſibi conciliarent, pro
Doc. 37. indigena admitti paterentur, qui per annos aliquot prædia in
Boruſſia poſſediſſet, nullam tamen legem admittere, ſed pleno ju-
309, 396. re uti Poloni volebant, unde factum, ut illis ſumma officia in
Doc. N. 65. Boruſſia fuerint collata, quod patuit primum in Cromero ad Præ-
312, 326. ſulatum Varmienſem evecto, cui & Andreas Batoreus Princeps
410, 433. Coadjutor adjunctus. Neque minus ſecularia judicia inſignem
Doc. N. 49. mutationem tunc paſſa ſunt, cum, regnante Stephano, Tribunalia
52, 66. Polonorum primum conſtituerentur, unde, quibus Poloni eti-
268, 271. am Boruſſos ſubjicere tentabant, donec hi, graviſſimis momentis
Regi

Regi propoſitis,exemtionem impetrarent. Præterea cum appellationes ad Regem juſtitiæ procraſtinandæ anſam præberent, Boruſſi devote petierunt, ut Polonorum more ipſis quoque ſingulare Tribunal erigere liceret Sed obſtitit iterum Rex, ipſisque id tantum indulſit, ut vel ad Regem ipſum provocarent, vel a Tribunali Petricoviæ deciſionem cauſarum peterent. Hinc aliquandiu, ut olim moris, ad Regem appellatum, usque dum Nobiles, a Civitatibus diſcordes, Petricovienſes ſub certis conditionibus Judices agnoſcerent. Graviſſimum ſane videbatur, cauſas ex Legum patriarum tenore ab extraneo judicio dijudicari, donec Culmenſia jura in ordinem fuiſſent redacta, cui rei perficiendæ jam Sigiſmundo I imperante fuerat inſudatum. Nec defuere conventus ad utiliſſimum negotium peragendum deſtinati ſub Stephano; ſed in alia omnia ordines diſceſſerunt, cum nonnulli animadverterent, Nobiles, neglectis legibus Culmenſibus, peculiari juri condendo intentos, cujus voti etiam ſub Regimine proxime ſequenti compotes ſunt facti. Ceterum octoginta fere *Documenta publica* ſubnectuntur, quæ veritati lucem inſignem accendunt.

p. 261. 448, 451 452 Doc. N. 77 ſq. 292, 461. Doc. N. 61. 365 ſq. 373. 414, 425. 464 467 ſq.

THESAURUS JURIS ROMANI, CONTINENS rariora meliorum Interpretum Opuſcula, in quibus Jus Romanum emendatur, explicatur, illuſtratur, itemque claſſicis aliiſque Autoribus haud raro lumen accenditur, cum Præfatione EVERARDI OTTONIS, JCti & Anteceſſoris.

Tomus I.

Lugduni Batavorum, ap. Jo. van der Linden, juniorem, 1725, f. Alphab. 5 plag. 19.

QUod Belgio, quod Orbi Erudito, quod ſeculo noſtro impenſe gratulamur, prodiit jam anno ſuperiore in publicam utilitatem atque elegantiam prima & conſpicua pars illius, omnium nationum votis pridem exoptati, ac, poſtquam ſpes ejus publice facta, anxie a nobis expectati rariorum opuſculorum Theſauri. Meritoque prodiit ſub tutela Ampliſſimi ſupremæ Curiæ Præſidis

Cornelii van Bynkershoek, quem veræ juris civilis ſapientiæ apud Belgas Statorem, hujus vero inſtituti Autorem primarium ipſa hæc ſplendida collectio Patronum ſibi advocandum poſtulavit; quippe cui illa ſuam debet fortunam & pleraque accepta fert ornamenta. Laudabunt Eruditi fidem atque induſtriam ſolertiſſimi Bibliopolæ, qui characterum elegantia chartæque nitore, plane, ut promiſerat, cimelia Jureconſultorum principum conveſtivit; quod vero longe pluris faciendum, doctiſſimorum hominum auſpiciis atque ductu omnia inſtruxit; deinde propria cura operaque providit, ut ad commodiores legentium uſus ſummaque cum accuratione ſingula, quæ hic extant, opuſcula comparerent, & communi omnium plauſu exciperentur. Ipſe hac fini operas typographicas rexit, ipſeque, Latini ſermonis peritia ſatis imbutus, errata, quæcunque animadverti potuere, & ſecus edita removit; legum capitibus, more veteri per verba initialia tantum laudatis, adjecit numerum; Hiſtoricorum & Poetarum teſtimonia, adſcriptis libris, capitibus, verſibus, certiora fecit, atque indices ſingulis opuſculis, eorumque paginis aptavit. Hæc ſolertia impendenda erat, quo dignum tanta expectatione opus exiret, quodque a dotibus externis pariter atque internis ſummopere placeret. Omnis enim cautio fuit adhibita, ut ne aliis in hoc clarorum virorum theatro daretur locus, quam, quos & brevitas, & raritas, & utilitas commendaret. Majora opera mole ſua nimium gravatura fuiſſent hunc Theſaurum, ſed & talia non tam difficilia paratu eſſe conſueverunt. Raritas nullos libros in hunc cenſum admiſit, niſi ſimul multo elegantiæ & eruditionis ſale eſſent perſperſi. Propterea enim nonnulli ſuperiorum ſeculorum tractatus rariſſimi, quod nihil bonæ frugis continent; iique ſuo merito intercidunt. Juvabit ergo in hac collectione comprehenſos accepiſſe libros *plus quadraginta*, nonniſi exquiſitos, & qui antehac ſeparatim magno cum ſumtu vix ac ne vix quidem comparari potuerunt; libros, inquam, multiplici utilitati & oblectationi variæ inſervituros. Habebunt hic JCti, quo poſt ſalebroſas juris quæſtiones, aut poſt fori rixantis murmura animum reficiant: habebunt critici, quo πολυμάθειαν large inſtruant: habebunt humaniorum literarum ſtudioſi, quæ ipſis, tan-

tanquam peregrinis in hortis nata, gratiora videri poterunt, multa ad proprietatem vocum, ad ritus, formulas, mores & Antiquitates Romanorum pertinentia. Hoc pacto tituli præfixi mensuram implebit præsens opus, immensas doctrinarum atque eruditionis variæ gazas complectens. Tanto inferiores jam apparebunt collectiones opusculorum juris olim peractæ, sive illa *Francisci Ziletti* jussu *Gregorii XIII Pontificis* quinque & viginti voluminibus sub titulo, *Tractatus universi Juris*, Venetiis A. MDLXXXIV edita, sive altera a *Pompejo Limpio* octo Voluminibus sub titulo, *Repetitiones Juris Civilis*, Venetiis A. MDCVIII publicata. Pauci enim in vastis istis corporibus Scriptores artibus & literis paulum cultiores reperiuntur; neque discreta satis Divinæ atque humanæ legis, diversorumque jurium, aut solida, & quæ demtis Doctorum plaustris consistere videretur, doctrina in plerisque sese prodit. Enimvero melior jam vivitur ætas, nec beata *Accursii* familia in foro, multo minus in Arte juris, regnum adhuc tenet. At, bone Deus! quanto intervallo priorum syntagmatum Autores ab hujus Thesauri vel Conditoribus, vel adjutoribus distant. Summus humanioris & ingenuæ juris prudentiæ fautor atque arbiter *Ill. van Bynkershœk* consilium & rationem deligendi meliores juris Autores dedit, imo vero ipse instructissimæ etiam Bibliothecæ suæ thesauros liberaliter, & generosa de bono publico merendi voluntate, reclusit, non invisurus omnibus, quod antehac omnino cum paucis commune possederat. Nec nisi felicissime librorum hoc fasce complectendorum dilectus cedere potuit, cum & alii præcipui apud Belgas Antecessores atque Civilis juris cultiorisque literaturæ peritissimi Viri, sæpius repetita deliberatione, re atque judicio suo opus promoverint, inprimis Viri Clarissimi *Alexander Cuninghamus* & *Henricus Brenckmannus*. Graviter ac venuste pro dignitate rei diligentissimus Antecessor *Everardus Otto* singula ista perorat disertissima præfatione, ipse auxiliis producendo huic thesauro præstitis clarus ad posteros futurus, eo majori quidem merito, quo majori modestia procemii & adscripti in titulo nominis invidiam excusat. Pari moderatione de singulis Autoribus hic exhibitis sententiam dicere, aut, quæ a posterioribus melius tradita esse videntur, e multiplicis

ac variæ ſuæ eruditionis lectionisque penu hic congerere noluit, multo vero magis a cenſorio ſupercilio temperavit, in quo adhibendo atque in perſtringendis aliorum laboribus illi fere proniores eſſe ſolent, qui proprio judicio ſobrie diffidere nondum noverunt. Enimvero ſatis erit Eruditis præſtantiorum JCtorum opuſcula, quæ deſiderabant, ut olim edita fuere, jam bona fide recuſa legere. Quæ enim a recentioribus rectius animadverſa, ea in illis non requiruntur: noverunt meliores literati, *in omnibus poſteriora concludere, & ſequentia antecedentibus prævalere,* quod ait Tertullianus, nec tamen ideo prius dicta contemtim habent, aut inſectantur. Sed de de opuſculis Tomi I dicendum.

Primum locum jure tenet *Anton. Auguſtinus,* initio Alliſanus, dein Ilerdenſis Epiſcopus, poſtremo Archiepiſcopus Tarraconenſis, *de Nominibus propriis τῆ Πανδέκτῃ Florentini*, a Viro Ampl. *Adolpho Fiſſcher,* JCto, in publica commoda oblatus. Præter enim dignitatem tanti nominis ipſa temporis ratio atque inſignis raritas operis poſtularunt, ut ſtatim in aditu conſpiceretur liber, qui antehac unus longe pluris fuit emendus, quam univerſus hic theſaurus impoſterum conſtabit. Primus ille juris utriusque Antiſtes maximus Leges, SCta, Gentes, Familias, Numiſmata & Inſcriptiones Romanorum examinavit diligentius & cum juris civilis ſcientia omnem veteris eruditionis apparatum feliciſſime conjunxit. Sed primus idem præſidia ex Pandecte Florentino capienda JCtis indicavit, idque eo majori auſu, quo facilius Præceptoris, *Alciati* ſui, Politianum, Bologninum & Taurellum ob induſtriam exemplari Florentino addictam publice privatimque ridentis, judicio averti ab hoc ſtudio potuiſſet. Enimvero, decurſo ſtudiorum curriculo, Florentiæ una cum Jo. Matalio Metello, Sequano, Digeſtorum libros cum Norica Haloandrina editione ad Codicem illum venerandum contulit: ſuntque aurei *Emendationum & Opinionum* libri ex iſtius collationis obſervationibus enati, quos primum edidit Venetiis annos natus quinque & viginti, non undeviginti, ut male tradit *Schottus Lib. V obſervat. human. cap. 33,* qui ob civilia bella patria profugus, in domeſticam familiaritatem ab Auguſtino receptus, nunquam ab ejus latere diſceſſit, eaque propter accuratiora & plura, quam ceteri omnes, de ipſo

de ipſo commemorare poterat. Sed hic de propriis Nominibus Pandectarum liber A. MDLXXIX Tarracone, typis *Philippi Mey* deſcriptus, exiit, tanquam pars prior ingentis operis, *de Verbis Digeſtorum*, quod Auguſtinus jam ſexagenarius molitus fuit, quodque *omnium pœnarum faciem habere*, Scaliger judicabat. Ejus utilitatem ſoli intelligunt meliores Juriſprudentes, quique percipiunt, Juriſconſultorum, Conſulum, Prætorum, Imperatorum, Præfectorum Urbi, Prætorio &c. aliaque ad hiſtoriam ſingularum legum pertinentia nomina quantum ad explicationem Digeſtorum & Codicis ſint neceſſaria, quantum quoque ad detergendas quamplurimis veterum locis maculas, nominaque in iisdem reſtituenda, Pandectæ conducant. Nec alia mente magnus Cujacius *lib. XII Obſervat cap. 18*, nominum reſtituendorum inanem forſitan laborem eſſe, dixit, quam, ut rei difficultatem innueret, plusquam Cimmeriis tenebris involutæ, nec niſi per ſuſpiciones & conjecturas extricandæ, quam & ipſi veteres, dum per feſtinationem haud raro ceſpitarunt, ac diverſos nominum ſimilitudine confuderunt, quam & mutata diverſis temporibus nominum obſervatio, quamque demum librariorum oſcitantia, magnæ obſcuritatis cauſæ, difficillimam prorſus effecere. Sed has quantaſcunque obſcuritates inſigni conatu inter primos removit Antonius, quodque jam in *libro ſingulari de Familiis Romanorum*, & in *lib. III Emendationum Cap. 8* aggreſſus erat, in hoc opere perfecit, de cujus meditatione jam ab adoleſcente ſuſcepta videndum *Emendat. lib. I Cap. 7*. Ipſe vero primus omnino legum inſcriptiones, ab aliis, Græcis & Latinis, omiſſas, plene ad *librum* uſque *quinquageſimum Pandectarum* deſcripſit: nam *Haloander* ultra *quartum & vigeſimum Librum* eas, quippe a *Politiano* & *Bolognino* hucuſque tantum notatas, non produxerat. Et ipſe primus divino ingenio præſtantes uſus ex conjunctione fragmentorum percipiendos animadvertit: in quos poſtea, editis a *Taurello* ex Pandecte Florentino capitum inſcriptionibus, cum altius penetraſſet *Cujacius*, atque legum inſcriptiones & rubricas titulorum, *velut claves arcanis hujus ſapientiæ reſerandis*, magnopere ac ſedulo diſcipulis commendare plane conſueſſet; hinc factum, ut multi cum fructu in eadem palæſtra ſeſe exercerent,

Jaco-

Jacobus Labittus vero egregiam inprimis ac diligentem operam in *Indice* ſuo conficiendo navaret, autore & ſuaſore *Cujacio*, ut ipſe circa finem Indicis profitetur. Sed hic idem *Labitti* pulcherrimus labor ab *Auguſtino* conſpectus permovit, ut partem majoris operis ſcriniis ſuis elabi pateretur, *multo diligentius*, ut in Præfatione ſcribit, *quam ab eo, qui magna cum laude id cœpit; quid ſinguli JCti ſcripſerint, quibuſvis in locis eorum mentio in Digeſtis fiat*, exhibiturus. Idque ſumma cum gravitate præ ſe tulit. Cum enim *Labittus* ordinem indicis manci, qui Pandectis Florentinis præpoſitus eſt, in ſerie JCtorum ſecutus fuerit; *Auguſtinus* temporis habuit rationem, quo ſinguli JCti floruerunt, quos, multis eorum capitibus & libris ſuppletis, aut emendatis, optimo ordine diſtributos ſtitit. Deinde ille tantum addidit loca ex Codice Juſtinianeo, & Inſtitutionum libris, Novellisque Conſtitutionibus, quæ ad nomina JCtorum pertinent; hic autem cetera quoque in rem ſuam vocavit Jurisprudentiæ ante-Juſtinianeæ & Hiſtoriæ Romanæ monumenta, quæ JCtorum meminere, Græcosque adhibuit, qui vel Juſtiniano æquales, vel poſt eum Conſtantinopoli vixere, ac libris Juſtiniani nondum depravatis uſi ſunt. Adjecit demum, quod extra *Labitti* inſtitutum erat, nomina propria Regum, Conſulum, Imperatorum, Legum, Virorum, Feminarum, Urbium & Provinciarum, in Pandectis conſcripta; eaque omnia notis eruditis illuſtravit. Sciendum autem, in hac *Auguſtini* editione notas, quæ olim ad calcem libri rejectæ erant, nunc juſtis locis ad finem paginarum extare, &, quæ JCtorum meminerant, utriusque Codicis, Inſtitutionum & Baſilicorum capita, ex eadem appendice, uncinulis incluſa, ſingulis nunc ſubjecta, ceterum nihil mutatum eſſe, ſive in orthographia Pandectarum veteri, ſive in paragraphorum numeris, ex *corpore gloſſato* & *Charonda* editione deſumtis. Hæc hactenus ex doctiſſima *Ottonis* enarratione excerpenda duximus. Pergit vero Celeberrimus hic Anteceſſor, & ad ſingula capita obſervat, quæ ab *Auguſtino* in notis minus accurate poſita oſtendit. Optime factum! ne tanti viri autoritas, ut multis accidit, pluribus in futurum imponat, &, quod ſolet, creſcat obſervatio ex uno quondam male erepta, deinde ſecutis tradita temporibus, ſerisque nepo-

nepotibus aucta. Et hujus industriæ nonnulla delibabimus. In *primo capite* Augustinus *nomina JCtorum, tam ex quorum scriptis constant Pandectæ, quam, qui in iisdem laudantur*, recensuit; utrosque rursus in quatuor classes distinxit, ac typum successionis sectarum, *Sabinianorum* & *Proculianorum*, ex *Pomponio* dedit. At in scholis his discordibus describendis, *Emundus Merillius*, in vitis JCtorum *Rutilius*, *Bertrandus* & *Guil. Grotius*, *Menagius*, *Rupertus* & *Bynkershœkius* permulta luculentiora dixerunt, variaque docuerunt, ex quibus hoc opus emendari posset. Quando *pag. 17* Augustinus notat, *Alfenus* & *Alphenus* in Pandecte Florentino, sed sæpius per *F.* scribi: refellitur commentum *Torrentii*, ad *Horatii lib. I Sat. 3* arbitrantis, *Alfenum patrio nomine primum dictum, postea, cum clarior evasisset*, Alfinium *appellatum esse.* Laudat hic Celeb. *Otto* conjecturas Cl. *Wæchtleri* nostri, in his Actis *A. 1711* propositas, easque libro singulari plenius se firmaturum spondet. Quando *pag. 56 Salvii Juliani* scripta enumerantur, quæstio succurrit, utrum a *Salvio* hoc *interdictum Salvianum* nomen acceperit? idque cum Augustinus inferius *pag. 331* affirmet, ipsi aliis consentientibus, negantibus aliis: ea res plane incerta videtur, quia gens Salvia plures Prætores & JCtos produxit: nam *Hadrianus Salvio Caro* rescripsit in *l. 14 ff. ad SC. Turpil.* & *Salvius Aristo Julianum* consuluit *in l. 6 ff. de legat. præst.* Cum *pag. 67* ex *libro LXXXXIV Digestorum Juliani* laudatur *l. 32 de legibus*, cujus inscriptionem ita ediderant *Taurellii:* id a mala manu est; nam in manuscripto Florentino *Julianus lib. LXXXIV* legi, idque se bene vidisse scribit Cl. *Laur. Th. Gronovius*. Ita non opus est libro incerto, qui *nonaginta Digestorum* libris adjiciatur. *Pag. 84 Volusii Mæciani* prænomen ex *Capitolino* addendum *Lucius*. *Lampridio* metachronismi crimen in *vita Alexandri cap. ult.* frustra impingitur: veteres membranæ *Mæciani* nomen ibi non agnoscunt. *Pag. 104* miretur quis professionem ignorantiæ, *Cajum cur Justinianus* nostrum *appellaverit, nisi fortasse, quia is Christianus fuerit, aut ejusdem nationis cum Justiniano.* Videatur *lib. I Emendat. c. 5*, ubi recte docetur, *Cajum non multum post Salvii Juliani ætatem vixisse, qua & Sextus Pomponius fuit. Suum* Justiniano dictum, quod Tribonianus ejus operibus in conscribendis Institutionibus familiariter esset usus, verissima videtur

P ratio:

ratio: nam pari caufa *Strabo* & *Seneca Zenona fuum* vocarunt. *Pag. 139 Tertullianum* JCtum non alium effe a Patre & Scriptore Ecclefiaftico, traditur. Sed contrarium apparet ex collatione vel unius *l. 33 ff. de Teftam. milit.* cum ftilo tumente & pingui Presbyteri illius Carthaginenfis. *Pag. 191 Hermogenianus* perperam inter *Alexandri* confiliarios & numerum difcipulorum *Papiniani* refertur. Fons erroris interpolatus *Lampridii* locus. *Pag. 196 Q. Claudius Venulejus Saturninus* idem cum *Venulejo* videtur Auguftino, qui duo rectius feparantur in infcriptione *l. 15* & *l. 16 ff. de pœn. Claudius* fub *Pio* & *Divis fratribus*, *Venulejus* fub *Caracalla* & *Alexandro* floruere. *Pag. 204 Tarruntenus Paternus* quo tempore vixerit, incertum dicitur. Sed is *Commodo* imperante fuit præfectus prætorio, eftque propter malum confilium interemtus, *Lamprid. Commod. cap. 4.* *Pag. 214 Auguftinus* hiftoriam de *Servio Sulpicio*, ad ftudium juris Civilis converfo per *Mucii* objurgationem, *Pomponio* dubiam reddit, a *Guil. Grotio* ea caufa reprehenfus. Duobus nititur argumentis: primo, quod & *Tullii* & *Servii* adolefcentia non permittat credere, eos vivo *Scævola* primum in caufis orandis locum obtinuiffe: altero, quod *Servius* demum, poftquam Rhodo reverfus, ad Jurifprudentiam acceffferit, atque in ea primus effe maluerit, quam in eloquentia fecundus, *Cic. in Bruto, cap. 41.* Satis liquere videtur, nifi apud *Pomponium* per *obtineret* intelligas *obtinere potuiffet*, quod *Grotius* legi jubet, narrationem ejus confiftere non poffe. Et vel hoc admiffo morofior æquo eft objurgatio *Scævolæ*, nec in ætatem *Servii*, ad fummum viginti quinque annis tum confiftentem, quadrare videtur. Sed quod *Auguftinus* ab hoc *Servio* JCto nomen *Servianæ Actionis* defumtum putat, fecus videtur, propter *Ciceronis* locum *Orat. pro Murana cap. 20.* qui docet, *Servii* fortem in Prætura non fuiffe juris dicendi, quam omnes neceffarii ei optarant, fed peculatus. *Pag. 244* quod *Cujacius* de *Fufidio* a fe in lucem protracto dubitanter fcripferat, *forfitan* hunc effe eundem, quem *Cicero* in aliquo patronorum numero fuiffe ait, id *Auguftinus* fuum fecit. Aft utrumque in ætate *Fufidii* erraffe, eumque toto feculo juniorem fub *Vefpafiano* floruiffe, *Grotius* ex *l. 5 ff. de auro arg. leg.* probavit. *Caput II Regum & Confulum nomina* complectitur, *quibus Romani annos fuos ad annum ufque*

Chri-

Christi 541 designarunt. Et hic quoque e Fastorum commentariis varia aliter constitui possent. Ita *Pighius* monstravit, SCtum, cujus *pag. 258* mentio fit ex *l. 1 ff. de Off. Quæst.* quod factum est *Decimo Druso & Porcina CSS.* referendum esse ad *D. Brutum* & *Æmilium CSS.* Et sequens ibidem consulatus *Sullæ* & *Trionis* ex *l. 12 pr. ff. de Accusat.* ad *Tiberii* ævum pertinet, *Memmioque Regulo Sullæ Fulcinius Trio* collega assignandus, observante *Cujacio lib. VI c. 30.* *Capite III nomina Imperatorum, a Julio Cæsare ad Alexandrum in Digestis perscripta*, proponuntur: in quibus latius processit *Freymonius*, atque in *Symphonia juris* ex Codice quoque Principum nomina adjecit. Brevis etiam hic & parcus *Augustinus* in notis. *Caput IV* exhibet *nomina Legum, SCtorum, Edictorum, Interdictorum, Decretorum & Actionum*, quæ a propriis nominibus deducuntur, aut aliam habent insignem appellationem. Facile apparet, magnam accessionem, emendationem atque illustrationem variam huic capiti afferri posse, tum ex libris singularibus doctissimorum Virorum, quibus singulas Leges, Plebiscita, SCta explicarunt, tum ex iis, quæ Critici atque JCti inter aliud agendum ad istas species juris Romani notarunt. *Capite V* sistuntur *Nomina propria certarum personarum*, partim *Scriptorum Veterum Græcorum & Latinorum*; partim *Deorum atque Heroum*; partim *Romanorum, atque Provincialium, sive aliorum*; ex quibus *servi* a *liberis*, *viri* a *mulieribus* distinguuntur. *Capite VI* sequuntur *ficta Nomina tam Romanorum civium, quam servorum ab JCtis usurpata*, quorum pars ad *viros*, pars ad *feminas* pertinet. *Caput VII* complectitur *nomina Provinciarum, Urbium, Montium, Fluminum, Oppidorum, Gentium, Familiarum, prædiorum & aliarum rerum*; *Capite VIII aliorum nominum* est *Silva*, eorum, quæ ad superiora commode referri nequivere. Multum post *Petri Fabri* curas *Ægidio Menagio* & Ampliss. *Bynkershœkio* debemus, qui singuli complura Magistratuum aliorumque civium Romanorum nomina magis familiaria cognitaque nobis fecere, permulta quoque restituerunt. *Augustino* subjungitur II *Carolus Selvaghius*, Theologus, in studio olim Neapolitano publicus legum Professor, deinde in Romana cathedra *Mureti* successor. Ejus Autoris solœcismis & barbarismis repleti, succo vero & sanguine destituti, *de origine, ethymo, & præstan-*

tia Pandectarum, in l. 1 & 3 de Justitia & Jurisdictione, recitationes solemnes non inserendæ videbantur huic egregiorum scriptorum corpori, nisi id dandum fuisset multorum desideriis. Et possumus ei tanto æquiori animo locum assignatum non invidere, cum vix octo folia occupaverit, *Augustino* vero solum ob argumenti propinquitatem successor sit datus. Quamvis enim is ordo librorum minime sit observatus, qui perpetua serie easdem materias quovis tomo sisteret, cum singuli per se subsistant: ii tamen ut jungerentur, quos inter cognatio quædam est, ipsa res poposcit. Jam perjucunda vicissitudine sese offerunt III elegantissimi JCti Genevensis, *Jacobi Lectii de vita & scriptis Æmilii Papiniani, seu de officio Prudentum oratio; de vita & scriptis Domitii Ulpiani orationes duæ; ad Æmilium Macrum de publicis Judiciis, liber unus; ad Modestinum de pœnis, liber unus.* IV Sequitur acerrimum illud, quod Juris Conditoribus superiori seculo extitit, par defensorum, *Jo. Chifletius*, JCtus Vesontinus, cujus *Apologetica dissertatio de Juris utriusque Architectis, Justiniano, Triboniano, Gratiano & S. Raymundo,* Antverpiæ 1657 lucem adspexerat; & *Gabriel Trivorius*, J. C. Historiographus Regius, cujus *Observatio apologetica ad Inscriptionem orationis ad Antecessores Digestis Justiniani præpositæ, adversus quosdam JCtos & Procopii Anecdota*, Parisiis 1631 primum exierat. V *Petri Burgii Electorum liber, quo varios juris locos illustrandi, conciliandi, sanandi ratio tentatur.* Fructus hi sunt institutionis *Cujacianæ*, ut ipse profitetur. Huic vero editioni librum a mendis repurgando aptavit opera *Joannis Balk*, J.U.D. & Curiæ Frisiæ Advocati, qui idem & *Perrenonii Animadversionibus* præstitit. VI *Christophori Coleri*, Antecessoris Altorfini, *Parergorum, ad varios Pandectarum & Institutionum Juris locos, liber singularis, in quo obiter etiam varii Scriptores aut emendantur, aut nove explicantur*, satis notus atque commendatus humanitatis cultoribus. VII *Gabrielis Vallii*, Pictaviensis J. C. & in suprema Regni curia Advocati, *libri singulares, ad L. Gallus, 29 ff. de liberis & posth. ad l. un. C. de sentent. quæ pro eo, quod int. profer. ad l. in quartam, 91 ff. ad L. Falcid. & ad l. filium quem, 24 C. famil. hercisc.* VIII *Petri Avellani*, Valesii, JCti, *aliquot loci bonorum Autorum restituti, vel aliter, quam vulgo intelligantur, explicati*. Pluribus quidem scriptorum

ptorum

ptorum Romanorum locis, quam juris noſtri capitibus lux accenditur in his reſtitutionibus, aut medela affertur. IX *Nicolai Catharini*, JCti Bituricenſis, *obſervationum & conjecturarum liber*. Ad quinquaginta diverſos Digeſtorum & utriuſque Codicis textus conjecturas exhibet, quas in naturales & induſtriales fructus ingenioſe dividit. Illos vocat, quicquid ipſi ſub manu ſcribentis enatum eſt; hos, quicquid obſervationum nactus eſt ope librorum MStorum, vel autoritate Græcorum. Rarior hic libellus munus eſt Cl. *Abrahami Gronovii*. X *Joannis Stekii*, JCti, Commiſſarii generalis Reip. Bernenſis, *Obſervationes Anticriticæ juris: ſeu, vindicationes legum a corruptelis Criticorum & neotericorum Interpretum*. Magno auſu hic Anticriticus in divinationes, correctiones *Ravardi*, *Fabrorum*, *Cujacii*, *Gothofredi*, *Pacii*, *Hotomanni* aliorumque inquirit, ac plerumque lectionem conſuetam defendit. XI *Detlevi Langebekii*, Hamburgenſis JCti, *in leges aliquot perdifficiles & nondum ſatis intellectas, novæ Annotationes*. Recenſuit *Joachimus Cluten*. Fere cum ſolo *Accurſio* ejusque ſchola res agitur huic obſervatori. XII *Petri Perrenonii Animadverſionum & variarum lectionum Juris Civilis Libri duo*, Autorum rituumque veterum ad illuſtrandas leges translatione & variis in hiſtoria Juris correctionibus inſignes. XIII *Georgii Conradi Cruſii*, Anteceſſoris Lugdunenſis apud Batavos, *ex variis obſervationibus, quæ ad Jus Civile pertinent, Diatribe, ex Juliani libro XXX Digeſtorum, de ſcriptura & ſententia cap.* ſi paterfamilias, 40 ff. de heredib. inſtit. *accedit Diſſertatio ex Ulpiani libro IV ad Edictum, de Pactis & conventionibus*. XIV *Ludovici Charondæ*, JCti & in ſupremo Francorum Senatu Advocati, *Πιθανῶν, ſeu veriſimilium, Libri tres*. In quibus multa Juris civilis loca docte explicantur; atque nonnullorum, quæ invicem diſſidere videbantur, erudita traditur conciliatio. *Ejusdem ad tit. de Verborum obligatione ſcholia, & de Juriſdictione & Imperio libellus*. XV *Marquardi Freheri*, JCti, Palatinatus VII viralis olim Conſiliarii, ac Dicaſterii Aulici Propræſidis, *Παρέργων, ſeu veriſimilium Libri duo*. In quibus varia Juris civilis loca nove explicantur, emendantur, illuſtrantur. Eſt hoc opus, quod vivo Frehero ſub uno Παρέργων nomine exierat, dein vero poſthu-

mum ac ob insignes accessiones ex schediasmatis Autoris adjectas pene novum editum opera *Joannis Bosch*, J.C. Norimbergensis, A. 1622. Tomum alterum futuris nundinis vernalibus præstolamur; eoque expeditius universum corpus poterit ad umbilicum perduci, cum jam in recensito Tomo rariora præ ceteris opuscula, & quæ diu necquicquam requisiverat Bibliopola, exceptis *Const. Landii Enarrationibus & Prætermissis*, sint inserta, cumque Eruditi de promovendo ornandoque opere prorsus inter se contendant.

ECLAIRCISSEMENS SUR L'ANALYSE des infiniment petits.

hoc est,

DILUCIDATIONES ANALYSEOS INFINITE parvorum; Autore VARIGNONIO, Membro Academiarum Regiarum Scientiarum, Parisinæ, Londinensis & Berolinensis, ac Professore Regio.

Parisiis, apud Rollinum, 1725, 4.

Plag. 16 Tabb. æn. 6.

CEl. *Varignonius*, Geometra primi ordinis, qui multum temporis in calculo differentiali consumsit, cum Analysin infinite parvam *Hospitalianum*, da qua alibi diximus in Actis nostris accurata & successiva industria perlustraret, in calamum conjecit, quicquid ad eam ulterius perficiendam facere videbatur, novæ editioni, quam meditabatur, notas adjecturus. Has igitur notas sub Dilucidationum titulo solas in publicum profert editor, cum Analysis *Hospitaliana* iteratis jam vicibus lucem adspexerit. Plurimum autem eædem differunt a Commentario *Crosæ* in eandem Analysin, cujus in his Actis Suppl. Tom. VIII Sect. 6 p. 262 mentionem fecimus. Neque enim solum cum *Crosa* id agit, ut tyronibus calculum magis expeditum reddat; sed plurima addit Geometra tanti nominis digna. Præter explicationes locorum difficiliorum Analyseos ibidem reperies propositiones novas, problemata ab *Hospitalianis* diversa, regulas, constructiones & methodos differentes a *Varignonio* detectas. Imprimis ea demonstrat, quæ ab Autore Analyseos sine demonstratione sumuntur, & quorum

rum demonstrationem supplere non est cujusvis. Addit quoque passim de argumentis, quæ Autor Analyseos pertractat, ab aliis summis Geometris, *Leibnitio* præsertim atque *Bernoulliis*, reperta, quorum pars ex his Actis desumta & uberius illustrata. Presso pede sequitur Autorem Analyseos, ut adeo de argumento operis distinctius quædam recenseri, minime sit opus. Coronidis loco adjicitur dissertatio de calculo exponentiali Latino idiomate conscripta, in qua ea ad faciliorem intelligentiam proponuntur, quæ *Leibnitius* atque *Joannes Bernoulli* de hoc calculo dedere in his Actis, & dubia solvuntur, quæ *Bernhardus Nieuwentjit* contra eundem moverat. Adjicitur præterea scholion idiomate Gallico, quod, quæ *Bernoullius* in his Actis A. 1697 p. 125 & seqq. de hoc calculo dedit, jam ante proprio Marte assecutus fuerit & in Diarium suum retulerit A. 1695, occasione eorum, quæ *Leibnitius* in his Actis A. 1695 *Nieuwentjitio* respondit. Methodus tangentium curvarum exponentialium, qua calculus illustratur, idiomate Gallico conscriptus; cui jungitur methodus altera investigandi exponentes potentiarum incognitos, reducendo nempe æquationes ad Logarithmicas, v. gr. $c^x = ab^{x-1}$ ad alteram $xlc = (x-1)(la+lb)$: quod nihil difficultatis habet.

RECREATIONS MATHEMATIQUES & Physiques &c.

hoc est,

RECREATIONES MATHEMATICÆ ET Physicæ; Autore OZANAMO, Academiæ Regiæ Scientiarum Membro & Matheseos Professore.

Tomi IV.

Parisiis, apud Claudium Jombertum, 1725, 8 maj.
Alph. 5 pl. 6 Tabb. æn. 132.

RECreationes Mathematicæ & Physicæ *Ozanami*, Cursu & Lexico Mathematico atque Tractatu de lineis primi generis, locis Geometricis & constructione æquationum editis clari, problemata Mathematica & Physica continent, quæ oblectant, qua-

lia

lia in opere Germanico ejusdem rubri olim apud nos dedit *Swenterus*, Matheſeos Profeſſor *Altorfinus*, & ejus continuator *Harsdœrfferus*. Editio nova, quam hic ſiſtimus, non modo quarto volumine integro aucta, verum & in Tomis tribus prioribus aliquot acceſſionibus locupletata. Tomo primo continentur problemata arithmetica, geometrica, muſica & optica. In problematibus arithmeticis exponitur modus additionis mercatoribus in deſignando mercium pretio uſitatus, compendioſa multiplicatio & diviſio, ſed quæ non accedit ad perfectionem *Ludolffinæ* a *Wolfio* in Elementis Matheſeos explicatæ; inventio numerorum perfectorum; & omnium diviſorum numeri dati; determinatio trianguli rectanguli in numeris rationalibus integris; uſus progresſionis geometricæ & arithmeticæ in ſolvendis variis problematibus particularibus; formatio quadratorum magicorum; uſus trianguli arithmetici in combinationibus, permutationibus & in ludis; divinatio numerorum, quos alter mente concepit; ut alia problemata particularia complura ſilentio prætereamus. Problemata geometrica ad Geometriam practicam in charta exercendam ſpectant. Eminent inter ea, quæ ſunt de circulorum contactū. Pauca quædam geodætica adjiciuntur, eaque vulgaria. Problemata muſica perpauca ſunt eaque fundamentalia. Optica alia pertinent ad Opticam directam, alia ad Catoptricam, alia denique ad Dioptricam. In illis continentur paralipomena nonnulla ad Tractatum de Perſpectiva, quem Curſui Mathematico inſeruit: quoniam vero ex eodem exulant Catoptrica & Dioptrica, ideo phænomena ſpeculorum planorum, cylindricorum, ſphæricorum, itemque vitrorum convexorum, concavorum & meniſcorum hic explicat Autor & machinas quasdam curioſas catoptrico-dioptricas una cum camera obſcura, laterna magica, teleſcopiis & microſcopiis deſcribit. Omittit & demonſtrationem & paſſim lectorem ad *Wolfii* Elementa Matheſeos univerſæ ablegat. Colophonem imponit Tomo primo Perſpectiva curioſa, in qua anamorphoſes imaginum ope ſpeculorum perficiendæ deſcribuntur. Tomus ſecundus continet problemata gnomonica, coſmographica & mechanica. Inter gnomonica eminent deſcriptio horologii regularis nonniſi duabus circuli aperturis, immo nonniſi

nonnisi unica absolvenda constructio quadrantis gnomonici portatilis; descriptio horologiorum horizontalium universalium ellipticorum, hyperbolicorum, parabolicorum; constructio horologii lunaris & machinæ ope Lunæ splendentis horam nocturnam determinandi, horologiorum item catoptricorum & dioptricorum, cylindricorum & sphæricorum, imprimis autem horologii universalis, a quo hora quæcunque diurna atque nocturna indicatur, quod *Eustachius Pecourt* invenit. Demonstrat etiam analemma rectilineum universale *Millieti de Chales*, quod horas & altitudines Solis indicat ejusque usum explanat. Problemata cosmographica vel astronomica sunt, vel geographica, vel chronologica. Explicatur modus inveniendi locorum longitudinem; clima, in quo locus datæ longitudinis situs; quantitatem gradus in parallelo dato; peripheriam, diametrum, superficiem & soliditatem terræ, juxta recentissima Gallorum inventa; distantiam locorum datæ longitudinis & latitudinis una cum modo describendi loxodromiam. Explicantur problemata ad Calendariographiam spectantia, veluti de discernendis annis bissextilibus a communibus, de inveniendis numero aureo atque epactis, ætate Lunæ, pleniluniis & noviluniis eclipticis (ubi quoque describitur constructio instrumenti, quod in hunc usum invenit *Philippus de la Hire*) Cyclo Solis & litera dominicali; de distinguendis *feriis hebdomadis*, *determinando paschate cum festis mobilibus* in anno dato, & feria prima cujusvis mensis, investigandis indictione Romana & numero periodi Julianæ pro anno dato, itemque periodi Dionysianæ pro eodem anno, loco etiam Solis atque Lunæ, una cum tempore, quo Luna per noctem splendet. Docetur etiam usus calendarii Romani & modus determinandi tempus fluxus & refluxus maris in dato portu. Solvuntur adhuc alia problemata geographica de illuminatione telluris, quæ ex cursu Mathematico R. P. *de Chales* huc transferuntur. Annotantur nonnulla, quæ de stellis & utroque luminari observata sunt, ubi planetarum magnitudines, distantiæ & periodi definiuntur. Ultimo loco agitur de themate cœlesti erigendo. Problemata mechanica vel sunt statica, vel aerometrica, vel hydrostatica, vel hydraulica. Quoniam mechanicæ disciplinæ multam in vita utilita-

tem habent, utile miſcetur dulci. Docetur inter alia conſtructio libræ portatilis in Germania inventæ ope elateris tenſi pondus determinantis: cui gemina jungitur alterius ſtructuræ ab Architecto militari Gallo *Chapototio* inventa, una cum libra *Caſſiniana* ſtructuræ admodum ſimplicis, quæ non modo quantitatem, ſed & pretium mercis determinat. Deſcribitur ſtructura & uſus barometrorum, tam ſimplicium, quam compoſitorum, atque thermometri *Florentini*; ſipho communis & diabetes; modus navigium ſubmerſum extrahendi, gravitatem unius pedis cubici aquæ determinandi, currum ſine equis promovendi, gravitatem ſpecificam aquarum examinandi, vires vectis ad calculum revocandi, pondus metalli absque libra inveſtigandi, altitudinem aquæ corpore ſolido immerſo aſcendentis inveniendi, machinam conſtruendi, quæ plagam venti in conclavi monſtret, fontes item intermittentes, fontem *Heronis* & ſalientes ceteros, qui in elementis Hydraulicæ explicari ſolent. Deſcribitur quoque horologium valde ſimplex, unico tympano in cellulas intra diviſo & motu aquæ vel alterius liquidi intus concluſi perpendiculariter, ſed lente admodum deſcendente conſtans. Transferuntur denique huc alia curioſa ex Tractatu de viribus motricibus. In Tomo tertio primo loco comparent problemata pyrotechnica de ignibus artificialibus cum feſtivis, tum nocivis. Sequuntur problemata phyſica miſcellanea Matheſi partim agnata, partim nihil cum ea affine habentia. Nullas Autor addit rationes; ſed eas Phyſicis inveſtigandas relinquit. Agit inter alia de teleſcopiis & obſervationibus teleſcopicis planetarum, de tuba ſtentoreophonica, de conglaciatione artificiali, de vitro cauſtico *Tſchirnhuſiano*, cujus diameter pedum trium Rhenanorum, pondus 160 librarum, de Æolipila, de lachrymis vitreis, de metalli lamina tenui aquis innatante, de aqua forti & regia atque oleo vitrioli & oleo Tartari per deliquium, de pulvere & auro fulminante, pulvere & unguento ſympathetico, de origine fontium & rivulorum, de fontibus, metallis & gazis ſub terra deliteſcentibus detegendis, de hygrometris, de phoſphoris, de atramentis ſympatheticis, de magnete, de tranſpiratione inſenſibili corporis humani, de terræ motu artificiali, de generatione plantarum earumque directione ac mo-

tu.

tu. Deſcribit etiam novum antliæ genus, quæ continuo aquam evomit, dum embolus agitatur. Sub finem problematum phyſicorum monet, ſe dediſſe has Recreationes Phyſicas & Mathematicas, ut ſint ſupplementum Curſus Mathematici. Alteram Tomi tertii partem conſtituit Tractatus de horologiis elementaribus. Ejus Autor eſt *Dominicus Martinelli*, Spoletano-Italus, qui eundem idiomate patrio Venetiis A. 1663 edidit. Noſter eum in idioma Gallicum tranſtulit. Deſcribuntur in eodem non modo varia clepſydrarum genera, verum etiam diverſi generis horologia, quæ ſabulo, aere & igne animantur. Ultimus tandem Tomus continet Tractatum de phoſphoris naturalibus & artificialibus, & lucernis inexſtinguibilibus. Libro primo de phoſphoris naturalibus diſſeritur. Poſtquam varia de igne ex hiſtoria tam ſacra quam profana gentium fuerunt recenſita & luminis pulchritudo atque *excellentia* commendata, ipſique natura inexplicabilis vindicata, inter phoſphoros naturales primus locus tribuitur Soli. Sequuntur meteora ignita, cum fulgure atque tonitru, montes ignivomi & adamas in tenebris lucens. Tandem in hunc cenſum referuntur plantæ & ligna putrida, quæ in tenebris lucent, lampyrides ſive cicindelæ, cuccujus ſive muſca lucens in America, piſces in tenebris lucentes & mare luminoſum, caro animalium in tenebris lucens, aves & homines luminoſi. Inter phoſphoros artificiales libro ſecundo comparet lapis *Bononienſis*, phoſphorus *Kunckelii*, cujus præparatio docetur juxta methodum *Boylianam* & *Hombergianam*, diverſa phoſphororum experimenta ab *Hombergio* inſtituta, novus phoſphorus *Hombergii* in Commentariis Acad. Reg. Scient. A. 1693 deſcriptus, varii phoſphori liquidi, novus phoſphorus *Lyonnetti* ex fæcibus alvi præparatus, nophtha, phoſphorus *Balduini*, phoſphorus vitreus *Nugueti*, quem vocat Noſter, coincidens cum experimento *Hauksbeji*, Angli, quo lumen affrictu globi evacuati & celeriter rotati atque digiti leniter applicati producitur, phoſphorusque Mercurialis *Bernoullii*. Libro denique tertio de lucernis inexſtinguibilibus in medium proferuntur, quæ antiquorum hiſtoricorum fide nituntur, veluti de lucernis ejus generis templorum, de ſepulchralibus, tum de iis quas recte domeſticas dixeris, itemque *Caſſio-*

dori. Recensentur Autores, qui lucernas sepulchrales inextinguibiles inter aniles fabulas retulerunt, eorumque objectiones sub incudem revocantur, nec non illi, qui earundem impossibilitatem adstruxerunt. Noster tamen possibilitatem omnino adstruit, & de arbesto prolixe disserit. Totus hic tractatus, multa eruditione conscriptus, multam Autoris in hoc genere lectionem arguit. Describuntur quoque hinc inde varia experimenta chymica & appendicis loco arcana agyrtarum revelantur.

INSTRUMENTA METEOROGNOSIÆ INservientia, quorum Constructio in plurimis correcta & accuratior adornanda, defectus corrigibiles & incorrigibiles, situs commodus atque usus succincte traduntur. Accedunt hyetostathmica duo & exatmoscopium noviter inventa, nec non meditationes de mensura quadam universali eruditis propria, quorum examini atque judicio hæc omnia submittit JOH. GEORGIUS LEUTMANNUS, P.D.

Wittenbergæ, sumtibus B. Godofr. Zimmermanni Vid. 1725, 8. Plag. 13 Tabb. æn. 11.

CUm Cl. Autor in his Actis legisset invitationem Cel. *Jurini*, illustrissimæ Societatis Regiæ Britannicæ Secretarii, ad observationes meteorologicas communi consilio instituendas, non ingratum fore judicavit, si ad eas requisita instrumenta curatius describeret: etenim in mechanica practica hactenus cum laude versatus est, qua de re specimina in his Actis recensuimus. Describit igitur Noster thermoscopium, baroscopium, hygroscopium, anemometrum, plagoscopium, hyetometrum, instrumentum hyetostathmicum, & exatmoscopium, quod vocat, sive evaporatorium. Thermoscopium *Florentinum* ceteris omnibus præfert, in quo sphæræ diameter 2 digitorum, canalis altitudo 3 pedum, amplitudo ejusdem $1\frac{1}{2}$ linearum. Spiritum vini destillatione rectificatum cineribus clavellatis dephlegmatizari jubet, addita semilibra duabus libris spiritus. In usum observationum meteo-

meteorologicarum non opus eſt baroſcopio lucido: docet tamen una Noſter, quomodo lucentia conficiantur. Contendit vero, barometrum non lucere, cujus vacuum ab omni aere immune eſt: illico autem lucidum fieri, ſi bullula aerea intromittatur, ſive Mercurius impurus fuerit, ſive purgatus, etſi non diffiteatur, in caſu priori lucis minorem eſſe vividitatem. In uſum hygroſcopii commendat fruſtum chordæ maximæ, quæ teſtudini ſupertenditur, liquori immerſum, qui ex cineribus clavellatis in cella humida exſtillavit, vel oleo Tartari per deliquium, per duos tresve dies. Quod A. 1708 hac arte paraverat, anno 1718 adhuc vegetum amico cuidam donavit. Quoniam anemometrum *Wolſianum* a leviori vento non dirigitur adverſus ventum; ideo aliud ſubſtituit, cujus alæ ſunt horizontales a vento impellendæ, ex quacunque tandem plaga veniat. Ejus ideam materialem cum Cl. *Wolſio* communicavit, ipſius de illo judicium exploraturus. Plagoſcopium nihil difficultatis habet. Hyetometrum ad menſurandum pondus aquæ pluviæ decidentis ita conſtrui jubet. Fiat infundibulum ſtanneum quadratum, cujus latera exacte pedem æquent. Orificium inferius deſinat in canalem conicum contractum, qui in imo perforatus foraminulo piſi magnitudinem non excedente. Huic applicetur canalis vitreus 2 vel 3 digitos amplus, 2 vel 3 pedes longus, ita ut alterum conicum arcte complectatur. In fine aptetur graciléſcenti epiſtomium, & extremum 3 circiter vel 4 linearum immittatur tubo alteri vitreo 4 vel 5 lineas amplo, 2 vel 3 pedes longo, ac in fine itidem epiſtomio inſtructo. Canalis vitreus major experimentali modo dividatur in partes ſingulis aquæ pluvialis libris, minor autem in partes ſemunciis reſpondentes. Totum hyetometrum includitur turri lapideæ, ut hieme calor ope fornacis, quem pigrum Henricum (den faulen Heintzen) chymici appellant, conſervari poſſit nivis liquandæ gratia. Hyetoſtathmicum inſtrumentum idem eſt cum aræometro, quo in determinanda gravitate ſpecifica fluidorum utimur. Exatmoſcopium denique eſt inſtrumentum, quo quantitas exhalationis aquarum determinatur. Lancem ſtanneam pedem vel dimidium quadratum amplam ſuſpendi jubet ad libram *Perraultinam*, quemadmodum ſpongia in hygrometris appendi ſo-

let, infusis quatuor aquæ libris & ad æquilibrium cum pondere ex altera parte appensi reductis. Divisio arcus circularis, in quo lingula monstrat defectus aquæ, modo experimentali absolvitur. Pro mensura universali commendat Noster differentiam altitudinum Mercurii in barometro, quam sumi jubet pro mensura duorum pedum.

Magdeburgisches Jubel-Jahr.

i. e.

MNEMOSYNON JUBILÆI EVANGElici Magdeburgensis secundi.

Magdeburgi, typis Christ. Lebrecht Fabri, 1725, 4.
Alph. 3 pl. 1.

PUrioris doctrinæ evangelicæ, sæculo post natum Redemtorem mundi decimo sexto ineunte, feliciter restitutæ, sacrorumque a cultu idololatrico & superstitioso repurgatorum, memoriam sæcularem universa ecclesia Lutherana cum jubilo celebravit anno hujus sæculi decimo septimo, quippe quo duo ante sæcula dudum exoptatæ reformationis opus initium cepit. Quemadmodum vero reformatio non omnibus locis simul, & uno eodemque anno instituta est, sed lumen evangelii, quod subinde clarius effulsit, unam post alteram civitatem illustravit: ita suum quæque civitas in lucis evangelicæ subortæ memoriam, nulla ætate oblivioni tradendam, jubilæum merito celebrat, & hujus beneficii divini magnitudinem læta grataque mente recolit. Quæ in recipiendis purioribus sacris non postrema fuit, eademque varios inter casus & discrimina rerum constanter retinuit, incluta urbs Magdeburgum aliis jam hujus pietatis exemplum dedit, & permissu Sereniss. ac Potent. Regis Borussiæ & Electoris Brandenburgici, Domini sui clementissimi, jussuque magistratus civilis, præeuntibus omnibus & singulis reverendi Ministerii membris, anni hujus sæculi vicesimi quarti Domin. XX post Trinit. die 5 Novembr. publicas solennesque supremo Numini gratias egit. Cujus festivitatis memoria ut ad posteros transeat, reverendum

dum Ministerium Palæo-Magdeburg. mnemosynon hoc exstare voluit, & conficiendum ac imprimendum curavit, omnibus, qui hodie magistratu in hac civitate funguntur, inscriptum. Primum ergo in hoc opere locum occupat rerum ecclesiasticarum Magdeburgi ab initio Reformationis, A. 1524, ad præsentem usque ætatem gestarum historia, quam Max. Reverendus *M. Jo. Jul. Struvius*, Pastor Joanneus, Ministerii Subsenior, sacri Synedrii, quod Magdeburgi est, Assessor & Scholarcha, duobus ex Collegarum numero, *Bartholdo Dan. Meybringio*, & *M. Fr. Gottlieb Kettnero* opitulantibus, concinnavit. Hanc excipiunt conciones, ab omnibus ministerii membris, die solennibus sacris destinato habitæ, & juxta ordinem templorum dispositæ, excepta Merckii, qui exorari non potuit, ut concionem suam operi huic inseri pateretur. Argumentum hisce concionibus suppeditarunt duo Apostoli Pauli monita Col. I, 12, 13, 14 & Eph. V, 8, 9, quorum illud horis antemeridianis, hoc vero pomeridianis expositum est; ubi notandum, Max. Rev. Struvium concioni suæ jubileæ aliam adjecisse, Dom. VI post Trin. ejusdem anni habitam, in memoriam concionis Lutheri, quam A. 1524 Magdeburgi in æde sacra Joannea habuit de discrimine justitiæ Pharisaicæ & Evangelicæ: porro *M. Sethi Henr. Calvisii* concionem jubileam, seorsim jam typis descriptam, in hoc opere denuo reliquis adjunctam esse: & denique *M. Fr. Gottl. Kettnerum* in concione matutina, quam solus habuit, sibi explicandum sumsisse textum ex cantico Mariæ Luc. I, 48-50. In singulis concionibus veritas evangelica, eandemque agnoscentium officia pro χαρισμάτων, quæ cuivis dedit divina benignitas, ratione & mensura, bene & perspicue demonstrantur ac inculcantur. Conciones sequuntur programmata, tria *M. Godofr. Bergneri*, Gymnasii Magdeb. Rectoris, latino, & duo *Samuelis Waltheri*, Con-Rectoris, vernaculo sermone conscripta, in quibus etiam historia reformationis & anni hujus sæcularis secundi Magdeburgensis collustratur. Agmen tandem claudunt acta hujus Jubilæi publica, ex quibus apparet, qua ratione festivitas hæc sit præcepta, instituta, & hymnis, precibus ac cantilenis musicis celebrata,

Ex historica præfatione de rebus in ecclesia Parthenopolitana gestis,

gestis, non solum Illustris Seckendorfii historia Lutheranismi,
quatenus ad hanc civitatem spectat, illustrari; sed etiam, qualis
in subsequente ætate ecclesiæ Magdeburgicæ, variis motibus externis
internisque, obsidionibus & controversiis agitatæ, facies
fuerit, qualisve hodie sit, haud obscure cognosci potest. Hæc
civitas, quæ ob templorum, cœnobiorum & reliquiarum copiam
p. 14. *parva Roma* dicta fuit, etiam ante reformationem testibus veri-
16. tatis non caruit, inter quos eminent Ernestus Archiepiscopus, qui
Halæ 1513 in sola meriti Christi apprehensione obdormivit, D.
Andreas Proles, Jo. Scheyringius, & M. Andreas Rauxdorffius,
qui, evangelica veritate ex verbo Dei agnita, merita operum &
cultus idololatrici abominationem publice sunt detestati. Opere
vero reformationis a B. Luthero Wittebergæ ore & scriptis feli-
20. citer incepto, Jo. Fritschius (vulgo Fritzhans dictus) monachus
Franciscanorum ordini adscriptus, Melchior Miritius, Theol. D.
& monachus ex ordine Augustinianorum, & Eberhardus Wi-
densee, Theol. D. sua ætate magni nominis, cum aliis nonnullis
Magdeburgi fermento Papistico se opposuerunt, quorum opera
& studio, magistratu publica auctoritate non minus quam consi-
23. liis suppetias ferente, reformatio Magdeburgica A. 1524 cœpta
31. est, quæ, Nicolao Amsdorfio primo Superintendente ecclesia-
32. rum Magdeburgicarum rite constituto, magis magisque est ab-
33. soluta. Tunc Agenda ecclesiastica sunt composita: tunc schola
publica aperta, in qua post Gregorium Wilichium Casparus Cru-
ciger & Georgius Major Rectoratum ornarunt: tunc cœnobia &
templa, illis, qui ab institutis Pontificiorum recedere nolebant,
37. ex urbe emigrantibus, sacris evangelicorum inservierunt. Hoc
nomine accusata civitas, A. 1530 in fœdus Smalcaldicum recepta,
& Archiepiscopo Alberto, a quo A. 1540 liberum religionis Au-
gustanæ Confessionis exercitium redemerat, A. 1545 vivis erepto,
A. 1547 proscripta, & scriptis adversus Interim in ea impressis,
A. 1550 obsidione propter religionem cincta, & A. 1551 Electori
Mauritio sese dedere coacta fuit. Quæ tum temporis inter Con-
siliarios Electorales & Ministerium Palæopolitanum acta fue-
57. runt, prolixe satis recensentur. Libero autem religionis evange-
65. licæ exercitio pace publica sancito, Centuriæ prodierunt Magde-
burgicæ,

burgicæ, quarum hiſtoria ſtrictim delibatur. Ortis deinde con- p. 68.
troverſiis adiaphoriſticis aliisque, Præſulis munere apud Magde-
burgenſes functus eſt Tilemannus Heshuſius, qui ultimus fuit
Superintendens Magdeburgicus, cujus acta & fata Magdeburgen- 71.
ſia an absque partium ſtudio referantur, dum nimius ejus ze-
lus aperte accuſatur, magiſtratus vero & inimicorum ejus
facta approbantur, alii judicent; minimum Leuckfeldii hiſtoria
Heshuſiana conferenda fuiſſet. Sub Sigismundo Archiepiſcopo
reformatio illuſtriora cepit incrementa, & ſub Joachimo Fride- 84.
rico, e ſede Archiepiſcopali per XXXII annos ornata ad Electora- 85.
lem dignitatem evecto, qui merito Joſias Magdeburgicus appel-
latur, eſt conſummata, templo cathedrali etiam ſacris purioribus
dicato. Eodem tempore Petrus Ulnerus, Abbas Bergenſis S.
Montis Parthenopolitani eadem adoptavit ſacra, & poſtea Theo-
logis ad Formulam Concordiæ publica autoritate perluſtrandam
convocatis omnem præſtitit operam. A. 1591 monaſterium B. M. 93.
V. quoque ſacris evangelicis initiatum eſt a D. Sigfr. Sacco, qui 96.
feſto annunciationis Mariæ primam eamque ſolennem in illo ha-
buit concionem evangelicam. Quæ ſæculo decimo ſeptimo con-
tigerunt, paulo adſtrictius enumerantur. Incendii, quod A. 1613
Dom. Miſericord. Domini haud exiguam urbis hujus partem in 97.
cineres redegit, & in cujus memoriam Reinhardus Backius tres
conciones ſub titulo: *Tabeera Magdeburgenſium*, & Aaron Bur-
chard VI conciones in Pſ. CXXI edidit, dum mentio fit, hunc
ipſum tractatum incendio ægre ereptum eſſe, refertur, d. 7 Mart. 100.
A. 1725 prope typographi domicilium exorto. Quæ de M. Andreæ
Crameri, non, uti Godofredus Arnoldus (cujus fides hiſtorica in
hac relatione paſſim in dubium vocatur & infringitur) perhibet,
ab officio remoti, ſed poſt deſolationem hujus urbis Superinten-
dentis Mulhuſini conſtituti, vita & fatis, præſertim de ejus con- 102.
troverſia cum Evenio & aliis de habitu theologiæ, utrum in non 112.
renatum cadat, nec ne? cujus memoriam ſæcularem D. Jo. Guil.
Janus A. 1722 edidit; de ſcriptis ejus eriſticis Jacobo Martini op- 113.
poſitis; de reliquiis S. Norberti; de urbe deſolata & reſtaurata;
& denique de controverſia inter D. Jo. Böttícherum & M. Hiero- 119.
nymum Sievert aliosque de moderatione theologica mota ac 129.

ventilata, in medium proferuntur, curioso & harum rerum perito lectori expendenda relinquimus, inclutæ Parthenopoli jubila perennantia apprecantes.

HIEROPHYTICON SIVE COMMENTARIUS in loca Scripturæ Sacræ, quæ plantarum faciunt mentionem, distinctus in duas Partes, quarum prior de arboribus, posterior de herbis dicta complectitur; Autore MATTHÆO HILLERO, Sereniss. Wirt. Ducis Consiliario, & Abbate Regiofontano. Accedit Præfatio SALOM. PFISTERI, continens Autoris Vitam, merita & libros.

Trajecti ad Rhenum, apud Jac. Brœdelet, 1725, 4. Alph. 4. pl. 12 ½.

MAgnum est *Hilleri* nomen inter sacros Philologos, ac merito magnum. Ex quo enim illustre illud opus edidit *de Ketbib & Keri*, quod *A. 1693 p. 425* recensuimus, nihil magis curæ ipsi fuit, quam ut gloriam isto opere collectam conservaret augeretque. Id effecit aliorum librorum summa diligentia elaboratorum editione, e quibus in *Acta* hæc retulimus *librum de XII gemmis in pectorali Pontificis* A. 1699 p. 278, *Onomasticum sacrum* A. 1707 p. 262 & *Institutiones linguæ Hebr.* A. 1711 p. 453. Laudabilem proinde operam navasse censendus est Cl. *Pfisterus*, Cœnobii Bebenhusani Professor, *Hilleri* gener, dum de vita ejus & scriptis præmisit Præfationem, e qua repetemus potiora. Natus est *Hillerus* Stutgardiæ, quæ metropolis est Wirtembergiæ, A. 1646 d. 15 Febr. familia nobilissima. In Acad. Tubing. A. 1669 Magisterii Philosophici insignibus decoratus, totum se dedidit sacræ Philologiæ, ac primum *Sciagraphiam Grammaticæ Hebrææ* A. 1674 edidit. Postquam pluribus in Ecclesiis concionatoris munere laudabiliter functus erat, A. 1685 Musis fuit redditus, constitutusque Bebenhusani Cœnobii Præceptor Professorque. Hic præter *librum hymnorum sacrorum Germanicorum*, notis auctum, edidit *Lexicon Latino-Hebraicum* A. 1685.

Postea

Poſtea vero, quam in Acad. Tubing. A. 1692 Profeſſor factus eſt Logicæ, Metaphyſicæ & Hebr. linguæ, ac deinceps Theologiæ, multo acriori concitatus ſtimulo tantum operæ navavit ſacris literis, ut non ſolum libros ſupra laudatos emitteret, ſed etiam *Syntagmata Hermeneutica A. 1711* ac multas Diſſertationes Academicas. A. 1716 factus eſt Abbas Regiofontanus, quo in ſeceſſu non ſolum *Hierophyticon*, quod in manibus habemus, compoſuit, ſed etiam Ἰσοδύναμα *Scripturæ ſacræ*, & *Commentarium in Hieronymum de locis Hebraicis:* quorum operum poſterius nondum ad umbilicum perductum eſt, alterum prorſus perfectum, ut prelum ſubire paratum ſit, proditurum proxime ſub titulo *Theſauri linguæ ſanctæ Hermenevt.* Tertio die Februarii A. 1725 admodum ſenex e vita diſceſſit, non intra templum, quippe quod fieri vetuit, ſed juxta parietem ejus ſepultus.

Accedimus nunc ad *Hierophyticon* noſtrum, quo ipſo titulo Autor imitationem Bocharti profeſſus eſt. Priori igitur ejus libro, poſtquam haud perfunctorie præfatus eſt de arborum natura & partibus, ſingulas in ſacro codice commemoratas perſequitur. Noſtrum eſt, ſpeciminis loco inſigniora excerpere. *Cap. XIII* per *Almuggim*, quorum mentio fit 2 *Paralip. II, 8*, in tanto Philologorum diſſenſu, generatim capiendas cenſet arbores gummiferas & reſiniferas ex Libano & India allatas. *Cap. XV* de *palma* diſputat, & quicquid huc pertinet, etiam allegoricos ſenſus, copioſe exponit. *Cap. XVII* commemorans ficum a Chriſto maledictam *Matth. XXI, 19 & Marci XI, 13*, ad Judæorum quæſtionem, cur Chriſtus exſecratus ſit arborem eo tempore non ferentem fructus, quo nondum erat tempus ficuum, reſpondens, Lightfooti & Cocceji ſubſcribit ſententiæ. Ibidem *p. 168* occaſione loci *Jeſaiæ XXXIV, 4*, ubi in vaticinio de Edomi interitu cœli dicuntur caſuri eſſe tanquam fructus e ficu, per Edomum capiens Antichriſtum Apocalypticum, numerum beſtiæ 666 *Apoc. XIII, 18* nova ratione interpretatur. Antichriſtus, inquit, eſt *Edom* ſive *Rufus Gen. XXV, 25, 30*, אדמי אדום, *quæ literæ per gematriam numerum beſtiæ complectuntur.* ם *enim finale 600 denotat, reliquæ in ſummam collectæ literæ 66. Jotb eſt paragogicum. Nimirum rubet Antichriſtus a ſanctorum ſanguine,*

 Apoc.

Apoc. VII, 6, XIII, 7, XVIII, 24. De olea agens *Cap. XIX*, delatus ad locum *Judic. XV, 4, 5*, ubi Simson memoratur succendisse oliveta Philistæorum facibus inter caudas vulpium ligatis, Observatorem Halensem, qui locum istum de trecentis straminis manipulis interpretatus est, accuratissime confutat. *Cap. XX* oleum sacrum ejusque confectionem considerat, illamque quæstionem, quomodo cum libris duodecim olei possit ex libris 62 semis oleum seu unguentum fieri liquidum, resolvit, duce Wedelio. *Cap. XXIV p. 244 sqq.* eruditissimum exhibet de vino myrrhato Servatori oblato commentarium, ac Matthæum cum Marco conciliat, universa tamen mutuatus, ut ingenue *p. 249* fatetur, ex Henr. Mulleri, Theologi Rostochiensis, *Jesu patienti. Cap. XXVII* toto *Dudaim* suæ subjicit contemplationi, allatisque ac pariter confutatis tot aliorum opinionibus, docet, per vocabulum illud signari *cerasa*, idque mathematica methodo demonstrat per propositiones & conclusiones. *Cap. LXI p. 479 sqq.* difficillimum illum locum *Psalmi LVIII, 10*, rejectis aliorum, quas adducit, versionibus, hunc in modum interpretatur: *Antequam funesta consilia sua coxerint malefici, ut tardius seriusque, ita temporius ac celerius nociturum alterum cum altero in ipso scelerum conatu ex improviso velut turbine dissipabit ac disjiciet Deus.* Sufficiant hæc ex libro priore hujus *Hierophytici* ad intelligendum, quot quamque obscuris locis sacri codicis in eo lux inferatur liquidissima. Nobis enim non licet esse longioribus, alias libenter commemoraturis, quam docte hic disputetur de cedro, balsamo, casia, spinarum generibus, *kikajon* Jonæ, ebeno, aliisque quamplurimis.

Ad posteriorem librum descendimus, *Herbarum* in sacro codice commemoratarum contemplationi dicatum. Quantum & in hoc insit boni, hinc discas licet. *Cap. III* de *lilio* agens, *Schoschannim*, quæ vox in titulo *Psalmi XLV* exstat, reddit *lilia*, putatque cum Abenesra, *Schoschannim* fuisse initium poematis cujusdam, ad cujus melodiam ille psalmus canendus erat. *Cap. VIII* de *hyssopo* differens, initio ejus vocabuli etymologiam considerat, rejectaque παραδόξως eorum sententia, qui ab Hebr. אזוב deducunt Græcum ὕσσωπον, aliam substituit. Hinc locum pro-

profert *1 Reg. IV, 43: Elocutus est Salomo de plantis, a cedro Libani usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete.* Jam, hyssopum ex muro vel pariete nasci, nemini unquam observatum est. Hinc Cl. Autor, recordans Hebræorum ב sæpius etiam *AD* significare, locum istum tot hactenus vexatum dubiis hoc modo interpretatur: *Disseruit Salomo de plantis a cedro Libani usque ad hyssopum, quæ progreditur ad vicinum murum.* Addit hæc verba: *Primus hoc observasse videor in hyssopo candidi floris. Plantaveram eam a muro cubiti distantia. Verum ipsa annuo spatio, relicta, quam natalem habuit, terra, sensim versus murum progressa, tandem ad murum, deficiente ulterius terra, substitit.* Ibidem loca Evangelistarum, *Marci XV, 36, Matth. XXVII 48, Joan. XIX, 29,* de spongia hyssopo & calamo circumdata exponit & inter se conciliat. *Cap. XIV* illustrat verba Christi, *Matth. XIII, 13* dicentis, *granum Sinapis esse minimum omnium seminum, & tamen excrescere in altitudinem omnium maximam.* Scilicet Christum putat in hacce comparatione de planta loqui indigena, & ea, quæ vulgaris ac solitæ proceritatis; neque tam ad altitudinem Sinapis, quam ad illius in adolescendo velocitatem respicere, qua tantillum granum tam paucis mensibus in eam proceritatem & amplitudinem assurgit, ut magnitudinem æmuletur justarum arborum. *Cap. XVI* agit Autor de *Borith*, cujus mentio *Jerem. II, 22* & *Mal. III, 4.* Existimat, hoc aut commune esse saponum & lomentorum nomen, aut eo describi lanariam vel Alcali. *Cap. XVII, p. 76 sq.* acute agit de nomine πολυθρυλλήτῳ *Carmel*, ejusque cum etymologiam tractat, tum veram ac propriam notionem. *Capite XVIII* de *satione* differens, præcipua sacri codicis loca expendit, quibus de ea agitur. Inter hæc locum illum *Ecclef. XI, 1: Projice panem tuum in aquas*, ita interpretatur: *Projice semen juxta aquas*, hoc est, in locis irriguis. *Cap. XXIV* de *bysso*, ejusque natura & usu, breviter quidem, sed eleganter commentatur. *Cap. XXVI* de messe Hebræorum profert haud proletaria. *Cap. XXVIII*, quod de *pane* inscriptum est, non solum varias notiones τȣ̃ לחם explicat, verum etiam diversissima panis genera exhibet, simulque præcipua sacræ Scripturæ loca huc pertinentia illustrat. De *panibus* vero *faciei* separatim disputat *C. XXIX*, & de pane ἐπιȣσίῳ

Matth. VI, 11 Cap. XXX, verbaque Christi sic reddit: *Panem nostrum convenientem*, hoc est, congruum & accommodatum vel corpori nostro alendo, vel bonis & facultatibus nostris, vel conditioni & statui nostro, *da nobis quotidie. Cap. XXXVI* copiose agit de *calamo aromatico*. De *papyri* natali solo atque prisco usu agit *Cap. XXXVIII*. De *fungis* dum agit *Cap. XXXIX*, illustrandum sibi sumit locum *2 Reg. IV, 39, 40*, ubi *mors esse* dicitur *in olla*. Vocem Hebr. *pekuboth* plerique interpretantur *colocynthides*. At Noster cum Kimchio censet, *fungos* innui, idque illustrat ex monumentis scriptorum veteris Græciæ. *Cap. XL* earum plantarum Palæstinæ catalogum alphabeticum exhibet, quas in sacro codice haud obvias alii scriptores commemorant. Pari ordine *Cap. XLI, XLII & XLIII* Talmudicarum plantarum nomina exhibet, & suam de compluribus conjecturam producit. *Cap. XLIV* ex veterum scriptis collecta Syriacarum stirpium herbarumque nomina proponit, & hic alphabeti incedens ordine. Ultimum Caput Autor inscripsit *Hodegum homileticum*, eoque concionatoribus ex hac sua Phytologia sacra suppeditavit materias per totius anni spatium utiliter tractandas in sacrarum concionum exordiis.

DILUCIDATIONES PHILOSOPHICÆ DE Deo, anima humana, mundo & generalibus rerum affectionibus, opera GEORGII BERNHARDI BULFFINGERI, Moral. & Math. P.O.

Tubingæ, sumtibus Jo. Georgii & Christ. Godofr. Cottæ, 1725, 4. Alph. 4 plag. 6.

CL. Autor in præfatione recenset, quænam fuerit scribendi occasio, quinam modus. Nimirum cum *Philosophia Wolfiana*, de qua abunde dictum est passim in his Actis, variis scriptis impugnaretur, Vir ingenii acutissimi & judicii limatissimi, qui ejus & innocentiam, & utilitatem se deprehendisse testatur, intellecto variorum judicio, suam Auditoribus sententiam in Collegio privato exposuit; sed ne disjectis scopis similia loqueretur, quæ controversa non sunt, interseruit. Admonitus, non sine multiplici usu fore, si publice extaret scriptum; publico idem invidere

videre noluit: censuræ tamen Ordinis Philosophorum subjecit, antequam luci publicæ exponeret. Cum scripta thetica maxime amet, apologetica necessitati tribuat, ab eristicis plane abhorreat, omnes equidem objectiones & imputationes Cl. *Wolfio* factas discussit & quam sint a veritate alienæ ex principiis & dogmatibus *Wolfianis* commonstravit; ea tamen ratione scribendi usus, ut scriptum theticum confecisse videri possit, cum fructu ab illis legendum, qui de rebus arduis metaphysicis erudiri gestiunt, de controversia *Wolfiana* parum cogitant. Atque hæc est ratio, cur idem in his Actis recenseamus, in quibus scriptis eristicis nonnisi ægerrime locum concedimus. Cum cura Noster distinguit theseos veritatem vel falsitatem a momento, quod in Theologia & scientia morum habet, atque summa modestia usus, quæ ab antagonistis opponuntur, resolvit sine opprobrio autorum, sine vocabulis ex obliquo pungentibus, sine decollatione argumentorum, sine deliberata momentorum quorumcunque occultatione, sæpe tanquam in transitu, ut nescias, te legere responsionem, sed cautelam tantum utilem & sponte positam: id quod tanto majori laudi ducitur, cum nunquam tanta animorum acerbitate ulla agitata fuerit controversia, quanta antagonistæ utuntur. Monet autem, de animo hostili judicium non sumendum esse ex vocabulis; sed ex fonte illorum & scopo, quos passim translucere, *invitis sæpe scriptoribus*, *jam olim* admonuerit *Bælius*. Quando incidit in sententias antagonistarum, a recepta licet & demonstrata veritate alienas, operam dedit, ut ne argumentis uteretur odiosis. Præcipue autem abstinuit ab imputandis consequentiis, licet in iis omne præsidium collocent Antagonistæ, sive simpliciter absurdis, sive etiam detestabilibus, probans monitum *Langii*, Theologi nuper *Altorfini*, contra judices consequentiarios, quos in dissertatione de appellatione conscientiæ *Jobæa* cum amicis *Jobi* comparat. Tandem nec hoc negligi debet, quod ad Theologiæ Christianæ consensum una attenderit, ostendens, quam amice *Wolfiana* revelatis subserviant. Quoniam cum *Wolfio* censet, Metaphysicam non esse perfectam, nisi quæ *Ontologia*, *Cosmologia*, *Psychologia* & *Theologia naturali* absolvatur; ideo opus hoc metaphysicum dividit in sectio-

sectionem *ontologicam*, *cosmologicam*, *psychologicam* & *theologicam:* qua usum quoque esse Cl. *Thümmigium* in Institutionibus philosophiæ *Wolfianæ*, in Actis Anni superioris p. 230 & seqq, diximus. In sectione *ontologica* de possibili & impossibili, necessario & contingente, de principio contradictionis & rationis sufficientis, determinato & indeterminato, simplici & composito, perfecto & imperfecto agit. In sectione *cosmologica* tractat de definitione mundi, nexu rerum universali, legibus motus & necessitate physica, origine mundi & miraculis. In sectione *psychologica* differit de natura Psychologiæ, de facultatibus animæ theoreticis & practicis, de commercio animæ & corporis ac immortalitate animæ. In sectione denique *theologica* methodum tractandi Theologiam naturalem scientificam exponit, existentiam Dei plene demonstrat, de perfectionibus & attributis, operibus & cultu divino plura tradit, quam in aliis Theologiæ naturalis systematibus reperiuntur. Adversariorum nominibus plerumque parcit, ne affectuum intemperie præcipitata ipsis sint molesta: quod idem fecerat *Wolfius* in Annotationibus ad Metaphysicam, de quibus diximus in Actis A. 1724 p. 310. Monstrat nimirum, quod sæpissime Sophismata sint ex vulgaribus syllogismorum regulis primo statim intuitu refellenda, quæ tanquam difficultates insolubiles & omnem philosophiam *Wolfianam* evertentes ab adversariis urgentur, & quam peccent contra communes Logicæ regulas, quæ argumenta maximi roboris censentur: qua in re sibi consentientem habet Cl. *Holmannum*, idem in Observationibus elencticis in causa *Wolfiana* ex instituto demonstrantem. Quoniam autem *Wolfio* insultant adversarii ob theses præsertim *Leibnitianas*, quas ipsius systemati innexas damnant; ideo Noster *Leibnitium* quoque vindicat ab objectionibus, quæ contra ipsum proferuntur. Unde etiam confutavit objectiones *Weismanni* in Schediasmatis Academicis, de quibus diximus Anno superiore p. 503 & seqq. Thetica pleraque cum eadem sint cum *Wolfianis*, de quibus satis dictum est alibi in his Actis; non opus esse videtur, ut ad specialia descendamus. Nostri institutum est, *Wolfianam* philosophiam vindicare & tueri, adeoque insuper habet demonstrativæ methodi leges, quas secutus est *Wolfius* in Metaphysica,

fica, & ea potissimum capita, quæ dissidiis obnoxia fuerunt, illisque proxime connexa explicaturus, sententiam, quam tuetur, probaturus, contradictoriam remoturus, assertam ab objectionibus vindicaturus & controversiæ momentum indicaturus, in unum locum congerit, quæ ad unamquamque materiam pertinent.

Appendicis loco adjicitur Oratio de reductione Philosophiæ, speciatim Logicæ, Metaphysicæ & moralium disciplinarum recitata in collegio illustri, præsentibus, Legato Serenissimi Nutritii, Viro perillustri, *Christophoro Petro a Færstner in Dambenoy*, Consiliario Status intimo & supremi Appellationum tribunalis Præside, Rectore Academiæ Magnifico & Senatu Academico. De Logica præcepta sequentia inculcat: 1 Logicam ipsam esse debere exemplum regularum suarum, 2 ostendere etiam ipsam artificia demonstrandi, 3 exhibere capita practica, quæ primus intulerit *Wolfius*, 4 adhibere commodas juventutis exercitationes; quas inter commendat 1 exercitium eruendi notiones distinctas ex factis complicatis, 2 examinandi & supplendi demonstrationes, 3 controvertendi secundum regulas, 4 inveniendi jam inventa. De Metaphysica traduntur præcepta sequentia: 1 quod docere debeat pietatem philosophicam, quam vocat *Wolfius*, ut scilicet motiva actionum sumantur ab attributis divinis; 2 cognitionem mentis humanæ; 3 notiones generales & usibus fœcundas; 4 commoda exercitia 1 in anatomia cogitationum humanarum, 2 observationibus metaphysicis. Denique de disciplinis moralibus præcipit, ut 1 descendatur ad casus & regulas specialiores, 2 addantur motiva & media, 3 suppleantur capita neglecta, 4 adhibeantur commoda exercitia, veluti 1 ferendi leges, 2 applicandi leges, 3 consultandi. His quidem valedixit Cl. *Büilffingerus* Musis Tubingensibus anno superiori, ad Professionem Logicæ, Metaphysicæ & Moralium ordinariam Petropolin evocatus, Academiæ Scientiarum nunc Petropolitanæ, antea Tubingensis ornamentum. Addidit orationem alteram de methodo docendi in scholis illustribus disciplinas Morales & Mathematicas, qua Moralium & Mathematum Professionem ordinariam d. 5 Jan. 1724 in illustri collegio Tubingensi auspicatus, Professor antea Philosophiæ extraordinarius in Academia Tubingensi.

ARTICULI GENERALES DE VERIS ET falsis Philosophis, conspectum integri Tractatus exhibentes; Autore JACOBO FRIDERICO MULLERO.

Francofurti & Lipsiæ, 1725, 8.
Plag. 6 ½.

CL. Autor sub initium Tractatus, quem Cel. *Wolffii* nomini inscripsit, monet, ansam scribendi dedisse vehementissimam de Pseudophilosophis vociferationem, quæ hodie in Germania resonat. Dedit autem criteria generalia, non hypothetica, sed ex ipsissimis Philosophiæ penetralibus desumta, Philosophos reales a verbalibus discernendi. Fundamenti loco præsternit definitionem Philosophiæ *Wolfianam*, quod sit scientia possibilium qua talium, A. 1709 in præfatione ad Aerometriam primum publici juris factam: unde fluit discrimen cognitionis philosophicæ a mathematica & historica sive vulgari, dudum a *Wolfio* inculcatum, a Nostro approbatum & vindicatum. Inde statim ducit primum veri Philosophi criterium, quod omnem industriam in eo ponat, ut notiones rerum tales possideat, quæ *archetiporum* essentiam partialiumque in illis nexum intime perspectum indicent. Et porro hinc infert, philosophiam id ambire, ut radices tenues rationis nostræ & stamina exsurgere faciat. Quoniam cognitio philosophica a vulgari sive historica non materialiter differt, *VVolfio* judice, sed formaliter; ideo Noster ex indole trium mentis operationum, notione, judicio & discursu, differentiam Philosophi veri & falsi derivat, cum *VVolfius* in Annotationibus ad Metaphysicam suam ostenderit, omnem nostram cognitionem a tribus mentis operationibus manare. Nascuntur ex eo Cl. Autori tria criteria generalia, ad quæ cetera tanquam species ad sua genera reducuntur, quod Philosophus verus habeat ideas rebus convenientes, determinatas, claras, distinctas & completas, proscriptis terminis inanibus, ambiguis & vagis; quod nec admittat, nec ipse struat sine ratione legitima & sufficiente propositiones; quod ratiocinationes ex certis & evidentibus principiis recte deducat, omnemque conclusionem demon-

demonstrative probet. Notionum differentiam, a *Leibnitio* in Actis nostris A. 1684 traditam, & a *Wolfio* in Logica tantisper emendatam, Nostroque judice, cum successu ubique admirando adhibitam, supponit, atque ex ea criterium suum primum uberius explicat: ubi imprimis de definitionibus disserit vero Philosopho dignis. Circa secundam mentis operationem judicia potissimum intuitiva, quæ vocat *Wolfius*, expendit, & quid in axiomatis, quid in postulatis, quid in observationibus & experimentis vero incumbat Philosopho, docet. In tertia mentis operatione judicia discursiva, quæ *Wolfius* appellat, considerat & Syllogismum, præcipuum, immo necessarium cognitionis nostræ instrumentum, commendat. Jubet autem verum Philosophum syllogismos in forma legitimos extendere usque ad definitiones & axiomata, probans *Wolfianum* effatum, quod illa demum analysis perfecta sit, quæ demonstrationem non ante finit, quam ad tales syllogismos perveniatur, quorum præmissæ solis definitionibus & propositionibus identicis constant. Monet, verum Philosophum tres istos characteres habere conjunctos, atque adeo possibilitatem veri Philosophi in hoc constituit, si in meditatione, scriptione & locutione sua rigorose exactas methodi logicæ, quæ cum mathematica eadem est, observet leges. Rejicit enim methodum logicam spuriam, quæ medicam imitata morbos & imbecillitates mentis prolixe edisserit, postea mentem sanitati restituentia præscribit, propria Cel. *Buddei*, eam licet sequentis, confessione nisus, quod ad veritatem nondum satis præparatus sit, qui omnia illa præcepta observaverit. Docet contra eum, ipso facto demonstrasse *Wolfium*, methodum mathematicam ad omnes disciplinas extendi debere, cum uberrime ostenderit, quod sine illa nec quicquam scire possis. Provocat ad *Wolfii* Meditationes Logicas, Metaphysicas, Morales atque Politicas, de quibus, cum prodirent, diximus in his Actis. Ipse promittit, aliquando in Theologia se præstiturum, quod in Philosophia præstitit *Wolfius*. Respondet ad dubia, quæ contra hanc methodum proposuit Autor Artis cogitandi. Ostendit, sectarios esse non posse, quotquot eadem sua tradant dogmata. Respondet præterea ad difficultates alias, quæ ab osoribus methodi mathematicæ contra eam proferuntur,

runtur, veluti, quod *Sturmius* junior, in praxi magis, quam theoria mathematica versatus, affirmavit, methodum mathematicam non omnibus convenire ingeniis, 2 quod melancholici ab eadem abhorreant; 3 quod methodum istam observare nondum possit, qui tantum regulas novit, sed ad applicationem diuturnus requiratur usus; 4 quod, si sine illa nec scribi quicquam, nec ex cathedra proferri debeat, ampliori longe temporis spatio ad disciplinas Philosophiæ pertractandas opus foret, quam hodie opus sit, ut quis Doctor superiorum facultatum evadat; 5 quod scientiæ non mathematicæ versentur circa res a sensibus remotas, abstrusas ac multa maxime involuta continentes, 6 quod in disciplinis misceantur nota ignotis, incertis certa, omnia decidenda sumantur, etsi decidi plurima non possint; 7 quod destituamur in Philosophia principiis ab omnibus agnitis & communi suffragio stabilitis; 8 quod in Physica locum habere nequeat methodus mathematica, quoniam a simplicibus ad minus simplicia, a minus compositis ad magis composita progreditur, & quod ipse *Wolfius* contra characterem suum, qui ordo sit & esse debeat, in Physica omnia analytice peregerit, ubi Noster ostendit, analyticam quoque methodum juxta regulas methodi mathematicæ procedere, si vim earum teneas, ex *Wolfii* Metaphysica perspiciendam; 9 quod præsens orbis literarii status non ferat, ut eadem methodus ad ceteras disciplinas transferatur: unumquemque enim suos docere auditores, quo modo ipse didicerit. Dubia hæc Cl. Autor privatim sibi proposita accurate discussit, ut præjudiciorum nebulas dispelleret, solidæ doctrinæ progressum remorantes. Plurima continet libellus lectu digna singulis, quibus cum fructu philosophandi fuerit animus, a Cl. Autore modo perspicuo & facili proposita.

ULRICI HUBERI, JCTI, SUPREMÆ FRIsiorum Curiæ Ex-Senatoris, Prælectionum Juris Civilis Tomi III. Accedunt CHRISTIANI THOMASII, JCti, Additiones, & LUDERI MENCKENII, JCti, Remissiones ad Jus Saxonicum. Editio in Germania altera. Recensuit magnam partem, annotavit passim, & pa-

& paratitla e Jure Judiciar. noviss. Elect. Saxon. adjecit GEORGIUS CHRISTIANUS GEBAUERUS, *D.*

Lipsiæ, sumtibus Jo. Fridrici Gleditschii B. filii, 1725, 4. Alph. 10 pl. 8.

MAgnam a Juris studiosis gratiam inierit nobilissimus Bibliopola nostras, cujus industria atque sumtibus iterum apud nos recusæ sunt hæ Prælectiones Juris Civilis. De ipso opere illis annis, quibus singulæ ejus partes Franecqueræ prodierunt, in Actis nostris pro instituti ratione diximus. Editionem quoque priorem cum Illustr. Virorum *Christiani Thomasii additionibus*, & *Lüderi Menckenii* nostri *differentiis Juris communis & Saxonici* heic Lipsiæ adornatam, Anno 1706 p. 529 laudavimus. Jamque ergo editionis iteratæ solum dotes indicandæ sunt. Omnem vero curam habuit Bibliopola, non solum, ut nitido charactere opus Huberianum exscriberetur, qua fini textum omnem percenseri atque emendari curavit, sed ut novis etiam utilissimisque accessionibus locupletatum exiret. Quæ igitur Huberum foris Saxonicis apprime commodum jam effecerant, remissiones ad Jus Saxonicum Menckenianæ suis ubique locis subjectæ, nunc, ubi spicilegii quidquam post largam messem relictum erat, novis annotationibus auctæ comparent. Equidem quicquid emendando augendoque nove præstitum videbitur, id omne debetur Autoribus viris Clarissimis duobus, collegis nostris, *B. D. Georgio Adolpho Schuberto*, Institutionum Imperialium in Academia Lipsiensi Professori Publico, & *D. Georgio Christiano Gebauero*. Ille annis abhinc fere duobus, gravi studiosæ legum juventutis luctu, immatura morte huic labori ereptus, ultra partem Prælectionum priorem & secundæ portionem, quæ τὰ πρῶτα appellatur, curas suas producere nequivit. Hic autem, pro suo in Jurisprudentiæ interioris studium amore singulari, telæ pertexendæ oblatum sibi negotium, alacri animo susceptum, strenue perfecit. Interea, ferventibus operis, & majore libri parte jam prelo liberata, Jurisprudentia Saxonica mutationem subiit haud levem, quam providentia *Augusti*, Domini nostri longe Clementissimi, promulgando *Legem Judiciariam novissimam*, induxit. Itaque, cum sane multa

& ab Ill. *Menckenio* olim obſervata, & recens addita, nunc aliter conſtituta noſcerentur, eoque uſibus annotationum haud parum derogatum eſſet: optimo conſilio Cl. *Gebauerus* ex iſto jure recentiſſimo *paratitla* ad Huberum conſcripſit, eaque inſtar indicis, ſecundum Prælectionum ſeriem confecti, in calce adjecit. Quæ cum ita ſint, nihil profecto in hac editione prætermiſſum eſſe fateberis, quod Prælectiones Huberianas, ſive ſtudioſæ legum juventuti, ſive in foro apud nos verſantibus, magis utiles acceptasque præſtare poſſit.

Joh. Friedr. Kätzlers, Teutſche- und Lateiniſche-Gedichte.
i. e.

JOANN. FRIDERICI KÆTZLERI, URBIS *Brunsvicenſis Conſulis & Syndici, Poemata Latina & Germanica.*

Brunſvici, apud Frid. Wilh. Meyer, 1725, 8.
Plag. 22.

QUæ ſuperiori ſæculo per Poeſeos Germanicæ Parentem, Martinum Opitzium a Boberfeld, primum inclaruit, hodie quoque vatum ferax eſſe nondum deſiit Sileſia. Florere adhuc, qui gentis ſuæ gloriam tuentur, Poetas, inter alios Cl. *Kätzlerus* noſter monſtravit, cujus Poemata varii generis nunc prodierunt. Sileſia ſe oriundum eſſe, in operis præfatione haud obſcure innuit, ſimul addens, ſe in Lignicenſi Vratislavienſique Gymnaſiis ſtudiorum, ut reliquorum, ita poeſeos quoque prima jeciſſe fundamenta. Non defuiſſe ipſi ingenium & uberrimum & elegans, carmina ejus tantum non omnia ſatis loquuntur; licet fateatur ipſe, ſe in eo colendo parum operæ collocaſſe. Neminem vel Latinorum vel vernaculorum Poetarum integrum a ſe lectum eſſe adſeverat, nec ad ſcribendum facile, niſi aliis inſtigantibus, acceſſiſſe. Hinc omnibus, qui, quantum lectio antiquorum ad ingenii culturam conferat, intelligunt, abunde liquebit, politiora multo, multoque elegantiora nobis daturum fuiſſe carmina Poetam noſtrum, niſi ſeria, quibus maxime incubuit, ſtudia ludicris præferre maluiſſet. Non tamen, quod nunc demum prodeunt Cl. Kätzleri poemata, omnibus, qui hactenus inclaruerunt, vatibus Sileſiacis recen-

recentior eſt Noſter: *Neukirchium* quippe, *Schmolckium* & *Güntherum* ætate multum ſuperans, inter hos & *Hoffmannswaldavium, Lohenſteinium, Gryphiosque* intermedius cenſendus eſt. Hoc eo dicimus, ne crebriores in conſtructione naturali negligenda licentias, metrumque, pro delicato ſæculi hujus palato, non ubique ſatis limatum, vitio ipſi vertas: ſiquidem ante quinquaginta annos, quo tempore jam non pauca noſtri Carmina compoſita fuere, nondum invaluerat illa proſaicam elegantiam in ligata ſervandi regula. Tantum interim abeſt, ut id in Viri Cl. præjudicium dictum velimus, ut potius eos, qui hodie poeſi operam navant, eo ipſo moneamus, ne ſibi quoque licere credant, quæ ſuperioris ſæculi Poetis facile condonamus. Nam

noſtri Proavi Plautinos & numeros &
laudavere ſales.

In quatuor ſectiones diviſum eſt opus, quorum prima exhibet poemata Gratulatoria XLV, magna ex parte divo Imper. Leopoldo, item Carolo VI, jam feliciter imperanti, nec non Electori Brand. divo Frider. Guilielmo, variisque Ducibus Lüneburgenſibus, dicata. Secunda ſectio XXI Nuptialia complectitur, inter quas heroides quædam epiſtolæ, Sereniſſimis Sponſis quibusdam adſcriptæ, eminent. Tertia Lugubribus XXXIX deſtinata eſt, & in Joſephum Rom. Imp. Wiesnowizkium Pol. R. Charlottam Chriſtianam, Alexio Principi Ruſſiæ nuptam, Eliſabetham Henriettam, primam primi Regis Boruſſ. conjugem &c. epicedia exhibet. Inter Miſcellanea tandem, quæ quartam ſectionem abſolvunt, ea conjecta ſunt, quæ ad priores claſſes referri vix poterant, numero XIX, quorum primum in expugnatum a Germanis ſub Joſepho Landavium conſcriptum eſt. Ubique Latina quædam inſperſa videas varii generis carmina. Inter quæ oda Sapphica de militia ſpirituali aſſurgere paullo altius videtur, cujus initium: p. 254.

Fex ſeneſcentis ſcelerata Mundi
Vexat indignis truculenter armis
Imperatori ſacra præpotenti
Pectora Chriſto.

Addita tandem eſt Epigrammatum Germanicorum Centuria una cum Latinis nonnullis, ſale ſatirico ingenioſe condita.

NOVA

NOVA LITTERARIA.

LUtetiæ Parisiorum prodiit nova editio *Quinctiliani de Institutione Oratoria*, splendida satis atque emendata, cura *Capperonerii*, Theologi & Græcæ Linguæ Professoris, de qua propediem plura dicturi sumus. Illud statim lectores advertit, quod Theologus ille Celeberrimi Viri Petri Burmanni merita in Quinctilianum non modo non agnoscit & digna laude prosequitur, sed etiam in Præfatione & passim in notis Virum doctissimum paullo incivilius tractat. Accusationis autem capita ea fere sunt. I Culpat, quod lectiones depravatas & interpungendi notulas reliquerit Burmannus, neque de iis monuerit in notis. Sed vix Burmannum sibi fingere poterit talem, qui nemini spicilegium superesse voluerit: & meminisse debebat accusator, diligentissimi etiam & curatissimi hominis perspicaciam quædam effugere posse, quando aut perpetua meditatione fatigatur, aut pluribus curis distrahitur. II Culpat, quod non ipsi contextui inseruerit emendationes satis probabiles. Quæ vero injusta est criminatio. Nam quod Capperonerio satis probabile videtur, Criticis fortasse minus probabile erit: & si vel his sit, minus incommodum literæ patiuntur, si emendationes ex conjectura desumtæ in adnotationibus tantum proponuntur, quam si quidlibet in textum intruditur. Denique liberum hac in re editoris esse arbitrium, dudum eruditi consensere. III Taxat, quod inter varias lectiones retulerit aperte falsas, quæ librariorum secordiæ sint adscribendæ. At ignorasse videtur Capperonerius, etiam ex ludibriis scribarum veras lectiones erui posse, & notum est omnibus, quam viri docti optarint, Camerarius ex Plauto suo, alii ex aliis suis membranis omnes varietates adnotassent. Laudare itaque, non reprehendere debemus industriam, quæ votis doctorum respondet. IV Accusat Burmannum, nec sine specie, quod in notas retulerit, quæ ad rem non pertinent, quæ mentem autoris obscurant, quæ erroribus scatent: sed specimina non videmus, quibus hanc accusationem confirmaret. Pleraque recidunt in Turnebum aliosque, quorum notas adjecit Burmannus: sed eorum vitia redarguere, aut emendare contra institutum eorum, qui variorum notas edunt, adhuc fuit. V Denique in Cl. Burmanno reprehendit, quod terminos artis, quibus passim & varie utitur Fabius, non explicuerit, & ex Græcis Latinisque Rhetoribus non illustraverit. At distinctæ sunt istæ partes illustrare scriptorem, & emendare. Posterius maxime respexit Cl. Burmannus, prius si alius quis in se recipiat, eo minus alios reprehendere debet, quo magis eandem veniam exspectat, quando ipse emendatoris officio non satis fecerit. Et jam satis se muniverat contra tales reprehensiones optimus Burmannus Præfatione in Quinctilianum suum, quam & legere, & vacuo animo accipere debuisset nuperus Editor. Qui rem ex æquo æstimant, nihil famæ Burmannianæ derogare posse, quidquid contra eam ausus sit Capperonerius, facile videbunt.

(o)

No. IV.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DCC XXVI.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLESIASTICORUM & Historicorum, seu HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Historicas, Animadversiones Criticas &c. adjecit JACOBUS BASNAGE.

Tomus IV.

Antverpiæ, apud Rudolph. & Gerhardum Wetstenios, 1725, fol. Alphab. 9. plag. 21½.

Quartum & ultimum, quod nobis sistitur, hujus Thesauri Volumen XIII, XIV, XV & XVI Seculi antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta exhibet, quæ ex Europæ Bibliothecis, in quibus delituerant, celebrioribus olim ab Henrico Canisio protracta, post insigni Cl. Basnagii opera Præfationibus Historicis Criticisque animadversionibus aucta & illustrata ad nos pervenerunt. Et ex eorum, qui decimo tertio a Christi nativitate Seculo vixerunt, scriptis post *Guntheri*, Monachi, *Historiam*
Constantinopolitanam sub Balduino, habetur *Terræ Sanctæ De-* p. 9.
scriptio, *Burchardo* de Monte Sion autore; *Tractatus* contra
Græcorum errores, *de Processione Spiritus Sancti*, *de animabus* 33.
defunctorum, *de azymis & fermentato*, *de obedientia Romanæ* 82.
Ecclesiæ; *Viennensis*, anni 1267, & *Salisburgensis*, anni 1274, Con- 87.
ciliorum Constitutiones; tum de *Vita & miraculis S. Erminoldi*, 93.
Abbatis Prufeningensis, Libri duo, cum *Theodorici Turingi*
Libris octo *de S. Elizabetha*, Regis Hungarorum, Andreæ, 116.
filia; & *Actis S. Albani*, Martyris, aliisque *Actis* ejusdem *S. Albani*, 158.

T incer-

p. 172. incertis Autoribus; post hæc *Annales Henrici Steronis*, Monachi,
ab anno 1152, qui est Friderici, Imperatoris, primus, usque ad Rudol-
216. phum Habspurgium & deinceps *ad annum 1300* cum *Annalibus*
Eberhardi, Altahensis, ab Imperatore, Rudolpho Habspurgio,
sive *ab anno 1273 usque ad annum 1305*. Ex seculi decimi quarti
nonnullorum lucubrationibus Actisque publicis huic Volumini
238. inserta leguntur *Vita S. Walpurgis*, Virginis & Abbatissæ Hei-
denheimensis, scripta a *Philippo*, Præsule Aichstadiano; *Con-*
253. *cilia bina Salisburgensia anno 1310* habita; *Andronici* Constanti-
261. nopolitani *contra Judæos Dialogus*; *Guilielmi de Baldensel Ho-*
335. *dœporicon ad Terram Sanctam anno 1336*, una cum *Epistola ad*
358. *Petrum*, Abbatem Aulæ Regiæ, & *Itinerarium Rudolphi de Fra-*
meynsperg in Palæstinam, ad Montem Sinai & in Ægyptum *anno*
369. *1346*; tandem *Barlaami de Seminaria*, Gyracensis Episcopi,
ad Græcos *de Unione cum Romana Ecclesia & Processione Spiritus*
405. *S. Epistola*; ejusdemque *Ethica secundum Stoicos*. Sequuntur
scripta, quibus nonnulli decimi quinti seculi inclaruerunt Docto-
426. res; sunt inter illa præter *Epitomen bellorum*, quæ a christianis
Principibus pro Terræ Sanctæ recuperatione suscepta sunt, in
qua etiam *descriptio Palæstinæ & multa de Mahomete*, autore
incerto, nonnulla *Hussitica*, in quibus continentur variorum
467. orationes, quarum I) *Johannis Ragusini* in Concilio Basileensi
566. *de Communione sub utraque specie*; II) *Ægidii Carlerii de corri-*
gendis peccatis publicis, dicta in eodem Concilio; III) *Henrici*
628. *Kalteisen*, Dominicani, *de libera prædicatione verbi Dei*; IV)
709. *Johannis de Polemar*, Barcinonensis Archi-Diaconi, *de civili*
751. *Clericorum Dominio*; cui accessit *Fundatio Ecclesiæ Illminensis &*
Tegernseensis cum translatione S. Arsacii & Fragmento Chronico
Thadæi Scotorum, Abbatis Ratisbonæ, *de Kiliano*, *Virgilio &*
753. *Lullo*, Sanctis; V) *Disputatio Capituli Ecclesiæ Pragensis cum*
Rokyzana de Hussiticis Controversiis, anno 1465 habita. Opus
tandem claudunt nonnulla seculi decimi sexti scriptorum opu-
779. scula, e quibus *Terra Sancta Descriptio*, Autore Anshelmo;
796. *Actus seu Processus Canonizationis B. Notkeri* anno 1514. *Catalo-*
816. *gus Scriptorum, qui contra Judæos scripserunt*, & *de Vita S. Geb-*
bardi,

bardi, Conſtantienſis Epiſcopi, Libri duo *per Felicem Manilium*. p. 823.
Acceſſerunt huic Voluminí duo Indices, Autorum, Tractatuum & opuſculorum, quæ unumquodque Volumen complectitur, altero, altero rerum, verborum, perſonarum aliorumque memorabilium in univerſum hujus Theſauri opus. Neque hic quidem debita laude deſtituendus eſt, qui in expoliendo ultimo hoc Volumine eadem, qua antea, verſatus fuit induſtria, noviſſimus illius Editor totque utiliſſimis Reipublicæ Literariæ operibus commendatiſſimus, Cl. Baſnagius. Etenim non ad Seculorum ſolum ordinem digeſta comparent, quæ in hoc continentur, antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta, verum etiam unicuique Autorum adjectæ animadverſiones Criticæ, Præfationes Hiſtoricæ, quibus lucem accendit obſcuris, &, quæ ſparſim apud Scriptores de Autore habentur, magno collecta labore, uno quaſi faſce complexus eſt. Dici deinde non poteſt, quantum juvent antiquitatis Eccleſiaſticæ inveſtigatores, qui ad purganda a ſuperſtitioſis narrationibus veterum ſcripta & ad corrigendos eorum errores animos convertunt, quod ſane opus quanto laborioſius, tanto utilius ſemper exiſtimatum habitumque eſt ab intelligentibus hujus rei æſtimatoribus. Hoc utique obſervatum Viro doctiſſimo & in ultimo hujus operis volumine imprimis in notis, quibus illuſtravit *Terræ ſanctæ Deſcriptionem*, p. 3.
Burchardo de Monte Sion Autore; fabuloſis illum ſuperſtionibus nimis addictum eſſe, ſtatim apparebit legentibus; reſecatæ illarum plurimæ fuerunt in nova Operis Editione, quam poſt Caniſium emendatam Amſtelodami vulgavit Cl. Clericus. Quare, ut nihil detraheretur iſtis antiquis Lectionibus, Caniſianam quidem Editionem hic denuo juris publici fecit Baſnagius, probe tamen collatam cum illa Amſtelodamenſi, ubique animadvertente Viro docto, quæ in hac deſunt, hinc inter nugas & fabulas referenda; cujus etiam generis ſunt illa, quæ *in Actis* habentur *S. Albani* Martyris: quam imperitus enim fuerit, qui 158.
hæc Acta conſarcinavit, quam levis hinc fides illorum, clare docent, quæ obſervata in hunc ſcriptorem Autori Cl. Sed & pari diligentia reliqua excuſſit Vir doctus, ut mirari ſubeat, in Opere tam vaſto perpetuis animadverſionibus illuſtrando nun-

quam defatigatum fuisse illius animum, quo etiam nomine obstrictos sibi reddidit, quorum quidem veterum scripta, quantum fieri posset, purgata ab erroribus suoque nitori restituta ad se pervenire, intererat. Ceterum ne ignores, quis fuerit, cui Opus debes tanto labore excultum, æquum utique justumque existimamus, breve addere Viri Celeberrimi Elogium. Natus is erat Rotomagi anno LIII superioris Seculi, patre Henrico Basnagio, JCto & causarum Patrono in eadem urbe, in qua sibi famam, opes & amicos paravit vel inter Pontificios, quamvis Reformatæ Religioni addictissimus. Jacobus noster, filius ejus natu maximus, consecratus a Patre tenera adhuc ætate studiis Theologicis, in iis ita profecit cum in Gallia, tum Genevæ, quo missus a Patre fuerat, ut anno ejusdem Seculi LXXVI, suæ ætatis XXIII, ab Ecclesia Rotomagensi vocatus dignusque habitus sit, qui Stephano Monachio, Viro doctissimo, qui ad Theologiæ Professionem Lugdunum Batavorum vocatus Rotomago fuerat, succederet. Et quamvis Concionum cæterarumque, quæ Pastorem tenent, curarum in Ecclesia numerosa occupationibus distineretur, diligentem tamen studio Historiæ Ecclesiasticæ Patrumque lectioni dedit operam, progressuumque suorum postea in iis specimina in lucem emisit, & pene solus inter Gallos Reformatos in iis eminuit. Post Galliarum Rege, Ludovico XIV, Nannetense Edictum anno MDCLXXXV abrogante, e Gallia Roterodamum in Hollandia sedem Noster transtulit, ubi Pastor Gallicæ ejus urbis Ecclesiæ constitutus, pluribus annis illi ædificandæ operam dedit. Amicitiam imprimis hic coluit cum Viro celebri, Petro Bælio, quamvis in multis non exigui momenti capitibus dissentirent. Hagam deinde vocatus est anno MDCCVII, ubi eodem Pastoris munere non sine plausu ad mortem usque functus est & cohonestatus munere Historiographi P P. Hollandiæ Ordinum. Quam spartam ut ornaret, emisit in lucem anno MDCCXIX initium Historiæ Fœderatarum Provinciarum ab anno MDCXLVI usque ad Pacem Ultrajectinam, si diutius vixisset, detexendæ. Verum præclaros ejus conatus mors interrupit anno MDCCXXIII die Decembris XXI cum jam alterum Historiæ Volumen inchoasset. Vir fuit indefessæ dili-

diligentiæ & summæ in scribendo facilitatis longo usu acquisitæ, præsertim lingua vernacula. Interim nullam muneris sui Ecclesiastici partem negligebat, concionando, Ecclesiastico Synedrio vacando, atque invisendis ægris, ad quos vocabatur. Temporis præterea sui non exiguam partem tribuebat popularibus suis, qui ad eum multis de causis confugiebant & concurrebant, seu humanitatis gratia, seu etiam auxilii ejus implorandi causa apud eos, qui Reipublicæ præsunt, quibus auxilii indigos pro ea, qua in gentem suam comitate & benevolentia ferebatur, commendare solebat. Qua de causa quotidie a libris scriptionibusque suis avellebatur, non invitus quidem, nihil enim libentius faciebat, quam quod humanitatis munera spectabat. Erat etiam notissimus pluribus Principum Legatis, qui, dum Hagæ eo tempore versabantur, ejus sermonibus allecti non infrequentes ejus ædes adibant, quos summa comitate excipiebat, & a quibus similiter admittebatur, si quando eos adiret. Non paucis quoque epistolis ad amicos Gallos aliosque scribendis simili urbanitate provocatus atque interpellatus distinebatur. Quot & quanta hæc erant, impediri tamen iis non potuit, quo minus scriptis editisque operibus bene multis inclaruerit, quibus etiam non minimam ab eruditis reportavit nominis sui celebritatem. Et notiora sunt illa, quam ut hic ea commemorare necesse sit: *satis esto, hunc nominasse Thesaurum*, ultimum præclari adeo ingenii fœtum, qui parentis, a quo editus est, vel ad posteritatem propagabit memoriam.

SIGEBERTI HAVERCAMPI DISSERTATIONES de Alexandri M. Numismate, quo quatuor summa Orbis terrarum Imperia continentur: ut & de Nummis contorniatis.

Lugduni Batavor. apud Janssonios van der Aa, 1722, 4.
Alph. 1 Tabb. æn. 22.

NOn dubitamus has dissertationes, qua argumenti dignitate, qua externo nitore, tabularumque insertarum artificio commendabiles, licet aliquando serius, in scenam producere,

quippe ad id genus literarum ſpectantes, quod novitatis gratiam haud cito, amœnitatem vero vix unquam ſolet perdere. Excitavit diligentiſſimum Virum munificentia Illuſtriſſimorum Academiæ Lugduno-Batavæ Curatorum, ut propter luculentam honorarii acceſſionem, in grati animi monumentum ederet doctas has lucubrationes. *Prior* explicat numiſma illud abſtruſum, quod præſtantiſſimus antiquitatum & nummorum interpres *Carolus Patinus* ipſe olim pro ænigmate agnovit, ejusque explicationem tanta aviditate exoptavit, ut ipſis antiquis nummis, quamvis maximi pretii, eandem fuerit compenſaturus, id quod profitetur in *Theſauro Numiſmatum*, *p. 100 edit. Amſtelod.* Nos illud numiſma, quod *A. 1684* in Actis noſtris *p. 37* jam conſpiciendum dedimus, cum diſquiſitionem ſuper eodem per epiſtolas inter Celeb. *Patinum* & Cl. *Eggelingium* agitatam, recenſeremus, nunc iterum repræſentamus, divinationes doctiſſimi *Havercampi*, ſingula nummi myſteria aperta planaque ſiſtentis, enarraturi. Toto igitur ſchemate ænigma exhibetur, ſummi iſtius in terris Imperii, per rapaces homines in quatuor illis decantatis Monarchiis violentiſſime quondam exerciti. *Nullum*, ait Noſter, *in hoc Numiſmate vel punctum eſt, quod non examuſſim in formidabilem iſtam quadret poteſtatem.* Ecce! in adverſa nummi facie duo capita plane inſolito habitu cum quatuor conjunctis pone cornibus, immanique oris hiatu, ad horrorem compoſita, Imperia duplicis orbis deſignant: Orientis quidem, caput dextro, velut honoratiore loco, poſitum, cum Chaldæorum & Perſarum imperium ſit antiquius: Occidentis vero & Europæorum Imperiorum ſymbolum eſt caput ſiniſtro loco conſpicuum, nudo capillo & ad frontem denſo utrumque Græcæ & Romanæ Monarchiæ autorem referens: hac enim capilli forma & Alexander & Pompejus obveniunt. Similiter pileus iſte, quo prius caput exornatum eſt, barbaricus, vetuſtiſſimum Aſiæ populorum geſtamen, Attidis & Ganymedis Phrygiorum, Regumque Parthicorum inſigne noſcitur. Diſtenti belluarum in morem prædam appetentium rictus docent, cuncta ab his Imperiis abſorpta ac devorata fuiſſe: quatuor cornua vero ecquid aliud ſignificant, quam quatuor ſumma Imperia ſub tali ſpecie jam

TAB. II. Fig. 1.

TAB.II

Fig. 3.

Fig. 1.

Fig. 2.

jam olim Prophetæ Danieli per visionem divinitus ostensa? In aversa numismatis parte IV Monarchiæ adhuc manifestius portendi Nostro videntur, maxime propter quatuor animalia; cum totidem monstra, & alis instructa, & Monarchias pariter referentia, in Ezechielis atque Danielis vaticiniis describantur, quamvis hæc ipsa vultuum & corporum specie diversa fuerint. Etenim nec sine magna ratione sculptor hic singulis animalibus eandem Sphingis formam dedit, primo, ut ænigma hoc tractantium spectantiumque exerceret ingenia, deinde, ut indicaretur, Monarchias istas cuncta viribus suis inferiora comminuisse, haud secus ac Sphingis crudele monstrum infelices, ad ænigmata qui accesserint, conjectores unguibus dilaniasse fertur. Porro fluvii duo in alga procumbentes violentam regnorum, velut vi fluminis abreptorum, occupationem ab utriusque orbis potestate factam; aræ utrinque positæ divinos honores a Monarchis quæsitos indicant. Figura virilis, conspicua paludamento, lorica, clypeo, bipenni, ac potissimum galea pellicea, lupinum rictum (qui tamen apud Patinum in typo nummi haud extat) præferente, galea quidem iterum designat rapacitatem Monarcharum, toto vero habitu suo belli artes, robur laboremque exprimit; dum e contra muliebris figura stans, ac præter hastæ insigne prorsus inermis, lauream sedentis mulieris capiti imponens, Constantiam & pacis artes denotat, quibus præsertim Roma sibi Orbis terrarum imperium armis partum retinuit. Denique in ipsa figura muliebri sedente, qualis subinde Roma, atque imprimis Nova, in nummis exhibetur, summi Imperii summæque potestatis perfecta imago conspicitur. Hasta enim potentiæ, imo & divinitatis symbolum, paludamentum Imperii, modius in capite (quem Patinus pro turri agnoverat) Serapidis ornamentum, abundantiæ rerum omnium, gemmæ atque uniones in pectore & balteo, gloriæ divitiarumque insigne, quæ omnia ac singula in ista summa orbis imperia confluxere. Simillimum ad unguem huic numismati est alterum, quantum ad partem aversam; namque in adversa caput Alexandri M. visitur. Idque ad quatuor Monarchias itidem pertinere, autumat Noster & vultum Alexandri, tanquam inter

omnes

omnes orbis Monarchas longe illuſtriſſimi, merito præferre. In hoc nummo ſignum illud Ᵽ quod in nummis contorniatis compluribus occurrit, atque in hoc juxta frontem Alexandri eſt, explicatu alias difficillimum, promtius explicari non poſſe, ait, quam ſi pro inclito Conſtantini M. Monogrammate ☧ accipiatur, ut deſignetur regnum Chriſti, quod omnes iſtas Monarchias loco deturbavit. Verum non diſſimulat, interpretationi tali obeſſe, quod conſtans ubique numiſmatum delineatio & rei nummariæ peritorum teſtimonium aliam dant Monogrammatis formam: quare potius judicat, eo aut exprimi fauſtam illam & ſolemnem Populi Romani acclamationem, præcipue theatris & ludis conſuetam: FELICITER & ΕΙΣ ΑΙΩΝΑΣ, quæ exprimatur in his nummis voce PERPETUO, cujus literæ initiales ſint in iſto Monogrammate; aut artificis notam eſſe, conjectatur. Subjicit his quinque adhuc numiſmata, in quorum priori antica caput Alexandrinum cum diademate, poſtica raptum Sabinarum; in ſecundo, pars una Alexandri caput exuviis leonis indutum, altera Alexandri Bucephalum domantis, & Philippi Macedonis ac Olympiadis, parentum admirantium, figuras; in tertio averſa ſolis quadrigas, cum inſcriptione: SOLI INVICTO; in quarto adverſa faciem Alexandri, averſa STEPHANUM, ſeu STEPHANAM Athletam victrici in curru ſtantem cum laurea palmaque nobili, exhibent. In quinto demum Noſter iterum ſe Oedipum præſtat. Conſpicitur juvenis alatus rupi inſidens, dextra uvam tenens, læva colligens veſtem, quæ pectus tegit, ſed poſt nates expanſa eſt, inferioribus corporis omnino denudatis. Scilicet uva, & ſublata, detecto inguine, veſtis duo inſigniora Alexandri M. vitia, ebrietatem & amoris intemperantiam, alæ vero, *Alexandrum volare potuiſſe*, (v. Curt. *lib. VII cap. 11*) commonſtrant, eſtque hæc effigies vel, ut Imperatores de magna fortuna æquabiliter ferenda, vel, ut Athletæ de fugienda ebrietate & Venere admonerentur, exſculpta. Aut etiam ab Alexandro Severo, Macedonis æmulo, in ære perenni expreſſum eſt, quod idem, teſte *Lampridio*, in Alexandro condemnare fuit ſolitus. Cum vero omnia iſta Alexandri Magni Numiſmata

ſint

ſint ex genere contorniatorum, hinc ſubnata Noſtro *de nummis contorniatis* diſſerendi occaſio. Docet vero, non a civitate *Crotone*, ut quibusdam videtur, ſed a circulo artificioſo circuitum ambiente, appellatos eſſe; eum enim *tornum* eſſe dictum poſterioribus temporibus, quemadmodum hodie *Contorno* Itali, *contour* Galli vocant. (vid. *Patin. Introduct. ad hiſtor. numiſm. cap. 18.*) Recte Cl. *Morellius* in *ſpecim. univ. rei nummar. ant.* maximi moduli nummos, qui additum habent circulum, plerumque ex metallo flavo a contorniatis diſcernendos eſſe. Hi tortilem atque contractiorem circulum, illi latiſſimum habent atque planum, ex diverſo quandoque metallo. Contorniatis omnibus, poſtquam percuſſi eſſent, demum circulus eſt additus; & ſuperſunt nonnulli, quibus deeſt tornus. Tempus & cauſam percuſſorum hujus generis nummorum, ſilentibus vetuſtis Scriptoribus, per conjecturas ſolum aſſequi licet. Videntur maximam partem ſub iisdem Imperatoribus percuſſi, quorum vultus referunt. In uſum Athleticum inventos fuiſſe, typi plerorumque, nomina & imagines Athletarum & equorum fere comprobant. Peculiaris eorum eſt fabrica; neque in ullo S. C. nota comparet. Barbaram quodammodo fabricam *Morellius* haud merito dixit, cum in quibusdam perfectius artificium noſcatur. Idem, ob magnam omnium ſimilitudinem, putat uno tempore conflatos omnes: male: dantur enim quam plurimi in poſtica nummi vix inter ſe diſcernendi, quos tamen diverſo tempore percuſſos nemo dubitat. Nota iſta ℞ ac ejus loco quandoque ramuſculus, aut aliud ſignum, argenteis laminulis artificioſe repleta, in plerisque occurrunt, eaque ſigna poſtea in memoriam Victoriæ ab ipſis Athletis impreſſa eo credideris, quod ſatis multi ſunt, in quibus nihil ejusmodi peculiaris notæ cernitur. Operæ pretium duxit Noſter, *Patini* maxime judicio commotus, in unum faſcem colligere omnes contorniatos a præſtantioribus rei nummariæ Autoribus evulgatos, ſimul etiam nondum editos, qui ipſi obvenerunt, eorumque ænigmata ſingulari commentario illuſtrare, quem complectitur *Diſſertatio altera*. Incipit a contorniatis *Neronis Imp.* cujus ævo primum nata videntur ejus generis numiſmata, ut qui Princeps ludorum feſtivitati &

 auri-

aurigandi ſtudio ad inſaniam deditus fuiſſe traditur. Et complures ſequentium Imperatorum contorniati typos Neronianis exacte reſpondentes habent. Inter *octodecim* iſtius Imperatoris contorniatos Noſter exhibet *tres* ad ipſa archetypa diligenter delineatos, quos tamen ob rudius artificium Conſtantini M. tempore cuſos & revocatos judicat, cum olim ſub Nerone ſimiles eſſent percuſſi. *Veſpaſiani* contorniatus *unus* cum venatione ſiſtitur inter *Neronianos*, ob ſimilitudinem cum alio nummo ibi repræſentato. Sequuntur contorniati *Trajani viginti atque unus*, ex quibus notabiles imprimis, qui inſcriptionem habent: DIVO NERVÆ TRAJANO. Videntur enim in ſpectaculorum eorum memoriam cuſi, quæ teſte *Xiphilino lib. XV p. 256*, *Parthica nominabantur*, *& Trajani oſſibus in columna ipſius ſepultis*, *per multos annos*, *quaſi ſpectante eo*, *celebrata ſunt*. *Antonini Baſſiani ſex* numiſmata excipiunt *tria Alexandri*

TAB. II. Fig. 2. *Severi*, leonis ſpoliis Herculis in morem in nummis conſpicui: is enim ornatus Principi famæ & virtutum Alexandri Macedonis æmulo convenire videbatur, cum & Herculem Alexander generis ſui autorem ſecutus eſſet. Jam *Conſtantini M. duo*, *Honorii tres* contorniati producuntur, ac demum *Placidii Valentiniani duo*, quorum *alter* qua magnitudine, qua figuris, qua

Fig. 3. inſcriptionibus longe ſingularis atque eximius apparet. In adverſa parte eſt caput *Placidii Valentiniani*, peculiari diademate cinctum, ad pectus cum ſtola; a ſiniſtris palmæ ramus, cum inſcriptione: DN. PLA. VALENTINIANUS SPE. AVG. *Spectabilem Auguſtum* ſignari putat Noſter, niſi forte literæ SPE. male pro conſueto illo P.E expreſſæ ſint. Averſa pars ſiſtit organum hydraulicum majus, in cujus uſum aquam hauriunt miniſtri duo, hinc inde ſtantes; a ſiniſtris Terminum Solis radiatum appoſitum dixit Cl. *Bandurius*; ſed Noſter follem exiſtimat, qui arculæ organi ventum immittat; inſcriptio: PLACEA S. PETRI, ipſi ſuſpecta videtur, & conjicit legendum eſſe: PETRONI PLACEAS, prout in alio numiſmate *Salluſtii*, organum hydraulicum referente, inſcriptum eſt. Sed poſt recenſitos Imperatorum nummos *ſpicilegium* facit Noſter additque numiſmata *Neronis quatuor* alia, ut videtur,

reno-

renovata; *Severi duo*; *Alexandri Severi unum*; *Trajani quinque*; *Gordiani, Magnentii, Desiderii*, ſingulorum *unum*. Agmen claudunt nummi contorniati, in quibus *memoria & effigies Virorum doctorum, ſive Autorum veterum* exſtant. Repræſentantur hic, Princeps Poetarum, *Homerus*, 2 *Socrates*, 3 *Salluſtius*, 4 *Terentius*, 5 iterum *Salluſtius* ſatis barbare barbatus, cujus nummi averſa præfert perſonas togatas tres, quarum media organon, ut videtur, hydraulicum tenet, ad dextram ſtante tibicina, ad lævam viro ſe comiter inclinante. Putat ergo Noſter, aut Clariſſimum *Petronium Maximum* exprimi, qui *Placidio Valentiniano Aug.* offerat inſigne hoc munus, aut eſſe artificem, qui *Petronio* inventum ſuum dedicet, tibicina artem ſuam damnante. Inſcriptio eſt: PETRONI PLACEAS. 6 *Horatius* vultu juvenili decorus addito palmæ ramuſculo & floris, ſeu ſtellæ ſigno, e Muſeo Noſtri prodit. 7 *Idem Poeta* ætate provectior, nec ſine ruga ſenili, 8 *Apulejus*, 9 *Apollonius Tyaneus* delineati viſuntur. Denique Noſter de uſu contorniatorum numiſmatum & de tempore, quo percuſſa ſunt, paucis addit, ea, non in uſum monetæ, ſed in memoriam ludorum Circenſium facta eſſe. Circulum ſeu tornum, qui pleraque ambit, ad circum alludere, temporibus vero Conſtantinorum maximam partem illa, quæ hodie ſuperſunt, procuſa, vel revocata exiſtimat. Conjecturas has diverſis quidem nummis confirmat, de quibus plura dicere ſuperſedemus. Enimvero, quæ ſupra e Diſſertatione priori de IV Monarchiarum ænigmate, adeo ingenioſe detecto, indicavimus, ad judicium de inſolita prorſus doctiſſimi *Havercampi* vi divinatrice formandum, affatim ſufficere lectoribus noſtris poterunt.

TAB. II. Fig. 4.

Fig. 5.

D. F. C. C. ANNOTATA QUÆDAM AD eaſdem Cl. HAVERCAMPI Diſſertationes, ac de numiſmate Alexandrino abſtruſiore & de nummis quibusdam contorniatis aliis Conjecturæ.

NOn equidem invideo, miror magis divinationes a Cl. *Haver-*

vercampo, tum de abſtruſo illo Alexandri numiſmate, tum de aliis nummis contorniatis, adeo ingenioſe prolatas. Nolim ego me explicandis his ænigmatibus Oedipum offerre, nec tamen facile inducar ad credendum, quantumvis perplexa ſint iſta antiquitatis monumenta, latere in ipſis ejus generis myſteria, qualia quidem Vir doctus credidit. Sunt enim, ſi quid judico, a Romanorum ingeniis moreque, quem in nummorum figuris tenuere, prorſus aliena. Symbola quidem Romanis nummis familiaria & hieroglyphica nonnulla ſatis novi, eaque maximam partem in præſtantiſſimo opere *de uſu & præſtantia numiſmatum* excellentiſſimus harum rerum interpres & judex, *Ezech. Spanhemius*, ſigillatim enarravit: ſed ænigmata vero adeo recondita, &, quod maximum, res ipſis Romanis olim ignoratas, velut quatuor orbis terrarum Monarchias earumque ſymbola ſacra, figuris parum convenientibus obvolventia, nunquam ego auſim nummis Romanis affingere. Pleraque in nummis & inſcriptionibus antiquis ænigmata nobis videntur, quæ ſuo quidem ævo aperta planaque fuerunt omnibus, nobis vero propter defectum hiſtoriæ, rituumque quorundam veterum cognitionem nondum ſatis excultam, admodum difficilia explicatu ſunt atque exercendis conjectando ingeniis materiam præbent. Verum in conjecturis capiendis ſectari oportet ingenium Romanis proprium moremque populi, quem in momentis rerum ſuarum publicis ſervavit, illam gravitatem priſcam, & ſingularem antiquitatis obſervantiam, quæ figuras, formas, ſymbola, formulas, inſcriptiones ſive patriis, ſive peregrinis ſacris, magiſtratibus, officiis, rebus geſtis, virtutibus, artibus, fœderibus, paci, bello, ſingulis denique rebus æterna celebritate dignis antiquitus aſſignatas cuſtodite retinuit, nec Ægyptiacam rationem, ea, quæ ad doctrinam morum humanorum, aut ad artium diſciplinas, vel ad hiſtoriam mundi ſpectant, hieroglyphicis exprimendi, maxime in nummis, unquam adſcivit. Et quamvis nummorum, quos *contorniatos* vocant, ea ſit conditio, ut maximam partem ſeculo in barbariem jam inclinato cuſi, aut revocati, & ignobilius artificium & inſolitas præ aliis Romanorum figuras multi referant: ego tamen & in his

his imitationem moris prisci ac sæpenumero publicorum nummorum repetitos typos invenio, ac in plerisque nihil abstrusi esse, nisi studio quæratur. In obscuris veterum monumentorum igitur multa circumspectione, varia sedulaque contemplatione opus est, atque figuræ, vel inscriptiones revocandæ sunt prius & examinandæ ad ritus nobis cognitos, ex quibus aliquid luminis nancisci posse videntur, antequam ad incognita provolemus, ipsique divinemus animo, quæ veteribus in mentem unquam venisse, posthac aliis ægre persuadere valeamus. Quodsi nulla antiquitatis cognitio ad monumentum aliquod lucem præstare videatur, desperato successu, satius crediderim divinationes antiquitatum & historiæ suffragio destitutas supprimere, suamque in conjectando tenuitatem profiteri, quod nec *Patinus* erubuit, quam harum literarum intelligentibus sese deridendum dare. Jam olim clarissimus reique nummariæ peritus Vir, *Joh. Henr. Eggelingius*, ad explicanda numismata illa Alexandri M. ut *Havercampus* vocat, *Patini* desiderio excitatus accesserat, datisque ad summum hunc Antiquarium literis nummos eos retulerat ad Neronem Imperatorem, cujus & figuram, & mores, & quævis huic Principi apprime familiaria obscuris istis adeo formis expressa credidit: quas quidem suspiciones a *Patino* erudite solicitatas alia epistola tueri ac ulterius adstruere, & omnem disquisitionem per epistolas agitatam postea evulgare nullus dubitavit. Et fateor sane quantumcunque dubiorum *Eggelingianis* suspicionibus obstet, ac licet numismatibus illis rectius inspectis parum conveniant, eas tamen ex antiquitate ac historia Romana depromtas eoque nomine non omnino improbandas esse. Luculenter de iisdem dictum est in Actis his *A.1684 p. 38*, adjectis Celeberrimi *Felleri* olim nostri doctissimis conjecturis, quas hic loci repetere non vacat. Id e re erit memorasse, numismata hæc Alexandrina jam a *B. Fellero* tributa esse vel Caracallæ, vel Alexandro Severo, inclytis apud Historiæ Augustæ scriptores Magni Macedonis imitatoribus. Credo enim, ad alterutrum optima ratione hæc numismata referri. Alexandrum Severum *Lampridius* diserte testatur, *Alexandri figura nummos plurimos figurasse, & quidem electreos aliquantos, plurimos vero*

aureos. Et quid vetat ſuſpiciones, poſt variam antiquitatis Romanæ penſitationem horumque numiſmatum cum aliis collationem, meo ingenio ſubnatas exponere? etſi nolim tam arrogans videri, ut meliora ſim doctiorum virorum conjectationibus in medium allaturus. En! *patet ingeniis campus.* Et quod *Havercampo* licuit, mihi quoque integrum fore, puto. In nummi Alexandrini prioris adverſa parte certo ſatis mihi videor perſonas duas Scenicas (quales & *Eggelingius*, licet admodum dubitanter, agnovit,) conſpicari, unam virilem, alteram muliebrem. Nihil certe in his figuris, quod non perſonis Scenicorum Romanis exacte reſpondeat. Ora dum adſpicis hiantia, recordare notiſſimi loci, quo *Lucianus* Tragœdum deſcribit: *Tragœdus eſt homo, altis calceis, ſeu cothurnis incedens, larva ſuper caput, vel frontem extante, ore biante, non ſecus, ac ſi ſpectatores devorare vellet.* Hinc apud *Juvenalem:*

- - - - - *perſonæ pallentis hiatum*
In gremio matris palleſcit ruſticus infans.

Et *Martialis* de perſona Germanica:

Sum figuli luſus, Rufi perſona Batavi,
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Cumque frontem animadvertis gibberam & prominentem, præſertim in perſona virili, memineris apud *Nonium* extare verba *Varronis: Item, Tragici prodeunt capite gibbero, cum antiqua lege ad frontis ſuperficies.* Quo reſpiciens & *Lucianus* larvam *ſuper frontem* in Tragœdo *extare* dixit. In perſona muliebri maxime conſpicuus eſt ille capillamenti ornatus, altius ſuper caput eminens, quem ὄγκον appellatum, & literæ Λ figuram habuiſſe, *Julius Pollux* ſcribit: ὄγκος δέ ἐςι τὸ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον ἀνέχον εἰς ὕψος Λαμβδοειδὲς τῷ σχήματι. Certe figura iſtius faſtigii clarius, quam in hoc nummo, exprimi vix potuiſſet, cui prorſus ſimilem in inclyto marmore Apotheoſeos Homericæ Tragœdia ſuſtinet. Sed & ſpiras crinium contortas atque in altum exſtructas ſatis diſtinctim licet agnoſcere; nec magis obſcuræ ſunt quatuor plectæ, pone larvam muliebrem prominentes, itemque coma infra genas diffluens. Is vero perſonæ muliebris ornatus non a theatro ſolum, ſed e conſueta

prorſus

prorsus feminarum comam in sublime struentium consuetudine apud Romanos desumtus est, qua de *Juvenalis*:

- - - - *tot adhuc compagibus altum*
Aedificat caput.

Alibi *suggestum comæ* vocat. De eodem more *Apulejus* Met. II: *Quid cum frequenti subole cumulat verticem, vel prolixa serie porrectus dorsa permanat?* Et *Tertullianus* de cultu feminar. *cap. 7: Affigitis nescio quas enormitates sutilium capillamentorum, nunc in* galeri *modum, quasi in* vaginam capitis & operculum verticis, *nunc in cervicem retro suggestum.* Quodsi personas *Terentianas* a literatissima Daceria e vetustis membranis repræsentatas cum hoc numismate comparare velis, dic sodes, quid est in figuris adversæ partis, quod non exacte larvis istis theatralibus respondeat? invenies ibi & capillos fronti personæ virilis, assutos, & oculos factitios, & reliqua, quæ modo descripsi. Apage igitur cum ænigmatibus horribilium Manducorum, Orientalis illius atque Occidentalis; apage cum quatuor cornibus, cum pileo Orientalium populorum gestamine! Vides enim genuinum personarum Romanis usitatarum habitum ornatumque. Sed, inquis, personæ quid in numismate? Et sane miror, præclarissimam *Spanhemii* industriam fugisse nummos, in quibus apparent personæ, qui licet numero sint exigui, observationem tamen & lucem merebantur. Sit impræsentiarum satis adduxisse nummum Neronis, in quo adversa caput Imperatoris laureatum, aversa hominem præfert, qui personam barbatam, mole satis enormem, ambabus manibus in altum extollit, quam Panos larvam esse, ac in nummo propter Lupercalia huic Deo sacra, Nerone præside celebrata, extare conjectat *Pedrusius* Talis & Sileni persona cornuta barbataque in Catinensium nummis apud *Parutam.* Item nummus Pansæ a *Fulvio Ursino & Laur. Begero* aliisque exhibetur, in quo persona est, significans ludos scenicos a Pansa datos. Multiplex personarum apud Romanos usus, quo de satis constat, in triumphis, in ludis solemnibus, facit, ut neque in aliis nummis, neque in contorniatis, ludorum memoriæ causa percussis, signatas larvas demirer. Quid vero si peculiarem causam personarum

in hoc numiſmate comparentium forte inveniamus? Contemplemur modo averſam nummi faciem. Eam vero vix quiſquam antiquitatum peritus paulo diligentius inſpexerit, quin illico in figura media ſedente muliebri agnoſcat Reginam Iſin. Eſt in capite modius, ſolitum ejus Deæ ornamentum, abundantiæ & fœcunditatis ſymbolum; habitu comparet ſtolata, ipſi certe proprio, quo ejus, tanquam Lunæ, quacum idem credebatur Numen, occultatio, dum Solem ſequeretur, indicata fuit; ſceptrum, quod læva gerit, ſublataque dextra imperium ejus in ſidera reſque ſublunares denotat. Idem plane habitus Iſidis noſcitur in nummo Smyrnæorum, qui ad hunc Menſem Tab. II fig. 10 ſpectantium oculis ſubjicitur, excepto, quod in hoc ſtans dextraque ſceptrum gerens exhibetur. Sphinges autem quid quæſo inſoliti præferant, Deam origine Aegyptiam ſuſtinentes, & quæ ſub ſtatua Iſidis ſedentis quoque viſuntur apud *Boiſſardum* T. III n. 57? Et Iſidem curru vectam a Sphingibus duabus nummus Juliani Imp. repræſentat apud *Patinum* Numm. Imp. ær. med. *pag.* 482. Ad ſiniſtram Reginæ cernitur figura muliebris capite turrito, haſtam læva tenens, dextra lauream imponens capiti Deæ. Optime quidem laurea convenit Numini DOMINÆ VICTRICIS, ISIDIS VICTRICIS & TRIUMPHALIS, qualis in marmoribus antiquis paſſim celebratur. In Smyrnæorum nummo ei lauream porrigit Victoria. Sed noſtro in numiſmate Victoriam e muliere turrigera auguſtioris formæ ego non effingam. Magis probabile, Deam Romam, aut Genium Urbis eſſe, Reginæ Iſidi honores conſecrantem. Ad dextram adſtat figura virilis bipennem, Smyrnæorum inſigne, quod & Patinus, & alii agnovere, & de quo tot ex nummis res certa eſt, gerens, eoque ſatis manifeſto Iſidis apud Smyrnæos cultum deſignans. Facile jam de aris utrinque poſitis affirmaverim, iis Romanum & Smyrnenſem Deæ cultum indicari, & fluviorum in alga inferius procumbentium ſimulacra, alterum ad Tyberim, alterum vero ad Meletem fluvium Smyrnæorum, variis nummis, ut Homeri, apud *Patin.* Num. Imp. ær. med. *pag.* 9, & Neronis, ap. *eund. pag.* 119, percelebrem, referri debere. De ſacris vero Iſidis Romam deportatis res notiſſima eſt,

TAB. II. Fig. 10.

eaque

eaque & præcedentibus Imperatoribus Romanis, teste *Suetonio* in Domit. *c. 12*, & *Lampridio* in Commodo, *c. 9*, & maxime omnium Caracallæ cordi fuerunt, quem majori longe celebritate, quam antea factum erat, & reverentia Deæ cultus auxisse, adeo quidem, ut sacra Isidis prorsus Romam detulisse & videretur, & diceretur, *Spartianus* scribit in Caracalla, *c. 9*. Quid ergo mirum, in hoc Alexandri Severi, aut fortasse ipsius Caracallæ numismate communia Romanis cum Smyrnæis facta Isidis sacra conspici? cujus communicationis & honoris eo nomine Smyrnæis in publico monumento designati causa, præter alia ejus urbis in populum Romanum officia, insigne meritum fuit Smyrnæorum, qui primi inter Asiæ populos templum *Urbis Romæ* erexerant, ideoque omnibus Asiæ civitatibus prælati templum Tiberii statuendum olim impetraverant: *Tacitus* Ann. *IV, 56.* Jam id memoria repetendum, in honorem Isidis primos ludos scenicos, celebres illos Megalenses, factos semperque continuatos esse, imo vero posteris temporibus pompam tanta schematum & personarum diversitate institui solitam fuisse, ut vix alia in solemni festivitate plura simulacra & commenta larvarum conspecta sint. Meretur hanc in rem scriptor ejusdem ætatis, cujus forte hic nummus, exaudiri, *Apulejus*, Met. *XI. Ecce*, inquit, *pompæ magnæ paullatim procedunt anteludia, votivis cujusque studiis exornata pulcherrime. Hic incinctus baltheo militem gerebat; illum succinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant; alius soccis subauratis, indutus serica veste, mundoque pretioso, & adtextis capiti crinibus, incessu perfluo feminam mentiebatur: porro alium ocreis, scuto, galea, ferroque insignem e ludo putares gladiatorio procedere. Nec ille deerat, qui magistratum fascibus purpuraque luderet: nec qui pallio, baculoque, & baxeis, & hircino barbitio philosophum fingeret: nec qui diversis arundinibus alter aucupem cum visco, alter piscatorem cum hamo induceret.* Ex his probabilem satis personarum in hactenus descripto numismate expressarum occasionem dilucere puto: quorum vero hominum vultus iisdem repræsententur, ut ego definiam, exigi nullo jure potest. Quodsi tamen personas Alexandri & Olympiadis, quo-

rum capita simili positu in gemmis obveniunt, & quos in scenicis ludorum apparatibus isti Principes Alexandri Macedonis æmuli dubio procul non sine oblectamento singulari produxerunt, velis agnoscere, non intercedo. Neque obest deformitas illa & truculentia quædam in larvis his conspicua, cum ea vultuum forma in personis scenicis omnino usitata ac propter morem scenicum plane adhibenda fuerit. In altero numismate adverso personarum loco extat caput Alexandri, in quo Princeps ejus admirator fortassis ipse suos vultus effigurari voluit. Signum autem illud ℞, & huic alteri nummo Alexandrino & aliis contorniatis adjectum, interpretor notam RESTITUTIONIS, ex literis R & E more artificum ita conjunctam, ut superior linea transversa literæ E fulcrum posterius in litera R omissum suppleat. Renovatos enim plerosque contorniatos esse, qui hodie supersunt, & artificium, quo procusi sunt, recentius satis manifesto prodit, & nummariæ rei periti testantur omnes, qui & *revocatos* fere eosdem appellare solent, quos alias *contorniatos* vocant. Novi quidem, aliam esse restitutionis notam in nummis per Trajanum aliosque Principes restitutis: sed in recentiori hoc numismatum genere eoque singulari facile novi quidquam & inusitati vel in hac etiam nota factum esse potuit. Nunc pergam, cum pace doctissimi *Havercampi*, ad alias ejus de nummis quibusdam contorniatis obscurioribus conjecturas, nec tamen omnes attingam, sed extantiores, & de quibus monere operæ pretium erit. Quam ob causam malit Vir Cl. *pag. 39* in nummo septimo Alexandrino, qui aversus juvenem alatum rupi insidentem, uvam tenentem manu, veste ad pectus reducta, exhibet, ænigma quærere & symbolum vitiorum, quibus Macedo gloriam rerum gestarum obscuravit, tandem ibi deprehendere, quam Daciæ Genium in rupibus suis sedentem atque insigne alterum DACIÆ FRUGIFERÆ uvam dextra præferentem agnoscere, ego quidem non perspicio: alæ enim & vestis pectori juvenis addita, quæ in aliis Daciæ Genio signatis nummis haud observantur, formam Genii habitumque parum immutant. Inter numismata Neronis occurrit unum, in quo serpens est in gyros suos arrectus juxta arborem ad aram incensam

ſam accedens, cui prorſus ſimilia duo inter Neronis & Trajani numiſmata ſunt, niſi quod in ara ignis loco noſcuntur in his poſtremis fruges. Neque in ullo eorum aliud mihi ſuſpicari licet ſymbolum, præterquam Æſculapii, cujus ſacra hic repræſentantur, addita lauru, qua & ipſe coronatus effingi ſolebat, & quæ ipſum, tanquam ejus Patri ſacra, optime decet: laurus vero in ſecundo Neroniano ſatis diſtincte expreſſa eſt. Quid quæſo horum numiſmatum figuris cum angue Neronis fabuloſo, ad quem *Havercampus* applicat? & quid, ſi hoc foret, idem typus in contorniato Trajani ac in nummo alio Alexandri Severi, ubi ſerpenti addita inſcriptio: ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΝ, quem illuſtrat *Spanhemius*, Diſſert. III. *oper. min. pag.* 183. Inter nummos Trajani eſt, in cujus averſa Trajanum deſignari credit ſpecie Numinis marini, tanquam Neptunum Regem, indicio ſceptri, quod geſtet, & Delphini ad latus ei ludentis, itemque Tritonum, quos nudas iſtas figuras ſemiexſtantes ex aquis eſſe exiſtimat. Videtur ipſi Princeps Romanæ Reip. puppim, referentem ſe in mare, a ſcopulis longe impellere; treſque viros, qui in ipſa conſpiciuntur navi, putat indicare triplicem Reip. ordinem, Senatorium, Militarem, Plebejum, qui omnes Trajanum ut Deum venerentur, maxime unus ad pronam navis ſeſe devote inclinans. Hem! ego quidem virorum in navi renitentium geſtus & vim a figura proram arripienti intentatam repellere conantium habitum facilius, (quippe & medius telum attollit,) quam venerabundorum geſtus poſſum animadvertere. Equidem & ipſe Vir doctus mutavit ſententiam, poſtquam integriorem iſtius typi delineationem opportune nactus fuit, in *addendis* exhibitam, ubi expreſſiſſima imago Scyllæ, extante utero fœdatæ, *latrantibus inguina monſtris*, navim manu trahentis, cui egregie aptatur deſcriptio *Virgiliana* Æneid. III v. 424:

TAB. II. Fig. 7.

TAB. II. Fig. 2.

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exertantem & naves in ſaxa trahentem,
Prima hominis facies & pulchro corpore virgo,
Pube tenus, poſtrema immani corpore Piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.

In hoc typo nemo non deprehendet manifesta naufragii imminentis indicia, tabulas hominesque navi excussos in fluctibus jam natantes, viros autem in puppi proraque adhuc stantes, avertendo fatali discrimini totis viribus intentos atque occupatos. Adversa alium Principem præfert, Alexandrum Severum. Quid vero sentiendum de ratione hujus typi ad ludos Circenses spectantis reddita: *sicut periti nautæ esset flectere & circumagitare ratem, ne scopulis Scyllæ & Charybdis illideretur, ita & aurigæ exercitati fuisse bene flectere, ne metam impingeret currus & ipse volveretur cum maximo periculo in terram, præmio, & quandoque membris & ipsa vita orbatus?* Certe figura Scyllæ non in solis contorniatis, sed & in aliis Romanorum nummis obvia est, ut in illo Sexti Pompeji, in quo *Maronianæ* descriptioni adeo consentanea visitur, ut illius nummi circa eadem tempora percussi interpres divinus Poeta extitisse videatur *Spanhemio* Diss. III *op. min. pag.* 228. Et *Tristanus* quoque singularem nummum Tarsensium eodem monstro signatum evulgavit.

TAB. II. Fig. 6. Elegans & spectabilis est nummus, in cujus aversa Bacchi triumphum, tot veterum monumentis inclytum, dilucidiorem spectare licet, quam in aliis contorniatis Trajani & Neronis. Quæ in area nummi inferiore sunt capita, quorum in medio uvæ botrus, se respicientia, *Havercampo* designant aut Orientem & Occidentem, ob uvarum nobile inventum a Baccho utrique Orbi subministratum, aut æternitatem Imperii Romani, aut ludos scenicos, ut larvæ dicendæ sint, non capita. Verum Occidens & Oriens non se adspicerent, quin occipitium potius obverterent; magis probabile, larvas esse, quæ ad Bacchi sacra & insignia pertinent, atque hinc uvæ rectissime apponuntur. Notum enim, in Bacchi celebritate larvas esse gestatas, quæ Penthei stragem significarent, & Baccho a scenicis jam emeritis suspensas fuisse personas. Omnino hic nummus comparari meretur cum elegantissimo sarcophago Hortano, in quo & personæ illæ, & alia in Orgiis Bacchicis celebria visuntur, cujus figuras & illustrationem dedimus in Actis Anni superioris *pag. 63*, ex Celeb. *Fontanini* Antiquitatibus Hortanis.

TAB. II. Fig. 3. Maximi moduli numisma Placidii Valentiniani dignum est longiori commenta-

tione,

tione, quam qualem hæ paginæ admittunt. Bene se habet ad illam *Havercampi* suspicio, fortassis male scriptum esse in titulo Augusti: SPE pro consueto P. F. id est, *Placidiæ Filius*: sed & nomen *spectabilis* recte convenit Valentiniano, ut forma speciosa & venusto membrorum habitu imprimis *spectabili* dicto. In aversa posses legere: PLATEA S. PETRI, ut *Camelus* exhibet in nummis Reginæ Christinæ. Constat, quam frequens sit in nummis & marmoribus literarum C & T permutatio. Nec organon hydraulicum tam accurate expressum est, ut puteus cancellis munitus, jussu Valentiniani Romæ fortassis in illa platea erectus, non possit videri. Certe non tibiæ, sed cancelli videntur puteo circumdati, & aqua prosiliens melius puteo convenit, quam instrumento hydraulico, & homines cum perticis utrinque adstantes magis aquam exantlantibus, quam organon agitantibus similes apparent. In antlias publicas condemnatorum mentio fit apud *Suetonium* Tiber. *c.51*, & apud *Artemidorum l. c.50.* Terminus cum capite radiato vel Solis terminus, vel statua alicujus Sancti probabilius dicetur, quam follis: ecquid enim hydraulicæ machinæ, cui ventum aquæ ministrant, cum follibus? Sallustii nummus vultum Crispi barbatum typo prorsus absurdo exprimit, tristi morientium literarum indicio: aversa ejus pars adeo quidem abstrusa est, ut *Patinus*, qui ipsum olim possidebat, *explicare hunc, quam emisse durius esse*, fassus sit, Thes. numism. Ill. *Mauroceni pag. 89*, quo loco similem prorsus Crispi effigiem barbaram in contorniato sistit cum aversa, in qua SOL ORIENS in quadriga veluti triumphans cernitur. Minus hic ausim ego, quam in superioribus. Quodsi tamen libere profitendum sit, quid suspicer, vix puto, quidquam hujus nummi ad Petronium Maximum spectare. Neque enim ulla, præterquam ex nomine Petronii, conjectura est, ea ætate cusum fuisse, nec aliquid isti viro Consulari aptum ex epigraphe possis exsculpere, nisi *Havercampianam* explicationem velis amplecti & Imperatori, eximium munus, organon hydraulicon, acceptanti, affingere verba: PETRONI PLACEAS, quasi dicat: *Jucundus mihi sis, meritoque placeas, Petroni, muneris oblati nomine*: Du magst mir ein Ehren-Mann seyn rc. Bellulam, bellatulam

TAB. II. Fig. 4.

tulam inventionem! Mihi videtur inscriptio hæc plane similis esse illis: URSE VINCAS, EUTYMI VINCAS, quæ in Constantini M. & in Honorii contorniatis leguntur: & credo, fuisse Athletam quendam nobilem, nomine Petronium, quem voto & gratulatione prosequitur nummus, ut propter obtentam victoriam & in præsens & in posterum placeat. Quicquid illud rei est, quod figura media tenet, id autumo præmium esse, victori destinatum, atque tibicinem Circensem adstare laudes honorati ebuccinaturum, quem etiam in Trajani nummo agnosco velut gratulantem Athletæ, qui ibi nudus laurea palmaque nobili gestiens, seque magnifice efferens, comitatus alia persona togata, plane ut in Sallustiano nummo, exprimitur. (Vid. apud *Havercampum* in *addendis pag.* 142 indigna satis ejus interpretatio.) Verum temperandum est ingenio calamoque, ne, dum ad duas annoto, tertia de contorniatis dissertatio evadat, cui certe non spicilegium, sed messem relictam sentio. Permulta enim elegantia & interpretem provocantia ejus generis numismata *Patinus* protulit in Thesauro Numism. Ill. *Mauroceni*, quorum ibi parca illustratione & brevi perfunctus est, quem librum certe *Havercampus* non inspexit. Et quam præstantes eosque numero haud paucos conturniatos asservat Serenissimi Ducis Saxo-Gothani FRIDERICI I nummophilacium incomparabile! quos thesauros auspiciis Sapientissimi Principis sibi recludendos incredibili aviditate pridem exoptat orbis literatus. Ceterum de origine & usu numismatum contorniatorum eorumque forma diversa mallem dicta esse a Cl. *Havercampo*, non vulgaria ista, sed propiora magisque luculenta, qualia *Patinus* passim annotavit, quæque stimulum addunt, ut ipsi fortassis aliquando periclitemur ingenii vires, si Deus ad hæc magis otia fecerit.

RICHARDI MEAD, MED. DOCT. COLL. Medicorum Londin. & Reg. Societ. Socii, Oratio Anniversaria Harvejana. Adjecta est Differt. de Nummis a Smyrnæis in Medicorum honorem percussis.

Ex

(Lugduni Batav.) ex officina Bouteſteiniana, 1725, 8 maj. Pl. 5½ 3 tabb. æneis.

UT pietate, qua erga bene quondam de ſe meritos ſeſe teneri ſenſerat Londinenſe Medicorum Collegium, rite defungeretur Autor Celeberrimus, aptius nullum poterat invenire dicendi argumentum, quam ſi artis ejus, quam favore atque munificentia illi ſua dignam cenſuerant, honores, per omnem terrarum orbem certatim exhibitos, anniverſaria commemoraret oratione. Neque vero difficile eſſe poterat maxime conſpicua de ampliſſimis arti medicæ plurimas apud gentes ex merito tributis honoribus deprehendere teſtimonia. Quod enim altius apud Ægyptios conſcendere potuit faſtigium, cum ne Reges quidem ipſi medicinam facere, infra dignitatem ſuam exiſtimaverint? Quanta vero apud Græcos ejus fuerit reverentia, præter illam Athenienſium legem, qua, ne quis ſervus neve qua fœmina medicinam diſceret, cautum fuerat, florentiſſimæ Medicorum ſcholæ, quas inter Rhodia, Crotonienſis, Cnidia, Smyrnæa & Coa imprimis, ab Hippocrate, qui ex eadem prodiit, præ ceteris nobilitata, eminent, poterunt evincere.

Neque nullius argumentum eſt momenti ſolicitum Medicorum per nummos in eorum honorem cuſos memoriam conſervandi ſtudium, quod nummus æque ex Regis Galliarum theſauro depromptus, *& in fronte libelli conſpicuus*, Divi ſenis imagine a Cois ſignatus, ac Smyrnæenſes potiſſimum nummi, magno in Diſſert. adjecta ſtudio Medicis ab Autore vindicati, teſtantur. Sed elatos tantis honorum monumentis animos facile retundere poſſe videbatur inſignis adeo Medicinæ Romanam apud gentem contemptus, ut mancipiis illam exercendam reliquerint. Quam tamen malevolorum fabulam ita confutat, ut & parum arti ſalutari, ſi a gente bellicoſa & rudi ſerius exculta fuerit, dedecoris attuliſſe oſtendat, & prolata ab adverſariis argumenta robore ſuo deſtitui evincat. Fatetur equidem, inter multos, qui illo tempore e Græcia Romam quæſtus cauſa transmigrabant, nonnullos fortuna & ingenio tenues, quo facilius, quæ obſtare ſolent peregrinis, ſuperarent, in Patrum ſe clientelam contuliſſe, & quamvis manu potius quam medicamentis curarent,

rent,

rent, Medici nihilominus nomine aſſumto, donec civitatem aſſequerentur, ſervos egiſſe; unde poſtea hanc, quod ſervis tantum & libertis relicta ſit ars ſalutaris, fabulam contexendi anſam nonnulli arripuerint. Quorum in cenſum Autor quoque Muſam Auguſti Medicum præter meritum forte refert, cum & facta ejus & honores, quibus a Principe, Senatu & plebe non ipſe modo, ſed propter ipſum reliqui omnes Medici mactati ſunt, alia quæque de ejusdem indole & conditione ſuadere videantur. At vero Romanos quoque illam ſectatos eſſe, Caſſiorum, Calpetanorum, Arruntiorum, Albutiorum & imprimis Rubriorum exemplo docet, quorum in nummis anguem, Deæ Salutis ſignum, monumentum, ut videtur Autori, familiæ ſibi Medicinæ laudem vindicantis, conſpicimus, quod Patinum & Vaillant, inter alias hujus ſigni cauſas longius petitas, non advertiſſe miratur. A Romanis ad Arabes defertur, quos apud ſolos fere, inter fœdam reliquarum gentium barbariem, ut ceterarum, ita hujus quoque artis ſcientia permanſit, tanti ab illis habita, ut conſiliarii, imo affines Regum eſſent Medici, & quindecies centena millia drachmarum, docente MS. Arab. Oſaibeæ de vitis Medicorum, Imperatoris Medico annuo ſtipendio fuerint. Ad recentiora, quibus litteræ & ſtudia efflorescere denuo per Europam cœpere, tempora dum oratione ſua properat, multis equidem in terris varios artem medicam honores obtinuiſſe, varia itidem Collegia ejus promoviſſe incrementa, largitur; nusquam tamen honoratiorem, quam apud Anglos, extitiſſe, nullumque Collegium (quorum ipſe tamen verborum invidiam deprecatur) Virorum ingenio & doctrina excellentium Londinenſi Medicorum Collegio fuiſſe feracius, arbitratur. Inde cujus rei cauſa hæc præfatus erat, in Harveji & reliquorum, quibus fundum, privilegia & reditus ſuos debent, laudes exſurgit, poſteriſque illorum munificientiam, & pro conſervanda Collegii gloria curam imitandam commendat. Ne vero gratis in oratione ſua aſſeruiſſe videatur Cl. Autor, nummos quondam in honorem Medicorum eſſe percuſſos, in adjecta Diſſert. varios Smyrnæ circa Æſculapii templum erutos, & ſecum a Rev. Edmundo Chishull, qui eosdem ad Medicos ſpectare ſtatim ſuſpicatus fuerat, communicatos

nicatos exhibet, & cum hactenus, si qui forte illis similes in rei nummariæ peritorum manus inciderint, expressa in illis nomina magistratuum, quod Smyrnæ pariter ac aliis in Græciæ civitatibus non infrequens erat, esse existimaverint, non infelici illos conatu Medicis vindicat. Primus illorum in adversa area, caput muliebre laureatum sistit, quod, rejecta aliorum, Apollinem hic agnoscentium, sententia, Hygiæ Æsculapii filiæ caput Autori esse videtur. Etsi enim non male Apollo, & ipse Medicinæ Deus, ad vindicandos hos Medicis nummos, inserviret, huic tamen sententiæ & lauream, qua non Medicus sed Musagetes Apollo ornabatur, & caput imprimis muliebre obstare censet. Nunquam enim muliebrem Apollinem a quoquam Poetarum esse descriptum, meminit, licet non raro lyram tractanti muliebris habitus tribuatur. Rejicit igitur illud antiquariorum figmentum, quo Apollinem semper juvenem pro Apolline muliebri, aut caput ignotum pro Apollineo venditant, & Hygiæ caput esse eo magis sibi persuadet, quod Æsculapio, cum quo communem illa Smyrnæ cultum nacta erat, juncta est. Siquidem aversa area: ΣΜΥΡΝΑΙ-ΩΝ ΞΕΥΞΙΣ: quod Medici Herophilei Smyrnæ degentis nomen interpretatur, inscripta, simulacrum Jovis Æsculapii, sedentis, caput strophio revincti, palliati, smilam, seu gladiolum chirurgicum, manu sinistra tenentis, dextram labio admoventis conspicitur. *Cujus a dextro latere baculi protensi apex*, ante pectus astrum eminet. Eadem & reliqui eum nummi figura exhibent, præterquam quod astrum, in hoc Zeuxidis, Iatrodori item & Athenagoræ nummis conspicuum, in Hicesii, Metrodori & omnibus, quos nactus est, Erasistrateorum nummis deficiat; unde peculiare Herophileæ forsan scholæ signum hoc fuisse astrum suspicatur. In aliis, iidem caput muliebre, altera vero ex parte Isidis sacra, palmæ scil. ramus, & ex cavo ære manus sinistra deformata, porrecta palmula comparent. Tertium denique genus nummorum in adversa caput turritum matris Deorum Sipylenæ, tutelaris Smyrnæorum Numinis, & in aversa simulacrum Reginæ Isidis, ejusdem cum Æsculapio in arte medica peritiæ, exhibet. Hos itaque nummos a sacerdotibus Æsculapii & Isidis iisdemque urbis Medicis, finitis horum numinum ludis solemnibus, cusos, su-

TAB. II. Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

isque nominibus, ad conservandam dignitatis suæ memoriam, signatos esse, ex Deorum, Medicinæ præsidum, simulacris & insignibus arguit. Horum denique ectypis varios ad Æsculapium, Hygiam, Telesphorum & Apollinem Medicum spectantes, qui ulla ratione uberiorem suis lucem fœnerari poterant, adjecit, & in notis multifario antiquitatis apparatu refertis uberius explicavit.

JOHANNIS MARCKII FASCICULUS DISsertationum philologico-exegeticarum ad selectos textus Veteris Testamenti.

Lugduni Batavorum, apud Abr. Kallewier, 1725, 4. Alph. 5 plag. 3.

QUi quamplurimas jam emisit Dissertationes exegeticas, certa collectas in Volumina, quorum ultimum A. 1721 p. 237 recensuimus, is, nonnisi una cum corpore depositurus interpretandi sacri codicis studium, novum earum volumen nunc inferit bibliothecis Theologorum. More suo etiam hic exhibet Disputationes viginti quinque, quarum *prima*, ad *Genes. XI*, veterem *de confusione labii Babelica* sententiam strenue tuetur, diversumque sentientes, Clericum, Heideggerum, Perizonium, Hardtium, & Vitringam refellit, ac potissimum Vitringæ dicta rigidum vocat sub examen. *Secunda*, ad *Genes. XIX. 24, 25*, *de excidio Sodomæ* disserit, totamque historiam doctissimo commentario persequens, illud tamen præcipue agit, ut uxoris Loti metamorphosin vindicet ab exceptionibus Clerici atque Hardtii. *Tertia*, ad *Numer. XIX*, legem de aquis lustrationis, simulque totum illud Mosis caput, summa industria illustrat, ac refutata Spenceri de origine istius legis conjectura, copiosam exhibet interpretationem hujus divini instituti typicam, ad Christum Spiritumque Sanctum applicans universa. *Quarta* Hierichuntis captæ historiam ex *Josuæ VI* exponit Cl. Autor, eaque occasione cum Pontificios notat, petentes inde præsidium superstitiosis suis processionibus, tum etiam Vitringam, cujus collationem visionis Apocalypticæ cum hac Hierichuntis captæ historia fundamento carere ostendit. Simul generatim monet, se prorsus dissentire ab iis,

P. 170.

qui

qui historias veteris Testamenti ita interpretantur, ut designent ex fata Ecclesiæ Novi Testamenti. *Quinta* totam *Simsonis* historiam persequitur, miraculaque ibi occurrentia tuetur contra audaciores quorundam conjecturas. Adjicit, quo sensu Simson haberi possit pro typo Messiæ, improbans tamen Vitringæ opinionem, qui longis ambagibus Simsonem fecerat typum Pauli Apostoli. *Sexto*, ex *1 Sam. II*, canticum Hannæ illustratur, iique, qui id ad fata ecclesiæ Novi Testamenti repræsentanda trahunt, erroris convincuntur aliquot argumentis. *Septima*, ex *2 Sam. VII*, promissio Davidi per Nathanem facta uberius exponitur, &, quomodo ea ad Messiam spectet, disputatur haud perfunctorie. *Octava* ultima Davidis verba *2 Sam. XXIII* lucem accipiunt. *Nona* ex *2 Sam. XXIII, 15*, Davidis votum pertractatur de bibendis aquis de puteo Bethlehemi, rejectisque mysticis multorum interpretationibus, censetur, votum illud Davidis non omnino carere peccato. *Decimà* exhibetur totius *Psalmi XLI* analysis exegetica, cumque pulchre omnia, quæ hic dicuntur, in Davidem conveniant, statuitur, non totum hunc Psalmum de Messia agere, sed illam ejus partem, quæ *Johan. XIII, 18* inde adducitur, applicari ad Messiam, cujus quippe typus fuerit Rex sanctissimus. *Undecima* totus *Psalmus LXXXIX* eadem pertractatur methodo, & *duodecima Psalmus XXXII. Dissertatione XIII* analysis exhibetur exegetica *Jesaiæ IV, 2-6*, in cujus *Cap. VI, 1-7* commentarius proponitur *Diss. XIV*. Ac hic quidem de *Seraphim* luculenter disseritur, relatisque iis inter angelos, cum eorum sententia rejicitur, qui per Seraphim intelligunt Spiritum Sanctum, tum ii refelluntur, qui crediderunt, Apostolos aliosve Novi Testamenti doctores per Seraphim isto loco descriptos esse. *Diss. XV* vaticinium Jesaiæ *Cap. VII* de Immanuele ex virgine nasciturο illustratur, idque in Jesu impletum esse, magna argumentorum vi contenditur. Cum vero hic potissimum Judæos habeamus antagonistas, horum objectiones copiose producuntur, nec minus studiose confutantur. *Diss. XVI* alterum Jesaiæ vaticinium, *Cap. IX, 5, 6, 7*, simili modo vindicatur a Judæorum contradictionibus. Pari industria *Diss. XVII* tractantur *Capita XI & XII* ejusdem Prophetæ, &, postquam contra Grotium demonstratum fuit, omnino de

Messiæ persona ac temporibus hic agi, mystici illi interpretes refelluntur, qui isto vaticinio exhiberi putant fata distincta successivorum temporum Novi Testamenti, quibus ducem se præbuit Coccejus. *Diss. XVIII* totum *Caput XXV Jesaiæ* illustratur, simulque miræ Cocceji interpretationes diluuntur. *Diss. XIX* & sequentibus Capita XXVI, XXVII & XXXV tota elucidantur ejusdem Prophetæ. *Diss. XXII* Cl. Autor perlustrat ex *Jesaiæ Capite LXIII* sex priores versus, quos jam ante quinquaginta annos, quo tempore Doctoratus Theologici insignibus cohonestabatur, se publice interpretatum esse, refert. Agi hic docet de Messia, simulque diversas Grotii aliorumque complurium exegeses accurate confutat ac diluit. *Diss. XXIII* Jeremiæ vaticinium *Cap. XXIII, 5, 6* in Messiam convenire, docet: rursusque perversissimam Grotii glossam, quam vocat, conterendam suscipit. *Diss. XXIV*, ad *Ezech. X*, de *Cherubim* dissseritur, defenditurque, eos esse Angelos, ac simul Vitringæ & Hulsii opiniones de iis subjiciuntur examini. Denique *Diss. XXV*, ad *Danielis XII, 1 & VIII, 16*, disputatur de *Michaele & Gabriele*, quorum illum esse Angelum increatum, Christum, hunc vero Angelum creatum, ostenditur erudite, labefactatis secus sentientium opinionibus.

VITRIARII INSTITUTIONUM IURIS PUblici, novis Notis a JOHANNE FRIDERICO PFEFFINGERO, Argentoratensi, Equestris Academiæ Luneb. Inspectore & Prof. Publ. illustratarum, Tomus III, Libri III Titulos priores exhibens.

Gothæ, sumptibus Jacobi Mevii (1725) 4. Alph. $8\frac{1}{2}$.

ETsi titulus hujus Tomi, æque ac Primi, qui A. 1712, & Secundi, qui A. 1718 prodiit, annum impressionis non præferat, patet tamen e subscriptione Dedicationis ad Potentissimum M. Britanniæ Regem, GEORGIUM, eum superiori anno eo ipso tempore, quo Rex Hannoveræ commorabatur, lucem adspexisse. Cum vero de Tomo I in Supplem. Actor. Tomo VI p. 111, ubi de

de instituto operis uberius diximus, actum sit, nunc de tertiò dicemus, secundum Supplem. Tom. IX Sect. II reservantes. Non repetemus Dedicationis prolixæ contenta, in qua ex omni historia ea repetit. quæ unquam Anglicæ genti gloriosa exstiterunt, adductis ubique testibus idoneis, & Rege moderno cum veterum Regum optimis apte composito. Convertimur potius ad ipsum librum, quo dum Vitriariani operis Libri III Tituli priores XVIII illustrantur, Imperatoris & Regis Romanorum, Imperiique Vicariorum, Electorum, Principum ac Statuum reliquorum, nec non ex parte immediatæ per Franconiam, Sueviam & Rheni oras Nobilitatis, jura, privilegia, consuetudines, honores &c. ita exponuntur, ut imprimis in controversiis illustribus argumenta utriusque partis sincere recenseantur, diplomata integra addantur, & in rei diplomaticæ emolumentum, tituli, nomina, loquendi formulæ in iis obviæ accurate explicentur. His inseruntur subinde etiam alia data occasione, multo labore a Nostro digesta, quæ vel digito indicasse nobis suffecerit. Ita dum jura Ecclesiastica Imperatoris memorantur, de Juribus Principum Sæcularium circa sacra accurate agitur, & tum Concilia omnia ab Impp. & Regibus convocata, vel sub eorum præsidio & tutela habita, tum decreta a Magistratu politico de rebus sacris promulgata fuse recensentur. Porro cum Vitriarius asserat, *jus civitatis tribuendæ soli Imperatori competere*, Noster ex omnibus fere Germaniæ Provinciis urbes producit longe plurimas, quæ a Principibus, inconsulto Imperatore, fuere conditæ. Aliter sentit de jure nundinarum, eoque prolixum producit Imperatorum catalogum, qui diversis Germaniæ urbibus mercatus jura concessere. De Academiis agens, quas erigendi jus penes Status, privilegiis vero, conferendi honores, comitiva Palatina Rectoribus prospiciendi, & reliquis, muniendi, penes Cæsarem esse, probat, non solum Germaniæ Academias omnes, quibus & addita a Nostro Lugdunensis Batavorum, verum & Gymnasia & scholas illustriores accurate describit. Acta deinde noni Electoratus pleraque inseruntur. De fœderibus Statuum Imperii cum exteris ubi agit Noster, exempla inde ab Ottonis M. temporibus studiose conquisita producit longe plurima. Pariter quibus jus euden-

[Margin notes: p. 5-47. (beside "Ita dum jura Eccle-"); 54-74. (beside "habita, tum decreta..."); 146-164 (beside "tatis tribuendæ..."); 167-192. (beside "tit de jure nundinarum..."); 227-245. (beside "probat, non solum..."); 274-282. (beside "scholas illustriores..."); 400-433. (beside "ratus pleraque inseruntur...")]

p. 459-477. cudendæ monetæ in Imperio concessum fuerit, tum quæ vectigalia
486-508. & quibus locis instituta, quique a vectigalibus Imperatorum gratia
509-516. exempti, tum qui banno Imperii subjecti fuerint, longa exemplo-
518-552. rum serie docetur. Quæ ratione directorii inter Evangelicos inde
935-956. ab A. 1523 usque ad 1718 gesta sunt in Germania, insertis ubiq; Actis
publicis, non minus copiose traduntur: quibus succedunt, quæ de
957-970. prærogativa & munere vexilliferi, inde ab A. 1040 in Germania
1010-1027. illustri, notanda sunt. Elegans quoque est tractatio de insignibus in
sigillis maxime Regum ac Principum Germaniæ conspicuis; &
1054-1119. ubi de superioritate territoriali agitur, vastus nectitur eorum ca-
talogus, qui eam Principibus, urbibus, monasteriis solenni for-
1160-1175. mula concesserunt. Simili ratione exhibetur Catalogus eorum
1176-1193. Imperii Statuum, qui jure de non evocando, vel de non appellan-
conf. p. 670- do gaudent. Lectu denique jucunda sunt, quæ Cl. Autor de jure
677. venationum clero & laicis inde a Caroli M. temporibus usque ad
1363-1388. Sigismundi Imp. ætatem concesso collegit; ut cetera taceamus,
quæ imprimis de salis & argenti fodinis subjiciuntur.

Quodsi singularia passim obvia commemorare luberet, non deessent longe plurima. Legi merentur, quæ de Jure Stapulæ Lipsiæ nostræ concesso p. 205, de tempore, quo prænomen *Nos* Diplomatibus præfigere consuevere Proceres Germaniæ, a p. 989 ad 997, de titulo Excellentiæ p. 1006 sq. de Archivo Imperii p. 1199-1205, de Ducatis eorumque valore in Imperio p. 1228 observavit Cl. Autor. At hæc aliaque longe plura prolixius edisserere, in tanta novorum librorum copia, non licet. Ceterum restare adhuc videtur operis utilissimi Tomus unicus, quem ut pari felicitate absolvat Celeb. Autor, etiam atque etiam & vel eo nomine optamus, quod illi accessurum speramus indicem, qui in hoc quidem Tomo III, in nimiam molem excurrente, adhuc desideratur.

Schauplatz der Hebzeuge ꝛc.

hoc est:

THEATRUM MACHINARIUM, AUTORE JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico

nico, Potent. Regis Polon. & Elector. Saxon. Consiliario & Commissario rei metallicæ, diversarum Societatum Scientiarum Membro.

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1725, fol.
Alph. 2 Tabb. æn. 56.

CL. Autor in hoc Volumine illas machinas delineat, quarum ad onera elevanda & deportanda usus. Præmittit versionem C. 1.
Germanicam Discursus eruditi, quem A. 1580 Argentorati in 4 edidit *Conradus Dasypodius*, sub titulo *Heronis Mechanici*.
Ipsam tractationem orditur a descriptione variorum modorum, 2.
quibus cum homines, tum bruta onera ex loco uno in alterum 3.
transferre solent. Quoniam vero hic etiam usus est vulgo sic dictarum potentiarum mechanicarum. vectis scilicet, trochlearum, axis in peritrochio, plani inclinati atque cochleæ, breviter quoque repetit principia statica, quæ in libellis de Mechanica conscriptis vulgo traduntur, & a Nostro in Theatro Machinarum generali variis experimentis confirmata fuerunt. Pro- 4.
greditur inde ad cylindros eorumque usum in transvehendis oneribus. Describit ex Vitruvio machinam *Ctesiphontis*, qua is columnas ad templum Dianæ Ephesinum adduxit. Eidem jungit machinas alias agnatas, quibus saxa prægrandia ex lapicidinis aliorsum promoventur. Agit hic etiam de curribus, & quid in eis sit emendandum, nec non qua ratione viæ publicæ reparandæ, docet: ubi etiam *Gærtnerianas* de emendandis curribus meditationes communicat, & quid sibi de iisdem videatur, candide exponit. Describit varia curruum genera diversis usibus destinata, una cum trahis, &, ultimo loco machinas *Perraltii* ex ipsius opere posthumo de pluribus machinis noviter inventis repræsentat, quibus absque frictione pondera elevantur, quartam tribus jungens ex Notis ad *Vitruvii* versionem Gallicam. Multiplicem tradit vectis usum in ponderibus loco movendis, quem 5.
Noster ob frictionis defectum commendat. A vecte progredi- 6.
tur ad suculam, cujus multus in metallifodinis usus est. Varias describit machinæ hujus species, & inter alia docet, quomodo saxa 700 vel 800 librarum & amplius ex lapidicina in urbem

Parisio

Parisiorum ope hujus machinæ fuere traducta, ibique in altum elevata, ex *Perraltiana* versione *Vitruvii* Gallica. Docet etiam ejusdem machinæ usum in navibus submersis ex fundo maris ad ejus superficiem adducendis & tormentis submersis ex aqua edu-
C. 7. cendis. Inde ad geranium sese confert, cujus in ædificatione ad elevanda pondera & in mercibus ex navibus onustis depor-
8. tandis multiplex describitur usus. Geranio succedit polyspastus, qui egregium prorsus in attollendis ponderibus præstat usum, & cujus vires juncta sucula augentur. Hactenus descriptæ machinæ sunt pleræque simplicis admodum constructionis, nisi quod subinde fulcra non adeo simplicem requirant apparatum,
9. ut convenientem nanciscantur firmitatem. Sequuntur varia machinarum genera ex rotis dentatis constructa & varia virium motricium applicatione agitanda. Etsi enim omnes machinæ ita sint comparatæ, ut ab hominibus agitari queant, constat tamen, non unum eundemque esse modum, quo id vel manibus, vel pe-
10. dibus, vel totius corporis pondere fieri possit. Explicatur porro cochlearum pro attollendis ponderibus maximis, sed ad exiguam altitudinem usus, quem cum communes, tum etiam perpetuæ ex-
11. erunt. Et cum in obeliscis erigendis emineat artificium, quo usus est *Dominicus Fontana*, obeliscum *Vaticanum* erecturus, igitur Noster idem accurate describit, nec minus accurata delineatione illustrat. Subjungit descriptionem machinæ alterius, cujus ope *Franciscus Cavall. Fontana* columnam *Antoninianam* A. 1705
12. Romæ erigi curavit. Varias quoque delineat machinas, quibus homo semet ipsum ex loco humili in altum elevare, vel etiam
13. vice versa ex alto in humilem demittere valet. Addit machinam vesicariam admodum curiosam, quæ sufficit ad 300 vel 400 librarum pondus solo aeris flatu a duobus hominibus elevandum; machinam aliam valde simplicem, qua pondus aere attollitur, embolum in cylindro evacuato deprimente; machinas denique non-
14. nullas miscellas antea descriptis agnatas. Et quoniam in ponderibus elevandis humana utimur opera ad machinas agitandas, Noster colophonis loco disquirit, quantæ sint vires unius hominis in ponderibus attollendis. Ait itaque, sese reperisse, hominem robustum intervallo unius minuti absque ullius machinæ ope pon-

dus

dus 100 librarum ad 60 pedum altitudinem elevare posse. Quamobrem cum virium compendium cum temporis dispendio conjungatur, inde infert, eundem intervallo unius minuti pondus 202 librarum nonnisi ad altitudinem 30 pedum attollere valere & ita porro.

Johann Christian Schulenburgs unvorgreifflicher Vorschlag zur Vereinigung der Fest-Zeit 2c.

h. e.

JOH. CHRISTIANI SCHULENBURGII Consilium de conciliatione diversorum celebrandi Paschatis institutorum.

Francof. & Lipsiæ, apud hæredes Wolfg. Maur. Endteri, 1724, 4. Alph. 1 plag. 4, cum variis tabulis chronologicis.

AUtor doctissimus, in celebri Gymnasio Bremensi quondam juventuti instituendæ præfectus, post vero Wildeshusensis ac nunc Zuakenbrugensis Pastor & Ecclesiæ minister, tractatum hunc occasione Festi Paschalis anni 1724, diversimode a Protestantibus Germaniæ ac Pontificiis celebrati, concinnavit; ea methodo usus, ut sententiam suam brevioribus positionibus proponat, ejusdemque illustrationes atque explicationes prolixiores jungat, quibus ipsis & notæ alicubi locorum novæ & prolixæ subjectæ existunt. Atque in his quidem quamvis, interjectis satis multis digressionibus, crebrisque parenthesibus & minutissimarum quandoque circumstantiarum evolutione, multiplicem lectionem atque eruditionem non minus Mathematicam quam Rabbinicam demonstrare conatus sit; nos tamen de stylo atque methodo Autoris judicium nostrum non interponentes, omissis etiam illis, quæ cum aliis circa negotium chronologicum communia habet, brevi saltem ac nervosa recensione exhibere conabimur, quo scopus & consilium ejusdem præcipuum spectet. Exhibetur vero illud thesi VII, estque duplex atque alternativum. Primo enim suadet, loco diei variabilis atque mutabilis, quem hactenus secundum Nicænorum Patrum decreta observamus, & multis difficultatibus esse obnoxium, multisque controversiis occasionem

nem dedisse deprehendimus, certus aliquis & fixus dies nempe vel 1 vel 5 Aprilis dies (ex rationibus ibi allatis) vel aliquis alius ex iis, qui jam veteribus quibusdam placuerint, præfigatur atque determinetur celebrationi Paschalis Festi. Ad quod institutum commendandum non solum affert Protestantium quorundam Virorum celeberrimorum, & Romano-Catholici, Thomæ Pii Maphæi, consensum, verum & imprimis urget ex Celeberrimi Wideburgii Prof. Jenens. Dissertatione repetita 4 incommoda insignia, ex sola differentia meridianorum & temporis inde fluentis orta, quæ impediunt, quo minus quibusdam in casibus omnibus requisitis, quibus Nicæni Patres hujus Festi celebrationem circumscribere in animum induxerunt, satisfieri possit. Quod si vero hoc consilium non placeat, aliud subministrat: scilicet, cum prius dubitasset, utrum, cum Judæi nullum plane respectum habeant ad rationem Christianorum celebrandi Paschatis, bene faciant Christiani, ad celebrationem Paschatis Judaici respicientes; observassetque ulterius, nullo modo evitari posse, quin concurrat sæpius celebratio Festi hujus Judaico & Christiano ritu facta, quod ipsum ex intimis recessibus traditionum Judæo-Rabbinicarum circa hoc Festum observatarum probat; autor est suasorque, ut Protestantes in simili casu, qualis anno 1724 fuerat, potius Catholicis cedant, & cum protestatione quidem, se nullo modo adoptare cyclicum morem determinandi Paschatis, tamen ritu Catholicorum Pascha 8 diebus tardius, quam Astronomicæ regulæ & Canones Nicæni Concilii stricte observati permittant, celebretur: saltem ut confusiones in vita communi & Dicasteriis ex diversa celebratione dierum oriundæ hoc modo tollantur. Ostendit tamen, immerito objectum a quibusdam fuisse Protestantibus, ipsos nuperrimo elapso anno 1724 Pascha suum una cum Judæis (qui semper, cum Plenilunium horis pomeridianis contingit, non ipsum diem, quo idem observatur, sed proxime sequentem feriatum habeant) celebrasse, quoniam idem sæpissime a Gregorianis quoque factum atque imposterum fieri necesse sit, nec evitari possit, quin ipsi primarii dies feriati Judæorum & Christianorum subinde concurrant. Nisi forte & hæc regula introduci queat, ut etiam in Veneris atque Saturni diem inci-

incidente Plenilunio, Paſchatis celebratio differatur in Dominicam, quæ octiduo a proxime ſequenti removetur, quia Iudæi duos ſemper dies pro primariis feſtivitatis celebrandæ habeant, atque adeo, plenilunio incidente in pomeridianum tempus diei Veneris, ipſi Saturni diem ſequentem & Dominicam tanquam verum Paſchatis diem obſervent.* Quod quidem Noſtri conſilium quomodo ſe Proteſtantium Principibus ſit commendaturum, noſtrum non eſt definire. Illud vel obiter notamus, Cl. Autorem paſſim nonnulla lectu non injucunda interſerere, ut de anni tempore, quo mundus creatus ſit (ſcilicet reſpectu noſtri hemiſphærii borealis) ubi Autori placet vernum; de generali Judæorum converſione ad fidem Chriſtianam, quæ admodum probabilis & fere demonſtrata ipſi creditur, & quæ ſunt alia. Hoc diſſimulare non poſſumus, præcipuum operi decus acceſsiſſe a binis epiſtolis Leibnitii ad doctiſſimum Autorem ſcriptis, & in fine annexis; in quibus non tantum de Arithmetica ſua dyadica ejusque præſtantia & uſibus, ſed & de aliis phyſicis, de natura ſubſtantiæ, temporis, ſpatii, item motu elegantiſſime more ſuo philoſophatur.

Anatomiſche Tabellen ꝛc.

hoc eſt,

TABULÆ ANATOMICÆ CUM ANNOTAtionibus & Figuris æri inciſis, in uſum tyronum Anatomiæ editæ a IOHANNE ADAMO KULMUS, Med. Doct. ejusd. & Phyſ. Prof. Publ. Ord. ac Imper. Acad. Nat. Cur. Sodalis.

Gedani, apud Cornelium von Berghem, 1725, 4.
Plag. 12 Tabb. æn. 10.

CL. Autor in uſum auditorum ſuorum A. 1722 edidit Compendium Anatomicum, in quo omnem corporis humani anatomiam in 28 tabulas ſuccinctas digeſſit, ut diffuſum hoc ſtudium magno memoriæ ſubſidio tractari, brevique temporis ſpatio idea ſtructuræ corporis humani diſtincta &, quantum ha-

ctenus datur, adæquata acquiri possit. Scripsit idiomate patrio, ut Chirurgorum quoque usui esse possit. Quamobrem cum multo applausu fuerit exceptum Manuale Anatomicum adeo utile, ut intra triennium altera editione fuerit opus; in usum potissimum Chirurgorum exterorum annotationes addidit, quibus ea explicantur, quæ in Tabulis brevitatis gratia omitti debuere. Præmisit non modo recensionem celebrium in re anatomica scriptorum; verum etiam inventores passim laudat & eorum scripta citat. Tabulæ, quæ nonnisi tribus plagulis constant, una cum titulo libri ac præfatione, charta augusta sunt excusæ; annotationes autem ordinaria, ut nonnisi octo columnæ plagulam adimpleant. In Tabulis æneis operam dedit, ut omnia probe distingui possint, servata similitudine cum suo prototypo. *Verheyeni* Anatomiam tyronum captui parum respondere existimat ob prolixitatem; Cel. *Heisteri* compendium vero ob figurarum defectum. Cl. Autor non modo prolixitati & figurarum defectui mederi studuit, verum etiam Tabulas suas ea ratione adornavit, ut formandis notionibus distinctis singularum partium corporis humani atque totius corporis ex iisdem compositi optime inserviant.

DESCRIPTIO ANATOMICA PHYSIOLOGICA alicujus fœtus monstrosi; cui adjicitur observatio viri cujusdam aqua suffocati; quorum cadaverum singulas partes præternaturaliter constitutas debito modo exponit atque ulteriori eruditorum disquisitioni submittit IOANNES ADAMUS KULMUS, Med. Doct. atque Imperial. Acad. Nat. Curios. Sodalis.

Gedani, typis Viduæ B. Ioh. Danielis Stollii, 1724, 4.
Plag. 6½ Tabb. æn. 3.

MOnstrorum descriptiones anatomicæ multam lucem affundere possunt doctrinæ physiologicæ arduæ ac difficillimæ de generatione hominis. Quamobrem optandum foret, ut tot

tot proftarent, quot paffim monftrorum quoad formam externam defcriptiones occurrunt. Utilitatis hujus non ignarus Cl. *Kulmufius*, Medicus Gedanenfis, Anatomicus induftrius, nuper ad Profeffionem Medicam & Phyficam in Athenæo Gedanenfi admotus, cum anno 1724 d. 15 Febr. obftetrix quædam in fuburbio Gedanenfi monftrum bicorporeum fexus fœminini ex matre mortua refecuiffet, a Magnifico Præconfule Dn. *Ioanne Godofredo a Dieffeldorf* obtinuit, ut idem cultro anatomico fubjicere liceret. Erat iftud fimplicibus fecundinis obvolutum & ab humeris umbilicotenus invicem coalitum, ab umbilici autem termino utriusque gemelli abdomen usque ad pubem diftinguebatur feparatum. Capita erant duo, quatuor brachia, totidemque pedes, & locis confuetis duo ani geminaque genitalia muliebria appofita. Singulæ partes optime erant efformatæ & magnitudo binas natas 4 vel 5 menfes adultas mentiebatur. Crifpi capilli, colore fufci, prolixi pollicem latum multo excedebant. Alterum caput collo perquam flaccido nectebatur & proprio pondere facile ad humerum finiftrum reclinabat. Cuticula in variis corporis & artuum regionibus admodum erat dilacerata. Duæ in utroque monftri latere mammillarum papillulæ, in uno remotiores a fe invicem, in altero fibi propinquiores, ut duo gemellorum corpora fibi mutuo prope pectora coaluiffe viderentur. Aperto abdomine in confpectum prodibant vafa umbilicalia fimplicia, at infignia: vena umbilicalis, ubi finum formaverat amplum, convenienter ab umbilico ad hepatis fiffuram mediam excurrebat, geminis ad latera arteriis ftipata: urachi gemini claufi binis veficis urinariis & duæ arteriæ umbilicales ramis iliacis utriusque individui vicinis jungebantur jufto loco ad veficarum latera interna, ita, ut dextra arteria ex iliaca finiftra & finiftra ex iliaca dextra emanaret. Hepar erat unicum, quantitate tamen continua duorum disjunctorum molem refarciens. Veficulas felleas duas feparatas & duas pariter recepit venas in finum fuum hac vice duplicatum, qui *Porta* appellatur. Duplices hæ venæ portæ unicam faltem formabant finuofam cavitatem in hepate variis ramis fubftantiæ hepatis annexam, cujus bini ductus venofi fan-

guinem ex vena umbilicali allatum duabus venis cavis infundebant: his tranſitum concedebat hepar, unicuique in quolibet latere, quibus æque ac tribus ligamentis ſuſpenſoriis diaphragmati alligabatur, uno anteriori ordinario, reliquis duobus lateralibus peculiaribus. Ligamentum ordinarium ab umbilico exortum usque ad ultimum ventris terminum excurrebat & ſeptum quoddam unicuique abdomini intermedium conſtituebat, quo cuncta eorum viſcera ſuo limite coercerentur. Ventriculi erant duo, ſed admodum parvi, quorum œſophagi juſto longiores utrumque hepatis latus ſub diaphragmate ambibant parum reflexi. Duplicia quoque inteſtina, ſepto ligamenti hepatis intermedio ſeparata. Tenuia juxta ac craſſa meſenteriis ſuis propriis annectebantur, quorum diametrum diverſam appendix vermiformis debito loco diſtinguebat. Reliqua abdominum viſcera pariter duplicia debito loco, ſitu & figura conſpiciebantur. Simplex ſaltem obſervabatur diaphragma ſatis robuſtum, utrumque abdomen a thorace dirimens. Ambitus ejus quaquaverſum muſculoſus utriusque puellæ coſtis ſpuriis adhærebat, centrum vero tendinoſum hepar ſuſtentabat ea parte, qua abdomen reſpiciebat; altera, quæ thoracem ſpectabat, pericardio juncta, mediantibus quatuor tendinibus lumborum vertebris annectebatur, per quorum divaricationes tranſitus patebat duabus in primis arteriis aortis; uterque œſophagus & ambæ venæ cavæ quatuor in locis ſeptum hoc transverſum perforabant. Receptaculorum chyli, ductuum thoracis aliorumque vaſorum chyliferorum veſtigium ſollicite perſcrutanti patebat nullum. Cor erat unicum, latum ac depreſſum, vaſculis coronariis ornatum & valido pericardio incluſum. Quatuor adjectæ erant auriculæ: ſuperius poſt cordis baſin duarum eminebant auricularum apices; reliquæ duæ in averſa cordis parte conſpiciebantur integræ, quarum dextra etiam in anteriori parte ſub venæ cavæ dextræ trunco parum prominebat. Vaſa cordis communia pariter duplicia. Duæ arteriæ magnæ ad cordis latera & utriusque puellæ ſpinam dorſi reflexæ; duæ venæ cavæ ſub cordis utroque latere prorepentes ſeſe occultabant; duæ arteriæ pulmonales, binis aortis per canales arterioſos junctæ,

tot-

totidemque venæ hujus nominis sub venarum cavarum truncis superioribus ad pulmonum substantiam lateraliter incurvatæ glandulis thymi arcto nexu adhærebant. In corde transversim dissecto reperiebantur duo septa intermedia, longo intervallo a se invicem dissita. Dextrum erat integrum; sinistrum vero uno amplo foramine ovali, quod pennam anserinam majorem facile admittebat, pervium. Tres distinguebant ventriculos. In dextrum hiabat uno foramine vena cava dextra, alterum orificium dabat principium arteriæ pulmonali dextræ. In medio ventriculo erat egressus aortæ dextræ & sinistræ una cum insertione venæ cavæ dextræ & sinistræ. Ex tertio denique nonnisi arteria pulmonalis sinistra egrediebatur. Utraque vena pulmonalis tantum in auriculas superiores hiabat, et hæ rursus in inferiores. Utraque aorta ac vena cava ad monstri utramque partem sursum ac deorsum solitis ramificationibus extendebatur. Mediastinum quadruplici constabat membrana, quarum duæ breviores, ast validiores, cor cum incurvato sterno in anteriori & posteriori corporis parte nectebant; reliquæ duæ latiores idem viscus spinis dorsorum alligabant & utrosque pulmones in duas partes æquales dividebant, ita ut anteriores solummodo in primum conspectum venirent, posterioribus sub mediastinis prædictis lateralibus occultatis. Utrique pulmones in 6 lobos minores justo profundius fissos dividebantur, quorum portiunculæ abscissæ in aqua subito fundum petebant. Duæ erant glandulæ thymi insignes, duæ tracheæ. Cerebrorum partes optime erant formatæ. Plurimi musculi naturaliter erant conformati, in utroque autem abdomine deficiebant omnino musculi recti, pyramidales & ipsa linea alba, tam antrorsum, quam retrorsum, quorum tamen vicibus fungebatur novus quidam musculus triangularis, reliquorum trium abdominis musculorum tendinibus ab umbilico ad ossa pubis firmiter annexus: in collo musculi sternohyoidei ac sternothyroidei aliam sortiebantur insertionem, non in utroque, ut assolent, sed in uno saltem sterni latere proxime ad claviculas proprias. Denique musculus digitorum pedis flexor profundus nullibi perforabat sublimem, quales tamen perforationes in flexoribus manuum com-

completæ videbantur. Sternum maxime erat difforme, in continua ferie ad utrumque latus incurvatum. Tota fere ejus substantia adhuc cartilaginea continebat quinque officula; 4 in parte anteriori, unicum in posteriori. In omnibus cranii suturis plura quam 30 officula triquetra reperiebantur, & in osse frontis diviso ac ossibus sincipitis atque occipitis fibrosæ striæ radiorum instar quaquaversum excurrentes. Ceterum notatu dignum, quod in lingua ductum salivalem novum a Cl. *Vatero* inventum perquisiturus Autor, incidit in ductum salivalem, quem eodem die 18 Febr. quo primum cultrum anatomicum monstro admovit, peculiari scripto Halæ publicavit Cl. *Coschvvitz*, cum aliqua tamen differentia. Absoluta descriptione anatomica exacta, Noster digreditur ad disquisitionem physiologicam de generatione hujus monstri; sed nonnisi in conjecturis acquiescit, quas nemini obtrudit. Differit deinde de ejusdem nutritione & circulatione sanguinis, tandemque de vita ipsius. Missis istis annotamus memoratu digna, quæ in altera observatione de viro quodam aqua suffocato occurrunt.

Ventriculus erat omnino flaccidus & clausus, spiritum vini adustum vilioris notæ paulo ante mortem haustum redolens. Apertus paucissimum tantum liquoris reddebat. Aperto thorace pulmones aere quidem, ast nulla plane aqua distendebantur, contra vulgarem sententiam. Cor erat prægrande, inferius depressum, non coni-sed cunei-forme, cordibus phocarum simile: aortæ diameter duplo major quam alterius hominis, crassitie sua venam cavam facile superans. In ventriculo cordis sinistro sub valvulis venæ pulmonalis infixus erat substantiæ carnosæ calculus, transversum pollicem longus hujusque quartam partem latus. In capite sinus frontalis unicus & cranii ossa crassissima, adeo ut cavitas cerebri vix libram unam & semis caperet, quam alias 4 libras capere deprehendit. Suturæ cranii fere obliteratæ videbantur & in bregmate juxta suturam sagittalem multa foraminula suturarum vices gerebant. Cerebri substantia mollissima a sero ibidem copioso stagnante fere diffluebat: in anterioribus ventriculis videbantur striatorum corporum tractus, justo crassiores, minus tamen distincti; in tertio

ven-

ventriculo primo adſpectu glandula pinealis nulla, neque nates, nec teſtes reperiebantur, ſed craſſa ſaltem membrana per ventriculi fundum extenſa, ſub qua glandula iſta latebat, verum tam exiguæ molis, ut quartam juſtæ dimenſionis partem haud æquaret. Vulva erat ampliſſima, pari membrana obducta. Nates & teſtes nec ſub membrana occurrebant. In utraque oculorum orbita duplex cernebatur muſculus trochlearis diverſi principii per duplicatam trochleam; duplex quoque muſculus Zygomaticus, geminus muſculus patientiæ, ratione inſertionis & magnitudinis diſtinctus, & peculiaris quidam novus inter muſculum ſplenium & complexum, capite gracilis, ventre largus, longo autem tendine duplicato primis vertebrarum dorſi ſpinis infixus. Ramus quidam venarum lumbarium ſiniſtræ venæ ſpermaticæ ſeſe aſſociabat, quod nullibi adhuc ſe legiſſe, obſervat Autor. Sterni medium largo foramine erat perfoſſum, cum duplice cartilagine enſiformi; tres ultimæ coſtæ ſpuriæ cujusvis lateris in abdominis muſculis relictæ; cuncti ſuperiores dentes molares deficiebant, nullo veſtigio apparente, quod adfuerint; proceſſus pterygoideus ſiniſtri lateris internus ſtyloidis in modum prominebat; bina erant oſſa ſeſamoidea in ultimo pollicis pedum articulo atque exiguum aliquod in carpi oſſe cotyloide.

LETTRES DE MR. DE ST. ANDRE A QUELques uns de ſes Amis au ſujet de la Magie, des Malefices & des Sorciers.

h. e.

DN. DE S. ANDREA, CONSILIARII ET Medici Ordinarii Regii, Epiſtolæ ad amicos quosdam datæ, de Magia, Maleficiis & Incantatoribus.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Robert-Marc Deſpilly, 1725, 12. plag. 19.

UT præſentes literas publici juris faceret Clariſſ. Autor, non ſolum ſuaſerunt amici, ad quos exaratæ ſunt, ſed &

ipſe neceſſarium judicavit; ſiquidem ex his homines, qui prompte nimis diabolo adſcribunt, ſi quid contingere videant, cujus cauſam pro intellectus imbecillitate aſſequi non valent, meliora edoceri, & perſonæ Eccleſiaſticæ pariter ac Judices, & Medici diſcere poſſunt, ut data occaſione ſeſe gerere debeant. Religioni etiam intereſſe putat, erroribus popularibus ſeſe opponere in rebus, quæ eam eſſentialiter concernunt, & tacite ad ſuperſtitionem, impietatem, vel idololatriam ducunt. Divinitati enim inſultari, ſi diabolo concedatur abſolutum imperium in elementa, vel tempeſtates pro lubitu mutandas, potentia tonitrua excitandi, terræ motus, inundationes, incendia patrandi, fruges corrumpendi, homines æque ac animalia interficiendi, regna evertendi, quæ omnia non niſi Deo tribuenda. Ad idololatriam populo viam aperiri, ſi præ metu, quo percutiuntur, cultu intelligentias has venerentur, qui ipſis non competit. Religioni vim inferri, ſi dicantur incantatores in conventibus ſuis ſabbathicis cacodæmonem adorare, ſacrum chriſma & baptismum ejurare, ac Ieſu Chriſto ipſiusque eccleſiæ renuntiare. Naturæ etiam angelorum contrariari, ſi usque adeo deprimatur diabolus, ut jumenti loco inſerviat maleficis, pro vehendis illis per aera, ex una provincia in alteram, ſuper maria transportandis, ut ſervorum inſtar mandatis mancipiorum ſuorum ſint obedientes, resque ineptas & viliſſimas quandoque peragant. In his igitur Epiſtolis, quarum XII numerantur, inquirit in cauſas effectuum extraordinariorum, demonſtratque, nihil ſæpe commercii ipſis intercedere cum cacodæmone, & omnia, quæ huic adſcribuntur, eſſe vel naturalia, vel ficta, niſi in veteri aut novo Teſtamento aſſerta, & per eccleſiam confirmata fuerint. Expoſita itaque Magiæ veteris ſeu ſapientiæ differentia & magiæ illicitæ, in ſpecie agit de pacto, conjuratione, maleficiis per figuras cereas, philtra, ligaturas, injecta, de obſeſſionibus, incubis, ſuccubis, modo detegendi autores maleficos, de conventibus ſabbaticis, aliisque, & in his omnibus diabolum non concurrere, ſed dependere effectus vel ab arte, vel a natura; ſubeſſe ignorantiam, vel præconceptam opinionem; concurrere caſum, & imaginationem tam incantatoris, quam incan-

incantati, tradit. Ut ex tanta farragine unicum tantum exemplum allegemus, figuras cereas frequentius adhiberi dicit a maleficis, hominibus noxam illaturis, & plenos esse Poetarum & Historicorum libros ejusmodi relationibus. Allegat ex Hectoris Boethi Historia Scotiæ Duffum, Regem, qui incognito morbo affectus, febre lenta detentus, sudoribus emaciatus & tantum non moribundus visus fuit, refertque, binas fœminas maleficii suspectas & carceri traditas, crimen fassas, sepositisque figuris, quibus illæ abusæ erant, in loco temperato, Regem a sudoribus liberum, sensim refocillatum, & ex orci faucibus ereptum fuisse. Provocat insimul ad Campanellam, qui dolores acutos hominibus concitari posse, pro certo habet, per easdem ceremonias & imprecationes circa certa vegetabilia & animalia factas, quæ cum figuris cereis fieri solent. Existimat autem Clariss. Autor, effectus, qui verbis, characteribus, & ceremoniis maleficorum adscribuntur, supponi tantum, non vero revera tales esse, alias nullum hominem de vita securum, & si qui alii, certe Principes, eorumque Ministros & Judices vindictæ expositos esse illorum, quibus favere vel nollent vel non possent. Historiam Duffi, Regis Scotiæ, apocrypham videri, utpote quam Boethus vel ex communi rumore recensuerit, vel ex documentis, parum fidei merentibus, probaverit; nullumque præter eum alium extitisse autorem, qui ejus mentionem fecerit; immo eum sibimet ipsi contrariari; si enim fœminæ illæ Regem occidendi animum habuissent, imaginem igni potius commisissent, quam permisissent, ut a magistratu tolleretur: nec Campanellam ipsum credere, effectum semper intentioni respondere. Posito autem, noxas inferri hominibus tali modo a maleficis, diabolum tamen ad hunc actum concurrere, negat, & sequenti potius modo rem succedere posse, credit. Spiritus, inquit, qui exhalant ex corpore incantatoris eo tempore, quo nocere homini intendit, a phantasia circa ideam interimendi hominem & vindictæ cupiditatem occupata, adeo maligni & deleterii evadunt, ut propter turbas in sanguine, spiritibus & humoribus motas & propter actionem suam efficacem, quam in partibus, quibus adhærent, nobilibus exerunt, morti trade-

re queant homines. Exhalationes enim hæ cum effluviis a cera prodeuntibus & ab igne calefactis unitæ si ad hominem perveniunt, dolores & cruciatus excitant, plus minus atroces, quo propius adstat vel remotior est homo ab incantatore, quo deteriores sunt vapores vel benigniores exhalantes, vel quo majori minorive præditus est sensibilitate æger. Imaginatio etiam ipsius ægri sæpe multum operatur circa hoc negotium, qui, quando semel incantatum se esse credit, raro hanc deponit opinionem, nec vel validissimis remediis curari potest. Ex quibus concludit, omnia naturaliter & sine ope diaboli procedere.

JO FRID. WUCHERER, PHYS. DOGM. IN Acad. Jen. P. P. Institutiones Philosophiæ Naturalis eclecticæ.

Jenæ, litteris & impensis Christ. Fr. Buchii, 1725, 8.
Alphab. 1

EDidit iam ante aliquot annos Compendium Philosophiæ naturalis Clarissimus Autor, quod *Delineationem Physicæ divinæ* inscripsit. Sed tum quidem in Parte generali substitit. Nunc pro Parte speciali novum plane Tractatum in lucem emisit, quo *Philosophiæ naturalis lineas ea ratione consignatas tradit, ut vix quidquam omisisse* sibi videatur *eorum, quæ ad illius exhibendam faciem pertinere* possint. Præmissis enim principiis, ad præparandum intellectum necessariis, *Cosmologiam, Uranologiam, Geologiam, Meteorologiam, Minerologiam, Phytologiam, Zoologiam & Anthropologiam* exponit, multumque in hoc operæ a se consumtum memorat, *ut rerum a varietate, numero, viribusque commendabilium essentiam, proprietates, & quæ sunt alia, qua posset, perspicuitate declararet, multaque suppleret, quæ opinione anticipata occupati Scriptores plerique omiserunt;* quanquam circulos quidem & lineas Mathematicas plane negligit, quibus nonnulli autores replere omnia consueverunt, in iis etiam doctrinis, ubi forte carere his subtilitatibus (juxta Cl. Wuchereri sententiam) potuissent. Divisit totum tractatum in Partes duas, generalem alteram, alteram specia-

cia-

cialem. In parte generali docet, mundi machinam incomparabilem neque æternam esse, nec casui, nec viribus mechanicis originem debere, sed causæ primæ, id est, Deo; simulque monet, ipsam illam mundi productionem elementa requirere, e quibus prodierit. Elementorum horum expositionem admodum esse arduam ait; ceterum *ad monades, quas finxere recentiores,* se recipere non vult. Explicatis deinde principiis Aristotelicis, de materia, forma, & privatione, itemque mechanicis, quæ non adeo alto supercilio contemnenda judicat, de particularum figura, motu, situ, de Epicureis porro, Cartesianis, & Chemicis, ita tandem concludit: *Plures dantur hypotheses circa rerum naturalium principia; quarum recensionem uberiorem compendii nostri ratio non permittit. Sufficit, corporum naturam ita comparatam esse, prouti scopus, qui per illa obtinendus, videbatur exigere. Quilibet certe, qui recte perpendit, quæcunque velit, corpora, eorumque qualitates atque vires, non potest non videre oculis, manibusque quasi palpare, quod talis adsit corporum constructio, qualem requirit effectus, inde nexu sperandus naturali. Scopum istum ut adsequeretur creator rerum omnium corporearum, his vires quasdam & qualitates impressit, ad fines suos pertinentes. Sunt illæ generis duplicis, quædam nempe ita comparatæ, ut omnibus in universum corporibus; quædam autem, ut certæ tantum rerum creatarum speciei insint. Priores* communes, *posteriores* speciales *appellari solent.* Communes numerat Clariss. Autor *extensionem. figurabilitatem, divisibilitatem, mobilitatem, quiescibilitatem.* Hisque explicatis, ad speciales, id est, ad qualitates *tactiles, odorabiles, gustabiles, audibiles, visibiles*; tandemque etiam ad *insensiles*, sive *occultas*, progreditur. Partem specialem iterum in duas dividit sectiones doctissimus Wuchererus, quarum altera de cœlo & corporibus illius, altera de terra ejusque corporibus agit. In sectione hac secunda primo quidem loco de quatuor elementis vulgaribus disserit. Etsi enim probe novit, multa in ista elementorum recensione Aristotelica reprehendi posse, nihilo tamen minus de iis agere constituit; *quod partim hæc elementa receptissima sint, partim negari nequeat, quod in multis corporibus detur aer, ignis, aqua,*

& terra. Aerem putat esse congeriem particularum elasticarum, fluidarum, spirabilium, & rararum, eundemque effluviis diversis esse refertum, gravem, & cum æthere permixtum. De *terra* ita agit, ut primo quidem geogoniam Cartesii proponat, deinde, hac rejecta, terræ rotunditatem, inæqualitatem, & motum in æthere attingat. Mox ad *aquam* progreditur, ubi de ejus proprietatibus, itemque de acidulis, de thermis, de aquis medicatis & venenatis, de putredine, cui obnoxia est aqua, de origine fontium (*ad quam & aquæ marinæ, per modum vaporum, ascensum, & aquarum pluviatilium, nivis, roris, nebularum, descensum, conferre aliquid* arbitratur) de salsedine & motu maris disputat. In explananda ignis ratione formali, non subsistendum censet in materia subtili & agitatissima, sed adjiciendas cum aliis autoribus particulas sulphureas, salinas, terreas; id quod ex phænomenorum consideratione patere dicit. Ab elementis transit ad meteora; eorumque denominatione & divisione exposita, primum de vaporibus & exhalationibus generatim spectatis, deinde de meteoris aeriis, aqueis, igneis, emphaticis, disquirit. De ascensu exhalationum hæc ejus est sententia: *Solem suo calore agitare particulas aqueas, terrestres, sulphureas, diversimode inter se implicatas & in terra quasi hospitantes, easdemque a se invicem separare atque leviores reddere, ut massa aerea, sua ponderositate, evehere eas atque attollere in altum possit*. Sequuntur fossilia & metalla, deinde vegetabilia & plantæ, postremo animalia. Sub finem Clariss. Autor insignem suarum meditationum usum, in diæta litteratorum, exempli loco, ostendere conatur, allatis in eam rem regulis quibusdam atque monitis; tandemque brevi quadam applicatione ad Deum, sive ad causam primam, independentem, omnipotentem, benignum, sapientem, cultuque cum interno tum externo prosequendum, libellum suum finit. Præmisit etiam programma, quo exercitationes publice in Institutiones suas Philosophiæ naturalis habendas indicavit. In hoc programmate quæstionem tractat curiosam, *an circumspectio hominis, fulminis ictui evitando, sufficiat?* Optimum autem atque omnium tutissimum, adversus fulminis ictum, remedium hoc esse pronuntiat

pronuntiat: *Age, quæ ratio præcipit, nec metue, quæ fata expectanda jubent.* Atque hæc sufficere videntur, ut Lector intelligens statuere de usu ac valore novi hujus Compendii Physici possit.

NOVA LITERARIA.

PRodiit Venetiis titulus iste novi operis proxime prodituri: *Ludorum Scientia publico beneficio illustrata. Opus* Iohannis Rizzetti, *Eminentissimo Principi S. Rom. Eccl. Cardinali* de Polignac *&c. dicatum. Ven. ap. Aloysium Pavinum* 1725, in 4: accessit eidem titulo operis argumentum sequens: *Demonstratur in prima Parte, Fortunam in ludis jus non habere, quemadmodum a vulgo censetur; nam in illis, qui omnino fortuiti putantur, si Aleatores pari conditione colludunt, diu ludendo nil possunt inde sperare; ac si quis alterum prærogativa antecellit, diuturno ludendi exercitio certus est ille lucri, & iste damni. In illis autem qui fortuiti dicuntur ex parte, industria quoque in iisdem locum habente, quamvis Aleatores pari conditione decertent, diu decertantes afficiuntur lucro vel damno, prout majori vel minori sagacitate donantur. Quod autem curiosius est, in ludis fortuitis ars conjectandi eo perducitur, ut indubitato calculo determinetur, quid infallibiliter aleatores longa ludendi opera acquirere vel amittere possint. Et hac omnia præcipue exhibentur in Corollariis, quæ, ut facilius inveniantur, ab antecedenti Theoria litteris majusculis distinguuntur. In secunda Parte dirimitur Controversia cum Clariss. Daniele Bernoullio habita, in qua, sublatis erroribus, Methodus conjectandi perficitur, ut de singulis ludis in specie veram ac distinctam Ideam consequamur. Desiderandum esset, ut ista Ludorum Scientia omnibus nota foret; nam publico præjudicio detecto tanta ludendi libido reprimeretur non sine bonorum conservatione, & Scientiarum emolumento, quod scopus præcipuus operis est.*

Mediolani prodiit jam Scriptorum rerum Italicarum Tomus in ordine septimus, sed numero octavus, quo Chronica maximam partem inedita, quæ ad sæc. XIII imprimis spectant,

ctant, continentur. Nec diu desiderari patientur Cl. Editores Tomos quatuor sequentes, ex MSS. Codicibus fere omnes compositos, sperantque, se non modo fidem datam liberaturos sed & exspectationem publicam superaturos. Imprimis vero gaudent, quod ad ea tempora pevenerint, in quibus major floruit Scriptorum copia, quos stylus etiam concinnior commendat.

Antverpia *Io. Bapt. Sollerius*, e Soc. Jesu, qui Autoribus Actorum Sanctorum solus nunc praeest, Epistolam Kal. Sept. superioris anni dedit ad V. C. Io. Fridericum Schannat, typis etiam impressam, in qua graviter conqueritur, quod Vir Ill. J. P. Ludevvig in Praefatione Reliquiis omnis aevi MSS. & diplom. praemissa novum sibi bellum finxerit diplomaticum inter Benedictinos & Jesuitas, & hos omnes accusaverit, quod exemplo Germonii & Harduini omni vetustati bellum indixerint, & eo consilio describere coeperint Acta Sanctorum, ut in hoc argumento campum haberent omnia convellendi, exaggerandi literarias imposturas &c. Ostendit vero, haec sibi Sociisque gratis imputari, cum nihil aliud egerit Papebrochius in *Propylaeo*, quod ille pestilentissimum conatum, improbum & maleferiatum vocat, quam ut opera amici sui Mabillonii id consequeretur unice, ut regulae demum aliquae reperirentur, quo falsa diplomata a veris discerni possent; & ipsi Adversario fatendum fuerit, in Actis illis immanem asservari diplomatum & plenae fidei documentorum apparatum.

Prodiit & ibidem superiori anno vergente *Petri Boschii* S. J. Tractatus historico-chronologicus de Patriarchis Antiochenis, in forma quarta, partim proximo Mense Majo, partim Supplem. T. IX Sect. II, quae cum eodem Mense prodibit, a nobis recensendus. Eundem Autor ceu praeliminarem Tomo IV de Actis Sanctorum Junii, eodem tempore, Autoribus *J. B. Sollerio*, *Jo. Pinio*, *Guil. Cupero* & eodem *Boschio*, edito, praemisit, cujus Tomi Synopsin, ab Autoribus seorsim editam, Sectioni II Tomi IX Supplem. pariter inseremus.

No. V.
ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno M DCC XXVI.

ARSACIDARUM IMPERIUM, SIVE Regum Parthorum Historia ad fidem Numismatum accommodata per JO. FOY VAILLANT, Bellov. D. M. & Regis Antiquarium, ac Sereniss. Cenomanensium Ducis Gazæ Præfectum.

Tomus I.

Parisiis, sumtibus Caroli Moette, Bibliopolæ, 1725, 4.
Alph. 2 plag. 19.
Item

ACHÆMENIDARUM IMPERIUM, SIVE Regum Ponti, Bosphori & Bithyniæ Historia ad fidem Numismatum accommodata per Eundem.

Tomus II.

Ibidem, sumtibus Ejusdem, 1725, 4.
Alph. 2 plag. 11.

PArtem illam veteris Historiæ, quam ex scriptoribus Latinis Græcisque, maxime vero ex nummis digerendam atque illustrandam sibi sumsit Cl. *Jo. Vaillantius*, multis difficultatibus involutam esse, vulgo constat. Eas tamen omnes ita superavit eruditus Autor, ut conatibus ejus omnino favere, & singularem industriam laudare æquum sit. Periisset vero hoc, quicquid est, docti laboris, nisi Bibliopola Parisiensis Carolus Moette opportune incidisset in has Historias manu Cl. Vaillantii exaratas, easque suo ære a possessore redemisset: neque tam elegantes nunc legeremus, nisi Cl. *Carolus Valesius*, Ha-

Hadriani fil. Arſacidarum Hiſtoriam ad limam revocaſſet, & ab innumeris mendis repurgaſſet; alteram vero partem, nempe Achæmenidarum Hiſtoriam, alius Vir doctus emendaſſet. Horum itaque ope effectum eſt, ut puriori habitu opus hoc Vaillantii poſthumum appareat: bibliopola autem operam dedit, ut pura ſatis charta, aptisque litterarum formis imprimeretur, inſertis ſuo loco nummis neceſſariis. Singulatim enumerabimus omnia, quæ utroque Tomo continentur, poſtremo adjicientes, quæ jure meritoque in iſto ſcripto lector deſiderare poſſet. Et *Tomo* quidem *Primo* poſt Præfationem, cujus autor haud dubie eſt Cl. *Carolus Valeſius*, primo loco legitur *Canon Chronologicus* Regum Parthorum, per annos ante & poſt Chriſtum natum, Urbis Conditæ, Imperii Seleucidarum Syriæ Regum, Arſacidarum, & ſingulorum Regum Parthiæ, digeſtus. Sequuntur duo *ſtemmata* prioris & poſterioris familiæ Arſacidarum, & *Index* Parthorum Regum, una cum *titulis* eorum. Mox incipiunt *Annales Arſacidarum*, quibus perpetua ſerie origo, progreſſus & interitus Regni Parthici enarratur. Excipit deinde primaria libri tractatio, nempe ipſi Arſacidæ XXIX, nummis omnes (ſi quinque excipias, quorum nummi ad nos non pervenerunt, nempe *Phriapatium*, qui aliis *Pampacius* eſt, *Phraatem I*, *Artabanum II*, *Phraatacem* & *Orodem II*) illuſtrati. Ipſa numismata ex celeberrimis theſauris, Auguſtiſſimi Imperatoris, Regis Galliæ, Magni Ducis Etruriæ, aliorumque Principum aut eruditorum virorum deſumta ſunt. Multa ſuppeditavit inſtructiſſimum ipſius Vaillantii muſeum; multa etiam collectio Celeberrimi *Andreæ Morellii*, qui uſibus ſuis multos nummos Parthicos delineaverat, ut meminit in *Specimine* ſuo; quam delineatam collectionem poſtea dono dedit Cl. Vaillantio. Ita factum, ut vulgati jam pridem, & nunc primum editi nummi hic conſpicerentur. Nempe hunc commentandi ſervat modum. Primo loco ponitur figura Regis cujusque, nummi modulo augmentato, ut oris, barbæ, oculorumque habitus, item inſignia melius pernoſcantur. Sequitur deinde hiſtoria Regis, quæ, ubi opus aut commodum fuit, aliis etiam numismatibus confirmatur & declaratur. Concludit denique vitam cujusque Regis, producendo ut plurimum eun-

eundem nummum, unde effigies Regis desumta erat, vera forma veroque modulo & aversa simul parte expressa: additis rationibus, quibus inductus sit, ut illi Regi adscriberet. Sit pro exemplo *Arsaces XXIII* sive *Vologeses I*, quem vide pag. 249 ex nummo argenteo tetradrachmali collectionis Morellianæ majore forma delineatum. Multis deinde res gestæ hujus Regis ex Tacito maxime & Dione Cassio enumerantur: & cum pag. 279 pacis, quam Corbulo cum Vologese sanxerat, quaque Romani Armeniam recuperabant, mentio incidisset, produxit Cl. Vaillantius p. 280 nummum argenteum ab Nerone in ejus rei memoriam cusum, quem jam dudum Patinus ad Suetonii Neronem produxit. Denique pag. 293 vides ipsum nummum, cum aversa parte & integra inscriptione, ex quo facies hujus Vologesis desumta erat; quem usque ad pag. 295 breviter explicat Regique suo vindicat. Hoc fere modo omnium Regum vitam resque gestas exsequitur & illustrat. Cui tractationi pag. 389 superaddidit *Appendicem de Persarum Regum* post Artabanum *Nummis*, & pag. 398 *Elenchum Regum Armeniæ majoris.* Finem huic Tomo imponunt tres Indices, Autorum nempe, Nominum rerumque, atque Geographicus.

Tomus II, sive Historia Achæmenidarum paullo negligentius est habita ab eo, cui emaculandi provinciam obtulit Bibliopola. Habetur tamen & illic *Canon Chronologicus*, sed desiderantur *Annales*, desideratur etiam notatio cujusque anni, quæ in Historia Arsacidarum margini est adjecta. In reliquis eodem modo, quem supra indicavimus, proceditur. Recensentur autem primo *Reges Ponti* ab Artabaze usque ad Mithridatem, notissimum illum Romanorum hostem. In qua recensione solius Mithridatis historia centum & viginti tres paginas occupavit: quod, cum ea sit notissima & in probatis scriptoribus satis obvia, vix fuerat necessarium. Et tamen ex iis scriptoribus, qui obiter Mithridatis mentionem faciunt, vix unam alteramve observationem allatam videbis. Sequitur pag. 187 *Regum Bosphori* Historia a Pharnace & *Asandro* usque ad *Rhescyporin III.* Siquidem ad eum censum post Polemonem II etiam Mithridatem VIII, Cotym, Ininthimæum, Rhescyporin I (quod nomen apud alios

 scripto-

ſcriptores vitioſe vulgo circumfertur, quod & illuſtr. Spanhemius olim obſervavit) Rhemetalcen, Cotyn II, Rheſcyporin II, III, & varios Anonymos retulit. Pag. 295 incipit Hiſtoria *Regum Bithyniæ* inde a Dydalſo primo rege usque ad Nicomedem III; quæ pars paucioribus nummis eſt ornata. Pag. 357 deſcribitur ſtatus Bithyniæ, cum eſſet Romanorum provincia, & quomodo tunc temporis Nicomedienſes, Nicæenſes, Pruſæi aliique Romanos Imperatores nummis ſuis decorarint, docetur. Quibus pag. 402 ſubjunguntur *Bithyniæ urbes claræ*, quarumque memoria nummis conſervata eſt. Tandem & hic Tomus finitur tribus Indicibus, quales ex Tomo I ſupra memoravimus. Multum igitur debet res litteraria Cl. Vaillantio, quod obſcuriores illos Reges aliqua luce perfuderit: maxime, quod bene multos Parthicos nummos collegerit, eosque ſimul expoſuerit luci, qui antea disperſim quærendi, & tamen rariores inventu erant. Dolendum vero, quod ipſe Cl. Autor ultimam manum operi imponere nequiverit, cum is forte multa melius conſtituiſſet, & infirmiora quæ nunc videntur, pluribus argumentis adſtruxiſſet. Videmus enim, paſſim non ea, qua decet, religione conſultos eſſe ſcriptores potiſſimum Græcos: & jam Cl. Valeſius aliquot hujus generis errores detexit ac emendavit. Videmus etiam, nummos quosdam ſuis Regibus ex leviſſimis indiciis aſſignatos, e. g. ex habitu barbæ, naſi, oculorum: cum tamen nullus ſcriptorum prodiderit, quem naſum, quam barbam habuerit Polemo, Phraates, alii; ut merito Cl. Vaillantius aut quo indicio iſta comperit, aut alias rationes addere debuiſſet. Reliqua tamen probe ſatis confirmat, & nullibi eo vecordiæ procedit, quo cum indignatione orbis eruditi proceſſit famoſus quidam ejus popularis. Ceterum cum jam pridem Hiſtoriam Parthorum per nummos deſideraverint eruditi, non eſt nobis hoc loco diſſimulandum, ſimilem apud nos Hiſtoriam paraſſe quondam Virum vel de his ipſis Actis immortaliter meritum, *Chriſtianum Wagnerum*, Lipſienſem, qui tamen immatura morte A. 1693 die 26 Jul. præreptus, non ſine maxima Litterati Orbis jactura, opus affectum, quod hodieque in Bibliotheca noſtra Senatoria theſauri inſtar aſſervatur, relinquere coactus eſt.

TRA-

TRACTATUS HISTORICO-CHRONOLOGICUS de Patriarchis Antiochenis tam Græcis quam Latinis, imo & Jacobitis, usque ad sedem a Saracenis eversam; Autore PETRO BOSCHIO, Societatis Jesu Theologo.

Antwerpiæ, apud Jacobum du Moulin, 1725, 4.
Alph. 3 plag. 9.

Mirantur multi, qui fuerit factum, ut, quum Ecclesiæ regimen inter tot Patriarchas fuerit divisum, soli tamen Romano Præsuli id contigerit, ut eorundem veluti Princeps haberetur. Huic enim soli contigit, ut, quum reliquorum gloria quasi emarcesceret, hic celebraretur, & quicquid faceret diceretque, Oraculi instar observaretur. Neminem certe inter Græcos scimus, qui conjunctim vel Alexandrinos, vel Antiochenos, vel Hierosolymitanos, vel Constantinopolitanos Præsules descripserit, manifestæ fraudi obnoxiis, qui in Byzantinis sub larvato nomine illud factitarunt. Tanta fuit segnities, ut vix nomina sola, eaque anxie requisita, supersint. Quum ex adverso eorum qui Romanorum vitas dedere, tot surgant, ut magnam ex iis solis Bibliothecam constituere queas. Quod nisi occulto cuidam fato adscribere velis, certe vel divinæ illud tribuendum curæ, vel insigni Pontificum artificio, illique tantum valido, ut omnes mortalium calamos sd suas laudes provocarent. Quid igitur mirum, si Antiocheni Præsules iis tenebris hactenus fuerint contecti, quæ a Romanis pulsæ reliquis ad usque nostra tempora incubuerunt. Hæc vero tandem ætas gratam erga majores sobolem protulit, quæ nominis & memoriæ & meritorum studiosa summos remoti orbis Præsules & Patriarchas in ordinem collegit, & quicquid sparsum cernebatur, in uno veluti theatro conspiciendum dedit. Constantinopolitanorum facta præter catalogos Bandurianos & Fabricianos apud Georgium Cyprium Hilarianis notis illustratum habemus, ut taceamus, quæ sacrorum annalium Conditores, quasi ex beneficio in ipsos contulerunt. Præsulum Hierosolymitanorum seriem eruditissime Antverpienses, & sua & Pauli Theodorici opera exhibuerunt. Alexandrinos Eu-

ſebius Renaudotius & Jo. Bapt. Solerius Act. Sanct. T. V Junii, nobili beneficio dederunt. Antiochenſium nomina, quæ magnam partem hactenus latuerunt, nunc tandem Cl. Joſephus Simonius Aſſemanus in ſplendida Bibliotheca Orientali Romæ 1719 & ſeq. edita, & hic Noſter, additis etiam geſtis & accurata Chronologia conſpicua, ſiſtunt. Non negamus, eorum quædam monumenta ſparſim eſſe exhibita a ſcriptoribus Byzantinis aliisque Hiſt. Eccl. ſcriptoribus, qui tamen ferme circa Seculum VII ſubſtiterunt, quos apud Sam. Basnagium videas. Ipſe Cl. Boſchius aliquoties Blaſium Terzum, Syriæ S. editorem, citat, licet minus accuratum, cenſurisque ſuis ſæpius obnoxium, attamen opitulatorem, cujus, ſicut & Aſſemani Bibliotheca ſæpiſſime uſus fuerit. Dedicavit hunc Tractatum Illuſtriſſ. Yprenſium Epiſcopo, Dn. Jo. Bapt. de Smet, ſeque illud non tam ex more facere profitetur, quam ex Præſulis merito, quo omnis eruditionis promptuarium exiſtimari queat. In alloquio agnoſcit, Tractatum hunc odioſum eſſe ac tetricum, quod propter difficultates Chronologicas dictum cenſemus, quum alias nil magis gratum nilque magis utile quam tale ſcripturæ genus cenſeri queat. Et ſane jucundius illud, atque expeditius Lectori futurum erat, niſi is, qui Boſchio præerat, jubendique facultatem habebat, ab hiſtoria abſtinere, ſolisque temporum notis extricandis ipſum inſudare juſſiſſet. Quæ licet ipſe ſponte fuerit profeſſus, non tamen adeo aridum illud monimentum, quo minus perito Lectori magnam delectationem afferre queat. §. II. Progreſſus igitur ad ipſum Antiochenæ Eccleſiæ fundamentum, illud quidem in Apoſtolo Petro conſtituit, ex conſtanti veterum traditione, quam quum aliquantulum modo movere viſus fuerit Tillemontius, acriter ipſum aggreſſus, ait, imprudentiſſimæ
p. 3 & 4. temeritatis notam Eccleſiæ inuri, ſi falſa aſſeruiſſe arguatur, modo aſſertionem Tillemontianam Catholico Viro indignam, hæreticisque patrocinantem ſtatuit, pauloque poſt Batavum quendam, Tillemontio ſuffragantem, multo atrocius vexat, atque hæreticum turpiſſime cœcutientem, ideoque Romæ obtrectatorem ſacrilegum & ineptum vocat. Inde progreſſus, ſedem Antiochenam a Petro A. Chriſti XXXIII conſtitutam putat, præeuntesque

tesque Henſchenium & Janningium ſequens, VII annos ſediſſe ex communi Catalogorum conſenſu tradit, quibus finitis ſedem Romanam erexerit, quod ex Euſebio, Gregorio, Adriano II, Nicolaoque Archimandrita ſe probaturum putat. Inde vero etiam difficultates Apollonianas de mora Apoſtolorum Hieroſolymitana duodecennali, quæ ſeptennalem Antiochiæ ſedem reſtrictura erat, facile ſolvit, quod non neceſſarium exiſtimet, illam integro duodecennio concludi. Nempe ita ſibi indulgent in Chronologia Præſulum, ut annos integros & luſtra deglutiant, abſorbeantque, modo Petrus ubique regnet, quemadmodum Hiſpani in ſuo Jacobo faciunt, cujus gratia omnes rationes Chronologicas ſubvertunt. De geſtis Petri Antiochenis nihil ob cauſam jam memoratam tradit, Baſilium Seleucienſem adiri cupit, tum Theodoricum Pauli, Vice-Decanum Gorcomenſem, Chronici univerſalis, ſed nondum editi, Autorem; quos tamen veri aliquid allaturos, quomodo ſperes, quum non Entis nulla ſint Accidentia. Hinc Evodium ſiſtit, cujus Acta etiam ex Menæis & Martyrologiis depromta jejuna cenſet ideo, quod non definiant, Ignatius, an vero Evodius Petro ſucceſſerit. Boſchius Evodium tenet, Euſebio duce, ipſoque Ignatio in epiſtola, quam tamen melior pars falſam ſpuriamque cenſet, tuentibus illam nihilominus Hagiographis T. I Febr. ad Acta Ignatii p. 42. Inde conciliationem Baronianam, quaſi ſimul Evodius a Petro, Ignatius autem a Paulo creati ſint, eamque gratam Halloixio, reſpuit, ſicut & alteram Henſchenio excogitatam, quod Evodius ordinatus, Ignatius tantum deſignatus fuerit, quem tamen Hieronymus expreſſe ordinatum ſtatuit, quod per τὸ καθίςαται in Græco expreſſum erat. Ita juxta Boſchium ſucceſſit Evodius A. Chriſti XL VI. Maji, ſedit annos XXVII, obiit martyr ſub Nerone. Succedit Ignatius cognomento proprio Theophorus, non ob laudem dato, gente Syrus, A. LXVIII. Ætas incerta, dubiique plena, quæ de pueritia illius ſimplicitateque Servatori grata Nicephorus protulit, quum alii id ignorent. Vix ſine temeritate anni XLIII illi aſſignantur; ſedit ad A. CVII, quo die XX Dec. Romam martyr abiit. Sequitur S. Heros, Ignatii diſcipulus, cui ſuccedit A. CVIII. Sedit usque ad A. CXXIIX, XVII Octobr.

teſte

teſte Catalogo Græco Harlemiano MSto, quo Papebrochius feliciter uſus eſt. Excipit ipſum Cornelius A. CXXIIX, quem Blaſius Terzi di Laurea in Syria S. ut operibus exemplisque raræ virtutis inclytum laudat, Boſchio ad hæc incredulo, nec alicubi id a ſe lectum profeſſo. Eadem de Erote, ignobili & a Theodorico Pauli ſine teſte laudato, dixit, niſi virtus illius inter perſecutionum ruinas lateat. Sedit ille ab A. CXLII usque LXIIX ſpatio longo, quo adverſus Marcionitas & Tatianitas multa fortiter facere poterat. Hinc Theophilus, Vir ſine dubio magnus, profanis hæreticisque metuendus. Ille ſibi, more tum inter Præſules perſecutionis tempore recepto, Maximinum ſucceſſorem legit, quanquam dubitet Tillemont. Defunctus Epiſcopatu & vita, ſuccedente Maximino usque ad an. CLXXXIX. Hic acerbe invehitur Boſchius in Theodoricum Pauli, qui hunc Præſulem doctum, Catholicum & Thaumaturgum conſtituit, quum harum virtutum memoria apud veteres non extet. Nos licet de Theodorico concedamus, quod quædam confinxerit: putamus tamen, Maximinum defendi poſſe, ſiquidem ſcripſerit de Quæſtione tum inter Chriſtianos agitata: πόθεν ἡ κακία; tum de altera: περὶ τȣ̃, γενητὴν εἶναι τὴν ὕλην. Etiamſi enim alicubi Maximo hæc adſcribantur, attamen ſub eo nonniſi Maximinus latet, quum proclivis ſit ad ſyllabæ unius incrementum diſceſſus. Ceterum hunc Maximum laudavit Euſebius, interque τȣ̀ς παλαιȣ̀ς retulit, quorum ipſe monumenta legerit: πλεῖςα σώζεται ἀνδρῶν παλαιῶν ἐκκλησιαςικῶν ἐναρέτȣ σπȣδῆς ὑπομνήματα, ὧν γε μὴν αὐτῇ διέγνωμεν, ἣ τὰ Μαξίμȣ &c. Quibus quidem verbis nonniſi Maximinum hunc Antiochenſem intellexit, cui Præſulis nomen non addidit, quia ipſe non ut Præſul, ſed Philoſophus ſcripſit. Multa ex ejus libris depromſit Origenes, teſte Wetſtenio in Præf. ad Dial. Origenis. Aliter cenſente Huetio, cujus opinio cadet, ſi noſtra ſuſcipiatur. Hunc excipit Serapion A. CLXXXIX. Trithemius Anachoretam fuiſſe ſtatuit, negat Boſchius, quum ex Ἀσκητȣ̃ λογῶν Anachoretam ſibi fingere nonniſi delirum capitis ſomnium eſſe queat. Benigne tamen accipiet Boſchius, ſi Serapionis patria a nobis queat deſignari. Hanc notat Ælius Lampridius in Alexandro Severo, nempe urbem Ar-

cenam

cenam in Phœnicia, quæ Græcis ἄρκη & Arca Cæsarea. Hic ante sacerdotium Rhetorem egit, unde & Eusebius ἀσκητὴν λόγου dixit. Inde Alexandri Severi teneram juventutem rexit, Matris Mammeæ consilio, unde & Christiani moris amor in pectus illius influxit. Consentit temporum ratio, licet ea Halloixius, Boschio oculatissimus Scrutator, non viderit, quod huic Argo condonandum. Post Serapionem Asclepiades A. CCXI, sive, ut Boschius, A. CCXVII, quem Martyrem aliqui dicunt, licet non consummatum. De ejus exaltatione summopere gavisus Alexander Hierosolymitanus, gaudium litteris communionem testantibus expressit, apud Euseb. L. VI C. VI. Post hunc Philetus ab A. CCXVII usque CCXXVIII, non ad CCXXIX, quod Pagius voluit: excipiente ipsum Zebenno usque ad A. CCXXXVII, cujus nomen varie detortum fuit. Erat enim Syris familiare, nec Regibus spretum, docente Vaillantio de Regibus Syriæ p. 316 A. 334. Mox Babylas ab A. CCXXXVII usque CCL. Qua occasione πάρεργον de Actis Babylæ insertum legas, quo Tillemontius potissimum petitur, quippe in quo fictionem κρίσει sua parum dignam deprehendit, compuncto simul Chrysostomo, cui copiosam Rhetoricam, sed pondere vacuam, tribuit. Huic παρέργῳ alterum jungitur, an duo fuerint Babylæ, disquirens, opinionemque Doctorum ita sentientium destruens. Sequitur Fabius, A. Chr. CCL usque CCLII, in Novatianismum propensus, teste Eusebio L. VI C. XLIV, sed ad correctionem pronus. Epistolæ Cornelianæ ad ipsum pars apud Eusebium, Syncellum, Labbeum, & nuperum epistolarum Pontificiarum Editorem Constantium reperitur. Successit *Demetrianus* ab A. CCLII usque ad LX, qui antecessorem zelo superans acrem se Novatianis exhibuit, fervidus religionis defensor, sique Theodorico Pauli & Blasio Terzo credendum L. I Syriæ C. XXXIII, etiam Martyr. Martyrium illi adscriptum solidis rationibus Boschius destruit. Poterant tamen in illam opinionem deduci recordatione cladis, quæ illo sedente per Regem Persarum urbi illata, deletis innumeris civibus, teste Ammiano Marcellino L. XXIII C. V, quibus ipsum interfuisse Episcopum putarunt. Post eum *Paulus Samosatenus*, infamis ille gloriæ Servatori debitæ

 defrau-

defraudator, inceſſit A. CCLX menſe Majo. Is humili loco natus ingenium ſuperbum habuit, gloriæque cupidum, nec a delitiis vanis fœdisque alienum, qui corrigentes ſeſe Præſules integrasque Synodos ſpernens, contumax A. CCLXX *ἀποκυρίττεται*, ut ſicut pœnæ Boſchius hanc vocem interpretatus eſt. Quo loco Euſebii error, Synodum ſub Aureliano collocantis, refelli-
p. 108. tur, quippe qui in temporum rationibus ineundis parum ſe accuratum exhibuit. Etiamſi vero Epiſcopatu Paulus non cederet, attamen ſuccedere juſſus eſt Domnus in confinio anni CCLXIX & CCLXX, ſeditque usque ad CCLXXIII, *ἅπασι τοῖς πρέπουσιν Ἐπισκόπῳ καλοῖς κεκοσμημένος*, Euſebius L. VII C. 30. Reliquit ſedem Timæo A. CCLXXIII usque CCLXXX, ut adeo temere a nonnullis expungatur. Ait Boſchius, nil aliud de Timæo notatum eſſe a ſcriptoribus, quod gratis dicitur. Multa enim dicta ſunt de virtutibus illius, deque turbis a Luciano, Pauli aſſecla ſuſcitatis, quæ per trium Epiſcoporum ſucceſſionem durarunt. Timæo inſiſtit Cyrillus A. CCLXXX usque CCC, Vir communi omnium laude mactatus. Martyrium non liquet, cujus locum vexationes Lucianeæ implent; attamen S. Præſul oppoſuit Dorotheum felici niſu, quum, ut cuneus cuneum trudit, ſic ejus virtute & doctrina Lucianus ad meliora compulſus dicitur, de quo v. Acta Sanctorum T. I. Defuncto ſucceſſit Tyrannus A. Chr. CCC usque CCCXIII, quo intervallo perſecutiones Diocletianeæ fervebant, multum evagante Hieronymo, qui circa annum CCCXXXIIX ipſum collocavit. Magnus tum Martyrum numerus ex Martyrologiis ſiſtitur, quibus tamen ille non interfuit, niſi vel fugam vel occultationem ejus Martyrii laude cohoneſtes, aut graviora Martyrio perpeſſum dicas, dum gregem lacerari vidit. Ferat æquo animo Cl. Boſchius, ſi divinemus, ipſum inter carbonarios forte Sipyli montis latuiſſe, quod magnos tum feciſſe Viros, exemplum Alexandri Epiſcopi Comageni prodit. V. Acta Sanct. d. XVI Mart. p. 420. Quo videtur reſpexiſſe Libanius Oratione ad Julianum, qua Chriſtianis illudens dixit, ſe repulſam patiendo ad carbonarios abiturum. Extrema Tyranni pacem A. CCCXIII datam viderunt. Eo defuncto ſedem vacuam implet Vitalis A. CCCXIII us-

usque CCCXVIII, quod omnes censent. Conciliis Ancyrano & Neo-Cæsareensi interfuit inter A. CCCXIV & CCCXVIII celebratis, nobile nomen fecit Ecclesiarum instauratione, quæ persecutionum tempore ad incitas redactæ fuerant, nec tamen opus est, ut has Ecclesias cum Henrico Valesio in Basilicas commutemus, quod ipse μεγαλοφρόνως ubicunque Ecclesiæ vocabulum reperit, subjecit. Bonum habuit Successorem in Philogenio, causarum Patrono, & uxorato, quod ab Eutychio Alexandrino negatum p. 450. Boschius non advertit. Arius ipsum ἀκατάχητον habuit, sed absit, ut hæretico adstipulemur, laudemque doctrinæ dubiam faciamus, quam Boschius ex Chrysostomi testimonio tantopere stabilivit. Hunc excipit Paulinus aliquis, sed nube veluti quadam involutus, quum, quod Pagius ante Boschium monuit, uno tempore tres fuerint, unus, qui Synodo Sardicensi depositus, alter Tyri Episcopus, & tertius Eustathianus, id quod miram utique difficultatem Valesio, Hanckio, Montacutio, peperit, ipsique Boschio, qui tres Paulinos Antiochiæ præfuisse dicit, notato Theodoreto, cui, unum modo Paulinum memoranti, crimen falsi impingit, quasi Paulini nomen e diptychis Antiochenis erasisset, quod tamen ipsi necessarium non erat, quum Paulinus in Synodo Sardicensi depositus, ad Antiochiam plane non spectet, sed Dacus fuerit, ut ex fragmentis Hilarianis constat. Quibus a Boschio non consideratis, aut fragmento immutato, hunc tanquam primum collocat, eumque ab Arrianis falso calumniis proscissum ait, sedisse autem ab A. Chr. CCCXXIII usque ad XXIV. Inde πάρεργον subnectit, de Romano, eumque sibi eundem videri censet ac Paulinum, ideoque binominem fuisse, ac suffragari sibi Godofredum, notis in Philostorgium & Pagium; ubi tamen forte rectius facturus erat, si illi Paulino Daco Romani cognomentum tribuat. Rogaremus hoc loco Boschium, ut seposito paulisper suo in hæreticos odio consideraret, Olai Wormii, eruditi Viri & deinceps in Regia Danorum Episcopi, opinionem in historia Sabellianismi expositam, fortiterque stabilitam, Paulinum Tyrium nunquam Episcopum Antiochenum esse factum, quippe cui Eusebius ipsius Concilii Nicæni tempore libros Hi-

ſtoriæ Eccleſiaſticæ, ut Tyriorum Præſuli, dedicavit, aliter locuturus, ſi in Antiochena cathedra ipſum conſpexiſſet. Atque id ipſum poſt mortem Paulini confirmaſſe videtur lib. adv. Marcellum II p. 19, ubi quidem ait ipſum fuiſſe τιμηθέντα τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας: veruntamen πρεσβείῳ τε διαπρεπῶς τοῖς Τυρίων ἐπισκοπήσαντα, ὅτω δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διαλάμψαντα, ὡς τὴν Ἀντιοχείων Ἐκκλησίαν ὡς οἰκίαν ἀγαθοῦ μεταποιηθῆναι αὐτοῦ, quæ verba Zenobius Acciajolus male vertit: Paulinum PRIUS dignitati Tyri Eccleſiæ præfuiſſe, quum tamen illud PRIUS in textu non extet. Unde Euſebii verba ſic interpretanda: Paulinum in Eccleſia Antiochena maxime honoratum extitiſſe, vel ad regimen quoque illius expetitum, ſicut ipſi Eugenio contigit: attamen ipſum actu Eccleſiam Tyriorum Epiſcopaliter rexiſſe, Eccleſiam vero Antiochenam, licet ibi non ſederet, tanquam peculium proprium dilexiſſe. Inde ad Euſtathium deſcendit, eumque ad A. CCCXXV refert, a que Concilio Nicæno electum ſolenni ſuffragio dixit, ſecus cenſente Theodoreto, cui plus credendum, quippe in ſinu Eccleſiæ Antiochenæ innutrito. Sede pulſum, vivente adhuc Conſtantino A. CCCXXXI epiſtola Athanaſii ad Solitarios commonſtrat. Poſt commemoratas Euſtathii laudes parergon de S. Agroetio inſerit, validisque rationibus oſtendit, eum ineptiſſime Antiochena mitra exornari, diploma Sylveſtri turpiter confingi, atque ne hoc quidem dici poſſe, quod tantum fuerit deſignatus. Euſtathio Paulinum II ſubdit, eumque Arrianis impenſe faventem, & tamen fatetur, altum de eo ſilentium apud hos, qui ſeriem Præſulum Antiochenſium ediderunt. Neque tamen ſe adeo moveri ait propter Euſebium, Philoſtorgium, Suidam, quorum examinare ſententiam longum fuerit. Sediſſe ait eum ſex menſes ab anno CCCXXX non adulto; huic ſuffectum eſſe Eulalium A CCCXXXI usque CCCXXXII, cujus unicum pene factum refert, quod Aetium urbe pepulerit. Sequitur parergon de Euſebio, Antiochenum Præſulatum ſpernente, hacque modeſtia tumultus jam concitatos feliciter compeſcente. Quo abſoluto Euphronium exhibet ab A. CCCXXXII usque ad XXXIII Eccleſiam gubernantem; mox Flacillum, qui ad A. CCCXLV habenas

benas facras geffit, magno pretio habitus, Synodique Tyriæ Præses, etsi Eusebio Nicomediensi & Cæsariensi hunc honorem Epiphanius & Athanasius tribuant. Ejus multa inique gesta Theodoretus exposuit H. E. Lib. II Cap. XIX. Illum excepit Stephanus I A. CCCXLV, præseditque Synodo Sardicensi A. CCCXLVII, a qua excommunicatus A. CCCXLIIX, ob meretriculam Euphradæ Episcopo suppositam, facinore tanto homini maxime dedecoro. Illius successor Leontius, mentula Castor, lupus animo, Athanasio infestus, defunctus sub finem anni CCCLVII, ordinato in illius vicem Eudoxio, Germaniciæ primum Episcopo, & Arrianismum dudum professo, Constantii amico, cujus dum gratia ad scelus abutitur, exilio mulctatur, atque inde deponitur, non sine suo commodo, quum Constantinopoli Episcopatum postea adipisceretur A. LIX, LX. Cui licet surrogaretur Annianus, Ecclesiam tamen Antiochenam non vidit, quo felicior Meletius per Synodum A. CCCLXI electus, nec tamen diuturnus, quum post mensem pulsus iterumque repetitus, ac denuo profligatus rursusque restitutus, tandem post celebratum Antiochense Concilium Constantinopoli expiraret. Meletii relegati locum occupat Euzojus A. CCCLXI, Arii familiaris, autor formulæ fidei Arrianorum secundæ: carus Constantio, Aetii fautor, (cujus asseclæ, connivente Euzojo, Episcopum accipiunt Theophilum) *Juliano invisus, colaphisque affectus*, Valenti Imperatori acceptior, cujus ope Alexandriæ Patriarcham Arrianum constituit. Eo sedente partes Eustathianæ ex machinationibus Luciferi Calaritani Paulinum Episcopum accipiunt, hominem turbulentum, hujus nominis tertium, qui & Arrianis & Meletianis æque infensus erat, quasi vero hominum, non salutis aut Christi causa in religionis negotio ageretur. Acerbum sese præstitit, omnesque concordiæ ineundæ rationes sprevit, donec sensim partes contentionum pertæsæ, flaccescentesque a mutuis odiis aliquid remitterent, idque eo usque, quoad Paulinus occumberet, A. CCCLXXXIIX. Eodem intervallo Apollinaristæ Episcopum habuere Vitalem, de quo Epiphanius & Tillemontius T. IX, qui tamen Patriarchæ nomen nunquam obtinuit. Ita sequitur Euzojum Theodorus Heracleensis Thrax, qui omni-

bus Antiochensium Ecclesiis præfuit, exceptis duntaxat una Paulini Eustathiani & altera Meletianorum, quæ Palæa dicebatur. A. CCCLXXXI, teste Theodoreto, in Thraciam abire jussus, quem excipit Flavianus in Synodo Antiochena adulto anno CCCLXXXI, consecratus a Diodoro Tarsensi, & Acacio Berrhoensi mense Augusto, confirmatus in Synodo Constantinopolitana A. CCCXCIIX, solis Meletianis præfuit usque ad pacem factam cum Eustathianis A. CCCXCIIX. Obiit A. CCCCIV. Paulino in suis partibus successit Eungrius A. CCCLXXXIIX, & obiit A. CCCXCII, nemine succedente, Vir probus ac Hieronymo unice carus. Sed hæc hactenus; quæ plura de sequentium sæculorum Patriarchis recensenda supersunt, Supplem. T. IX Sectioni II, quæ sub prelo est, inseremus.

IMPERATORUM IMPERIIQUE PRINCIpum ac Procerum totiusque Nationis Germanicæ Gravamina adversus Sedem Romanam totumque Ecclesiasticum Ordinem, inde a translata ad Germanos Imperatoris dignitate usque ad tempora Caroli V adornata, necessariis illustrata Observationibus a JACOBO FRIDERICO GEORGII.

Francofurti & Lipsiæ, 1725, 4.
Alph. 3 plag. 9.

OPus eximium & lectu oppido dignum Cl. *Georgii* exhibemus, qui cum quendam ejus prodromum A. 1719 Jenæ sub præsidio Viri de Ecclesia & Rep. Litteraria immortaliter meriti, *Jo. Franc. Buddei*, Eruditorum examini subjecisset, ex eo tempore justum Commentarium concinnavit, quo non modo Gravamina omnia inde a Carolo M. ad Carolum V (seu potius ipsum Ferdinandum I) contra Papam & universum ordinem Ecclesiasticum publice proposita ex optimæ fidei scriptoribus (quorum fere ducenti in fine numerantur) produxit, notisque admodum appositis illustravit, verum & litium, quæ Imperatoribus cum Pontificibus intercessere, luculentam simul historiam exposuit. Nos pau-

pauca a Cl. Autore bene monita pro more nostro hinc inde de-
libabimus. Religionem Lutheranam ad pacem Reip. & felicita- p.12-19.
tem procurandam multo aptiorem esse Catholica, contra Pal-
lavicinum evincit. Ab Henrico IV Imp. graviter erratum ob- 29.
servat, quod de perfidia Saxonum conquestus fuerit apud Ponti-
ficem, qui exinde judicis sibi inter Imperatorem & subditos 38.
partes sumpserit. Cumque huic injunctum esset a Cæsare, ut se
ipsum abdicaret, neutiquam id probat indicio esse, quasi Ponti-
fex a nemine judicari posset, verum id factum esse ex more
Romanorum, quo receptum, ut quibus Imperium certa de cau-
sa abrogandum esset, hi dignitati & existimationi suæ consulen-
tes, per se & quasi sua sponte magistratum deponerent. De Pa- 80.
schali II notat, quod primus, omisso in publicis documentis an-
no Imperatoris, sui tantum regiminis annum apposuerit, eo- 145.
que & hanc subjectionis notam deleverit. Innocentium IV Bulla
illa, qua Fridericum absque ulla fere ratione in Concilio Lug-
densi excommunicavit, ab ipso Harduino Concil. Tomo VII
p. 381 publicata, proprium jugulum petiisse docet. Nam cum il-
le inter alia diserte scribat: *quod si Ecclesia eum in aliquo læserat
(quod non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum
reformare. Et si diceret ipse, quod in nullo contra justitiam læ-
serat Ecclesiam, vel quod nos eum contra justitiam læsissemus: pa-
rati eramus vocare Reges, Prælatos & Principes, tam eccles. quam
seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se vel per solennes
Nuntios convenirent; eratque parata Ecclesia de consilio Concilii
sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si
quam contra ipsum injuste tulisset &c.* ipsum fateri patet, 1 Eccle-
siam ipsumque Pontificem aliquem contra justitiam lædere a-
deoque errare posse; 2 a jure Conciliorum non excludendos es-
se Principes sæculares; 3 Concilio subesse Pontificem, ejusque
nutu revocare debere injustas a se latas sententias. Cum e Lu- 170.
dovici IV Imp. gravaminibus notat, quod inter alia accusaverit
Pontificem, quod pedes sibi osculari more Diocletiani & Ale-
xandri, crudelissimorum tyrannorum, permittat, de ritu hoc ho-
dienum solenni quem primus admiisse creditur Valentinus Pon-
tifex, non proletaria refert. Calixtum III observat in Epistola ad 250.
Fride-

Fridericum III expressis verbis fateri; *possumus & nos ut homines aliquando labi atque errare, in his maxime, quæ facti sunt.*
252. Æneam Sylvium notat decreta Basileensis Concilii antea contra Pontifices tuentem, mox cum Pontifex factus esset, annatas, ab illo damnatas, exegisse a Diethero Archi-Ep. Moguntino, cui, cum pallium 20650 aureis Rhenensibus redimere nollet, adver-
297-327. sarium excitavit Adolphum Nassovium. De sanctione Gallo-
327-520. rum pragmatica docte quoque & accurate agit Autor. Imprimis vero prolixe de gravaminibus Noribergæ post Reformationem motis commentatur, ubi inter alia legi merentur, quæ de Festis diebus paulatim in Ecclesia multiplicatis accurate colle-
430 sq. git. Quibus denique appendicis loco tum gravamina a Georgio Saxoniæ Duce in Comitiis Wormatiensibus A. 1521 proposita, tum articuli, secundum quos Ferdinandus I Imp. reformationem instituti desiderabat, subnectuntur.

COMMENTARII PRO HISTORIA ALBERTI II Ducis Austriæ, cognomento Sapientis, scripti ab ANTONIO STEYERER, Societatis Jesu Sacerdote.

Lipsiæ, apud Th. Fritschium, 1725, fol.
Alph. 4 plag. 4 æn.

FIdem suam librasse videntur Scriptores, qui ea, quæ Titulus spondet, in ipso opere reapse præstant, efficiuntque sua industria, ut, quod JCtorum filiis familiare verbum est, rubro cum nigro apte conveniat; ex quo facile colligere est, Autores, qui non admodum prolixe in fronte promittentes, ipsa scriptura, & ea, qua sunt polliciti, & longe plura & ampliora exhibent, non modo singularis modestiæ laudem ferre, sed & præter id, in quo fecerunt officium, liberales in reliquo & in libros suos munificos dici posse. Hoc elogio mactandus est Rev. Steyererus, Societat. Jesu Sacerdos, cui librum res Austriacas mirifice illustrantem *Commentarios pro Historia Alberti II* inscribere placuit; quos qui putabit illius Ducis sapientiæ fama inclyti res gestas unice explicare, næ ille perlecto capite I, quod Alber-

tum II exponit, jucundissime falsus erit; offendet enim c. 2 res Joannæ, Comitis Ferretarum, uxoris Alberti II c. 3 res Rudolphi IV Fundatoris, Ducis Austriaci, quem filium genuere Albertus & Joanna; c. 4 res Catharinæ, quam Carolo IV tunc Moraviæ Marchione, postea Augusto & Bohemorum Rege, & Margaretha Valesia prognatam, Rudolphus Fundator sibi matrimonio junxit; c. 5 res Friderici V Alberti II Filii natu secundi, in ipsa adolescentia fatis functi; c. 6 & 7 res Filiarum Alberti II, Catharinæ & Margaritæ, quarum illa ante annum 1363 principem exuta, in D. Claræ cœnobio intra muros Viennenses sacrum velamen induit, hæc primum Mainhardo, Ludovici Bojariæ Ducis, & Margaritæ Maultaschiæ Tyrolensis Comitis, Filio, postea vero, Mainhardo anno 1363 defuncto, Joanni Henrico, Moravici limitis Præfecto, Joannis Lucemburgici, Bohemiæ Regis filio, Caroli IV Augusti fratri, nupsit; offendet, inquimus, horum Principum omnium res, brevi narratione expositas, sed ita ubique chartarum historiarumque veterum, maximam partem ineditarum, autoritatibus in Additionibus munitas firmatasque, ut nihil desiderari diligentiæ possit. Ut autem constet Tituli, qui nonnullis forte præter modum angustus videbitur, ratio, sciendum est, Reverendo Autori olim placuisse, omnem Historiam Austriacam, qua ampliori luce egere videtur, id est, initio facto a Rudolphi I Cæsaris natalibus ad obitum usque Imperatoris Friderici vulgo III, agnomine Pacifici, describere, & in justos Commentarios redigere, ita quidem, ut cuilibet Tomo præfigatur nomen Principis unius ex illis, quos stirpis hujus Serenissimæ propagatores veneramur, insertis gestis Uxorum, Prolium, Nepotum, qui aut improles decessere, aut licet fæcundo matrimonio gavisi sint, ante hæc tamen tempora cum posteris suis defecere. Tribus illis seculis nomina occurrunt sex, quorum fœcunditate domus inclyta perstitit: Rudolphus I videlicet, Albertus I Albertus II, Leopoldus Probus, Ernestus Ferreus, Fridericus III Cæsar: sex adeo Tomis erant adornandi a Doctissimo Steyerero Commentarii, quod opus ingens sane & laboriosum, quanta industria, constantia animi, sedulitate, judicio & felicitate aggressus sit, satis loquitur Tomus hic Commentariorum, tertius ordine,

 ut opi-

ut opinamur, ſed cui primo tam felici eſſe licuit, ut elucubratus in lucem publicam prodierit. Perſuadet nobis laboris, quem Clariſſimus Autor rebus Alberti impendit, ratio, quæ ad reliquos Satores Auſtriacos pertinent, maximam partem jam eſſe congeſta, ut adeo dulcis nos foveat ſpes, fore, ut reliqui quoque Tomi in dias luminis auras producantur, licet animi dubii haud obſcura veſtigia alicubi deprehendiſſe nobis videamur; ſane illis, quæ excellens opus morari poſſent, aut generoſo contemtu ſpretis, aut invicto animo ſuperatis, debet hanc operam Noſter Genti, qua non eſt excelſior ulla, debet hoc ſibi præmium, ſuæque diligentiæ, enaſcituram inde ex merito gloriam, debet hoc ſocietati ſuæ, de aliis bonis literis præclare meritæ, tam inſigni exemplo ad hæc etiam ſtudia excitandæ, debet denique idem communi patriæ, cujus hiſtoriam condere, & emendare non omnibus datum eſt, ſed iis, quibus illa veneranda veteris memoriæ ſacraria tam feliciter reſerare licet, uti eidem Clariſſimo Viro, Autori noſtro, contigit.

Si ſpeciminis loco, ut fert noſtri inſtituti ratio, nonnulla adducenda ſunt, ſalivam ut moveamus palato harum deliciarum appetenti, copia & ubertate premimur; ita ubique documenta inedita probatiſſima, veriſſimæ probationes, doctiſſimæque conjecturæ & clariſſimorum ſcriptorum emendationes occurrunt, & quod proprie dicimus, utramque paginam faciunt; obſequendum tamen eſt mori, & exemplis, ut in manus veniunt, utendum. Alberti II annus natalis in nullis monumentis, quæ Noſtro fuere ad manus copioſiſſime, legitur. Quid noſter Reverendus Autor? oſtendit ex idoneis autoribus, Albertum
P. 4. fratribus Rudolpho, Friderico, Leopoldo poſtponi, præferri autem Henrico Mainhardo & Ottoni, ex diplomate Anni 1310 12 Cal. Maji monſtrat, iſta tempeſtate Albertum nondum ad annos legitimos perveniſſe, id eſt, annos quatuordecim vivendo non exegiſſe, ex quo ſequitur, ante annum 1296, 12 Cal. Decemb. non fuiſſe natum; exeunte anno 1295 Albertus Pater veneno hauſto graviter decumbere coepit & ægre, oculo etiam uno amiſſo, ſanitatem recuperavit, minus idoneus interea ad augendam ſobolem; anno autem 1297 filia edita eſt ab uxore Alberti

ti

ti Eliſabetha; denique anno 1298 XI Cal. Decembris Tabulæ
editæ ſunt, qua Albertus, cæſo Adolpho, Imperator, filiis ſuis Ru-
dolpho, Friderico, & Leopoldo, ditiones Auſtriacas conceſſit in
feudum, nulla iterum mentione facta Alberti II: ex quo colli-
gitur anno eodem, menſe Decembri progenitum eſſe Albertum, in
poſteriorem enim aliquem annum rejicere Alberti natales vetat,
quod generandis fratribus tribus junioribus, Henrico, Mainhar-
do & Ottoni, quos anno 1301 vivos fuiſſe conſtat, tempus natu-
ræ legibus præſcriptum non ſupereſſet. Nulli dubitamus, fore,
ut aliquando doctiſſimæ diligentiſſimæque conjecturæ idoneo
teſtimonio corroborentur. Albertum ante nuptias ad regimen p. 9.
Eccleſiæ Paſſavienſis, majori tamen ſuffragiorum parte in Ger-
hardum a Walſe inclinante, eſſe electum, antiqui affirmant pariter
atque recentiores, atque inter hos Viri longe graviſſimi, Cuſpinia-
nus, Lazius, Hundius, Pontus Heuterus, Ganſius, Schönleben, alii.
Noſter falſitatis hoc arguit ex ætate Alberti immatura, Chro-
nologiæ ratione, & ipſa Walſeanorum procerum in Duces
Auſtriacos obſervantia; & quæ de Eccleſiaſtica dignitate refe-
runtur, Alberto Saxoni tribuenda eſſe, ſcriptoribus ſynchronis 81.
firmat. Carinthiæ Ducatus, quem Rudolphus Cæſar an. 1282 fi-
liis Alberto & Rudolpho, ab his deinde abdicatum A. 1286
Mainhardo Tyrolenſium Comiti contulerat, ad Albertum no-
ſtrum & fratrem Ottonem rediit, Henrico Carinthorum Duce,
nullo relicto filio, defuncto anno 1331, ſi audiamus Megiſerum,
Lazium, Fuggerum ac Valvaſorium, at quanta in iſta Hiſtoria no-
mina, ſin Noſtrum, Necrologiorum & Chronicorum Manuſcri-
ptorum fide ſuffultum, anno 1335. Carinthia ab Auſtriacis occupata, 99.
Margaretham Maultaſchiam graviſſimum bellum molitam eſſe,
narrat Megiſerus, commiſiſſe prælia, cepiſſe urbes, diruiſſe ca-
ſtra nonnulla, alia obſediſſe, donec a ſocero pacem amplecti ju-
beretur. Et quidni narret hæc bonus Vir? Nicolai Claudiani
farrago Rerum Carinthiacarum eadem tradit, ſed & chartæ ve-
teres idem teſtantur, nempe mandatum Alberti II Ducis, quo
Conradum Krayg Carinthiæ Prætorem nominat A. 1339 5 Cal.
Julii. Sed lætiſſimam errorum a Megiſero commiſſorum ſeri-
em collectam in unum exhibet Clariſſimus Steyererus, & do-

ctiſſime, cum iſtud Alberti Ducis diploma confictum, tum expe-
ditionem Maultaſchiæ, recentioribus celebratam, ementitam eſſe,
oſtendit, ex quo apparet, neque vetuſtorum monumentorum ap-
paratu rem confici, niſi ea etiam mentis acie quis polleat, ut, quid
diſtent æra lupinis, acutum videns diſcernere poſſit. Eadem ἀκρι-
p. 141. βεία utitur Noſter in examinando diplomate Caroli IV Impe-
ratoris, quo aliud Ricardi Regis, Ottocaro Regi Bohemiæ olim da-
tum, confirmaſſe dicitur, & quod Goldaſtus in Commentario de
Regno Bohemiæ in Appendice documentorum edidit, multis-
que argumentis demonſtrat, hoc idem aliis, quæ dubia aut nul-
la fide edidit Goldaſtus, eſſe annumerandum. Vetus fabula eſt,
247. Joannam, Alberti II Uxorem, Ludovicum Bavarum Imperato-
rem, propinato toxico, peremiſſe, quam ab Andreæ Presbyteri
Argentinenſis autoritate, licet Joannam nominetenus haud deſi-
gnet, originem accepiſſe, veriſimile eſt; ſed mirifice diſſidere
Autores, & labi omnes, egregie demonſtratum dedit noſter Au-
256. tor. Rudolphus Dux natus eſt Anno 1339, quod non argumen-
tis hiſtoricis, aut teſtimonio privato, ſed publico, propriaque in
ſigillo confeſſione, modo prorſus ſingulari probatur; ubi tamen
monendi ſunt Lectores, ſphalma typographicum irrepſiſſe, & lo-
co Anni MCCCXXXIX legi MCCCCXXXXI, quod & ipſa
res loquitur, & ipſum ſigillum n. XII æri inciſum ſatis teſtatur.
683. Natali principis Auſtriaci jungamus alterius Auſtriacæ Principis
emortualem diem nemini memoratum, Margarethæ puta, filiæ
Alberti II: eſt ille XIX Calend. Febr. Anni 1366, ex Monumen-
tis Gemnicenſibus præclare erutus. Magna fuit Alberti Ducis in
fundatam a ſe Cartuſiam Gemnicenſem munificentia, cujus hi-
ſtoriam ex monumentis præclariſſimis ſecundum temporis or-
40. dinem digeſtam hic vix ac ne vix quidem expectaveris. Sed &
catalogus venerabilum Antiſtitum illius Cartuſiæ, ab humaniſ-
ſimo doctiſſimoque Viro, Leopoldo Widemanno, Patre Gemni-
71. cenſe, communicatus, paulo poſt legere eſt. Ferretanorum &
Montisbellicardenſium Comitum ſtirpem longe accuratius, quam
204. Guillimannus in Hiſtoria Auſtriaca manuſcripta fecerat, tradi-
244. tam alio in loco reperies. Quæ de Academiæ Viennenſis antiqui-
429. tate & origine traduntur, Haſelbachium, Lazium, Ederum, er-
roris

roris negligentiæque convincunt. Pretium ſuum merentur Catalogi Rectorum Viennenſium ab Alberto de Riggenſtorf ſeu de Saxonia, qui primus A. 1363 laudatiſſimæ Vniverſitati præfuit, ad Joannem usque Cuſpinianum, qui A. 1500 faſces tenuit, Præpoſitorum Cathedralis Eccleſiæ Viennenſis, nec non Decanorum ejusdem Eccleſiæ & quæ alia non ad Auſtriacorum ſed Viennenſium res pertinentia afferri poſſent. Nolumus eſſe prolixiores, cum movere ſalivam, non ſitim ſtudioſorum rei patriæ reſtinguere fuerit animus.

p. 451.
527.
543.

MISCELLA HISTORIÆ PALATINÆ, CUM maxime vero Bipontinæ, inſervientia: GEORGIUS CHRISTIANUS JOANNIS *publici juris fecit.*

Francofurti ad Mœnum, ſumtu Frid. Wilh. Fœrsteri, 1725, 4. Alph. 2 plag. 2.

CUm Celeb. Editor *Danielis Parei* Hiſtoriam Palatinam, cum notis ſuis A. 1717 editam & ad eundem Annum productam, nova rerum inde usque ad annum ſuperiorem geſtarum appendice augere conſtituiſſet, non modo curas poſteriores in editionem illam, verum & alia quædam, Hiſtoriæ maxime Bipontinæ (quam ab eo tempore, quo Bipontum a Carolo XII, qui Lyceum illic aperire decreverat, ad docendam Hiſtoriam vocatus fuit Autor, ſingulari ſtudio coluit,) inſervientia, præmittere operæ pretium duxit. Exſtant itaque hoc volumine primum Animadverſionum in *C. L. Tolneri* Hiſtoriam Palatinam ſpecimina duo, quorum primo res Hiſtoricas, ſecundo Genealogicas Ducum Bipontinorum examinat, & multa induſtria, prolatis ſubinde diplomatibus, emendat. Cum vero non diffiteatur, plura etiam paroramata ſibi in opere illo, alias laudatiſſimo, animadverſa, optamus, ut cetera quoque non invideat eruditis, & ſtemma imprimis Bipontinum, quod accuratius ſe evoluturum promittit, in lucem edat, ſperantes, id hoc minus ægre laturum Celeb. *Tolnerum*, quod ipſe idem jus in alios Scriptores, quos frequenter corrigit, ſtatuendum cenſuit. Quanti vero momenti ſint Noſtri ob-

p. 132. ſervationes, vel ex ultima liquet, in qua, dum Tolnerum aſſeruiſſe refert, Jo. Caſimirum C. P. in Cleburg A. 1652 d. 25 Dec. occiſum in Polonia, demonſtrat, eundem potius Menſe Junio ejusdem anni in Succia vitam placida tranquillaque morte finiviſſe. Succedunt *Balthaſaris Venatoris*, Viri literatiſſimi, ſed in turbis Palatinis infinitas ærumnas perpeſſi, poſtea Conſiliarii aulici Bipontini (cujus vitam a Noſtro luculenter deſcriptam legere juvabit) Apoſpasmatia, Epiſtola nempe de miſero Germaniæ, præcipue vero Ducatus Bipontini, tempore belli tricennalis ſtatu, anno primum 1637, & Civitatis Bipontinæ Querimonia de debito non debito adverſus Pallantii Moriamæi iniquiſſimas exactiones, A. 1649 vulgata, ſed inventu rariſſima, quibus illorum temporum facies graphice depingitur; ſubjuncta ex MSto Adlocutione ad Collegas Conſiliarios, plena bonæ frugis. His demum ab Autore noſtro tum ejus curæ poſteriores ad *Pareum*, quibus ea, quæ ad illum de ſcriptis res Palatinas illuſtrantibus præfatus erat, ſupplet, inter alia Conſ. *Frid. Ben. Oertelii* noſtri Diſſertationem de Ruperto commendans; tum ea, quæ ab A. 1717 in Palatinatu religionis imprimis cauſa geſta ſunt, fideliter ac diſerte deſcripta, ſubjiciuntur.

MEMOIRES DU REGNE DE PIERRE LE Grand, Empereur de Ruſſie, Pere de la Patrie.

i. e.

COMMENTARII HISTORICI REGIMINIS Petri M. Ruſſorum Imperatoris ac Patriæ Patris; Autore JOANNE NESTESURANOJO, Barone.

Tomi II.

Hagæ Com. ap. R. C. Albertum, & Amſtel. ap. Henr. Uytwerf, 1725, 12 maj.

Alph. 2 plag. 3.

DUm Petri, & factis & virtutibus vere Magni, Ruſſorum Imperatoris, morte præmatura extincti, mirandam rerum geſtarum

rum feriem opere digno defcriptam exfpectamus, offerunt fe nobis Commentarii a Ruffo quodam, ut traditur, fcripti, a veritate quidem ut plurimum haud alieni, publicis tamen documentis, fi obvia ubivis demas, & interiore factorum caufarumque cognitione destituti, ut adeo tanti Herois imaginem ex rebus ipfis elucefcentem vix tenui penicillo adumbratam confpiciamus. Tomus I complectitur Hiftoriam eorum, quæ ab origine Ruffo-rum usque ad Petri M. tempora obtigerunt; II res geftas, Petro M. imperante, usque ad annum 1706, quas Tomo III, mox typis vulgando, fe ad mortem ejus deducturum, Tomo IV autem rei Nummariæ notitiam, & Tomo V exactam terrarum Ruffica-rum defcriptionem, rejectis erroribus vulgaribus, expofiturum, Autor pollicetur. Ceterum cum pluribus, fat aliunde notis, immixta quædam deprehenderimus fcitu non injucunda, ne cuncta infuper habuiffe videamur, nonnulla hinc feligere haud abs re fore putamus. Gentes Septentrioni proximas diluvio univerfali haud T.I.p.2.
correptas, opinatur Autor, unde factum, ut a reliquarum moribus alieniores deprehendantur. Wlodimirus II folennia inaugurationis primus introduxit, unde *Czari* titulo a Clero decorabatur. 14.
Cum Daniel, *Magni Ducis* nomine primum infignis, circa annum 1300, fedem fuam transtuliffet Mofcuam, exteri ex eo 20.
univerfum populum Mofcovitas vocare cœperunt. Bafilius, Demetrii filius teftamento Gregorium fratrem, filio Bafilio præte- 25.
rito, & Gregorius ifte, filiis duobus exclufis, iftum Bafilium, teftamento fucceffores nominarunt. Jo. Bafilides quoque id dedit 31.
precibus uxoris Sophiæ, ut filium Gabrielem, præterito nepote Demetrio, ex Joanne primogenito prognato, hæredem nuncu-
paret. Feodor five Fridericus Alexiades, morti proximus, mul- 469.
tis fruftra diffuadentibus, falutem populi fupremam legem exiftimans, fepofito fratre Joanne, minorem natu, Petrum I Regnis fucceflorem deftinavit. Fœderis formula, qua Romano- 40.
rum Imperator Maximilianus I axiomate *Imperatoris & Dominatoris omnium Ruſſorum* decoravit Bafilium, heic fiftitur.
Bafilius, Joanne fatus, uxorem priorem, fterilitatis infimulatam, re- 63.
luctantem licet, monafterio inclufit. Joannem Bafilidem tyranni- 67. 180.
dis falfo accufatum, Nofter cenfet, *Jufti* potius & *Boni* nomine dignum, cum artes manuarias, nauticam & commercia curæ cor-

dique

dique habuerit, quæ vero ſævitiam redolere videantur, ex genio
populorum, cum quibus ipſi bellandum, quosve Imperio rege-
p. 181. bat, dijudicari debeant. Principi jus ſummum circa ſacra com-
petere, nec Ruſſorum moribus illud fuiſſe inauditum, demon-
ſtravit Baſilides, dum ſacra munia in monaſterio Alexandrino
294. ſæpius obiret. Patriarcharum inter Ruſſos autoritas ad ſummum
evecta eſt, imperante Michaele Fedrovizio, qui parentem, ſum-
ma hac dignitate Clericali pollentem, cui debebat Imperium, de
rebus graviſſimis conſultare, ipſique in ſolennibus publicis pri-
mum ſemper locum concedere conſuevit. Alexii Legatus ad
422. Clementem X Pont. Romanum, quamvis Romanenſium ſacris
ipſemet eſſet addictus, pedes tamen Pontificis deoſculari recu-
ſavit, indignum illud Majeſtate Domini ſui fore dictitans. Nunc
T. II. ad Petri M. tempora delabimur. Cubanskius, Prætorianorum
p. 10 ſq. (*Strelizen*) præfectus, Regno inhians, ut filium jungeret Catha-
rinæ, Petri M. ſorori, annitebatur; ſed Sophia, ſoror altera, ſce-
lus ſubodorata, ipſum filiumque, ad epulas ſolennes invitatos, ac
45. in itinere captos, truncari capite curavit. Galliczynius, violenta
Sophiæ conſilia haud probans, Autor ipſi fuit, ut Joannem fra-
trem germanum, quem ſterilem putaverant, ad matrimonium
ineundum induceret. Hoc enim modo Petrum, ſpe ſucceſſionis
deluſum, vitam Eccleſiaſticam amplexurum, Joannis autem li-
beros olim, velut ex adulterio prognatos, regno minus habiles
futuros, ſibi perſuaſerat; verum Petro paullo poſt connubium *ine-*
64. unte, Galliczynii conſilia ſucceſſu deſtituta ſunt. Ipſe Galliczynius,
68. ob atrociorem conjurationem poſtea detectam, Kargam in exili-
um abire juſſus; ac Sophia, ex fuga in Poloniam retracta, cœno-
100. bio, ipſiusmet ſumtibus exſtructo, eſt incluſa. Ceterum cauſas,
164. cur Petrus divortium fecerit ab uxore prima, fruſtra in Commen-
183. tariis hiſce quæſiveris: injurium vero Autorem pæne deprehen-
dimus in Batavos & Germanos, quos nimiæ curioſitatis incuſa-
332. re haud veretur. Petrum non timor, quod vulgo jactitabant Sueci,
ſed rumor, hoſtes cum valido 50000 exercitu Archangelopoli
appropinquare, permovit, ut paucis diebus ante prælium pro-
pe Narvam commiſſum, ad hoſtes a finibus arcendos feſtinans, i-
342. tineri ſe daret. Victores hoc in prælio Suecos Ruſſorum Cle-

rus

rus ſortilegii criminis accuſabant, unde precibus ardentiſſimis, hunc in finem compoſitis, S. Nicolaum armis ſuis propitium reddere conabantur. Quam alienus fuerit a ſanguinis humani profuſione Petrus M. vel exinde patet, quod ſæpius illuſtres Viros, gravioris criminis reos, velut homines judicio deſtitutos, ſaltim ad ſcurræ aulici officium obeundum damnaverit. Sueci ipſa Ducum Curlandiæ ſepulchra rapinis violaverant, unde Ruſſi, ne ſuis id olim imputaretur, Mitavia occupata, curarunt, ut inventarium de ſtatu, qualis tum erat, Suecis præſentibus, conficeretur. Mardefeldius, dux belli inter Suecos, a Potentiſſimo Rege *AUGUSTO* clam monitus, ut pace jam concluſa pedem referret prope Kaliſium, neſcius quippe hactenus illorum, quæ a Rege ſuo fuerant conventa, artem ſuſpicatus bellicam, bono conſilio aures præbere recuſabat, unde ipſe quodammodo cladis ſuæ autor exſtitit.

p. 419.
563.
601.

ANNOTATIONES IN SUETONIUM DOctiſſimi D. JACOBI PERIZONII, Profeſſoris Lugduni Bat. celeberrimi, exhibet M. CHRISTIANUS PHILIPPUS KOELNERUS.

Wratislaviæ, apud Mich. Hubertum, 1725, 8. Alph. 1 plag. 9.

QUæ rationes Editorem harum Annotationum impulerint, ut Perizonii curas luci publicæ exponeret, cum ipſe aperire noluerit, nos quidem divinare non poſſumus. Hoc tamen ſcimus, ſi ipſe Celeb. Perizonius hujusmodi ſcriptis orbem onerare voluiſſet, potuiſſe illum ſingulis ſeptimanis in ſingulos autores obſervationes bibliopolis tradere. At is reverentius habebat famam ſuam; neque illam unquam hujusmodi tumultuaria ſcriptione læſiſſet. Nihil enim aliud continent hæ Annotationes, niſi breves quasdam explicationes verborum, antiquitatum quarundam, & ſi quæ ſunt alia, quæ prima ſtatim fronte produnt, eſſe ex Scholis ſive lectionibus Perizonianis totum hoc opus conſtipatum. Circumferuntur nempe hodieque ſimiles Annotationes Gronoviorum, Cuperi, Schultingii aliorumque in varios

 Scri-

Scriptores, quas ipsi Autores nunquam eo consilio effuderunt, ut aliquando eo habitu cum orbe erudito communicarentur; sed tantum privato discipulorum suorum usui destinarunt. Multæ etiam ex iisdem Annotationibus a male feriatis hominibus suppositæ sunt. Quas si quis post fata autorum typis describere jubet, næ iste injurius est in manes Virorum eruditorum, & exemplum posteris prodit optimi cujusque famam lacerandi. Quis enim ex eruditis schedarum suarum securus esse poterit, aut quis eas omnes ita conscripsit, ut ab alio quovis, sine lima nostra, cum aliis communicari possint? Viderit itaque Cl. Editor, quam gratiam apud eruditos initurus est, cum Viri doctissimi non satis limatas adnotationes edidit. Maxima enim pars non nisi vulgaria continet, & quæ vel Pitiscus ille dudum docuit. Pauca, quæ luce digna videri possent, non nisi tironibus proderunt, qui ne ipsi quidem inopia talium observationum laborant. Accedit denique, quod omnia valde negligenter tractata & innumeris mendis conspurcata sunt. V. gr. pag. 431 citatur monumentum *Anegranum*, cum haud dubie Ancyranum esset scribendum. Pag. 481 pro *exsilio* scribendum esse *exilio* docetur; ubi pro *exordio* scribendum esse *exodio* exprimere debuerunt. Et talia quidem infinita occurrunt.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI *Pœcile, sive Epistolæ miscellaneæ.* *Tomi II Liber I.*

Halæ, in officina Rengeriana, 1726, 8.
Plag. 10.

NOvum nuper exorsus est Clarissimus *Heumannus*, Collega noster perindustrius, *Pœciles* suæ Tomum, cujus en Librum primum! Hujus *prima* Epistola illustrat quatuor Græcorum librorum titulos, quorum Latina versio in usu est falsissima. Docet igitur ex ipso Xenophonte, ejus opus de Κύρȣ παιδείᾳ perperam nominari *de institutione Cyri*, cum παιδεία ibi designet *vitam, virtutes atque instituta Cyri*. Hac occasione etiam profitetur, se opus illud Xenophontis contra, ac Cicero olim indicavit,

cavit, habere pro historia verissima. Deinde eos docet errare, qui Aristotelis libro *περὶ ἑρμηνείας* Latinum præscripserunt titulum *de interpretatione*, cum ibi *ἑρμηνεία* nihil sit aliud, quam *elocutio Logica*. Tum Luciani librum, *Βίων πρᾶσις* inscriptum, hoc Latino titulo insigniri jubet: *Sectarum Philosophicarum auctio*, demonstratque, Sectas Philosophorum Græcis appellatas fuisse *Βίους*. Denique multis contendit, M. Antonini Imp. libros *εἰς ἑαυτὸν* verti Latine debere: *ad se ipsum* sive *Soliloquia*: qua occasione pluribus exemplis probat, *τὸ εἰς* sæpe poni pro *πρὸς*, & *τὸ in* sæpe pro *ad*. *Secunda* Epistola judicia Autoris exhibet de aliquot libris Theologicis, eaque cum severa, tum libera, & quidem de *Lutheri Colloquiis mensalibus*, de *Seckendorfii Historia Lutheranismi*, de *Dallæi* opere *de usu Patrum*, deque ejus libro *adversus Latinorum de cultus religiosi objecto traditionem*, de *Chemnitii Examine Concilii Tridentini*, de *Alex. Mori Notis ad N. T.* de *Sarpii Historia Concilii Tridentini*, de *Joan. la Placette* libro *de Scepticismo Rom. Ecclesiæ*, de *Philastrii libro de hæresibus*, de *Witsii Oeconomia fœderum*, de *Elswichii* libro *de reliquiis Papatus*, de *Conringii Concussione fidei Pontificiæ*, denique de *Schuzii Vita Chytræi*. *Tertia* Epistola observantur duo veterum Poetarum fragmenta in Cicerone & Seneca, quæ adhuc fugerunt Criticorum oculos, simulque & Gellii & Senecæ loca aliquot emendantur. *Quarta* exhibetur emendatum & illustratum carmen Petri Apollonii Collatini *de duello Davidis & Goliathi*, cujus primam editionem nos in his Actis commemoravimus A. 1692 p. 558. *Quinta* multis argumentis contenditur, relationem Eusebii de cruce cœlesti a Constantino M. conspecta falsam prorsus esse, atque Imperatorem illum summæ Eusebii simplicitati ea narratione suaviter illusisse. *Sexta* catalogus repræsentatur clarorum hominum, qui ex variis nationibus vel nomen vel cognomen gesserunt *Bonorum*. Occasione hac illustratur locus *Joan. I, 47: An potest a Nazareth esse aliquod BONI?* doceturque, *ἀγαθὸν* hic loci idem esse, quod *excellens & eximium*: cujus notionis exempla producuntur e Xenophonte, Æschine, & Aristotele. *Septima* investigatur etymologia nominis *Pedantæ*, ostenditurque, ei nomini originem dedisse *Pedanum*

quendam, Italiæ Sæculo XV Grammaticum: unde rectius dici *Pedanum* & *Pedanismum*, quam *Pedantam* & *Pedantismum*. *Octava* refellitur primo argumentum Pontificiorum, a prudentia ecclesiastica petitum, quo recte vetari Laicis judicant lectionem S. Scripturæ: deinde docetur, autoritatem Papæ decidendi controversias fidei niti fundamento infirmissimo, ex quo facilius probetur, Petrum, Russorum Monarcham, esse caput Ecclesiæ. *Nona* & subsequentibus duabus e codice M S. optimæ notæ emendantur *Poggii Florentini libri de varietate fortunæ*, nuper Lutetiæ mendosius publicati ac minus perfecte. *Duodecima* recensetur *Symposii Lactantiani* editio, quæ A. 1607 Romæ prodiit cura Iosephi Castalionis, ac simul Italica illius *Symposii* versio, ibidem A. 1603 prelo subjecta a Jacobo Castalione, Josephi patre. Sequitur decimo tertio loco Dissertatio *de stella Magis prælucenti*, in qua nova plane proponitur istius historiæ interpretatio. Scilicet postquam ostendit, Magos illos e vaticinio Danielis cognovisse, illo ipso tempore nasciturum esse Iudæorum Messiam; eosque orta nova stella per somnium a Deo edoctos esse, stellam hanc esse indicem ac veluti præconem novi Judæorum Regis, simulque Judæam petere jussos; judicat, eos & Hierosolymam & deinde Bethlehemum petiisse, atque huc noctu delatos, cum domui, in qua Maria Deipara erat, proximi starent, subito eandem stellam, quam in Persia viderant, in cœlo observasse, justoque ob id perfusos gaudio statim intrasse illam domum, ac ibi reperisse sanctissimum infantulum. Negat enim, stellam Magorum ducem fuisse itineris, cumque Matthæus refert, *stellam præcessisse Magos*, id interpretandum censet sensu plusquam perfecto. *Stella*, inquit, *quam viderant in Oriente, præcesserat eos*. Confirmat hanc suam sententiam alio Matthæi loco *Cap. XXVIII*, 7, ubi Christus dicitur discipulos suos *præcessisse* in Galilæam, non quod is itineris ducem se iis præbuerit, sed quod ante eos illuc venerit. Simul refellit sententiam

p. 137 seq. non neminis, qui arbitratus erat, Magos illos fuisse viros literatos, a Judæorum Archisynagogis aut præsidibus ex illorum gente & Synagoga, e regionibus transjordanensibus, e Syria præcipue, in Judæam ablegatos ad quærendum suum diu desideratum

tum

tum Messiam. Vltimum locum tenet dissertatio *de sanctitate Regum*, in qua postquam ex antiquis monumentis docuit, Reges appellari solitos fuisse *sanctissimos*, naturam ac partes *sanctitatis regiæ* investigat. Consistere igitur in eo censet Regum sanctitatem, ut (1) tanta prosequendi sint reverentia, qua majorem erga ullum hominem concipere non possimus: quia nimirum non solum sint patres ac domini suorum civium, sed ab ipso Deo civitatibus præfecti, adeoque summi Numinis sint vicarii; (2) prorsus sint inviolabiles; (3) singulari Dei providentia & serventur & defendantur.

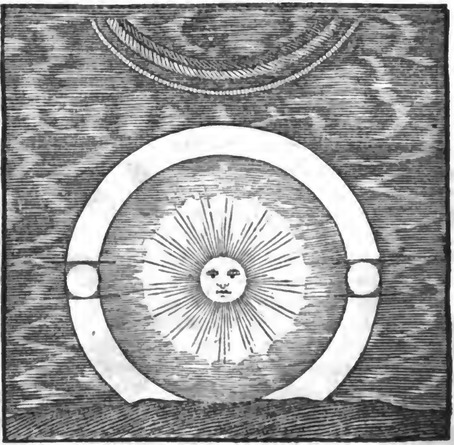
EVERHARDI FEITHII ANTIQUITATUM Homericarum Libri IV.

Amstelodami, apud Sal. Schouten, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 6.

IAmdudum desiderata fuit nova hujus libri, cujus auctorem Bælius *Dictionario* suo inserere dignatus est, editio. Cum igitur primæ editionis, A. 1677 factæ, nullum bibliopolis superesset exemplar, & altera editio, in *Thesauro Antiq. Græc.* Gronoviano *T. VI* facta, paucorum reperiatur in bibliothecis; laudem profecto & gratias meretur novus Editor, tam utile opus reducens in scenam literatam. Est autem nova hæc editio prioribus accuratior. Sublata enim sunt, ut Præfatio docet, menda typographica: locis Homeri additus est & librorum & versuum numerus: imo addita sunt nonnulla, quæ diversa typorum forma exprimuntur: ac denique Index accessit cum rerum, tum verborum. Ad ipsum opus quod attinet, quicquid de prisca religione, priscisque ritibus ac moribus, sive publicis sive privatis, scriptum reliquit rex poetarum, hic admodum concinne suos redactum sub titulos reperitur, magno lectorum commodo. Ac libro quidem *primo* exhibentur Antiquitates sacræ, *secundo* politicæ, *tertio* domesticæ, *quarto* militares, adjunctis de agricultura, de venatione, de musica, de saltatione, deque variis ludorum generibus commentationibus accuratis. Reperies itaque hic, quæ tradidit Homerus de Diis Græcorum, de locis & ministris sacris,

de precibus ac votis, de ſacrificiis, de ſepultura, de luſtrationibus, de divinationibus. Occurrunt deinceps Homerica loca de Regibus, eorumque inſignibus, judiciis & pœnis: de contractibus civilibus, de hæreditatibus, de nuptiis, de liberis ac ſervis. Tum offendes convivia veterum, veſtitum, ornatum, domicilia. Poſtremo de armis, navibus, obſidionibus, præliis, pace ac fœderibus, duce Homero, diſſeritur. Hæc commemoraſſe ſufficiat. Non eſt enim noſtri moris, libros veteres uberiori recenſione perſequi, maxime illos, quos jamdudum excepit applauſus eruditorum communis.

PARELII DUO CUM PARTE HALONIS Iridem inverſam repræſentantis, die 7 Febr. Gieſſæ Haſſorum obſervati a D. JO. MELCHIORE VERDRIES, Med. & Phyſic. P.P.O.

Die

Die ſeptimo Februarii, hujus anni, acerrimum frigus, quod ante aliquot dies cœperat, magno rigore perdurabat: cœlum mane, oriente Sole, erat, ad ſenſum, ſerenum & illime, ventus borealis, mercurius in barometro eo altitudinis conſtitutus, ut cœlum ſerenum ſignificaret & promitteret. Poſt horam nonam, cum negotiis gravioribus diſtrictus mutatum aliquo modo cœli ſtatum non perciperem, ab amico nuntium accipio, conſpici in cœlo iridem. Mirabar nuntium & vix poſſibile credebam, eo cœli ſtatu, qui adhuc videbatur ſerenus, in conſpectum venire iridem. Interea actutum in locum me confero, ubi liberius proſpicere cœlumque tueri poſſem, accurrit ſimul dictus modo amicus, & ſtatim oculis noſtris ſe ſiſtit ſegmentum quoddam halonis iridis coloribus elegantibus atque ſatis diſtinctis conſpicuum: crura verſus regionem verticalem protendebantur, ut iris inverſa videretur. Cœlum ea parte erat ſerenum, rariori tamen vapore albicante pellucido, ut videbatur, obductum. Cum vero eo loci proceſſiſſem, ubi orientalem cœli plagam Solemque ipſum conſpicere dabatur, elegantiſſimum oculis occurrebat phænomenon. Sol jam ad 17 gradus ſupra horizontem poſitus extraordinario & admirando fulgore mirum in modum exſplendeſcebat, magnaque & pulchre ex flavo albicante corona cinctus comparebat. Ad latera Solis, in ipſa illa corona, apparebat utrinque Parelius pulchre albicans & radians, ita ut corona in illo loco, ubi Parelii conſpiciebantur, ab alia quaſi ſecari videretur, quamvis circulum magnum horizonti parallelum, qui alias cum ejusmodi phænomenis obſervari ſolet, licet ſolicite & ſtudioſe quæſitum, obſervare non potuerim. Cœlum utcunque adhuc erat ſerenum, magnoque ſplendore oculorum aciem præſtringente illisque officiente repletum, vapor tamen aut nebula rarior per aerem univerſum diſperſa videbatur, quæ ſub ipſa obſervatione, in forma lamellarum aut foliorum oblongorum, inſtar nivis, confeſtim decidebat, ut terra quaſi nive vel pruina contegeretur, urgente ſimul frigore penetrantiſſimo. Cumque Solis radii liberius adhuc tranſirent & omnia colluſtrarent, totus aeris tractus, pulcherrimo ſpectaculo, non tantum mirum in modum illuminatus, ſed innumeris radiantibus quaſi ſpeculis refertus

tus

rus lumen intendebat & diſpergebat. Cum poſtea locum altiorem conſcenderem, ipſa phænomena adhuc conſtanter comparebant: obſervabam tamen vapores & nebulas per ventum Euro-Notum, qui vento Boreali, mane adhuc flanti, ſucceſſerat, magna copia advehi totumque hemiſphærium iisdem, inprimis circa horizontem, jam repletum, ut omnia circumcirca optica denſitate valde obſcurata apparerent: ſicut & mercurius in Barometro jam ad decem fere lineas deſcenderat. Cum per aliquod temporis ſpatium phænomena intuerer, aerem, advectis ſucceſſive denſioribus vaporibus & nebulis, magis obſcurari videbam, ita ut & Soles ſpurii, cumprimis circa limbum, rubicundum colorem exhiberent, corona vero & ſegmentum halonis magis magisque diluerentur, donec poſt horam decimam, cœlo jam albicante nubium tractu obducto, omnia diſparerent.

Ipſa phænomena, prout illa cum amicis aliisque pluribus concurrentibus hominibus conſpexi atque delineavi, adjecta figura exhibet. Diametrum coronæ Solem cingentis 45 grad. deprehendi, unde Sole 17 grad. ſupra horizontem elevato, pars hujus coronæ inferior ſub horizonte ortivo latebat. Supra coronam, ut figura commonſtrat, halonis ſegmentum, iridis coloribus pulchre radians, in oculos incurrebat, ea plane tum magnitudinis tum diſtantiæ proportione, quam figura oſtendit, ſicut & ordo colorum iridis primariæ colorum ordinem imitabatur. Interior erat purpureo-cœruleus, hunc ſequebatur viridis & hunc flavo-rubicundus.

Ex enarratis hisce, quæ hæc phænomena circumſtabant, conditionibus ſatis ſuperque perſpicitur, aerem tum temporis vaporibus & particulis glacialibus fuiſſe refertum; cum lamellæ & foliola glaciei per aerem volitantia & decidentia potuerint conſpici. Illos vapores fuiſſe rariores, quamdiu ſcilicet phænomena conſpici poterant, neque alte ſuper invicem coacervatos; cum lucem copioſe & abundanter transmiſerint, ſerenitatem non interceperint & cœli colorem oculis non eripuerint. Fuiſſe quoque terræ propiores, cum nebulæ inſtar deciderint atque horizontem obſcuraverint. De modo, quo ſecundum leges opticas illa phænomena fuerint producta, cuilibet judicium liberum eſto.

PRO-

PROBLEMA ARITHMO-TECHNICUM, Arithmophilis ad dijudicandum; utrum illud pro possibili an impossibili solutu habendum sit, propositum a JOH. WILHELMO THEOD. LEICHNERO, Erffurtensi, Ph. M. & Dicast. Electoral. Erffurtens. Adv. Ord.

SEx invenire numeros tales, ut si eorundem primo quicunque numerus integer pro lubitu assumitur; secundo autem dicti numeri pro lubitu assumti quadratum; tertio ejusdem cubus; quarto ejusdem biquadratum; quinto ejusdem surde-solidus & sexto tandem ejusdem Quadrati-Cubus multiplicetur, bisque productis in unam summam collectis illius pro lubitu assumti numeri Bisurdesolidus addatur, hac posterior summa semper per 5040 sit divisibilis. Seu: *Invenire sex coefficientes numeros, qui in sequenti quantitate Algebraica:* $x^7+ax^6+bx^5+cx^4+dx^3+ex^2+fx$ *pro a, b, c, d, e, f substituti producant semper numerum per 5040 divisibilem, quemcunque numerum (ubique tamen eundem) pro x substituas.*

Cum nullus dubitem, plerosque & tantum non omnes, ipsos etiam Arithmo-technites hoc problema pro impossibili solutu esse habituros, operæ pretium duxi, idem publice proponere, certioresque Arithmophilos insuper facere, esse quendam qui non solum pro solutu possibili reputat, sed & ipsam solutionem intra non longum temporis spatium invenire spondet, si ii qui ejus impossibilitatem sibi nimium persuadent, præmium centum nummorum uncialium vicissim spondeant, quemadmodum reciproce ipse centum aureos Hungaricos iisdem se soluturum sancte promittit, si dictum problema stipulandum intra tempus solutum dare nequiverit. Rogatos igitur vult Arithmo-Dædalos, ut quam proxime mentem suam hoc super problemate declarare haud dedignentur, quod vel per literas privatas, enata occasione ad me supra nominatum deferendas, vel etiam, si ita lubet, publicas, his Actis inserendas, fieri poterit. Si autem forteau etiam alii nonnulli solutionem dare in se suscepturi sint, eos se

 dicti

dicti præmii ex æquo participes redditurum promittit, hac tamen conditione, ut si in solvendo problemate deficiat aliquis eorum, tantam mulctam, inter solventes ex æquo itidem dividendam, solvat, quantam pecuniæ partem alioquin accepturus fuisset. Quod si etiam impossibilitatis persuasi plus pecuniæ in casum solutionis offerant, semper duplum oblatæ pecuniæ in casu succumbentiæ rependendum in se recipit. Poterunt autem sat commode quamplures, qui impossibilitatis sunt persuasi, conjunctim ad solvendum in casu soluti problematis prædictum præmium se obstringere; uni enim vel duobus, tribus &c. nimium procul dubio id videbitur.

C. A. HAUSEN MATH. P. P. SOLUTIO *problematis, modo propositi.*

In casu proposito est $a = 21$, $b = 175$, $c = 735$, $d = 1624$, $e = 1764$, $f = 720$; sit $x = 2$ & $x^7 + ax^6$ &c. fit $40320 = 5040 \times 8$. Sed etiam generaliter $x^m + ax^{m-1} + bx^{m-2} + cx^{m-3} \ldots\ldots + qx$ admittit coefficientes ejusmodi, ut summa dividi possit per $1 \times 2 \times 3 \times 4 \ldots\ldots x^m$; Sit enim $m-1 = A$, $m-2 = B$, $m-3 = C$, $m-4 = D$. &c. & erit

$$a = A + B + C + D \text{ \&c.}$$
$$b = AB + AC + AD + BC + BD + CD \text{ \&c.}$$
$$c = ABC + ABD + ACD + BCD \text{ \&c.}$$
$$d = ABCD + \text{ \&c.} \qquad \text{\&c.}$$

Quibus valoribus substitutis divisio procedet. Sed hujusmodi problemata hodie nihil habent difficultatis, unde & demonstrationem omitto.

JO. FRIDERICI WEIDLERI INSTITUTIONES *Geometriæ subterraneæ.*

Vitembergæ, apud viduam Gerdesiam, 1726, 4.
Plag. 10 Figur. 1 plag.

CL. Weidlerus, Mathematum superiorum in Academia Vitembergensi celeberrimus, qui nuper iter ad Belgas, Anglos Gal-

Gallosque ingressus est, explicat hoc libello artificia fodinas metiendi, hactenus fere solum a pragmaticis tractata, eademque ex genuinis puræ Matheseos principiis demonstrare nititur. Quem in finem, præmissa Geometriæ subterraneæ & partium ejusdem descriptione, postea terminos technicos, & instrumenta finitorum, & eadem componendi rationem illustrat. p. 1-24. Et cum magneticæ acus adminiculis inprimis juventur specuum mensores, de eadem & ejus virtutibus & vitiis, horumque remediis, copiose p. 16 disquirit. Hinc de triangulo rectangulo, tanquam primario artis fundamento, & perpendiculorum & basium tabulis, divisioni mensurarum fossoribus usitatarum aptatis, agit, ipsasque tabulas p. 33 sq. exhibet. Dimensionem autem fodinarum, compasso pensili & jacente, item absque magnete in ferrifodinis instituendam, p. 51, nec non resolutionem numerorum in cavernis repertorum p. 58, & ichnographiam mensionum sub terra factarum p. 60 uberius exponit. Similiter de mensione subdiali p. 63, & ejus pictura p. 64 ex instituto differit. Atque ex his derivantur tandem subsidia pro investiganda distantia punctorum subterraneorum, ab aliis intra & extra terram datis, p. 66, & monstrando proximo ad specus accessu, p. 73. Reliqua opusculi pars destinata est vexatissimo difficillimoque de venis & fibris metallicis argumento, p. 75, & explicandis legibus ortographicæ & scenographicæ fodinarum picturæ distinctius ob oculos ponendæ, p. 79 sq.

SATURNILABIUM, ID EST, INSTRUMENTUM Astronomicum, quo in Systemate Saturnio positiones Saturni & Satellitum ejus inter sese, ut & eclipses eorum atque occultationes mutuæ ad quodvis tempus sine aut concurrente calculo facile, exacte ac prompte exhibentur & producuntur. Opera ac studio LOTHARII ZUMBACH DE KOESFELD, Med. Doct. illustr. Carolinæ Cassellis Mathemat. Prof. Ordin. Regiæ Scient. Societ. Boruss. Membri.

Amstelodami, sumtibus Gerardi Valck, Chalcographi, 1726, 4. Plag. 9 Tabb. æn 2.

PLura jam elapsa sunt lustra, ex quo Cl. Autor, rei Astronomicæ peritissimus, instrumentum excogitavit, cujus ope absque calculo methodo facillima planetarum loca ad datum quodcunque tempus determinari possunt, & cui *Planetolabii* nomen indidit. Edidit ejus descriptionem A. 1696 Lugd. Bat. in 4 (plag. 14½. Tabb. æn 4) qui Tractatus, instrumenti & constructionem & usum continens, ad nos non pervenit, adeoque in his Actis non comparuit. Quoniam postea *Gerardus Valck* hoc instrumentum in usum astrophilorum parare cœpit; ideo Cl. Autor A 1700 Amstelodami in 4 aliam dedit *Planetolabii* editionem (6½ plag. 2. Tabb.) quæ solum instrumenti usum declarat. Accessit A. 1716 *Jovilabium*, de quo diximus in Actis ejusdem anni, & nunc demum *Saturnilabium*, ut astrophilis ex asse satisfieret. Quoniam systema Saturnium oculo armato pene plura phænomena sistit, quam septem illi veteres planetæ nudo oculo visibiles; ideo Noster non modo docet, quomodo ea per instrumentum quoddam, verum etiam quomodo per tabulas in hunc finem a se supputatas facile determinari possint, præsertim cum spem non vanam esse sibi affirmet, fore, ut tubi breviores & commodiores iis detegendis sufficiant, quæ nunc non patent, nisi oculo tubo optico longiori & excellentiori armato. Dubio procul per tubos hosce breviores intelligit *Newtonianos* catoptrico-dioptricos, quos ipse inventor *Newtonus* in Optica & ex eadem *Wolfius* in Elementis Dioptricæ describit. Hactenus Satellites Saturni nemo mortalium vidit, excepto *Hugeniano*, præter Gallos atque Anglos Astronomos. His igitur sese debere observationes & hypotheses ac mensuras Systematis Saturnii sponte profitetur Autor. Sibi nihil vindicat, quam quæ ex iis deduxit plurima consectaria atque fabricam instrumenti & supputationem Tabularum. Ob raritatem observationum adeo difficilium, quæ in paucissimorum potestate sunt, jure postulat, ne imperfectionem in praxi *Saturnilabii* animadversam soli instrumento aut Tabulis magno labore supputatis tribuas. Brevis est instrumenti admodum simplicis descriptio: maximam sibi partem usus ejus-

dem

dem & Tabularum vindicat. Docet itaque, quomodo inventa longitudine *Saturnii Satellitis* media, & adhibita, si ita visum fuerit, æquatione luminis reflexi *Ræmeriana* vulgo in Satellitibus Jovis admissa, distantia apparens ab orbita Saturni inveniatur & typus positionis Satellitum ad Saturnum, tum inter sese designetur. Decem mox proponit regulas, juxta quas phases *annuli Saturnii* determinentur hoc ævo, quando vel rotundus apparet, vel latissimis ansis instructus, & ulterius progressus monstrat, quomodo phases intermediæ in diversa annuli dilatatione & expansione, ac in varia inclinatione apparente diametri majores ellipseos tam ad orbitam Saturni, quam ad Eclipticam delineentur ad datum quodcunque tempus. Docet tandem, quomodo Satellitis cujuscunque proxime futura conjunctio prope vera cum Saturno post datum tempus reperiatur, repertum una cum loco Saturni heliocentrico exactius determinetur, eclipses prædicantur eorumque momenta describantur. Quatuor primos Satellites per umbram quoque annuli eclipsari posse ostendit: etsi autem istæ eclipses rarissime contingant, eas tamen præcognoscere docet, propterea quod sint curiosissimæ. Et quoniam non omnes Satellitum Saturniorum eclipses terricolis visibiles, ideo quoque monstrat, quomodo distinguatur, num sint futuræ visibiles, nec ne. Ultimo denique loco aperit, quomodo umbra tam annuli, quam globi Saturnii situs & positio versus dextram vel sinistram Saturni tempore, quo Satelles in umbram immergitur, aut emergit, optice in plano chartæ delineetur. Quoniam Planetolabium suum juxta hypotheses & mensuras *Bullialdi* construxit & circulo æquante usus; coronidis loco monet, idem posse construi juxta hypotheses & mensuras quascunque alias, cujus rei specimen extat in Cl. *Doppelmayeri* parte tertia Scholæ mechanicæ *Bionis*, & præterea docet, quomodo anomalia media ex arearum æqualitate *Kepleriana* corrigatur, ut locus verus adhuc in Planetolabio indicetur verus.

TRIAS DISSERTATIONUM PHYSICO-MEDicarum, Chorographiam Medicam potissimum spectantium

tium, *Autore* CHRISTIANO MICHAELE ADOLPHI, *Phil. & Med. Doctore, Facult. Med. Assessore, S. R. I. Academ. Natur. Curios. Collega, & B. M. V. Collegii Collegiato.*

Lipsiæ, apud Joh. Christ. Martini, 1725, 4.
Plag. 10.

MErito inter desiderata Medica refertur a Georgio Hieron. Velschio in Somnio Vindiciani & Joh. Antonide van der Linden in Manuductione ad Medicinam Aerologia & Chorographia Medica. Interest enim Medico, certo in loco medicinam facienti, secundum ipsius Hippocratis ductum exacte considerare aerem, & quæ ejus sunt affectiones pro urbium & locorum situ, telluris & aquarum indole, atque pro diverso Solis & ventorum accessu & recessu, ut de salubritate & insalubritate loci judicare, morborum, epidemiorum maxime & endemiorum, causas expiscari, & de præsidiis, quæ his opponenda sunt, in tempore cogitare possit. Hæc secum perpendens Clarissimus Autor, ad Chorographiam Medicam perficiendam animum applicuit & tres Dissertationes conscripsit, quas in Academia nostra olim defendit, in præsentem fasciculum collectas, quarum I de Aere, Aquis, & Locis Lipsiensibus, II de salubritate Silesiæ, & III de Incolatus montani salubritate agit. Ut de I Dissertatione speciminis loco quædam dicamus, interiora Lipsiæ pariter ac exteriora, circumjacentia scilicet loca, ad examen vocat Clariss. Autor, regionem, situm, ventos, aquam, tellurem, campos, prata, sylvas, hortos describit, soli fœcunditatem, cœlique clementiam laudat, & quæ commoda ex iis in incolas redundent, recenset. Aeris bonitatem inter alia ex effectibus probat, dum laudabilem Lipsiensium temperiem, utplurimum sanguineam, notabili sæpius, maxime in fœminis, phlegmate permixtam, cutem bene coloratam & floridam satis, non rubicundam nimium, nec adeo pallidam, flavam vel luridam, vocis claritatem, mulierum fœcunditatem, acuta incolarum & festiva ingenia ad studia & artes aptissima, suaves mores & elegantes, ac animi vim cum prudentia conjunctam. Liceat quædam Autoris verba huc transscribere, qui-

quibus in laudem Lipsiæ assurgit: " Tacemus jam, inquit, " amœnum atque gratissimum vivendi genus atque conditionem " ingenuam, qua vivitur hic, gentis genium ad omnem humanita- " tem compositum, festivitatem ac urbanitatem, ingenuam liber- " tatem, cultum bonarum artium, propensionem erga omnia ho- " nesta, abundantiam omnium eorum, quæ ad victum cultumque " pertinent, & quæ in commendationem commoditatis & sua- " vitatis venire queant; multa enim, quæ in delitiis haberi so- " lent, & multis aliis negata, indulgentia almæ naturæ indulsit, " quæque forte non sunt hujus regionis, importantur ubertim, " ut frui cujuscunque fere regionis commodis bonisque Lipsien- " ses possint, iis communibus factis. Nihil alibi usquam tam ra- " rum carumque invenitur quicquam, quod Lipsiensibus non " domesticum etiam esse possit. Eximia est varietas, voluptatum " rerumque omnium condimentum. Notum apud nos atque " notabile est, percelebrem illum summæque existimationis at- " que autoritatis Lipsiensem JCtum, J. B. Carpzovium, ex quo " ex aula Dresdensi, relicto splendidissimo ibi officio, rediit, albis " studiosorum eum accedentibus adscripsisse: *Extra Lipsiam non* " *est vita, & si est vita, non est ita*; aut: *Extra Lipsiam vivere* " *est misere vivere.* " Quemadmodum autem nulla est plaga, cujus felicitatem nulla flagellet calamitas, ita nec reticet Autor Clarissimus ea, quæ in opprobrium Lipsiæ objiciuntur, effluviorum puta & exhalationum ex adeo diversis corporibus copiam, fossarum squalorem, atque putredinem, solum uliginosum & pingue, declivem urbis situm, aquarum indolem minus laudandam, ventos humidos admodum familiares, frequentes nebulas atque nebulosas tempestates, inundationes, &c. quæ aerem humidiorem & putridum, adeoque minus salubrem indicant; remedia tamen simul allegat, quibus, quæ metuendæ inde sunt noxæ, facili negotio præcaveri possunt & solent, dum nempe fossæ, quæ urbem cingunt, repurgantur, putei & canales exterguntur, plateæ ab omnibus quisquiliis mundantur, medicamenta spiritus excitantia & in majorem motum conjicientia, ac humores quietos, lentos, viscidos, & vappescentes incidentia assumuntur, victus laudabilis eligitur, aquæ potabiles colantur & decoquuntur,

exer-

exercitationes corporis non negliguntur, & aer matutinus, vespertinus & nocturnus evitatur, urbanus vero cum rustico frequentius mutatur. Unde concludit, aerem Lipsiensem non adeo esse insalubrem, ut a plurimis habetur & creditur.

CHRISTIANI WOLFII, CONSIL. AULICI Hassiaci, Mathem. ac Phil. Prof. primarii in Acad. Marburg. Prof. honorarii in Acad. scient. Petropol. Societ. Reg. Brit. & Bor. Sodalis, Oratio de Sinarum Philosophia practica, in solemni panegyri recitata, cum in ipso Academiae Halensis natali 28 d. 12 Julii A. O. R. 1721 fasces Prorectorales successori traderet, Notis uberioribus illustrata.

Francof. ad Mœnum, apud Joh. B. Andr. & Henr. Hort, 1726, 4. Plag. 15.

Etsi vulgo credatur, Philosophiam practicam *Sinarum* parum singulare & minus sublime continere; aliter tamen videtur Cl. *Wolfio*, qui ea fini cum in Oratione, tum in notis uberrime adspersis interiorem *Philosophiae practicae Sinensis* rationem delineavit, & cum sua consensum commonstravit. Nos non attento ordine, quo ab Autore singula proferuntur, ea exhibemus, quae lectori harum rerum curioso non ingrata futura speramus. *Confucius* A. 551 ante Christum patre *Xo leam he*, Praefecto ditionis *Ceu*, viro septuagenario, natus jam sexto aetatis anno a puerilibus abstinuit lusibus & decimo quinto lectioni librorum ac meditationi se totum dedit. Legit autem imprimis annales antiquissimorum imperatorum, scientiae morali atque civili inservientes, quod factorum & eventuum nexus inde luculenter perspiciatur. Historiographi enim, antiquissimo gentis more ab ipso Imperatore electi, res omnes eodem, quo geruntur, tempore in annales referunt, qui, ne affectui aliquid detur, in publicam lucem non proferuntur, nisi familia imperante extincta. *Confucius* cum de iis, quae legebat, per rationes statuere non posset, experimentum eorum in se ipso sumsit, nec scripto verbove prae-

præcepit, nisi quod primus ipse moribus & vita expresserat: immo ne experimenta politica sumendi occasio deesset, magistratum aliquoties gessit. Atque hanc studiorum rationem continuavit usque ad extremum vitæ halitum, quem anno ætatis 73 lethargo 7 dierum extinctus reddidit. Sensit autem continuo in studio virtutis profectus, quos ipse discipulis candidus exposuit. Anno ætatis trigesimo id erat consecutus, ut in suscepto virtutum sapientiæque studio firmiter persistens, nulla re externa animum inde suum avocari pateretur. Anno quadragesimo honestatem intrinsecam in quolibet casu obvio absque hæsitatione discernere poterat, & quinquagesimo rationes illius in naturis rerum obvias perspexit. Sexagesimo rationi obtemperabat facile, quamvis adhuc reluctante appetitu sensitivo, tandemque septuagenarius longæ meditationis & victoriæ sui ipsius fructum percepit, consensum appetitus sensitivi cum rationali. Singularia circa theoriam moralem atque civilem, quæ suis conformia agnoscit Cl. *Wolfius*, hæc fere sunt, ipso interprete. Principium ultimum honestatis intrinsecæ *Confucio* atque *Sinis* antiquissimis Noster vindicat consensum microcosmi cum macrocosmo in libera actionum determinatione, idem omnino cum suo. Obtinetur autem iste consensus, secundum Nostrum, si actiones liberæ per easdem rationes finales determinantur, per quas determinatæ sunt naturales. Atque in hoc consensu actionum liberarum cum naturalibus consistit perfectio naturæ humanæ, ad quam perinde juxta *Confucium* atque *Wolfium* tendere debent omnes nostræ actiones. Actiones naturales cum macrocosmo consentiunt; quamobrem si quoque liberæ ad consensum cum naturalibus redigantur, integer microcosmus cum macrocosmo consentit. Agnoscit *Confucius* perinde ac *Wolfius*, hominem esse partem universi, atque adeo hunc consensum esse & naturæ rerum, & hominis præsertim naturæ, & ipsi rationi conformem. Quamobrem idem urget convenientiam cum natura rationali, actionum humanarum normam. Perspexit etiam *Confucius* veritatem principii rationis sufficientis, ejusque usum ad moralia extendit. Notioni perfectionis a *Wolfio* evolutæ conforme est, quod non modo actionis internæ cum externa, verum

etiam spontaneum appetitus sensitivi cum rationali consensum ad virtutem requisiverit, atque adeo porro a virtute abhorrere judicaverit, quod metu superioris vel spe præmii extorquetur. Immo non sufficere visum est *Confucio*, ut legi naturali conformia agamus, propterea quod intrinsecam eorum moralitatem perspicimus, & ut virtutem amemus aut voluptatem ex ea percipiamus, sed id omnino requisivit, ut læti agamus, quod est officii nostri, gaudio elati super occasione virtutem exercendi. Atque adeo *Confucius* perspexit, quæ tantopere urgent libri nostri Symbolici, formula præsertim Concordiæ. Ceterum ab hactenus dictis alienum non est, quod perinde atque *Wolfius* continuum esse jubet ad majores indies perfectiones progressum, & *Yaonis* atque *Xunnii*, Imperatorum legislatorum, quorum dicta & facta sibi potissimum imitanda proposuit *Confucius*, exemplis in regulam versis, urget in ipsis imperantibus modum obligandi optimum per metum filialem, a nexu individuo inter Regis exemplum & populi imitationem pendentem. Immo Noster contendit, quod jam Imperatores antiquissimi *Yao* atque *Xun* ante *Confucium* differentiam inter partem animæ superiorem & inferiorem, cujus adeo ingens momentum facit *Wolfius* in Philosophia practica omni, instar magni principii morum fuerit inculcatum, modo ipsorum terminos intelligas. Monet nimirum, Sinas appetitum vocare *cor* & appetitum quidem sensitivum *cor hominis*, rationalem vero *cor rationis*. Probat etiam, quod *Sinæ* probaverint passionum cum ratione concentum, qui ipsa reductione appetitus sensitivi cum rationali continetur, & cujus pars est lætitia virtutis socia. Quemadmodum itaque hactenus *Confucius* cum *Wolfio* in theoria morali atque civili consentit, ita non minor reperitur consensus in praxi, quam uterque tuetur, & quæ principiis theoreticis modo recensitis consentanea. Urgebat *Confucius*, ut primo omnium loco ratio probe excolatur, cum ad distinctam boni malique cognitionem pervenire debeat absque metu superioris ac sine spe præmii virtuti operam daturus. Metus nempe hic intelligitur servilis, qui metu pœnæ extorquetur, minime autem filialis ex amore profectus, quem ubi præmium accendit, ipsum illæsa virtute, *Wolfio* judice, in actionem bonam influit. Incul-

culcabat vero *Confucius*, boni malique notionem perfectam neminem assequi posse, nisi rerum naturis ac rationibus perscrutatis, & culturam rationis continuam præcipiebat, quod appetitus in ordinem redigi posse negaret, nisi homo in vero boni amore, vero mali odio stabiliatur, verum boni amorem autem verumque mali odium locum non habere agnosceret, nisi perfectam boni malique notitiam assequatur mentis ratiocinio, rerum naturis ac rationibus perscrutatis. Cognito boni malique discrimine, intentionem esse rectificandam urgebat; mox appetitum, boni amore, mali odio contracto, corrigendum esse præcipiebat. Animo composito, corpus quoque esse perficiendum. Ubi quis se ipsum emendaverit, tum ad familiam gubernandam eundem admitti debere. Tandem denique eum, qui familiam recte instituere norit, ad regni administrationem adspirare posse docebat, nisus exemplis priscorum Regum atque Imperatorum, qui iidem erant *Sinarum* Philosophi. Motivo utebantur *Sinæ* gloria, quam diversam esse ab ambitione, Cl. *Wolfius* probat non modo ex notionibus, sed Dei quoque exemplo. Ducit nempe gloria voluptatem ex eo perceptam, quod a nobis bene facta ab aliis agnoscantur. Plurimum *Confucius*, sicuti *Wolfius*, in praxi morum tribuit exemplis, quæ *Sinæ* singulari quadam ratione proposuere. Nimirum de personis, quorum merita in pretio erant, paradoxa narrabant discipulis, ut attoniti mirarentur, quid ipsas impulerit ad tale quid faciendum: ubi diu multumque in quærenda ratione, ast frustra, desudassent, quid ejusdem subesset, tandem exponentes ad imitationem in casibus similibus calcar addiderunt. Convenit quoque *Confucius* cum *Wolfio* in methodo conjectandi aliorum mores. Jubet enim, ut 1 observentur actiones, examinata earundem cum lege conformitate, 2 ut inquiratur finis operis, ac inde judicetur, quo animo quove consilio agatur, quod justum atque honestum est, 3 ut tandem sciscitemur, in quo acquiescat, qui bona intentione legi conformia facit, num forte parum volens & quasi per vim coactus faciat, an vero ex ipsa virtute & honestate operis voluptatem capiat. Immo quam *Wolfius* possibilem judicavit methodum sinceritatem animi a simulatione discernendi, eam a *Sinis* multis retro seculis in praxin fuisse de-

ductam probat per regulas judicibus ad explorandam litium sinceritatem præscriptas. Cum enim nullus penes *Sinas*, Dei cognitione distincta destitutos, esset juramenti usus, judices observare jubebantur, 1 verborum compositionem ac loquendi morem in actore litem movente, 2 oris totiusque vultus compositionem, 3 modum respirandi, dum litem actor proponeret, 4 quam expeditæ sint actoris aures, an scilicet a judice interrogatus perplexe perturbateque, vel aliena & ambigua responderet, num incerti sint oculorum motus nictusque, si quid in his subdoli minusve sinceri appareret. Imprimis autem *Wolfius* extollit duplicis *Scholæ, parvulorum* nempe atque *adultorum* institutum. In schola parvulorum, quæ parte animæ inferiori nitebatur, pueri promiscue omnes ab octavo ætatis anno usque ad decimum quintum, rationis usu carentes, sensuum ministerio ducebantur flectebanturque, ut consuetudinem in bono contraherent. In schola adultorum annum decimum quintum egressi, qui vel olim alios regere debebant, nullius imperio ipsimet subjecti, vel sub imperio alterius sponte facere debebant a superiore præcepta vel præcipienda, docebantur, quomodo unusquisque se ipsum regere debeat, ut sponte faciat, quod laudem meretur, sponte fugiat, quod turpitudinis labe notatur. Qui igitur natura stupidi ex schola adultorum arcebantur, exemplo imperantium & obsequio intelligentium ad obedientiam adducebantur, ut sic ipsorum quoque actiones non solo pœnarum metu extorquerentur, sed ad virtutem propius accederent. Ad eundem scopum tendebat reverentia erga superiores & sapientes, studiose inculcata, & superiorum & sapientum studium indefessum, quo se redderent reverentia dignos. Praxin cum theoria conjungendam esse, *Confucius* sedulo inculcabat, persuasissimus, meditationi exercitationem minime jungentem errori & confusioni fieri obnoxium, nihilque assequi præter umbras rerum & inanes ac sæpe falsas imagines. Quamobrem Philosophi nomine non dignabatur nisi eum, qui praxin cum theoria conjunxisset, ut eo præstantior haberetur, quo virtute anteiret alios. Utebantur autem *Sinæ* iisdem principiis hevristicis, quæ a *Wolfio* commendantur. Nam 1 notiones rerum moralium & politicarum a factis derivarunt &, ne notiones essent incompletæ,

in

in factis alienis minime acquievere, sed ipsi suis moribus expressere ea, quorum notionem expetebant, eodem modo de ejus possibilitate convincendi. 2 Ex iisdem factis judicia, quæ *Wolfius* vocat, intuitiva deduxerunt: quæ ut certa consequerentur, ad facta aliena principium rationis sufficientis applicarunt, non modo judicantes, quænam ex actionibus consequantur, verum etiam in rationem inquirentes, cur fuerint secuta, quænam sequantur semper, quænam nonnisi sub certis conditionibus, utque judiciorum certitudinem assequerentur, experimenta eorum in se ipsis sumserunt, quæ attentione ad casus alienos fuerant consecuti. 3 Imprimis etiam magno, quod *Wolfius* tantopere in arte inveniendi commendat, principio reductionis summo ingenii acumine usi, notionem imperii ad notionem familiæ & notionem ordinis in imperio ad notionem ordinis cœli reduxerunt. Etenim jam *Fohius*, imperii conditor, ex cœli terræque contemplatione sibi normam præscripsit ad populi & Reip. rectam administrationem, & cœli terræque ordinem atque constantiam admiratus, illum perquam sollicite imitari studuit. Statuit autem hanc legem supremam, ut inter superiores & inferiores, seniores & juniores, imperantes & parentes, supremum monarcham atque imperium eadem censeatur relatio, quæ inter parentes atque liberos intercedit. Ex hac relatione deducta sunt præcepta moralia atque leges *Sinarum*. Cum Cl. *Wolfius* universalem urgeat omnium actionum consensum, vultus quoque, oris, gestuum, totiusque corporis compositio una cum actionibus, quæ principalem accidentaliter comitantur, cum principali consentire debent, atque inde decorum deducit. Consensum istum quoniam *Confucius* quoque urget, *Confuciana* autem, quamvis a posteriori derivata, perinde ac *Wolfiana*, inter se cohæreant; quivis per se intelligit, quod eundem quoque fontem decori statuere debeat. Ob universalitatem consensus actionum omnium *Wolfius* maximam vel in minimis infimisque rebus curam prædicat maximum ad veritatem & sinceritatem in studio virtutis adjumentum: eadem vero multis in *Confucio* exemplis confirmatur a discipulis, qui maxima sollicitudine dicta factaque *Confucii* collegerunt. Et quemadmodum

Wolfius ad virtutis culturam requirit, ut boni propositi ad conspectum cujuscunque objecti obvii recorderis; ita *Confucius* eidem regulæ satisfecit, magna ingenii felicitate a rebus quibuscunque obviis ansam de virtutis studio cogitandi arripiens. *Sinæ* ab antiquissimis temporibus ritibus valde delectati, eosque in schola parvulorum docuere. Immo integer extat apud ipsos liber Rituum, qui inter classicos sapientum refertur. Cum *Wolfius* in moralibus notionem ceremoniæ seu ritus evolveret, singularem earum in promovenda virtute usum reperit, atque adeo dolet, quod interpres librorum classicorum *Sinensium*, R. P. *Franciscus Noel*, ab eo vertendo abstinuerit. Latere autem in ritibus *Sinarum* sapientiæ ac prudentiæ sublimis principia, exemplo probat. *Sinæ* nimirum, ut infans ingenio præstans nasceretur, referente *Lieu Hiam* in libro de mulierum instructione, felici successu curabant, ne mulier prægnans objecta turpia adspiceret vocesque lascivas audiret; ut autem e contrario vespere Musicæ Præfectus, qui erat cœcus, quo sonos rectius dignosceret, duas libri carminum odas de recta rei domesticæ disciplina, ipsa auscultante, decantaret ac res honestas narraret. Cur eventus respondere debuerit votis, *Wolfius* ex principiis physicis atque metaphysicis prolixe adstruit. Quodsi quæsiveris, unde sit, quod non modo interpretes nihil singulare in scriptis *Confucii* ejusque dictis & factis sibi visi fuerint deprehendere, verum etiam autores, qui de rebus moralibus non nisi maxime vulgaria & male cohærentia memoriæ prodiderunt, quasi ex tripode pronunciarint, non eam esse *Sinarum* sapientiam, cujus gratia *China* sit adeunda; Noster monet, anno ante Christum 212 Imperatorem *Xi Honan ti*, infensissimum litteratorum hostem, quorum multos vivos sepeliri jusserit, libros omnes præter medicos & judiciarios Vulcano consecrasse. Integro fere seculo post, anno scilicet 139 ante Christum, demum Imperatorem *Vu ti*, bello & litteris clarum, fragmenta & reliquias incendii librorum colligi jussisse. Prolatos itaque fuisse libros semiustos, parietibus item & sepulchris abditos, quamvis semiesos, & præterea grandes natu fuisse consul-

tos,

tos, si qui forte, quæ memoriæ quondam mandaverant pueri, etiamnum tenerent. Ex his igitur fragmentis confectos esse libros imperii *Sinensis* hodie classicos. Quemadmodum itaque ex ruderibus de opere architectonico judicium ferre nequit, nisi architectus consummatus, attentione adhibita, quæ ad tam arduum molimen sufficit; ita quoque de Systemate Philosophiæ moralis ac civilis *Sinarum* judicium ferre minime valere, nisi qui scientiæ moralis atque civilis interiora intimius perspexerit, nec in examine suam desiderari patiatur aciem atque industriam. Quod vero ipsi licuerit esse tam felici, ut abditam Sinarum sapientiam in apricum proferret, rationem hanc reddit; Sinas habuisse nonnisi notiones claras, quas cum altero verbis communicare non licet, nisi easdem jam habuerit: quem in finem *Confucius* jusserit meditationi exercitationem jungi. Se autem philosophiæ practicæ perficiendæ operam daturum distinctis studuisse actionibus, atque multa a priori ex notionibus generalibus deduxisse, quæ *Confucius* cum suis a posteriori assecutus fuerit, & nexum inprimis veritatum moralium, antea non attentum, monstrasse. Etsi autem hac ratione minori temporis spatio veritates morales perspicere detur, methodum tamen experimentalem *Confucii* conjungendam esse monet, cum ad notiones confirmandas, tum ad ampliandas, tum denique ad fundamentales quasdam venandas. Quoniam *Sinæ* distincta Dei cognitione fuere destituti, adeo ut motiva nonnisi a moralitate actionum intrinseca derivaverint; ipsorum facta dictaque probare contendit Autor, quantum valeat natura in studio justitiæ civilis, quam Theologi vocant, vel virtutis philosophicæ, quam Autor appellat. Ut vero de arduo inter naturam & gratiam discrimine demonstrativa ratione decidere liceat, Noster distinguit inter virtutem philosophicam, pietatem philosophicam & virtutem christianam. Discrimen petitur a motivis, quibus voluntas determinatur. Virtuti philosophicæ conveniunt motiva ab intrinseca actionum moralitate derivata; pietati philosophicæ, quæ ab attributis divinis beneficio luminis naturalis agnitis petuntur; virtuti denique christianæ,

ſtianæ, quæ ab attributis divinis, de quibus ſupernaturali Spiritus S. operatione convicti ſumus, & ab opere redemtionis regni gratiæ deſumuntur. Unde liquet, pietatem philoſophicam eſſe gradum quendam intermedium inter virtutem philoſophicam atque chriſtianam. Hinc etiam deducit *Wolfius*, quod, cum Chriſtianus Dei gratia regenitus fide divina teneat, quæ homo extra cœtum Chriſti degens lumine naturali aſſequitur, magna inter utrumque ſit differentia, etſi iisdem utantur motivis, cum aſſenſus illius ſit firmior, motivum firmius, conſequenter & propoſitum firmius gignens, nec tam facilem ſub circumſtantiis ſingularibus locum relinquat exceptionibus. Fieri tamen non poſſe obſervat, ut regenitus non conſtanter jungat motivis, a moralitate objectiva actionum & providentia Dei in regno naturæ petitis, ea quæ ab opere redemtionis & providentia in regno gratiæ petuntur. Quamobrem etſi actus externus hominis regeniti atque irregeniti idem ſit, adeoque eandem cum lege divina conformitatem habeat; quoniam tamen ad actiones humanas non motus corporis, verum etiam mentis actus interni referuntur, actionem externa ſpecie eandem in immenſum differre poſſe. Atque ſic tandem concludit, naturam gratia inſigniter perfici & vires animæ ad gradum majorem evehi, ut jam gratiæ viribus fieri poſſint, quæ naturæ viribus ſuperiora erant.

NOVA LITTERARIA.

Vir doctiſſimus, *Johannes Fridericus Schannat*, qui in eruendis veterum monumentis, iis imprimis, quæ res Fuldenſes concernunt, ſingularem hactenus operam poſuit, nuper admodum novum opus prodidit, quod, ſive rerum reconditiſſimarum ſelectum, ſive etiam typorum & figurarum elegantiam ſpectes, curioſis Lectoribus apprime ſe commendabit. En titulum: ***Fuldiſcher Lehn-Hof, ſive de Clientela Fuldenſi beneficiaria, nobili & equeſtri, Tractatus Hiſtorico-Juridicus, cum elencho Vaſallorum primi & ſecundi ordinis. Francof. ad Mœnum 1726. fol.***

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCC XXVI.

HISTOIRE PHYSIQUE DE LA MER.

i. e.

HISTORIA PHYSICA MARIS, AUTORE LUDOVICO FERDINANDO Comite MARSILIO.

Amstelod. sumptibus Societatis librariæ, 1725, fol. Alph. 2 Tabb. æn. 40.

A Longo jam tempore locum inter eruditos primi ordinis sibi vindicavit Illustrissimus atque Excellentissimus *Marsilius* Comes, hinc ab anno MDCLXXXII non rara ejus in Actis hisce, ubi varias ejus lucubrationes non sine plausu nostro percensuimus, mentio facta est. Sed cum totum replere illius pectus credidimus vastum opus, quo Istrum omnem complexus est, ecce novo conatu in maris abyssum descendere totumque expiscari non gravatus est rerum altius conditarum strenuus sectator; inde opus natum est, quod plurium annorum labore indefesso, & ingeniosa industria, pluribus experimentis factis, ita absolutum est, ut deesse nihil videri queat, premendum tamen ab Autore, nisi Regiæ Parisiensis Academiæ approbatione, & celeberrimi Boerhavii (cui, quod & operis edendi curam in se suscepit, plurimæ debentur grates) monitis incitatus tandem in lucem protrahi permisisset. Occasionem industriæ præbuit doctissimi Comitis institutum emetiendi terraquei globi, quo intimam ejus formam & organicam, qua factum esse credit, fabricam retexeret, quod certo non posse fieri intellexit, si non ante maris rationem propriam,

& formam constituisset. Occupari in opere jam cœpit ab anno MDCLXXX, quando in regia Constantinopoli agens, angustum urbis canalem sedulo perscrutatus est, quem laborem inde anno MDCLXXXXI, ubi iterum eo divertere jussus est, repetiit, quæ tentamina tunc quidem facta, partim typis evulgavit, partim scripta domi asservat, olim forte edenda. Nemo ante doctissimum heroem nostrum idem, quod hoc opere præstitum est, moliri sustinuit, si eos excipias, qui, quæ in usum vitæ ex mari petuntur, sectati sunt, & ipse Boyleus, doctus homo, in diversa maris altitudine definienda substitit. Et experimenta quidem plurima fecit in fluminibus Provinciæ Gallicæ, unde postea ipsum mare ingressus est. In quinque partes opus omne dispescuit, ita ut in prima maris fundum exquireret, & pelvim formaret, in qua aqua fluctuat; in secunda de ipsa aqua mixta agitur; tertia varios aquæ marinæ motus & fluctus examinat; quarta plantas marinas, earumque vegetationis negotium evolvit; quinta vero, quæ adhuc desideratur, maris vivarium & animalium marinorum historiam pertexere constituerat. De his omnibus quæcunque dicta sunt, propria scriptoris experientia subnixa reperies: suspectum enim judicavit cum recte sapientibus, in re dubia aliena fide stare; quicquid ergo apparatus ad penitus singula noscenda pertinet, in partes vocavit, nunc Chymicis operationibus, nunc microscopiis aliisve instrumentis felicissime usus. Priorum quatuor partium sibi propositam ita pertexuit telam, ut maris fundi rationem ex ipso terræ modo & forma, proportione rite constituta, reddat, atque vel gibbis variis, montium more, exsurgere, vel cavis deprimi & inæquale reddi, supponat, quemadmodum in tabulis pictam ejus superficiem exhibet. Inter alia in secundo Libro aquam maris non salsa modo acredine invisam docet, quod vulgo traditur; sed amaro bitumine, ex carbonum fossilium venis manante impuratam, quod mari infunditur, postquam per cuniculos terræ cum aqua ab igne concitatum, actum est, quodque nulla arte ab aqua secernendum, nec colando, nec distillando, nec præcipitando, sanitati hominis noxam infert, & sapore ingratum, nauseantem facit stomachum, diversis tamen maris profunditatibus

diversa

diversa quantitate admixtum, quod innumeris factis experimentis tentatum & confirmatum est, ita ut nihil prætermissum sit a philosopho, chymico, mechanico. Ipsis vero Chymicæ artis alumnis luculenta suggessit argumenta, quibus hactenus multis modis perplexam doctrinam de marina aqua planiorem & magis distinctam reddit. Motum omnem maris, variasque ejus undas, ex tribus Autor repetit causis, ex inæqualitate fundi, vel marinæ pelvis, & in eandem effusis torrentibus, in se illisis, unde aqua varie fluctuat & jactatur; ex pressione aeris varie ventis agitati, qua undis factis vi varia resistit & urget; & demum ex fluxu & refluxu aquæ marinæ, quem ad Lunæ vices mutatas Autor refert. Quarta pars operis plantarum marinarum naturam & varias species exhibet: in earum vero historia mera videtur nova pandere sagacissimus Autor. Cum terra natis plantis componuntur marinæ, nec quicquam fere in illis esse docetur, quo hæ destituantur; cortex, pulpa, medulla, redduntur marinis omnia & vindicantur, nec flores, quibus ornentur, desunt, qui a Nostro depicti intuentium oculos voluptate non perfunctoria perfundunt; imo nec feminibus carere, quibus, in cavernis marinis satis, germinent, solerti industria repertis, novo ausu Autor statuit, eaque profert, de quibus nemini ante conjicere datum est. Sed e tam præclaro opere pauca vel leviter attigisse suffecerit: quodsi enim, quæ in illo curiosa singulis fere paginis obveniunt, commemorare velimus, veremur, ne novus nobis contexendus liber esset. Ex his vero intelligitur, quantum sibi promittere Lector posset, si quintum quoque Librum, qui historiam animalium marinorum complecti debebat, argumentum amplissimum nec satis hactenus exhaustum, absolvere dignetur Illustrissimus Autor, nunc quidem in magno illo opere Danubiali, cujus nuper primus Tomus prodiit, occupatissimus. Nos certe cum bonis omnibus optamus, ut Deus O. M. Viro incomparabili, in vergente jam ætate constituto, annos viresque largiatur, quo, quæcunque parat in commodum rei litterariæ, felicissime tandem ad finem perducat.

JO. POLENI AD REVERENDISS. ABBAtem D. GUIDONEM GRANDUM Epistolæ duæ; in quarum altera proponuntur nonnulla de telluris forma: in altera vero quædam de causa motus musculorum.

Patavii 1724, 4.
Plag. 4 tabb. æn. 2.

CUm de figura telluris hodieque discrepent doctissimorum Virorum sententiæ, aliis formam sphæræ, si montes & valles neglexeris, satis exactæ, aliis figuram sphæroidis *tantillum* versus polos oblongatæ, aliis denique figuram sphæroidis circa polos paululum depressæ, telluri attribuentibus, id egit in priori Epistola Clarissimus Autor, iterum ac sæpius in Actis nostris laudatus, partim ut doceret, inter argumenta, quæ afferri pro diversis illis sententiis solent, nulla esse, quibus vis convincendi insit, partim ut novam ostenderet viam, qua fortasse propius accedere ad veritatem liceat. Fatetur, argumentum de telluris forma proxime ad sphæricam accedente haud quaquam spernendum a Lunæ defectibus duci, in quibus telluris umbra in lunarem discum incidens forma circulari apparet; sed negat, pusillum telluris a sphærica figura defectum ex isto phænomeno percipi posse, neque id obstare judicat, quo minus sphæroidis, sive oblongatæ aliquantulum, sive depressæ figura competere telluri queat. Et licet Childræus, in *Britannia* sua *Baconica*, testimonia Tychonis Brahe & Keppleri adducat, animadvertentium, phænomena alicujus defectus Lunæ visa fuisse indicare, telluris figuram oblongatam, sive ovi similem esse, parum tamen huic observationi tribuendum censet: *namque sectio,* inquit, *transversa coni umbrosi telluris (quod recte animadvertit Jo. Casp. Eisenschmidius) in regione lunari longe major ipso lunari disco cum sit, & propterea margo umbræ in luna deficiente cum non nisi partem exiguam integræ, quæ fieri posset, sectionis exhibeat, cumque gibbosa sit lunæ superficies, frustra perfectus absolutusque (vel si nullæ essent in lucis confiniis spuriæ umbræ) termi-*

terminus transversæ sectionis coni umbrosi telluris in obumbrata lunæ facie inquiretur. Neque vero plus roboris inesse judicat causæ physicæ, quam idem Childreus ad sententiam suam comprobandam affert; puta quod ad utrumque polum nix hyeme cadat magna copia, quæ conglacietur, neque æstivo tempore tota liquescat, unde a mundi origine ad hæc tempora magnos cumulos accessisse regionibus illis necesse sit. At gravius argumentum adversus sphæricam telluris formam illud numerat, quod suppeditant vires gravitatis, atque observationes nonnullæ, quibus constare dicitur, horologiorum pendula in torrida Zona paullo tardius, quam Lutetiæ Parisiorum, moveri. Hinc enim sequi videtur, gravia sub æquatore minus gravia, atque ideo a centro remotiora esse, quam sub polis, hoc est, figuram sphæroidis depressæ competere telluri nostræ. Cum tamen alii sint, qui varias illas pendulorum velocitates, non a varia gravitate ponderum appensorum, sed a virgarum longitudine varia, pro varietate caloris, deducant, (observarunt enim, æstivo tempore ferreas virgas longitudine sua extendi, hyemali vero tempestate fieri breviores) non ita facile sphæricam telluris figuram ob phænomenon illud in aliam mutandam arbitratur. Similiter de illis observationibus judicat, quibus videtur ostendi, meridianorum in telluris superficie mensorum gradus, a meridie versus Septentriones tendendo, minores inveniri. Alii enim, contraria prorsus ratione, gradus illos augeri ab æquatore ad polos volunt; nec male a quibusdam asseritur, exiguam illam graduum differentiam in mensurandis gradibus non admodum distantibus detegi non posse; quia error ex fabrica & usu instrumentorum differentiam hanc superat. Unum restat adversus sphæricam telluris figuram argumentum, a motu terræ atque hinc orta vi centrifuga desumtum; quo magis enim a polis æquatorem versus acceditur, eo major fit vis centrifuga, propter majorem celerioremque motum; hinc necesse videtur, ut marium summa superficies (cui solidarum terræ partium superficiem quam proxime respondere non ambigitur) circa æquatorem utique tumidior reddatur, hoc est, ut ipsa terra figuram sphæroidis depressæ induat. Ad hæc ita respodet Cl. Autor,

 ut

ut doceat, cum ſtrata telluris inæquali denſitate prædita ſint, poſſe illam denſitatem atque ab ea dependentem vim centripetam ad vim centrifugam ita ubivis eſſe attemperatam, ut, vel poſita vis centrifugæ cauſa, ſphærica telluri figura conſervetur; id quod etiam geometrice, adhibito ſchematiſmo, demonſtrat. Jam ut rationem quoque illam paucis attingamus, quam propoſitæ liti dirimendæ conducibilem Vir doctiſſimus exiſtimat, perſuaſum ipſi eſt, poſſe in gradibus circulorum ad æquatorem parallelorum explorari differentias multis quidem partibus majores, quam ſint illæ, quæ dicuntur varios inter meridianorum gradus intercedere. Primo igitur poſuit, telluris figuram eam eſſe, quæ ex rotatione ellipſis circa majorem axem progignitur; aſſumtisque iis menſuris, quæ in commentariis de magnitudine ac figura terræ a Caſſino & Maraldo definiuntur, invenit, uni gradui circuli paralleli ad latitudinem graduum 48 deberi exapedas Pariſ. 37769. Deinde poſuit telluris formam genitam ex Ellipſis circa minorem axem rotatione, adhibitisque menſuris, quibus utitur Graveſandius in Phyſices elementis mathem. reperit, uni gradui ejusdem paralleli (ſc. ad lat. grad. 48) convenire exapedas 38546. Quod ſi ergo duo loca ſub eodem parallelo, quorum alter ab altero diſtet gradibus 5 aut 6 illius paralleli, ſumma diligentia determinentur, eorumque intervallum in exapedis quam accuratiſſime inquiratur, putat conſtare debere, *num ambitus illius paralleli minor ſit, quemadmodum fert prima hypotheſis; an vero major, ut poſtulat ſecunda; an denique intermediæ cujusdam quantitatis, ſphæricæ telluris formæ faventis.* Hæc de priori Epiſtola Cl. Poleni, ſub cujus finem addita eſt Obſervatio defectus lunæ, qui contigit prid. Kalend. Novemb. 1724. In altera Epiſtola hoc ipſi propoſitum eſt, ut experimentis atque ratiociniis mechanicis ea confirmet, quæ circa muſculorum motus, ope analytici calculi, elegantiſſime ſoluta dedit Jo. Bernoullius in ſua *de muſculorum motu* Diſſertatione. Ad quod efficiendum, quo machinarum apparatu fuerit uſus, quomodo conjunctis, ope teretium claviculorum, 16 regulis orichalceis, catenam conſtruxerit, quomodo illam ſuper lignea menſa, plana & rotunda, extenderit &

firma-

firmaverit, quomodo pondera applicuerit, quomodo curvaturam catenæ invenerit, atque ita porro, cum longum esset hoc loco sufficienter docere, ex ipso doctissimo Autore curiosum lectorem addiscere malumus.

THE LIFE OF LEOLINE JENKINS &c.

i. e.

LEOLINI JENKINSII, ADMIRALITATIS Angliæ, ut & Curiæ prærogativæ Cantuariensis Judicis, Caroli II Regis Angliæ Secretarii Status & Legati ad Pacem Colon. & Neomagensem &c. Vita, Epistolæ & alia monumenta; Autore WILHELMO WYNNE, Equite.

Tomi II.

Londini, apud Josephum Downing, W. Taylor, W. & J. Innys & reliquos, 1724, fol.
Alph. 16 plag. 4.

QUo rariores Virorum inter Anglos Illustrium de publicis
rebus, quas moderati sunt, Commentarii & Epistolæ pro-
stant (neque enim præter *Templii* & *Arlingtonii* Epistolas
multas invenias alicujus momenti); eo majores debentur gratiæ
Cl. *Editori*, quod has Illustris *Leolini Jenkinsii* schedas, ab iis,
quos ubique fere comites habuit, sibi liberaliter communicatas,
ab interitu vindicavit, iisque luculentam Autoris vitam præmi-
sit. Quam ut breviter exponamus hoc loco, natus fuit *Leolinus* p. 1.
noster Patre cognomine, viro mediocris fortunæ, sed integro
vitæ scelerisque puro, A. 1625, juvenisque admodum delatus in
Academiam Oxoniensem, paucis post annis ad exemplum com- 2.
militonum arma capere pro Regia causa, nondum tamen studiis
desertis, tandemque, mutata prorsus rerum facie A. 1648, solum 3.
vertere coactus est. Iter inde ingressus cum Anglis quibusdam, 6.
quorum studia moresque moderabatur, in Gallia, Belgio &
Germania celebriores Academias lustravit, rursusque post tri-
ennium

ennium in Angliam, tandem restituto feliciter Rege Carolo II,
p. 8. A. 1660 Oxonium rediit, ibidemque mox Collegio Jesu, cujus
10. antehac alumnus fuerat, præpositus, Doctoris Juris honores
impetravit, legesque publice aliquandiu magna cum laude ex-
plicavit. Inde ut se practicæ magis vitæ pararet, suasu veteris
amici, Sheldoni Archiep. Cantuar. cujus Theatro Oxonii ex-
12. citando condendæque Typographiæ assidue invigilaverat, Lon-
dinum se contulit 1663, atque in numerum Advocatorum de Ar-
cubus receptus, mox Judicis Curiæ rei navalis seu Admiralitatis
14. Angliæ munus consecutus est 1664, in quo ita se gessit, ut ora-
culi loco, dignusque haberetur, qui A. 1668 Curiæ prærogativæ
18. Cantuariensi pariter Judex præficeretur. Missus sequenti anno
a Rege in Galliam, ut matris Regiæ hæreditatem, quam Hen-
rietta filia, Duci Andegavensi nupta, sola sibi ex lege Gallorum
asserebat, Regis nomine cerneret, & mox re feliciter gesta re-
versus, in unienda Anglia & Scotia jussu Regis multam operam,
20. sed, Scotis obnitentibus, nequicquam posuit. Orto deinde inter
Belgas atque Anglos Gallosque, gentes fœderatas, bello, Noster
principe loco ablegatus est Coloniam ad tractatus pacis A. 1673,
ac pacem cum Belgis, separatim Templii opera sancitam, stabili-
24. vit, iterumque 1675 Neomagi in pace illa universali conci-
lianda pars maxima fuit, prout ex Epistolis ejus abunde patet.
28-40. Non lubet hic cum Autore in ea excurrere, quæ pro Jenkinsio,
cujus in præjudicium tum Burnetus, quem & alibi refutat
Noster, tum ipse Templius (qui res Angliæ eodem tempore
curabat Hagæ Com. unde Neomagum subinde excurrens, com-
munem cum Jenkensio causam egit) nonnulla protulisse visi sunt,
29. magna veritatis specie edisserit. Suffecerit illud animadvertere,
quod Templius fassus fuerit, nullas facile compotationes aut
choreas celebratas fuisse, quibus non interfuerit ipse, cum raro
contra illic comparuerit Leolinus; se sero cubitum ivisse &
surrexisse, illum vero hora octava vespertina lectum petiisse,
reliquisse quarta matutina, unde dictum invaluerit, mediatores
omni momento ad agendum alacres ac vigiles (*that the Medi-
ation was always on Foot, to go on with its Bussines*); memorat-
36. que præterea Noster, Templium munera a belligerantibus ejus
opera

opera conciliatis oblata prompte accepisse, Leolinum & Gallo- p. 54.
rum aliorumque munera, quæ obtrudebantur, generoso animo
repudiasse omnia, nec adduci ullo modo potuisse, ut utensilia
& apparatum aureum & argenteum, finita legatione liberaliter
a Rege suo oblatum, aliorum exemplo legatorum, acciperet.
Lectu imprimis dignæ sunt regulæ, Mediatori Legatoque & 38, 39.
Ministro status observandæ, quas passim Epistolis Leolini interfertas, huic vitæ eodem conspectu inseruit Cl. Biographus. Revocatus inde in Angliam 1679, & Consiliarii & Secretarii Status intimi anno sequenti provinciam adeptus, eam difficillimis temporibus sustinuit, donec aulæ pertæsus, 1684 missionem impetraret, invito quidem Rege. Et quamvis a Jacobo II rursus 51.
in aulam e secessu evocaretur, pariterque pristino officio admoveretur, valetudinem tamen mox adversam, ut sæpe antea, expertus, Cal. Septembris 1685 diem obiit supremum Hammersmithi, unde deductus, prout jusserat, Oxonium & in templo Collegii Jesu, cui & maximam partem hæreditatis cum Bibliotheca reliquit, honorifice sepultus est. Etsi vero nec uxorem, nec liberos haberet, & præterea bonus esset pater familias, perque complures annos summis muneribus præfectus, neutiquam tamen immensas opes reliquit, quod &, ut supra dictum, in accipiendis donariis scrupulosior, & in Legatione, prout decebat, splendidus, & in pauperes fuisset effusissimus. Fuit præterea insigni pietate, ita quippe in fidei dogmatibus confirmatus, ut Courtinus, Gallicus in tractatibus Coloniensibus legatus, 60.
aliquando affirmaret, *se, nisi sciret, Leolinum rei gerendæ satis aptum; multisque aliis doctrinæ præsidiis instructum, facile persuaderi posse, ut crederet, eum tota vita nihil aliud egisse, quam ut Patrum scripta legeret.* Itaque fide in Deum atque Regem erat incorrupta, præterea justus, gravis, moderatus, affabilis, ad promovenda amicorum commoda promtissimus.

Post vitam hanc, interjectis quibusdam Jenkinsii Dissertatiunculis, quæ maximam partem Jurisdictionem Admiralitatis Angliæ spectant, succedunt Epistolæ, quæ ab A. 1673, quo cœptus est Tractatus Coloniensis, usque ad Mensem Majum anni sequentis, quo Noster in Angliam reversus, rursusque ab initio anni

1676, quo pax Noviomagi tentari cœpit, ad Mensem Augustum anni 1679 justo ordine dispositæ, partem maximam Voluminis I & alterum totum occupant, integram negotiorum seriem exhibentes. Multum illæ prodesse poterunt publicis rerum administris, tum quod tractandi rationem omnem, Mediatoris imprimis officium ac prærogativam, aperte produnt, tum quod magnam partem ceremonias & stylum curiæ concernunt, quo pertinent literæ plenæ potentiæ, & salvi conductus, in quibus tituli Principum, sigilla, verba denique omnia sollicite examinari
T. I p. 433. sueverunt, tum Legatorum compellationes (ut *Excellentia*, quæ
T. II p. 189. non nisi Regum & Electorum legatis primi ordinis concessa, ceteris Germaniæ Principum Legatis, ut & secundariis Electorum, negata constanter fuit) salutationes item ac resalutationes, ordo sessionis, præcedentiæ, imprimis Mediatorum, primæ propositionis in tractatibus, subscriptionis in ipsa conclusione pacis & reliqua. Jam pauca, quæ nobis, obiter librum volu-
T. I. tantibus, notatu digna visa sunt, memorabimus. De Arlingtonio
p. 275 sq. refertur, eum ineunte anno 1675 in Regni Senatu Papismi, dilapidationis ærarii & proditionis a Gilberto Gerhardo, sed Buckinghamii suggestione, accusatum, tanta gravitate, prudentia, moderatione animique minime perturbati constantia integro horæ spatio pro se orasse, ut multo majorem ex hac una oratione famam & existimationem, quam rebus per integrum decennium bene pro Rege & Republ. gestis sibi pepererit. Raptum
280. Fürstenbergii Principis, quem conventus Coloniensis pro Legato Electoris rite agnoverat, Colonia Bonnam ac inde Viennam abstracti, accurate & graphice describit Autor, vimque factam detestatur; quæ res pluribus deinde Epistolis materiam præbuit. Hanc injuriam cum ægerrime ferrent Galli, quorum
296. ille causam pro virili tuebatur, accessit paucis post septimanis nova offensa, eo quod 48000 coronatorum, quos Galli Colonia Vesaliam ad stipendia præsidiariis solvenda destinaverant, in ipsa
482. porta Colon. a Kielmanseckio, Cæsareo ductore, detinerentur: quod damnum ipsi denique Colonienses, qui indemnitatem lega-
320. tis promiserant, resarcire coacti sunt. Uti vero Fürstenbergium ideo maxime hæc fata expertum putat Noster, quod illi arcanum

fuisset

fuisset cum rebellibus Hungaris Zerinio & Tettenbachio commercium; ita observat, cum Legati ceteri fere omnes causam p. 369.
ejus agerent apud Cæsarem, solas Belgas adduci non potuisse, ut pro illo intercederent, obtendentes, fassum illum inter ferventiores sermones fuisse Odykio Coloniæ, se a quindecim annis laborasse, ut hanc Rempublicam pessundaret. Quantum Gallia T. II.
inhiaverit semper Belgio Hispanico, ex eo liquet, quod jam A.1635 p. 278.
inter Gallos Belgasque Fœderatos de illo partiendo conventum esset (cujus quidem pacti mox pœnituit Belgas); & ex instructione Mazarini patet, idem tentasse Gallos in pace Monasteriensi; imo in ipsa pace Neomagensi rursus id agebant Galli, ut Belgis hoc consilium persuaderent. De Civitatibus Imperialibus obser- 308.
vatur, quod ad Electores literas scribentes, membrana, ad ceteros vero Germaniæ Principes, charta utantur: Cellensem tamen Ducem Noribergensium literas, in charta exaratas, repudiasse.
A. 1678 die 4 Aprilis Legati Gallici Mediatoribus Anglis condi- 326.
tiones satis arroganter nomine Regis sui proponebant, quibus vel ante diem 10 Maji acceptis, pacem, vel rejectis, bellum optare Gallorum hostes possent; & quamvis terminus fuisset productus, observatur tamen in sequentibus Autoris Epistolis, Gallos constanter illis inhæsisse, & oppido paucis mutatis, pacem demum Fœderatis extorsisse. Nec unum hic extat Gallici fastus exemplum, quo pertinet, quod, cum Galli, cum 538.
Cæsareis de pace tractaturi, proposuissent, ut conventus apud Mediatores institueretur, Cæsarei vero, ut se ipsos potius convenirent Galli cum Mediatoribus, modeste poscerent, Colbertus indignabundus responderet: *nunquam se in hoc negotio requisituros Cæsareos, nec Regem suum obviam iturum Cæsari, nisi centum millia militum ducentem.* Quantum Brandenburgi- 610.
cum Electorem Fridericum Wilhelmum afflixerit jactura provinciarum Suecicarum, ex eo intelligitur, quod Consiliarios suos, instituta ea de re consultatione, his denique verbis compellasse fertur: *quod si pereundem est tandem, operam ad minimum date, ne quid existimatio mea damni patiatur;* quibus dictis, in gravissimum deliquium incidit. His Epistolis, quæ Colonienses tantum & Neomagenses Tractatus spectant, subjiciuntur 643. 792.

postremo aliæ quædam, quæ maximam partem tum varia Angliæ jura civilia & ecclesiastica, tum imprimis jus Albinagii, quale vel in Gallia vel Anglia obtinet, occasione hæreditatis a Matre Regia relictæ, de qua supra, concernunt. Sunt tamen & in his litterariæ
p. 645. nonnullæ, e quibus duas tantum memorabimus. Altera *Athanasio Davies* inscripta est, quem, ut exemplo D. Athanasii veritatem strenue inter maximas persecutiones tueatur, nec se dimoveri a fide Ecclesiæ Anglicanæ patiatur, hortatus, inter alia narrat, Hugonem Grotium, Belgam licet, ita tamen Ecclesiæ Anglicanæ addictum fuisse, ut eam ceteris omnibus prætulerit, amicisque commendaverit, uxori imprimis, quæ Parisiis constanter frequentaverit cultum privatum exulantis Regis Caroli II. Altera
674. Latine exarata dirigitur ad *Cl. Boscium Professorem in Academia Janensi* (i. e. Jo. Andr. *Bosium* in Acad. *Jenensi* Professorem) qua eum rogat, ut, quoniam Josephi Opera mox prelo subjicienda sint in theatro Sheldoniano Oxonii, eas, quas cum pluribus probatæ notæ Codicibus MS instituisse feratur, collationes, impensis prius omnibus, quas fecerit, ipso sponsore Spanhemio, restitutis, ad se mittere Coloniam dignetur.

P. TERENTII AFRI COMOEDIAE SEX, ad fidem duodecim amplius MStorum Codicum & pluscularum optimæ notæ editionum recensitæ, & Commentario perpetuo illustratæ. Accedunt interpretes vetustiores, AEL. DONATUS, EUGRAPHIUS, CALPHURNIUS, quorum iste maxime e duobus manu exaratis libris, ille itidem e binis MSS. nunc primum integer, hic e codice MS. & veteri editione integrius quam antehac eduntur; additis observationibus, quibus loca obscuriora & depravata vel tentantur, vel restituuntur. Porro FR. LINDENBRUCHII observationes in P. Terentii Fabulas & Donati Commentarium emendatius quam in superioribus edd. exhibentur, demum Indices locupletissimi. Curavit ARN. HENR. WESTERHOVIUS.

Tomi

Tomi II.

Hagæ-Comitum, apud Petrum Goſſe, 1726, 4.
Alph. 12 plag. 8.

QUantopere olim doctiſſimis viris *P. Terentius* placuerit, Varronis, Ciceronis, Plinii, multorumque præterea teſtimonia demonſtrant. Erant jam illis temporibus, qui ab homine Afro tam eruditas Comœdias conſcribi poſſe, vix ſibi perſuadebant, ſed earum auctorem aut C. Lælium, aut Scipionem Africanum faciebant. Quæ opinio, licet falſa fuerit, abunde teſtatur, veneres & facetias Romanas Terentio non minus, quam Græcas Menandro cognitas fuiſſe. Atque hæc auctoritas Comici & gloria non niſi cum communi litterarum interitu, quem barbaræ gentes afferebant, intercidit. Reſtauratis litteris, novum etiam Afri noſtri decus enituit: adeo, ut ex heroibus illis, quibus conſervationem Græcæ Romanæque eruditionis debemus, nullus ſit, qui eum in deliciis non habuerit. Unde accidit, ut eo tempore viri elegantioribus Muſis dediti ſolenni elogio *Terentianorum* ornarentur. Et qui in Academiis humanitatis ſtudia docebant, ii Terentium explicare publicis legibus tenebantur. Sed hoc demum & ſuperiore ſæculo, ut multos alios bonos ſcriptores, ita & hunc optimum Latinitatis autorem inepti quidam homines a faſtigio ſuo detrahere cœperunt. Non, quod probæ ejus editiones deeſſent (facile enim octoginta editiones numerabis, quæ vel noſtra & patrum memoria prodierunt) ſed quod prava partim religio quædam, partim optimæ cujusque artis faſtidium animos occupaverat. Si qui tamen fuerunt, quos minus culta facies Comici, aut defectus perſpicuarum adnotationum deterruit, iis jam nunc bene conſultum videmus per Cl. *Weſterhovium*, qui hanc nitidam & charta typisque abunde conſpicuam editionem adornavit. Ad eam rem impulſus eſt jam olim autoritate Celeb. Perizonii, & auxilio fuerunt viri Clariſſimi, Car. Andreas Duckerus, Abr. Gronovius aliique permulti. Adhibuit tredecim circiter codices MSS. Donatum etiam ceterosque vetuſtos interpretes ad ſimilia documenta aut editiones obſoletas recenſuit. In promtu fuerunt tam libri plures im-

impressi, quam notæ ineditæ Gerhardi Falckenburgii, Isaaci Vossii (ut videre est pag. 106 & 108) Jani Gruteri, Th. Pulmanni & aliorum. Consuluit de locis dubiis viros doctissimos, in quibus etiam Amplissimus Vir Cornelius van Bynckershoeck. Et, quod peculiare est huic libro, Cl. Abrahamus de Rouw singulari diligentia laudatorum scriptorum loca, ne vitiose, quod facile accidit, citarentur, denuo autoribus evolutis examinavit, verosque librorum capitumque numeros, ubi forte peccatum erat, restituit. Porro, beneficio Amplissimi Mœringii novum Indicem nactus est, qui jure suo Lexicon Terentianum nominari potest, quem Cl. Editor cum affine suo, laudato Abr. de Rouw, a capite ad calcem recensuerunt, multisque locis aut emendarunt, aut locupletarunt. Denique in Donato emaculando usus est haud infelici opera Cl. Abrahami Wielingii, qui luxata multa restituit, & obscuriora loca egregie emendavit atque illustravit. Ut ergo paucis & ex veritate mentem nostram super hac editione exponamus, ita censemus. Homines elegantes, qui veteres scriptores cum voluptate perlegere volunt, habent hic nitidam editionem, quæ vel invitos ad legendum incitare, hæsitantibus etiam, dum ex multorum notis in unum Commentarium conjectas observationes exhibet, passim succurrere possit: at qui altius in litteras interiores penetrare, & Criticam suam, ut ita loquamur, cupiditatem exsatiare cupiunt, iis, ni fallimur, aptior erit ea, quam Celeb. Bentlejus cum maxime adornat, editio. Hæc vere a nobis dici, rem ipsam dabimus autorem: indeque non temere conjicias, idem, quod diximus, Cl. Editoris fuisse propositum. Sed ne latius evagemur, ea saltem, quæ ad primam Comœdiam (ubi intentio & studium nondum fuere defatigata) Andriam videlicet præstita sunt, perlustrabimus. Act. I Sc. II vers. ult. ubi nunc editur: *neque tu hoc dicas, tibi non prædictum*, malebat cum Donato: *neque tu haud dicas*, atque duas negationes negare etiam apud Latinos, exemplis ex nota Ach. Statii ad Tibull. IV eleg. VII, Broukhusii ad Ejusdem IV eleg. I vers. 127 & Grævii ad Cic. III ad Attic. epist. VII repetitis demonstrat. Act. IV Sc. III vers. 5 ex MSS. & edd. aliquot prætulit: *verum ex ea nunc misera quem capit Laborem*, ubi alii

Dolo-

Dolorem ediderunt, quæ vox alterius ſolennis Gloſſa eſt. Act. V Sc. IV verſ. 32 diſtinctionem mutat, ſcribens: *Is hinc, bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur*; cum alii ſine diſtinctione, *Is hinc bellum fugiens* conjungant. Et propter verbum *proficiſcitur* veriſſima eſt diſtinctio Cl. Weſterhovii: quod ni adeſſet, recte *hinc bellum fugiens* diceretur, ut apud Plaut. Menæchm. Act. V Sc. II vs. 117: *Sed quis hic eſt, qui me capillo* hinc de curru *deripit*, & apud Livium II cap. XXI: *mortuus eſt Cumis*, quo *ſe poſt fractas opes Latinorum* ad Ariſtodemum *contulerat*, & apud Salluſt. B. Jug. cap. LXI n. 4: *qui Romæ fuerat, & inde Maſſivæ de nece* judicium fugerat. Sed ut bene diſtinguit, ita nihil admonet de verbo *perſequens*, quod ſine dubio in *proſequens* mutandum eſt. Aliter judicabunt, qui in Prologo verſ. 25 ex MSS. reſcriptum vident: *Ut pernoſcatis, & quid ſpei ſit reliquum*, cum alii habeant, *ecquid*. Sane ſenſus reſpuit τὸ *& quid*, & exempla producta prorſus aliena ſunt: MStis autem ſolis in his minutiis obſequi, valde periculoſum eſt, eo magis, quod perpetuo hæc, *Ecquis*, *Ecquid* atque *Et quis Et quid* confundant. Fortaſſe hujus confuſionis exemplum in ipſa hac Andria reperire licuiſſet Act. V Sc. II extr. ubi editur: *ecquid te pudet*. Certe in eximiis Terentii membranis, quas Ampliſſ. noſter Baudiſius ex bibliotheca Senatus hujus urbis depromtas nobiſcum communicavit, utrumque, more conſueto, exhibetur: *ecquid & quid te pudet*. Similiter judicabunt de mutata diſtinctione Act. II Sc. V verſ. 17: *Ego illam vidi virginem, forma! bona Memini videre*, cum alii ſimplicius: *forma bona memini videre*. Nec multo magis placebit Act. V Sc. II verſ. 23 ſollicitari receptam lectionem, mutando *Tamen*, quo recte Simo τῷ Davi *Tamen etſi* reſpondet, in *Tantum*. Sed hæc de Emendationibus. Addimus, in membranis illis, quas conſuluimus, Act. III Sc. II verſ. 27 pro his: *ſed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium*, legi: *Sed nihilo minus mox referetur huc puer ante oſtium.* Act. III Sc. III verſ. 17 membranæ: *Quaſi ſi illa ſit tua*, ut Comici ſolent; vulgo: *Quaſi illa tua ſit*. Act. IV Sc. IV verſ. 45 idem codex: *ah! necdum omnia*; vulgo: *anne tu omnia?* Taubmannus & Lindenbruchius corrigebant: *ah, ne tu omnia.* Et

cum

cum in eo simus, tentabimus ex Conjectura alium locum in Act. II, Sc. VI, ubi vers. 7 Simo: *Quid Davus narrat?* Respondet Davus: *Æque quidquam nunc quidem*, nullo sensu; neque probabile quidquam eruit Perizonius, & Glossa est, quod ex Palatino MS. laudant. Forte scribendum: *Æque quidquam, nec* (*ac non*) *quidquam*, hoc esset *nibil*, aut saltem *neque bona, neque mala*, commodissimo sensu. Act. III Sc. V vers. 9 vix latinum circumfertur: *aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram*, quod significare deberet, ut hoc malum differam. Minima mutatione scriberemus: *ut huic malo aliquam præducam moram*: sic erit *præducere moram* idem, quod alibi *prætendere moram bello*. Verum in viam redeundum & de Expositionibus Cl. Westerhovii etiam dicendum est. Nimirum p. 34 probe explicat, cum Weitzio, quid sit *percutere animum*: pag. 36 cum eodem ostendit, quid sit, *Rejecit se in eum*. Pag. 68 evolvit notiones vocabuli *momentum*, & pag. 94 verbi *succensere*, & pag. 101 sq. verbi *differre*: quæ omnia illis, quibus hæ adnotationes conscriptæ sunt, grata erunt atque accepta. Doctiores enim statim videbunt, non sibi dictum pag. 20, *quidam* de ignotis & humilibus dici; pag. 44, *miror*, *si* elegantiam esse, quam Kockertus abunde illustravit; pag. 137 *fidem habere* esse credere: neque sua causa ad eandem Andriam existimabunt bis dici, nempe pag. 15 & 66, *Nam* transitioni inservire; pag. 38 & 71, *pro in* similitudine, pro *quasi*, adhiberi; aut ter proponi, nimirum pag. 64, 66 & 106, infinitivum in admiratione locum habere. De aliis observationibus alii forsitan alia monenda habebunt. Nam ubi Prologo vers. 15 in verbis: *atque* in eo *disputant contaminari non decere fabulas*, Editor *in eo disputant* conjungit veluti formulam; aliis magis placebit, ut *in eo contaminari* uniatur, pro in eo facto, *per id* contaminari, ut in Panegyrico: *premere* in osculis *terram*, qui modus loquendi familiarissimus est Hieronymo, ut in Epist. ad Augustinum: *State præcincti lumbos vestros in veritate.* ad Vitalem: *qui lustravit filios suos* in igne, *secundum morem gentium.* Et si cui durum hoc in Terentio videatur, placebit certe, si autoritate veterrimi MS. apud D. Hieronymum in Interpretatione Origenis Homil. in Cantic. Canticorum hunc

loquendi

loquendi modum revocemus: *agente pœnitentiam peccatrice, & sancta caput Jesu in unguenti odoribus perfundente.* Nec multum abit Manilius Lib. V verf. 260, ut quidem in MS. Paullinæ nostræ scribitur:

Cæruleum foliis viridemve in gramine *collem*
Conferet; & veris depinget prata figuris.

Scaliger edidit: *viridi quin gramine.* In expositione verborum in fine Prologi: Comœdiæ *spectandæ, an exigendæ sint vobis prius*, nos nihil novamus; at Scholia membranarum ita habent: Exigendæ, *sc. a Comico exposcendæ. tantæ dulcedinis sunt ejus fabulæ, ut non solum admirandæ, verum etiam ultro exigendæ sint ab eo.* Quæ pag. 43 & 88 de particula *jam* leguntur, ea clariora erunt, si cum Donato hanc particulam præcise & accurate tempus notare dicamus, sive illud sit præsens, sive præteritum aut futurum. Mittimus, quæ pag. 61 ad verf. 2; pag. 122 & 123 ad verf. 9 & 14 proferuntur. Illa, quæ pag. 17 & 47 de formulis *canes ad venandum, tempus ad rem*, bene docentur, confirmant morem Latinorum, quo Adjectiva, per Genitivum aut Dativum, & hos per Accusativum cum Præpositione efferre solent. Ita *linteum tersui* & *ad tergendum; tempus ad rem* & *tempus rei: canes ad venandum* & *canes venatorii* fere eadem sunt. Hac observatione subnixi posteriores non modo ita locuti sunt, ut Spartian. Adriano cap. III: *in quo magistratu* ad *perpetuam tribuniciam potestatem* omen *sibi factum adserit;* & Gennadius cap. LXXXIII: ad *eloquendum artifex*; & P. Latro Declam. cap. VIII: *vita pravissima* consuetudo ad *omne facinus;* & Hieron. de benedict. Isaac: *qui* ad benedictionem *fratris* præreptor *adstiterat;* Sed etiam paullo audacius eum Casum, qui haud raro pro secundo & tertio, aut etiam pro Adjectivo ponitur, eodem modo per quartum cum Præpositione extulerunt. Hæc de observationibus in Terentium. Quam bene de *Donato* Cl. Editor promeritus sit, vel uno exemplo declarabimus. Ad Prologi verf. 3 ita in vulgatis: *Utimur fructibus rei*, quæ ab amantibus usu nobis subministrantur: *Abutimur, quando deperdimus & rem*, & fructum. Vitium in illis: *quæ ab amant.* cet. latere & MSS. codices, & Lindenbruchius testatur. Noster ex eleganti Wielingii sui conjectura

ita emendat: *cujus jure apud alium manente solus usus nobis subministratur*, quasi per siglas hæc verba scripta fuissent, quæ postea in vulgatam lectionem coaluissent. Loca veterum a Donato producta studiose indicat per libros, capita & versus: qua occasione monere libet, Sallustii locum, quem pag. 66 legere non meminit, desumtum esse ex I Histor. Orat. Lepidi n. 7, ubi ita: *Agendum atque obviam eundum est, Quirites, ne spolia vestra penes illum sint.* Sed quando pag. 189 ad vers. 7 adeo invehitur in Donatum, quod scripserit: *Bene san.*] i. *valide*: *quia qui sanus est, idem & validus*, mentem Interpretis Cl. Editor non cepisse videtur. Recte *sane* interpretatur *valide*, hoc est, *valde*: & formula *bene sane* nihil aliud significat, quam *valde bene, bene omnino.* Atque hæc sufficere possunt, ad cognoscendum naturam & conditionem tam Emendationum, quam Expositionum Cl. Westerhovii. Ne tamen quid deesse videatur, narramus præterea, aliorum etiam autorum loca, ubi res tulit, emendata, vel tentata esse. Sic pag. 16 & 60 Plautum; pag. 23 Ovidium; pag. 133 Ciceronem emaculavit, & ne plura addamus, otium nobis fecit Index autorum emendatorum atque tentatorum, quem Editor adjecit. Verum ubi ad Act. I Sc. III vers. 19 in Sallustio pro *accepi*, *excepi*; & ad Phorm. Act. II Sc. I vers. 4 pro *&* substituit *sed*, emendare quidem, sed non ad usum & consuetudinem veterum, multo minus ad morem Crispi respicere voluit. Denique nemo miretur, si in Observationibus Westerhovii & in Addendis ad easdem plerumque talia adscripta videt, quæ dudum ab aliis collecta sunt. Non minus enim Farnabium, Weitzium, & eum, qui Plautum cum Terentio contulit, quam Parei Lexicon Plautinum, Schefferi, Grævii aliorumque notas exscribere, sui juris esse existimavit. Sane pag. 14 non modo Lipsium ad Senecam, Grævium ad Ciceronem, sed etiam Weitzium, Lindenbruchium & Kockertum ad Terentium compilavit. Pag. 75 Scheffero ad Phædrum unum atque alterum exemplum debetur. Pag. 216 eadem leges de somniis, quæ Lambinus ad Cic. Somn. Scip. cap. I attulit. In Addendis pag. 232 ad Phorm. Act. I Sc. II vers. 18; & ad Act. II, Sc. I, vers. 4 & 79 videbis notas Cortii nostri ad Sallust. Cat. cap. 23 n. 3; cap. 40 n. 1 & ad Jug. cap. 85

n. 10,

n. 10, in compendium redactas. Quod cum aliis vitio verti posset, qui alienum laborem hoc pacto suam gloriam facerent; Noster ingenue factum profitetur, & Præfatione sua omnibus fere debitam laudem tribuit. Ita facile patet, quo loco interpretum sit habendus. Et quisquis specimina a nobis prolata vel leviter consideraverit, de industria & incepto Cl. Westerhovii recte ipse statuet, neque ut plura, quam supra scripsimus, addamus, jure desiderabit.

HISTOIRE DU SOCINIANISME.

hoc est,

HISTORIA SOCINIANISMI.

Parisiis, apud Franc. Barois, 1723, 4.
Alph. 3 plag. 14.

NOndum exstare singularem eamque pleniorem Historiam de Socinianis eorumque doctrinis, cum animadverteret Autor, in animum induxit labore hoc defungi, opusque suum duas divisum in Partes nunc exhibet, quarum priore ortum, progressum atque interitum Socinianismi describit, posteriori & vitas & scripta celebriorum Socinianorum lectoribus ponit ob oculos. Elaboravit quidem & tertiam partem, qua dogmata persequitur eorum: sed cum videret, lectoribus simul opus esse accuratissima ipsorum confutatione, copiosius illam Partem exornare, & tum demum in publicum emittere constituit.

Parte igitur *prima*, postquam *Cap. I* docuit, primis jam Ecclesiæ Christianæ temporibus exstitisse impugnatores Deitatis Christi & Trinitatis divinæ; *Cap. II* diversa nomina persequitur, quibus insigniri solent Sociniani, vocati quippe Trinitarii, Unitarii, Antitrinitarii, Fratres Poloni, Monarchici, Latitudinarii, &c. Disquirens vero, e quo fonte per tot sæcula sepulta hæresis in orbem Christianum redierit, docet *Cap. III*, Reformationem Lutheri occasionem præbuisse, hosque hæreticos, cum nondum omnes errores a Luthero & Zwinglio sublatos crederent, specie amplioris reformationis in tam horrendos incidisse errores. Atque hinc intelligere jubet Autor Protestantes, quantum mali

ſequatur doctrinam de Scriptura S. ſola controverſiarum judice: imo perſuadere ſibi non poteſt, a Lutheranis Calvinianisve rite refelli poſſe errores Socinianos. Verum hic quidem in transverſum rapuit doctiſſimum Autorem immoderatum ſectæ ſuæ ſtudium, facile alias cogniturum, eum, qui aliunde, quam e ſacro codice, refellere aggrediatur Socinianos, non poſſe non in circulum relabi ſophiſticum, ſive, ut Scholaſtici loquuntur, in turpem petitionem principii. *Cap. IV* & ſequentibus prima Socinianiſmi incunabula demonſtrat, & hinc incrementa hujus ſectæ per Italiam, Poloniam, Tranſſylvaniam, aliasque terras, deſcribens initio Synodos in diverſis Poloniæ urbibus a Socinianis habitos, deinde progreſſum Socinianiſmi in Hungaria & Tranſylvania, accuſans ſimul Imperatores Ferdinandum I & Maximilianum II nimiæ erga hæreticos propenſionis. Cum vero Anabaptiſtas in Germania & Belgio feneſtram latius aperuiſſe credat Socinianis erroribus, tribus Capitibus (XVII, XIX, XX) hiſtoriam tradit ſectæ Anabaptiſticæ. Hinc pluribus exponit, quam ſtabiles ſedes in Polonia nacti ſint Sociniani, faventibus ipſis Regibus ac Procerum haud paucis, enumerans ipſorum in Polonia pariter ac Lithuania Eccleſias, Scholas & typographias. Ultimo loco enarrat ejectionem Socinianorum e terris Polonicis vi edicti A. 1658 publicati. E Polonia digreditur in Angliam atque Hollandiam, &, quam altas ibi radices egerit Socinianiſmus, quamque multos adhuc habeat ſectatores, ediſſerit, ac ſimul in libertatem conſcientiarum, quæ & gignat & alat hanc hæreſin, invehitur. Cumque Arminianorum ſectam Socinianis favere ſibi perſuadeat, duo Capita (XXXIII & XXIV) implevit hiſtoria Arminianiſmi. Denique ne eorum error latius diſſeminetur, qui Socinianorum dogmatum accuſant clariſſimos aliquot Gallos, poſtremis duobus Capitibus ſtudioſe hunc rumorem refellit, & maxime doctores Portus Regii ab adverſariorum ſuorum objectionibus defendit.

p. 201. *Parte ſecunda* chronologicum exhibet Catalogum Socinianorum, cujusque & vitam deſcribens & errores pariter ac libros enumerans. Hic admodum copioſa occurrit narratio de ***Serveto, Ochino, Lælio & Fauſto Socinis, Val. Gentile, Liſmanino, Palæo-***

golo

logo, *Duditbio*, *Blandrata*, *Schmalzio*, *Crellio*, *Schlichtingio*, *Wolzogenio*, *Vorstio*, *Sandio*: satis quoque luculenta de ceteris Socinianæ doctrinæ professoribus, itemque de primariis politici ordinis viris, qui in Polonia ad hancce sectam sese adjunxerunt. Nonnullos vero injuste retulisse censebitur in hunc censum, maxime *Capitonem*, *Flacium*, *Wicelium*, & *Coccejum*. Permittimus etiam aliis arbitrandum, an recte socios huic sectæ adscripserit *Cap. XIX* Anabaptistas, & postea Arminianorum primipilos, *Episcopium* & *Curcellæum*. Occasione hac oblata etiam *Grotii* vitam *Cap. XLII* enarrat, Bossuetique profert & aliorum argumenta, quibus probatum eunt, Grotium fuisse Socinianum, additis ad ea responsionibus Joannis Clerici. Ipse quidem nihil hic definit, sed ultimo loco scribit, Grotii nomen adhuc permagno esse in pretio doctis omnibus omnium religionum. *Cap. XLIII* *Burignoniam* Sociniano gregi adjungit, & sequenti producit Juriæi argumenta, quibus efficere conatus est, *Eliam Saurinum* inter Socinianos esse referendum. Vicissim *Cap. XLV* ipsum *Juriæum*, quem fœdissimis depingit coloribus, docet iis ipsis argumentis reum agi posse Socinianismi, quibus ipse usus est ad alios in classem Socinianorum adscribendos. Nec vero sibi propositum esse ait, ut Juriæum faciat Socinianum, sed tantum, ut ostendat, quam imbecillibus ille sit usus argumentis ad alios hujus hæreseos convincendos. Hinc tribus Capitibus agit de *Joanne Clerico*, initio ejus virtutes ingenii & vitia morum describens, tum vitam ejus exponens, & responsiones Clerici, quas iis opposuit, qui Socinianismum ipsi objecerunt. Jure vero Clericum inter Socinianos referri, demonstrari clare posse putat hoc argumento: qui omnia S. Scripturæ loca, e quibus probari solet æterna Christi Deitas, alio sensu interpretatur, nec unquam clare profitetur, p. 581. se credere, tres esse in Deo personas, Jesumque esse verum Deum, ac denique persecutiones Socinianorum habet pro injustis & barbaris, is est verissimi nominis Socinianus. Assumtionem probare studet ex scriptis Clerici, quorum recensito Catalogo ultimum Caput, quod est quadragesimum nonum, aperit, in eoque *Maldonatum* & *Petavium*, Jesuitas, quorum & vitas describit, argui a quibusdam docet Socinianismi, sed eosdem ab

 aliis

aliis luculenter defendi. Absoluto jam operi accedunt Notæ quinque fere plagularum, in quibus id partim supplet, partim corrigit atque emendat. Hic & eos commemorat, qui *Erasmum* Arianismi accusarunt & Socinianorum prodromum vocarunt.
p. 2. 3. Ipse vero injustam statuit esse hanc accusationem. Longus hinc est de
4. sqq. vita & doctrinis *Stancari*. Copiosissime vero illustrat historiam *Serveti* & *Ochini*, simul agens de libro, cujus autor Ochinus a nonnullis fuit habitus, *de tribus impostoribus*, quem quidem librum ipse negat unquam fuisse scriptum editumque. Illud ultimo loco monere liceat, nomina virorum & urbium passim exhiberi admodum corrupta, quod quidem in Gallorum historicis libris sæpius in his *Actis* observavimus.

R. P. BERNARDI PEZII, BENEDICTINI & Bibliothecarii Mellicensis, Bibliotheca Ascetica antiquo-nova.

Tomus V & VI.

Ratisbonæ, sumtibus Jo. Conr. Peezii, 1724, 8.
Alph. 2 pl. 7½.

EN continuationem *Bibliothecæ Asceticæ* Pezianæ, cujus superiores Tomos A. 1723 p. 518, & A. 1724 p. 483 exhibuimus. Quinto igitur Tomo trium superioris sæculi Cartusianorum monumenta proferuntur in medium, eaque, ut Editor in Præfatione observat, *genuinum monasticum spiritum redolentia*. Primus, *Antonius Volmarus*, Cartusiæ Astheimensis in Franconia Prior, defunctus A. 1633, plura scripsit, quæ a Petreis memorantur in *Bibliotheca Carthusiana*. Alter, *Matthias Mittnerus*, Pruelensis prope Ratisbonam Cartusianus, vita excessit A. 1632. Tertius, *Laurentius Wartenbergerus*, Magdeburgi natus parentibus Lutheranis, & A. 1667 mortuus, plures composuit libros, omnes ἀνεκδότους, quorum titulos Editor noster in Præfatione repræsentat.

Sed jam ad ipsos horum libros hic editos accedamus. *Volmari* quidem liber totus est mysticus & ex antiquiore autore excer-

cerptus. Inscriptus est *de spirituali perfectione*, ac duabus constat partibus, in quarum priore agitur *de dulcedine mentali seu gustu suavitatis interno & sentimentis Spiritus, deque disponentibus ad hujusmodi gustum, & ipsum comitantibus ac sequentibus*; in posteriore *de vera spirituali perfectione, & de quatuor viis hominem ad summam perfectionem & divinæ veritatis limpidam contemplationem ducentibus*. Libet hinc excerpere sequentia. *Lib. I cap. 1* visionem Dei mysticam ita describit: *Quemadmodum in intellectu cognitio seu visio est specularis & intuitiva, sic pariformiter in affectu cognitio seu visio experimentalis, mystica & gustativa, in qua hominis in statu vitæ præsentis, si ad eam admittitur, consistit spiritualis perfectionis finis & summa.* Ibidem tres constituit partes hominis, corpus, animam, & spiritum, visionem mysticam non animæ tribuens, sed spiritui: addens, ad illam visionem requiri divisionem spiritus ab anima: de qua divisione pluribus disputat. Illustrat hoc in sequentibus Capitibus dictis & veterum Ecclesiæ doctorum & ipsius S. Scripturæ. *Lib. II cap. 6* disserit de discretione spirituum, docens, a quatuor spiritibus hominem agitari, Spiritu maligno sive diabolico, cujus quidem tentationes præclare describit; spiritu naturali, a quo proficiscuntur veritates philosophicæ; spiritu angelico, qui homini virtutes inspirat, eumque ad sancta opera incitat; Spiritu denique divino, qui divinam veritatem clare homini ostendit, ut is extra se raptus ac supra se, in nudam divinæ claritatis essentiam elevetur. Hi quatuor spiritus quomodo inter se discernantur, duce mystica theologia exponit. *Cap. 18* & sequentibus exhibet quatuor vias ad summam perfectionem perveniendi & ad contemplationem limpidam veritatis divinæ. Prima est, ipsius judicio, ut homo habeat perfectam voluntatem perfecte omnibus renuntiandi, quæ sunt contra Deum, & quæ non sunt ipse Deus. Altera, ut vitam Christi imitetur, & in passionis Christi sedula meditatione versetur. Tertia, ut perpetuo mortificet propriam sensualem naturam, facile perferens aliorum contemtum & injurias & adversa quævis. Quarta, ut assidue & diligenter omnes sensus custodiat intus & extra, ac jugiter persistat in puritate

p. 1 · 408.

14.

16.

tate simplici. Quæ quidem singula eum in modum explanat, ut legi mereantur a Christianæ virtutis studiosis.

p. 409-452. Sequitur *Mittneri Enchiridion Cartusianum.* In hoc ad instar Enchiridii Epictetici quinquaginta sistuntur aphorismi ad conservandam animi pacem utiles, subjecta singulis Paraphrasi. Ac priores triginta quinque aphorismi sive regulæ sunt ex illo Epicteti Enchiridio ad verbum descriptæ, mutatis paucis insertisque, prout commodum Autori videbatur ad commendandam sanctitatem Cartusianam.

453-463. Accedit ejusdem *Mittneri Paraphrasis in formulam professionis Cartusianæ.* En, quam perpetua paraphrasi illustrat, formulam: *Ego frater N. promitto stabilitatem, obedientiam, & conversionem morum meorum coram Deo, coram Sanctis ejus, coram Reliquiis istius eremi, quæ constructa est ad honorem tuum & beatæ semper virginis Mariæ in præsentia Domini N. Prioris.*

Sexto Tomo præter *Wartenbergeri Contemplationes in vitam Christi & præcipua fidei mysteria*, quem librum superior Tomus,
1-28. cui destinatus fuerat, non capiebat; leguntur *Dominici Passionei*, Archiepiscopi Ephesini, & Apostolicæ Sedis ad Helvetios Legati, (cujus etiam epistolam ad se scriptam Editor exhibet, ex qua discimus, Passioneum bibliothecam sedecies mille voluminum, MSS. etiam Græcis refertam, possidere,) *Sermones duo A. 1723 habiti de Abbatis electione rite instituenda;* Anonymi Be-
29. nedictini, qui sæculo XII vixisse videtur, *libellus de conscientia;*
49. *Engelberti*, Abbatis Admontensis, (de quo Cl. Editor jam egit in præfatione Tomi tertii,) liber *de providentia Dei*; *Henrici Arnaldi*, Cartusiæ Basileensis Prioris, A. 1487 mortui, *Dialogus de modo perveniendi ad perfectam Dei & proximi dilectionem*, quem Trithemius inscripsit *de commentatione charitatis.* Ex Anonymi libello *de conscientia* memores eorum, quæ superius attulimus de quatuor spiritibus mentem humanam agitantibus,
47. depromere libet, quæ *Cap. 7* habentur *de quatuor spiritibus, qui homini assiduè loquuntur*, Spiritu mundi, Spiritu carnis, Spiritu Diaboli, Spiritu Dei. *Spiritus mundi*, inquit, *suggerit vana, & ipse tunc loquitur cordi nostro, cum vanitatem diligimus, de vanitate lætamur, in vanitate delectamur. Spiritus carnis loquitur,*

cum

cum ejus curam in desideriis perficimus & voluptate. Spiritus Diaboli loquitur, quando amara cogitamus & aspera proferimus, tristes in nobis, aliis irascentes, ingrati & invidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus Dei loquitur, quando dulcia & meditamur & loquimur, hilares nobis & proximis in omni dulcedine & bonitate, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Ex *Engelberti* opere *de providentia Dei*, quem autorem A. 1724 p. 483 ab ἀκριβείᾳ Scholastica laudavimus, observamus, libro primo & potentiam & bonitatem Dei pulcre ostendi ex contemplatione mundi & totius naturæ, adeoque dignissimam lectu esse hanc tractationem. Ex *Henrici Arnoldi* opere notatu dignissima sunt ultima verba hunc in modum profluentia: *O mater Salvatoris, o mater gratiæ, quoniam iste verus filius tuus, etiam verus Dei filius, dictus est vere nomine & re per mysterium* Jesus *a salvando,* Christus *ab unctionis dono, fac materno interventu tuo, ut nos tui pauperculi, quorum etiam mater dici non verecundaris, sicut a Christo* Christiani, *id est, uncti, vocati sumus; ita quoque a Jesu* Jesuitæ, *id est, salvati, vocari veraciter mereamur,* cetera. Unde apparet, non esse Ignatium Lojolam primum istius nominis repertorem. *Wartenbergeri* denique liber vitam Christi & præcipua fidei Catholicæ dogmata persequitur stylo arguto, quali utuntur hodie Inscriptionum artifices. Unde hunc librum non minus accommodatum dixeris ad exercendum ingenium, quam ad exercendam pietatem. p. 213.

INSTITUTIONES PHILOSOPHIÆ WOLFIANÆ, in usus Academicos adornatæ, opera LUDOVICI PHILIPPI THUMMIGII, Professoris Phil. Ordinarii & Reg. Soc. Scient. Boruss. Sodalis.

Tomus posterior.

Francof. & Lipsiæ, in Officina libraria Rengeriana, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 7.

ECce tibi Tomum posteriorem Institutionum *Philosophiæ Wol-*

 fianæ,

fianæ, quam a Cl. *Thümmigio* prelo parari monuimus in Actis anni superioris p. 234. Complectitur is Philosophiam practicam universam, quam in Meditationibus Moralibus atque Politicis proposuit Philosophus. Nimirum primo loco comparet *Philosophia practica universalis*, quam novo consilio condidit Philosophus, cum primum animum ad philosophiam practicam perficiendam appelleret. Succedit secundo *Jus naturæ*, quod cum praxi morali atque politica idem conjunxerat, Cl. autem *Thümmigius* separatim exhibere maluit, morem scholæ modernum secutus. Tertium locum occupat *Ethica*, sive philosophia moralis & ultimus denique cedit *Politica* seu philosophiæ civili. *Philosophiam practicam* in duas dividit partes, theoreticam atque practicam. In theoretica theoria Philosophiæ practicæ generalis, in practica autem praxis itidem generalis traditur. In theoria actionum humanarum differentia explanatur, unde earum intrinseca honestas atque turpitudo elucet; 2 obligatio & lex naturalis stabilitur; 3 Deum esse legis naturalis autorem, demonstratur; 4 pœnarum & præmiorum notio evolvitur; 5 virtutis atque vitii ratio exponitur; 6 beatitudo & felicitas hominis expenditur, tandemque 7 conscientia & ejus diversi status explicantur. In praxi monstratur modus perveniendi ad summum bonum philosophicum seu felicitatem terrestrem, 2 custodia conscientiæ ad certas regulas alligatur, 3 methodus conjectandi hominum mores certioribus fundamentis superstruitur. *Jus naturæ* itidem in duas abit partes, ethicam & politicam. In parte ethica jus naturæ ethicum demonstratur, quod absolvitur legibus naturalibus, statui naturali convenientibus. In parte politica jus naturæ politicum occurrit, quo continentur leges naturales, status civilis norma. Jus naturæ ethicum tradit officia hominis 1 erga Deum, 2 erga se ipsum, 3 erga alios in genere, 4 erga amicos & inimicos in specie, 5 circa sermonem, 6 circa pacta, 7 circa dominia rerum, & 8 circa contractus. Jus naturæ politicum exhibet leges societatis 1 in genere, 2 nuptialis, 3 paternæ, 4 herilis, 5 domus in specie, 6. Reip. in genere, 7 Reip. constituendæ, & 8 legibus civilibus muniendæ, 9 potestatis & potentiæ summorum imperantium, 10 Reip. administrandæ, tandemque 11 belli atque pacis.

pacis. *Ethica* seu philosophia moralis in quatuor sectiones dividitur. Prima de virtutis studio in genere affectuumque regimine; secunda de virtutibus intellectualibus; tertia de moralibus, & quarta de pietate philosophica agit. Virtutes intellectuales vulgo recensentur quinque, intelligentia, sapientia, scientia, prudentia, ars; sed Philosophia Wolfiana numerum eorundem adauget: quamobrem Cl. *Thümmigius* decem numerat, acumen scilicet, profunditatem, intelligentiam, scientiam, soliditatem, artem inveniendi, culturam ingenii, sapientiam, prudentiam atque artem. Singularum theoriam atque praxin singularibus capitibus comprehendit. Inter virtutes morales comparent notitia sui, temperantia, cura corporis, castitas, liberalitas, modestia, diligentia, patientia, fortitudo, amor universalis omnium hominum, mansuetudo, amicitia, veracitas, taciturnitas, justitia. De singulis peculiari capite egit & passim virtutes agnatas iisdem jungit. E. gr. Temperantiæ jungit sobrietatem, liberalitati continentiam, parsimoniam, officiositatem, beneficentiam; modestiæ humilitatem, magnanimitatem. Ita autem in virtutibus cum intellectualibus, tum moralibus tradendis versatur, ut non modo earum definitiones accuratas tradat, verum etiam actiones ipsis proprias per legem naturæ determinet, eaque demonstret, quæ mediorum, impedimentorum, remediorum, motivorum atque signorum rationem habent, etsi a tædiosa terminorum generalium repetitione abstineat. Per *pietatem philosophicam*, quam Philosophus primus in Philosophiam introduxit, intelligitur virtus dirigens actiones hominum attributis divinis convenienter, aut ad gloriam Numinis, utendo scilicet istis tanquam illarum motivis. Maximum in ea momentum ponit, quod omnes virtutes ceteras ad eminentiorem gradum elevat, atque hinc deducit, hypothesin athei, etsi jus naturæ non evertat, esse tamen virtuti adversam. Eandem medium gradum constituit inter virtutem naturalem & Christianam, pietatemque christianam antecellere philosophicam ostendit. Pietas philosophica sub se comprehendit studium agnoscendi Deum, amorem Dei, timorem & reverentiam Numinis, fiduciam erga ipsum & acquiescentiam in voluntate ipsius, invocationem Numinis gratiarum-

que actionem atque cultum Dei externum. De singulis eadem methodo tractat Autor, qua eundem in virtutibus intellectualibus & moralibus usum fuisse modo diximus. *Politica* in duas dividitur partes, œconomicam atque politicam. Parte prima sive œconomica agitur de salute Societatum simplicium promovenda; parte autem secunda sive politica de salute totius Reip. curanda. Quoniam societates simplices sunt nuptialis, paterna, herilis & minus composita domus; peculiaribus capitibus explicatur, quomodo salus societatis nuptialis, paternæ, herilis & domus obtineatur. Ostenditur nimirum, quo pacto efficias, ut in singulis societatibus unusquisque satisfaciat officio suo. Tota enim tractatio practica est. Pars secunda sive politica in duas subdividitur sectiones. Prima est de Rep. constituenda; secunda de eadem administranda. In illa agitur de forma Reip. eligenda, & cura imperantis circa numerum civium, virtutes intellectuales, virtutes morales & cultum divinum, circa honestatem externam conservandam, religionem, justitiam, injurias, vitæ necessitatem, morbos, præsertim contagiosos, vitæ jucunditatem, honores explicatur. In hac tractatur de summæ potestatis & potentiæ collatione, de regimine in genere, de justitiæ administratione, de salute subditorum ubivis locorum promovenda, de opibus civium conservandis augendisqne, de consiliariis, de oneribus publicis, & de tuenda Rep. adversus insultus hostiles. Etsi autem Cl. Autor, perinde ac in Tomo priori disciplinas theoreticas, in hoc posteriori practicas secundum methodum demonstrativam elaboraverit; omnes tamen theses eo ordine collocavit, qui in scholis in consuetudinem abiit, atque hinc contigit, quod non singulis in catena idem obtigerit locus, quem in operibus *Wolfianis* tuentur, ac sæpissime alia concatenatione fuerit opus. Ceterum eædem ipsi fuere rationes Tomi institutionum posterioris conscribendi, quas prioris fuisse, in Actis anni superioris p. 234 commemoravimus, scilicet ut juventutis Academicæ utilitati consuleret, & ut inanes osorum *Wolfianorum* vociferationes de periculosis dogmatis *Wolfianis* retunderentur. Cum enim toties ingeminare non erubescant, Philosophia *Wolfiana* omnem virtutem, omnem religionem, immo omnem morum honestatem tolli,

tolli, ita ut ne quidem religio pagana, nec ulla Resp. subsistere queat; ad refellendos clamores, non alia re opus esse censet, quam ut alterum hunc Tomum Philosophiæ *Wolfianæ* attenta mente percurras. Atque ita omnem falsissimarum consequentiarum molem, quasi systema harmoniæ præstabilitæ philosophiæ practicæ inimicissimum sit, collapsuram, confidenter sperat. Patere nimirum, quod philosophiæ practicæ cum isto systemate nihil sit commune. Quoniam in eodem supponitur, animam & corpus ita agere, ac si in se mutuo influeret; non invito systemate harmoniæ præstabilitæ morum doctorem sumere influxum physicum, qui fatente harmonista apparet, tanquam realem, perinde ac Astronomus non invito systemate terræ motæ in parte sphærica Astronomiæ motum primi mobilis supponit tanquam realem, propterea quod motus vertiginis telluris ita concipi debeat, ut in determinandis phænomenis idem sit, ac si cœlum moveatur circa tellurem. Postquam Celeb. *Wolfius* toties ursit, ut theses disertis verbis prolatas indicent adversarii, quibus tantum periculi insit, ut propterea omnis philosophia *Wolfiana* sit damnanda & supprimenda; illud tandem ab electione mundi optimi, a *Wolfio* asserta, derivare malunt: ea enim admissa tolli libertatem in Deo & cuncta fato subjici &, si mundus hic statuatur optimus, omnia in absolutissimum recidere. Constat ex parte prima Institutionum, in philosophia *Wolfiana* mundum optimum dici, qui fini, ob quem a Deo factus, convenientissimus, & mundi nomine designari omnem rerum per omne ævum sibi mutuo succedentium seriem. Quamobrem Cl. *Thümmigius* objectionem hanc amoliturus, quærit, quis ideo dixerit, violari libertatem nostram, si in moralibus atque politicis media proferimus, quæ scopo magis satisfaciunt ceteris, & cur decretum censeri debeat absolutum, si ratio objectiva fuerit major objecti perfectio, immo cur executio mediorum fini optime servientium fatalem rebus necessitatem imponere debeat? Provocat ad Autorem pseudonymum in Bibliotheca Bremensi class. 8 fascic. 1 p. 47, qui contra obtrectatores *Wolfiani* nominis demonstrarit, ideam electi mundi optimi a Deo salva ejus sapientia & libertate removeri non posse.

Kieß-Historie,
hoc eſt,

PYRITOLOGIA, AUTORE D. JOANNE FRIDERICO HENCKELIO, Potent. Regis Poloniarum & Electoris Saxoniæ Phyſico Provinciali, nec non Phyſico Freybergenſi.

Lipſiæ, apud Joannem Chriſtianum Martini, 1725, 8. Alph. 2 plag. 22 Tabb. æn. 12.

NOn contemnendam hiſtoriæ naturalis partem hoc Tractatu complexus eſt Cl. *Henckelius*, rei metallicæ & artis chemicæ peritiſſimus. Non compilatorem egit in argumento minus trito; ſed propria experientia ac experimentis domeſticis acquiſita fideliter expoſuit, hiſtoriæ naturalis incrementum pro virili promoturus. Animum enim ad pyritem, minerale præcipuum, cum cura deſcribendum appulit, quod Autores celebratiſſimi *Capenarius* atque *Agricola* de hoc argumento non tradiderint niſi confuſa atque incerta, ipſum autem minerale in fodinis maxima copia ubivis locorum ſeſe offerat, uſumque in re metallica ampliſſimum habeat. Experimenta cum inſtitueret, non elementa Chymicorum inde elicere intendit; ſed naturæ reliquit, quænam in ſolutione offerret. Nec deſcripta ab aliis experimenta imitatus, ſed quæ ratio & tentamen fortuitum ſuggereret, ea inſtituere allaboravit. Singula experimenta aliquoties iteravit, ne minus explorata in lucem publicam proferret. Omnem quoque adhibuit curam, ne peregrina pyriti admixta experimenti eventum dubium redderent; & ne inſtrumenta & vaſa minus pura eidem officerent: id quod imprimis in coloribus immutandis facillime accidit, tum etiam in ipſa mixtione ac fermentatione nocuum exiſtit. Neque ipſum piguit ſingulas experimentorum circumſtantias diario ſuo inſerere, & vaſis, quibus producta aſſervabantur, ſchedulas affigere, unde appareret, ad quodnam experimentum pertinerent. Sumſit experimenta in ſexaginta, immo pluribus pyritæ ſpeciebus, quas magno labore ac ſumtu cum ipſe ex fodinis patriis collegit, tum ex peregrinis oris ad ſe deferri

deferri curavit. Postquam institutum suum exposuit, de diversis nominibus differit, quibus pyrites appellatur. Pyritæ nomen antiquissimum a Græcis ad nos venisse & Germanice reddendum per vocem *Kiess*: multa enim ratione *Agricolam* inter *pyriten* & *chisum* distinguere. Ab Arabibus hoc minerale appellari *marcasitam*, a nonnullis Chymiæ secretioris cultoribus *magnesiam*, ab aliis *igniarium*, *lapidem luminis*, *sideritem*, *pyropum*, *pyrobolum*, *pyrimachum*, *otbonnam*, *corallum &c.* Germanice *Büchsenstein*, *Martstein*, *quasi lapidem Martis*, *Atrament-Stein*. Ostendit autem, quanta in denominando hoc minerali confusio sit apud Autores, & quam ambiguæ sint interpretationis nomina adducta penes diversos: ubi multam lectionem probat. Non minor confusio quoad rem ipsam occurrit: id quod prolixe adstruit Noster. Certiora igitur traditurus, observat, primariam pyritæ materiam esse terram martialem, eique vel sulphur, vel arsenicum, vel subinde utrumque admixtum. Nonnunquam etiam admisceri cuprum: argenti vero atque auri nonnisi contemnendam portionem adesse. Unde notat, *pyriten aurei coloris* nomen hoc tantummodo promeruisse a colore externo, cum auro quasi tinctus appareat. Idem ipsius judicium est de *pyrite coloris argentei*. Nec probat, pyritas distingui a sulphure & vitriolo, cum ipsius judicio ex omni pyrite elici possit vitriolum, ex quo sulphur extrahitur, & contra. Majori ratione discrimen peti a sulphure & arsenico, cum non perinde nostri arbitrii sit, num arsenicum, an sulphur extrahi debeat, quemadmodum ex omni pyrite, qui vitriolum dat, sulphur elici potest. Etsi enim sæpissime arsenicum sulphuri sit admixtum, neque tamen ex sulphure arsenicum vel ex arsenico sulphur paratur. Distinguuntur quoque pyritæ a figura externa, e. gr. in rotundos & angulosos. Sunt autem cum rotundorum, tum angulosorum variæ species. Inter rotundos occurrunt sphæricus, hemisphæricus, ovalis, botrytes, cristatus; inter angulosos tetraëdros, sexaëdros, octaëdros &c. Tandem ratione coloris Noster eos dividit in albos, subflavos & flavos. Album esse pyriten arsenicalem; subflavum, in quo Mars cum sulphure prædominatur; flavum denique, in quo Venus sulphuri sociatur. Discrimen a colore petitum in historia naturali potissimum esse attendendum censet. Pyriten subflavum in omni

omni lapidum genere reperiri, nec non in argilla ac in terra quavis metallica, observat: flavum vero & album alicubi non occurrere, ubi sedem suam figit subflavus. Non omnem a prima creatione originem suam deducere, sed eum hodienum generari arbitratur, atque posterius multiplici experientia confirmat. Nam stalactiten hodienum generari, nemo rerum naturalium curiosus ignorat; deprehendit autem Noster etiam iis in locis, ubi stalactitæ recentior ætas minime dubia, pyriten ejus superficiei adhærentem, immo particulas metallicas intus aggregatas. Probe monet, non partes pyritæ majores ab aquis aliunde advectas cum stalactite coaluisse, sed particulas valde exiles instar vaporis tenuis superficiei successive adhæsisse: quod ipsa autopsia manifesto prodit. Mittimus argumenta alia, quæ apud ipsum autorem legi merentur. Silentio tamen prætereundum non est experimentum Autoris, quo lapidis crystallini productionem illustrat. Vitrum rotundum majus urina recenti pueri dimidia parte repletum, vesica obducto colli longioris orificio, in loco temperate calido, veluti in hypocausto, per tres quatuorve annos immotum conservetur, ut vapores subtiles ascendentes & in superficie cava superiori collecti rursus defluant. Videbis enim non sine jucunditate, tandem margini vitri accrescere lapillos candidos, avenæ grana æmulantes, qui vitro adeo firmiter adhærent, ut ab urina effundenda loco minime dimoveantur. Figuram habent prismaticam, nihil saporis salsi produnt, nec in aqua fervente solvuntur. Veteres ignorarunt, Martem dominari in pyrite, qui nonnisi Venerem in eodem agnovere; etsi in plurimis pyritis rarissimam. *Listerum* primum fuisse fatetur Autor, qui in tractatu de fontibus medicatis Angliæ asseruerit, pyriten purum putum ferri metallum esse, quamvis id universaliter statuisse non videatur. Cel. *Bergerum* in Commentario de thermis Carolinis idem agnovisse. Etsi autem Noster multum tribuerit virorum doctissimorum autoritati, haudquaquam tamen diffitetur, quod asserti universalitatem ægre admiserit, cum hoc minerale jam diu multumque tractasset. Nunc vero multis argumentis eandem adstruit, quæ inter primo loco comparet attentio materiæ pyritæ a magnete, ubi a sulphure fuerit purificata. Probat ulterius, pyriten

Marte

Marte non deſtitui, etſi Venus non exiguam ſibi partem vendicet, cum e contrario Veneris ſæpiſſime nullum veſtigium appareat. Rationes quoque reddit, cur Venus cum Marte in pyrite copuletur. Præter Martem & Venerem, tanquam partes fixas pyritæ, oſtendit etiam adeſſe terram crudam minime metallicam, quæ particulis Martis, Veneris, ſulphuris atque arſenici intime permixta, ut nullo microſcopio diſtingui poſſint: ſed qualis eadem ſit, hactenus ipſi detegere non licuit. Sulphur in pyrite flavo & ſubflavo facile detexit; aſt in albo iteratis experimentis vix ullum ejus veſtigium reperire licuit. In pyrite venereo, quamvis maxime arſenicali, magna copia idem obvium, maxima vero in martiali. Notatu admodum dignum cenſet, quod in ſulphure crudo terra martialis contineatur: quod inde probat, quia ſcoriæ ſulphuris in teſta concrematæ relinquunt terram cinericiam, quam magnes trahit, in regulum martialem mutabilem. Arſenicum non eadem conſtanter forma apparere monet, ut adeo difficile ſit idem detegere. Ne igitur labor fruſtretur, diverſas ejus formas deſcribit. Reperitur autem potiſſimum in pyrite albo. Cum nimis exigua argenti & auri portio in pyrite contineatur, pauca quoque de ea re verba facit, atque inter ea refert aurum & argentum, quæ accidentaliter pyritæ admiſcentur. Vitriolum in pyrite non contineri cenſet, tanquam partem conſtitutivam, ſed ex eodem produci, nempe coadunitis particulis aliis per pyriten diſperſis, acidi nempe, ſulphuris & terræ metallicæ. Multus eſt in deſcribendo modo vitriolum ex pyrite producendi. Quoniam vero Noſter falſe ridet eos, qui omnia mixta in ſal, ſulphur atque Mercurium reſolvere nituntur, cum in reſolutione compoſitorum, nedum decompoſitorum non per ſaltum progrediendum ſit ad prima quædam principia tanquam elementa; ideo hic quoque eadem obſervans, pyriten tanquam decompoſitum tantum reſolvit in ſuas partes conſtitutivas, quæ in compoſitorum numero habentur, in ferrum, cuprum, ſulphur atque arſenicum, neque curæ ipſi eſt ulterior ferri, cupri, ſulphuris atque arſenici analyſis, etſi ultro largiatur, naturam decompoſita non demum ex compoſitis formare, verum in ipſa compoſitione mixta producere. Varia inſtituit experimenta

de reductione metallorum ad æs minerale. Ipsius judicio æs minerale consistit ex terra metallica, sulphure & arsenico, ita ut sulphur & arsenicum vel simul insint, vel alterutrum tantum insit, atque nonnunquam ex terra cruda non metallica. Genesin pyritis atque mineralium ceterorum deducit a vaporibus mineralibus, quorum adeo pariter genesin explicare studet. Usum denique pyritis declarat in parando sulphure, vitriolo, arsenico & fundendo metallo, atque appendicis loco varia notatu digna adjicit a præsenti argumento non prorsus aliena, veluti *Rosini* relationem historicam de terra Martis Hassiaca, *Meuderi* experimenta de gravitate specifica pyritis aliorumque mineralium & variorum fluidorum cum naturalium, tum artificialium, & observationes quasdam miscellaneas curiosas ad regnum minerale spectantes. Quamvis vero tantum de pyrite agat Cl. *Henckelius*, universam tamen metallurgiam plurimum illustrat, de regno minerali præclare meritus.

Astronomische Tabellen des Herrn de la Hire &c.
hoc est.

TABULÆ ASTRONOMICÆ PHILIPPI DE LA HIRE, cum nova, completa & accurata descriptione omnis calculi Astronomici; Autore JOANNE ALBERTO KLIMMIO.

Norimbergæ, apud Jo. Christoph. Weigelium, 1725, 4.

CL. Autori propositum est calculum Astronomicum, cujus difficultas plurimos ab eo deterret, reddere magis expeditum. Quamobrem cum Tabulæ *Philippi de la Hire* nostro ævo celebratissimæ sint, præcepta autem breviora adjecta sint, quam ut ad omnem calculum Astronomicum feliciter tractandum satisfaciant, iis præsertim, qui parum adhuc sunt exercitati; ideo Tabulas quidem retinuit, juxta exemplar, in quo Cel. Autor propria manu nonnulla correxit, a Cl. *Rostio* revisas, sed præceptis omissis novam ad calculum Astronomicum introductionem adjecit. Docet c. 1, quænam sint præcognita ad intelligentiam tabularum

rum

rum aſtronomicarum neceſſaria, c. 2 arithmeticam ſexageſimalem, c. 3 Trigonometriam planam, c. 4 Trigonometriam ſphæricam, c. 5 diviſionem temporis in genere, c. 6 diviſionem anni in ſpecie, cum problematis in calculo neceſſariis, c. 7 calculum Solis, c. 8 calculum Lunæ, c. 9 calculum planetarum, c. 10 calculum eclipſium lunarium, c. 11 calculum eclipſium Solis ac telluris, c. 12 calculum occultationis fixarum & planetarum, quæ a Luna fiunt. Palmarium, quod Autor dedit, conſiſtit in eo, quod docuerit modum geometricum computandarum eclipſium, & methodum imprimis *Keplerianam* explanaverit, qua eclipſes ſolares inſtar eclipſium telluris conſiderantur, quodque projectiones geometricas occultationis planetarum & fixarum a Luna admodum perſpicue declaraverit. In præfatione commendat Elementa Matheſeos *Wolſiana*, quorum in addiſcenda Matheſi uſum inſignem, propria experientia confiſus, grata mente prædicat.

DE LUMINIS REFRACTIONE DISSERTAtio Anti-Bernoulliana, qua luminis refracti Natura explicatur; Autore JOH. RIZZETTO.

CUm docuiſſet experientia, quod in tranſitu luminis ex uno in aliud diverſæ reſiſtentiæ medium ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſibi invicem in ratione conſtante reſpondeat, hunc Naturæ effectum plures Mathematici explicare ac demonſtrare conati ſunt. Nimirum ex una parte Carteſius, Herigonius & P. de Chales, ac ex altera Robervalius, Hugenius ac Newtonus. At ſummus Geometra, Joh. Bernoullius, ſingulorum explicationibus impugnatis, in Actis Lipſ. Anni 1701 confidenter aſſeruit, *neminem illorum univerſalem applauſum obtinuiſſe.* His acceſſere Fermatius, Snellius ac Leibnitius, qui poſitis ſinibus dictorum angulorum inverſe ut reſiſtentiis mediorum, radium invenerunt ex puncto radiante ad punctum illuſtrandum via facillima pervenire. At vitio cauſarum finalium in hac quoque explicatione notato, denique Bernoullius

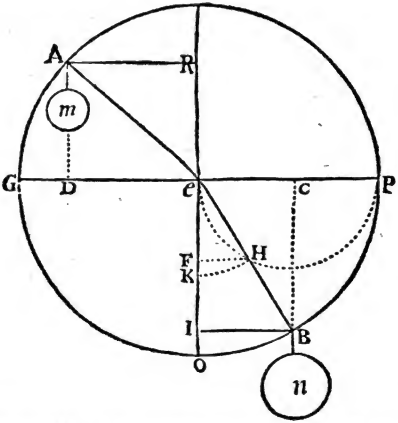
conclusit, *nullum adhuc existere, qui demonstrationem dederit puram ac nullis objectionibus obnoxiam.* Causa finali facillime agendi rejecta, is tamen Canonem sumpsit, quo dicebatur ipsorum angulorum sinus esse reciproce inter se ut resistentias mediorum, & hunc utique demonstraturus, *nostram*, inquit, *dabimus explicationem, qua rigido Physico non minus quam accurato Mathematico satisfactum iri speramus.*

Cum autem notassem, quod in transitu luminis ex aere in aquam sinus angulorum incidentiæ & refractionis, juxta observationes vulgo receptas, sunt inter se ut 4, 3, & per consequens resistentiæ aeris & aquæ, juxta Canonem Bernoullianum, ut 3, 4; fastidium faciebat, quod pendulis in aere & aqua oscillantibus Newtonus elicuit in Princ. Math. resistentias aeris & aquæ esse inter se ut 1 ad 800 vel 900. Quare nesciebam, quomodo posset (ut Autor speravit) rigido Physico satisfacere, quod esset proportio inter resistentias aeris & aquæ, ut 3, 4, tam diversa nimirum ab illa, quæ ex Newtonianis experimentis eliciebatur. Hinc suspicatus sum, Clariss. Autorem errasse; & quoniam is dicitur Canon principio Mechanico demonstratus, rem accuratius examinavi; cumque invenirem difficultatem, hanc in medium fero, ut, si confirmanda est, alia explicatio, quæ melius ad intentum faciat, sublato præjudicio, innotescat.

Sint duo media (ita Bernoullius ait) *diversæ consistentiæ ADC, BCD* (Fig. 1), *punctum radians A, punctum illustrandum B, ad quod radius Ae pervenire debet per refractum e B. Quandoquidem radius e B tanta vi (ob legem actionis & reactionis) a resistentia medii BCD repellitur a B versus e, quanta radius resistentiam eandem superare conatur; Similiter radius Ae pari vi a resistentia medii ABC retunditur ab e versus A, quanta ipsi opus est ad eandem resistentiam superandam, scilicet ab A versus e; Hinc in puncto e fit conflictus secundum directiones Be, Ae duarum virium inæqualium & mediorum resistentiis proportionalium.*

Cum autem constet, duas vires inæquales in se mutuo libere agentes ad eum situm se componere, in quo earum momenta fiant æqualia,

æqualia, ut hoc modo provocetur æquilibrium; hoc itaque punctum e ita situm esse debet, ut vires illæ inæquales ad æqualitatem momentorum, nempe ad æquilibrium reducantur.

Concipit ergo CD ut virgam rigidam, quæ instar axis admittat verticillum e, sed ita tamen, ut lubricissime fluat: huic verticillo duos fingit funiculos alligatos e A m, e B n trochleas A, B superambientes, inque suis extremitatibus suspensa sustinentes duo pondera inæqualia m, n, ut ita verticillus e simul sollicitetur a duabus potentiis secundum directiones e A, e B, eodem plane modo, quo radios opticos punctum incidentiæ e viribus inæqualibus urgere dicit: hoc tantum discrimine, quod ibi potentiæ agant secundum directiones A e, B e premendo, hic vero secundum contrarias e A, e B trahendo.

Patet autem, perinde esse, sive prematur, sive trahatur, nam semper verum est, si duæ potentiæ æquilibrium inter se constituentes,

tes, ſingulæ prioribus ſuis directionibus in contrarias partes dirigantur, eas etiam poſtea equilibrium ſervare. Dicit itaque, verticillum e ad eum locum pertractum iri in virga C D, in quo ducta normali I R ſinus anguli A e R repræſentantis angulum incidentiæ ſit ad ſinum anguli B e I, referentis angulum refractionis, in reciproca ratione potentiarum trahentium, quæ diaphanorum reſiſtentias exprimunt.

Si duæ potentiæ ſollicitant verticillum *e* ſecundum directiones e A, e B trahendo, vel ſecundum contrarias A e, B e premendo; quod verticillus *e* in virga C D (ut æquilibrium procuretur) ad eum locum pertrahendus ſit, in quo ſinus anguli A e R ſit ad ſinum anguli B e I in reciproca ratione potentiarum trahentium, vel prementium, hoc utique veritati conſentire percepi; quare didici, quærendam non eſſe in principio mechanico, ſed in ejus applicatione, difficultatem.

Ut hæc e latebris eruatur, propagetur radius in æthere, & ingreſſus in aerem, ex hoc tranſeat in aquam, ex medio nempe rariore in denſius, & in hoc tranſitu refractionem ſubeat. Quum tranſit radius A e per medium rarius A D C, ab hujus reſiſtentia retunditur ab *e* verſus A: perſpicuum eſt autem, quod is agitur tranſitus, quia ineſt radio vis f, quæ impenditur in ſuperanda ipſius medii reſiſtentia, ac etiam perſpicuum eſt, quod hæc vis f dirigitur ab A verſus e, & ob legem actionis & reactionis æquatur reſiſtentiæ ipſius medii A D C. Quare colligitur, hanc vim f illam eſſe, quæ ab Autore indicatur his verbis: *ſimiliter radius A e pari vi a reſiſtentia medii ADC retunditur ab* e *verſus A, quanta ipſi opus eſt ad eandem reſiſtentiam ſuperandam, ſcilicet ab A verſus* e.

Quum radius pervenit ad punctum e, aliam invenit vim, quæ magis repellit illam a B verſus e, majorem nempe reſiſtentiam medii denſioris D C B. Ut igitur radius hanc majorem reſiſtentiam ſuperet, opus eſt illi vim majorem impendere, quæ proinde vocari poteſt f + F. Hoc poſito patet hanc dirigi ab *e* verſus B, & ob legem actionis & reactionis ipſam æquari reſiſtentiæ ejus medii denſioris, D C B, referri ſcilicet vim f ad illam partem reſiſtentiæ ejus medii denſioris, quæ æqualis eſt reſiſtentiæ medii rarioris, & vim F ad exceſſum, quo reſiſtentia medii denſioris

ſuperat

ſuperat illam rarioris. Cum igitur manifeſtum ſit, eam agere in ſenſu quoque contrario, ſcilicet a B verſus e, concluditur itaque, eandem vim f + F illam eſſe, quæ ab Autore ſignificatur his aliis verbis: *Quandoquidem radius e B tanta vi a reſiſtentia medii B C D repellitur a B verſus e, quanta radius reſiſtentiam eandem ſuperare conatur.*

His præmiſſis quærendum eſt, an vera conſequentia ſit, quam elicit Autor dicendo: *Hinc in puncto e fit conflictus ſecundum directiones A e, B e, duarum virium inæqualium & mediorum reſiſtentiis proportionalium.* Vires inæquales, & mediorum reſiſtentiis proportionales, juxta mentem Autoris, procul dubio ſunt f, f + F; videndum eſt igitur, an iſtæ ſint, quarum conflictus fiat in puncto *e*, ſecundum directiones A e, B e. Si vis f, quæ impenditur in ſuperanda reſiſtentia medii rarioris A D C, eſſet tota illa vis *a*, qua radius propagatur in æthere, propagatio fieret in medio rariore usque ad punctum e, non autem in denſiore ultra ipſum punctum e. Nam vis, cui propagatio tribuenda foret, inveniretur in caſu medii rarioris, non autem in caſu denſioris. Si igitur radius in hoc etiam medio denſiore propagatur, oportet, ut ſuperata reſiſtentia medii rarioris, pars tanta ſuperſit ex vi *a*, quanta ſaltem ſufficiat pro ſuperanda quoque reſiſtentia medii denſioris. Hinc ſequitur, quod illa vis (qua radio obnitendum eſt in puncto e, ut ſuperet reſiſtentiam hujus medii denſioris) non eſt vis f, hoc enim illi opus eſt ad reſiſtentiam medii rarioris ſuperandam, ſed vis a - f, ea nempe reſidua, quæ ſupereſt illi poſt reſiſtentiam ipſius medii rarioris ſuperatam. Quoniam hæc igitur vis a - f agit ea quoque ab A verſus e; ex duabus igitur viribus, quarum conflictus fit in puncto *e*, ſecundum directiones A e, B e, illa, quæ agit ab A verſus e, videtur eſſe non vis f, ſed vis a - f. Iterum cauſa, qua refrangitur radius in tranſitu ex medio rariore in denſius, procul dubio eſt exceſſus, quo reſiſtentia medii denſioris ſuperat reſiſtentiam rarioris, nam ea refractio eſt major, vel minor, vel nulla; prout major, vel minor, vel nullus eſt quoque hujusmodi exceſſus. Hinc ſequitur, quod illa vis, qua medio denſiori obnitendum eſt in puncto e contra vim a - f,

non

non eſt tota vis f+F, quæ refertur ad totam ipſius medii denſioris reſiſtentiam; ſed ſola vis F relata ad exceſſum, quo reſiſtentia medii denſioris ſuperat reſiſtentiam rarioris. Quoniam igitur hæc ipſa vis F agit a B verſus e, ex duabus igitur viribus, quarum conflictus fit in puncto e ſecundum directiones A e, B e, altera, quæ agit a B verſus e, videtur non eſſe tota vis f+F, ſed ſola vis F.

Si igitur in refractione, quam patitur radius tranſiens ex aere in aquam, elicitur ex Canone Bernoulliano proportio inter reſiſtentias aeris & aquæ ut 3, 4, tam diverſa nimirum ab illa (ut 1 ad 800 vel 900,) quam Newtonus docet, hujus diverſitatis ratio videtur manifeſtari. Nam in tranſitu radii ex aere in aquam Autor ex lege actionis & reactionis elicuit reſiſtentias aeris & aquæ eſſe directe proportionales viribus, quibus radio opus eſt ad eas reſiſtentias ſuperandas. Et quoniam ſtatuit, has vires in puncto incidentiæ obniti, ex ſuo mechanico principio collegit, easdem vires, & per conſequens reſiſtentias aeris & aquæ ſinibus angulorum incidentiæ ac refractionis reciproce reſpondere. At quia videntur in puncto incidentiæ obniti ex una parte illa vis, quæ ſupereſt radio poſt aeris reſiſtentiam ſuperatam, & ex altera parte illa vis, quæ refertur ad exceſſum, quo reſiſtentia aquæ ſuperat reſiſtentiam aeris; non autem obniti vires, quibus radio opus eſt ad ſuperandas reſiſtentias aeris & aquæ; has vires & per conſequens horum mediorum reſiſtentias ſinibus illorum angulorum reciproce reſpondere, perperam Autor (ni fallor) ex mechanico ſuo principio collegit.

Explicatione refractionis Bernoulliana nutante, illæ quoque Fermatii, Snellii, & Leibnitii laborant; nam ex omnibus ſequitur, ſinus angulorum incidentiæ & refractionis reſiſtentiis mediorum reciproce reſpondere; quod experientiæ adverſatur, cum in tranſitu radii ex aere in aquam ratio inverſa inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſit ut 3, 4, diverſa nimirum ab illa (ut 1 ad 800 vel 900) in qua ſunt reſiſtentiæ mediorum. Reliquas omnes explicationes Bernoullius arguit falſitatis vel dubii, nec immerito illas Carteſii, Herigonii, ac Robervallii; elicitur enim ex duabus primis, refractionem in tranſitu
radii

radii ex rariore in densius faciendam esse non ad perpendicularem, sed a perpendiculari, & ex tertia colligitur esse in ratione constante non Sinus, sed Tangentes angulorum incidentiæ & refractionis, quæ omnia reperientiæ repugnant. Nec arguit immerito illas etiam Hugenii & Newtoni; nam prima displicet illis, qui lumen in instanti propagari contendunt, ac secunda innititur vi attractivæ, quæ non exponitur, sed supponitur. Quod autem is omnia quoque condemnet, quæ leguntur in Mundo Mathematico P. de Chales, *quia videntur unice experientiæ accommodata, ita ut si de ea nondum constaret, pariter nihil certi ex illis a priori concludere liceret*, hoc nequeo quidem subscribere, nam potius aliqua ex iis ad propositum nostrum arbitror esse excolenda. Demonstrante laudato Autore, vel potius ea referente, quæ demonstrata fuerunt a P. Maignan, nempe in transitu radii ex uno in aliud medium sinus angulorum incidentiæ & refractionis esse inter se ut velocitates radii in mediis inæqualiter resistentibus, aliquid utique in demonstratione desideratur, at ex illa tamen explicatio refractionis videtur esse petenda.

Ut omnia recte procedant, ab omni Hypothesi in primis abstinendum esse, & illud tantum, quod pro certo habetur, assumendum puto. Si corpus opacum corpori luminoso propius vel longius objicitur, lumen in objecto corpore apparet; quare patet, undique propagari luminosi corporis lumen, quo totum circumfusum spatium impletur. Si rursus fila Amiantina in foco Lentis Sereniss. Ducis Aurelianensis verticali positione solaribus radiis exposita a luminis ictu dejiciuntur (Regia Academia Parisiorum in Historia Anni 1708 testante) inde colligitur, vim lumini in actu propagationis inesse. Si denique lumen transiens ex medio rariore in densius in actu propagationis eam subit, quam appellamus refractionem, certum est illud in hoc transitu pati, medio densiore majorem difficultatem faciente, quam rariore: nisi enim hæc difficultas in causa foret, ratio non esset, qua foret ipsum de recto tramite deflectendum. Licet igitur ignoramus, qua lumen vi propagetur, an emanationis, an impulsus, an aliusmodi, pro certo tamen habemus, luminis propagationem fieri in mediis rarioribus faciliorem, & in

N n densi-

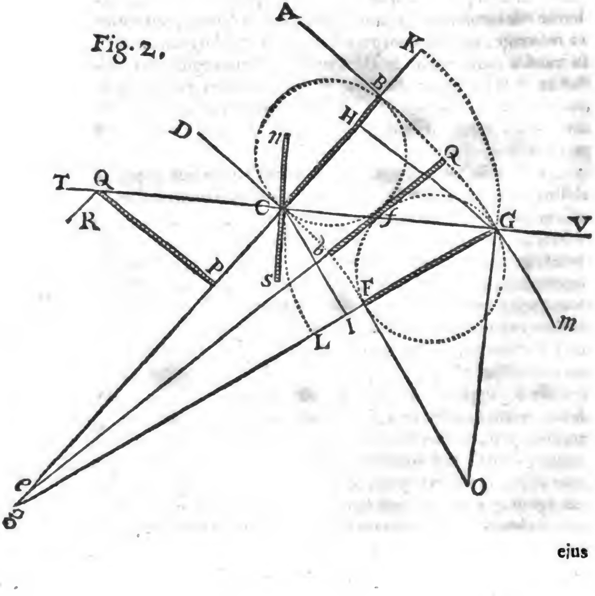
densioribus difficiliorem. Quare, si nomen displicet velocitatis, qua dicitur lumen per media resistentia ferri, illud utique repudiari non potest facilitatis, qua lumen per eadem media dicatur propagari. His positis Lex, quæ sequitur, demonstranda est, ex hac enim omnes refracti luminis proprietates fluere videntur.

Lumine ex medio rariore in aliud densius transeunte, sinus angulorum incidentiæ & refractionis sibi invicem directe respondent, ut facilitates, quibus lumen in iisdem mediis propagatur.

DEMONSTRATIO.

Ponatur (Fig. 2) radii cujuscunque sectio per Axem A B C D,

Fig. 2.

ejus

cujus extrema linea B C: manifestum est, puncta extrema B, C pari facilitate propagari in medio rariore per rectas AB, DC. Dum autem ipsa linea BC incidit oblique ex rariore in superficiem CG medii densioris, huic primum occurrit, ac primum insinuatur punctum C, dum adhuc punctum B per medium rarius propagatur. Cum igitur majorem difficultatem offendat punctum C, quam punctum B, necesse est, ut ea puncta B, C propagentur per curvas BG, CF; dum enim punctum B propagatur facilius in medio rariore per arcum majorem BG, oportet, ut punctum C propagetur ægrius in medio densiore per arcum minorem CF. Cum tandem tota linea B C medium densius penetraverit, & acquisiverit positionem G F, manifeste patet, iterum pari facilitate propagari puncta extrema G, F per alias rectas GM, FO. His positis arcus B G, C F circulares esse P. de Chales affirmat, non autem demonstrat, & ideo, quæ deest, demonstratio adjungenda est.

Tempore infinitesimo acquirat linea B C positionem *a b*: si producatur recta BC ad partes *e*, hæc est normalis utrique curvæ, Ba, Cb; nam puncta extrema B, C propagantur in medio rariore per rectas AB, DC, quæ tangunt arcus Ba, Cb in punctis B, C, & quæ proinde normaliter insistunt rectæ B e. Iterum linea *a b* ea pariter producta ad partes *e* perpendicularis est ipsis curvis Ba, Cb; nam si medium rarius in spatio a f G, sicut alterum densius, resisteret, puncta extrema *a*, *b* per rectas propagarentur, quæ tangerent arcus B a, Cb in punctis *a*, *b*, & quæ proinde normaliter insisterent rectæ *ae*; quare patet, rectas eB, *e a* radios esse osculatores arcuum Ba, C b.

Si altero tempore infinitesimo, quod sit primo tempori æquale, acquirit linea *ab* positionem G F, hanc quoque rectam GF productam ad partes *e* simili modo ostendetur esse radium osculatorem arcuum a G, b F, quorum alter radius osculator est pariter ipsa recta *a e*.

Huic rectæ *a e* ulterius productæ ad partes *e* occurrat, si possibile est, recta GF (ipsa quoque producta) in altero puncto g: quoniam lumen propagatur tempore æquali in medio rariore per arcus B a, a G, & in densiore per arcus C b, bF, erit ita-

que Ba, Cb:: a G, bF. Sed *ag*, *bg* :: a G, b F, ob similitudinem sectorum gaG, gbF; ergo B a, Cb:: ag, b g. Sed iterum B a, *cb* :: *ae*, *be*, ob similitudinem aliorum sectorum eBa, ecb; ergo ag, bg:: a e, be; & per consequens ag-bg (ab), bg :: ae-be(ab), be. Ex quo patet, esse *bg*, *be* inter se æquales. Cum igitur tres rectæ B C, *a b*, G F ulterius productæ concurrant in unum & idem punctum *e*, Mathematicis patet, esse B G, C F arcus circulorum, quorum semidiametri e B, e C.

Ut his cognitis reliqua expediantur, satis est, demonstrationem P. de Chales ad simplicitatem excolere. Centro C, intervallo CG, descripto arcu GK, ac centro G, eodem intervallo G C, descripto arcu C L, sint rectæ G H, C I sinus ipsorum arcuum GK, CL, vel angulorum K CG, CGL. At ex punctis C, G ductis C N, G O perpendicularibus superficiei refringenti C G, cum anguli N C G, K C D sint recti, dempto communi angulo NCK, residuus angulus K C G est æqualis alteri N C D, qui est angulus incidentiæ: Et cum anguli MGL, OGC sint pariter recti, dempto communi angulo O G L, remanet angulus C G L æqualis alteri MGO, qui est angulus refractionis; quare rectæ G H, C I sinus angulorum incidentiæ & refractionis exponunt. At istæ rectæ inter se sunt, ut semidiametri e G (e B), e C ob similitudinem triangulorum e G H, e C I; ac istæ semidiametri e B, e C sunt inter se ut arcus G B, C F, ob similitudinem sectorum e B G, e C F; & tandem se habent isti arcus G B, C F ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur; his itaque facilitatibus proportionales sunt illi sinus. Quod erat demonstrandum.

Dum radii extrema linea BC in transitu ex medio rariore in densius propagatur intra circulares arcus B G, C F, quamvis mutetur ipsa linea BC, hoc est, diameter radii, constans attamen est ratio ipsorum arcuum B G, C F, nam ipsi sunt ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur. At sinus angulorum incidentiæ & refractionis in eadem proportione sunt; quamvis igitur diameter radii cujuscunque magnitudinis sit, finitæ vel infinitesimæ, in transitu tamen ex

rariore

rariore in densius eidem angulo incidentiæ semper idem debet refractionis angulus convenire. Si quis igitur suspicatur, legem propositam (lumine ex uno in aliud medium transeunte) alterari a tremitu, vel a quolibet alio elemento, quod in collisionibus locum invenit; is consideret, esse talem diametrum radii, ut tanquam infinite parva, nisi mathematice, saltem physice sumi queat; & tamen ea omnia, quæ superius demonstrata sunt, constanter manere; non autem idem contingere aliis elementis, quæ in collisionibus locum inveniunt, facile enim percipiet, hæc omnia elementa in quantitatibus infinitesimis evanescere. Quare suspicione remota eam legem intelliget in casu proposito confirmari.

Denique addendum est, quod si in transitu ex medio rariore in densius mutatur facilitas, qua lumen propagatur in rariore; ob legem actionis & reactionis in eadem proportione mutatur etiam medii densioris resistentia, ac ita quoque mutatur facilitas, quam in superando medio densiore lumen amittit. Sumantur itaque datæ facilitates, nimirum F, qua propagatur lumen in rariore, & G qua propagatio fit in densiore: si facilitas F mutatur in quamlibet aliam f, ac quæratur eventus alterius facilitatis G, fingatur, hanc aliam mutari in alteram g. Quibus positis erit F, f :: F-G, f-g; ex qua deducitur F, G :: f, g, constans nimirum ratio, quam habet facilitas propagationis in densiore ad alteram facilitatem propagationis in rariore. Quælibet igitur sit finita vel infinita facilitas, qua propagatur lumen in rariore, sequitur, hanc semper esse diversam ab illa, qua propagatur in densiore, & huic diversitati sinus angulorum incidentiæ & refractionis juxta legem propositam respondere.

Cum igitur Bernoullius doceat, quod in transitu luminis ex uno in aliud medium sinus angulorum incidentiæ & refractionis sint reciproce inter se ut resistentiæ mediorum; nos autem, quod ipsorum angulorum sinus sint inter se directe ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur; si demonstrationes consideramus, videtur illa Canonis Bernoulliani deficere, illa nostri inconcussa manere. Si vero in explicandis Phænomenis periculum facimus, videtur etiam Bernoullianus Canon ita a proposito discrepare, ut nullibi admitti

possit, noster autem ita ad intentum facere, ut nil ultra desiderandum ipse relinquat.

Quæ his subjecit Ill. Autor Phænomena, latius explicata, Supplem. T. IX Sect. III inseremus.

D. MARTINI SCHURIGII, PHYSICI Dresdensis, Chylologia Historico-Medica, h. e. Chyli humani sive succi nutritii Consideratio Physico-Medico-Forensis.

Dresdæ, sumptibus Johannis Christophori Zimmermanni, & Johannis Nicolai Gerlachii, 1725, 4.
Alphab. 5 plag. 6.

POst Spermatologiam & Sialologiam ad Chylologiam pergit in Collectaneis suis edendis Autor Clarissimus, in XV capita distributam, in quorum I de Appetitu tam naturali quam præternaturali, in II de Pica & Malacia, in III de Nausea & Fastidio certorum ciborum ac Antipathia animalium, in IV de diuturna a cibo & potu abstinentia, in V de œsophago & deglutitione tam integra quam læsa, ut & de variis rebus deglutitis, in VI de ventriculo & chylificatione, illiusque affectibus præternaturalibus, in VII de vomitu, in VIII de intestinis eorumque morbis, ac de chylo ejusque motu, in IX de fæcibus, alvi fluxu, adstrictione ac procidentia ani agit; in X res varias præternaturales in intestinis repertas, vel per alvum excretas aut extractas, commemorat, in XI stercoris Analysin Chymicam instituit, & præparata recenset, ac qualia ista præbeant signa, quemque usum medicum habeant, in XII, XIII, & XIV docet. In ultimo aliquot quæstiones Medico-Forenses dirimit, scilicet 1) an fœminis excrementa alvina per vaginam uteri ejicientibus matrimonium sit concedendum, aut semel contractum iterum dissolvendum? 2) an ex meconio per parturientis vaginam uterinam prodeunte certum defuncti fœtus signum desumi queat? 3) an herniosi ad matrimonium sobolisque procreationem apti sint? 4) an herniosi torqueri queant? 5) an ex intestino recto vel ano constuprati pueri signum peti possit?

Quas proprias observationes Autor huic operi interspersit, brevi-

brevibus jam de more enumerabimus. Pag. 28 de Gulone, animali voracissimo, Germanis *Vielfrass*, agit; cujus voracitatis causam licet plerique Autores ex eo deducant, quod ductus cholodochus in ventriculum ejusque fundum implantetur, & intestinum tantum unicum, aut tam parvum sit, ut ab orificio ventriculi inferiore absque gyrationibus recta ad anum tendat; Noster tamen ex sectione hujus animalis, quam anno 1715 die 3 Aprilis instituere contigit, didicit, ductum cholodochum æque ac in aliis animalibus in intestinum duodenum insertum, & reliqua intestina gyrata & anfractuosa fuisse. P. 53 Virginis picam ad arenam scriptoriam atramento impraegnatam, p. 59 alius, summe cachecticæ, ad sal culinare, & p. 95 iterum alius, ad libros situ corruptos, straminis mucidi, sebique veteris fætorem describit, p. 111. De coqua refert, eam ad recentis & frigidi butyri esum nullis persuasionibus adigi potuisse, liquatum vero, tam cibis admixtum, quam intincto pane, vel etiam cochleatim calide assumtum in summis delitiis habuisse, p. 114 Sic recenset, facetum quendam sodalem suum, caseum aversantem, ad lanionem duxisse, huncque jussisse bovis mactandi ori & naribus caseum admovere, cum verbis: ede, aut occideris; altero die eidem sodali caseum iisdem cum verbis obtulisse; quo factum, ut hic non solum tum temporis caseum absque ullo symptomate gustaverit, sed postmodum etiam ad ejus esum assuefactus fuerit. De Antipathia ubi loquitur, pag. 120 sqq. exempla adducit eorum, qui ad odoratum & visum pomorum Stetinensium, ad capparides, flores violarum & cheiri, ad sambuci aquam, vinum, cerevisiam, nicotianæ odorem, & felem pessime se habuerunt. Militis etiam voracissimi p. 185 mentionem facit, & p. 225 sqq. eorum, qui inediam diuturnam revera tolerarunt. P. 249 personas allegat, qui immoto gutture magnam vini vel cerevisiæ quantitatem in se ingurgitarunt. Deglutitionem etiam impeditam p. 249 & 257 vidit ex tumore in colli latere sinistro circa laryngem curato, & ex epiglottitis inhibite, lue venerea laborante, erosione. Polyporum narium aliquot pag 275 allegat exempla. Merentur etiam legi observationes, quas p. 334 & 344 describit de iis, qui cultros, lapides duros siliceos, stupam cannabinam, canes, feles, arse-

arſenicum & alia venena devorarunt, & p. 359 de puero a faba in glottide hærente ſuffocato. Inter ventriculi vitia obſervavit p. 372 in Comite de Callemberg pravum ejus ſitum, quo in hypochondrio ſiniſtro deorſum verſus propendebat, p. 375 nimiam amplitudinem in helluone, octodecim aquæ libras capientem, p. 397 perforationem & ſphacelum poſt ambuſtionem in laconico; & p. 401 vulnus cum diaphragmatis læſione non lethale. Vomitus extraordinarii leguntur, p. 437, lactucæ & ceraſorum nigrorum poſt ſextum vel ſeptimum demum menſem rejectorum, p. 455 ab unguibus non propriis concitati, & p. 475 materiæ nigerrimæ, dolorem ventriculi mordentem & rodentem inferentis. Inteſtina obſervavit p. 548 in infante extra abdomen propendentia, p. 549 in gemellis ad labia vaginæ uterinæ prolapſa, p. 560 conſumta, & p. 576 ileum tribus in locis intruſum. Virginem allegat p. 623, quæ poſt largiorem prunorum una cum lapillis eſum diuturnam paſſa fuit alvi obſtructionem, ita ut ipſa filo ferreo (*Strick-Nadel*) eos non ſine ſummo dolore effodere fuerit coacta; ſimilem p. 628 obſervavit ab ira & terrore concitatam, & ad duas & ſex fere ſeptimanas durantem. Ani clauſuram p. 668 in duabus puellis conſpexit curatam, per quarum genitalia excrementa prodierant. Sic p. 675 fæcum alvinarum per genitalia, & urinæ per anum rejectionem in uxore capillamentarii obſervavit. Denique p. 688 ruſtici mentionem facit, qui poſt nimis avidam uvarum integrarum cum arillis deglutitionem contumacem alvi obſtructionem & inde ingentem in inguine dextro tumorem paſſus fuit, ex quo diſrupto non ſolum fæces alvinæ, ſed etiam uvæ integræ in magna copia fuerunt excretæ.

NOVA LITTERARIA.

DUm adhuc in Belgio prela exercentur imprimendo *Corpore Diplomatico* maximo, ſeu collectione Tractatuum Pacis, XII Tomos complexuro, quorum nuper octo prodiiſſe feruntur; prodeunt interim non exigui momenti Opera duo, quæ, cum in Opere illo locum non inveniant, apprime tamen ad illuſtrandos Pacis Tractatus pertinent. Primum ſub titulo: *Hiſtoire des Traités de Paix & autres Negotiations du XVII Siecle depuis la Paix de Vervins jusqu'à la Paix de Nimegue, qui peut ſervir d'Introduction au Corps diplomatique ou Recueil des Traités de Paix*, Amſtelodami & Hagæ Com. 1725, duobus Tomis in fol. alterum ſub tit. *Negotiations ſecretes touchant la Paix de Munſter & d'Oſnabrug, tirés des Manuſcrits les plus authentiques*, Hagæ Com. 1725 & 1726 quatuor Tomis in fol. proſtat.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCC XXVI.

ISTORICI DELLE COSE VENEZIANE, i quali hanno ſcritto per publico Decreto.

h. e.

SCRIPTORES RERUM VENETARUM, qui publica autoritate ſcripſerunt, nempe M. A. SABELLICUS, PETR. BEMBUS, PAUL. PARUTA, ANDR. MAUROCENUS, BAPT. NANI & MICH. FOSCARINI.

Tomi X.

Venetiis, apud Loviſam, 1718 - 1722, 4 maj.
Alph. 34 Tabb. æn. 8.

QUanta ſit doctrina, quam exquiſitum rei literariæ promovendæ ſtudium, quanta denique modeſtia Viri illuſtris ac celeberrimi, *Apoſtoli Zeni*, Veneti, Nobilis Cretenſis, qui hodie Hiſtorici & Poetæ in Aula Cæſarea munere fungitur, niſi aliunde jam ſatis conſtaret, vel e ſplendidiſſimi hujus operis editione, quam, quamvis nec in titulo, nec in præfatione operis doctiſſima, & alibi quoque rarius, ejus nomen præferat, ipſius tamen conſiliis & induſtriæ unice fere deberi, res ipſa loquitur. Juvabit vero Præfationem vel ſtrictim perluſtraſſe, in qua de Venetis ſcriptoribus tum vetuſtioribus, Latinis maxime, tum de illis, qui publica autoritate poſtremis his ſæculis hiſtoriam deſcripſerunt, diſerte agit Cel. *Zenus*,

qui & alibi, ut in *Diario Veneto*, tum moderno, tum altero illo, quod *Galleria di Minerva* inſcriptum eſt, de Hiſtoricis Venetorum accurate egit, & fuſius edifferet in opere, cujus ſpem facit, *de Scriptoribus Venetis*.
p. 13. Præmiſſis Anonymis tribus, *Gradenſi*, Seculi X, *Veneto*, Seculi XI, & *Attinate*, Seculi XIII, Scriptoribus, memorat ipſum Venetiarum Principem, *Andream Dandolum*, qui Seculo XIV & Mare magnum Hiſtoricum, quod temporis injuria periit, & *Annales* atque *Chronica*, nondum edita, exaravit. Eodem tempore vixit *Benintendus*, qui pariter Chronicon Venetiarum ad Orſeolum I usque conſcripſit, quod æque ac *Anonymi*, qui Dandoli Annales ab A. 1280 ad 1342 produxit, & *Raphaini de Cariſinis* Chronica, quibus hic ipſe ab A. 1342 ad 1388 continuatur, adhuc in ſcriniis latet. Seculo XV primus inclaruit *Laurentius de Monacis*, cujus Chronicorum Libri XIV, in quibus & ſequitur Dandolum Autor, & paſſim auget, nondum lucem adſpexerunt, ſi ea excipias, quæ ex libro XIII de Ezelino cum *Albertini Muſſati* Hiſtoria Henrici VII edidit Felix Oſius. Spectat huc porro *Blondus Flavius*, civis Venetus, cujus de origine & geſtis Venetorum liber inter alia ejus Opera exſtat. *Antonii Donati* Vitæ Principum Venetorum, quæ ad A. 1473 procedunt, apud Autorem manu deſcriptæ exſtant, qui & *Pauli Mauroceni* opuſcula quædam Latina ad Hiſtoriam Venetam ſpectantia poſſidet. Huc porro pertinet *Jacobi Zeni* de vita, moribus, rebusque Caroli Zeni, Veneti, opus elegans, quod Latine nondum prodiit; Italice vero verſum edidit Franc. Quirinus Venet. 1544, 8. Imprimis vero de Venetorum rebus bene meruit illo tempore *Bernhardus Juſtinianus*, qui & ſcripſit vitam Laurentii Juſtiniani, primi Patriarchæ Veneti, ediditque Ven. 1475, 4, & A. 1489 d. 10 Mart. exſtinctus, prelo paratam reliquit de origine urbis Venetiarum rebusque ejus geſtis Hiſtoriam, Ven. 1492 editam & 1534 recuſam. *Coriolanus Cippicus* Petri Mocenici geſtorum Libros III, culto ſatis ſtylo ſcriptos, primum vulgavit Ven. 1478 4, iterum Baſileæ 1544, ac tertio ſub tit. *de bello Aſiatico* recuſos Ven. 1594, 8. His addit Noſter *Marinum Sanutum*, cujus libros de origine urbis, de Magiſtratibus Venetis, de Familiis Venetis, de vitis Principum & de bello Gallico rarius exſtare, duodecim

vero

vero ampla volumina hiſtorica in archivo publico aſſervari, teſtatur. Et hactenus veteres produxit editos ineditosque; ad recentiores paulo delapſus, ut modum ſibi poneret, eos tantum recenſuit, qui publica voluntate Hiſtoriam ſcribere aggreſſi ſunt. In his primo loco numerat *M. Ant. Sabellicum*, qui etſi non videatur ſcripſiſſe juſſu Reipublicæ, ita tamen eidem probavit ſuas Enneades, ad A. 1486 productas, ut, illo A. 1506 mortuo, cum Hiſtorici munere provinciam continuandæ Hiſtoriæ, ubi deſierat Sabellicus, demandaverit *Andreæ Naugerio* ſeu *Navagario*, de cujus dictione eleganti & digna Auguſti Seculo ſatis teſtari poſſunt Opera ejus, Patavii 1718, 4 a Vulpiis fratribus primum edita. At is hiſtorici argumenti, quod ad Rempubl. pertineret, nihil reliquit, &, quæ collegerat, in Gallica legatione morbo decumbens, eodem die, quo deceſſit, 8 Maj. 1529 ſuis manibus in ignem projecta concremavit. Succeſſit huic *Petrus Bembus*, qui pariter Sabellicum continuare juſſus, eum usque ad A. 1513 opere eleganti produxit, quod poſt illius mortem (quæ teſte Ludov. Beccatello in vita Bembi, quam in MS. ſervat Noſter, in d. 20 Jan. 1547 incidit) ab Aldo primum in lucem proditum Venet. 1551, fol. cum præfatione Joannis Caſæ, qui tamen nomen ſuum non appoſuit. Bembo huic in Hiſtorici munere ſucceſſit *Daniel. Barbarus*, qui nomen ſibi ex Aurea in L Pſalmos Doctorum Græcorum Catena, Venet. 1569, fol. edita, peperit, ſed A. 1570 d. 13 Apr. mortuus, nihil reliquit argumenti hiſtorici. Inde *Paulum Ramnuſium*, Reipubl. a Secretis, inſerit Noſter, quod is, a Decemviris juſſus, Gottfridi Villaharduini de bello Conſtantinopolitano & Impp. Comnenis per Gallos & *Venetos* reſtitutis Hiſtoriam, Seculo XIII Gallice ſcriptam, luculento ſermone Latino traduxit, & Venet. 1573, fol. primum vulgavit, anno demum 1600 d. 20 Dec. mortuus. Ipſi vero *Barbaro* in officio Hiſtoriographi ſuffectus *Petrus Juſtinianus*, qui, illo adhuc vivo, Hiſtoriam Venetam inde a primordiis XIII libris vulgaverat Venet. 1560, poſt mortem ejus XVI libris usque ad A. 1575 productam editamque ib. 1576; ut adeo hæc ipſa Hiſtoria publica autoritate ſcripta dici nequeat, nullumque in hac Collectione locum invenerit. Qui hunc ſecutus eſt A. 1577, *Aloyſius Juſtinia-*

ſtinianus, præmatura morte biennio poſt præreptus, ſpartam ornare haud potuit. Hunc vero in eo munere excepit A. 1579 *Paulus Paruta*, qui id egit, ut Bembum continuaret, Latino eoque Salluſtiano ſtilo; mutavit tamen in eo conſilium, quod uſus eſt poſtea ſermone Italico, quo maxime excellebat, & quamvis ipſe A. 1598 M. Dec. exſtinctus fuerit, prodiit tamen opus Venet. 1605, 4, duabus Partibus, quarum prima res ab A. 1513, ubi deſiit Bembus, ad A. 1552, ſecunda vero, interrupto quodammodo filo, bellum Cyprium ab A. 1569 ad 1572 deſcribitur. Succeſſit publicis ſuffragiis *Andreas Maurocenus*, qui cum lacunam illam in Paruta obſervaſſet, novam quodammodo Hiſtoriam ab A. 1521 ad 1615 XVIII Libris reconcinnavit, ſtilo prorſus ad Livianum compoſito, quæ, autore A. 1618. M. Junio mortuo, Venetiis 1623, fol. prodiit, hactenus non ubivis obvia. Qui ſecutus eſt *Nicolaus Contarenus*, etſi a Muſis ad Martem deflectere & operam glorioſam Reip. in caſtris, ubi ſummo cum imperio Præfectum egit, præſtare cogeretur, tandemque Principatum Reip. obtineret, non tamen immemor fuit officii, reliquitque hæredibus duo ſpiſſa volumina, quibus Hiſtoriam ab 1597 condere patrio ſermone aggreſſus eſt: quæ utinam in publicam tandem lucem prodire jubeant; neque enim dubium, a Viro, tantis negotiis adhibito, non proletaria fuiſſe annotata. Hoc vero A. 1630 ad faſces vocato, ſubſectus eſt *Paulus Maurocenus* (Moroſini), qui & de fratris ſui Andreæ ſcriptis bene meritus fuit, & A. 1637 paulo ante mortem, quæ d. 20 Dec. ejusdem anni ſecuta, Hiſtoriam urbis & Reip. Venetæ Italice edidit Venetiis libris XXVIII, res ab origine urbis ad A. 1486, quo Sabellicus deſierat, deducens: quæ licet & ipſa juſſu Reip. edita non videatur, eoque pariter in noſtram Collectionem relata non ſit, ob multa tamen veterum ſcripta inedita, quibus uſus eſt Autor, in pretio eſſe meruit. Huic mox quidem ſucceſſit *Jacobus Marcellus*, Senatorio munere illuſtris; enimvero nihil eorum, quæ elucubravit, ad nos pervenit, ſiquidem exemplo Naugerii, ſcripta ſua, quæ huc pertinent, moribundus tradidit Vulcano, vitamque finivit A. 1650 d. 26 Dec. Sed omnes fere anteceſſores ſuos ſuperavit *Baptiſta Nani*, A. 1651 ad publicum

cum

cum Historici munus evocatus, qui Historiam Reip. ab A. 1613 ad 1671 Etrusco sermone non ineleganti exposuit duabus Partibus, quarum prima, ipso superstite, A. 1662, 4, altera post mortem ejus A. 1679 lucem adspexit. *Michael Foscarinus*, Senator, successor ejus, etsi limare omnia morte præventus non posset, reliquit tamen VIII libros, historiam ab A. 1669 ad 1690 complexos, & Ven. 1696, 4 editos. Denique, qui hodie superest, *Petrus Garzonus*, Senator urbis, memoratur, qui duas hactenus Partes dedit Historiæ Venetæ, primam A. 1705, qua res paulo altius, scilicet ab A. 1682, repetere operæ pretium duxit, ut totum bellum Turcicum in Morea gestum Parte illa absolveret, alteram vero A. 1716, qua, quæ post mortem Caroli II Regis Hispaniæ bello gesta sunt ab A. 1700 ad 1714, accurate ac luculenter descripsit.

De ipsis scriptis, hic uno corpore productis, non est, ut multa dicamus. *Tomum I* complet Historia *M. A. Coccii Sabellici*, cui dignam lectu vitam Latinam præposuit Celeb. *Apostolus Zenus*, in qua Jovium, Nic. Toppium aliosque frequenter corrigit, & varia immiscet admodum jucunda. Ut unicam ejus excursionem describamus, dum de nomine Sabellici notat, id a Coccio ideo assumtum, quod patriam suam Vicovarum in Sabinis poneret; Sabinus vero, Sabellus & Sabellicus sint synonyma; alia quoque Scriptorum ejus temporis exempla producit, qui ex locis Venetæ ditioni subjectis nova nomina adsciverunt.
„*Nardinus Maniensis*, inquit, nuncupavit se *Nardinum Celinensem*, eo, quod Celina, cujus Plinius meminit, illa in regione sita „sit. *Jo. Baptista* & *Barthol. Caloti*, a Brugnara, quod castellum „in Forojulio est, sub ditione Comitum Purliliarum, *Uranios* „se, derivato a Græcis nomine, vocarunt; *Uranius* enim Græ„ce fere idem sonat ac *Calotus* Italice. *Cynthius Cenetensis* dici „voluit *Cynthius Acedinus*, quia censebat, *Acedum*, cujus me„minit Ptolemæus, esse id oppidum, quod Latinis *Ceneta* vel „*Cenita* erat, utut aliis placeat, Ptolemæi *Acedum* esse id, quod „in agro Tarvisino vulgo *Asulum* dicunt. *Lodovicus a Ponte*, Bel„lunensis, latere maluit sub nomine *Pontici Virunii*, namque ipse „& Jo. Petrus Valerianus, itidem Bellunensis, falso credidere, an-

p. 34.

 „tiquo-

„tiquorum *Virunum* nihil eſſe aliud, quam Bellunum, cum ta-
„men Virunum ſitum eſſet in Noricis mediterraneis, ultra
„Carnicas Alpes, ad fluvium Dravum. *Auguſtus Utinenſis* ap-
„pellavit ſe *Hunnienſem*, quoniam & ipſe & vitæ ipſius Autor,
„quæ Odis ejus Latinis præmiſſa eſt, ſicuti etiam Sabellicus &
„Ponticus, arbitrati ſunt, *Utinum* ab Attila Hunnorum Rege
„conditum, ac propterea *Hunnium* eſſe dicendum. Quæ Latinis
„nominata eſt *Vicetia*, *Jo. Steph. Æmilianus*, cum falſo crede-
„ret a Cimbris conditam, *Cimbriam* illam nominavit, ſeque non
„Vicetinum ſed *Cimbriacum* dixit, rejectoque priore nomine Jo.
„Stephani, *Quintii* prænomen accepit. *Palladius Niger*, Patavi-
„nus, audire Latine voluit *Palladius Fuſcus*. Nec Venetorum
„exempla deſunt. Inſignis *Nicolaus Thomeus* ſcribebat ſe *Leonicum*
„*Thomeum*. Quam celebre ſit *Baptiſtæ Egnatii* nomen, nemo ne-
„ſcit; at pauci norunt, gentilitium ei nomen fuiſſe *Jo. Bapt. a*
„*Cipellis*. In *Dominico Mario Nigro* agnoſcendus eſt *Dominicus*
p. 45 ſq. „*Maria Niger*." Nec lectu injucunda eſt excurſio altera Ill. Au-
toris de Bibliotheca Divi Marci, cui primus juſſu Reip. præfe-
ctus fuit Sabellicus; ubi inter alia obſervat, neutiquam in ea, ſed
alio potius loco aſſervari Codices a Petrarcha legatos; illam vero
initia ſua debere Card. Beſſarioni, Græco, ſed qui nobilitatis Ve-
netæ jura conſecutus erat, & nongenta Volumina Græca & Latina
vivus Reipublicæ dono miſit, tradiditque per amicum, quadrin-
48. gentis ideo aureis a Rep. donatum. Unde evincit Noſter, falſo
Freherum & Bælium tradere, quaſi Sabellicus ab ipſo Beſſarione
ſuæ Bibliothecæ præfectus fuerit. Acceſſit & huic vitæ teſtamen-
tum Sabellici, nunc primum in lucem editum. *Tomus II* dica-
tus eſt *Petri* Card. *Bembi* Hiſtoriæ Venetæ Libris XII, quibus
præmittitur *Jo. Caſæ*, qui familiaris ipſius fuit, Vita Bembi, ſed
ab Ill. *Apoſtolo Zeno* ex aliis coævis ſcriptoribus, qui vitam tanti
viri ſcriptis conſignarunt, Carolo Gualterutio, Ben. Varchio &
Sperone Speronio, ut & aliis literarum adjumentis, notis & ob-
ſervationibus quamplurimis illuſtrata. Huic vitæ aliam Italico
idiomate ſcriptam, autore *Ludovico Beccatello*, adjunxit Noſter,
primusque ex avtographo Autoris in lucem protraxit, unde
cum plura alia, Caſæ non animadverſa, tum id quoque patet, Hie-
rony-

ronymum Quirinum suis sumptibus publicam Bembo statuam marmoream posuisse Patavii. Historias has, Latina oratione compositas, sequitur vernacula *Pauli Parutæ*, quæ *Tomum III* & *IV* occupat, præmissa eodem idiomate Autoris vita admodum luculenta, autore itidem Viro celeb. *Apost. Zeno*; quam legisse tanto magis juvabit, quanto majoribus rebus domi forisque tractandis fuit adhibitus Paruta, natus Venetiis 1540 d. 14 Maj. & cum per summa munia ad Procuratoris D. Marci dignitatem ascendisset, exstinctus A. 1598 d. 6 Dec. Qua occasione corrigendus Thuanus, qui mortem ejus in diem 17 Febr. A. 1599 conjecerat. Succedit Historia Latina *Andreæ Mauroceni* Senatoris, *Tomis V*, *VI* & *VII* comprehensa, cui præmissa est Vita illius a *Nic. Crasso* edita Venet. 1621 in fol. quam *Petrus Catharinus Zenus*, Venetus, e Clericor. Regular. Congregatione Somaschensi, *Apostoli* Germanus, notis illustravit & auxit. Ex his unicum notamus, ubi observat, Tomasinum tradere, quod *Italiæ Lipsius* appellatus fuerit Maurocenus, quem non tam imitatorem quam adversarium ejus fuisse, probat Noster, siquidem opere *Variarum Lectionum* neminem frequentius quam Lipsium impugnaverit, & libros *de frumentaria Romanorum largitione* & *de militari Rom. stipendio*, ut Bembum, civem suum, contra Lipsium ulcisceretur, ediderit, quin & contra ipsum paraverit librum *de Romanorum re nummaria*, adhuc in Bibliotheca Maurocena exstantem, luceque dignissimum. Ne vero quicquam desideretur, subjuncta quoque *Aloysii Lollini* Vita elegantissima Mauroceni, quæ jam olim cum Historia ipsius Venet. 1623. fol. prodierat. *Tomo VIII* & *IX Baptistæ Nani*, Procuratoris D. Marci, Historia vernacula exhibetur, præmissa ab eodem *P. C. Zeno* luculenta ejus Vita, e qua tantum notamus, *Nanium* A. 1616 d. 30 Aug. natum, multisque in vita muneribus gravissimis, Legationibus imprimis, cum laude defunctum, diem obiisse A. 1678 d. 5 Oct. His denique *Tomo X* adjungitur *Michaelis Foscarini*, Senatoris Veneti, Historia pariter vernacula, quem autorem natum fuisse ex antiqua stirpe Veneta A. 1632 die 29 Martii, ac subita morte præreptum A. 1692 die ultima Maji, e Vita, a laudato *P. C. Zeno* præmissa, intelligitur. Jam qui longius productam historiam cupiunt, illis, quæ ab Ill. *Garzo-*

no

Margin notes: p. 50 sq. (beside first line); 22. (beside "servat, Tomasinum tradere")

no duobus Tomis, eadem, qua hæc scripta, forma edita, supra indicavimus, uti poterunt. Ceterum non dissimulamus, Typographum, ut ex operis Præfatione patet, in eo esse, ut novam collectionem instruat Scriptorum Venetorum, qui in hac nostra locum invenire non potuerunt.

p. 18.

JO. JOACHIMI DE RUSDORFF, CONSIliarii quondam Palatini Electoralis & Ablegati in Anglia, Consilia & negotia Politica; cum Epistolarum Familiarium ipsius Autoris ad Viros Illustres & Amicos scriptarum Collectione. Ex Bibliotheca Loëniana.

Francofurti ad Mœnum, apud Jo. Maximil. a Sande, 1725, fol. Alphab. 6 plag. 6.

QUam perniciosum Genti Septemvirali Palatinæ, Protestantium Sacris addictæ, fuerit Seculo superiori bellum in Bohemia exortum & totam deinde Germaniam pervagatum, ex compluribus variorum Autorum voluminibus, quæ vel negotiorum publicorum Commentarios, vel casuum privatorum seriem continent, abunde constat: & deploranda magis quam delineanda videntur illius incendii ac subsequentis exitii feralis opprobria, quæ potentissimos totius Europæ populos in mutuas cædes & funestas provinciarum florentissimarum devastationes, specioso tutandæ Religionis prætextu, re vera explendæ ambitionis & privati odii causa, invicem stimulabant. Actum igitur agere nonnullis censebitur is, qui sexcenties dicta repetere, & *infandum renovare dolorem* voluerit. Nihilo tamen secius laudandi sunt illi, qui ardentissimo asserendæ veritatis studio ducti ea, quæ ad sinceram istius ætatis imaginem adumbrandam faciunt, in Schedis rariorum Bibliothecarum bono quodam rei litterariæ fato inventa, candide communicant, eum in finem, ut & Orbis eruditus de fide historica certior fiat, & infelicium prædecessorum posteri cautius aliquando mercari discant. Hujus momenti sunt hæc *Rusdorfii Consilia & negotia Politica*, nec non *Epistolæ familiares*, in quibus Illustris Autor, rerum a se scriptarum testis oculatus, eam Seculi,

culi, quo vixit, exulceratissimi delineationem dedit, quæ legentes in stuporem abripit, & arcanos quosdam tam conversionum civilium, quam eventuum militarium nexus evolvit. Magnum ubique in Consiliis animum, pertinacem erga Principem fidem & libertatem in recensendis gestorum rationibus prodit Autor, adeo ut summo in Imperio Romano-Germanico capiti vix pepercisse videatur: id quod in notulis passim, imprimis p. 231, subjectis agnovit & deprecatus est nobilissimus Bibliothecæ Rusdorfianæ possessor & operis hujus Editor, *Lenius*, Potent. Regi Borussiæ a consiliis Aulæ. Et ipse quidem Autor in præfatiunculis, cuique opusculo præmissis, Consiliarii atque Ablegati Palatini munere se tuetur, ea in chartam conjecisse fassus, quæ officii sibi demandati religio & infucata tractationum, quarum pars magna fuit, veritas pro causa Principis sui scribenda suaserint. Cum vero nostrum non sit, alienæ causæ patrocinium in nos suscipere, procul omni partium studio, quæ in hoc opere potissimum cotinenantur, breviter memorabimus.

Primum locum obtinet *Consilium Politicum Suasorium*, quo multis rationibus demonstratur, quam consultum ac pene necessarium sit, ut a Cæsare victorioso reconciliatio petatur, antequam Proscriptio contra Fridericum V Electorem Palatinum, post infelix prælium Pragense e Bohemia exulem, publicetur, & Principes Protestantium a Fœdere & defensione Palatinatus, per Hispanos aliosque oppugnandi, discedant; ubi Autor omnium vel Sociorum vel Vicinorum, in quorum auxiliis vanam spem collocaverat Palatinus, vires & studia secretiora examinavit, Heidelbergæ 1620. Sequitur II *Specimen Patrocinii* pro Friderico V Electore Palatino, Rege (prout tunc audiebat) Bohemiæ, contra Sententiam Proscriptionis Cæsareæ: ubi deducuntur nullitates, errores & defectus, quibus illa laborabat; quod ipsum opusculum jam A. 1622, Autore adhuc vivente, fuit evulgatum; nunc vero multis annotationibus auctum, & secundum ipsius Autoris autographum emendatum, & Prologo galeato instructum apparet. III *Rationum & Argumentorum Collectio*, qua probatur, matrimonium inter Carolum I, Angliæ Principem, & Infantem Hispaniæ nunquam

 con-

ſummatum iri. Qua occaſione examinatur, quid judicandum ſit de animo Regis Hiſpaniæ Philippi III, quod ad promiſſam reſtitutionem Palatinatus; & paucis diſſeritur de novo illo in medium allato remedio reſtaurandæ pacis & recuperandi Palatinatus per matrimonium inter Imperatoris Ferdinandi II filiam & Friderici Regis filium contrahendum. Iſti ſcripto A. 1623 anſam dederat Epiſcopus Lincolnienſis, Cuſtos magni ſigilli in Anglia, qui, cum Noſter Londini rem gereret Palatini, quo tempore Digbyi ad firmandum matrimonium Legati in Hiſpaniam proficiſcebantur, autor ei exſtitit, ut quid ipſi ea de re videretur, in publicum ederet. IV *Rationum aliquot comprehenſio*, qua intereſſe probatur, ut Jacobus Rex, amicabili compoſitione prorſus rejecta, arma in Hiſpanos protinus convertat, Londini 1626. V *Conſilium Politicum*, quo tres modi demonſtrantur, quibus Angli res in Europa collapſas reſtituere, & Palatinatum recuperare poſſint: quod eodem fere tempore, poſt Caroli Principis Regii ex Hiſpania reditum, Londini publicavit. VI *Ratiocinativa Quæſtio de Bello inter Hiſpanos & Anglos ſuſcipiendo*, qua inquiritur, utrum magis expediat, Anglos Hiſpanos aperto bello, an vero clam & per latus petere. Teſtatur vero in præfatiuncula, ſe ad rationes has conſignandas ab Anglis quibusdam poſt irrita A. 1625 Comitia regni Oxonienſia adductum, cum *Bukinghamius*, qui vindicta ardens contra Hiſpanos, imprimis Comitem *Olivarium* (a quo deluſus fuerat, cum in Hiſpania eſſet, ſubſtituto pro fœmina illuſtri exoleto & morboſo ſcorto) Ordinum Batavorum auxilio & autoritate, ad privatos affectus ſub prætextu belli juſti exercendos, abuti tentabat, claſſemque Anglicam contra Hiſpanos emittendam, urgebat: quæ tamen, ut aliunde notum eſt, re infecta, inſigni Anglorum dedecore ac damno, rediit. VII *Conjecturæ* de imminente univerſali Imperiorum in Europa mutatione, in ruſticatione quadam Anglicana A. 1624 conſcriptæ, in quibus tamen nimio in Principem ſuum ſtudio ad falſa præſagia fuiſſe abreptum Autorem, Editor p. 130 in notula ſobrie indicavit. VIII *Conſultatio Politica* de mediis reſtituendi res in Europa collapſas, qua præſcribuntur & examinantur ea, quæ conſideranda, obſervanda & exequenda ſunt, ut bellum pro reſtitutione collapſarum in Europa rerum felici-

feliciter suscipiatur, geratur & finiatur; simul etiam modernus Europæ status & rerum, qualis tum erat, facies depingitur, quæ Salisburii in Anglia scripta A. 1625, & Anglice postea ex Latino conversa, ut Regi Jacobo & Carolo ipsius filio exhiberetur. Sequuntur postea tres aliæ commentatiunculæ. Quum enim, *Bukinghamio* vindictam anhelante, & Legatis Batavorum ad Hispaniam terrendam conspirantibus, classis Anglo-Belgica multis sumtibus, ad Portum aliquem in mari mediterraneo occupandum, adornaretur, eodem autem tempore, anno scilicet 1625, Danus pro communi Germanorum Protestantium causa expeditionem in Saxonia inferiori meditaretur, *Rusdorfius* noster peculiari scripto, quod est IX, tum *Corvæo* Angliæ Secretario pridie Calend. Septemb. Suthamptonii exhibito, tum Palatino etiam in Belgium transmisso, consultum & Reipublicæ Christianæ perutile fore ostendit, si Rex Magnæ Britanniæ classem suam potius in auxilium Regis Daniæ mittat, & ad aliquod experimentum bellicum in Germania impendat. Quumque anno sequenti præpostera Danorum, summam totius novi belli præ Suecis ambientium, æmulatione, consilia minus prospere succederent, publicavit Autor X *Examinationem Politicam* de eo, quid de expeditione Regis Daniæ, ac de Fœdere inter ipsum & Regem Magnæ Britanniæ Ordinesque Batavos concluso possit sperari, & an Rex Sueciæ & Elector Brandenburgicus illi accedere teneantur. Immo cum eodem anno 1626 in Comitiis Anglicanis ingens inter Regem & Ordines, propter *Bukinghamium* a Ministerio aulico deturbandum, lis exoriretur, eumque Rex, Parliamento acerrime contranitente, in officio retineret, Danis autem subsidia promissa neutiquam solverentur, scripsit Noster XI *Classicum imminentis communis discriminis*, quo exaggeratur, quantum periculum immineat Angliæ, Galliæ, & reliquis regnis ac provinciis Europæ, subjugata Germania & victo Dano; & quantum expediat, Dano & Germaniæ periclitanti absque mora succurrere. Cumque pleraque contingerent, quæ præsagierat *Rusdorfius*, tandem ultimo Decembris A. 1627 non sine insigni mœrore animi, XII *Metamorphosin Europæ* seu *Speculum* elaboravit, in quo demonstratur, quam certa & propinqua conversio omnibus in Europa Imperiis, Regnis &

Rebuspublicis immineat, & quam verisimile sit, Austriacæ Domui fato quodam sponderi monarchiam Europæ. Quo *Speculo*, postquam rerum faciem, qualis tum erat singulorum Europæ Regum ac Principum, accurate repræsentasset, quæque Austriam ad obtinendum Europæ Principatum excitare possint, & quantum ceterorum Principum res attritæ sint, non omissis sinistris ominibus, demonstrasset, audacius paulo, quam deceret, in Austriacos invehitur, ideo ab Editore quoque in notula subjecta notatus, qui lectorem rogat, ut condonet Autori acerbas contra Hispanicam domum invectivas, quæ eum non tam fidi Historici quam ferventis zelo adversarii partes egisse indicant. Ad Palatinum inde exulem in Belgium reversus, cum probe animadverteret, vanas in aliena ope spes collocari, Hagæ XIII *Consilium Paræneticum* Principi ac Consiliariis reliquis A. 1628 obtulit, quo variis rationibus evincit, consultum utique & necessarium esse, ut Fridericus Rex Cæsari, antequam vincatur Danus, & Anglus Gallico bello distrahatur, utcunque durissimis conditionibus reconcilietur. Ceterum, quum in Anglia viveret, nomine *Jacobi* & *Caroli* Regum sæpius *Litteras* ad præcipuos rei communis hostes vel fautores exarare jussus fuit, quas loco XIV, peculiari *Fasciculo* comprehensas, p. 321-340 legimus. Subjungitur XV *Relatio de Statu rerum, consiliorum & rationum apud Britannos*, ad Aulam sui Principis scripta A. 1627, quæ lectu dignissima vaticinium quoddam exhibet de horrenda strage, quam augusta Stuartorum familia paulo post passa est. Sequuntur XVI *Varia Consilia, res Caroli Ludovici Electoris Palatini concernentia*, sermone Latino-Germanico concepta, quæ statum publicum annorum 1634, 1635, 1636 satis illustrant. XVII *Acta & Negotia Johannis Tayleri & Comitis Arundeliæ, Ablegatorum Regis Angliæ ad Imperatorem in causa Palatina, pro restitutione Electoris Palatini Caroli Ludovici &c.* ex quibus, cum & *Responsa Cæsarea* simul compareant, multa discimus, quæ ad novum Electoratum Bavaricum pertinent. XVIII *Epistolæ* nonnullæ *Gallicæ*, quas ad Elisabetham Anglo-Palatinam, viduam Reginam exulem, nomine Consilii sanctioris, de tristissima rerum Palatinarum facie anno 1634 & sequentibus exaravit. Denique XIX exstant 133 *Epistolæ Rusdorfianæ* ad Ludovicum Camera-

rium

rium præsertim & Viros illius ævi amplissimos alios inde ab anno 1623 ad 1637 scriptæ, in quibus cum multa occurrant alia memoratu digna, nonnulla nunc tantum, quæ ad Jacobum imprimis Angliæ Regem, in cujus aula diu Friderici V R. Boh. causam egit Noster, spectant. Nimirum, cum alibi monuisset, Jacobum ita a
bello pro Genero suscipiendo abhorruisse, ut ne nomen quidem p. 45.
Bohemiæ audire potuerit, inter alia observat, eum Legato suo 8
præscripsisse, ut primum omnibus persuasionibus Fridericum adducat ad signandam armorum cessationem, deinde, his non proficientibus, minis aggrediatur & dicat ac declaret, Socerum revocare omnia, omnino deserturum esse, & pensionem, quam ipsi & Reginæ det, auferre velle; imo Bruxellas scripsisse ad Hispanos & petiisse, ut eo casu, quo Gener non sit ratificaturus suspensionem & tractatum, liceat ipsi tractare pro Nepotibus, excluso
Genero. At quam exitiosum fuerit illud consilium, Noster Galli- 7
ci Legati autoritate probat, qui e Nostro, quid futurum sit, percunctatus, *si Palatinus*, inquit, *signat cessationem, perditus est etiam apud omnes amicos, & hoc Hispanus quærit; etiam tum Rex meus omnem curam negotiorum Germanicorum abjiciet.* De con-
jugio Filii cum Hispana etsi omnibus persuadere conaretur Jaco- 12
bus, ut crederent, illud in vado esse & jam concessam a Pontifice dispensationem, nimirum ne frustra tam diu laborasse videretur, simul tamen simulabat, quasi hæc fierent se invito. Itaque Architectum aliquando, præsentibus aulicis, advocabat, hisque eum verbis publice compellabat: *ædificavi domum pro me, domum pro canibus, jam oportet ut ædificem domum pro diabolo*, innuens his dictis, quibus blande arrisit, sacellum in usum sponsæ exstruendum. Nec potuit tamen, etsi se delusum cerneret, amorem in Hispa-
nos deponere: nam cum ipse Bukinghamius eum serio admone- 29
ret, ut honori & securitati suæ Regnique incolumitati prospiceret, & tractatibus cum Hispanis ruptis, Marte rem gereret, & mature quidem, antequam ab hoste præveniretur, apparatus bellicos instrueret, tum Rex præ indignatione, cum nihil aliud respondere posset, tanquam infans illacrymatus fertur, & conquestus, quod se quasi solio deturbare, & in bellum præcipitem agere intentent. Dum raro Regem ex venatione reversum, Lon-

 dinum

p. 48 49. dinum, Regni sedem, premere testatur Autor, hæc subnectit: *Tota ipsius vita desultoria est, imago continuæ peregrinationis, & motus irrequietus: ex una in aliam domum progreditur, mutatque sedes imperii pro lubitu, & videtur in solo motu quietem invenire. Negotia vero ardua uno tempore æque amat, ac altero, id est, nunquam.* Jam quod ad matrimonium filii cum sponsa Gallica attinet, de quo paulo ante Jacobi mortem tractatum est, non est nobis
62 prætermittendum, quod Jacobus, cum relatum accepisset, quanta humanitate & comitate Sponsa ipsius & filii litteras accepisset, quod nempe litteras Patris, postquam impetrata a Regina Matre venia illas legerat, subter pulvillum lecti posuisset, Sponsi vero litteras in sinum recondidisset, non illepide dixerit: *quam prudens puella, litteras meas subter pulvillum collocando, me sibi solatium & quietem fore, filium vero meum in cordis scrinio repositum
64 esse, significans.* Cum paulo post Regem e vita excessisse refert Noster, *quotusquisque*, ait, *vel lacrymas ejus morte nuntiata edidit? omnes pumiceos oculos habuisse, dixisses: quasi nunquam vixisset, ita ejus obliti fuerunt.* Non minus jucunda in sequentibus Epistolis offendas, in quibus lectu omnino digna est XLII, qua, quantum inter Residentem, quem vocant, & Legatum ordinarium intersit, tum rationibus tum exemplis exquisitissimis Autor declarat. Ceterum idem miram ubique de rebus futuris e præsentibus judicandi facultatem (ut cum primo statim anno regiminis Caroli I R. Angl. sinistra omnia præsagit, quæ aliquot post annis eventus comprobavit) tum in moderandis rebus, quæ publice geruntur, sagacitatem, sententiarum item & regularum politicarum loco idoneo immixtarum, e quibus vel integrum libellum colligere posses, ubertatem, veteraque exempla ex Historicis & Poetis, quos omnes devorasse videtur, cum novis apte componendi studium singulare prodit. Id unum denique monemus, Virum Cl. Georgium Christianum Johannis Vitam Rusdorffii, quæ operi huic præmitti non potuit, proxime seorsim editurum.

HISTOIRE DE LA PEINTURE ancienne &c.

h. e.

h. e.

HISTORIA PICTURÆ VETERIS, E PLINII Hist. Natur. Libro XXXV decerpta: accessit Textus Latinus ex MStis Vossii & ad Editionem primam Venetam correctus, novisque Notis illustratus.

Londini, apud Wilhelmum Bowyer, 1725, f.
Alph. 3 pl. 15.

Liber hic ex illis est, qui eleganti typo & charta, sed paucis exemplis excusi, ob subscriptionis legem, raro ad nos perferuntur. Etsi vero Autor eruditus nuspiam nomen prodiderit, quippe qui in subscriptione Dedicationis, quam ad Regem M. Britanniæ GEORGIUM satis prolixo ac eleganti carmine Gallico, quod justi Panegyrici instar esse poterit, dedit, solas litteras D. D. subscripsit, & p. 160 innuit, se Collegam fuisse Johannis Lombardi, V. D. Ministri ad D. Martini Londini, & lares suos paucis passibus abesse a Bibliotheca Collegii Sionis, cujus Catalogus brevi sit proditurus; constat tamen aliunde, eum *Durandum* vocari. Præmisit vero operi, suasu amicorum, sigillatim versionem Gallicam, quam textui adjungere antea constituerat, eamque, ubi opus videretur, breviusculis notis illustravit. In Latino vero textu emendando explicandoque in notis vernaculis, quibus & veteres & nostræ ætatis scriptores, Poetas imprimis, testes apte producit, eorumque nævos corrigit, operosius versatus est. Et quamvis, quantum ad textum, Harduinum primo solum sequi decrevisset, admonitus tamen a Cl. Gibsono, primam omnium editionem, Venetiis 1468 ab homine parum, ut videtur, Critices perito, at prorsus ad membranas veteres curatam, & hactenus quidem, quod a sequentibus editionibus, Romana nempe A. 1469 & Veneta 1472, elegantia superaretur, neglectam ab Editoribus plerisque omnibus, diligenter consuluit, ejusque ope loca plurima, hactenus corrupta, emendavit. Nec alia subsidia neglexit, imprimis doctas Jo. Frid. Gronovii in ultimos Plinii libros notas, quem quatuor MSptis & imprimis Codice Vossiano annorum 1200 usum fuisse constat. In quibus accurate dijudicandis nulli se labori

labori pepercisse fatetur Cl. *Durandus*, integro sæpe septiduo in statuenda unica lectione occupatus. Ut paucas e multis emendationes textus Harduiniani afferamus, legit Harduinus p. 145 *agnascentiumque iis*, Noster ope Codd. & Edit. 1 *ac nascentium in eis*; Hard. p. 161 *insertis voluminum suorum fœcunditati non nominibus tantum*, Noster *insertis voluminibus suarum fœcunditatum non*; Hard. p. 220 *optimusque est, qui maxime vicinus est*, Noster *optimumque est, quod maxime viride*; Hard. p. 224 *publicas porticus investivit pictura*, Noster ex ed. 1 *occupavit*, vel ex Vossio & Gronovio, *decoravit pictura*; Hard. p. 253 *in omnibus ejus operibus*, Noster *in unius bujus operibus*; Hard. p. 260 *nam cedebat Amphioni de dispositione*; *Asclepiodoro de mensuris, hoc est, quanto quid a quo distare deberet*, Noster *nam E. bioni de positione cedebat*; *Asclepiodoro de mensuris: id est, quanto quid a quoque distare deberet*; Hard. p. 266 *tantum erat auctoritati juris in Regem alioqui iracundum*, Noster *tantum erat autoritatis viro in Regem*; Hard. p. 283 *Hujus fuerat ætatis Aristides, Thebani discipulus. Fuerunt & filii Niceros & Ariston, cujus est - - - Discipuli*, Noster *Aristidæ Thebani discipuli & filii Niceros & Ariston*; *cujus est Satyrus cum scypho coronatus. Discipuli*; Hard. p. 306 *fictilibus foliis*, Noster *fictilibus doliis*. Et has quidem similesque lectiones Noster magno eruditionis apparatu in notis tuetur. Sunt &
p. 146 alia passim in notis, quæ legi merentur Ita cum pictura dicitur nobilitare illos, quos esset dignata posteris tradere, observat, non solum inter veteres *Arellium* Romanarum meretricum facies picturis etiam gravissimis intulisse, & *Pausiam* Glycerium suum tanta arte depinxisse, ut tabula illa 1200 thaleris venderetur, sed & e recentioribus *Raphaelem* amasiam suam sæpius, *Rembrantum* ancillam suam depinxisse, *Mignardum* filiam; *Albanum* uxorem & liberos in omnibus fere picturis suis grandioribus repræsentasse. Occasione *Pacuvii*, Pictoris & Poetæ, e recentioribus pro-
174 ducit *Du Fresnoy*, qui de Poeseos & Picturæ cognatione eleganti carmine cecinit; *Annam Schurmanniam*, quæ & versus scripsit Latinos, & in iconibus minuti operis pingendis excelluit; *Elisabetham Cheron*, celebris in Anglia Pictoris sororem, quæ ut excellit penicillo, ita poemata in publicum prodidit; *Coypel* juniorem,

Patre

Patre in re pictoria non inferiorem, qui Comœdias scripsit publico omnium plausu exceptas. Carpit hic simul duumviros Gallos, de Piles, qui Ennium, & Felibienum, qui graviori errore L. Mummium, Corinthi destructorem, inter Pictores retulit. Sed & hic manum de tabula.

VETUS DISCIPLINA MONASTICA SEU Collectio Autorum Ordinis S. Benedicti maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos fere annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de Monastica disciplina tractarunt; opera & studio - - Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione S. Blasii in Silva nigra.

Parif. apud Car. Osmont, 1726, 4.

Alph. 3 plag. 20.

OPus hoc de Veteri Disciplina Monastica, quod supra Mense Januario pag. 47 annuntiavimus, *Blasio*, Ill. Congregationis S. Blasii Abbati Reverendissimo, a Prioribus & Conventu istius Congregationis eloquenti præfatione inscriptum, (in qua, & Effigie & Insignibus Præsulis, excellentis artificis manu sculptis, exornata, illius laudes & imprimis præclara in Ecclesias suas & bonas literas merita celebrantur,) debemus diligentiæ unius ex ista Congregatione, quem, licet nomen suum reticuerit, Virum tamen doctum, diligentem & ingenuum esse, ex hoc ipso Opere satis constat. Hominem esse Germanum, & Congregatio innuere videtur, & ipse haud obscure indicat, Germanos appellando suos; decus adeo simul patriæ & ordinis sui, cujus si plures Præf.
exsisterent similes, non esset, cur Congregationes & Monasteria p. 21.
patria Galliæ suos Maurianos, celebratissimos Viros, inviderent.
Scripsit autem in Francia, ut in eadem præfatione testatur, & si 13
alium ejusdem præfationis locum recte cepimus, in celebri 25
S. Germani a Pratis Cœnobio, quod qui factum, quamvis nos fugiat, ex hoc tamen mutuæ amicitiæ nexu, inter Congregationem Germanicam S. Blasii & S. Mauri Gallicam intercedente, pro bonis literis lætum augurium capimus. Viri duo ex hac posteriori Congregatione nunquam, ut recte Noster ait, sine laude

memorandi, Dacherius & Mabillonius, jam in animo habuerunt, mandare typis, quicquid de veteri Disciplina Monastica superesset, sed alter justo apparatu destitutus, alter morte præventus, promissis stare nequivere, quod institutum, ad Monasticas non modo res, sed Ecclesiasticas quoque intelligendas insigne auxilium allaturum, ne intercidat, efficiendum a se esse putavit Noster, maxime cum spe plura, dum in alio opere, *Catena Commentariorum in Regulam S. Benedicti*, texendo versabatur, ad opus præsens facientia nancisceretur. Dedit adeo:

1 *Petri Diaconi Disciplinam Casinensem*, depromtam ex MSto Autographo Casinensi Commentationum ejusdem Diaconi ad Regulam S. Benedicti, quod ante annos aliquot Archangelus Brancaccius, Casinensium Abbas, cum Nostro communicavit. Sunt vetustissimæ consuetudines aut ab ipso Benedicto, aut paulo post eum inter Casinenses introductæ, quæ adeo, etsi seculo primum XII a Petro conscriptæ sint, primum sacræ vetustatis causa locum sibi vindicant p. 1. 2 *S. Sturmii*, Fuldensis Abbatis, *Consuetudines*. Hunc enim S. Bonifacium consuetudinum S. Benedicti monasteriorum, inprimisque Casinensis, explorandarum causa in Italiam misisse, ut Fuldenses Fratres ad eas componerentur, ex Eigile Abbate constat. Editæ jam sunt a Mabillonio Analectorum Tomo IV, sed hic paulo accuratius repetitæ p. 4. 3 *Theodemari*, Abbatis Casinensis, *Usus Casinenses*, ad Carolum M. circa A. 790, informandæ Benedictinæ familiæ in Galliis causa id petentem, transmissi, p. 9. 4 *S. Benedicti*, Abbatis Anianensis, *Capitula* ante Synodum Aquisgranensem conscripta, sed quæ postea a Cluniacensibus & multis aliis Galliæ, Italiæ & Germaniæ Monasteriis fuerunt acceptæ, editi a Mabillonio IV Analectorum, huc relati p. 14. 5 *Capitula Monachorum ad Augiam directa* ante A. 817. Cum enim S. Benedictus Anianensis totus in eo esset, ut disciplina per Galliarum monasteria collapsa restitueretur, veriti Augienses Monachi, ne Monachi Regulares, illi nempe, qui post Synodum Aquisgranensem a Ludovico Pio in omnia monasteria ad instituendum Regulæ Benedictinæ uniformem ritum directi sunt, eos imparatiores offenderent, e suis quosdam miserunt in Galliam, explorandæ illius regularis disciplinæ causa, a quibus literas & XII Capitula acceperunt,

perunt, hæc ipsa nempe, quæ hic p. 18 e Tomo II Capitularium Baluzianorum repetuntur. 6 *Capitulare Aquisgranense* de Vita & Conversatione Monachorum, in Synodo a Ludovico Pio A. 817 habita confectum, ex Baluzii editione, p. 22. 7 *Capitula Monachorum Sangallensium ad Regimbertum*, Magistrum Scholæ, A. 846 mortuum missa, p. 33. 8 *Guidonis disciplina Farfensis & Monasterii S. Pauli Romæ.* Farfense Monasterium est in Sabinis in Ducatu Spoletano. Eduntur hæ consuetudines p. 36 ex MS. Vaticano & alio veteri codice S. Pauli in Urbe, unde eas Jo. Mabillonius describi curavit olim, Vincentius Thuillerius autem Nostro ex Mabillonii museo concessit. 9 *Ordo Cluniacensis per Bernardum Monachum* illius Monasterii Benedictinum, Seculi XI Scriptorem. Hæ Cluniacensium Consuetudines, uti a Bernardo sunt traditæ, a nemine juris publici hactenus fuerunt factæ: sed ad usus privatos tantum a Cluniacensibus exactum est ante aliquot annos earum exemplar, quod ab infinitis mendis purgatum & ad fidem MS. codicis S. Germani a Pratis castigatum hic p. 133 exhibetur. 10 *Excerpta ex Divionensi disciplina*, quæ cum Fructuariensi communis erat, ex MSS. Benignianis Seculi XI, p. 365. Est nempe S. Benigni Monasterium Divione, in quod Cluniacensis disciplina undecimo Seculo allata, & inde in Italiam & Germaniam, ipsumque S. Blasii in nigra sylva monasterium propagata est. 11 *S. Wilhelmi Constitutiones Hirsaugienses, seu Gengenbacenses*, ex MSS. Einsidlensibus p. 371 editæ. S. Wilhelmus, in Cœnobio S. Emmerammi Ratisbonæ Monachus ob sanctitatis & doctrinæ famam a Monachis Hirsaugiensibus post medium Seculi XI in Monasterio S. Aurelii Abbas constitutus est, qui cum Monasticæ disciplinæ restaurandæ singulari studio teneretur, primum ab Udalrico, Cluniacensis Ecclesiæ monacho, Cluniacensium Consuetudines duobus libris conscriptas accepit, inde ab Hugone, Cluniacensium Abbate, precibus obtinuit, ut sex e suis Monachis Hirsaugia Cluniacum dirigere sibi liceret, qui celeberrima illa instituta præsentes accuratissime addiscerent. Horum consilio selegit, quæ ad morem patriæ, loci situm & aeris temperiem essent accommodata, & ea addidit, quæ a puero in S. Emmerammo Monasterio didicerat, hasque adeo consuetudines confecit, eo successu, ut,

Trithemio teste, plus quam centum monasteria tam per se quam per suos ad pristinam regularis disciplinæ observantiam revocarit. 12 *Ritus Luxovienses*. Est hoc Monasterium sub finem Seculi VI a S. Columbano in Vosagi montis saltu conditum, cujus Ritus hic p. 571 editos Cl. D. Edmundus Martene e MS. erutos Nostro concessit. 13 *Fragmenta disciplinæ Monasticæ*, quæ sunt p. 586 *Lectiones coram hospitibus recitari solitæ ex præcepto Regulæ S. Benedicti*, ex perantiquo Monasterii Rhinoviensis MS. p. 589 *Formulæ professionis Monasticæ*, ex MSS. Vindobonensi Cæsareo, Sangallensibus, & Necrologii Augiæ divitiis; p. 592 *Formula offerendi pueros in Monasterio*, e MSS. Sangallensibus; p. 593 *Formula excommunicationis*, e MS. Mellicensi, *Orationesque tres ante Matutinum & Vesperas a Monachis recitatæ*, ex MS. Breviario Casinensi.

His veterum rituum monasticorum monumentis non modo docte præfatus est Clarissimus Autor, sed addidit quoque passim notulas ad meliorem vocum ecclesiasticarum & monasticarum intellectum perquam idoneas. Frontem operis exornavit docta præfatione, in qua primum de veteri Monastica Disciplina nonnihil præmittit, inde celebrem de Volatilibus controversiam, an a S. Benedicto in Regula sua vetita sint, accurate peragit, confutatisque illorum, qui austeri nimis istorum esu Benedictinis interdictum esse opinantur, argumentis, promiscuum Avium usum Regula ipsa, praxi usuque ordinis & scriptorum auctoritate niti demonstrat. His disputatis de officio divino secundum Regulam S. Benedicti sermonem instituit Noster, quale illud a S. Benedicto sit institutum, quæ in eo mutationes ante Seculum X contigerint, qui Psalmorum distributio in Breviario Cluniacensi sit instituta, quæ mutationes & additamenta a decimo Christi Seculo in eodem officio sint facta, & quid de iisdem sit sentiendum, quo maxime in loco demonstratum ingenuum animi candorem non possumus non laudare. Ita differt officium S. Benedicti vetus ab officio Benedictinæ familiæ noviori, ut illud vix quatuor horas adæquet, huic persolvendo humanæ vires vix ac ne vix quidem sufficiant, cujus prolixitatis enormis & causas & incommoda affert, inter illas nimium cultus divini studium, monasteriorum in

in recipiendis augendisque precibus imprudentem æmulationem, laboris intermissionem, quem non rectius quam Dei laudibus decantandis compensari posse credidere, Laicorum avaritiam, qui pecunias & latifundia Monachis non gratis, aut, ut antiquiores, pro remedio animæ, sed pro anniversariis precibus concedere maluerunt, eorundem ambitionem, ut, qui vitam ingloriam duxerant, morte saltim nomen sibi immortale facerent, immo & Monachorum avaritiam, Abbatumque & qui claustralia officia administrabant, ex fundis sibi assignatis, quæ ita veluti sibi propria habebant, instituendi anniversarii inverecundos ausus. Notatu digna sunt ingenua Nostri verba p. 52: *Laici tamen non videntur ita accusandi, quin culpæ aliquid penes Monachos resideat. Si pretii minus fuissent cupidi, non ita facile Laicorum voluntati morem gessissent. Sed quo non irrepit & penetrat divitiarum cupiditas. Perrumpere amat claustra, nec adversus eam satis munit vel ipsa paupertatis professio.* Ex incommodis, quæ pari candore memorat optimus Autor, potissima sunt, nulla mentis cum voce concordia, summum ex diuturna psalmodia fastidium, Musicæ amor, ut choro addictis levamen afferat, studiorum denique intermissio. Nos Benedictinis omnibus eandem mentem, aut si hoc supra humana vota videbitur, optimo nostro Autori, veræ vitæ monasticæ tam intelligenti, infulam vel dignius quid suorum causa apprecamur. Ultimo loco dictæ præfationis Observationes nonnullæ cum Ecclesiasticæ tum Historicæ ex his ipsis monumentis decerptæ leguntur, quas legisse non pœnitebit. Nos ex hoc ipso loco, doctissimum Anonymum nostrum veterrimum MStum Codicem Liturgicum typis paratum observamus. In fine operis sunt indices additi plures, quos inter eminet Index onomasticus vocum barbararum & exoticarum, quem quantivis pretii esse norunt, qui has literas norunt.

NOUVELLE MECANIQUE OU STATIQUE &c.

hoc est,

NOVA MECHANICA SIVE STATICA, CUJUS IDEA A. 1687 fuit data; Opus posthumum PETRI VARIGNONII,

 Aca-

Academiarum scientiarum in Gallia, Anglia & Borussia Sodali, Lectore Regio Philosophiæ in Collegio Regio & Professore Matheseos in Collegio Mazariniano.

Tomi II.

Parisiis, apud Claudium Jombertum, 1725, 4.
Alph. 4 plag. 21 Tabb. æn. 64.

CUm primum Idea novæ Mechanicæ *Varignoniana* in lucem publicam prodiisset, eandem in his Actis recensuimus: unde constat, celeberrimum Autorem explicationem machinarum simplicium, seu vulgo sic dictarum potentiarum mechanicarum ex notione motus compositi instituisse, de quo jam olim locutus est *Aristoteles* in Quæstionibus mechanicis, & quo usi sunt *Archimedes*, *Nicomedes*, *Dinostrates*, *Diocles* in descriptione spiralis, conchoidis, quadratricis, cissoidis, itemque *Cartesius* in explicanda reflexione & refractione luminis, immo omnes hodie utuntur Geometræ in curvarum descriptione & Physici in determinandis percussionibus obliquis. In Idea ista non nisi primas operis lineas duxit, quod nunc 30 & amplius annorum studio atque labore consummatum post morem demum Autoris prodiit. Ultimam ipse manum addere non potuit, neque enim problemata in ordinem fuerant digesta, cum rebus humanis eximeretur Geometra primi ordinis. Cel. *Fontenellius* itaque, hæres MSC. *Varignonianorum*, editionis curam commisit Viro in his studiis versato Cl. *de Beaufort*, Academiæ Regiæ Scientiarum Membro, qui una cum *Camo* Abbate eandem nobis dedit. Dividitur opus in hoc genere absolutissimum & hactenus sine pari in duos Tomos, quorum prior *Sect.* 1 lemmata quædam præmittit, quibus tanquam principiis utitur Autor in demonstrationibus sequentibus; *Sect.* 2 de ponderibus funium ope solummodo suspensis; *Sect.* 3 de trochleis & polyspasto; *Sect.* 4 de axe in peritrochio & machinis agnatis; *Sect.* 5 de vecte: posterior autem *Sect.* 6 de plano inclinato; *Sect.* 7 de cochlea; *Sect.* 8 de cuneo, *Sect.* 9 de corollario generali ex theoria præcedente deducto; *Sect.* 10 de æquilibrio fluidorum agit. Tomo posteriori sub titulo novæ Mechanicæ partis secundæ adjicitur

citur

citur 1 Tractatus problematum, in quo nova Mechanica ad resolutionem multorum problematum transfertur: 2 Tractatus de machinis absque affrictu ex principiis novæ Mechanicæ demonstratis: 3 Examen opinionis *Borelli* de proprietatibus ponderum ope funium suspensorum. Lemmatis præmittit definitiones quasdam generales machinæ, potentiæ, vis absolutæ & relativæ, gravitatis, ponderis, lineæ directionis, momenti, æquilibrii, hypomochlii, motus compositi &c. atque axiomata, seu propositiones, quas sine demonstratione sumit. In axiomatum numero est, quod effectus semper sint suis causis seu viribus productricibus proportionales & quod celeritates corporum æqualium massarum sint ut vires motrices. Lemmata tria priora cum multo coralliorum apparatu motum compositum explicant, cui omnis nova Mechanica superstruitur. Non tædet Autorem prolixitatis, cum fundamenta ædificii tam magnifici firma & inconcussa esse velit & operam dederit, ut nec tyronibus occurrat, circa quæ in principiis hæreant. Lemmata cetera pleraque geometrica sunt, quæ applicando motui composito ad potentias mechanicas in variis casibus serviunt, paucis exceptis, quæ potentias ad varios funes communi nodo junctos applicatas concernunt. In horum lemmatum numero illud etiam occurrit, quod A. 1693 in Diario Eruditorum Parisino p. 417 absque demonstratione proposuit *Leibnitius*, sed cujus demonstrationem invenit *Varignonius*. Non ignotum est Geometris, *Varignonio* in more positum fuisse, ut theorias redderet quam maxime generales. Idem quoque præsens institutum loquitur. In singulis machinis simplicibus universalitati theoriæ studet. Potentiis mechanicis vulgo receptis novam superaddit, quam *funicularium* appellat, ubi scilicet pondus aliquod in æquilibrio suspenditur ope funium tantummodo. Et hanc primo loco considerat. Universalitatis gratia plurimos distinguit casus, in quibus ratio habetur cum multitudinis funium, quibus pondus suspenditur, tum angulorum omnium possibilium, quos inter se efficiunt. Similiter in trochleis centra nunc fixa ponit, nunc mobilia, & omnes directiones potentiarum atque ponderum applicatorum possibiles expendit, cum hactenus Autores nonnisi parallelas attenderint, quæ tamen in praxi rarissimæ sint. Jure au-

Sect. 1. (margin, beside "ope funium suspensorum. Lemmatis…") 2 (margin, beside "Parisino p. 417") 3 (margin, beside "efficiunt. Similiter")

tem reprehendit illos, qui, quæ de trochleis in hypothesi directionum parallelarum demonstrata sunt, ad ceteros casus promiscue omnes extendunt. Observat etiam, trochleas mobiles virium compendium facere; fixas e contrario facilitare earundem usum, & docet, quomodo mobiles atque fixæ combinari debeant, ut utroque commodo simul fruamur. Neque vero omnem solum diversitatem expendit, quæ circa trochleas simplices sese offert, verum non minori sollicitudine eandem quoque circa polyspastos scrutatur. Passim in hoc argumento notat lapsus Autorum, qui ante ipsum de hoc argumento commentati sunt, etsi veritatis studiosus

Sect.4. modestiæ gratia nullius nomen exprimat. Axis in peritrochio, quamvis potentiarum mechanicarum fertilissima sit & a Nostro universalissima ratione pertractetur, pauciores tamen casus

5 suppeditat quam potentiæ ceteræ. Ab eo Autor digreditur ad vectem, quem multiplici ratione tum quoad figuram, tum quoad situm distinguit, ne in theoria completa quicquam desiderari possit, ita nimirum ejus universalitas rectius patet. Hypomochlio substituit potentiam, in casu æquilibrii ceteris æqualem, ne vectem a situ hypomochlii distingui opus sit, nec a directione potentiarum parallelarum progreditur ad obliquas; sed ipsas obliquas sumit in propositione fundamentali. Probat *Fermatii* judicium, quod directio parallela, utut propter magnam a centro terræ distantiam ad veritatem proxime accedat, veritatem intimam & accuratam tamen quærentibus non satisfaciat, adeoque generalis vectium natura in quolibet mundi loco videatur consideranda & adstruenda, novaque in mechanicis fundamenta e veris & proximis principiis sint accersenda. Vulgo theorema *Archimedeum* de æquilibrio potentiarum directionis parallelæ rationem distantiarum reciprocam habentium primum Mechanicæ principium appellant, præter *Cartesium*, qui idem supposuit, quo Noster *Varronem* JCtum Genevensem in Tractatu de motu Genevæ A. 1585 impresso p. 23 jam usum fuisse monet, tantum nimirum esse, libram unam quatuor spatiis moveri, quantum libras quatuor uno spatio eodem tempore.

6 Hactenus recensita præbent argumentum Tomo priori. In posteriori primo loco occurrit planum inclinatum. Communiter

Mecha-

Mechanici non conſiderant niſi directiones vel longitudini, vel baſi parallelas; ſed Noſter theoriam extendit ad directiones quascunque. Reſolvit quoque ſuperficies curvas in plana inclinata infinite parva, quæ utrinque continuata in tangentes degenerant. Corrigit lapſus nonnullorum Autorum circa planum inclinatum, quamvis nomina diſſimulet. In eorum numero eſt, quod gravitatio in planum horizontale ſit ad gravitationem in planum inclinatum ut ſecans anguli inclinationis plani ad exceſſum ſecantis ſupra radium. Reprehendit nonnulla in modo demonſtrandi ordinario ex principio vectis. Ceterum Noſter præter pondera ſphærica etiam alia figuræ cujuscunque conſiderat, ne quicquam deſit univerſalitati theoriæ. Plano inclinato ſuccedit cochlea, cum Sect. 7.
communis, tum perpetua. Quamvis vero Autor huic theoriæ omnem amplitudinem tribuit, quæ eidem convenit; multo tamen arctioribus limitibus coercetur, quam præcedentes, cum tanta hic caſuum varietas non offeratur. Applicat etiam principi- 8
um motus compoſiti, quo in præcedentibus potentiis adeo feliciter uſus eſt, ad cuneum, ne quicquam in opere adeo completo deſiderari poſſit, etſi cuneus proprie non mereatur locum inter machinas ſimplices, quibus motus ſolidorum facilitatur. Corrigit lapſus *Borelli*, *Vannii* aliorumque, quorum nominibus parcit. Corollarium generale, quod vocat & Sect. 9 integra demon- 9
ſtrat atque applicat, eſt theorema generale, quod Geometra eminens *Joannes Bernoulli* d. 26 Jan. A. 1717 cum Autore communicavit, ſed absque demonſtratione. Theorema hoc eſt: *In omni æquilibrio virium quarumcunque, quomodocunque ſibi mutuo applicatarum & juxta quascunque directiones ſive mediate, ſive immediate in ſe mutuo agentes, ſumma energiarum affirmativarum eſt æqualis ſummæ energiarum negativarum affirmative ſumtarum.* Ut intelligatur theorema longe pulcherrimum, terminus energiæ explicari debet. Sit itaque P punctum quodcunque in Syſtemate virium, quæ inter ſe æquilibrium tuentur, F una iſtarum virium, quæ urget aut trahit punctum P ſecundum directionem FP aut PF, Pp lineola recta, quam deſcribit punctum P motu exiguo, quo tendentia FP transfertur in ſitum fp, quæ ipſi FP vel exacte parallela, ſi motus exiguus Syſtematis in omnibus punctis

Fig. 1.

fit parallele lineæ rectæ positione datæ, vel prolongata cum FP efficit angulum infinite parvum, motus exiguus Systematis fit circa punctum fixum. Demittatur ex P recta PC ad fp perpendicularis: erit Cp celeritas virtualis vis F, & F. Cp illud, quod *Energia* appellatur. Quodsi punctum P vi F urgetur, vel ab eadem impellitur, erit energia affirmativa, ubi angulus FPp fuerit obtusus; negativa, ubi idem fuerit acutus. Contra si punctum P a vi F trahatur, energia negativa est in hypothesi anguli FPp obtusi; sed affirmativa in hypothesi acuti. Noster theorema non modo demonstrat ex principio motus compositi; verum etiam ad singulas potentias mechanicas, de quibus in antece-

Sect. 10. dentibus sectionibus egit, applicat. Theoriam de æquilibrio fluidorum adjecit Autor, quod ipsi nonnemo objecerat principium motus compositi, quo in demonstrationibus mechanicis æquilibrii solidorum usus est, non posse applicari ad demonstrandum æquilibrium fluidorum. Reprehendit autem demonstrationem hactenus receptam, quæ ipsi parum genuina videtur.

De tribus exiguis Tractatibus, quorum argumenta in superioribus indicavimus, pauca annotasse sufficiat. *Problemata* mechanica, quæ ex theoriis præcedentibus solvuntur, sunt numero 24, quæ singula recensere nimis prolixum foret. Concernunt eadem æquilibrium plurium potentiarum diversimode chordis atque vecti applicatarum. Machinas absque affrictu dedit *Perraltius* in Notis ad versionem *Vitruvii* Gallicam & in Tractatu de machinis noviter inventis, de quo alibi diximus in his Actis. Machinas *Perraltianas* nuper quoque descripsit in Theatro Machinario, quod vocat, Cl. *Leupoldus*. Theoriam harum machinarum septem theorematis comprehendit Autor, quæ ex theoria sua generali mechanicæ demonstrat. Mox eadem ad integram istiusmodi machinam examinandam applicat. *Borellus* in Tractatu de motu animalium Tom. I c. 13 longa digressione facta contendit, *Stevinum*, *Herigonium* & alios plures falli in theoremate de pondere a duobus aliis juxta directiones obliquas suspenso. Defen-

dunt

dunt nimirum, si CI sit linea directionis ponderis T & MH duca-

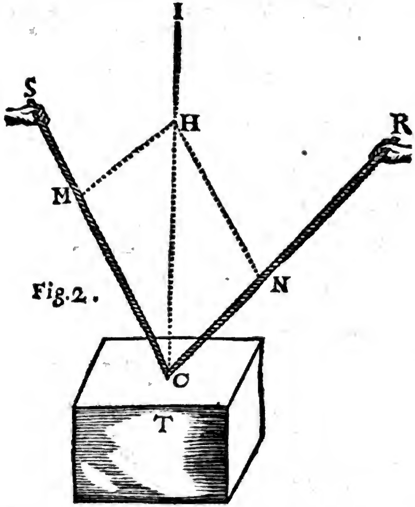

Fig. 2.

tur alterius potentiæ R directioni CR parallela, fore pondus T ad potentiam S ut HC ad MC &, si HN sit directioni CS parallela, idem pondus T fore ad potentiam R ut HC ad CN. Impugnat theorematis universalitem *Borellus*. Enimvero cum *Varignonius* sua methodo in theorema inquireret, veritatem ejus reperit. Necessarium itaque visum fuit, opinionem *Borelli* ad examen revocari. Examen hoc in duo capita dividit. Primo ostendit, quod theorema *Stevini* non repugnet propositioni 68 Tomi primi de motu animalium, quemadmodum ipsi videtur, sed potius necessaria consequentia inde sequatur, notatis aliquot paralogismis, quos commisit, dum sibi in aliorum ratiociniis paralogismos vi-

 dere

dere visus est. Altero theorematis impugnati veritatem aliquot demonstrationibus munit, prorsus diversis ab iis, quas reprehendit *Borellus*. Sua etiam methodo lemmata multo generaliora demonstrat, quam sunt *Borelliana*, unde omnis theoria virium musculorum pendet. Etsi autem *Borellum* erroris redarguat, non tamen diffitetur, extraordinaria omnino esse ejus in scientiam merita.

PHYSICES ELEMENTA MATHEMATICA experimentis confirmata, sive Introductio ad philosophiam Newtonianam, Autore GUILIELMO JACOBO 'S GRAVESANDE, L.M. Jur. Utr. & Phil. Doctore, Regiæ Societ. Lond. Socio, Astron. & Math. in Acad. Lugd. Bat. Prof. Ordinario.

Tomus I.

Editio secunda, auctior & emendatior.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1725, 4.
Alph. 2 Tabb. æn. 47.

SUPPLEMENTUM PHYSICUM, SIVE ADdenda & corrigenda in prima editione Tomi primi libri editi Lugd. Bat. A. 1721, cui titulus: Physices elementa Mathematica &c. Autore eodem.

Alph. 1 Tabb. æn. 15.

INstitutum Cel. Autoris exposuimus in his Actis, cum prima libri utilissimi editio prodiret. Nunc igitur indicasse suffecerit, quam mutationem editio secunda subierit. Cum tyronibus præcipue scriberet Cl. *Gravesandius*, quibus ideam Philosophiæ Naturalis methodo mathematica pertractatæ exhibere constituerat, difficiliora omnia intacta reliquit & Geometrarum propositiones sæpius tantummodo indicavit. Enimvero ut profectioribus quoque utilis esset liber, in altera editione demonstrationes adjecit per modum scholiorum capitibus subjunctorum & peculiari charactere expressorum, ut opus quasi separatum constituant, nec lecto-

lectorem turbent. Iisdem scholiis alia quoque inserta sunt, quæ in ipso opere commode tractari non potuere. Machinas præterea, quibus ad experimentandum usus, emendavit novasque adjecit, quæ ratio fuit, cur plures tabulæ æneæ mutationem subierint. Experimenta ipsa accuratius descripsit & eventum eorum clarius exposuit. Postquam mensuram virium *Leibnitianam* suam quoque fecit, percussionis theoriam eidem superstruxit & uberius explicatam variis experimentis novis fulcivit. Quamvis autem in multis, quæ virium, percussionum, resistentiarum, retardationum corporum in fluidis motorum theorias spectant, a *Newtoniana* sententia recesserit, titulum tamen Introductionis ad philosophiam *Newtonianam* retinuit, propterea, quod multa illustret a summo Geometra tradita & pleraque ab Autore explicata ad facilius intelligenda scripta *Newtoniana* conducant, præterea ipso judice *Newtonianam* philosophiam sectari dicendus sit, qui omni ficta rejecta hypothesi tantum ex phænomenis in physicis ratiocinetur, non autem qui in verba magistri juret. Plurima præterea in ipso contextu passim fuere immutata novaque inserta. Quoniam itaque novam prorsus faciem induit altera editio, in eorum gratiam, qui primam jam possident, supplementum edidit. In hoc dedit omnium machinarum novarum descriptiones, additamenta omnia & propositiones mutatas omnes: fieri tamen haud quaquam potuit, ut eidem insereret machinarum seu instrumentorum correctiones, eaque singula, quæ in prima editione posita clarius & accuratius enuntiantur atque illustrantur. Alias enim supplementum excrevisset in molem ipsi operi tantum non æqualem, cujus nunc partem dimidiam adæquat. Altiora Cl. Autor per modum scholiorum minuto charactere impressorum adjecit, ut opus quasi peculiare constituant. Videamus, quænam sint illa, ut de utilitate operis statuere liceat.

Circa materiæ divisibilitatem in infinitum progressione geometrica decrescente $\frac{1}{2}+\frac{1}{4}+\frac{1}{8}+\frac{1}{16}$ &c. quam in infinitum continuatam unitati æqualem esse constat, probat infinitum finito contineri. Innumera circa materiæ divisibilitatem captum nostrum superantia evidentissime demonstrari, exemplo logarithmicæ spiralis evincit. Huc refert porro infinitorum inæqualitatem

tem variasque classes argumentis geometricis adstrnctas. Partium subtilitatem evicturus, accurato calculo definit, in deaurando filo argenteo millesimam partem pollicis in bis mille partes actu dividi. Expansionem guttæ in vitro plano una cum ascensu aquæ spontaneo in tubis capillaribus & inter vitra plana effectum attractionis vitri agnoscit & in hypothesi attractionis theoriam motus istius condens geometricam, inter alia contendit, in tubis capillaribus altitudines esse inverse ut diametros. Quod corpus unumquodque habeat centrum gravitatis, idque unicum, demonstraturus, supponit theorema nobilissimum de æquilibrio solidorum, quod scilicet gravia linea inflexi juncta æquilibrentur, si distantiæ a puncto suspensionis fuerint ponderibus reciproce proportionales. Tradit modum centrum gravitatis investigandi & algorithmum numerorum vulgarem ope libræ absolvendi. De ligno findendo theoriam geometricam condens, machinam rejicit ad demonstrandum vim cunei in priore editione adhibitam. Motum in cycloide modumque determinandi centrum oscillationis explicans, varias cycloidis proprietates, quodque cyclois inversa sit linea celerrimi descensus, demonstrat. Præmissis generalibus de viribus centralibus, easdem in specie in circulo atque ellipsi & in orbita agitata cum in genere, tum in ellipsi agitata in specie expendit, addita computatione motuum apsidum in curvis a circulo parum differentibus. Regulas conflictus corporum una cum regulis percussionis corporum lineis rigidis inter se cohærentium & circa centra agitatorum algebraice demonstrat. Experimentum corporum in lancem aut brachium libræ impingentium examinans, bilancem describit, qua altitudines conferre licet, a quibus corpus cadens pondera paululum elevat. Regulam determinandi centrum oscillationis & percussionis ex doctrina virium deducit. Geometricam contexit demonstrationem, quod in congressu corporum elasticorum summa virium ante & post ictum eadem sit, remoto dubio, quod circa mutuam corporum elasticorum actionem suboriri poterat, additaque paradoxi explicatione, cur fabri argentarii, in domus parte superiori habitantes, incudem pulvino superimponant, ut ea ictibus mallei magis resistat domusque minus tremat. Agit quoque de æqualitate summæ virium

ante

ante & post conflictum trium corporum atque de motu centri gravitatis. Tabulam computare docet, quæ tempus exhibet, in quo pes cylindricus aquæ effluit, data ejus altitudine. In rationem resistentiæ cylindri recti ad conum rectum in eodem fluido, itemque cylindri recti atque globi, nec non in retardationes corporum in fluidis motorum, prolixe inquirit, demonstratis ea fini Logarithmicæ nonnullis proprietatibus: ubi una corporum in fluidis in altum projectorum atque in iisdem cadentium rationem habet. Tandem de motu undulatorio & soni intensitate agit.

R. P. BERNARDI PEZII, BENEDICTINI & Bibliothecarii Mellicensis, Bibliotheca Ascetica antiquo-nova.

Tomus VII & VIII.

Ratisbonæ, sumtibus J. C. Peezii, 1725, 8.

Alph. 3 pl. 11.

AEquum est, recensioni superiorum Tomorum subjungere etiam horum contemplationem, quorum Editor doctissimus strenue pergit in *Bibliotheca* sua *Ascetica.* Tomi igitur septimi primum locum occupat Excellentissimi *Passionei* Sermo tertius *de Regularis Præsidis electione.* Hinc *Eckeberti*, Abbatis Seculo XII Schonaugiensis, cujus *liber adversus hæreses* inserui meruit Bibliothecæ Patrum, sequuntur tres libri, primus *de laude crucis*, alter inscriptus *Soliloquium*, tertius *Stimulus amoris:* quem quidem ultimum, inter opera S. Bernardi editum, ab *Eckeberto* illo compositum fuisse, nunc primum discimus a Cl. Pezio. Hinc occurrit *S. Bernardi* meditatio in hymnum: *Jesu nostra redemtio*: quanquam facile apparet, non satis certe opusculum hoc ad Bernardum autorem referri. Sequitur *Engelberti*, Abbatis Admontensis, *Tractatus de passione Domini; Joannis Institoris*, Cartusiani Sec. XV, *Breviloquium animi religiosi reformativum*, ejusdemque liber *de mala ira evitanda*; *Jacobi de Paradiso*, Sæculi XV Cartusiani, liber *de causis multarum passionum, præcipue iracundiæ, & remediis earundem; Bernardi de Waging*, qui eodem Sæculo Prior fuit Tegernseensis, *Remediarius pusillanimium & scrupulosorum.*

losorum. De vita scriptisque horum autorum Rev. Editor exponit in Præfatione, & copiosissime quidem de *Bernardo de Waging*, cui & illud opus vindicat, quod Tomo quinto ediderat sub nomine *Antonii Volmari*. Hic enim *Volmarus* stylum duntaxat *Bernardi* emendavit, paucis quibusdam & additis & resectis. Ipsa illa scripta nunc non perlustramus, facile illis cacituri, nisi jucundum esset, inde cognoscere statum literarium superioris ævi. Libenter vero properamus ad *Tomum octavum*, quo exhibentur nobis undeviginti opuscula historica, de quorum autoribus Editor more suo, id est, doctissime disserit in Præfatione. Ac primo qui-
p. 1-399. dem loco deprehendimus *Catharinæ de Gewerswiler*, Priorissæ Ordinis S. Dominici, librum *de vitis primarum sororum monasterii*
400 452 *sui*, quod Colmariæ est in Alsatia. Accedit appendix de aliis ejus cœnobii sororibus. Si quis legendis miraculis & visionibus, itemque austerissimæ sanctitatis exemplis delectatur, ei lectio hujus operis jucundissima sit, necesse est. Nos inter tot sorores sanctas nullam offendimus, quæ cum *Catharina* illa doctis mulieribus adscribi posset socia: nisi quod p. 412 una memoratur ἀνωνύμως.
453 Sequitur *Irimberti*, Abbatis Admontensis, *Narratio de incendio monasterii sui, ac de vita & moribus virginum sanctimonalium*
465 *Admontensium*: *Joannis de Ellenbogen*, Abbatis Waldsassensis, liber *de vita monachorum monasterii sui*, miraculis plenus & visio-
491 nibus: *Anonymi Sublacensis* liber *de modo vivendi cœnobitarum monasterii sui*: *Martini de Senging Tuitiones observantiæ regulæ S.*
503 *Benedicti, oblatæ Patribus generalis Concilii Basileensis*: Ejusdem
550 562 *Epistola de statu monasterii Bursfeldensis*: Joannis Capistrani *Epistola ad Universitatem Wiennensem*, qua exponit felices Catholicæ fidei progressus in Moravia, & Universitatem illam rogat, ut aliquot doctos viros ad se mittat, qui publicæ suæ cum Rockizano
567; Hussita concertationi intersint: Ejusdem *Epistola de publicis & pro-*
574 *miscuis balneis religiosorum*: Udalrici de Weilhaim *Epistola de tribulationibus & procellis monasterii sui ob sanctioris disciplinæ*
578 *introductionem*: Leonardi *Epistola de obitu Abbatis Mellicensis,*
581 *Nicolai de Mazen*: Joannis de Welming Epistolæ *de restituenda in ordine S. Benedicti monastica disciplina & procuranda rituum ac observantiarum conformitate*. Sequuntur plures breviores Epi-

Epiſtolæ, quas prætermus, majori jure memorantes *Vitam Joannis de Weilhaim*, Prioris Mellicenſis Sæculo XV, ex qua intelligimus, eum ſcripſiſſe libros quamplurimos: Johannis, Epiſcopi Eyſtetenſis, *Hiſtoriam reformationis monaſterii S. Walpurgæ*: Anonymi Carmen rhythmicum *de miſeriis ordinis monaſtici*, e quo hoſce verſus ſpeciminis gratia producimus:

Olim, dum ſimplicitas Ordinis vigebat,
Nos laudabant homines, nullus nos lædebat,
Collectas ab Ordine nemo requirebat,
Sed Ordo pacifice Deo ſerviebat.
Nunc videntes homines grandes apparatus,
Equos, & ſammarios, ſplendidos ornatus,
Dicunt: Niſi locuples eſſet horum ſtatus,
Non valerent ducere tales equitatus.

JO. LAUR. MOSHEMII, TH. D. ET P. P. O. *Cogitationum in Novi Teſtamenti locos ſelectiores* *Liber primus.*

Hannoveræ, apud Nic. Fœrſter. & fil. 1726, 8.
Plag. 17.

CEl. Autor hactenus varias propoſuit diſputationes Academicas, in quibus dicta quædam N. T. curatius paullo excutere voluit. Harum quædam jam in forma tractatus comparent; quibus S. R. Autor modeſtam præmiſit præfationem, in qua ingenue fatetur, quod nec omnia hic dicta pro novis nec pro plane expeditis & apodicticis venditet, & diſſentientes æquo velit ferre animo. Decem autem omnino capitibus primum hunc cogitationum ſuarum librum abſolvit. Primum in parabolam de operariis in vinea *Matth.* XX 1 ſqq. inquirit, per operarios in vinea primos cœtus Chriſtiani doctores, per denarium autem præmium terreſtre intelligit, nempe tum extraordinariam Spiritus S. virtutem, quæ in eorum erat mentibus, imprimis poteſtatem miracula faciendi, tum inſignem laborum ſuorum fructum, quem quotidie in populis ad Chriſtum adducendis capiebant; & præter hæc nil in ipſis fuiſſe, quod præmii indolem referat, judicat. Ad hanc

expositionem firmandam, præsupponit, quod in parabolis non omnes circumstantiæ nimis sint premendæ, sed ex scopo omnia dijudicanda, quem h. l. ex antecedentibus merito repetit. Quod vero non alii, quam primi doctores Christianismi intelligi debeant, Cel. Vir probare nititur, quoniam hi soli tum temporis ædes
p. 9 sq. & suos libere deseruerint, cum reliqui Christiani domi suæ manere quiverint, illi vero, quos tyranni ejecerunt, non libere
19 sq. sua deseruerint. Per diversas horas quid intelligat, non tacet, & quidem hora prima conducti Cl. Viro sunt duodecim Apostoli ab ipso Christo vocati, ultimis vero horis vocati, Paulus & Apostolorum successores in Ecclesia plantanda. Nec jure tradit potuisse primo vocatos succensere Christo, quod sibi non majorem mercedem & donorum mensuram dederit, quam ultimis. Tandem & dubia removet, quæ ipsimet suam videbantur sententiam premere. Inter quæ principem ipsi locum tenere illud videtur,
31. quod hoc præmium in vespera demum distribuatur. Et de hoc profitetur: „ Quod ad vesperam attinet, cujus mentio hic fit, „ quomodocunque interpretemur illam, in difficultates non temere solvendas incidemus. „ Ad objectionem vero, quod primo vocati adeo temerarii haud fuerint, regerit, ex Gal. II, 6 & aliis locis contrarium patere. Secundum caput Joh. IV, 48 exponit, quod
47. Judæi reprehendantur, quia ipsis suis oculis miracula videre & fidis aliorum relationibus minime stare voluerint. Tertio capite
70. *Matth. V, 3* pauperes spiritu de illis exponit, qui opes spernunt, nec earum, si desint, desiderio excruciantur, aut si adsint, amore studioque ægrotant. Capitis quarti summa eo redit, ut Act. XVII, 23 Deum ignotum ipsum supremum numen probet, quod gen-
88. sq. tiles etiam ignotum dixisse, e Socrate, Platone, Statio & aliis comprobat. Quod amor *Joh. XIII, 34* novum audiat præceptum ob novam normam, exemplum Christi, jam additam, rejectis
91 sq. aliorum expositionibus, capite quinto it probatum. Sexto autem capite de vera natura communionis bonorum inter primos Chri-
119 sq. stianos differit, & communem expositionem non probans, suam addit conjecturam, nihil aliud hanc Christianorum communionem notare, quam quod adeo liberales fuerint, ut, fratribus egentibus paratos se exhibuerint sua cum ipsis bona communicare.

nicare; quam sententiam S. R. Autor etiam contra objectiones tuetur. Cap. septimo prolixius, quam solet, 2 Cor. IV,3-10 exponit, & maxime in eo desudat, ut evincat, morte Christi designari, varias calamitates ob Christum perferendas, unde Paulus colligat, Christum a mortuis resurrexisse, propter quem non vereantur dirissima subire tormenta. Octavo capite 2 Tim. IV, 17 interpretatur brevius, negando, quod leo, ex cujus ore Paulus se liberatum dicit, sit Nero, aut ejus legatus Helius Cæsareanus. Et licet non neget, commodius leonem dici posse hostem Pauli, fabrum Alexandrum, aut in sensu proverbiali hæc sumi posse: proprie tamen hæc exponere jure meritoque mavult, quod Apostolus, condemnatus, ut leoni objiciatur, intercessione amicorum (*Phil IV, 22*) in aula Cæsaris absolutus fuerit. Quod *ἀγαθὸς* Rom. V, 7 denotet virum amicum vel beneficum, capite nono probatum dedit. Et tandem decimo capite docet, Matth. IV,8 diabolum Christo in monte templi ostendisse tractum illum Palæstinæ, qui Procuratori Romano parebat. Hinc mundus ipsi est Palæstina, omnia regna vero sunt unum Regnum, uti Joh. VI, 45 omnes Prophetas pro uno Esaia poni putat; non attendens, quod ibi signum universale non occurrat. Interim, si cui hæc τὸ πάντες exponendi ratio minus placet, concedit, regna aliquot, Judæam, Samariam & Idumæam, quæ Romanis suberant, intelligi posse. Ut vero liber secundus in Ecclesiæ commodum feliciter succedat, S. R. Autori divinam apprecamur gratiam.

אבטחים

Sive

MELONES ÆGYPTII, AB ISRAELITIS desiderati Num. XI, 5, quinam & quales fuerint, brevi διασκέψει ostendere conatur OLAVUS CELSIUS. D. T. & L. O. P. in A. U.

Lugduni Bat. apud Conr. Wishoff, 1726, 8.

Plag. dimid. 4.

CL. Dn. Autor, qui inter alia ingenii monumenta, jam anno 1714 R. Majemonidis tr. Kilaim in Lat. vertit, & publicis

dispp. in Acad. Upsaliensi, ubi Gr. L. tum Professor, defendit, jam quoque Professionem LL.OO egregio hoc specimine ornat, & has linguas sibi haud peregrinas esse, exteris pariter abunde probat. Et quidem *Abattichim*, quo nomine deliciæ Israelitarum appellantur, merito inter præstantissimos Ægypti fructus refert. Gratus etiam commemorat, se quondam in Glossario MSC. Bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis legisse, quod אבטחים Gallice exponantur per ליש בוזקליש, quod *les bosacles* legit, & *blasé* ita *les bodiques* pronunciatum esse, autumat, sequentia autem verba ראיג לור לינגא. ut obscura, non exponit. Cl. Autor Abbattichim ab Ebræo בטח deducit, non quod melones a salubritate & securitate comedendi ita dici queant, quod Ursino placuit, cum & Orientales Medici negent, melones plane salubres esse; nec ex Arab. بطح *humi stratum esse*, derivare vult; sed ingenue fatetur, se ignorare verum hujus vocis etymon. Subnectit differentiam melonum & melopeponum, &, quia بطيخ *batich* orientalibus commune est melonum nomen, ipse pro Ægyptiis decernit, quos optimos fuisse & varii generis, annotat, & inter præstantissimos Ægypti melones eos refert, qui Abdellavi, item qui Chiar, & qui melones Indici dicuntur, quos ultimos a Persis churbuse Hindi, ab Arabibus batich Alechder, melones etiam Raccenses, & Europæis melones aquaticos vocari, docet: & hac occasione observat, quod Persicum charbuse & Turcicum karbuz conveniat cum Germanorum Kürbs & Suecorum kurbis. Tandem colligit, per melones hos Ægypti, quos Israelitæ desiderarunt, non solum melones Ægypti reliquos, sed etiam simul aquaticos intelligi debere, quia hi maxime reficere poterant populum sub gravi onere sudantem & mox in deserto sitibundum, immo quia, nisi hos connumeres, credibile non sit, quotannis Ægyptum tantum melonum produxisse, quantum & indigenis & tot peregrinorum millibus satiandis sufficeret.

DE THERMIS VALDERIANIS DISSERtationes duæ, Auctore JOHANNE FANTONO, *Regii*

Regii Principis Pedemontii Medico ordinario & in Taurinensi Universitate Practicæ Medicinæ Professore.

Genevæ, apud Marc. Mich. Bousquet & Socios, 1725, 8. Plag. 6.

THermæ Valderianæ sex milliaribus a pago Valderiensi in tractu montano Provinciæ Cuneensis Pedemontii sitæ scaturiunt, & inde nomen sortitæ sunt; vetustissimis temporibus ignotæ, patrum vero nostrorum ævo frequentatæ & ad potum, balneum, sudationem & stillicidium adhibitæ ac inter alias thermas a Viotto, Barisano, aliisque commemoratæ fuerunt. Fama potissimum earum apud omnes gentes percrebuit, ex quo VICTORIS AMADEI Regis Augustissima Mater propter infirmam valetudinem ad eas se contulit, non sine maximo sanitatis emolumento. Publico igitur consulturum se confisus Autor, factis variis experimentis, observationes suas collegit & ad Johannem Mariam Lancisium, CLEMENTIS XI Pont. Max. Archiatrum, jam e vivis ereptum, per literas quondam transmisit, nuncque publici juris fecit. Conspiciuntur itaque hic binæ Dissertationes, in quarum I de Thermis Valderianis, in II de reliquis fontibus Valderii agit. In *priori* refert, thermas Valderienses, ex præruptæ rupis clivo scaturientes, vel superiores vel inferiores esse; ex illis binas ad potum & balneum adhiberi, sed adeo calidas & quasi urentes existere, ut eas immersi digiti ferre vix queant, & qui bibunt, paululum hærere soleant, antequam calicem labris admoveant, has vero mox epotas nullam afferre molestiam: singulas perspicuas maxime esse levioresque aqua torrentis, in quem proxime confluunt, nonnihil tamen sulphurei redolere, & unctuosi quid digitis imprimere; alia etiam quædam pinguia corpora, vulgo muffas dicta, in vicinia fontium & eorum defluxu ipsisque saxis inhærentia observari. Præter sulphur adesse quoque inculcat sal alcalicum, nitro antiquorum simile, & sedimentum in lagenis terrestre & salsum deponi. Sicque didicit, in aquæ unciis decem salis vix grana duo, terræ grana tria contineri. Utiles judicat has aquas non solum curandis morbis, quibus in universum omnes adhi-

adhibentur thermæ, sed propter modicum sulphur, quod vehunt, & minimam salis quantitatem, longe aliis quibusvis etiam præcellere ac tutius usurpari, sive puræ sive addito stimulante aliquo pharmaco, quod modo alvum aperiat, modo urinæ secretionem promoveat, in usum vocentur. Mussas commemoratas luti, quo hæ aquæ destituuntur, vices supplere addit, & eo tutius quidem, quo pauciore sulphure & sale sint refertæ, minorique calore polleant. In *Dissertatione posteriori* alios commemorat Valderii fontes, ut vitriolatum dictum, qui tamen parum vel nihil de marte participat, & alterum exiguum, citra torrentem scaturientes, in parte aversa rupis tres alios parvo intervallo a se invicem distantes, ut S. Luciæ, binosque alios, omnes calidos; imo quamplurimos etiam frigidos fontes in iisdem rupibus, e quibus thermales prosiliunt, scaturire perhibet, ac existimat, æque facile thermas absumta omni materia, qua ignis subterraneus fovetur, primum in tepidas, mox in frigidas aquas, ac gelidos fontes in thermas, nova affluente materia, mutari posse.

Expedirter und bewährter Medicus.

i. e.

D. DAVID FRIEDELII PROMTUS *& expertus Medicus.*

Lipsiæ & Rostochii, apud Georg. Ludov. Fritsch, 1726, 4. Alph. 8 pl. 7.

IN conspectum hic prodit Praxis Medica, in III Volumina congesta, quæ alia tria mox excipient, omnes complectens morbos atque symptomata, quæ tam interna viscera cruciant, quam externe corporis superficiem lambunt, ita ut in I Morbi interni, in II Mulierum, in III Infantum tam interni quam externi in peculiaribus libris & capitibus exhibeantur. In quibus explicandis ita se gerit Autor, ut præmissa brevissima cujuscunque morbi descriptione & insinuata methodo medendi, ingentem suppeditet formularum farraginem, ex illis potissimum Autoribus desumtorum, qui medicamentorum εὐπορίστων thesauros consarcinarunt; ubi vero proprias adducit observationes, arcana ubique sua crepet. Et quan-

quanquam parum mereantur gratiæ apud Medicos genuinos, qui idiomate Germanico ejusmodi Praxes luci publicæ exponunt, variisque formularum generibus locupletant, quod eo ipso occasio præbeatur empiricis, mulieribus, aliisque imperitis Pseudo-Medicis, illotas manus Sacris Apollineis ingerendi; hanc tamen noxam præcavisse se putat Autor, quod formulas eo ordine non apposuit, quo juxta sanam medendi methodum exhibere decet, quasque seligere, non nisi periti Medici est. Et verum si fateri licet, actum esset e. g. cum dysentericis ægris, si medicamenta assumerent eo ordine, prout in Part. I Lib. XI cap. 4, in quo ultra quinquaginta formulæ & evporista medicamenta commendantur, conscripta leguntur, siquidem abstergentia & adstringentia usque adeo sunt dispersa, ut summo judicio opus sit, ea a se invicem discernere. Specimen exhibendi labore merito supersedere possumus.

EX PRÆNOBILISSIMI SAMUELIS KOLESERI de KERES-EER Litteris excerpta, de his quæ Cl. T. S. BAYERUS in Epistola, Actor. Er. Suppl. T. IX Sectioni I p. 20 inserta, de Alphabeto Tangutano ab ipso communicato, monuit.

Literaturæ Tangutanæ censor vel defensor esse non possum, hoc tamen bona fide asserere, omnia ex Autographo rite descripta esse, optandumque foret, qui curiosis Itinerariis delectantur, ut integrum MStum luci datum, cum & recens sit, cum aliis illarum partium notitiis conferre possent. Qui illud scripto commisit, & autopta fuit, & interpretem plurimarum linguarum penes se habuit, nec in relationibus suis dubia aut falsa per ignorantiam posuisse censendus est. Reprehendi video, quæ de compactione librorum MStum memorat: at ex reliquiis Scythicis adhuc hodie apud plebejos mos iste superest, & qui e captivitate Tartarorum redeunt, inter asserculos literas, ut vocant, salvi conductus, & quæ præter has documenta vel memorabilia scripta habent, conservare studiose assolent. Quoad scribendi modum, exemplum prostat in MSto, & quantam notitiam consequi potui, qui propiores Chinensibus, eorundem etiam scribendi modum observant.

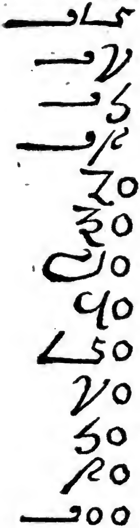
Expungit

Expungit lit. ŏ & ü, quibus tamen nil frequentius apud Tartaros & reliquos Orientales: apud Hungaros maxime antiquos frequentissimæ, adeo ut quæ hodie per e pronuntiantur, ipsis fuerit ö. Numeros numerorumque figuras nuper, prout recordor, non addideram, nunc itaque sequuntur una cum idiotismo Hungarico adjacente.

Numeri Mogolico-Tangutani.

1 Cansichan.	Egy.
2 Choir.	Kettö.
3 Torebun.	Hárám.
4 Gorebun.	Négy.
5 Tabun.	öt.
6 Tsurgan.	Hat.
7 Dolo.	Hét.
8 Najeman.	Nyoltz.
9 Jesun.	Kilentz.
10 Arban.	Tiz.
11 Arban Cansichan.	Tizenégy
12 Arban Choir.	Tizenkettö.
13 Arban Torebun.	Tizenhárom.
14 Arban Gorebun.	Tizennégy.
15 Arban Tabun.	Tizenöt.

16	Arban Tſurgan.	Tizenhat.
17	Arban Dolo.	Tizenhét.
18	Arban Najeman.	Tizennyöltz.
19	Arban Jeſun.	Tizenhilentz.
20	Cori.	Huſz.
30	Otſchin.	Harmintz.
40	Dotſchin.	Negyven.
50	Tabin.	ötven.
60	Sojtſcheran.	Hatvan.
70	Dolon.	Hetven.
80	Najgan.	Nyoltzvan.
90	Jeren.	Kilentzven.
100	Soun.	Száz.

VOYAGES DE JEAN OVINGTON.

i. e.

RELATIO ITINERUM, A JOANNE OVINGTONO *Suratam & in alia Aſiæ Africæque loca factorum: ex Anglico in Gallicum ſermonem verſa.*

Tomi II.

Pariſiis, apud Wilhelmum Cavelier, 1725, 8.

Alphab. 2 plag. 9.

AUtor hujus Itinerarii eſt *Johannes Ovington*, qui Miniſtri Eccleſiæ reformatæ Anglicæ munus in ipſa India Suratæ obiit. Cujus librum Anglico ſermone conſcriptum jam pridem proſtare,

sed non admodum exteris vel cognitum vel æstimatum, refert Interpres, causam conjiciens in dictionem ejus paulo perplexam & ampullis verborum tumidam, quibus tamen malis versione sua medicinam se attulisse ait, adeoque lectionem libri & jucundam & utilem futuram, sperat. De cetero commendatur ob diligentiam & judicium in exquirendis rebus, quas narrat, adhibitum.

Navem conscendit Autor *Gravesindæ* April. 11 A. 1689. In itinere *Maderam* adiit, cujus primariam urbem non *Funchal* sed *Fonchal* vel *Fonxal* dicendam, notat. Fertilitatem insulæ hodie minorem notat, quippe non amplius 60 sed 35 vicibus proventum frugum reddentem. Quatuor vini genera producit, inter quæ optimum Alonensi bonitate inferius existit, hoc vero peculiare habet, quod Solis radiis expositum redditur melius. De pisce *Albicore*, ex rapacium genere, observat, eum navem, maxima celeritate vectam, utpote singulis diebus 30 milliaria Germanica absolventem, per integram septimanam spe prædæ secutum; ex quo colligit, pisces somnum non capere. Insulam *Anniboni* ait omnibus necessariis abundantem, incolis quoque Christianis Catholicæ religionis instructam, sed Clericis destitutam, quia & auro careat. *Malembæ* regni incolæ in littoribus Congi circumcisionem observant, quam administrat homo quidam ad id destinatus. Singulis quinque diebus cultus divini causa convenitur, qui adhortationibus ad virtutem omnis absolvitur; mali terrentur societate *Benimbe* sive diaboli, boni animantur spe convictus cum *Zampoango*, quo post hanc vitam sint fruituri. Per hunc vero intelligunt eum, qui in Solem & stellas potestatem habet. Insulæ *Madagascar* sinus, qui *S. Augustini* vocatur, piratis Anglicis & Batavis sæpius receptaculi loco est. Angli plerumque ad *S. Joannæ*, quæ est ex insulis *Comore*, appellunt, mire fertilem; incolarum mores satis simplices; bellum inter eos tam parum cruentum, ut armorum loco sint non nisi saxa. Tria genera nominum sunt in India Mogolica, *Mogoles*, qui admodum abusive *Mauri* vocantur, *Baniani* sive gentiles veteres, & *Parsis* vel *Gauri*. *Mogoles* dominantur, sed linguam eorum non admiserunt veteres incolæ; *Baniani* injurias patiuntur potius, quam inferunt; divitias suas sollicite occultant, & pecuniam in majoribus negotiis noctu tantum nume-

numerant vel accipiunt. Mancipiorum enim fere loco habentur & omnia acquirunt Regi; quemadmodum in *Tonquinensi* regno opifices tribus mensibus pro Rege, duobus pro Mandarinis vel magnatibus, reliquis pro se & familia laborare coguntur. *Gauros* denique ex Persia, Saracenos fugiendo, huc delatos, *Ignem* colere superstitiose, mirisque ceremoniis uti, Noster docet. Singulare, quod plane nemini præter Principem permissum faciei vel corporis a Sole tegendi causa gestamen, quod *Parasol* vocant, portare. Indi opifices mira ingenii sagacitate & variis operibus excellere dicuntur; omnes calculos suos absque scriptura, solo ingenio absolvunt; miri quoque sunt imitatores mercium Europæarum manu factarum, etiam vestium Europæarum, superstitiosi tamen, ita ut sartores veterem vestem reficiendam matutino tempore non sumant, mali ominis causa. De *Siamensibus* data occasione refertur, maximam eos in sermone civilitatem, quam vocamus, erga fœminas exhibere: & cum lingua eorum distinctione generis fœminini & masculini careat, inde, cum formandum est fœmininum, masculino appellativo adjungere eos vocem *juvenis*, atque adeo e. gr. pro *imperatrice* dicere: *juvenis Imperator*. Ceterum in ministerium Regis allecti, magnates præcipue, castrari solent, ut scilicet hæreditas eorum ad Regem eo certius perveniat. Sex integris annis pestem Suratæ durasse, quamvis interruptam, maxime vero circa tempus pluviale sævientem, refertur, quæ singulis diebus homines circiter 300 rapuerit, nullum autem, quod mirum, Anglum corripuerit. Sævior fuit in urbe *Balsam*, adeo ut A. 1691 spatio 18 dierum ducenta millia hominum exstinxerit. Ceterum de India, ipsaque Surata, relationes extant alibi non paucæ. Curiosiora sunt, quæ Autor de urbe *Mascatensi* in Arabia felici observat. Ambitum habet fere 3 milliar. Anglicorum, muris cincta, cum 5 vel 6 castellis, tormentis instructis. Dactylorum ingens proventus, sed in vallibus cultorum, superiora enim loca nuda & sole adusta. Animalium cibus sunt pisces semipetrefacti. Vino religiosius abstinent incolæ, quam reliqui Muhammedani, unde & sibi genuinorum Muhammedi discipulorum & Arabum rigidorum titulo placent. Patribus & heris in liberos & servos jus castigationis nullum, cum omnia subsint arbitrio judicis. Erga ex-

teros humanissimi existunt, naufragos imprimis. Prætermittimus plurium Arabiæ urbium, ac portuum mari imprimis rubro adjacentium descriptionem; illud notamus, ostendi a Græcis Turcisque locum, ubi transiisse per illud mare Israelitas credunt, 40 vel 50 mill. ab extremo maris distantem. Latitudo maris ibi 15 mill. profunditas in medio 35 orgyarum nauticarum: littora ex parte Ægypti admodum edita, (unde & *montes Pharaonis* dicuntur) præterquam eo loco, quo transitum factum fuisse affirmant, ubi modica declivitate versus mare procurrunt, quæ in mare ipsum ad 8 vel 9 milliaria continuatur. Ad extremum maris celebratur urbs *Suez*, quam Ovingtonius pro *Suasa* Plinii habet, dictamque credit a *Sua* filio *Abraami* & *Cetturæ*. De præfectis provinciarum Aracanensis regni, quarum undecim existunt, Noster observat, singulis titulum Regis & coronam, insigne regium, supremum Regem Aracanensem concedere. Incolæ regni ejusdem mores, victum, appetitum habent plane singularem: feles, mures, serpentes, avidissime comedunt. Idololatræ sunt omnium pertinacissimi. Nec minus corrupti *Peguani*. Matrimoniorum apud illos nulla religio; Diabolum maxime, & metuunt & colunt, autorem quippe mundi duplicem bonum & malum venerantes. Esse tamen ex eorum gente sacrificulos quosdam, *Telapoins* dictos, memorat, qui errores hos ex animis eorum evellere studeant, sed frustra. Alias absurdas opiniones de æterna successione mundorum increatorum, numero Deorum, summa animarum felicitate, quæ ipsis in annihilatione fingitur, consulto prætermittimus.

INSCRIPTIONUM SINGULARIUM MAXIMAM partem novissimarum Fasciculus, quas junctim edidit JOACH. CHRISTOPH. NEMEIZ, Ser. Waldeccæ Principi a Consiliis aulicis.

Lipsiæ (apud Jo. Frid. Gleditschii B. Fil.) 1726, 8.

Alph. 1.

CUm ante quadriennium Italiam peragraret Cl. Autor, styli lapidaris, quo ipse non parum excellit, ductus amore, inscriptiones, quas ingenio suo accommodatissimas censuit, quæque

quæ vel factum aliquod memorabile in se continent, vel Personæ cujusdam illustris mentionem faciunt, vel etiam styli nitore dictionisque acumine se commendant, diligenter annotavit, recentiores imprimis, Grutero, Reinesio, Sponio aliisque vel nondum visas, vel prætermissas. Miratur vero imprimis, alium in Venetis & Patavinis, in Neapolitanis, Romanis, Florentinis & Mediolanensibus iterum alium deprehendi scribendi modum, singulasque suas habere Veneres, solo natali proprias. Et eodem quidem ordine, quo se Nostro obtulerunt in itinere, eas exhibet, sacras tantum, eas scilicet, quas in templis & locis sacris positas offendit, etsi res sacras non omnes contineant, & profanas a se invicem discernens. Quantum vero ex his ipsis non civilis modo omnis, verum & literaria imprimis historia illustrari possit, nemo non intelligit, cum de vita, diebusque natalibus & emortualibus eruditorum in Italia virorum, de quibus ad nos pauca afferuntur, testes haud dubie certissimi sint lapides. Addidit Autor in fine inscriptiones aliquas suopte Marte de rebus Suecicis compositas, quæ legi utique merentur.

NOVA LITTERARIA.

DEdit hoc ipso mense ad Cl. *Jo. Burch. Menckenium* nostrum Epistolam, quinque in fol. plagulis impressam, Vir Cl. *Johannes Georgius Estor*, Juris in Acad. Giessensi Prof. qua simul eruditis nuntiat, se una cum Celeb. *Jo. Hermanno Schminckio*, Hist. in Academia Marburg. Prof. Publ. & Cl. *Ayrmanno*, Prof. Hist. Giessensi, Collega suo, Historiam Hassiacam, partitis inter Socios operis, jussu & auctoritate Celsess. Hassiæ utriusque Principum X Libris conscribere instituisse. Cujus Historiæ en conspectum, e consilio Cl. Schminckii: Lib. I *de Hassia Antiqua*. C. 1 de Cattorum origine & nomine. C. 2 de sedibus illorum ad tempora usque exorti nominis Francici. C. 3 de variis populis, Batavis nimirum, Mattiacis, ceteris, qui ex hac gente prodierunt. C. 4 de fluviis, fontibus, silvis, montibus, reliquis. C. 4 de rebus gestis domi & foris, ubi de bellis cum Romanis vicinisque. C. 7 de Cattis sub Cisrhenanis Francis. C. 7 de Cattis sub Thuringorum regno, ubi illius origo, divisio & interitus. C. 8 de Cattis sub Francis Transrhenanis Merovingicis. C. 9 de corporis & ingenii dotibus illorum, ubi præcipui eorum mores ac consuetudines recensentur.

C. 10 de forma regiminis, ubi de ipsorum Regibus, judiciis, reliquis. C. 11 de religione veterum Cattorum. C. 12 de variis populis, qui Hassiæ fines incoluerunt, posteaquam Franci Rhenum trajecerant. Lib. II *de Hassia Media.* C. 1 de Hassorum nomine & origine. C. 2 de Hassorum sedibus & limitibus. C. 3 de statu Hassiæ sub Carolingorum Regibus. C. 4 de statu Hassiæ sub Ducibus, Marchionibus, & Comitibus Franciæ orientalis; ubi genealogia eorum, fata, res gestæ, quantum, ob monimentorum hujus ævi defectum, fieri potest, & ad Hassiam facit. C. 5 de statu Hassiæ sub Thuringiæ Landgraviis in genere. C. 6 de variis pagis eorumque Comitibus in Hassia. C. 7 de religione Hassorum, ubi in originem Christianismi hisce in oris inquiritur. Lib. III *de Hassia hodierna.* C. 1 de Hassiæ Landgraviatu in genere, ubi de ejus separatione a Thuringia agitur. C. 2 de variis Hassiæ incrementis, accessione variorum Comitatuum, dynastiarum, præfecturarum, urbium, reliquorum, in genere. C. 3 de Landgraviatu Hassiæ in specie, ubi ejus urbes, præfecturæ, monasteria enarrantur, nec non ea, quæ de his notatu digna ex medio & recentiori ævo conservata sunt. C. 4 de Comitatu Ziegenhaynensi, ubi de Comitibus ejus, deque jure advocatiæ in monasterio Fuldensi agitur. Præterea hic enumerantur præfecturæ, urbes, monasteria, naturæ miranda, aliaque memoratu digna: item qua ratione ad Hassiæ Landgravios pervenerit, quidque in contrarium molitus fuerit Fridericus III Imperator, qui hunc æque ac Niddanum Comitatum, ut feuda caduca, imperio vindicare conabatur. C. 5 de Comitatu Niddano, de quo differetur, uti de Comitatu Ziegenhaynensi. C. 6 de Comitatu Cattimelibocensi, uti supra, nec non de consiliis Friderici III Imperatoris, qui cum Imperio hunc Comitatum consolidare allaboravit, item de litteris, quas vocant, exspectativis Georgio Podiebrazky in hunc Comitatum concessis, denique de litibus variis ac diuturnis, quæ ratione successionis Hassos inter & Nassovios intercesserunt. C. 7 de Comitatu Deciæ, uti supra. C. 8 de Principatu Hersfeldensi, ubi origo, fata, incrementa & decrementa hujus Abbatiæ investigantur, Abbates ac monachi celebres enarrantur, qui vel Episcopatum, vel Abbatiam, vel præposituram aliorum cœnobiorum consequuti fuerunt. Quibus adjici-

jiciuntur urbes, monasteria, præposituræ, cetera. Tandem de variis pactis Abbatum cum Hassiæ Landgraviis tractatur, quaque ratione & jure ad Hassos pervenerit, ostenditur. C. 9 de Comitatu Schaumburgensi, ut supra. C. 10 de variis Comitatibus Hassiæ, qui olim floruerunt, nunc vero solo nomine vix cogniti sunt, e. g. de Comitatu ad Vierram, Reichenbachiano, Wetterano, Battenbergensi, ceteris. C. 15 de variis dynastiis Hassiæ Landgraviatui adnexis, quales sunt: Schartenberg, Schœnenberg, Plesse, Franckenstein, Liesberg, Kœnigsberg, Epstein, Bickenbach, Helffenberg, Itter, Treffort, Schwartzenfels, Naumburg, reliqua. C. 12 de præfecturis peculiaribus & oppidis, quæ vel jure belli, vel emtionis, vel pacti, cetera, Hassiæ accesserunt: ut Helmershausen, ubi de origine & fatis hujus monasterii, Libenau, Pridewald, Vach, Volckershausen, Grebenau, Ulrichstein, Cleberg, Mosbach, Marca Fuldensi, Homberg an der hœhe, Umstatt, Freudenberg, reliquis. C. 13 de statu religionis in Hassia ante reformationem. C. 14 de reformatione Philippi magnanimi. C. 15 de origine religionis reformatæ in Hassia inferiori. C. 16 de variis conventibus in caussa religionis, utpote Hombergensi, Marpurgensi, Casselano. Lib. IV *de Hassia Politica.* C. 1 de variis Hassiæ divisionibus ante Philippum magnanimum. C. 2 de divisione Hassiæ sub Philippo magnanimo. C. 3 de divisione Hassiæ duplici post obitum Ludovici, testatoris, inter Hasso-Casselanos & Hasso-Darmstadinos; ubi de dissidiis, quæ hinc exorta, in genere agitur. C. 4 de feudis, quæ tenent Hassiæ Landgravii ab imperio aliisque Germaniæ proceribus. C. 5 de feudis, quæ tenent varii Principes, Comites, & nobiles ab Hassiæ Landgraviis. C. 6 de pactis mutuæ defensionis inter Hassos, Saxones & Brandenburgicos, ubi origo illorum. C. 7 de pactis mutuæ successionis inter prædictos. C. 8 de pactis familiæ inter Hasso-Casselanos & Hasso-Darmstadinos. C. 9 de pactis cum Principibus apannagiatis lineæ Hasso Casselanæ, ubi de illorum origine agitur. C. 10 de pactis cum Principibus apannagiatis lineæ Hasso-Darmstadinæ eorumque origine. C. 11 de jure primogenituræ sæpe interrupto tandemque restituto ab Imperatore. C. 12 de austregis Hassiacis. C. 13 de privilegiis & juribus singularibus Hassiæ Landgraviorum in politicis

ticis & ecclesiasticis, tam ante, quam post reformationem, ubi de variis privilegiis appellationum: de non evocando ad judicium Rothwilense: de jure advocatiæ in Huxar: vogtiæ in Wetzlar: de singulari jure in clericos ante reformationem. C. 15 de summis Hassiæ judiciis tam in ecclesiasticis quam politicis, quæ ab Hassiæ Landgraviis tam communiter, quam privatim, exercentur. C. 15 de nosocomiis aliisque monasteriis, quæ communi nomine ab Hassiæ Landgraviis administrantur. C. 16 de variis suffragiis in conventibus Imperii, item de alternationibus. C. 17 de prætensionibus Hassiæ Landgraviorum. C. 18 de titulis illorum. C. 19 Insignia eorum exhibet, ubi de variis illorum mutationibus, & accessionibus. C. 20 de nummis antiquis & recentioribus. C. 21 de academiis & gymnasiis Hassiacis, ubi illorum origo, fata, Professores. C. 22 de conventibus provincialibus & Hassiæ ordinibus. C. 23 de legibus & consuetudinibus præcipuis Hassiacis. Lib. V de Landgraviis Thuringiæ & Hassiæ. Lib. VI de origine Lotharingiæ & Brabantiæ ducum ad tempora Henrici pueri. Lib. VII de Henrico puero ad Philippum magnanimum inclusive. L. VIII de Wilhelmo IV ad tempora *Caroli* usque inclusive. Lib. IX de Landgraviis Hasso-Darmstadinis ad *Ernestum Ludovicum* usque inclusive. Lib. X Codex diplomaticus Hassiacus. Præterea idem Cl. *Estor*, ut ex eadem Epistola patet, Vitas Theologorum, JCtorum, Medicorum & Philosophorum Giessensium edere constituit. Denique cum Vir Perillustris, *Valentinus Ferdinandus de Gudenus*, augustissimi Tribunalis, quod Wezlariæ floret, Assessor, incredibilem apparatum possideat diplomatum authenticorum aliorumque veterum monumentorum, quem ut Noster edat, perbenigne concessit, hoc titulo opus omnibus exoptatum edere parat. *Thesaurus MSS. veteris ac recentioris Ævi selectorum & rariorum, complexus diplomata, fundationes, privilegia, donationes, immunitates ab summis Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, Principibus, Comitibus & proceribus, ecclesiis, monasteriis, aliisque locis & personis concessa; item Chronica & Virorum eruditorum epistolas, nusquam antea editas.*

Prostat Supplem. T. IX Sectio III.

❁ ❁ ❁

No. VIII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXVI.

M. FABII QUINCTILIANI DE ORATORIA Institutione Libri XII. Totum textum recognovit, pluribus in locis emendavit, selectas variorum interpretum notas recensuit, explanavit, castigavit; novas, quibus difficiliora Quinctiliani loca illustrantur, & antiqua Græcorum Latinorumque Technologia explicatur, adjunxit CLAUDIUS CAPPERONNERIUS, Mon-Desiderianus, Licentiatus Theologus Parisiensis, & Regius Græcarum Literarum Professor.

Parisiis, typis Viduæ Ant. Urbani Coustelier, 1725, fol. Alph. 10 plag. 20.

FUisse aliquam hujus libri, licet exiguam, exspectationem, haud ignorant, qui, quam omnia magnifica promiserit Cl. Editor, recordantur. Burmannianam editionem longissime a perfecta abesse, dictitabat, & numeris omnibus absolutam Reip. litterariæ deberi. Quis vel hæc audiens non vadimonium desereret, ut perfectam tandem Fabii editionem nancisceretur? Sed qui noverant, quam pauci hodie apud Gallos reperiantur, qui interioribus litteris aliquod pretium ponunt, aut iisdem probe sunt tincti, ii jam olim modice de Capperonnerio sperabant. Morbus enim ille, qui Delphinicos interpretes corripuit, nondum sopitus esse videbatur: & qui ab hac suspicione vacui erant, nunc certe, cum primum Quinctilianum hunc inspicient, in eandem sententiam discedent. Minellianis, Delphinicis & puerilibus annotatiunculis omnia referta sunt: atque si tales notas Remp. litterariam (hoc est, Capperonerium, una

U u cum

cum tribus quatuorve ſociis) exſpectaſſe putat Cl. Editor, vel ſic Reip. male conſultum eſſe, paſſim videre licet. Alibi etiam tirones norunt, quid ſint *reſponſa*, ubi *oracula* adduntur; Noſter vero p. 274 nota 150 quadruplicem interpretationem attulit, lectori electione relicta: quem valde veremur, ſi talibus notis indiget, incertiorem multo futurum, quam fuit dudum. Sane qui p. 1 laxam annotationem de *convicio;* & p. 3 notam in notam Parei, qua hic Martialem *poetam cocum* vocaverat, & multis paginis ſimilia legunt, ii non leviter iraſcentur, aut ſaltem admirabuntur, quando aliis locis longe exquiſitiores formulas, rariora vocabula, aut aliis de cauſſis obſcura loca, ne tacta quidem ab hoc interprete, nedum illuſtrata eſſe videbunt. Verum in his etiam pro more ſui generis hominum agere debuit, qui valde garruli ſunt & magno apparatu nihil agunt, ubi nemo ingenium & operam eorum deſideravit: ceterum ubi difficultates incidunt, muti ſunt. Si itaque ſuperioribus editionibus obſcuriorum verborum interpretationes defuerunt, & ob id nova procudenda fuit: aliam præterea procudendam eſſe, res ipſa docet. Si ob Technologiam illuſtrandam hæc libri moles protrudenda fuit, adnotationes ad Libr. IX clamabunt, quam hodieque multa deſideremus. Plura ut addamus, non eſt opus. Nam ſpecimina quo minus, ut inos noſter habet, afferamus, egregia & perlepida opera Celeberr. Burmanni effecit, qui ſequenti epiſtola accurate totum opus recenſuit, gloriamque ſuam probe vindicavit.

PETRI BURMANNI EPISTOLA AD CLAUDIUM CAPPERONNERIUM, Theologum Licentiatum, Diaconum Ambianenſem & Græcæ linguæ Profeſſorem, de nova ejus M. FABII QUINCTILIANI *de Inſtitutione Oratoria editione.*

Leidæ, apud Sam. Luchtmans, 1726, 4.

Plag. 14.

INitio in univerſum de editione ſua Quinctiliani, & molimine Capperonnerii, nec non de cauſſis odii Gallorum quorumdam erga

erga se diserte agit Vir Celeberrimus. Se nunquam omnem Gallorum gentem lacerasse aut infamasse testatur; ineptos tantummodo quosdam, & omnibus eruditis exosos traduxisse: cum contra plurimi Gallorum in omnes promiscue Germanos acerrima & falsissima opprobria conjecerint. Simul erudite ostendit, quæ caussa sit, cur hodie elegantiores litteræ & omnis propemodum doctrina a Galliis exsulent: & quam sit inhumaniter factum, quod se vivente & vidente, suum laborem Capperonnerius invaserit & pro lubitu tractaverit. Deinde ordine & per species atque capita accusationes & notas Capperonnerii excutit, & *Cap.* quidem *Primo Epistola ad Potentiss. Regis Franciæ Magistrum, Episcopum quondam Foro-Juliensem, atque primum accusationis caput examinatur.* Cap. II *secundum accusationis caput, de non receptis in textum melioribus, quæ in notis occurrunt, lectionibus,* discutitur: ubi hanc culpam, si ita vocanda erit, tantum abest ut deprecetur eruditiss. Burmannus, ut hanc modestiam etiam præ se ferat, ut audaciam eorum, qui abblandientes quascunque lectiones statim in contextum infarciunt, potius damnandam esse censeat. *Cap. III* agit *de variis lectionibus & plurimis ex iis inutilibus,* quod tertio loco reprehenderat Capperonnerius, prodens eo facto, quod ipse sit alienissimus ab arte Critica. Sæpe enim ex manifeste falsis lectionibus & meris librariorum ludibriis alii Viri docti veras lectiones eruerunt. Burmannus autem præterea ostendit, ipsum adversarium suum multas ineptas lectiones servasse, & veluti ab se dissentientem, farraginem inutilium lectionum, quam ex Campani editione Maittairius excerptam transmisit, non fastidiisse, sed invidioso præconio ornasse. *Cap. IV* refutat ea, quæ *de notis partim ad rem non pertinentibus, partim obscurantibus mentem Fabii, partim erroribus scatentibus* &c. objecerat adversarius. Et quoniam hoc telo Burmannus tantummodo per corpora *Turnebi, Mosellani, Almeloveenii* aliorumque, quorum notas suæ editioni adjecit, petitur, facilius declinare ictum potuit. Hoc loco simul alterius Viri docti, qui idem crimen Grævio quondam impegerat, errorem emendat. *Cap. V accusationis caput ultimum de vocibus Technicis non explicitis* refellitur. Aliter Critici, aliter terminorum aut artis doctores libros tractant; & ipse Celeb. Bur-

mannus id genus notarum longe a se futurum, Præfatione professus est: quod certe non dissimulare debuerat adversarius. Facile itaque criminationibus se liberavit Burmannus: sed necessitatem etiam sibi impositam vidit de meritis adversarii sui in Quinctilianum quædem addere. Igitur *Cap. VI* tractat *de calumniis & mala fide Capperonnerii*, v. g. quando exprobrat Burmanno, quod vitiosam Leidensem editionem *κατὰ πόδα* secutus sit, ejusque mendas fere semper exhibeat; quod Ciceronis locum aliquem perperam advocaverit; quod non semper diverso characterum genere (hem, puerilis accusatio!) distinxerit aliorum adducta loca a suis, & quæ sunt alia hujus generis, easque cavillationes falsas esse evincit. *Cap. VII* plurima *furta & plagia Capperonnerii* indicantur, commissa non modo in Lexica & aliorum obvios libellos, sed in ipsas Celeb. Burmanni notas. Eaque imprimis inspexisse juvabit, quia oppido eleganter Burmannus fraudem Plagiariorum detegit, & hominum quorumdam, qui his artibus gloriam quærunt, impudentiam demonstrat. *Cap. VIII* inscribitur *de notis Capperonnerianis ex reprehensione inepta priorum interpretum natis*, ubi potissimum de notis Pseudo-Turnebianis agitur, quarum vitia, iniquissima calumnia, Capperonnerius adscribit Burmanno: obiter etiam (p. 60) ostenditur, Capperonerium alienos errores secure exscripsisse & propagasse. *Cap. IX* agit *de notis ineptis, puerilibus & Minellianis*, qualia sunt: Ceterum *Θεόφραστος* (Theofrastus) fit ex *Θεός*, Deus, & *φράζειν*, eloqui; civilis scientia, & sapientia, sive civilis prudentia; translata sunt metaphorica & translationes, metaphoræ vel *μεταφόραι* (ubi obiter Clerici quædam hallucinationes tanguntur) & infinita alia: sed delectabit inspicientes maxime pagina 68. *Cap. X* habet *notas inutiles & ex sola obtrectandi & obloquendi libidine natas*, & *Cap. XI ignorantiæ Capperonnerianæ specimina ex multis pauca*. Confundit nempe *lacus* & *torcularia*; *rogationes* & *SCta*; item ubi in variorum notis *leges* ex Digestis aut Codice citantur per nudam litteram *l*, Capperonnerius, ridiculo lapsu, inde *libr.* h. e. libros effinxit: nec non in citandis aliis autorum nominibus sæpe turpiter sese dedit. Finem Epistolæ imponunt suavissimi Hendecasyllabi, quibus fastidium severioris lectionis tandem abstergere

voluit

voluit Burmannus. Et ut Epiſtola ipſa nitidum & fluidum (quo longe ante alios Vir Celeberrimus excellit) ſcribendi genus, ita numeri iſti Catulliani tantam gratiam Poeticam ſpirant, ut legentis animum ad iterum iterumque legendum ſubinde invitent.

Nos, qui Virum Celeberrimum in odioſa iſta re tam hilariter deſiiſſe videmus, tranquillitas iſta & defæcatus animus ut propria & perpetua ipſi ſint, publici commodi cauſſa precamur. Ita certo nobis promittere poterimus, fore, ut quæ in Catalecta veterum Poetarum Vir eruditiſſimus meditatur, propediem publicam lucem adſpiciant. Duo præterea hic addere debemus: primum, quod in Præfatione huic Epiſtolæ præfixa Cl. Autor contra Clericum quædam admonuerit; deinde quod *Indicem* etiam adjunxerit rerum omnium in Epiſtola comprehenſarum, quem hic integrum exhibere placet:

INDEX.

RERUM GERMANICARUM SCRIPTORES aliquot inſignes, primum Collectore JOANNE PISTORIO, Nidano, tribus Tomis in lucem producti; nunc denuo recogniti, adjectis Notis & Indice rerum, perſonarum ac locorum copioſiſſimo, Editione tertia emendatiori & locupletiori ad uſus publicos redacti, curante BURCARDO GOTTHELFF STRUVIO, Ser. Ducum Sax. & Marchionis Brandenb. Conſil. Aul. Hiſtorico Saxon. & in Acad. Jen. Prof.

Tomi III.

Ratisbonæ, ſumptibus Jo. Conr. Peetzii, 1726, fol.
Alph. 33 pl. 9, non computato Indice, qui adhuc exſpectatur.

Cum jam pridem rareſcere cœperit utiliſſima hæc Collectio Piſtoriana, cujus quidem Tomus I Francofurti 1583 & alter 1584, iterumque uterque Hanoviæ 1613, tertius vero ſeparatim ſub tit. *rerum German. Scriptores VI*, Francof. 1607 & 1653, novoque

 titulo

titulo: *rerum familiarumque Belgicarum Chronicon Magnum*, 1654 prodierunt; gratiæ utique debentur Celeb. *Struvio*, qui libri emendatius, quantum ob Codicum defectum fieri potuit, recudendi auctor exstitit typographo, & cum notulas passim, primo præsertim Tomo, addidit, tum singulis scriptoribus præmisit, quæ ad ipsos eorumque scripta pertinerent. Generatim vero operi præfatus, recenset plures rerum Germanicarum collectiones, simulque spem facit novæ, quam ipse parat, collectionis, partim ex MS, partim ex aliorum, ut A. & F. Duchesnii, Labbei, Acherii, Mabillonii, Baluzii, Martene & Durandi, ac reliquorum collectaneis, Actis item Sanctorum & similibus depromtæ, ut scilicet, quæ ad rem Germanicam spectant, e tot sumptuosis Voluminibus conquirendi tædio supersedere Lectores possint. Jam cum publice constet, quæ in hoc opere contineantur, adeoque supervacaneum videatur, vel solos librorum titulos repetere, ea tantum commemorabimus, quæ imprimis novi Editoris curæ debentur.

Tom. I. In *Reginone* emendando Paulum, Warnefridi filium, quem is sæpe ad verbum descripsit, & Annalistam Saxonem, nuper ab Ill. Eccardo editum, qui veteres Reginonis Codices secutus, multa ex illo deprompsit, non infeliciter adhibuit Cl. Editor, qui & in illo notis suis illustrando præcipuam operam posuit. *Hermannum Contractum* Noster ex editione Urstisiana & Canisiana, quæ & Tomo XI Bibliothecæ Patrum Coloniensis inserta est, & emendatiorem & locupletiorem dedit. *Lamberto Schaffnaburgensi*, septies antea edito, & *Mariano Scoto*, seu potius Hiberno, notas hic illic addidisse satis habuit. In *Sigeberto Gemblacensi* exornando nihil omissurus, multa in textum Pistorianum recepit ex editione septima, quam Aubertus Miræus e Codice Gemblacensi procuravit A. 1608 Antverpiæ, sed aliis litteris expressa, & præter continuationem *Roberti de Monte*, quam & Pistorius dederat, ex Miræi editione addidit auctaria *Anselmi Gemblacensis*, tum & alia, *Gemblacense* scilicet, *Affligemense* & *Aquicinctinum*, ut & appendicem *Samsonis* Rhemensis Archiep. Quod vero Sigebertum hunc cum reliquis inter Miræi Opera Bruxellis nuper (1723 duobus Voluminibus in fol.) editis iterum prodiisse existimat Cel. Editor, in eo quidem falli videtur, cum Volumen I præter Codi-

cem

cem Donationum piarum, Diplomatum Belg. Libros II, Donationum Belg. Libros II & Notitiam Ecclesiarum Belgii, nihil contineat, & Tomus II solis diplomatum Supplementis repletus sit, a Jo. Franc. Foppens singulari studio collectis: num autem cetera quoque Miræi Opera denuo exspectanda sint, adhuc in incerto est. Impsimis novam hic lucem fœneratus est Noster *Epitoma Siffridi Presbyteri*, additis quippe ex tribus Codicibus, quorum unus nitide scriptus in membrana, qui olim monasterii S. Jacobi in Pegavia fuit, nunc in Bibliotheca nostra Paulina exstantibus, variis lectionibus & supplementis, alio tamen charactere distinctis; quæ se debere Cl. Jo. Burch. Menckenio nostro (qui ea suæ Scriptorum Germ. præcipue Saxon. & Misn. Collectioni, quæ nuperrime prelo subjici cœpit, destinaverat) gratus profitetur. *Pauli Langii* Chronicon Citicense prorsus recusum ad Pistorii exemplum pauculisque notis instructum prodit, cujus cum Codicem satis vetustum exstare in Bibliotheca Guelferbytana nobis constet, ejus forte collationes sibi comparabit Menckenius noster & Collectioni suæ inseret, quæ & ejusdem *Langii* Chronicon Numburgense, nondum editum, exhibebit. Dum *Anonymi Erphesfordiensis* Historiam de Landgraviis Thuringiæ producit, Historiam Thuringiacam variis notis illustrat, simulque ad Codicem Bibliothecæ Academicæ Jenensis provocat, & demonstrat, eam neutiquam convenire cum altera illa de ortu Landgraviorum Thuringiæ, ab Eccardo in Historia Geneal. Principum Sax. sup. edita, uti hic quidem existimaverat, qui auctiorem saltem & emendatiorem dixerat Pistoriana editione.

De *Gotfridi Viterbiensis* Chronico, quod quia de Principibus, qui Dii dicuntur, agit, Pantheon inscripsit autor, Conradi III, Friderici I & Henrici VI Capellanus, præclare meriti sunt duumviri studio in litteratos & bonas litteras illustres, Godofridus Thomasius & Jo. David Köhlerus, qui magnæ molis Codicem in Bibliotheca Noribergensi publica accurate conferre dignati sunt. *Hulderici Mutii* Chronico nihil novi accessit. Tom. II.

Nec *Magnum Chronicon Belgicum* novam lucem accepit, nisi ubi Cl. Autor ex ingenio loca nonnulla emendavit, aut notas, quamvis breviores, adjecit. In *Wipponis* Vita Conradi Salici nihil muta- III.

mutatum: quod vero ad *Antiquitates* seu *Traditiones Fuldenses*, retinuit eas quidem Editor eo ordine, quo Pistorius vulgaverat, passim vero ex nova editione Traditionum harum, a Clar. Jo. Frid. Schannat ante biennium edita & ad avtographa revisa, emendavit & supplevit, observans simul, quod, licet Schannati corpus multo plenius sit, exstent tamen etiam apud Pistorium documenta nonnulla, quæ ille omiserit. *Chronicon Augustanum ecclesiasticum*, quod sub *Sigismundi*, Religiosi, nomine Pistorius edidit, quodque Vossius postea Sigismundo Grossenprot & Udalrico sociis adscripserat, Noster, autoritate solertissimi rerum German. indagatoris, Bernh. Petzii, *Sigismundo Meisterlein*, qui vulgo dictus *Magister*; itemque *Chronicon Constantiense Jacobo Manlio* ejusque continuatori *Merckio* vindicat. Accessit postremo Index longe copiosissimus, quem debemus industriæ singulari V. C. *Christiani Gottlieb Buderi*, Bibliothecæ Academicæ Jenensis Præfecti.

VETERUM SCRIPTORUM, QUI CÆSArum & Imperat. Germanicorum res per aliquot sæcula gestas litteris mandarunt, Tomus unus, a JUSTO REUBERO olim editus; nova hac editione diligenter recognitus & luculentis Accessionibus auctus, curante GEORGIO CHRISTIANO JOANNIS.

Francof. ad Mœn. impensis Viduæ J. M. a Sande, 1726, fol. Alph. 15 pl. 19.

OPportune Pistorio jungimus Reuberum, cujus Scriptores primum Francofurti ad Mœnum 1584, rursusque Hanoviæ 1619 editi, paucorum in manibus fuere hactenus adeo, ut jam pridem Typographus noster excitaverit Celeb. JCtum, Immanuelem Weberum, ad novam operis editionem adornandam, qui cum gravioribus negotiis indies magis distineretur, tandem Cl. Editori nostro demandata est hæc provincia, quam tanta felicitate explevit, ut & conquisitis rite subsidiis omnibus, Reuberianos Scriptores egregie illustraverit, & insertis Scriptoribus aliis, non

minori

minori raritate commendabilibus, Collectionem illam nobis dederit duplo auctiorem. Post præfationem, in qua generatim de instituto agit, vitam Reuberi satis luculenter exposuit novus Editor, hoc magis lectu dignam, quo rarius tanti Viri mentionem fecere biographi. Accessere vero ceteris, jam antea in hac Collectione contentis, p. 399 *Boamundi*, Principis Antiochiæ, ceterorumque Sacri belli Ducum Epistola ad Urbanum II; p. 403 *Anonymi* narratio brevis de electione Lotharii Saxonis, e nuperis Pezii & Eccardi Collectionibus repetita; p. 743 *Friderici II, Manfredi, Conradi IV* & *Henrici* Regis Epistolæ, e Steph. Baluzii Miscellan. Tomo I; p. 795 *Nicolai* Episc. Botrontin. Relatio de itinere Henrici VII Italico ad Clementem IV, ex ejusdem Baluzii Vitis Pontif. Avenion. p. 953 *Anonymi* gesta Balduini, Comitis Lucemburg. Archiep. Trevir. & Henrici Imp. Germani ipsius, e Baluzii Miscell. Tomo I; p. 833 *Albertini Mussati* Historia Henrici VII, & p. 989 ejusdem Ludovicus IV seu Bavarus, cum Commentatoribus, ex Operibus Mussati Venet. 1636 fol. editis, hactenus rarissimis. Præstitit tamen & in ceteris, quantum potuit. Ita in *Eginhardo* secutus quidem est editionem *Reuberi*, in fine tamen operis Schminckianæ editionis, quippe optimæ, varias lectiones in peculiarem recensum redegit, quo loco etiam paginarum hujus & prioris editionis collationem in gratiam eruditorum attexuit. *Astronomi*, quem Reuberus vocat, Annalibus, ab aliis ipsi Eginhardo, rursusque ab aliis Laureshamensi cuidam Monacho adscriptis, varias lectiones editionis Duchesnii præstantissimæ, & Cod. MS. Casselani, e Bibl. Uffenbachiana depromptas, in margine adscripsit. *Pseudo-Turpini* Capiti XXXI & XXXII attexuit Supplementa e Lambecii Comm. Bibl. Vindob. Lib. II C. V §. 21 p. 334 & 336. *Luitbprandi* rerum ab Europæ Imp. & Regibus gestarum Libros VI, quos rectius Historias sui temporis vocaveris, ad Duchesnii editionem recognovit, eleganter de ejus vita & rebus gestis præfatus. *Hroswithæ* Panegyrin Otthonis I cum Schurzfleischii Jun. editione contulit, cujus pariter ac Henr. Meibomii notas præcipuas adjecit. Ut prætereamus *Anonymos* de vita Henrici IV, & ejusdem bello Saxonico, Oratorem alterum, alterum Poetam, ipsiusque Henrici Epistolas aliquot, quibus parum habuit, quod

adderet Cl. Editor, *Roberti* Monachi de Christianorum contra Saracenos bello A. 1696 suscepto Historiam secundum Bongarsii editionem, Reuberiana longe emendatiorem, edidit, eique Casp. Barthii notas ex Ill. Ludewigi Reliquiar. Tomo III adjecit, addita nunc quoque *Boamundi* Epistola supra memorata. *Gualteri*, Poetæ, Ligurino, ad Rittershusii editionem recuso, addidit præter Spiegelianas notas, jam olim a Reubero vulgatas, tum Rittershusianas, partim jam editas, partim exemplo ejus adscriptas & a Cons. E. G. Rinckio liberaliter communicatas, tum Barthianas, quas Noster Cl. Fellero debet, cujus nuper defuncti Elogium modo Supplem. T. IX Sect. III inseruimus. Chronico rerum Moguntiacarum, quod Noster Christiano II Archiep. Mog. jam nuper in editione Scriptorum Mogunt. quibus illud T. II intulerat, vindicaverat, eadem, ut illic, ratione excusum comparet. *Conr. Vecerii* vitæ Henrici VII notulæ quædam ex Osio & Pignorio excerptæ accesserunt, quæ ad errores autoris, qui nihil fere aliud egit, quam quod Jo. Villani Italica Latinitate donavit, confellendos faciunt. Tacemus postremum Voluminis opus, *Ricardi Bartholini* Austriados Libros XII, hic denuo cum doctis Spiegelii notis recusum. Ceterum & ipse Cl. Editor notulas subinde, quamvis rarius, adlevit, nihilque omisit, dum singulis Scriptoribus præfatus est, quod ad eorum vitam & scripta pertineret. Ceterum non sine dolore nuntiamus, coorto nuper Francofurti ad Mœnum incendio omnia pœne operis hujus exempla, præter illa, quæ superioribus nundinis in eruditorum manus pervenere, æque ac Cl. Edit. nostri Scriptores Moguntinos, paulo ante memoratos, qui ex eadem officina prodierunt, igne absumpta fuisse, adeo, ut librum hunc non minoris, quam antehac, raritatis deinceps futurum, vix dubitemus.

JO. PETRI DE LUDEWIG, JCTI, FRIDERicianæ Cancellarii, Reliquiæ Manuscriptorum omnis ævi Diplomatum ac Monumentorum ineditorum adhuc. Tomus VII.

Fran-

Francofurti & Lipsiæ, 1726, 8.
Alph. 2 plag. æn. 7.

CUm Ill. Autor tum itineribus variis jussu Potent. Regis Borussiæ faciendis, tum ejusdem Regis juribus, præsertim quod ad præbendas scholastici in usum Academiarum transferendas attinet, tuendis, occupatus, laborem hunc inde ab A. 1723 intermittere coactus fuerit, jam tandem eum denuo aggreditur, & hac occasione in præfatione non solum rationem reddit itinerum, verum & quæstionem illam de præbendis & canonicatibus fuse satis expendit, eosque Academiis vindicat; præterea vero quid in hoc Tomo a se præstitum fuerit, declarat, quod, ceteris brevitatis causa omissis, paucis hoc loco indicare non gravabimur. Exhibetur vero I *Diplomatarium Ludovicianum* ab A. 1330 ad 1345, Præf. quo multa continentur in curia Electorali Brandenburgica sub Ludovico, Ludovici IV Bavari Imp. filio, gesta. Ex eo Noster obser- p. 44. vat, Marchiæ urbium cives plerosque jura nobilitatis consecutos; 45 Comitem Hennebergensem fuisse vicarium Marchiæ; fœdus re- 46 ciprocum inter Principem & aliquos ex nobilitate factum, hodie vix habiturum fidem, & quæ sunt alia. II *Codex Legum Normannicarum*, descriptus e membrana, quæ olim Petri Pithœi fuit, a Nostro e Bibliotheca Nic. Josephi Foucault comparata. Eo hactenus non sine gravissimo Jurisprudentiæ damno caruisse cives nostros, existimat Editor, qui & in notis subjectis, præterquam quod barbara vocabula diligenter explicat, de Cangiani Glossarii defectu multum conquestus, passim differentias Juris Normannici a Romano, & contra pulcherrimos ejus cum Germanico & Septentrionali omni concentus ostendit. Docet vero, hunc Interpretem Latinum vixisse circa A. 1250, eoque magis æstimandum putat, quod leges hæ toties Gallice impressæ, nunquam tamen hactenus Latine, quod sciat, prodierint. III *Diplomatarium Halberstadiensis Episcopatus ab A. 966 ad 1490.* Etsi vero authentica dare non posset, dedit tamen L diplomata speciminis instar, e Codice diplomatico, mille diplomata complexo ac circa finem Seculi XV compilato, deprompta. Patet autem ex ipso Codice, Adolphum Imp. adeo pronum fuisse erga Episc. Halberstadiensem, ut innumera fere Diplomata uno eodemque die scil. quinto Idus Julii

A. 1295 ipſi confirmaverit. In his diplomatibus merito obſervamus cum Ill. Editore, Henricum ſe dicere numero *ſecundum*
p. 68. Imperatorem, ſed *tertium* Regem, computato Henrico Aucupe; Halberſtadienſe capitulum jam A. 974 accepiſſe ab Imp. jus eligendi ac poſtulandi ſibi Epiſcopum; monetandi jura Halberſtadienſi tributa privative; Marchias quaſdam ejusdem fuiſſe ſubfeuda; Alſtedenſem Palatinatum cum omnibus juribus, honoribus & jurisdictionibus A. 1323 fuiſſe penes Comites Mansfeldenſes, ut cetera omittamus. IV *Aurea bulla Friderici II Imp. A. 1232*, quam poſt editiones Schilteri & Heineccii, nunc demum integram & incorruptam e Tabulario urbano Halenſi producit Noſter & Commentariolo illuſtrat varia eruditione conſpicuo. Sed nos, his prætermiſſis, paulum hærebimus in diſſertatione Autoris, quæ in Appendice exſtat, *de aquila bicipite, cujus origo vindicatur Brandeburgico Marchionatui*, cui acceſſit denique *Recenſio nummorum,*
561. *potiſſimum Brandenburgicorum.* Uti vero mille veritates, nulli ante cognitas, protuliſſe ſe in lucem non diffitetur, idque & in omni litterarum genere, & in cauſis præcipue tangentibus jura & gloriam domus Brandenburgicæ, ita gaudet in ſinu, ſe rurſus conſecutum eſſe aliquid rationibus, quod juris publici & hiſtoriæ interpretes fugiebat adhuc. Probat nimirum, aquilam bicipi-
562 tem, jam pridem in Brandenburgicorum nummis conſpicuam, a Wenceslao & imprimis Sigiſmundo Electore Brand. in ſigillum Imperatoris primum fuiſſe receptam, atque ita reliquis Imperatoribus omnibus inſigne Imperii fuiſſe, conjicitque, Noribergenſes Burggravios, Marchiæ A. 1417 redemptores, religioni habuiſſe, bicipiti porro aquila uti, ne Brandenburgicum inſigne idem ſit ac Imperiale; unde conficit, Brandenburgicis adhuc jus eſſe recipiendæ aquilæ bicipitis, quæ ipſis tantum non propria olim fuerit.

Docet vero, Marchias olim, nunc duas, veterem & novam,
564 nunc tres vel quatuor, computata media, aut Ukaria, aut utraque, totidem ſymbolis, ſcutis, lunulis, ſtellulis, liliis, orbiculis, crucibus, trifoliis, turriculis, præſertim vero aquilis, fuiſſe deſignatas in nummis aliisque monumentis. Ita, ut de aquilis ſpecimina afferamus, quatuor aquilæ in totidem ſcutis exhibentur

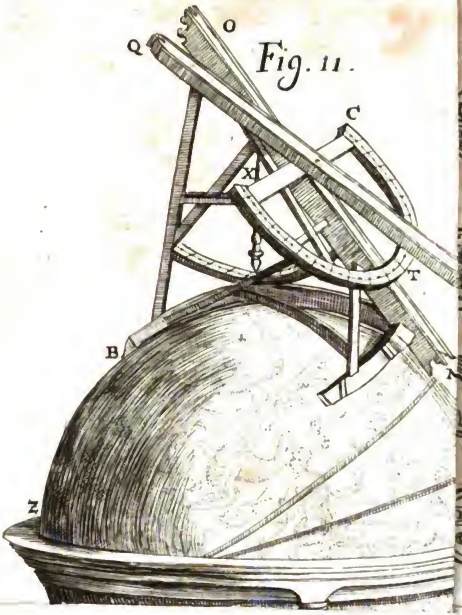

Fig. 11.

tur

tur in Fig. 1, totidemque aquilarum capita combinata in Fig. 2; tum biceps aquila in Fig. 3, quæ & in altera facie Marchionem ideo sistit duos gladios manu utraque tenentem, ut duæ pariter his symbolis Marchiæ, omissis reliquis, quæ forte, ut sæpe factum, oppignoratæ tum fuere, indicentur: cum qua etiam, quod ad aquilam, conferendæ sunt Fig. 4 & 5. Hinc imitatos Noster putat Imperatores, Marchionatus Brandenburgici Dominos, pristinum morem, & Carolum IV quidem utrique solii lateri aquilam apposuisse, (quemadmodum & Brandenburgici turriculam aliave symbola ab utraque parte aquila cingebant,) Wenceslaum vero primum bicipiti aquila in aversa sigilli Imperialis usum, exemplo e Magdeburgico tabulario principali producto in Fig. 6; quam deinde Sigismundus Elector Brandenb. & postea Imp. Fridericus V ac reliqui Imperatores omnes retinuerunt. Etsi vero Villaneus, Strada aliique in antiquioribus nummis, qui aliis habentur pro suppositititiis, aquilam bicipitem agnoscant, nunc Jul. Cæs. nunc Constantino M. nunc Carolo M. asserendam, & Fresneus eam in Byzantinorum nummis, quamvis non sine hæsitatione, deprehendisse visus sit, ipsosque Russorum Czaros jam a multis sæculis aquilam bicipitem, instar symboli Byzantini, ad conservandam successionis spem adhibuisse, recentiores tradant; nemini tamen verisimile putat Noster, Brandenburgicos Imperatores, stirpis Lucemburgensis, hunc morem utendi aquila bicipite inde potius, quam a majoribus suis mutuavisse. Quæ de aquila bicipite in Africa nuper, ut fama habet, reperta, de aquila item concorporata, de bicipiti Regibus Rom. æque ac Imp. vindicata, de tricipiti item & quadrifida &c. addit Ill. Autor, nihil moramur: potius ex *recensione nummorum* duos reliquis addere lubet. Ex Ottonis nimirum Brandenburgici nummis pluribus in Fig. 7 eum producimus, qui in aversa Ottonem sistit, in unaquaque manu literam T monstrantem, supposita utrinque litera O; ubi putat Noster, hunc Marchionem fati instar habuisse, quod nominis sui quatuor elementa *Otto* responderent numeris quatuor Marchiarum Brandenburgicarum. Alter est Bernhardi Ducis Saxoniæ A. 1170, stirpis Brandenburgicæ, in Fig. 8, de quo ita loquitur Ill. Autor: „Non „est, quare se torqueant huc & illuc Autores in legendis elementis

TAB. III. Fig. 1, 2, 3. Fig. 4, 5. Fig. 6. Fig. 7. Fig. 8.

„BEEA ſive BERA. Nam penultima litera ſive R ſit ſive E, „perinde eſt: quia clarum eſt ſiglum, quod notare debet nomen „BERnArdi aut BErnEArdi. Cum autem tertia litera ductibus „non reſpondeat ſecundæ, vel ſculptor erravit, vel Lector, con„vertitque R in E. Lepidis ergo conjecturis non eſt opus, qua fa„cere hunc Ducem volunt *equitem Anhaltinum*, quod rationi ac „ævo eſt inconcinnum.„

SIMONIS FRIDERICI HAHNII, S. R. MAJ. Britannicæ Conſiliarii, ejusdemque & univerſæ Domus Sereniſſ. Brunſuico-Luneb. Hiſtoriographi ac Bibl. Reg. Hanov. Præfecti, Collectio Monumentorum veterum & recentium.

Tomus II.

Brunſuigæ, ex officina Frid. Wilh. Meyeri, 1726, 8. Alph. 2 pl. 12.

CUm de primo hujus Operis Tomo, qui adhuc inedita fere continet, prolixius dictum ſit in Actis Er. Anni ſuperioris p. 214 ſq. nunc in ſecundo hoc recenſendo eo breviores eſſe poſſumus, quod pleraque continet jam antea edita. Primum locum occupat *Reſponſio Georgii Tyskiewicz Soc. Jeſ. ad libellum famoſum cujusdam Anonymi Thorunenſis:* Patrocinium Veritatis Literarum Thorunenſium *falſo inſcriptum*; quem librum, non inelegantem quidem, at in Thorunenſes & religionem noſtram admodum acerbum ac virulentum, olim Cracoviæ A. 1615 impreſſum, hoc tempore recoctum eſſe, neſcimus an valde gaviſuri ſint Thorunenſes. Nec ipſe Cl. Editor illum probat, ſaltim ideo recudit, ut de primordiis collegii Jeſuitici Thorunenſis rectius conſtet. Sequitur II *Mich. O. Wexionii Epitome Deſcriptionis Sueciæ, Gothiæ, Fenningiæ &c.* Aboæ 1650, 8 edita, quæ, ſive quod loco a noſtris oris valde remoto prodiit, ſive quod Autor (quem Smolandia oriundum, Juris Profeſſorem Aboenſem, poſt Aſſeſſorem Tribunalis Regii ibidem fuiſſe ac inter nobiles relatum, nomen *Gyldenſtolpe* adſciviſſe teſtatur Schefferus in Suec. litter. p. 151) arcana

quæ-

quædam Sueciæ effutiisse visus est, hactenus utique fuit rarissima. Post interposito III, errore typographi, brevi sed eximio scripto vernaculo *de reformatione Magdeburgi*, ibidem 1524 a *Wolff Cycloff*, Med. D. & religionis purioris acerrimo defensore, edito, succedit IV ejusdem *Wexionii Rota fortunæ*, Aboæ 1647 edita, quæ plerumque Epitomæ illi accedere solet, non minori raritate commendabilis. V *Monachi Sangallensis Vita Caroli M.* e membrana Obrechtiana longe nunc auctius, quam vel in Canisiana, vel Duchesniana editione hactenus comparuit, vulgata. VI *Ordinatio Judicii Vehmici seu Westphalici* vernacula, e Codice Academiæ Juliæ desumpta, & adhuc inedita. VII *Chronicon Comitum Cillejensium*, ut & brevius *Salisburgense*, utrumque vernaculum, cum brevi *Consilio*, satis quidem vetusto, *de electione Episcopi Pataviensis* (non Passaviensis, ut est in titulo p.775) quæ omnia se debere Ill. *Christiano Wilh. ab Eyben*, Sereniss. Ducis Ebor. & Osnabr. Episcopi supremo Status Ministro, gratus profitetur. Denique adduntur VIII *Consultatio* & *Conjectura* quædam *politica*, ad belli tricennalis historiam spectantes, & incerto autore ad Nostrum perlatæ, quas cum Cl. Editor vel *Camerario* vel *Rusdorfio* deberi conjectat, non multum a veritate aberrat; quodsi enim evolverit *Rusdorfii* Consilia, superiori Mense a nobis recensita, *Consultationem de mediis restaurandi res in Europa collapsas* deprehendet a p.137 ad 180, Conjecturas vero a p.115 ad 134, facile observabit, scripta hæc prolegomenis aucta & emendatiora inter Consilia illa junctim edita jam prodiisse.

JO. ALBERTI FABRICII S. S. THEOL. D. Prof. Publ. & hoc anno Gymnasii Rectoris, Bibliotheca Græca.

Volumen XIII.

Hamburgi, sumptu Theod. Christoph. Felgineri, 1726, 4. Alph. 4 pl 18.

MErito stadii ad calcem jam sibi decursum esse gaudet S.R. Autor, neque minus ipsi de hac felicitate gratulatur Orbis eruditus: neque enim præter mantissam Indicum & Supplementorum,

rum, quorum multam & non contemnendam copiam in mundo habet, & de Scriptoribus dubiis & ſuppoſititiis diatribam, quicquam ad complendam hanc Bibliothecam exſpectandum eſſe, ipſe diſerte indicat. Cum vero Volumine XII nondum abſolverit, quæ de Medicis dicenda eſſent, nunc Capite IX ſiſtit Indicem Scriptorum 1 a *Theophraſto*, & 2 a *Priſciano* Lydo in paraphraſi in Theophraſtum de ſenſu & phantaſia citatorum; 3 agit de *Nicolao* Myrepſo, Alexandrino Medico, & Indicem ſubnectit eorum, quorum medicamenta ab illo referuntur; 4 Elenchum exhibet Medicorum veterum, præcipue eorum, quorum ſcripta deſiderantur, vel de quibus mentio in priſcis monumentis occurrit, quo non modo prolixius commentatur de Medicis nonnullis, ut Aceſia, Achille, Acrone, Æmilio Macro, Adromacho Sen. & Jun. Ant. Muſa, Aſclepiade, Chirone, Chryſippis, Diagora, Eraſiſtrato, Galeno, Hermogene, Herophilo, Hippocrate Coo, Joanne Damaſceno, Marcello Sidete, Menecrate Syracuſano, Mithridate, Nicomede Smyrnæo, Plinio, Sexto Chæroneo, Vindiciano, Xenocrate, aliis; verum & inſerit ſubinde ſcripta integra, ut p. 259 *Johannis Leonis* de viris quibusdam illuſtribus apud Arabes libellum, ex editione Tigurina 1664 repetitum; p. 317 *Marcelli Sidetæ* de Medicina & piſcibus fragmentum, ex verſione metrica Fed. Morelli; p. 395 *Sexti* Chæron. *Philoſophi Platonici*, librum de medicina ex animalibus, e rara Andr. Rivini editione; p. 546 *Vindiciani* Carmen Latinum de Medicina, quod ab aliis Sereno Sammonico, ab aliis Marcello Empirico tribuitur; ut & p. 448 ejusdem *Vindiciani* Epiſtolam ad Valentinianum Imp. In his rerenſendis non diffitetur Cl. Autor, ſe uſum eſſe imprimis opera Andreæ Tiraquelli, qui in Libro erudito de Nobilitate Syllogen Medicorum Veterum dederat non inelegantem. Claudit opus Caput X, de Collectionibus omnis generis Scriptorum Græcorum junctim excuſorum. Ex his eas memorare hic lubet (omnes enim repetere non patitur inſtitutum noſtrum) quæ in periodum, qua Acta noſtra condere inſtituimus, incidunt, neque tamen a nobis vel viſæ hactenus ſunt, vel recenſitæ. Sunt vero: *Joannis Patuſæ*, Athenienſis, ἐγκυκλοπαιδεία φιλολογική, Græce, Venet. 1710, quatuor Volumin. in 8, quo libro varia ſcripta minora

eaque

eaque e quamplurimis Veterum Græcorum ſcriptis ſtudio ſelecta continentur; *Jo. Jac. Schudt* Faſciculus Græcus, in uſum fere tyronum congeſtus, Francof. 1702, 8; *Hier. Freyeri* Faſciculus Poem. Gr. Halæ 1715, 8; *Τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν Ἀνθολογία καὶ τῶν σοφῶν ἀποφθέγματα*, Patavii 1710 forma minori; Græcarum ſententiarum Centuriæ, cum verſ. *Haquini Spole*, Upſaliæ 1712, 8; *Ποικίλη ἱστορία*, cum not. & verſ. *Joannis Uptoni*, Lond. 1701, 8; *Joſ. Mariæ Thomaſii* Inſtitutiones Theol. antiquorum Patrum, tribus Voll. Romæ 1709, 1710 & 1712 in 8 editæ. Ceterum huic quoque Capiti quædam non ubivis obvia leguntur inſperſa, nimirum p. 468 *Phil. Melanchthonis* Epiſtola Gr. ad Patriarcham CPtanum; p. 479 Salutandi formæ, quibus noſtra ætate Græci utuntur, a *Joſepho Waſſe* Londini 1724, 4 vulgatæ; p. 500 *Ant. Eparchi* Epiſtola Græca ad Melanchthonem lectu digna, cum catalogo operum omnium Joach. Camerarii; a p. 544 ad 604 *An.* definitiones Gr. Lat. Altercatio Hadriani Aug. & Epicteti Philoſ. *Secundi* Philoſophi Sententiæ Gr. Lat. *Joannis Pediaſimi* deſiderium Gr. Lat. Diſputatio Pippini cum Albino Scholaſtico; *Nicarii* Interrogationes & reſponſiones; Reſponſa Sapientum e *Plutarcho*; *Frid. Lindenbrogii* variarum Quæſtionum Centuria, & *Antonii Chapuis* Quæſtiones & reſponſ. Gallice, ex ejus libro *Deſcription de la Limagne d'Auvergne* excerptæ; denique p. 648 *Theophili Corydalei*, cognomento *Theodoſii*, Tractatus Rhetoricus, Græce antea Lond. 1625, 8 editus, nunc etiam Latina verſione inſtructus. Nihil addimus, præterquam quod ſerio optamus, omnem a Typographo lapidem moveri, ut operi elucubratiſſimo, in quo multa Cel. Autor pro ſumma ingenii ubertate, arrepta vel levi occaſione, inſperſit notatu digna, (quo pertinent e. g. Virorum eruditorum nomina, vitæ, dies emortuales & ſimilia) accedat Index locupletiſſimus, qui ſi ſatisfacere Lectori debeat, facile integrum, nec leve, Volumen occupabit.

SERMONES IN PRIMO SOLENNI ACAdemiæ Scientiarum Imperialis conventu die XXVII Decembris anni MDCCXXV publice recitati.

Petropoli, sumtibus Academiæ Scientiarum, 1726,4.
Plag. 15.

ECce Tibi primitias illustrissimæ Academiæ Scientiarum Petropolitanæ, a *Petro Magno*, Russorum Monarcha, ad scientiam & artem promovendam fundatæ & auspiciis augustissimæ Conjugis *Catharinæ*, totius Russiæ & Provinciarum ejus Autocratoris, ad præsentem, quo floret, statum perductæ. Inter leges, quibus Augusta Protectrix Academiam suam regit, id officii Academicis injungitur, ut, pro excolendis communi consilio & cura scientiis, bina quovis octiduo vice omnes conveniant, partim ut destinationes & commentationes suas Sociorum judiciis exponant, partim ut communicatis invicem sententiis si quid de argumento disquisitioni exposito utile vel eximium cognoverint, Sodalium suorum cogitata suppleant, emendent vel confirment. Iisdem legibus institutum est, ut ternos quotannis congressus publicos & solennes celebret Societas. Primus qui ob impedimenta die S. *Catharinæ* festo celebrari non poterat, tertio Nativitatis Christi festo, die 27 Dec. A. 1725 styl. vet. fuit institutus. Interfuerunt Serenissimus Dux Holsatiæ, *Carolus Fridericus*, summi Gentis *Ruthenæ* Proceres, Viri ex Senatu, Synodo, aula & reliquis imperii collegiis præcipui, exterorum regnorum Administri & ad Augustam Legati. Vir celeberrimus, *Georgius Bernhardus Bülffinger*, Physicæ experimentalis & theoreticæ Professor, duplicem recitavit sermonem. Primo docte ac eleganter enarrat, quæ litterarum a primis in Europa initiis ad usque Academias Scientiarum fuerint fata, quid sit Academia Scientiarum, quæ illius curæ, qui usus, quæ circa illas Fundatorum gloria. Altero specimen destinationum methodique in Scientiis versandi exhibet, acute disquirens, an jam eos in theoria magnetica progressus eruditi fecerint, ut sufficientem nautico scopo solutionem difficillimi de invenienda locorum longitudine problematis inde liceat repetere.

In primo igitur Sermone Vir doctissimus scientiarum fata in sex distribuit periodos, eosdemque suis discernit criteriis ac meritis. Primam tribuit famosis Græciæ sapientibus, quos tenuibus initiis & ambiguis progressibus usos vix modestiori quam Philosopho-

ſophorum nomine appellari poſſe cenſet. Alteram conſtituit in illo tempore, quo Philoſophi Scholas aperuere, veluti *Pythagoras* in Italia, *Anaxagoras* Athenis. Reprehendit autem, quod gloriæ magis, quam veritati ſtudentes, quibuscunque poterant artibus, ſectam augere & evehere ſuam, detrahere ceteris conniſi ſunt. Tertiam periodum orditur, ubi imperantes ſuas ſcientiis curas & patrocinium indulſere & Academiæ inſtitutæ, veluti ſeculo ſeptimo *Cantabrigienſis*, octavo *Pariſina*, nono *Tholoſana*, *Papienſis* & *Oxonienſis*. Quartam refert ad ea tempora, ubi *Galileus*, *Kepplerus*, *Carteſius* ſcientiarum pomœria extendere cœperunt. Quintam periodum vocat, quando in ſocietates litteratas privata autoritate coivere viri eruditi, veluti apud *Merſennum* jam ab anno 1630 *Gaſſendus*, *Carteſius*, *Hobbeſius*, *Robervallius*, *Paſchalis* uterque, *Blondellus* aliique, deinde apud *Monmortium* & *Thevenotium* in Gallia, & ſub finem dominationis *Cromvellianæ* Oxonii in Anglia. Sexta denique periodus Noſtro eſt, quo publica Imperantium autoritate poſt Academiam *Florentinam* a Magno Hetruriæ Duce fundatam, Societates Scientiarum erectæ, veluti a *Carolo II* Anglicana, a *Ludovico M.* Pariſina, a *Friderico* Boruſſica, a *Petro M.* & *Catharina* Petropolitana. Delabitur ita Orator ad Academias Scientiarum delineandas. Denotat hoc nomine collegium, quod diviſa inter plures, ſed communi conſilio agentes, opera perficiendis propagandisque & applicandis ad uſum ſcientiis pro cujusque diſciplinæ genio ſeriam conſtantemque curam impendit. Neceſſitatem iſtiusmodi Collegiorum probat inde, quod ob infinitam rerum in diſciplinis omnibus multitudinem earundemque diverſitatem unus non ſufficiat omnibus, quodque ſcientiarum cultura commune conſilium poſtulet. Officia enumerat, ſcientias perficere, propagare & ad uſus plurimos applicare. Inter iſtas potiſſimum collocat *mathematicas*, *phyſicas* atque *morales* & iisdem jungit *humaniores litteras*, quæ ſæpe emolumento, ſemper ornamento ſint eruditis. Prolixum nimis foret recenſere ſingula, quæ de ſingulis iſtis officiis pererudite ac utiliter monet. Excurrit deinde in uſus ſcientiarum deprædicandos & ſolide refellit nonnullorum obtrectatorum commentum, quaſi inventa generi humano utilia caſui debeantur, non ingenio ac in-

 duſtriæ.

duſtriæ. Semovet quoque alterum, quod in ſcientias vibratur opprobrium, non minore dexteritate, quaſi ſpeculationes ſint ſteriles, quibus plerumque hodie indulgent excelſiora ingenia. Laudat deinde ſubſidia, quibus Academia ad excolendas ſcientias inſtructa. Auguſta Nutrix & Protectrix dedit ipſi Præſidem, Virum illuſtrem, *Laurentium Blumentroſt*, Medicum ſuum primarium, cujus tantam in ſublimiori eruditione peritiam experta eſt Academia, ut, ſi nulla etiam auctoritate emineret, conſilio tamen & exemplo ſuo omnes ſodales in planiſſimos ad veritatem feliciter inveniendam tramites certiſſime deduceret. Etſi autem de ſe modeſtius ſentiat Orator, cui Phyſicæ excolendæ provincia demandata, ceteris tamen ſcientiis excolendis admotos eſſe prædicat primi ordinis eruditos, adulta partim, partim naſcente gloria plurimum ſpectabiles. Munificentia *Petri* fundatoris præſto eſt Bibliotheca numero æque & ſelectu commendabilis, Muſæum rarioribus ex omni terrarum ambitu naturalibus refertiſſimum, inſtrumentorum arte & magnificentia ſpectabilium locuples apparatus, omnis generis numiſmatum & antiquitatum rara collectio, pro re Anatomica Theſaurus *Ruyſchio* artifice dignus. Facit Auguſta Protectrix, ut omnia quotidie exſplendeſcant amplius & Cl. *Schumachero*, Bibliothecario, in dijudicandis libris melioribus intelligenti, in colligendis felici, in communicandis humaniter officioſo eam demandavit curam, ut omnia pateant Academiæ uſibus. Id nempe egit *Petrus* M. ut in Academiæ inſtitutione ſe ſibi; id agit *Catharina*, Imperii hæres, ut in ejus perfectione ſe *Petro* ſimilem oſtenderit. Poſtquam mente attonita heroica *Petri* atque *Catharinæ* facta & animum fuit veneratus, laudibus magnificis extollit, ſuo & collegarum nomine, quod a Ruſſico ad aulam Boruſſicam Legato *Alexandro Golowkio* fuerint compellati honorifice ac perhumaniter; quod, ubi Petropolin venere, Clementiſſima Academiæ Nutrix maximis gratiæ teſtificationibus ipſos dignata fuerit & omnia peregerit, quæ litteratorum bono vel optari poſſint; quod Præſidem dederit ſocietati & ſcientiis optatiſſimum, terna illa, quæ Præſidem faciat, virtute inſtructiſſimum, ſcientiis nempe ſolidioribus, humanitate facili & gratioſo apud Protectricem acceſſu: id quod ingentis beneficii

loco

loco habet Academia, ut Augustæ ideo ex voluntate Societatis publicas gratias agat Orator.

In altero sermone tria capita expendit Vir eruditionis singularis. Primo genuinam de longitudinum problemate, de scopo quæstionis & necessaria solutioni exactitudine ideam exponit; secundo indicat, quousque theoriam magneticam eruditi promoverint, annotando phænomena & illorum causas divinando: tertio expendit, an illa, qualis nunc est, scopo longitudinum antea exposito sufficiat & quibus modis eo deveniendum sit, ut certi reddamur, quod proposita difficilis quæstio solutionem ex magneticis sufficientem expectare aliquando vel possit vel non possit. Acum magneticam vel A. 1260 ex China in Europam per *Paulum Venetum* delatam esse ait, vel A. 1300 a *Joanne Goja*, Neapolitano, inventam. Declinationem, *Thevenotio* referente, jam A. 1269 observasse *Petrum Adsigerium*, aliis idem inventum vel *Gonzalio de Oviedo*, vel *Sebastiano Chabotio*, vel *Roberto* cuidam *Normanno* vindicantibus. Ejus variationes eas hactenus deprehensas, ut nihil inconstantiæ possibilis cogitari possit, cui illa non sit obnoxia. Eodem Telluris loco, sed diverso tempore, esse majorem illam, vel minorem, vel omnino nullam. Vergere acum non in easdem semper plagas, sed postquam deflexerat in orientem, verti deinceps in occidentem. In diversis locis eodem tempore discrepare declinationem, alibi nullam esse, alibi orientalem, alibi occidentalem, alibi pauciorum, alibi plurium circuli graduum. In ista variatione nullam huc usque liquidam esse legem. Aliquando acum complures videri brevi tempore gradus percurrere, aliquando pauciores; aliquando in medio ex maxima declinatione ad rectitudinem regressu tardius moveri, aut omnino consistere, postea velocius perrecturum antegressam tarditatem succedente nunc celeritate compensare. Nullam hactenus declinationis variationem respectu temporis erui potuisse mediam constantem; nullam legem pro locorum diversitate certam & regularem; qua unius loci declinatio declinationem alterius latitudine aut longitudine aut utraque differentis vel superet, vel ab eadem deficiat. Sive hoc solum quæsiveris, an maxima unius loci declinatio sit æqualis maximæ alterius, an inæqualis, & quanta utrinque; sive il-

lud etiam attenderis, an in utrisque æqualia sint incrementorum decrementorumque æqualibus temporibus momenta, intricata adhuc omnia deprehendi. Duarum acuum perfecte æqualium similiumque discrepantiam & inæqualium concordiam eodem tempore eodem in loco observasse Cel. *La Hirium*, patrem. *La Hirium* juniorem deprehendisse, pro varia acus figura variare declinationem. Inclinationem acus inæqualem esse pro majori minorive in Zonis temperatis ab æquatore recessu. Mirum quantum differre Tabulas a R. R. P. P. *Catæo, Grandamico & Kirchero* apud R. P. *Deschalium* collectas. Eandem esse diversam eodem loco temporibus diversis: immo plurimum variare eodem in loco eodemque tempore, prout acus ad diversas mundi plagas dirigatur, esse etiam variationes sensibiliores, si versus orientem potius, quam ad Arctum dirigatur, R. P. *Noellii* aliorumque cura patere. Huc accedere diversitatem, quæ se prodit, quando acus convertitur, ut pars borealis austrum, australis Arctum spectet. Declinationum theoriam, exponendo illarum leges & quantitates, non infelici prorsus successu tentasse Cel. *Hallejum*. Successisse ex intervallo theoriam causarum, alterius viri eruditi inventum, quod eo usque certum & exploratum ipsi visum sit, ut ad solvendum pro usu nautico longitudinum problema sufficere magneticas acus, sed dextre tractatas, existimaverit. Non dubitat *Noster*, Cel. *Hallejum* de eodem tacite secum cogitasse, sed, cum viderit, quantum magneticæ desit notitiæ pro tam excelso usu, nullam ejus rei mentionem injecisse. Cl. *Cassinum* juniorem cautissime hic versatum atque ex hypothesi tantum locutum esse, addita etiam, quæ ejus usum particularem faceret, restrictione. Defendit autem Vir acutissimus, sufficientem pro scopo nautico solutionem problematis ex theoria magnetica hactenus exculta repeti non posse. Non sufficere observationes hucusque cognitas, quæ paucæ sint nec dirimendo assumto audaciori aptæ, quod datis gradibus declinationis & inclinationis iisdem detur longitudinis & latitudinis gradus prior. Sane ex charta illa, quæ sub *Petri* M. auspiciis de Caspio mari constructa est, ex observationibus *Caroli van Verden* sub latitudine 41° 30' & 38° 30' eandem esse declinationem, scilicet 11° 44', cum tamen in medio fere ejus intervalli ad

gra-

dum 39° 45 declinatio sit 13° 51′, longitudine existente eadem. Obstare porro formidabilem illam declinationum & inclinationum diversitatem, mutationem declinationis pro diverso intercedente temporis tractu diversissimam, frequentissimas eruditorum de nimia observationum vulgarium inexactitudine querelas, differentiam declinationis a diversa acus figura pendentem, & impossibilitatem ex Nautarum, veteri more longitudines æstimantium, observationibus eruendi modum cognoscendi locorum in mari longitudines accuratius, quam illa methodo, per quam in observationibus determinata fuit longitudo. His rationibus fretus negat, ex ipsis immediate observationibus hactenus cognitis & in tabulam congestis nondum solvi pro scopo suo problema longitudinum posse. Complures eruditos tentasse theoriam sive legum, sive causarum declinationis inclinationisque, quæ priorum defectus compleat. *Bartholomæum Crescentium*, editis A. 1607 de Nautica mediterranea libris, per insulam S. *Michaelis* & S. *Mariæ* Meridianum magneticum, declinationis expertem, duxisse, & supposuisse, quod a Meridiano maximæ declinationis ad angulos rectos in polis secetur, & mensuræ declinationum, quarum maxima sit 22° 30′, sint longitudinum differentiæ proportionales. *Simonem Stevinum* ex observationibus *Plancii* in suo de Limenheuretica libro A. 1608 edito & *Emanuelem Figueroam* innixum diario *Vincentii Rodrigui* simile quid tentasse. Tandem exeunte superiori seculo Cel. *Hallejum* felici conjectura pro anno 1700 lineam in Tellure designasse declinationis expertem, cui ad dextram & sinistram declinationes diversæ orientales & occidentales ita adjaceant, ut in proximis lineæ illi locis essent minimæ, in remotioribus ad certum usque terminum majores. Etsi autem hæc conamina suo scopo nautico nondum sufficere arbitratur, non tamen ideo spem abjici debere omnem. Primo igitur inquiri jubet, quot omnino circa magneticas operationes occurrant varietates pro diversa locorum longitudine & latitudine proque accidentalibus illarum differentiis. Secundo observationes fieri optat omnes, quæcunque diversum aliquid exhibent. Ita minus recte negligi censet *annulum La Hirianum*, de quo Commentarii Academiæ Scientiarum A. 1692 p. 416-424 loquuntur, ut ejus fere notitia intercidat

inter

inter eruditos. Tertio ex obſervationibus illis condi debere exiſtimat Tabulas varii generis; alias, quibus ad ſingulos declinationum & inclinationum gradus inveſtigari poſſent loca, quibus illi obſervati ſunt; alias, quibus ad ſingulos longitudinum vel latitudinum gradus declinationum menſuræ inquiri & inclinationum; alias, quibus ad diverſa temporum intervalla declinationes inclinationesque; alias denique, quibus ad declinationum & inclinationum eodem in loco differentias inveniri tempora queant. Quarto denique inquirendum eſſe, an omnino pro diverſa locorum longitudine latitudineque & temporum ratione legem aliquam nobis intelligibilem ſervent declinationes illæ inclinationesque, an a particularibus in tellure vel mari cauſis, quas inveſtigare nobis non liceat, ita vel in ſolidum dependeant, vel in ordine ſuo, ſi quis fuerit generalis, adeo turbentur, ut nihil hac parte ſperare liceat.

Hæc cum diſſeruiſſet Vir doctiſſimus, Cel. *Jacobus Hermannus*, Matheſeos ſublimioris Profeſſor, qui inter Geometras primi ordinis dudum locum commeruit, vel his ipſis Actis teſtibus, ſuo & Collegarum nomine ſententiam dicturus, *Bulffingeriana* calculum adjecit & nonnullas hiſtoricas notationes addidit. Huc pertinet, quod *Kepplerus* aperte profeſſus fuerit, eclipſes ſolares tutius, quam lunares ad longitudinum inventionem ducere, diſſentientibus *Cavallerio* & *Ricciolo*, ſed modum, quo id fieri poſſit, perſpicue docente *Joh. Dom. Caſſino*, recentiorum Aſtronomorum coryphæo. *Galilæum* longitudinum maris definiendarum negotio ſufficere crediviſſe notitiam motus Satellitum Jovis & inventi ſui arcanum obtuliſſe primum *Philippo* III Hiſpaniarum Regi, mox Statibus confœderati Belgii, cum quibus negotium eo usque proceſſerit, ut torque aureo ab iis donatus fuerit &, niſi viri illi, quorum examini inventi indoles commiſſa erat, vivere deſiiſſent, *Martinus Hortenſius* ad *Galileum* oculorum uſu jam penitus privatum Florentiam miſſus fuiſſet, ut cum ipſo de invento & de modo id ad exitum & praxin deducendi tractaret. Cum inventum divulgaretur, *Morinum* & *Herigonium* id pro ſuo edidiſſe, ſed *Caſſinum* ultimam manum addidiſſe, editis tabulis accuratis motuum Satellitum Jovis. Plures tamen eſſe monet ratio-

nes,

nes, cur ſcopo nautico non ſufficiat. *Hugenium* ultimis tandem vitæ ſuæ annis reperiſſe curvam, cujus beneficio horologiis æqualis motus conciliatur, qui nulla maris, vel navis agitatione turbari aut minui poſſit, quod in pendulis ſuis non ſatis caveri potuiſſe ipſemet agnoſcat. Hoc vero inventum cum illuſtri Autore interiiſſe. Id ſolum particularius de eo ſibi in Batavia agenti innotuiſſe, quod per libratorem aliquem ambobus ſuis terminis inſculptas habentem curvas æquales, in quibus ſacomata æqualia ultro citroque moverentur, horologio ſuo æquabilem motum nulla agitatione navis turbandum inducere voluerit. Manere igitur problema Solutore dignum: *Invenire horologium, cujus æqualis motus in agitatiſſima navi ſine interruptione conſervari poſſit*. Circa acum magneticam notatu dignum ipſi videtur monitum *Riccioli* ex mente *Guilielmi Perſall*, Equitis Angli, in Geographia Reformata relatum, quod artifices in fabricando toto verſorio ex ferro aut chalybe errent: unde omnes anomalias in experimentis declinationis magneticæ derivet.

CONSTRUCTIO LINEARUM ISOCHRONARUM in medio quocunque reſiſtente, Autore LEONHARDO EULERO, Baſileenſi.

NOtum eſt inter Geometras cycloidem ordinariam eſſe in medio non reſiſtente iſochronam ſeu tautochronam, vi gravitatis uniformiter verſus centrum infinite diſtans tendente. In medio quoque pro ſimplici celeritatum ratione reſiſtente, iſochronam eſſe eandem cycloidem, oſtendit Vir ſummus, Newtonus in principiis ſuis Philoſophiæ Naturalis Lib. II Prop. 26. Oppido autem miror, neminem adhuc quicquam de iſochronis in aliis medii reſiſtentis hypotheſibus, non imaginariis, quemadmodum ſunt hæ duæ dictæ, meditatum fuiſſe; cum tamen hæc egregia materia bene mereatur, quæ in ſcientiæ de motu corporum in medio reſiſtente augmentum profundius examinetur. Ego, quæ hac in re inveni, quaſque feliciter detexi curvas tautochronas in medio quomodocunque reſiſtente, centro virium infinite di-

ſtante

ſtante & uniformiter attrahente, hic cum publico communicabo, ut orbi literario anſam præbeam, hanc materiam penitius perſcrutandi.

Ut igitur modum generaliſſimum hujusmodi lineas iſochronas conſtruendi tradam: reſiſtat medium in ratione cujusvis functionis celeritatis, & pro hac ampliſſima hypotheſi, ſic conſtruo iſochronam.

TAB. III Fig. 9. Sit AB linea verticalis, ſeu normalis in planum horizontis; ſuper hac, tanquam axe, deſcribatur curva *AND talis*, ut, *dictis* abſciſſa AP x, huic applicata normali PN, z, & ipſius z functione quadam, Z, quæ eandem ad z habeat rationem, quam habet illa functio celeritatis, ſecundum quam fit reſiſtentia, ad ipſam celeritatem, ut inquam ſit $dx = zdz + Z\,dz$. Hac curva facta, conſtruatur alia AMC, ſuper eodem axe AB, ut, producta NP in M, ſit portio curvæ AM æqualis applicatæ PN. Erit hæc curva CMA iſochrona, corpus ſcilicet ſuper ea, ſolo gravitatis niſu, deſcendens, in quocunque ejus puncto M deſcenſum adorſum fuerit, ſemper æquali tempore ad punctum A perveniet.

Ex hac conſtructione conſequitur, curvas haſce habere alicubi in C cuſpidem, & reverti in plagam, ex qua venerant, id quod accidere debet, ubi elementum applicatæ PM evaneſcit, elementum vero hoc æquatur $\sqrt{dz^2 - dx^2}$, ob $AM = PN = z$ ſed quia $dx = zdz + Z\,dz$, erit $\sqrt{dz^2 - dx^2} = dz\sqrt{1-(z+Z)^2}$ quod debet æquari ziphræ, erit ergo $z + Z = 1$, ibi ergo eſt cuſpis, ubi ſumma $z + Z$ æquatur unitati.

Hæc ergo curva eandem cum Cycloide habebit formam, habebit enim infinitos cuſpides, & portiones cuſpides conſtituentes omnes inter ſe ſimiles & æquales, nam producta PM in *m* erit lege continuitatis $PN = AMC - Cm$, ſed $PN = AM$ ergo $Cm = CM$ partes ergo AMC, FmC cuſpidem C conſtituentes æquales erunt & ſimiles. Proin ex conſtructione puncto F, puncto A reſpondenti, adnectetur portio ſimilis, æqualis & ſimiliter poſita cum AMC. Sic quoque, curva CMA continuata, erit AB diameter, eandem ergo plane cum cycloide ordinaria habebit formam.

Ut applicemus hanc generalem conſtructionem ad hypotheſes ſpeciales; ponatur reſiſtentia nulla, erit $Z = 0$ ergo $dx = zdz$, i. e.

i. e. $2x = zz$, unde curva AND erit parabola Apolloniana. Erit ergo isochrona AMC cyclois ordinaria, uti Hugenius jam demonstravit.

Ponamus resistentiam celeritati proportionalem, erit $Z = z$, unde $dx = 2zdz$, i. e. $x = zz$, curva ergo A N D erit denuo parabola, & consequenter isochrona rursus cyclois, quemadmodum Newtonus loco citato demonstravit.

Sit Resistentia ut quadratum celeritatis, quæ hypothesis locum habet in aere, aqua, omnibusque fere fluidis, erit $Z = azz$, unde $dx = zdz + a\,zzdz$ ergo $x = \frac{1}{2}zz + \frac{1}{3}az^3$, ex qua curva, ut supra docui, construi poterit isochrona. Quantitas, a, eo major est accipienda, quo resistentia major est, semper nimirum proportionalis assumi debet quantitati resistentiæ.

Et hac ratione pro quavis hypothesi resistentiarum excogitabili isochrona, methodo hac generali, facile deduci poterit, gravitate uniformiter agente. Pro aliis autem gravitatis hypothesibus, in medio quoque utcunque resistente, etiam possideo methodum construendi isochronas, quam autem, ut & eorum, quæ hic proposui, analysin seu demonstrationem, in aliud opportunum tempus differo; proponens interim cultoribus scientiæ hujus de motu corporum in mediis resistentibus problema sequens, quod ab hac materia haud multum abludit.

Invenire lineam celerrimi descensus, seu brachystochronam in medio quomodocunque resistente, saltem in hypothesi gravitatis uniformi.

P. S. Non possum, quin indicem Anonymo illi Anglo, cui jam per aliquantum temporis cum Celeb. Johanne Bernoulli circa trajectorias reciprocas res est, me adinvenisse methodum ex quolibet linearum ordine, excepto secundo, ad minimum unam determinandi curvam problemati illi de trajectoriis reciprocis satisfacientem, quam, uno elapso anno, revelaturus ero; quo Anglo illi non desit tempus trajectoriam reciprocam, quam inveniendam ipsi proposuit Cel. Bernoulli, simplicissimam post illam tertii ordinis, quam invenire potuerit, publice indicandi.

ANDREÆ GÆRTNERI, IN AULA REGIS Polon. & Elect. Sax. Mechanici & modulorum Magistri, Organum Astrodicticum globo cœlesti applicandum.

Nobilis Mechanicus, nullique sui ordinis ingenio secundus, organum, de quo hic agitur, invenit ante plures annos; nobiscum vero figuras ejus communicavit, ad quarum ductum facilem totius negotii ideam dabimus. Sit HB globi, cui instrumentum applicandum, quadrans, & ad H & B concipiantur Tangentes maximum globi circulum, HI, IB, sibi in I ad rectos occursuræ. Ad quamvis distantiam IK a recta HI sit regula NO ipsi HI parallela. Huic regulæ affigatur arcus GB, quadrans FSL, cum fulcro arcuato DE & reliquis firmamentis, quæ in utraque figura comparent; sic ut compages tota superficiei globi commode possit imponi. Sit globus ad poli altitudinem, & temporis, quo utimur instrumento, momentum compositus; ipsique imponatur instrumentum, sic ut regula NO dirigatur ad Stellam quamvis, & NOB sit in plano verticali; id quod perpendiculum imminens peripheriæ in medio cavi limbi quadrantis incisæ, ostendet; & facile patet ex elementis, angulum X, quem perpendiculum facit, cum quadrantis radio FS, seu arcum ejus mensuram, id est, *altitudinem sideris horizontalem* æqualem fore ipsi BZ in Figura 11. Unde consequens est, extremum B stellam contingere in globi superficie, ad quam regula NO dirigebatur; eademque ratione, si extremitas B applicetur stellæ in globo datæ, & instrumentum circa B in globi superficie moveatur, donec perpendiculum immineat mediæ quadrantis cavitati, regulam NO directam iri ad stellam B, quæ proinde in cœlo a reliquis distinguetur.

TAB. III Fig. 10. — Fig. 11. — Fig. 10. 11.

Dum globum ad cœli situm pro temporis momento componit Inventor, ipsum movet circa unicum polum V; ne alter in hemisphærio superiore usui instrumenti obstet. Unde necessum habet globum Horizonti arcto immittere, quo fulciatur; cum fulcrum ad G, cui libere innititur, (quodque pro axe in globum inserto in Fig. 11 non habendum) nequeat omnem in latera inclinationem Sphæræ impedire. Rogatus de Semicirculo CT cum regula mobi-

inobili AQ, respondit, hæc se non alio fine adjicere, quam ut earum stellarum, quas in Semicirculi plano tempore observationis hærere contingit, distantias metiatur; neque adeo ad Astrodicticum proprie pertinere. Hoc instrumentum, ut quilibet videt, inservire potest curiosis, quibus animus est proprio Marte sidera dignoscere in cœlo stellato, eoque nomine commendandum est. Ad usum autem Astronomicum machinæ parallacticæ faciunt.

OBSERVATIONES HABITÆ ULYSSIPONE, circa Primum Jovis Satellitem; Autore DOMINICO CAPASSO, Neapol. Soc. Jes.

Anno 1725.

Immers.	Temp. ver. corr. Hor.	Min.	Sec.
Julii die 28 visus est mergi in umbra vera ♃ Telescopio satis perfecto, cujus longitudo palm. 30 Rom.	12	12	26.
Emers.			
Sept. die 12 visus est ab eadem umbra emergere, fortasse non satis exacte ob proximam ♃ cum ☉ ☍, quæ septem ante diebus contigerat.	15	0.	10.
die 14 paulo clarius, & exactius	9	28	7.
die 21 satis clare	11	24	55.
Octob. die 23	8	11	10.
Novemb. die 8 nonnihil incerta, saltem quoad secunda ob aeris ex vento trepidationem	6	30	4.
die 15 exacte	8	24	50.
Decemb. die 8	8	32	40.
1726.			
Jan. die 9 non satis certa ob nimiam aeris claritatem a crepusc.	4	58	50.
die 16 satis clare	6	51	10.

OBSERVATIONES ASTRONOMICÆ AD ELEVATIONEM Poli Ulyssipone inquirendam, eodem Autore.

Hic tantum appono observationes habitas circa Solem Quadrante Astronomico, ac Sextante trium pedum Parisinorum.

Poſtmodum mittam alias habitas Quadrante murali quinque pedum, tum circa Solem, tum etiam circa reliqua aſtra.

Anno 1725 d. 24 Nov.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ⊙ in Meridie Quadrante Aſtronomico obſervata. - -	30	56	20.
Refractio propria hujus altitudinis ex tabulis Cl. V. D. Edmundi Halleji. - - -	0	1	28.
Altitudo correcta ejusdem Limbi - -	30	54	52.
Parallaxis ⊙ - -	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Superioris ⊙ - -	30	54	56.
Semidiameter apparens ⊙ - -	0	16	18.
Altitudo vera Centri ⊙ - -	30	38	38.
Declinatio ⊙ Auſtralis - -	20	38	59.
Altitudo Æquatoris - -	51	17	37.
Complementum, ſeu Elevatio Poli -	38	42	23.

Die 5 Decemb.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ⊙ in Meridiano per Sextantem - - -	29	8	10.
Refractio ex iisdem Tabulis -	0	1	35.
Altitudo ejusdem Limbi correcta -	29	6	35.
Parallaxis ⊙ - - - -	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ⊙ - -	29	6	39.
Semidiameter ⊙ - - -	0	16	20.
Altitudo vera Centri ⊙ - - -	28	50	19.
Declinatio ⊙ Auſtralis - -	22	27	7.
Altitudo Æquatoris - - -	51	17	26.
Complementum, ſeu Elevatio Poli -	38	42	34.

Die 6 Decemb.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ⊙ in Meridie per Sextantem	29	1	0.
Refractio - -	0	1	36.
Altitudo correcta ejusdem Limbi - -	28	59	24.
Parallaxis - - - -	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ⊙ - -	28	59	28.
Semidiameter ⊙ - -	0	16	21.

Alti-

Altitudo vera Centri ☉	28	43	07.
Declinati o ☉ Auſtralis	22	34	24.
Altitudo Æquatoris	51	17	31.
Complementum, ſeu Elevatio Poli.	38	42	29.

Die 29 Decemb.

	o	'	"
Altitudo viſa Limbi Super. ☉ Quadrante	28	20	22.
Refractio	0	1	39.
Altitudo correcta ejusdem Limbi	28	18	43.
Parallaxis ☉	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ☉	28	18	47.
Semidiam. ☉	0	16	21.
Altitudo vera Centri ☉	28	2	26.
Declinatio ☉ Auſtralis	23	14	57.
Altitudo Æquatoris	51	17	23.
Complementum, ſeu Elevatio Poli.	38	42	37.

1726.

Die 8 Januar.

	o	'	"
Altitudo viſa Limbi infer. ☉ in Meridie	28	47	10.
Refractio	0	1	37.
Altitudo correcta ejusdem Limbi	28	45	33.
Parallaxis ☉	0	0	4.
Altitudo vera Limbi inferior. ☉	28	45	37.
Semidiam. ☉	0	16	21.
Altitudo vera Centri ☉	29	1	58.
Declinatio Auſtralis	22	15	42.
Altitudo Æquatoris	51	17	40.
Compl. ſeu Elevatio Poli	38	42	20.

Die 9 Januarii duas Solis altitudines ante Meridiem, totidemque poſt Meridiem accuratiſſime deprehendimus, addita Sextanti vel exigua differentia, quæ ex diverſa declinatione Solis refundi debuerat in ipſas pomeridianas altitudines ejusdem Solis, quo

quo ſemper in verticalibus a Meridiano æquidiſtantibus deprehenderetur, ſimulque differentia horologii Oſcillatorii a Meridie vero, collatis utriſque inter ſe obſervationibus, dignoſceretur; in ſingulis enim diligenter adnotavimus momenta temporis ab eodem horologio indicata. Utræque vero obſervationes adeo conſenſere in eadem prædicti horologii differentia a tempore vero definienda, ut vix unæ ab alteris in unico ſecundo diſcreparint. Emendatis igitur obſervationum momentis juxta inventam differentiam, ſupputare licuit calculis Trigonometricis Elevationem Poli his tribus datis.

	°	′	″
Altitudo vera Centri ☉ - -	20	36	18.
Ejusdem declinatio Auſtralis ex Tab. Hirianis	22	8	11.
Tempus verum obſervatæ altitudinis -	9^h	$37'$	$26''$.

	°	′	″
Quibus cognitis ope trianguli obliquanguli, in quo dantur duo latera, & angulus iisdem comprehenſus, invenitur Poli Elevatio -	38	42	24.

Ex ſecunda obſervatione matutina hæc tria quoque fiebant cognita.

	°	′	″
Altitudo vera Centri ☉ - -	23	25	47.
Declinatio ☉ ex Tabulis Hirianis -	22	8	10.
Tempus verum obſervatæ altitudinis -	10^h	4	$4''$1.

	°	′	″
Quibus cognitis ope ejusdem trianguli, invenitur Altitudo Poli Ulyſſip. - -	38	42	25.

Ex duabus obſervationibus pomeridianis, cum eadem pene eſſet altitudo Solis, declinatio, & angulus circuli horarii cum Meridiano, eadem quoque reſultare debuiſſet Altitudo Poli; ac proinde non opus erat novos calculos inſtituere.

Jam vero ex omnium obſervationum complexu inferre hactenus licet, Ulyſſiponenſis Urbis Latitudinem in Obſervatorio Regii Palatii, vel Collegii D. Antonii Magni, a quo non longe diſtat, eſſe 38° gr. $42'$ min. pene $30''$ ſecund. Secundorum enim certus numerus ab innumeris ac ſubtilioribus pendet experimentis;

tis; siquidem facile variantur vel ab inæqualibus refractionibus, quas experimur, aere diversimode affecto; vel etiam ab exiguo quantumvis Instrumentorum vitio, quod nec peritissimi Artificum in illis construendis vitare omnino possunt.

JOH. FRIDERICI HOMBERGK ZU VACH, Jur. in Acad. Marburg. Prof. Ord. Themis, seu de Ortu legis æternæ secundum sententiam Græcorum Liber singularis.

Marburgi Cattorum, impensis Philip. Casim. Mulleri, 1725, 4. Alph. 1.

SUbtiliorem Juris Civilis interpretationem, quæ tædiosa juvenibus studiosis facile solet fieri, amœniore quadam narratione interpolaturus, Celeberrimus Autor fabulam de Themide aliquot abhinc annis publicis prælectionibus exposuerat, ea fini, ut sententiam antiquissimorum Græciæ sapientum ista fictione obvolutam detegeret. Dignas postea judicavit easdem meditationes, quas publicæ committeret luci, parum veritus librum de Themide Dea olim editum a *Stephano Pigbio*, qui saltem generalia quædam hujus argumenti tractat. Noster enim pro insigni Græcarum litterarum, qua pridem inclaruit, eruditione singulas fabulæ, prout ea ab Ascræo poeta in Theogonia & Orpheo in hymnis celebrata est, partes evolvit atque ex antiquitate Græca & Romana, plurimisque veterum locis illustrat, dum in eo totus est, ut Græcorum de juris divini humanique prima origine ac natura philosophiam occultiorem explicet. Nos meditationes Nostri paulo studiosius recitabimus. Themidem (cujus nomen apud Homerum & Hesiodum passim *legem*, *jus* & *fas*, *oraculum*, *consilia*, aliquando *jus*, sive *vectigal Principi solvendum*, notat) veteres finxerunt Cœli & Telluris filiam, conjugem Jovis secundam, cui fertur tres peperisse filias, Eunomiam, Dicen & Irenen. Per Cœlum & Tellurem res visibiles intelligendæ: nam ab iis, quæ in sensus incurrunt, generationem Deorum, seu potius hujus universi creationem exorsus Hesiodus Cœlum antiquissimum Deorum dixit. Saturnus Themide natu posterior, sed origine tamen generis humani antiquior fingitur. Ergo Themis, i. e. jus, ante homines conditos ex gentilium opinione jam extitit. Tam alte repetierunt Sapientes originem juris, intelligentes ex ipsa

p. 9.

17.

p. 19.

juris rerumque creatarum ratione, jus una cum rebus creatis ortum esse. Jus enim intendit rerum, quibus præest, conservationem, ac ne hæ in operationibus suis se invicem turbent. Quoad unum, quod per omnia sibi simile, tantummodo extitisse cogitamus, nullus apparet juris usus. At duæ res creatæ simul subsistere nequeunt sine lege, secundum quam subsistant agantque. Statim igitur dum Cœlum & Terra e Chao prodiere, jus etiam adfuit, quod modum operandi secundum communes, vel *proprias vires*
25. determinaret. Quicquid vero virtutis in Themidem *Cœlum &* Terra, ceu parentes, contulerunt, id non aliunde habuerunt, quam ex Archetypo & primo juris fonte, i. e. prima & universali rerum causa, quam Amorem Poetæ pariterque Philosophi appellavere. Terra quamvis, ut corporea & pondere gravis, nihil ad ge-
27. nerationem juris contulisse videatur, expendendum tamen est, jus duplici natura esse præditum atque parentis utriusque naturam referre, incorpoream formam a patre, corpoream a matre habere. Promanat illa a Divina patris intelligentia, imo ipsa est ratio summi Jovis, qui fons est omnis pulchri, boni, æqui, justi atque decori. Ab hoc omnis ordo, pulchritudo, bonitas & amicitia rerum creatarum provenerunt. Tellus, sive natura rerum corporea, non minus jure regitur, quam ipsum cœlum, sive spiritus, quo materia animatur. Jus hoc naturæ illi corporeæ conveniens esse debuit, atque hinc e penetralibus Telluris natum Græci dicta-
31. vere. Videntur hac mente Veteres Themidem *Θέαν σωματικὴν* & *σωματοειδῆ*, *corpoream*, vocitasse, quod affirmavit Pighius, & Platonis dictum comprobat. Hinc duæ Themides, una *σωματικὴ*, altera *νοητικὴ*: illa dirigit elementa & corpora inferiora, hæc animos hominum & actiones. Hinc duplicia Themidis sacra, *Carmentalia* Romanis dicta, quorum alia ad animi, alia ad cor-
36. poris curam & sanitatem respexere. Carmenta enim eadem, quæ Themis, eaque eleganter traditur ex Mercurio Evandrum suscepisse, id est, bonum virum. Sed præter Themidem, juris Deam, occurrit in hymnis Orphei sæpius *Nomos*, juris Deus, more gentium superstitiosarum, qui idem Numen Deum Deamque effingere adamabant. Attamen dicendum videtur, Nomon magis earum legum, quibus corpora continentur, & naturæ præsidem; Themidem vero omnium in universum, imprimis quibus mentes huma-

humanæ reguntur, principem habitam fuiſſe; imo Nomon ſignificaſſe legem latam & poſitam rebus, Themidem vero Deam & præſidem illius juris: unde forte Nomos Orpheo non Deus, ſed tantum *Rex* ſalutatur. Themis etiam ob vaticinandi facultatem auguſtior, & concilio Deorum intereſſe credita fuit, non item Nomos.
Magnifica & plurima ſunt, quibus Themis a vatibus exornatur, p. 47.
epitheta, in quibus eminet illud, quo ab Orpheo celebratur *ἱεροσκόπος ἀνδρῶν*, *ſacra obſervatrix hominum*, quod Joſ. Scaliger vertit *Juritis Cortumionem*, quo quid divinandum proponere voluerit, quotusquisque intelliget? Optime reddetur *ἱεροσκόπος*
Sacerdos, interpretationem hanc Heſychio ſuggerente. Verum 51.
& complura attentione digna ab antiquis de Themide afferuntur, v. c. eam juſſu Jovis Deos ad concilium convocare, cum Jove conſilia conferre, e templo in Bœotia per oraculum Deucalioni & Pyrrhæ conſilium inſtaurandi generis humani dediſſe, atque in genere oraculorum & vaticiniorum præſidem eſſe, mentes humanas concitandi & in furorem agitandi facultate pollere. Furor 56.
iſte, non Poetis proprius, ſed cum aliis hominibus communis, (quo de Noſter meditationem ſubtiliorem inſerit,) eſt, *cum perpetuus ille vitæ mentisque noſtræ motus extra ordinem movetur atque ultra leges vulgares omnibus mortalibus inditas ad veritatis contemplationem impellitur, ita, ut magna cum facilitate rerumque non vulgarium ubertate cogitata ſua vel re ipſa explicet, vel certe ad ea explicanda mens ſeſe aptam ſentiat & idoneam.* Furor iſte ubi contingit, parturire ſemina mentis humanæ, i. e. facultates intellectus, dixeris, & abyſſum rerum atque ſcientiarum, qui in homine eſt, recludi, unde, plurimæ artes ac diſciplinæ
olim ut invenirentur, factum eſt. Themidi vero attributa vatici- 59.
nandi atque furores excitandi virtus, ut innueretur, jus, cui illa præeſt, legem eſſe divinam, ab ipſo ſummo Bono naturæ inditam, ſecundum quam non tantum formata ſit & ordinata, ſed & cujus ope ſarta tecta conſervetur, ac ſi vel humanum jus tantum ſpectes, eſt illud, quatenus vel jam definitum, vel adhuc definiendum eſt, immenſa quædam vis rationum, ſecundum quas
actiones humanæ dirigendæ & judicandæ ſunt. Hanc vim The- 72.
midi, tanquam poteſtati Deo inferiori, adſcripſere Græci, ac præterea finxere, ipſis quoque Diis, præſertim Apollini, vatici-

nandi facultatem datam eſſe a Themide. Homerus cecinit, *nectar*
& ambroſiam Phœbo præbuiſſe Deam, quibus ſignificare voluit
ſapientiam divinam & cognitionem perfectam eorum, quæ vere
ſunt, tam præſentium ac præteritorum, quam futurorum: eam
p. 79. ſſ. enim ſcientiam Deorum cibum veteres nominaſſe, e Platonis,
88. Jamblichi, Homeri aliorumque locis apparet. Apollinis autem,
id eſt, Solis lumen ac virtutem in mentes humanas diffundi credi-
90. derunt, eoque ſcientiis homines illuſtrari. Nec ſolum vaticiniis
claruiſſe fertur Themis, ſed & conſilio ac prudentia, qua *ipſum*
fatum, cauſarumque naturalium conſecutiones moderetur, &
pro ſapientia ſua aliud conſtituat, magis accommodum utilitati
generis humani promovendæ. Ex his licet conſectaria quædam
elicere: *primum*, aliud eſſe theoriam juris, h. e. legum memo-
riam, aliud cognitionem ordinatam cauſarum & rationum, qui-
bus reguntur omnia, poſſidere: *alterum*, talem eſſe cujusque
ſcientiam in jure, qualem Deus illi dedit: *tertium*, infinitarum
conſecutionum ſeriem, unde eventus pendet, Dei conſilio & pro-
videntia regi, gentiles etiam agnoviſſe, idque vel hanc fabulam
oſtendere: *porro*, omnes excellenter malos furoribus agi ad ma-
lum: *denique* ſtatum illum mentis, de quo ſupra dictum, furo-
rem quidem nominari, revera autem ſummam eſſe animi tran-
94. quillitatem, dum hic ad ſeria, bona & laudabilia abripitur. *Jam*,
ad fabulam de Themide ut revertamur, ponendum *eſt*, unam
eſſe illam, omnis juris fontem ac ſcaturiginem; quamvis alii du-
as Themides finxerint, diverſa, ut indicavimus, reſpicientes. Pla-
tonis certe atque Ciceronis judicio una eſt lex, ſummique Jovis
ratio, ſummus & unus ille bonus finis, ad quem omnia guber-
nantur. Sed ea lex per inferiorum Deorum & ordinum poteſta-
tem corporumque cœleſtium & elementorum ſpecies diverſis ra-
diis diffundi, indeque in mentes humanas ac corpora pro
cujusque materiæ conditione, ex ſupremi rerum gubernatoris vo-
luntate derivari dicitur. Hinc *quatuor æternæ legis ſpecies* ſecun-
dum Platonem, quarum primam *Divinam & Saturni legem* do-
cet verſari in ideis circa ſummum bonum ſupra rationes: ſecun-
dam *cœleſtem* in ſuperiore animæ mundi parte, quam *fatum &*
Jovis legem vocat, in rationibus occupari vult circa ideas ſupra ſe-
mina: tertiam ſtatuit movens in movente, *legemque primæ Ve-*

neris

neris appellat, agentem in seminibus circa rationes supra formas: quartam in hominis mente animaque rerum creatarum collocat, quam *secundæ Veneris legem* nominat, in notionibus & formis circa rationes supra actus atque artes inveniendam. Conspirant p. 100.
hæc cum sententia Platonicorum, cuncta a Deo bona in homines per intermedios dæmonas derivari, & cum quatuor illis circulis, quibus omnem rerum pulchritudinem, Deum in centro collocantes, inesse finxerunt. Usum quatuor istorum juris graduum si requiras, primus quidem removendus videtur, cum Deus, fons omnis juris, sit expers legis: cumque de mente & anima universali parum constet, duo etiam gradus intermedii non nisi eos juvabunt, qui animam mundi agnoscunt. Itaque superest ultimus gradus, quem constituit humana ratio, cui quatenus jus insitum recte dicatur, cujusque conscientiæ relinquendum est: quale vero jus illud sit, quod humana ratione excogitatum tradi ac proponi solet, non ignoratur. Ceterum gradus illi nos admonent, quemadmodum a superioribus, & primo omnium rerum principio ad inferiora & extrema descendere, ita quoque ab inferioribus nos posse & debere ad summa rerum principia ipsumque Deum adscendere. Et in infimo quoque gradu inest aliquid divini, qui divinitatis velut speculum & totam juris compagem continet: unde merito jurisprudentia *rerum divinarum atque humanarum notitia* celebratur, quæ, fatentibus Græcis, sine Deo, ac sine animo vitiis affectibusque malis purgato esse non potest. Sed 107.
hactenus de virtutibus & facultatibus Themidis: considerandum nunc ejus conjugium. Dicitur enim secunda Jovis conjux, quam nuptias ejus fugientem & apud Ichnas Macedoniæ deprehensam in matrimonium duxit. Jupiter in hac fabula spectandus, ut potestas summo Deo subordinata, cui imperium mundi, conservatio & motus sint commissa. Ei conveniebat summum consilium & perfectum judicium, per Methin, primam Jovis uxorem, repræsentatum, quam gravidam devorasse ideo fingitur, ne illa sapientiorem Jove Deum pareret. Ex arce rationis universalis & divinæ, capite scilicet Jovis, educenda igitur erat Minerva, sapientiæ & scientiarum Dea. Themidis vero connubium optime 114.
decet Jovem, quoniam ad gubernationem hujus universi consilium sine jure non potuisset sufficere. Illa delitescens ac fugiens

 con-

conjugium ideo fortaſſe traditur, vel, ut ſumma æternæ legis ca-
ſtitas indicaretur, vel, ut Themidem per omnes res creatas diſper-
ſam, multiplicem, variam & multiformem eſſe, ideoque velut
fugere oculos hominum, nec niſi ab ipſo Jove deprehendi poſſe
ſignificaretur, vel, quod eſſet ἁγνή, *caſta*, ut ab Orpheo primum
ei datur elogium, quodque eſſet *nobilis bonoque patre nata*, quam
proinde fugere ac matrimonium renuere, quam ſeſe perſequenti
offerre, magis deceret. Inventa dicitur in locis, *quibus pedum
ejus impreſſa fuerint veſtigia*, unde cognomen ejus *Ichnaa*, egre-
gie quidem, cum jus magno ſtudio ac diligenti inveſtigatione in-
p. 119. veniatur. Liberi ex hoc Themidis Jovisque conjugio nati dicuntur
fuiſſe Horæ & Parcæ. Horarum prima eſt Eunomia, i. e. bonæ
leges, aptaque earum diſpoſitio, ordo & juſtitia; altera Dice, i.
e. juſtitia, vel judicium, quod ſecundum leges omnia diſtribuit,
ac turbata in ordinem redigit; tertia Irene, ſeu pax, quæ poſitis
illis prioribus neceſſario ſequitur. Hinc Pindarus, Corinthum
126. laudans, eam Horarum præſentia beatiſſimam prædicat. Genuiſſe
Themis & Parcas dicitur, itidem numero tres, quia, ut Plato
explicat, una præſens, altera præteritum, tertia futurum tem-
pus reſpicit. Hæ certe, quia hominibus bona & mala diſtribue-
rent ac delicta perſequerentur, (qua cauſa Heſiodus eas *immites
& atras* dixit, Horatius vero *fila* earum *atra* vocavit, ut *fruſtra*
ſit Scaliger, cum propter vitæ lucem *candida* dici debuiſſe conten-
129. dit,) optime ad legem æternam & ad jus referuntur. At, cum
Themidis fabula jam percenſita ſit, quid de Aſtræa Virgine ſenti-
endum erit? Aratus *Virginem* vocat, ſed incertus, utrum Aſtræo,
an alii Deorum filiam adſcribat. Jovis & Themidis filia, ipſa
Dice, habenda videtur, quod ei nomen idem Aratus etiam vindi-
137. cat. Atque hæc hactenus Noſter de fabula Themidis. Subnectit iſtis
doctam de ſimulacris Themidis & filiarum, in lapide Terminali a
Pighio exhibitis diſſertationem. Docet ibi, veteres Themidem ut
Terminum recte animo concepiſſe, quod ſecundum legem æter-
nam non ſolum totum univerſum terminis ac numeris conſtet, ſed
& ſingulæ ejus partes limitibus ſuis contineantur. Huc ſpectare il-
lud Horatii in carmine ſeculari:

Vosque veraces ceciniſſe, Parcæ,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabiliſque rerum

Ter-

Terminus servat, bona jam peractis
jungite fata.

Cumque in singulis his verbis V. Cl. R. Bentlejus lectionem communem sollicitaverit, Noster nihil mutandum de illa censet, si Terminum accipias Deum, haud frustra Parcis junctum, ut sensus sit: *quod semel a Jove dictum & sancitum est de Rom. Imperii felicitate ac æternitate, id Parcæ & Terminus, atque ordo rerum stabilis immutabili necessitate servent!* De forma Termini quadrata monet, eam non quidem soli Themidi aptatam, sed tamen huic optime convenire, ut immutabilis legis æternæ consistentia, atque rerum superiorum & inferiorum, divinarum humanarumque conspiratio, quam jus intendit, significetur. Hinc subnata de quaternario Pythagorico ac de Theologia Pythagoræorum disputatio, quam Noster ad finem usque libri nectit, ac demum tribus saltem verbis ad Themidem applicat. Fuimus in recensendo hoc libro singulari, quam proposueramus, longiores. Vin' caussas? quoniam & dignus erat, & maxime, quod verebamur, ut multi sint ad eum perlegendum satis patientes futuri: quantumcunque enim amœnitatis hæ meditationes habeant, subtilitas tamen argumenti & implicati rerum nexus, quos etiam digressiones a Nostro insertæ aliquoties interrumpunt, multos lectorum deterrere posse videntur.

p. 151 ad fin.

NOVA LITTERARIA E LUSITANIA.

CUm non sine insigni Reip. Litterariæ commodo evenerit, ut V. C. *Dominicus Capassus*, Neapol. Soc. Jes. qui observationibus Astronomicis, quales ab eo liberaliter communicatas huic ipsi Mensi inseruimus, in Lusitania assidue incumbit, Vir promovendis bonis litteris natus, commercium nobiscum litterarium instituere cœperit; non ingratum futurum Lectori existimamus, si librorum quorundam in Lusitania postremis his annis editorum, quorum hactenus nulla ad nos notitia pervenerat, titulos ex ultimis ejus litteris hic describamus. Prodiere vero sequentes, omnes Lusitanico idiomate: *Emanuelis* de Lima, *Dominic. Hagiologium Dominicanum, in quo vitæ Beatorum & Martyrum aliarumque Venerabilium personarum ejus ordinis per omnes anni dies describuntur. Ulyss. T. I 1703, T. II & III 1710 & T. IV 1712, fol. Andreæ Joannis* Antonil *cultura & opulentia Brasiliæ. Ulyss. 1711, 4. Franc.*

de

de S. Maria *Annus Historicus*, *seu Diarium Lusitanicum compendiosæ notitiæ Personarum illustrium & rerum notabilium in Lusitania. Ulyss. 1714, fol. Antonii* Franco *Imago virtutum. Ulyss. 1714, tomo unico, Conimbræ 1717 & Eboræ 1719, tomis II, fol.* quo libro de viris illustribus Soc. Jesu, qui in ea tyrocinium posuerunt, agitur. *Joannis* de Sacramento, *Carmel. discalc. Chronicon sui Ordinis, pertinens ad Provinciam S. Philippi in Regno Lusitan. Pars II. Ulyss. 1721 fol. Dominici* Teyxeyræ, *Augustin. Discalc. vita D. Nonii Alvari Perenii, secundi Comitis Stabilis Lusitani. Ulyss. 1723, fol. Didaci Bernardi* de Saa *Exemplar Politicum, quod in gestis D. Petri Lus. Regis sibi proposuit imitandum octavus ejus Nepos, Ulyss. 1723, in 16. Augustini* de S. Maria, *Augustiniani Discalceati, Historia tripartita. Ulyss. 1724, 4.* Agit hic Autor 1 de vita SS. MM. Verissimæ, Maximæ, Juliæ & Sororum, 2 de adventu & prædicatione S. Jacobi in Hispania, nec non de Ordinis sui primordiis; 3 de origine realis cœnobii mulierum (vulgo dicti *dos Santos*) ejusque illustribus Commendatariis ab A. 1712 ad hæc usque tempora. *Damiani* Goes *Chronicon Joannis II Reg. Lus. Ulyss. 1724, 8* recusum. *Aloysii* de Abreu, *Franciscani, Sol in occasu oriens, occidens in ortu, seu Epitome Historiæ panegyricæ Sancti Antonii Ulyssiponensis. Conimbræ 1725, fol.* Quod Latine prodierit, nihil reperimus, præter *Petri* de Almeyda *S. J. in Caji Suetonii Tranquilli Julium Octavium & tres Flavios Commentarios, Ulyss. 1715, 4* editos. Sub prelo vero Ulyssipone nunc esse accepimus sequentes: *Josephi* Barbosæ, *Clerici Regularis, Academici, Catalogus critico-historicus & chronologicus Reginarum Lusitanarum*; *Emanuelis* Azevedo de Fortis *Cursum Mathematicum pro integra institutione Architecturæ Militaris*, qui comprehendet 1 Elementa quantitatis generalia, 2 Elementa Euclidis, 3 de Sphæra & Geographia, 4 Trigonometriam, 5 Geometriam speculativam & practicam, 6 Architecturam militarem; *Historiæ Academiæ Regiæ Tomum I*, quo agitur de ejus fundatione; *Monarchiæ Lusitanicæ Tomum VIII*, ejusdemque libri *Tomum VII* emendatiorem; quos plerosque idiomate Lusitanico prodituros, non dubitamus. Præterea nuntiandum, *Franciscum* de Cruce, Soc. Jes. summo labore integram *Lusitanorum Bibliothecam* ad annum usque 1706, quo e vivis excessit, prelo paratam reliquisse, in qua augenda & continuanda nunc Vir quidam doctus ejusdem Societ. occupatur, ut spes sit, eam proxime typis subjiciendam.

No. IX.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXVI.

Der vollkommene Deutsche Soldat, rc.

hoc est,

MILES GERMANUS PERFECTUS, OMNEM Scientiam militarem, imprimis quæ ad militem pedeſtrem ſpectat, dilucide exponens. Autore JOANNE FRIDERICO A FLEMING, Potent. Poloniarum Regis & Electoris Saxoniæ Tribuno militum pedeſtrium.

Lipſiæ, apud Joan. Chriſtianum Martini, 1726, fol. Alph. 9 plag. 8 Tabb. æn. 64.

AUtor genere & eruditione illuſtris, reique venatoriæ ac militaris peritiſſimus, cum intelligeret, præclarum, quod de re venatoria ediderat, & nos proxime in Supplementis recenſebimus, opus multo cum applauſu excipi; de ſcientia quoque militari commentari conſtituit in gratiam potiſſimum juventutis generoſa ſtirpe oriundæ ac Marti nomen daturæ. Ingenue autem fatemur, opus in hoc genere eminens curioſitati atque utilitati omnium eorum ſatisfacturum, qui, quæ ullo modo ad rem militarem ſpectare poſſe videntur, accurate cognoſcere avent. Autor enim generoſiſſimus non ea modo in medium affert, quæ domeſtica experientia & multa cum Viris prudentia militari eminentibus conſuetudo ei ſuggeſſit; verum etiam addidit, quæ ex MSC. Parentis, Potentiſſimi Regis Poloniarum & Electoris Saxoniæ quondam Chiliarchæ & Præfecti Caſtelli montani *Kænigſtein*, hauſit. Partitur opus egregium & hactenus deſideratum in ſex partes. Earum prima docet, quænam ſint ſcientiæ ac artes præparatoriæ, quibus operam navare debet Nobilis caſtra ſecuturus.

rus. Poſtquam hic regulas utiliſſimas de educatione liberorum, deque pietate, virtute ac bonis moribus eorum formandis præſcripſit, poſt tyrocinia in legendo & ſcribendo depoſita commendat Artem delineatoriam ac pictoriam, Arithmeticam, ſtudium linguarum, Latinæ potiſſimum, Gallicæ ac Italicæ, Muſicam, athleticam, artem ſaltandi, deſiliendi, equitandi, venandi, proſecandi. Ubique vero ducem fidelem experies Noſtrum, præceptis ſalutaribus lectorem inſtruentem. Succedunt ſcientiæ Mathematicæ, in quorum cenſum refert Geometriam, Architecturam Militarem, & Civilem, Mechanicam, Aerometriam, quam in artis formam primum redactam fuiſſe a Cel. *Wolfio* monet, & cujus multum in arte ſalutari & œconomia uſum agnoſcit, Hydroſtaticam, Hydraulicam, Opticam, Aſtronomiam, Geographiam, Chronologiam; ſed ex earum numero excludit Aſtrologiam cum aliis artibus divinatoriis. Diſciplinis Mathematicis jungit Geographiam naturalem atque civilem. Rejectis methodis ſpuriis conjectandi hominum mores ac inclinationes naturales, quæ nituntur temperamentis & vulgo ſic dictis paſſionibus dominantibus, ambitione, avaritia & voluptate, una cum phyſiognomia, propterea quod inſufficientiam re ipſa expertus, eam præfert, quæ actionibus hominum nititur, a Cl. *Wolfio* in Meditationibus Moralibus propoſita. Poſtquam regulas quaſdam in uſum peregrinationum propoſuit, &, quæ ex Geometria practica diſcenda ſint, docuit; ea ex Architectura militari & Pyrotechnia explicat, quæ militi ſuo uſui eſſe poſſunt. Varia vero in Pyrotechnia occurrunt practica, quæ alibi fruſtra quæſiveris. Colophonem Parti primæ imponit bibliotheca militis. Parte ſecunda generoſus Autor officia militum exponit. Abſoluto diſcurſu generali de arte militari, quo imprimis prærogativa rei militaris modernæ præ veteri ſtabilitur, de eadem in ſpecie diſſerit, ubi juris præſertim militaris & cauſarum belli habetur ratio. Recenſet deinde virtutes & mores, qui militem ornant; monet, quæ circa matrimonia militum obſervanda; deſcribit eorum jura & privilegia una cum eorundem ſpeciebus. Poſtquam de Ducibus militum egit; mores cum Romanorum, tum Germanorum ſcribendi militem delineat, & cum Proceſſum criminalem Deſertorum, tum dimiſſionem militum legitimam deſcri-

describit. Hisce præmissis singulorum cum militum, tum ducum, tum omnium eorum, qui castra sequuntur, quocunque demum nomine veniant, officia prolixe inculcat. Parte tertia diversæ operationes & expeditiones militares desribuntur, veluti mandata imperatoris, consilia bellica, cura exercitus comparandi, faciendi & conficiendi, arma militum, eorum itinera, pabulatio, castrorum metatio, aciei institutio, exercitia militum, munimentorum obsessio, defensio, expugnatio, stratagemata, induciæ, victoria, captivatio, sepultura militum, eorumque hospitia una cum plurimis aliis, quæ hisce affinia sunt. Parte quarta prolixe non minus quam accurate singula tradit, quæ in locis munitis tempore pacis observanda, ubi etiam nonnulla de muniendis locis præcepta præmittuntur. Singularia hic occurrunt de milite præsidiario, de præparando pulvere pyrio, de tormentis, mortariis, tormento insititio, commeatu, disciplina militari, officiis militis præsidiarii & supremi præfectus, ut alia complura silentio prætereamus. Parte quinta docet Autor, quomodo loca munita adversus insultus hostiles & obsessiones sint defendenda. Agitur hic inter alia de fœderibus, de avocatoriis, de singulis operationibus bellicis in defendendo loco usitatis, de capitulationibus, ubi locus obsessus hosti tradendus, de pœnis summi præfectus officio suo minus satisfacientis & quæ sunt his gemina alia. Parte sexta eaque ultima exponit Noster, quæ in locis obsidendis & expugnandis tenenda sunt. Exponuntur hic omnes operationes in bello offensivo necessariæ, quæ vulgo in institutionibus Architecturæ militaris sub titulo praxeos offensivæ ex parte traduntur, & triumphi quoque cum ignibus festivis repræsentantur. In singulis Noster ita versatur per integrum opus, ut, quæ hodie usu obtinent, quam accuratissime describat. Quamobrem qui idem perlegit, eam rei militaris notitiam sibi comparat, quam vix obtinere datum fuisset, si castra diu multumque secutus singulis ipsemet interfuisset, sibique visa atque experta sedula cura annotasset. Satisfaciet igitur Autor non modo illis, qui Marti nomen dare constituerunt, verum etiam aliis, qui Architecturam militarem profitentur, immo eorum quoque curiositati, quibus universæ rei militaris rationem perspicere volupe fuerit. Multa quoque historica operi passim inserta sunt, quibus, quæ dicuntur,

 aut

aut illustrantur, aut confirmantur. Sequitur denique appendix, in qua Autor illustris de militibus celebribus & eruditis, de nobilitate, certaminibus singularibus, equitiis, ordinibus equestribus, feudis aliisque agnatis materiis agit. Tabulæ æneæ integras plagulas occupant, ac nitide & distincte oculis spectanda exhibent, quæ ex sola descriptione non sufficienter intelliguntur. Additur in fine index locupletissimus, qui hunc etiam habere potest usum, ut termini militares, quorum sane non exigua copia est, evolvi possint, quoties eorum ignaris occurrunt.

Schauplatz der Wage und Gewicht-Kunst, der Wissenschafft und Instrumente zum Wasser-Wägen ꝛc.

hoc est,

THEATRUM STATICUM UNIVERSALE; Autore JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Potent. Polon. Regis & Elect. Saxon. Consiliario & Commissario rei metallicæ, diversarum Societatum Regiarum Membro.

Partes IV.

Lipsiæ, apud Autorem & Joh. Frid. Gleditschii filium, 1726, fol. Alph. 2 plag. 11 Tabb. æn. 57.

PErgit industrius & de Mechanica omnique Mathesi practica optime merens Autor in edendo Theatro Machinarum universali, & hac vice profert machinas & instrumenta, quæ ad ***Staticam*** referri possunt, sub titulo ***Theatri Statici universalis.*** Dividit id in quatuor Partes. Earum primam ***Theatrum Staticum*** per eminentiam vocat & in ea libras omnis generis in scenam producit una cum ponderibus ad librandum requisitis. Parti secundæ ***Theatri Hydrostatici*** nomen imponit, & in ea apparatum instrumentorum ad experimenta hydrostatica requisitum describit. Partem tertiam ***Theatrum aerostaticum*** appellat, & in ea instrumenta aerometrica & meteorologica repræsentat. Denique partem quartam ***Theatrum horizontostaticum sive libellationis*** dicit, & in ea libella-

bellarum varia genera cum arte libellandi delineat. Agedum vero videamus paulo diſtinctius, quænam in ſingulis partibus contineantur.

Præmiſſis itaque terminorum nonnullorum explicationibus Part. I. c. 1. 2.
aliisque principiis ſtaticis, quorum ad librarum æquilibrium intelligendum uſus eſt, commendatisque Autoribus, qui de Statica cum fructu leguntur, *Archimede*, *Guidone Ubaldo*, *Daniele Mægtlichio*, *Simone Stewino*, *Walliſio*, *Jungenickelio*, *Wolfio* & *Claudio Franciſco Millieto Dechales*; inſtrumenta quædam deſcribit, qui- 3.
bus ea ad experimenta revocantur, quæ a Mathematicis de libra demonſtrantur. Habent nimirum iſtiusmodi experimenta hunc uſum, ut rationes praxium mechanicarum illi quoque perſpiciant, qui demonſtrationum mathematicarum non ſunt capaces.
Inde Cl. Autor digreditur ad libram ordinariam quam accuratiſſi- 4.
me quoad ſingulas partes delineandam, qua in determinando pondere mercium utimur, & artificia ſingula exponit, quibus motus libræ onuſtæ facilitatur. Imprimis etiam libras minores ad
expendendos nummos aureos contemplatur. Quoniam vero cir- 5.
ca libras minores, quarum multus eſt in diverſis caſibus uſus, multa quoad fulcra earundem diverſitas occurrit; neque in his curate delineandis deſiderari patitur induſtriam ſuam, non neglectis ar-
tificiis ad accuratam conſtructionem requiſitis. A libra ordinaria 6.
ad ſtateram ſeſe confert: ubi etiam majorum rationem habet ac imprimis ſtateram majorem Lipſienſem ad ponderandum currus fœno onuſtos a ſe A. 1718 conſtructam una cum ea, qua ante utebantur, repræſentat. Producit quoque in ſcenam ſtateram pro pendendis nummis aureis, libram *Caſſini*, quæ non ſolum pondus, verum etiam pretium mercis determinat, aliasque non minus curioſas, quam utiles: quas inter comparet ſtatera *Sanctorii* in uſum tranſpirationis inſenſibilis determinandæ ab ipſo perfecta & nomine *machina anthropometricæ* inſignita, atque ejusdem *Sanctorii libra Sphynicia* ſeu inſtrumentum pulſus arteriarum dignoſcendi. Sequitur tandem prolixus de ponderibus diſcurſus, in quo Cl. Autor varia pondera deſcribit & diverſis in locis uſitatorum rationem ad Norimbergenſe determinat. Utitur hic opera

 Joan-

Joannis Georgii Schoapp, qui de hoc argumento A. 1722 suis sumtibus peculiarem Tractatum idiomate vernaculo edidit.

Part. II. c. I. In *Hydrostatica* Cl. Autor commendat Cel. *Wolfii* Tomum primum Experimentorum, in quo doctrinam omnem hydrostaticam maxima perspicuitate tradi prædicat: quamobrem & ejus opera hic sæpissime utitur. Laudat tamen & passim Cel. *Gravesandii* Tomum I Introductionis ad philosophiam *Newton.* in quo eandem doctrinam experimentis illustrat atque confirmat. Nimirum præmissis principiis de diversitate gravitatis specificæ cum *solidorum*, tum fluidorum, ea experimenta recenset, quibus æquilibrium ac pressio aquæ juxta varias directiones exercetur, & commoda describit instrumenta huc requisita.
2. Docet deinde, quomodo gravitas specifica fluidorum ope vasis determinatæ molis & libræ vulgaris, sed exactæ, exploratur: ubi imprimis vasis habenda ratio, ne fluidum in superficiem convexam protuberans pondus augeat, cum molem non augere censeatur. Monet Noster, se in his experimentis usum esse pede *Rhenano*, quem in Batavia emtum
3. contulit cum pede *Wolfiano* & eundem deprehendit. Reperit autem pondus unius pedis cubici aquæ 64 librarum & semunciæ unius, qui juxta *Wolfium* est 64 librar. 7 unciarum 2 drachmarum. Monet autem pedem Amstelodamensem ex asse congruere cum Lipsiensi. Digitum cubicum argenti vivi determinat 4120, *spiritus* vini 226, plumbi 3334, ferri 2338, stanni 2198, ligni ex pyro 193
4. granorum. Docet præterea gravitatem liquorum specificam ope tubi recurvi determinare, nec non ope solidorum fluidis specifice
5. levioribus immersorum. Atque hac ratione delabitur ad aræome-
6. tra describenda, quorum varia sunt genera. Reperies hic *aræometrum cerevisiarium* tum *Dantiscanum*, tum *Leupoldianum*, una cum *Leupoldianis aræometris* aquæ tam salsæ quam dulcis densitatem ac specificam gravitatem explorandi. Occurrit porro *aræometrum* singulare in usum mineralium & gemmarum, *aræometrum Monconysii* & *R. P. Feuillée*, item *Cornelii Meyeri*, una cum *Hauksbejano*, quod ex Tomo primo Experimentorum *Wolfii* exhibuimus in Actis A. 1722 p. 35. Ultimo tandem declarat mo-
7. dum determinandi gravitatem specificam solidorum in fluidis demersorum. Varias describit libras, quæ huic usui inservire pos-

sunt

sunt & inter eas *stateram hydrostaticam* a *Joanne Adamo Cassio*, Architectorum militarium Præfecto, inventam, qui A. 1721 in Architecto suo militari, Cassellis idiomate vernaculo & Gallico edito, novam muniendi formam trigoni & octogoni regularis dedit & a Cel. *Wolfio* in Mathesi se profecisse gratus confitetur. Nec negligit *Vitrum Archimedeum* Cl. *Schwedeborgii*, de quo diximus in Actis A. 1722 p. 264. Quoniam Cl. *Henckelius* in Pyritologia, quam nuper in his Actis p. 270 commendavimus, Cl. *Menderi*, Medici Dresdensis, observationes circa experimenta hydrostatica in determinanda tam fluidorum, quam solidorum gravitate specifica una cum gravitate specifica multarum materiarum ab eodem explorata cum publico communicavit: Noster, ne quid omitteret, quod Lectori suo usui esse poterat, easdem huc transferre nullus dubitavit, quamvis opus ultra molem debitam excreverit, ut tres Partes posteriores minuto charactere imprimi fuerit opus.

Aërostaticam appellat Autor, quam alii *Aërometriam* appellant. Eandem ad tantam perfectionem nostro ævo pervenisse agnoscit, ut *Wolfius* eam in formam scientiæ mathematicæ redigere & ipsi inter disciplinas mathematicas locum assignare potuerit. Monet autem, se non omnia hic in scenam producturum, quæ apud *Wolfium* leguntur, sed ea tantum, quæ ad instrumenta & machinas intelligendum sufficiunt, usibus aerometricis destinata. Præmissis itaque experimentis, quibus aëris gravitas, elasticitas & pressio confirmatur, ad *tubum Torricellianum* progreditur, qui hodie *barometri* fert nomen. Multa hic recenset artificia in conficiendis barometris usitata, quæ inter quoque comparent proprio Marte reperta. Describit vero tria genera barometrorum a se ipso inventorum & unum *Anglicanum* in usum itinerum. Docet deinde perspicue, quam manum medicatricem huic instrumento attulerint *Comierius* cum *Guerickio*, (vide Acta Anni 1684 p. 26), *Bernhardus Ramazzini* in Ephemeridibus barometricis Mutinensibus, *Joannes Bernoulli* in Actis A. 1716 p. 11, *Hugenius*, *Philippus de la Hire*, *Reyherus*, *Amontonius*, *Boylius*, *Hookius*, *Hallejus*, *Franciscus Tertius de Lanis* aliique. Cum de caufis mutationum in barometro differit, variorum quoque experi-

Part. III. c. 1.

2.

3.

4.

perimentorum mentionem injicit, & hinc inde lectorem ad *Wolfii* Tomum I & II Experimentorum ablegat. Explicat hic quoque methodum altitudines montium ope barometri determinandi & observationes *Mariotti* cum *Scheuchzerianis* inter se confert. De luce barometrorum cum Cl. *Leutmanno, Beuthnero* & *Büttnero* sentit, multiplici experimentorum fide fretus, 1 barometrum in tenebris agitatum non lucere, si pars superior tubi ab omni aere fuerit vacua; 2 lucem autem extemplo comparere, admissa bullula aeris; 3 lucem comparere in Mercurii descensu, minime autem in ascensu, 4 bullulam tamen intra Mercurium interceptam lucere tam in ascensu, quam in descensu, 5 lucis quantitatem esse aeris quantitati ita proportionatam, ut nimia lucem omnem extinguat, justo minor eandem debilitet, 6 Mercurium purificatum fundere lumen clarius, impurum debilius. Instructionem barometri lucentis dat ex ejusdem *Leutmanni* Meteorognosia, nuper in his Actis p. 24 recensita. Ceterum hac data occasione agit de experimentis *Hauksbejanis* ope Mercurii descendentis vel affrictu vitri evacuati producendi lumen. A barometro ad manometrum digreditur.

c. 5. Primum exhibet *Guerickianum*, quod inventor cum *Boylio* pro barometro habuit, sed manometrum esse demonstravit *Wolfius*, cujus ex parte secunda Experimentorum demonstrationem adducit Noster. Subjungit *Varignonianum* & *Wolfianum*, ac utrumque

6. ipsis *Wolfii* verbis describit. Inter thermometra primo loco repræsentat *Drebbelianum* sive *Batavum*, in quatuordecim formas distinctum. Subjungit *Florentinum*, ubi quoque thermometrorum *Fahrenheitianorum* concordantium mentionem injicit, de quibus diximus in Actis A. 1714 p. 380, & quorum perennem concordiam ab illo tempore in hunc usque diem expertus est *Wolfius*. Nec silentio præterit thermometrum Mercuriale, quod antea jam ab aliis descriptum tanquam novum inventum proposuit Cl. *Balthasar* in Actis A. 1719 p. 128. Inter *hygrometra*, quæ magno numero

7. affert Cl. Autor, comparent etiam *Teuberiana, Lichtscheidianum, Gouldianum, Amontonianum*, in Actis A. 1685. p. 316, A. 1687 p. 76, A. 1688 p. 179, 180, 376 descripta. Imprimis detegit arcanum hygroscopicum Hamburgense, quod tantopere prædicatum ab inventore, etsi Noster idem ceteris hygrometris inferius longe deprehen-

hcuderit. Nimirum *J. G. Cotta*, quem laboratorio suo mechanico præfecit Autor, cum ob impedimenta ipsemet labores dirigere nequeat, experientiæ in pueritia haustæ recordatus reperit, parari idem ex gummi cerasi adhuc molli, si inde fila formentur & ex iis tela oblonga instar lamellæ formetur. Est enim *Hamburgensis* longitudo 4 digitorum, latitudo ¾ unius: quod charta obductum in parte superiori, ubi manu tenetur. *Hyetometra* tria describit; c. 8.
scilicet *Leutmannianum*, aliud inde simplicissimum a se constructum, & illud, quo utuntur Medici Uratislavienses. Addit duo alia curiosa a se inventa, quorum primum determinat quantitatem pluviæ ad singulos dies, vel singulas diei horas; alterum ejusdem pondus ope indicis monstrat. Postquam plagoscopia varia delineavit 9.
& inter ea quoque nonnulla curiosa, quæ pro diverso ventorum impetu diversos sonitus edunt; ultimo tandem loco anemometra exhibet diversa, nempe *Anglicanum* ex Transactionibus 10.
Anglicanis, *Wolfianum* ex Aerometria *Wolfiana*, *Gærtbnerianum*, quod Dresdæ instituitur in tecto ædium *Dinglingerianarum*, nec differt a *Leutmanniano*, cujus mense Martio p. 125 meminimus, variaque a se inventa, quæ inter maxime curiosum illud reperitur, quod plagam, unde ventus spirat, & ejus impetum ipsummet in charta annotat. Hoc inventum permovit Autorem ingeniosissimum, ut etiam de thermometris & barometris cogitaret, quæ ad certas diei noctisque horas mutationes ipsamet annotent. *Becheri* inventum ex ipsius Tractatu de nova dimensione temporis explicat, ope barometri motum penduli horologio applicati ad æqualitatem reducendi. Colophonis loco subjicit Invitationem Cel. *Jacobi Jurini* ad observationes meteorologicas ex Actorum horum Tomo VIII Supplem. p. 389.

Artem libellandi Cl. *Leupoldus* a linea horizontali, quæ libella Part IV.
determinatur, *Horizontostaticam* appellat. Explicata igitur c. 1.
differentia, quæ inter lineam horizontalem veram atque apparentem intercedit, & reductione apparentis ad veram; libellas di- 2.
stinguit in tres classes. Prima est earum, quæ perpendiculo instructæ sunt: secunda istarum, quæ suo sese pondere in situm horizontalem componunt: tertia denique illarum, quæ ope aquæ vel 3.
alterius fluidi lineam horizontalem determinant. Ad priorem classem refert instrumenta fabrilia, quibus fabri murarii aliique

utuntur, Romanis olim generali *librarum* nomine designata. Addit deinde libras aquarias alias a *Piccardo*, *Sturmio*, *Chappototio* & proprio ingenio excogitatas. In *Sturmiana* & *Chappatotiana* aliquot defectus notat. In classe posteriori comparent libellæ *Hugenii*, *Butterfieldii*, *Hartsœkeri*, *Rœmeri*, *Sturmii* & ab Autore vel inventæ, vel ulterius perfectæ. In classe denique ultima locum habent libræ aquariæ *Mariotti*, *Philippi de la Hire*, ipsius Autoris & variæ anonymorum. Adjicitur ob affinitatem *Garthneri* instrumentum metiendi altiudinem & basin turris, & instrumenta ad libellationem necessaria enumerantur.

c. 4.

5.

Joh. Georg von Eckhart gründliche Nachricht von der Käyserl. und Königl. Alten Saltzburg und dem Pallaste Saltz in Francken.

hoc est,

JOHANNIS GEORGII AB ECKHART *Dissertatio de Imperiali & Regio Palatio Salæ in Franconia sito.*

Herbipoli, typis Henrici Engmann, 1726, 4.
Plag. 7.

NActus est hanc conscribendæ opellæ elegantis materiam *Ill.* Autor, cum superiori anno Celsiss. Princeps, Episcopus Herbipol. cui Noster est a Consiliis intimioribus, a Neostadiensibus ad Salam, quibus proxime adjacet Salæ palatium, juramentum fidelitatis acciperet. Palatia Regum vetera vel ideo notanda esse, quod in iis olim procerum Conventus Synodique celebrarentur, ac leges, privilegia præceptaque ederentur, nemo negabit. Mabillonius inde librum *de Palatiis Regum Francor.* partem Artis suæ Diplomaticæ esse voluit; in quo tamen pleraque in Germania Cisrhenana sita omisit, atque inter ea etiam *Palatium Salæ.* Hoc *Salæ* adsitum fuisse veteres expressis verbis dicunt. Sed plerique ad Salam Thuringicam collocant, cum tamen & in Franconia celebris decurrat Sala, qui Mœno ad Gemundam miscetur. Hunc a Strabone nominatum, Autor doctissimus putat, quando is scripsit, Drusum inter *Salam* & Rhenum bellum felici successu gerentem

obiisse.

obiisse. Nam Salam Thuringicum nondum tunc Romani noverant, ut ex Drusi expeditionibus Germanicis ostendit. Hunc eundem *Salam* sive *fluvium sale fœcundum* esse statuit, ad quem, Tacito autore, Hermunduri Cattos ingenti prælio devicere. Nam Sala Thuringicus longe a Cattis remotus fluxit, ut ad eum de finibus cum Hermunduris certare non potuerint. A Sala Franconico dictus etiam est *pagus Salageuue*, unde *Legi Salicæ* nomen. *Castrum Saltzburgum* in eo jacet; & sub eo *palatium Salæ* in insula, quam ibi Sala facit, olim conspicuum fuit, Neostadio proximum. Recentiores quidam tradunt, Pharamundum Salzburgi resedisse, quod tamen Noster non plane affirmat, quanquam agnoscat; Clodionem quoque non procul inde sub sylva Thuringica in Hennebergico tractu castrum *Dispargum* incoluisse, unde ibi adhuc mons, *die Diesburg* dictus, nomen servet. Gregorius Turonensis suo tempore hoc castrum in *termino Thuringorum* jacuisse ait, quod non *in finibus*, sed *in regione Thuringorum* exponendum est. Thuringi enim non solum successerant Francis in pagis *Bodogeuue* & *Windogeuue*, hoc est, in terris a Boda fluvio & Albi ad Sylvam Thuringicam usque extensis, sed Francos sub Childerico I etiam Pagis *Salageuue* & *Wirogeuue* sive *Weringeuue* expulerant, aliasque gentes Mœnum inter & Danubium hærentes oppresserant, unde ab ea ætate usque ad Caroli Martelli tempora *Thuringia* ab Albi ad Danubium usque extensa fuit &, quicquid *Hermunduri* tenuerant, complexa est. Geographus Ravennas hac de causa *Thuringiam, antiquitus Germaniam* dictam esse refert, eamque inter Saxones, Francos Rhenenses & Suevos sive Alamannos collocat. Inter fluvios Thuringiæ recenset *Bac* & *Reganum, qui in Danubio mergantur.* Ubi *Bac* forte ex *Nabac* sive *Nabi* corruptum est: nam *Nabis* & *Reganus* etiamnum extant, & a Danubio excipiuntur. Thuringia igitur Danubio tunc terminata est. Eugippius in vita S. Severini *Thuringorum* & *Alamannorum* in *Noricum*, trajecto Danubio, incursiones commemorat. *Hunnos* ex Pannonia in *Thuringiam* irruisse, Gregorius Turonensis & Paulus Diaconus referunt. *Winidos Slavos* sub Samone Rege, hoc est, *Carantanos*, Thuringiam vastasse, Fredegarius testatur. *Super Thuringos* habitare *Suevos*, Procopius

inquit; ejus vero ætate Suevi jam Nicro terminabantur, & ad hunc fluvium Thuringis vicini erant. Jornandes, Suevos Thuringis septentrionem versus confines esse, profitetur. Continuator Fredegarii scribit, Carolum Martellum Carolomanno filio testamento legasse *Austrasiam*, *Sueviam* & *Thuringiam*. Possedit vero Carolomannus non solum Thuringiam nunc ita dictam, sed etiam, quicquid nunc Circulus Franconiæ complectitur; omnis ergo hæc regio *Thuringia* tunc dicta est; neque enim ad Sueviam pertinebat, quam nemo tam late extendit. Qua occasione vero pars maxima Thuringiæ nomen mutarit, & appellationem *Novæ Franciæ* sive *Franconiæ* & *Partis Austriæ* aut *Franciæ Orientalis* receperit, pluribus Autor pandet in *Antiquitatibus Ducatus Franciæ Orientalis*, quas jam prælo subdit. Sanctimonialis Heidenheimensis in Vita S. Willibaldi Eichstetensis Episcopi primi dicit, eum venisse *in Thuringiam* ad S. Bonifacium & ibi in Episcopum consecratum esse *in loco*, *qui dicitur Sallpurg*, pro quo Anonymus in Vita S. Willebaldi *Salzburg* rectius habet. Refutat hic Autor illos, qui Salzburgum hoc ad Salam Thuringicum collocarunt. Est ibi quidem arx *Salburgum*, sed in dextra Salæ ripa; atque ita Bonifacii ævo in Sorabis jacuit, nondum Christianis nec Francis submissis, ut adeo ibi nullatenus Synodus haberi & in ea Willibaldus consecrari potuerit. Ostendit porro Ill. Autor, in eadem Synodo, paullo tamen ante Willibaldum, *Burchardum Wineburgensem* & *Wittam Buriburgensem* Episcopos creatos: *Adelarium* vero, quem vulgo Erfurtensem Episcopum ferunt, nunquam Episcopum fuisse, sed *Presbyterum* cum S. Bonifacio Martyrium passum. Hac occasione Synodos a Bonifacio habitas in ordinem redigit, & hanc Saltzburgensem inter eas necessario computandam esse demonstrat. Willibaldus enim in Vita S. Bonifacii indicat, Synodum Suessionensem fuisse *quintam*, cui præsederit Bonifacius. *Prima* vero sine dubio fuit *Bajoarica* anno 740 congregata *Frisingæ*, ut suspicio est, in qua Bajoaria in quatuor diœceses dispertita fuit. *Secunda* fuit hæc *Salzburgensis* anno 741; *tertia* autem illa, quam vulgo & erronee *Concilium Germanicum primum* nominant, & Autor anno 742 etiam *Salzburgi* in Castro Regio habitam existimat, quia ipse Carolomannus Major domus

mus regiæ ei interfuit. *Quarta* Sixtinis anno 743, & *quinta* apud *Suessiones* A. 744 coacta est. Sic omnia bene cohærent. Veteres Annales Francici ajunt, A. 768 Pippinum Regem *in castro Sels* Pascha celebrasse, quod a *Castro Salz* sive *Salzburgi* non differt, quia *e* & *a* olim permutabantur, ut Noster pluribus exemplis ostendit. Ab hoc vero tempore sub Carolo M. non tam frequens Castri, sed plerumque *Palatii Salz* sive *Salæ* mentio fit. Et Laureshamenses Annales asseverant, Carolum M. A. 790 *per Mœnum fluvium ad Salæ palatium in Germania juxta Salam fluvium constructum, navigasse: atque inde iterum per eundem amnem secunda aqua Wormatiam reversum esse.* Qui locus invicte probat, Salzburgum & Palatium Salæ ad Salam Franconicum sita fuisse. Poeta Saxo hoc distinctius prodit, ubi ad hunc ipsum annum canit:

Est aggressus iter Mœnum navale per amnem,
Ascenditque per hunc, donec prope mœnia venit
Magna Palatinæ sedis Salt nomine dicta,
Nascenti vicina Salæ: nam fluminis hujus
Rivus adhuc modicus hæc ipsa palatia cingit,
Vix raucum per saxa ciens resonantia murmur.

Ex Mœno itaque Carolus M. in Salam ascendit, quousque navigari potuit. Navigabilem vero olim usque ad Salzburgum & Palatium Salæ fuisse, non incredibile est. Hodie alveus molendinis impeditus, & tractu temporis sabulo advecto altior factus est, quæ fata & alii Germaniæ fluvii olim navigabiles habuerunt. *Palatium* vero, cum ejus ante Carolum M. nulla mentio fiat, ab ipso Carolo M. constructum reor. Adjacet ei Sylva olim ingens *Salzforst* dicta & Regum venationibus commoda. Regio amœnissima est & vini frugumque ferax. Non mirum ergo est, hoc Palatium ab Imperatoribus & Regibus nostris tempore præsertim autumnali, venationis causa, frequentatum fuisse. Anno 793 Ludovicum ex Italia ad patrem Carolum M. in loco *Salz* dicto venisse, Anonymus in Vita Ludovici Pii testatur. Anno 803 Annales veteres scribunt, Carolum legatos Imperatoris Constantinopolitani recepisse *in Germania super fluvium Sala, in loco, qui dicitur Salz,* quem Annales Hildesheimenses hic *villam regiam* appellant. Ibidem hoc ipso tempore privilegium Fortunato Patriarchæ Gradensi de-

dit, ab Ughello Ital. Sacræ Tom. V pag. 1181 recensitum. Datum id est *Idus Augusti in Salz palatio nostro*, ut verba ipsa habent, in quibus Cointius pro *Sacro* recte reposuit *Salz.* Ibidem hoc ipso anno 803 Saxones in gratiam recepit Carolus M. eosque liberos & Francis pares declaravit, ut ex Poeta Saxone & Chronico Quedlinburgensi liquet. Hic quoque anno 803 Episcopatum Halberstadensem confirmatum, ejusque limites descriptos esse, Autor probat. Anno 804 *Caroli M. Imp. Capitulare, quarto Imperii anno datum ad Salz*, prodiit. Ludovicus Pius Imp. anno 826, testibus Annalibus Laureshamensibus, ex conventu Ingelhemensi *trans Rhenum ad villam, quæ Sels vocatur, cum comitatu suo profectus est;* quam villam Anonymus in Vita Ludovici Pii *Salz* rectius vocat. Hic & tunc Neapolitanorum Legatos suscepit, & *transacta autumnali venatione circa Kalendas Octobris per Mœnum fluvium usque ad Franconofurt secunda aqua migravit.* Ludovicus Germanicus anno 841 post prælium Fontiniacense *mediante mense Augusto venit ad villam regiam, quæ vocatur Salz*, ut etiam Annales Laureshamenses habent. Ludovicus III Rex anno 877 Sigehardo Abbati Fuldensi privilegium dedit, quod dicitur *Actum Salz villa regia.* Idem, secundum Annales Fuldenses, anno 878 *a diebus Quadragesimæ usque ad mensem Majum moratus est in villa regia, quæ vocatur Salz, & inde transiens apud Franconofort generalem habuit Conventum.* Arnulfus Imp. anno 897, iisdem Annalibus testibus, Fulda *ad curtem, quæ dicitur Salz, pervenit.* M. P. R. Meichelbeck Hist. Frising. T. I pag. 171 Diploma Ottonis I Regis anno 940 IV Kal. Jun. datum exhibet, cui subscriptum: *Actum Salce.* Eo vero tempore Ottonem in Franconia egisse, res gestæ evincunt. Otto III Imp. tandem *Castellum & sui juris curtem Salce*, hoc est, *Salzburgum* & *Palatium Salæ* sanctissimæ dignissimæque sedi Wirceburgensi, ut verbis diplomatis utamur, ad honorem Mediatoris Dei & hominum Salvatoris mundi dedicatæ, & in venerationem pretiosissimorum Martyrum Kiliani, Colonati & Totnani constructæ, cum omnibus ad illud pertinentibus & cum integro *Pago Salzgouui* sive Salageuue, *villisque ac sylvis innumerabilibus ad preces Heriberti Archiepiscopi Coloniensis & Bernhardi Saxoniæ Ducis, ob remedium animæ genitoris sui suæque matris*

Theo-

Theophanu Imperatricis Augustæ, nec non propter ineffabilem dilectionem & obsequium Domini Heinrici venerandi Pontificis Wirceburgensis, solenni traditione donavit. Autographum Diplomatis, inter rariora numerandi, Archivum Ecclesiæ Cathedralis asservat. In ejus titulo *Otto tertius* se *servum Jesu Christi & Romanorum Imperatorem Augustum* vocat, quo nomine etiam utitur in Diplomate Nienburgensi anno 1000 Kal. Maji dato. Ex Hildeshemensi Archivo Ill. Autor etiam produxit initium alius diplomatis A. 1001 X Kal. Febr. dati, in quo dicitur: *Otto tertius, Romanus, Saxonicus & Italicus, Apostolorum servus, dono Dei Romani Orbis Imperator Augustus.* Subscriptio diplomatis Castrum & Palatium Salæ concernentis hoc est: *Data Idus Maji, anno Dominicæ incarnationis Millesimo, Indict. XIII, anno Tertii Ottonis regnantis XVI, Imperii IV. Actum Aquisgrani feliciter, amen.* Loco Sigilli appensa est Bulla plumbea, quam exacte delineatam Autor inseruit. In antica parte est Protome Imperatoris cum serto laureaceo & diademate quoque quatuor liliis ornato. Circum legitur: OTTO IMPERATOR AUGUSTUS. In postica Imperator stat indutus habitu militari: caput galea tectum est, crinibus contortis in tergum defluentibus: dextra tenet hastam regiam cum vexillo, in quo lilium cernitur, humero inclinatum, & scutum. Inscriptio addita est: RENOVATIO IMPERII ROMANORUM. Mabillonius eandem bullam ex alio diplomate edidit, sed minus accurate delineatam. Juxta Palatium in sinistra Salæ ripa & in pago Grapfeld, qui ibi incipiebat, jacebat & *villa Salza*, quam Henricus II Rex anno 1002 eidem Henrico Episcopo Wirceburgensi donavit diplomate, quod Autor noster etiam ex autographo publicavit. *Villa Salza* etiam *Obersalza* olim dicta est, & nunc est *oppidum Neostadium ad Salam.* Distinguenda ergo sunt, quanquam proxime sibi adsita, *Castrum Salz* sive *Salzburgum*, *Palatium Salz* & *villa Salz.* In donatione Castri Salz Otto III Imp. excipit *prædiolum*, quod inde per Chartam largitus erat *Gotzoni* cuidam, quem ideo ab Episcopo Wirceburgensi Advocatum hujus loci constitutum putes, & ab eo *Advocatos de Salzburg* (die Vögte von Salzburg) descendere. Sub his Salzburgum Ganerbinatus factus est tandem. Castri rudera magnifica sane restant,

reſtant, unde proſpectus lætiſſimus in valles ſubjectas patet. Palatii ne veſtigium quidem amplius cernitur: locus tamen Poetæ Saxonis de ejus ſitu in inſula Salæ dubitare nos non ſinit. Fata ergo eadem habuit cum *Palatio Gronæ*, quod in monte prope Gottingam ad amnem Gronam ſubſtitit olim; nunc lapidibus avectis in agros commutatum eſt. Mons vero, dum adhuc *der Burgberg* dicitur, palatii memoriam ſolus conſervat & cives Gottingenſes *Burgum* ſive *palatium Gronæ* ab Imperatore adhuc in feudum accipere tenentur. *Triburiæ* quoque ad Rhenum celebre Palatium fuit; ſed nec in villa, quæ nunc *Trebber* vocatur, vel minimum de eo indicium reperias. Villæ Salz partem poſſedit *Richenza* Regina Poloniæ, quæ & hanc anno 1058 Eccleſiæ Wirceburgenſi conceſſit. Autor de ea ejusque familia pluribus agit, & inter cætera oſtendit, *Cunonem Bavariæ Ducem* Richezæ ex fratre Ludolpho nepotem fuiſſe. Pater Richezæ & Ludolphi erat *Ezo Comes Palatinus Rheni*, & Mater *Mathildis, filia Ottonis II Imperatoris.* Tandem evincit, *S. Liutbirgem* incluſam, quæ Monaſterio Michaelſteinenſi in Principatu Blanckenburgenſi originem dedit, Salzburgi in Franconia natam eſſe. Obiter notamus, pag. 27 inſeri Inſcriptionem Latinam literis Græcis exaratam, quæ nuper Mariæmegingæ in Suevia in Monaſterio Franciſcanorum reperta eſt hujus tenoris:

ΕΥΠΟΡΟϹ
ΟΥΡΒΙϹΟ ΦΙ
ΛΙΩ ΒΕΝΕΜΕ
ΡΕΝΤΙ ΦΗΚΙ.

Sub verbis hiſce inciſa lapidi erat Columba, olivæ folium ante ſe habens: unde concluditur, Euporum & Urbicum Chriſtianos fuiſſe. Ceterum Ill. Autor nobis indicavit, ſe omnia, quæ hic brevibus protulit, fuſius deducturum in *Antiquitatibus Ducatus Franciæ Orientalis*, quas ex Autoribus coævis & diplomatibus confirmabit, & monumentis Regum Francorum, ſigillis, numinis & gemmis illuſtrabit, cujus operis, quod avide haud dubie exſpectabunt Eruditi, Tomum I proxime prelo ſubjicere conſtituit. Interim quantum ex hoc opere utilitatis ſperari poſſit, vel ex hoc, quod dedimus, ſpecimine ſatis liquet.

Jo-

JOHANNIS DAVIDIS KOELERI, HISTOR. & Polit. P.P. & Bibliothecarii Altorffini, Historia Genealogica Dominorum & Comitum de Wolfstein &c. ex ipsis chartis, diplomatibus, codicibus Tabularii gentilitii variisque aliis fide dignis Monumentis &c.

Francof. & Lipsiæ, prostat apud Christ. Riegel, Bibl. Nor. 1726, 4. Alph. 2 plag. 10 tab. æn. 13.

Quandoquidem Kœleriani nominis ob excellentia in res communis patriæ Historicas Genealogicasque merita ea est celebritas, ut Augustissimo etiam Cæsari, CAROLO VI, innotuerit, & singularibus prorsus, quod novimus, summæ gratiæ signis cohonestatum sit, illud fronti libri, quem in manus sumsimus, adscriptum satis de ejusdem præstantia testari videtur. Ea de causa etiam nostra nihil opus erat recensione, aut, quod idem est, laudatione, nisi instituti nostri intercessisset ratio, jussissetque, vino vendibili hic, ut sæpe alias, suspendere hederam. Ex quo Clarissimo Viro historiam in Altdorfina Academia publice docendi munus injunctum est, sibi sedulo elaborandum esse credidit, ut Genealogicum studium, quod Nicolao Rittershusio, Antecessori Altorffino, præcipuam suam culturam debet, in amœnissimo illo Musarum hospitio non intercidat plane; bono omine & magna illius studii felicitate, quod huic novo Statori præ Rittershusio majora aut debet jam, aut proxime debebit. Familiæ Augustæ, Carolingica, Francica, Suevica, Lucemburgica, summa cura emaculatæ atque firmatæ, neminem harum rerum studiosum latent; de Comitibus etiam S. R. I. Illustrissimis spes ingens olim a Nostro est excitata, & en! nobilissimi & gravissimi laboris primitias & quandam veluti promulsidem, sed talem, ita res bene vortat Musis Genealogicis, ut, si ad eam accesseris, non quadam capiaris satietate, sed justarum epularum ardentissimo incendaris desiderio.

Opus ipsum in duas partes sua sponte scinditur: Historiam Wolffteinianam ipsam, & Codicillum diplomatum & documentorum variorum historiam Wolffteinianam illustrantium, de quo libellis, chartis, diplomatibus, literis, laudis, privilegiis, epi-

epitaphiis ſat inſtructo, non eſt, ut plura dicamus. Hiſtoria autem Wolffſteiniana tribus Capitibus abſolvitur. Primum Genealogiam & ſucceſſiones Wolffſteiniorum a Seculo XIII usque ad noſtra tempora exponit. Initium Illuſtriſſimi ſtemmatis eſt a *Godefrido Seniore de Sulzperg*, nobili & milite, non quod ab hoc Viro condita ſit gens, aut nobilitatis honorumque aliorum decora eidem primum illata ſint; ſed quod injuria temporum, an majorum incuria, carere nos juſſerit idoneis teſtimoniis, quibus, ſi exſtarent, fortes multos majores longæ nocti eximere liceret. Sane in charta Rabadonis Comitis Palatini Bavariæ & Henrici Comitis de Ortenburg A. 1217 fuit teſtis; idem A. 1272 Cœnobium monialium Ciſtercienſis Ordinis, *Felix Porta* (*Seligen Pforte*) vocatum, fundavit; ab Heinrico etiam Raſpone, Rege Romanorum & Landgravio Thuringiæ, alterum Caſtrorum Adelenburg vel Heimburg in caſtrenſe feudum A. 1246 accepit; quæ omnia, eundem nec novum hominem fuiſſe, nec tenui fortuna, clariſſime teſtantur. Hujus Godefridi I ex Filio Godefrido II fuere Nepotes Leopoldus I de VVolfſtein & Albertus I Senior de VVolfſtein. Leopoldi familia in duos ramos VVolfſteinenſem & Allersbergenſem late effloruit, ſed paulo poſt emarcuit. Servata adeo gens per Alberti I poſteros, quos inter Nepotes Albertus III & VVigulejus, ille Lineam in Sulzbergo inferiore ineunte Seculo ſexto decimo extinctam condidit, hic lineam in Sulzbergo ſuperiore propagavit. VVigulejі Nepos Albertus V a Carolo V an. 1522 Liberi Baronis in ſuperiori Sultzbergo dignitatem accepit; Alberti autem V Atnepos Albertus Fridericus A. 1673 ab Imperatore Leopoldo S. R. I. Comitibus adſcriptus eſt. Hujus Filius Chriſtianus Albertus Pater Patriæ laudatiſſimus ſuis feliciter imperat, filio unico decenni Friderico Wilhelmo Auguſto poſt multam ſed aut femininam aut minus vitalem ſobolem ex illuſtriſſima uxore, Auguſta Friderica, Comite de Hohenloe & Gleichen ſuſceptam, in ſpem Patriæ ſuperſtite. Aſſerta præſtantiſſimis monumentis ubique ſunt firmata, adjectæque Tabulæ & Progonologicæ, & Genealogicæ, ut ſummæ perſpicuitati nihil omnino deeſſe videatur. Hactenus optime meritus eſt de Wolfſteiniis ſuis celeberrimus Autor; ſed ſi, eundem magnam etiam nobilitatis Germanicæ partem ſibi devin-

vinxisse, originibus vel demonstratis, vel illustratis, dixero, non erravero, uti fatebuntur, qui doctissimas notulas accuratius paulo inspicient. Hoc modo attigit Vir doctissimus p. 8 Haydeckios, p. 16 Nortenbergios, Seldeneccios & Bebenburgicos, p. 32 Pincernas de Reicheneck, p. 33 Breitensteinios, p. 40 *die Spaten*, p. 44 de Thungen, p. 57 Parsbergios, p. 59 Buchbergios, p. 60 de Kamer, p. 61 Waldenfelsios, p. 69 Lichtensteinios, p. 70 Rosenavios, & Stauffios de Ernfels, p. 75 Frauenbergeros, p. 81 Mareschallos de Pappenheim, p. 85 Tœrringios, p. 86 Schaumbergios, p. 91 Kunspergios, p. 92 Grumbachios, p. 96 Steinios, p. 98 Wiesenthavios, p. 103 Degenbergios, p. 110 Abspergios, p. 128 *die Schutzsper, genannt Milchling*, p. 150 Teufelios in Gundersdorf, p. 154 Heydeggios p. 171, Puchaimios p. 176, Thanhausios p. 183, Freybergios, p. 185 Lodronios, p. 187 de Scala, sive *von der Laiter*, p. 185 Windischgrætzios, p. 190 Pæmpflingios Weyneggiosque, p. 192 Ebersteinios & Rogendorfios.

Caput II Possessiones, Dignitates, Jura, Prærogativas Wolfsteiniorum exhibet. Ad possessiones pertinet Castrum Wolfstein, quod versus orientem æstivum unius horæ intervallo a Neo-foro, Palatinatus Superioris oppido, in edito monte situm olim jacebat, nunc dirutum & prostratum, nec ad Wolfsteinios amplius pertinet. Castrum adeo patrimoniale est Sulzbergum, in altissimi montis cacumine duabus leucis a Novo-foro situm; superius appellatum, quod inferius olim in eodem montis jugo exstaret nunc plane dirutum. Sed & arx vicusque Pyrbaum ad Wolfsteinios pertinet; Allersberga vero olim exciderunt. Ditiones Saltzburgensis ac Pyrbaumensis immediate subsunt Imperio Germanico, Dominique eorum soli Imperatori obnoxii ad Circulum Bavaricum pertinuere, Comitibus autem S. R. I. inserti, inter Franconicos locum Nostitios inter & Schœnburgios medium occupant, & Status Imperii immediati jura, plenariamque territorialem superioritatem exercent. Beneficia & decimas nonnullas debent Episcopo & Principi Eichstadiensi, Duci Palatino Neoburgico, & Marchioni Brandenburgico Onoldino. Sed & ipsi nobilia feuda concedunt Vasallis suis, quos inter Reverendissimum capitulum Ecclesiæ Cathedralis Eichstettensis, Respublica Norim-

 ber-

bergensis & Familiæ nonnullæ patritiæ ejusdem Reipublicæ nomen suum profitentur. In Torneamentorum monumentis probis & genuinis, ut de Rixnerianis fabulis taceamus, honorifica Wolffteiniorum fit mentio; Insignium autem decore nunc utuntur in hunc modum. Scuto simplici aureo, in quo duo leones pardini rubei conspiciuntur, galeæ insistunt duæ, prior coronata inter expansas alas duas nigras vulturis, quarum singulæ pennæ lineis trium aureorum trifoliorum *notatæ sustinent* leonem exorientem coronatum & aureum; *e posteriore protenditur* cum collo caput lupi nativi coloris, collari aureo redimitum, portantis aureo ore agnellum nigrum ungulis aureis ornatum; laciniæ circumfluunt aureæ & nigræ.

Cap. III denique vulgarissimi errores nonnulli de Wolffteiniis refutantur, quorum primus est, Wolffteinios eo demum tempore, quo acquisiverunt nomen & dignitatem liberi Baronatus, in ordinem Dynastarum Imperii immediatum relatos fuisse, ac jura territorii Imperio plane subjecti accepisse; alter: Wolffteinios Bavaricis, Neoburgicis & Sultzbacensibus Landsassiis quodammodo esse accensendos; tertius denique eorum, qui Wolffteinios Collegio Comitum Suevicorum adscribunt, cum anno Seculi præteriti sexagesimo octavo Collegio Comitum & Baronum Franconicorum accesserint. Hæc de ipsa *Historia* Wolffteiniana. Nunc de ejusdem ornatu dici posset, nisi jucundissimas imagines oculis usurpare quam describere esset satius. Indicandum tamen est, esse Tabulas æneas XIII, sigilla, lapides sepulchrales, nummos, insignia aliaque Wolffteiniorum monumenta sistentes; præterea Iconismi frontes sectionum exornant VI. Initiales etiam literæ æri sunt incisæ V, Coronides eodem artificio additæ V, non inani lubidine artificis effictæ, sed magna cura ab celeberrimo Autore selectæ & ordinatæ, ita ut omnia ista ornamenta vel Historici, vel Heraldici, vel Topographici quid magna animi oblectatione exhibeant.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QVIBUS variæ Observationes, scripta item quædam anecdota & rariora Opuscula exhibentur.

Tomus

Tomus V.

Francof. & Lipſ. apud Dan. Bartholomæi, 1726, 8.
Plag. 20.

NOn ſine voluptate etiam hanc partem *Amœnitatum Cl. Schelhornii,* probis obſervationibus refertiſſimam, perluſtravimus. Primo ſtatim loco comparet lepida Diſſertatio *de Solœciſmis litterariis* a nonnullis circa vocabula quædam aut etiam Chronologiam commiſſis. Memorat nempe, quomodo Albertus de Eyb ex titulo libri *Hermaphroditi* nomen viri fecerit, quem nominavit *Jo. Antonium Hermaphroditum:* quomodo Præſul quidam *Clementinas* & *Novellas* pro meretricibus, alius autem *Decalogum* pro honeſto & ſatis ſpectato viro habuerit: ut alii Hebraicæ aut Græcæ linguæ ignorantia in ſimiles errores prolapſi ſint. Nec omittit *Sympoſium* illud Lactantii in viri nomen transformatum; neque hiſtoriolam de aulico Franciſci regis Galliæ, qui *epigramma* genus edulii eſſe putavit, & de alio Gallo, qui libros *dominorum* elogio, tamquam filios viri eruditi, inſignivit. Hinc & §. 7 oſtendit, Theophraſtum Paracelſum prænomen *Aureoli* adſumſiſſe ex male intellectis Hieronymi verbis: *Fertur aureolus Theophraſti liber* &c. Alii ex vernaculis verbis *fare wel, weiland* nomina Propria fecerunt, & *Tomum* pro viro valde docto & πολυγράφῳ habuerunt, quod vidiſſent, libris plurimis additum *Tomus I, Tomus II* &c. Quin & ſanctos, malos genios, hæreticos & alia portenta ex innocentibus vocabulis efficτos eſſe, variis exemplis monſtratur, quæ longum eſſet hic repetere. Concludit Diſſertationem duobus Epigrammatibus in factum Juſti Lipſii, qui Virgini Halenſi virilem veſtem dicavit, ob quod in altero *Solœciſmi* arguitur. Sequitur II *Epiſtola M. Jo. Conradi Durrii, Prof. Alt. ad Dom. Georg. Sigismundum Fuhrerum, de Johanne Fauſto,* qua non modo totam iſtam ineptiſſimam Fabulam, olim quidem ideo uſurpatam, ut rudis plebecula horrendo iſto Fauſti exitu mota a ſuperſtitione & magicis artibus revocaretur, poſtea autem magis magisque corruptam, fabulam tamen, non hiſtoriam eſſe, abunde & ex ipſo commento deſumptis argumentis evincit. Occaſionem autem fictioni dediſſe *Jo. Fauſtum, Germ-*

mersheimensem, *Palatinum*, qui inter primos in Germania typographicam artem excoluit, & adeo monachis, qui scribendo multa lucrabantur, detrimento fuit: istos nempe odio impulsos Faustum præstigiatorem abominandum fecisse, non imperite demonstrat. III *de Jo. Aventini Annalium Epitome*, *variisque ac variantibus editionibus* Anonymi Dissertatio exhibetur. Nempe ipse Aventinus dum viveret, Annales non edidit. Epitomen tamen eorum publici juris fecit hoc titulo: *Bayrisches Chronicon: im Latein verfertigt: und in syben Puecher getailt ein kurtzer Auszug* &c. impressam (ut in calce libri notatur) Noribergæ apud Fridericum Leypus A. 1522, fol. ut vocant, minore. Fata etiam & dotes, quæ varias ipsorum Annalium editiones illustraverint, accurate recensentur. IV inseritur *Petri Lambecii de bibliotheca Vindobonensi Commentariorum Lib. IX fragmentum*, ex operis hujus præstantissimi exemplo in bibliotheca Uffenbachiana Francofurti ad Mœnum existente descriptum, quod Græcos quosdam codices MStos recenset, & alioquin eadem forma, ut nempe adnotationes quædam margini addantur, quæ in editis libris Commentariorum observatur, sistitur. Et quamvis jam olim hæc λείψανα typis descripta sint, tamen quia non plures, quam duas plagulas compleverunt, hodie rarius obvia sunt, nec adeo immerito hic repetuntur. V legimus *Marci Velseri antiquorum, quæ Augustæ Vindel. exstant, monumentorum supplementum*, quod Cl. M. Jacobus Bruckerus ex editione monumentorum illorum Veneta 1594, fol. cujus oræ ipse illustris Velserus hæc additamenta inscripserat, excerpsit: dignum sane, quod a tenebris vindicaretur. VI *Analecta ad Historiam Francisci Josephi Burrhi*, ubi excerpta ex variis epistolis, integræ etiam epistolæ de artibus & præstigiis Burrhi, & Bulla, quam vocant, ab inquisitionis Officio conscripta, quæ immanes viri errores late enumerat, exhibentur. VII *Tabulæ donationis*, *quibus D. Huetius*, *Episcopus quondam Abrincensis*, *suam bibliothecam Jesuitarum domui professæ Parisiensi addixit*, quibus inter alia sollicite cautum, ne vel unicus liber extra istud, quo ejus bibliotheca asservatur, sacrarium aliorum commodis concederetur. VIII sequuntur *Epistolæ quædam ineditæ*, ut Jani Gruteri ad Mich. Piccartum, Bohus-

huslai Balbini ad M. Kœnigium, Andreæ Christ. Eschenbachii ad eundem, Almelovenii ad Helenam Sibyllam Wagenseiliam, cui adjectum carmen gratulatorium Elisæ Kolartiæ de recuperata ab Almelovenio sanitate. IX *Electa Epistolica* h. e. Excerpta ex litteris virorum doctorum ad Theophilum Spicelium datis, quibus & tria Jo. Fabricii in Comenii obitum epigrammata festiva continentur. X *Oratio in laudem Bartholomaei Bertlini Ecclesiastæ Memmingensis conscripta A. 1563*, & nunc primum edita. XI *Dissertationis de libris rarioribus continuatio*, qua dictis Tom. II & III quædam adjiciuntur, v. g. de Rituum Ecclesiasticorum Romanæ ecclesiæ libris, de libris combustis, aliisque talibus: ubi simul ex Moronessæ libello D. Lutheri quædam elogia recitantur, p. 250 sqq. Agitur ibidem de *Otfridi* Evangeliorum libro, eaque occasione nunciat Cl. Schelhornius, Schilteri Thesaurum Antiquitatum Germanicarum cum maxime Ulmæ prelum exercere, in quo iste *Otfridus* agmen ducit. Ceterum ii potissimum hic libri recensentur, qui aliorum doctorum hominum judicio inter raros relati sunt: quanquam & suo judicio raros Cl. Autor nominet. Agmen observationum cogunt XII *Addenda & Emendanda* in Tomis III, IV & hoc ipso V.

BIBLIOTEQUE HISTORIQUE ET CRITIQUE DES Auteurs de la Congregation de S. Maur.

i. e.

BIBLIOTHECA HISTORICO-CRITICA Scriptorum e Congregatione S. Mauri; Autore PHILIPPO LE CERF, Benedictino.

Hagæ Comitum, apud Petrum Gosse, 1726, 8.

Alph. 1.

ETsi de Benedictinis e Congregatione S. Mauri ante paucos annos commentari e Germanis cœperit R. P. *Hieronymus Pezius;* non parvum tamen spicilegium sibi relictum vidit Rev. Autor, cui utique de civibus suis ac sui Ordinis Sociis rectius constare potuit. Recentem quidem, & ferè nuper natam, hanc Societatem esse, non dissimulat, adeo ut mirum non sit, quod tot ex illa Viri celebres non prodierint, quot formando grandiori Bibliothecæ corpori sufficere videantur. At cum multa Bibliothecarum Syste-

Systemata ideo non paucis laborare nævis probe intelligeret, quod concinnandis illis tum demum manus adhibitæ fuissent a Viris doctis, cum Autorum Ordinis memoria temporis edacitate jam prope evanuisset; hinc mature colligendis Sociorum meritis operibusque eruendis adhibendam operam putavit, quam forte successu temporis alii ex eodem ordine supplere atque emendare possint. In eo vero egregia laude dignus est Cl. Autor, quod nec invidiæ nec adulationi aliquid dedisse videtur, adeo sinceram & exactam crisin ubique servans, ut nec sociis suis parcat, si digni censura fuerint; quod, dum DD. Martianæum, Pisantium & Lironium, ultra meritum in Republica Litteraria famam & opinionem assecutos fatetur, ingenue comprobat p. 287 sqq. Menardi vero, Mabillonii, cujus honori inserviturus, insigne inscriptionis Latinæ monumentum Bibliothecæ inseruit, Acherii, Galloisii, Delfavii, Massueti, Bulteavii, Gerberonii, Gesvresii, Lamii, Garnierii, Rousselii & Ruinarti memoriam extrema quoque tempora servatura esse, plenus bonorum ominum spondet. In ipsa construenda Bibliotheca ita versatur, ut cujusque indolem & studia, & quæ monumenta dedit, narratione judicii plena exhibeat. Dabimus hujus rei aliquot specimina.
p. 4. Primum *Lucæ Acherio* locum concessit, modestiæ laude inprimis commendabili, quod rerum ineditarum collectionem satis præstantem sub *Spicilegii* titulo ediderit. Nec tamen dissimulat, eum majorem nominis sui existimationem Societatis tum
60. vix instauratæ fama, quam scriptis suis sibi conciliasse. *Joachimum Contartium* vitæ sceleris puræ laude commendat; libellos vero ejus, ad vitam spiritualem spectantes, stylo paulo obscuriori
124. ac minus eleganti conscriptos, notat. *Michaelem Felibienum* eruditione & solertia nemini secundum sistit; in Historia autem
185. Monasterii S. Dionysio sacri judicandi artem desiderat. *Francisco Lamio* ingenii gloriam concedit; quo tamen subinde ad
199. luxuriam abusus esse videatur. *Joannem Lironium* notat, quod in Bibl. Auctorum Gallicorum quadrata rotundis, rudes doctis-
473. simis hominibus misceat. Miratur, cur *Ant. Vincent. Thuillerius* edendo Polybio operam impenderit, quem gravioribus exercери negotiis, par fuisset; quamvis dignior hac censura videri posset

ſet. *Lud. Gabr. Bugnotus*, celebris Barclajanæ Argenidis commentator, quem ſine nota quidem dimittit. Doctrinam Romanæ Eccleſiæ, ſi quis alius, egregie callet Noſter, teſtatus illud, ſive difficillimas de Gratia divina controverſias enarraret, ſive de auctoritate Romanorum Pontificum differeret; ex quibus illos, qui profligata vita Servatoris doctrinæ offecerunt, Petri ſedem non diu tenuiſſe, forte magis optat, quam credit. In SS. Patrum editionibus, quas magno ſtudio procurarunt Viri hujus ordinis doctiſſimi, tanta imprimis cura verſatur Cl. Autor, ut, qui concinnas ejus recenſiones legerit, ipſos libros præ oculis habere videatur. Ceterum cum iis, quæ de Nicolai le Nourri Diſſertatione, libellum de mortibus perſecutorum Lucio Cœcilio vindicante, monuit Noſter, conferri merentur Vindiciæ Lactantii, quas S. R. Dan. Maichelius Introductioni ſuæ ad Bibliothecas Pariſinas adjecit.

JO. GOTTL. HEINECCII, JC. AD Legem Juliam & Papiam Poppæam Commentarius.

Amſtelædami, apud R. & S. VVetſtenios, 1726, 4.
Alphab. 2 pl. 17.

LEgis Papiæ Poppææ capita tantum non per omnes juris civilis articulos ſe diffundunt, ut veriſſime judicarit Jan. Vinc. Gravina, ***tam multa huic legi Jurecnſultorum reſponſa & fragmenta veterum eſſe implicita, ut, qui hac luce careat, eum in curſu juris paſſim offendere oporteat & prolabi.*** Idque Virum ſummum Jac. Gothofredum etiam permovit, ut inter fontes juris civilis huic legi dandum eſſe locum cenſeret. Et vetuſtiſſimum eſt jurisprudentum de lege Papia Poppæa bene merendi ſtudium, cum ex antiquis jam præter Celſum, qui obiter eam ſeptem pandectarum libris expoſuerat, ſex Jureconſulti, Terentius Clemens libros XX, Junius Mauricianus & Ulpius Marcellus libros ſex, Cajus quindecim, Domitius Ulpianus libros XX & Julius Paullus decem, in modum commentariorum, ad hanc legem ſcripſerint, quorum fragmenta bene multa ſuperſunt in Pandectis. Poſt revoca-

vocatas in lucem meliores literas resuscitata quoque nobilem hanc Juris Romani partem a tenebris vindicandi, in ordinem restituendi atque illustrandi contentio. Hinc subnati Læv. Torrentii & Justi Lipsii, illius ad Horatium, hujus ad Tacitum de hac lege excursus; hinc Franc. Balduini *de lege Papia Poppæa, Falcidia, Voconia & Rhodia* liber singularis; hinc Joannis de Pareia & Ramez del Manzano commentarii; hinc Fichtneri, Kirchmaieri, Mulleri aliorumque dissertationes prodiere. Sed & præter institutum haud exiguam lucem nonnullis legis capitibus affuderunt Viri insignes, Barn. Brissonius *de jure connubiorum*, Ferd. Paez, Ulyssiponensis, *de numero liberorum excusante a muneribus publicis*, & M. Vertranius Maurus eleganti commentatione *de jure liberorum*. Omnium horum curas longe superavit Jac. Gothofredus, qui primus legis Papiæ Poppææ capita & fragmenta ordini integritatique suæ restituere aggressus est, brevemque, sed eruditum & præstantem commentarium adjecit. Sed præclarum hoc opusculum & primis juris stipendiis, ut ipse profitetur, ei adhuc juveni exciderat, nec supremam sustinuit Autoris limam, dum post ejus fata ab Esaia Colladone, senatore Tigurino, ex defuncti ultima voluntate in dias luminis auras exivit. Inde non mirum, libello multos adhæsisse nævos, cum antea viris doctissimis, tum Nostro imprimis observatos. *Dum enim*, inquit Noster, *varias leges Papias Gothofredus confudit: dum aliqua ex legibus Juliis de adulteriis & judiciorum publicorum Papiæ Poppææ adsuit: dum quædam maximi momenti capita prætermisit, quædam in sensum plane alienum detorsit: dum SCta atque interpretamenta JCtorum veterum ab ipsa lege non satis accurate secrevit: dum denique sibi omnia indulsit in emendandis, fingendis refingendisque legum inscriptionibus: fieri profecto non potuit, quin post messem ejus magnum aliis idem saxum voluturis spicilegium superesset.* Hos itaque nævos tollere ipsamque legem Juliam & Papiam Poppæam pleniorem, ac multo accuratiorem, quam a Gothofredo factum est, restituere conatus Celeb. Heineccius, tribus exhibuit libris, quod ille plagulis vix undecim complexus erat. Liber primus sistit legis historiam & capita ejusdem, quorum memoria superest, omnia de novo collecta, &, quantum fieri potuit, ad pristinum ordi-

ordinem revocata. Hinc diversas Leges Papias, quas Gothofredus aliique cum nostra confuderunt, velut LL. Papias *de virginibus Vestalibus*, *de sociis nominis Latini in suas civitates remittendis*, *de peregrinis*, a Papia Poppæa accurate discernere docet Caput primum. *Papiam Poppæam*, inquit Tacitus lib. 3 Annalium, *senior Augustus post Julias rogationes* incitandis cœlibum pœnis & augendo ærario *sanxerat*. Duæ legis causæ, totidem partes. Prior pars ad πολυτεκνίαν fuit comparata, quam plerique populi variis institutis promotum ivere. Hinc instituta ad eam directa Hebræorum, Persarum, Atheniensium, Lacedæmoniorum, Thebanorum, Germanorum, sed præcipue Romanorum, Capite altero explicantur. Ipsa legum Juliæ & Papiæ occasio totiusque illius legislationis historia succedit capite tertio, in quo merito laudamus primo antiquum marmor ludorum sæcularium, in quo legis de maritandis ordinibus mentio fit, ingeniose & ad fidem antiquitatis restitutum, deinde locum Suetonii: *Legem de maritandis ordinibus, quum aliquanto, quam ceteras*, severius emendasset, &c.; leviter mutatum, legendo: *severius mandasset*; tertio brevem legis historiam conspectu chronologico comprehensam, ita:

A. V. C. IↃCCXXXVI Cn. Cornelio & P. Cornelio Lentulo Coss. Augustus de Lege Julia ferenda ad Senatum retulit, & ægre obtinuit SC.

A. V. C. IↃCCXXXVII C. Furnio & C. Silano coss. ante messem ludi sæculares facti, quo tempore nondum perlata fuerat lex Julia, sed jam tum, uti videtur, promulgata. Sub finem hujus anni rogata lex, sed antiquata.

A. V. C. IↃCCLVII Sexto Aelio Cato & C. Sentio Saturnino Coss. perfertur lex Julia, sed detracta parte pœnarum, auctis præmiis & vacatione data triennii.

A. V. C. DCCLX Q. Cæcilio Metello Cretico Silano & A. Licinio Nerva Siliano Coss. nova biennii vacatio data est, circumacto priore triennio.

A. V. C. IↃCCLXII Q. Sulpitio Camerino & C. Poppæo Sabino coss. equites abrogationem legis, ineunte anno, frustra urgent, Augustus denuo legis vacationem concedit. Sub finem anni M.

Papio Mutilo, Q. Poppæo Secundo coss. suffectis, fertur lex Papia Poppæa.

De Consulibus his, a quibus lex nomen indepta est, & utriusque gentibus ac familiis tractat Caput quartum, ne quid ad pleniorem historiam deesset. Jamque sequitur præcipuum caput *de legis Papiæ Poppææ partibus & capitibus, & quomodo ea ordini suo restituenda sint.* Prior legis pars agebat de maritandis ordinibus, de præmiis conjugum & parentum, & de cœlibum atque orborum pœnis: posterior de caducis, vacantibus & ereptitiis bonis tractabat, atque hinc *lex caducaria* dicitur Vlpiano. Plura utriusque capita fuerunt, & citatur a Marciano *caput XXXV legis Juliæ*, in *l. 19 ff. de ritu nupt.* ubi tamen pro XXXV rescribi XV jussit Gothofredus, qui ultra XXVIII capita legis de maritandis ordinibus nullum agnovit. Corn. van Bynckershoek non a Marciano caput legis Juliæ ejusque verba allegari, sed a collectoribus Pandectarum autumat adjectum esse titulum, quo Marcianus ad legis Juliæ, nescio cujus, caput XXXV commentatus erat in libro XVI Institutionum, unde depromta est dicta *l. 19.* Noster ad morem huic JCto familiarem, in Institutionibus suis aliorum libros, designatis capitibus citandi, imprimis provocat, multisque confirmare satagit, non alterius, quam Juliæ & Papiæ legis caput & fragmentum in isto Marciani loco superesse. Sed haud contemnenda sunt argumenta, quibus Ill. Bynckershoek suam sententiam verisimillimam fecit, eoque præsertim, quod veteres editores, qui plane ut Græci in Basilicis, solo autoris nomine retento, ubique omiserunt reliqua inscriptionum verba, pariter in h. l. 19 etiam *τὰ capite XXXV L. Juliæ* non adscripsere: & simile est commixtionis Rubricæ cum ipsa lege exemplum in *l. 48 ff. de* V. S. qua multi diu vitiose sunt usi. Quando vero in *l. 7 §. 1 ff. ad L. Jul. de adult. coerc.* allegatur *lib. 2 de adulteriis Papiniani*, videntur nobis ea verba Triboniani esse. Neque enim de se ita dicturus erat JCtus: *In lib. 2 de adulteriis Papiniani MARCIANUS notat*; quæ eadem formula extat in *l. 57. §. 1 ff. de ritu nupt.* ex qua simul manifestum fit, e Marciani notis ad Papiniani libros de adulteriis ista depromta & commodo loco inserta esse. Cumque lex Julia de adulteriis coercendis in plerisque legibus *tit. ff.* ad

ad hanc L. abſolute dicatur *lex Julia*, ejuſque diverſa capita addito numero citentur, verba autem *l. 19 de R. N.* ſatis apta ſint capiti hujus L. Juliæ, quod ſanxerit, *ut*, *qui liberos*, *quos habent in poteſtate*, *injuria prohibuerint ducere uxores*, *vel nubere*, *cogantur eos in matrimonium collocare*; certe nondum expedita res eſt, anne fortaſſis Marcianus, qui, ut diximus, in Papiniani libros ad L. Juliam de adulteriis notaverat, hanc ipſam potius, quam legem de maritandis ordinibus, lib. XVI Inſtitutionum illuſtraverit. Sed revertamur ad Noſtri diligentiam in reſtituendis Legis Papiæ Poppææ capitibus navatam. Gothofredus non niſi quinque loca in jure noſtro viderat, in quibus verba legitima ſupereſſent, quibus Noſter jam præter *l. 19 ff. de R. N.* quam modo ſolicitavimus, addit *l. 23 ff. eod.* & *l. 2 ff. de minor. vig. quinq. ann.* atque inſuper ex Celſi libris Digeſtorum reliqua ſtudioſe in ſubſidium vocavit, quæ Gothofredus, paucis exceptis, neglexerat. Comparent hinc fragmenta ex commentariis veterum JCtorum ad priorem partem legis Papiæ ſecundum librorum ordinem per laterculos accuratius diſpoſita, ita ut imprimis temperatum ſit a numeris librorum immutandis, in quo plus juſto ingenio Vir ſummus olim indulſiſſe videbatur. Hanc tabulam excipiunt ipſa prioris partis capita, illorum fragmentorum ope aliorumque bonorum Autorum ductu reſtituta & cum textu Gothofredi perpetuo collata, ſubjectis allegationibus & notis, in quibus haud pauca ſane elegantia acceſſere ad ea, quæ Gothofredus jam annotaverat, & e quibus ſe profeciſſe, Noſter nec ipſe diſſimulabit. Capitum numerus ad XLIV auctus viſitur, dum duo a Gothofredo penitus omiſſa, ſcilicet *de concubinatu*, & *de jure affinitatis inter novercam & privignum*, *vitricum & privignum*, recens addita, & ſeptem capita in viginti quatuor diviſa ſunt, tribus aliis in unum contractis. Sed in translocandis capitibus, quæ ſecundum ordinem fragmentorum, aut, prout argumenta legis, ſibi invicem reſpondentia, poſcunt, minus recte diſpoſita videbantur, pariter ac in verbis legis ad mentem Autorum & formam antiquitatis concipiendis eximia diligentia elucet, ita ut major pars legis novum prorſus habitum acceperit. Annotabimus præcipua quædam hujus laboris ſpecimina. Ita ſtatim Caput ſecun-

 dum.

dum, *de ingenuorum nuptiis*, nunc a primo, *de Senatorum eorumque liberorum nuptiis*, ſeparatum e Celſi *Digeſtorum libro XXX l. 23 ff. de R. N.* in hæc verba conformatum eſt: *Omnibus* reliquis *ingenuis*, *præter Senatores eorumque liberos*, *libertinam uxorem habere liceto*, neve quid eis, qui duxerint, liberisve ex eo matrimonio natis, fraudi ignominiæve eſto. Gothofredus conceperat: *Cæteris ingenuis libertinas uxores ducere jus eſto*, *neve quid eis*, *qui eos duxerint*, *fraudi ignominiave eſto*, *liberive eorum legitimi ſunto.* In cap. III (ap. Gothofr. II) non ſolum omiſerat Gothofredus initium: *omnes puberes virique potentes matrimonium liberorum quæſundorum cauſa inire tenentor*; cujus tamen teſtes ſunt Ulpianus *Fragm. XVI* §. 1 & Commentator vetus a Crucquio editus ad Horat. *Epod. XVIII* verum & ſequentia: *Sexagenarii maſculi*, *quinquagenariæ feminæ & ſpadones a pœnis hujus legis liberi ſunto*; male extulerat ita: *Sexagenario maſculo*, *quinquagenariæ feminæ nuptias contrahere jus ne eſto*: *Poſt eos tantum annos conjuges pœnis hujus legis ſolvuntor. Spadonibus item nuptias contrahere jus ne eſto*; admixtis Legi Papiæ SCtis Perſiciano & Calviſiano. A cap. V (ap. Gothofr. III) *de ſponſalibus* reſecta, quæ ex lege Papia antiquiore *de Virginibus Veſtalibus capiendis* adſuta erat lacinia. Caput ſequens non modo emendatum ab errore, quaſi de *imparibus nuptiis* ſtatuiſſet, quæ tamen ex SCto Calviſiano ita demum dictæ, cum hoc caput ad omnes *injuſtas nuptias* pertinuerit, ſed & idem docte ſuppletum eſt ex §. 12 *Inſt. de nupt.* ubi Juſtinianus hoc caput expreſſit; atque verba: *nec vir*, *nec uxor*, *nec ſocer*, *ſocruſve*, *nec gener nuruſve intelliguntur*; una cum fragmentis Pauli *l. 4 ff. de teſt.* & Ter. Clementis *l. 146 de V. S.* ſuo loco ſunt reddita, cum ex his textibus perperam acceptis Gothofredus affinxiſſet capiti, *de divortio libertæ prohibito*, verba: *Gener ſocerve inviti in reos teſtimonium ne dicunto.* In cap. X (apud Gothofr. IX) *de jure Quirit. ob liberos conſequendo*, delentur merito verba: *At Latina ſi ter enixa fuerit*, *jura Quiritium conſequitor.* Sunt enim non ex hac lege, ſed ex SCto, ut diſerte Ulpianus *fr. t. III* §. 1. Leges *decimarias*, uti vocantur capita Legis Papiæ, quæ *de decimis* diſponunt, & quæ Gothofredus in unum caput XII compegerat, Noſter in quinque capita diſtinxit, cum

vero-

verisimilius sit, plura capita, quam unum, *leges* dicta fuisse. Similiter & leges *de solidi capacitate* in capita distinctæ varieque emendatæ sunt: inter alia, quod Gothofredus cap. XIII de *jure communium liberorum* a populo *impetrato* scripserat, cum tamen ex eodem Dionis loco, quem ipse allegat, discamus, Senatum hoc jus tribuisse; quamvis hæc emendatio non videatur adeo magni, cum & Gothofredus per Senatum autoritate populi id factum affirmet. Ad Caput XXIX (apud Gotofr. XVII) obiter notamus, huc demum recte referri *l. 72* (pro qua male apposita *l. 92*, errore typorum, qui apud Gothofredum admissus erat, repetito,) ejusque §. 2, ubi Papinianus docet, *eam Papiæ legis sententiam videri*, *ne quod omnino nuptiis impedimentum inferatur:* puta per legatum sub conditione cœlibatus relictum. Vix videtur his verbis confirmari posse Caput XXXV (apud Gothofr. XV) *de cogendis parentibus, ut liberos elocent*, quandoquidem non aliud certius, quam *in l. 19 ff. de R. N.* vestigium ejus extat. Caput *de fundo dotali*, legis Juliæ de adulteriis particulam esse, & ipse Gothofredus postea in notis haud invitus agnovit, & confirmavit Ill. Schultingius ad Paulli *Sent. Rec. lib. II, t. 21 b.* Gothofredus ad populum retulerat gratiam Legis Papiæ faciendam, quam Noster Senatui vindicat, autoritate Dionis *lib: LIX*; sed iterum vix discrepat a Gothofredo, præterquam, quod in capite XXXIII (ap. Gothofr. XIX) substituit *Senatus* nomen, cum ille per Senatum factam legis gratiam & asserat, & exemplo illustret ex Livii *lib. 39 c. 19.* Atque hæc sufficiant specimina indicando, quid Noster in restitutione legis profecerit. Libro secundo singula capita legis, quæ ad partem de nuptiis & procreatione liberorum pertinent, multa cum cura exponuntur, nec jura traduntur solum, sed & iis, quæ alioquin obscura videri possint, ex philologia & Antiquitatibus Romanis lux accenditur. Variæ huic libro insunt conjecturæ de emendandis juris Autorumque veterum locis compluribus. Imprimis vero historia singulorum capitum & mutatio usque ad Justinianeam legislationem solicite exponitur. Liber III sistit alteram partem Legis Papiæ, *caducariam*, quæ ad locupletandum ærarium erat comparata, itaque more supra servato primo Jurisconsultorum veterum fragmenta, pariterque Justiniani constitutio de *caducis tollendis*
ad

ad capita legis reducuntur ac disponuntur per tabellam, deinde ipsa capita restituta & in pristinum ordinem redacta comparent, recens adjectis duobus, a Gothofredo omissis, quæ Nostro suppeditavit *l. un. C. d. caduc. toll.* Deerat enim caput primum, *de aditione hereditatis, & quando dies legatorum cedat*: sed Justinianus *d. l. §. 1 materiam atque exordium caducorum legem Papiam ab aditionibus, quæ circa defunctorum hereditates procedebant, sumsisse*, scribit, & sententiam hujus capitis accurate suppeditat Ulpianus *fragm. t. XXIV §. 31.* Deerat etiam caput *de transmissione legatorum*, quod manifesto deprehenditur in *ead. l. un. §. 13 C. de caduc. toll.* Ceterum neque parcior, quam in priore libro, Noster est in notis ad confirmanda vel illustranda Legis capita subjectis, neque in commentario ad partem de caducis quicquam prætermisit, quod ad capitum illustrationem pleniorem, ad historiam & mutationem legis, ad fraudes, quibus ingeniosa civium improbitas eam elusit, noscendas conferre poterat. Habent itaque melioris jurisprudentiæ studiosi librum elegantem & multa eruditione confertum, in quo non solum vix quicquam desiderent, quod ad inclytæ adeo cognituque necessariæ Legis intelligentiam pertinere videatur, sed ex quo etiam alia permulta ex antiquitate ad penitiorem juris Romani scientiam necessaria perdiscant: idque intelligentes avide expectabunt commentarios, quorum in præfatione spem facit, & quos jam affectos in scriniis suis pridem latitare affirmat Vir doctissimus; quemadmodum non sine voluptate accipimus, Antiquitates juris Germanici, quas jam inde ab aliquot annis expectare nos jussit, propediem Argentorati prælo exituras esse.

M. CHRISTOPHORI WOLLII, LIPSIENSIS, Catechetæ ad D. Petri, Commentatio philologica de Parenthesi sacra. Accedunt duæ Dissertationes: prior de usu & abusu ἀνεξήγεος nominum divinorum sacræ; posterior de loco Dan, Genes. XIV, 14, contra Spinozam. Præfationem præmisit CHRISTIAN. FRIDER. BOERNERUS, Theol D. & in Acad. Lips. Prof. Primarius.

Lipsiæ

Lipsiæ, sumptibus Jo. Frid. Gleditschii B. Filii, 1726, 4.

Alph. 1 plag. 5.

QUantam quamque insignem sacrarum litterarum exquisita tractatio publicæ rei christianæ afferat utilitatem, illi omnium optime intelligunt, qui non satis habent, generaliores dumtaxat exegeticæ artis præceptiones cognitas perspectasque habere, sed ad speciatiores etiam regulas perquisitius & diligentius pervestigandas animum appellunt. Eandem rem considerans præsentis commentationis philologicæ Cl. Autor, peculiarem maxime, longeque nobilissimam *de Parenthesi sacra*, eademque in sanctioribus, cum Ebræis, tum Græcis Pandectis occurrente, materiem sibi explicandam sumere eo lubentius animum induxit, quo magis præstare putavit, in argumento a nemine adhuc ex instituto pertractato, & a magni nominis Philologo, Sal. Glassio, vix commemorato, studium suum collocare ingeniique vires periclitari. Animadvertit insuper, τὰς γραφὰς a paganis olim criticis superfluarum parenthesium nomine suspectas contemtasque fuisse: qua de re ex Isidoro Pelusiota notatu perquam dignum in præmissa præfatione recenset confutatque locum. Ipsam vero rei tractationem in *duas* dispescuit *Sectiones*, quarum prior *theoriam*, altera vero *praxin*, hoc est, canones atque exempla parenthetica exhibet. Nostrum in præsenti erit, breviter hæc summatimque percurrere.

In *Sectione priori theoretica*, postquam utramque παρενθέσεως sacræ definitionem, nominalem § 1, realemque § 2 recitavit p. 1-5.
exposuitque, dividit eandem 1 in *breviorem* & *longiorem*, 2 in 5 6.
plenam & *ellipticam*, §. 3. Postea illius *tres caussas* suppeditat, ἐξήγησιν videlicet §. 4, πάθος §. 5 & denique ἔμφασιν §. 6. In §. 7 6-14.
observat ἐν ἐπιμέτρω, reperiri etiam parentheses sacras *exegetico-* 14 15.
patheticas, aut *emphaticas*, & *pathetico-emphaticas*. Porro ad 15 19.
criteria pedem promovet, sic, ut §. 8 *generale*, in §. autem 9 & 10 *specialia* παρενθέσεως sacræ commendet criteria. *Breviores* 19-22.
parentheses cum stili sacri elegantia pugnare, negat §. 11; contra vero ea *longiores*, cuiusmodi in canonicis Paulli epistolis inveniuntur quam plurimae, ad ἔμφασιν orationi conciliandam conducere plurimum, ibidem affirmat probatque. Eo quoque consi-

lio ex Thucydide ſatis *longam* §. 12, ex Cicerone vero duas *elliptica*i allegat παρενθέσεις, §. 13. Tandem & *uſum* pariter, atque *abuſum* παρενθέσεως ſacræ *in verſionibus* §. 14 enucleat, priorisque ſectionis abrumpit filum.

In *ſectione poſteriori*, eademque *practica*, *Canones* una cum exemplis, ex utriusque fœderis codice depromtis, in medium profert, ita tamen, ut nonnulla tantum allegare ſatis habeat, reliqua vero ex philologiæ ſacræ penu, translationibus optimæ notæ, & orientalibus & occidentalibus, itemque Judaicis, Græcis Romanisque antiquitatibus, in conſilium advocatis, uberiori demonſtratione illuſtrare ſui muneris eſſe exiſtimaverit. Nos canones huc exſcribemus, notabiliora etiam nonnulla ſubjuncturi exempla, hac tamen lege, ut datam brevitatis fidem ubivis exſol-

p. 25-62. vamus. Can. I: *παρένθεσις ſacra ἐξηγέσεως ſeu declarandi cauſſa ſæpiſſime uſurpatur: quæ ideo ἐξηγητικὴ pulchre vocari poterit.* Sic, exempli gratia, II *Pet.* I, 19 verba (ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως ȣ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ) parentheſi exegeticæ includuntur. Ceterum pericopa hæc Apoſtolica novo exponitur more. Etenim αὐχμηρὸς τόπος erat, ſub V. T. œconomia, tabernaculum Moſaicum, typicarum umbrarum involucris integumentisque involutum; his autem ὁ βεβαιότερος ὁ προφητικὸς λόγος, ejusdemque ſubluſtria oracula paullulum clariorem accendebant lucem: donec tandem illuſtriſſima clariſſimaque N. T. exoriebatur ἡμέρα. Hac ratione integer locus ex antiqua cærimonia *lucernarum Sabbathicarum*, in gente Judaica uſitatiſſimarum, prolixe p. 49-61 illuminatur. Can. II:

63-80. *παρένθεσις ſacra πάθȣς alicujus indicandi gratia non raro adhibetur, in Epiſtolis maxime D. Paulli: eademque vel longa, vel brevior, itemque elliptica, eſſe ſolet: quæ ideo παθητικὴ ſatis*

80-96. *apte vocatur.* Can. III: *παρένθεσις ſacra ἐμφάσεως cujusdam declarandæ ergo non raro a viris θεοπνεύςοις uſurpatur: unde ea ἐμφατικὴ jure meritoque vocari meretur.* Ejusmodi parentheſis emphatica, prout Autoris fert ſententia, reperitur II Sam. VI, 2, in hiſce verbis: אשר נקרא שם (שם יהוה צבאות ישב הכרבים) עליו: Pluribus ille animi ſui hac de re ſenſa p. 81-86

96-116. expoſuit. Can. IV: *παρενθέσεις ſacra ἐξηγητικαὶ, παθητικαὶ, &*

demi-

*denique ἐμφατικαὶ, non ſunt temere & citra neceſſitatem fingen-
dæ: præcipue ubi verba, quæ parenthetica putantur, ad integri-
tatem ſermonis ſacri neceſſario requiruntur.* Sub hoc canone
p. 100-113 locus vexatiſſimus I *Joan.* V, 7 a ficta parentheſi *Thomæ
Emlyni*, Angli, qui verba (ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ
οὐρανῷ, ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ
τρεῖς ἕν εἰσι) nota parenthetica eo conſilio, ut prorſus omittan-
tur, inſignienda eſſe contendit, argumentis cum hermenevticis,
tum criticis, liberatur vindicaturque. Can. V: *παρένθεσις ſacra* p. 116-120.
*V. T. Ebræa clauditur utique nobiliori accentu, quam is eſt, poſt
quem παρένθεσις initium capit: juxta antiquam illam Ebrææ gen-
tis magiſtrorum regulam: nec poteſt exemplum in contrarium pro-
duci ullum; ἐναντιοφάνειαι autem hæ parentheticæ rite ſunt con-
ciliandæ.* Can. VI: *παρενθέσεις ſacræ non ſunt temere fingendæ,* 120-128.
*& nullo modo admittendæ, invitis ac repugnantibus accentibus,
tametſi voces, harumque ſtructuræ, eandem non reſpuant. Sic
etiam παρένθεσις in dictis N. T. ex V. T. allegatis obvia ad accen-
tuationis Ebrææ indolem eſt exigenda.* Ita Rob. Stephanus *Marc.* IX,
13 hancce parentheſin obſervat: Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἠλί-
ας ἐλήλυθε, (καὶ ἐποίησαν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν) καθὼς γέ-
γραπται ἐπ' αὐτόν. Confirmat eandem Autor p. 127 ſeq. atque
hac ratione contra *Guil. Whiſtonum* evincit, Malachiæ prophetiam
C. III, 23, quippe ad quam formula καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτὸν
reſpicit, minime mutilam mancamque, contra Codd. antiquo-
rum fidem, pronuntiandam eſſe. Can. VII: *παρενθέσεις ſacræ* 128-129.
*non ſunt temere fingendæ, adverſante ac repugnante vocum ſtru-
ctura grammatica cum Ebræa, tum Græca, tametſi ſigillatim ac-
centus V. T. Ebræi eaſdem non reſpuant: verum opera potius na-
vanda, ut genuinam conſtructionem vocum ſacrarum grammati-
cam, imprimis verborum cum particulis ſuis propriis, accurate
diligenterque evolvamus.* Jo. Franckius II Sam. XVIII, 12 voculam
מי vult eſſe parentheticam, in hiſce verbis: שמרו (מִי) בנער
באבשלום *obſervate* (quem?) *puerum Abſalomum.* Verum iſta
opinio ex principiis accentuationis Ebraicæ refutatur, hæcque in
ejus locum ſubſtituitur: *obſervate omnes, ſive quotquot eſtis, pu-
erum, nempe Abſolomum.* Vid. p. 131, 132. Can. VIII: *παρένθεσις ſa-* 139-142.

cra in versionibus ac nonnullis Græcis N. T. editionibus alieno loco collocata, & vel angustiori spatio definita, vel etiam latius, quam par est, extensa, juxta rationes grammaticas, reliquasque περιστάσεις hermenevtico-sacras diligenter est emendanda. Hic ultimus Canon unico illustratur exemplo, eodemque ex Matth. XV, 5 petito, ubi parenthesis in nonnullis versionis B. Lutheri vernaculæ editionibus obvia deletur, ipsumque dictum, per se difficiles explicatus habens, p. 139 ad finem usque fusius enucleatur.

p. 143-178. Adjectarum huic opusculo Dissertationum *prior de αὐξήσει nominum divinorum sacra* inscribitur, quoniam in illa theoretice non minus, quam practice, collatis etiam profanis, Græcis Romanisque monimentis, demonstratur, quo pacto divina nomina in sacris maxime litteris ad rei exprimendam magnitudinem excellentiamque, non tantum ἑπομένως, sed πρώτως, proprie

179-200. & formaliter, adhibeantur. In Dissertatione *posteriori* adversus Spinozam disputatur, utpote qui receptam suam hypothesin, Mosen videlicet pro Pentateuchi Autore perperam haberi, extra omnem controversiam collocaturus, provocat, inter alia, ad locum *Dan*, Genes. XIV, 14 commemoratum, quo nomine urbem Lais, sive Leschem, longe post mortem Josuæ designatam fuisse, Jud. XVIII v. 29, opinatur. Equidem alii jam Viri doctissimi Spinozianam hanc explosum ivere sententiam, verum, uti in eorum refutationibus nonnulla, quæ desideret, habere sibi videtur Autor, ita tandem cum P. D. *Huetio* in eam ingreditur sententiam, ut putet, celeberrimum in veteri Palæstina fluvium, *Jordanem*, duobus olim defluxisse rivulis, *Tor* atque *Dan*, a quibus & suum retulisset nomen, horumque alterum Mosaico in loco significari. Probat hoc primum multis argumentis, appellationem deinde Jordanis suppeditatam contra Hadr. Relandum defendit, & denique de Clarissimi Viri, *Jo. Clerici*, consensu mirum in modum sibi gratulatur. Ceterum in ultimis paginis quinque subnectuntur Indices.

D. JOACHIMI LANGII, S. THEOL. PROF. Ord. in Regia Fridericiana, Caussa Dei & religionis, Judæis

dæis revelatæ, adversus sic dictum Naturalismum methodo demonstrativa adserta.

Halæ Sax. impensis Orphanotrophii, 1726, 8.
Alph. 2 plag. 4.

Cœperat Summe Rev. *Langius* anno 1723 *Caussam Dei & religionis naturalis* adversus Atheos & ipsorum patronos, pseudophilosophos, tum veteres, tum recentiores defendere; quem librum in Actis nostris Mense Octobri ejusdem Anni p. 454 seqq. sedulo recensuimus. Nunc Vir doctissimus a religione ista naturali lectorem deducit ad revelatam, ejusque patrocinium adversus naturalismi sectatores suscipit, eadem, qua liber ille primus conscriptus est, methodo usus demonstrativa, quæ veritates recte definitas, & ex evidentissimis principiis justa serie deductas, ita inter se connectit, ut tanquam ejusdem catenæ articuli firmiter inter se cohæreant.

Tractationi ipsi necessariam præmittit *protheoriam*, quæ Postulatis & Theorematibus constat. Et *Postulata* quidem præcipue exhibent illos revelatæ religionis characteres, quos quilibet p. 1-11. sincerus Dei secundum lumen naturæ cultor non potest non pro divinis agnoscere, & confiteri, se eam religionis revelatæ formam, quæ istos characteres ostendat, lubenti animo pro vera ac divina esse agniturum. Postulatis subjunguntur *Theoremata*, ubi membro 1 agitur de theologiæ ac religionis naturalis defectibus historicis, dogmaticis atque moralibus, qui satis indicant, 12-30. eam non esse sufficientem ad æternam salutem consequendam; membro 2 agitur de revelationis possibilitate, probabilitate, utilitate ac necessitate. 30-34.

Lectorem ita præparatum Ven. Autor ad ipsam *Tractationem* admittit, quumque revelatio illa divina, cujus & characteres & probabilitatem necessitatemque cum summa utilitate conjunctam hactenus a priori ostenderat, in *gente Judaica* quærenda sit, parte tractationis priori primum agit *de historia Judaica*, ejusque antiquitate & veritate, nec non de integritate librorum apud Judæos sacrorum; deinde *de ipsa religione Judæis revelata*, tanquam centro

istius historiæ, secundum præstantiam atque divinitatem suam considerandam.

Sectio I de historia Judaica quinque propositionibus adsolvitur.
p. 35-53. *Prop. I* generatim agit de antiquitate gentis & veritate historiæ Judaicæ, & his verbis includitur: *Gens Judaica, quæ adhuc hodie per orbem terrarum dispersa quam copiosissime superstes est, omnium est antiquissima, antiquis Assyriorum & Chaldæorum, nec non Persarum, Græcorum & Romanorum imperiis multis modis innexa, & ab omnibus aliis gentibus mirum in modum distincta, multisque prærogativis insignita:* id quod octo argumentis com-
53. probatur. *Prop. II* speciatim agit de *veritate historiæ*, quæ libro primo Mosaico continetur, & deinceps singulatim deducta, ita
54-61. habet: *Moses in Genesi narrat res, 1) quas ita, uti narrantur, fa-*
61-67. *ctas esse, ipsa ratio sibi relicta probabiliter adsequitur: 2) quæ inter se quam optime cohærent, & ad nexum rerum Judaicarum, quotquot insecuta sunt, catenatum pertinent, ideoque nec omitti*
67-78. *potuerunt: 3) quæ eo adhuc tempore, quo a Mose, Deo per specialem directionem concurrente, conscriptæ sunt, non solum Judæis, sed reliquis etiam, præcipue Orientis, gentibus maxima ex parte per traditionem erant notissimæ; certe ita comparatæ, ut istis, in-*
78-85. *quisitione facta, de iisdem facile posset constare: 4) quarum notitia residua, inter gentes omnes longiore temporum progressu propagata, variis sese monumentis ac vestigiis prodidit. Ergo Genesis*
85 94. *continet veram vere factorum historiam. Prop. III* hæc est: *Quatuor reliqui Mosis libri itidem continent historiam rerum Judaicarum, uti antiquissimam, ita etiam verissimam:* quod variis rationibus extra dubium ponitur. *Prop. IV: Etiam reliqui libri gentis*
94-98. *Judaicæ sacri historici, dogmatici, morales ac prophetici, sua antiquitatis & veritatis luce amplissima radiant, ideoque fide sunt*
99-108. *dignissimi. Prop. V* integritatem librorum V. T. incorruptam demonstrat, ubi probatur, a Judæis abfuisse non solum *actum* libros suos sacros corrumpendi aut interpolandi, sed etiam *facultatem* ac *voluntatem* ipsam.

Sectione II ab historia Judaica ad *religionem Judaicam*, ejusque tum *præstantiam*, tum *divinitatem* demonstrandam transitur. Membro hujus sectionis I *præstantia* religionis revelatæ octo

pro-

propositionibus, quæ totidem characteres continent, evincitur. Sunt autem isti characteres 1) antiquitas & veritas religionis revelatæ historica, 2) ἀξιοπιστία Mosis ac reliquorum scriptorum sacrorum, 3) revelationis modus Deo dignissimus, 4) sermonis sacri dignitas, in evidentia ac simplicitate posita, & singulari cum gravitate ac sanctimonia conjuncta, 5) præstantia doctrinæ tum credendorum, tum agendorum, quæ perfectum juris & legis naturæ systema exhibet, 6) præstantia rituum, doctrinæ supervenientium, 7) harmonia singularum partium & librorum, 8) perfectio, qua religio revelata defectus theologiæ naturalis historicos, dogmaticos & morales supplet. Quibus positis declaratur, p. 132-134. summam religionis Judæis revelatæ præstantiam ex istis characteribus elucere; quæ ad ejusdem divinitatem agnoscendam quosvis invitet. Per *divinitatem* autem religionis ea intelligitur illius præstantia, quod ab ipso Deo peculiariter est revelata, & ad spiritualem æternamque hominum salutem ordinata. Hæc *membro II* duodecim rationibus characteristicis seorsum evincitur, 134-188. quæ sunt 1) solemnis νομοθησία Sinaitica, 2) θεοκρατία in conscientiam, 3) salutis mysteria, ingenio humano superiora, 4) harmonia credendorum & agendorum admiranda, 5) convenientia inter bona gratiæ medicinalis ac forensis, & mala naturæ, 6) admirabile gratiæ ac justitiæ temperamentum in salutis fundamento ac ordine, 7) analogia summa inter doctrinæ revelatæ capita generalia, legem & evangelium, 8) religionis revelatæ finis & effectus efficacissimus ad hanc & futuram vitam, & ad ipsos vitæ civilis ordines singulos, 9) cruenta ac funesta confessorum martyria, 10) prophetiæ, ipso eventu quam evidentissime comprobatæ, 11) admirandus miraculorum cumulus, 12) religionis Judaicæ revelatæ complementum plane divinum in Christianismo. Hisce 183-188. duodecim characteribus subjiciuntur *consectaria*, quibus redditur liquidissimum, religionem revelatam, tot divinitatis radiis coruscantem, non nisi a brutæ mentis hominibus, quorum præcipui sunt athei, posse repudiari; *scrupulos* autem, qui imperitis restant, non in *arma*, quibus doctrina revelata impugnetur, sed in *stimulos diligentiæ* convertendos esse.

Sectione III demonstrata religionis revelatæ veritas ac divini-

tas

tas *adversus exceptiones & objectiones* defenditur ac vindicatur.
p. 189-200 *Membro I* solvuntur objectiones, quæ adversus Pentateuchi Mosaici aliorumque librorum historicorum antiquitatem & integri-
201-224. tatem moveri solent ac possunt. *Membro II* solvuntur objectiones,
224-247. quibus historia creationis solicitatur. *Membro III*, quæ circa histo-
248-260. riam lapsus oriri possunt. *Membro IV*, quæ caussam mali Deo vi-
261-296. dentur tribuere, præcipue vi decreti alicujus absoluti. *Membro V* illæ, quas Vir clarissimus, *Jo. Clericus*, nomine philosophorum
296-318. gentilium contra religionem Judæis revelatam nectit. *Membro VI* farrago aliarum objectionum solutarum exhibetur. Hæc est par-
Præf. p. 16. tis prioris œconomia, in qua Ven. Autor nihil se protulisse dicit, nisi quod meditatione propria excretum fuerit digestumque, & cujus vim ac robur ipse ad convictionem usque non perceperit, posthabita interim polyhistoria, qua animus inter legendum distrahi solet.

Posteriore libri *Parte* sibi tractanda sumit præcipua revelatæ religionis capita, posita in *doctrina* de *Messia*, quæ *mysterium Trinitatis* supponit. Hinc *Sectione* I agitur de *mysterio trium hypostasium* in unitate divinæ essentiæ, ubi *propositione* 1 exhibentur
321-339. & illustrantur loca V. T. quindecim, quæ mysterium plurium hy-
339-358. postasium in Trinitate generatim insinuant: *prop*. 2 loca sedecim, in quibus expressa fit mentio duarum hypostasium, *patris & filii*:
359-402. *prop*. 3 loca viginti & sex, in quibus Dei filius seu Messias, a Jehova distinctus, vocatur *angelus Jehovæ*, & ejusmodi prædicatis insignitur, quæ ipsum verum Deum esse, quam evidentissime evincunt; cui deductioni præmittitur theorema, suis instructum argumentis, de emphasi nominis *Jehova* absolute positi, quod sit nomen soli vero Deo proprium, & cum nulla re creata commu-
402-410. nicabile: *prop*. 4 loca triginta & octo habentur, in quibus duarum hypostasium ita fit mentio, ut hypostasis tertia, nomine Spiritus, seu Spiritus sancti vocata, referatur ad alterutram duarum reli-
410-442. quarum hypostasium vel ad utramque: *prop*. 5 loca viginti quatuor exhibentur, in quibus pluralis hypostasium numerus speciatim ad ternarium restringitur. Singula illa V. T. loca doctis observationibus illustrantur, quæ nucleum demonstrationis, ex
442-449. quolibet loco colligendæ, nervose continent. Adduntur *prop*. 6 testi-

testimonia pro hoc dogmate, quæ in libris V. T. apocryphis ex
stant, & *prop.* 7, quæ in scriptis *Philonis* Judæi occurrunt, pro co- p. 450-462
pia sua in sex diversas classes distincta.

Huic demonstrationi mysterii Trinitatis *Sectione II* super-
struitur doctrina *de Messia*, salutis nostræ autore, nec non de
ejus fundamento & ordine. Membrum 1 agit de Messiæ *persona*,
secundum utramque ejus naturam, ubi cap. 1 pro adstruenda *divi-* 463-515.
na Messiæ *natura* integræ phalanges testimoniorum ex Mose,
Prophetis & Psalmis producuntur, & adversus Judæos ac Socini-
anos in acie collocantur: cap. 2 de *humana* Messiæ *natura* copio- 516-565.
se tractatur, & quidem 1) de tribu & familia Messiæ, 2) de loco
nascituri Messiæ, Bethlehem, 3) de tempore nativitatis Messiæ,
per LXX hebdomadas definito, 4) de Messiæ matre virgine, 5) de
ejus unctione ad officium ejus triplex, unde is Messiæ nomen ha-
bet. Membrum 2 sistit Messiæ *officium* in duplici ejus statu. Unde 566.
Cap. I agitur de officio Messiæ *sacerdotali*, & in eo de *salutis* no-
stræ *fundamento* & *acquisitione*: quod argumentum ut eo pleni-
us tractetur, articulus 1 agit de peccato, ejusque culpa & pœna, 568-582.
tanquam supposito doctrinæ de officio Messiæ sacerdotali; art. 2 582-590.
de peccati Adamici ac contractæ per illud labis imputatione & par-
ticipatione; art. 3 de justitia Dei, peccati vindice; art. 4 de na- 590-616.
tura rei sacrificalis piaculari & typica, & sacerdotum Levitico- 616-642.
rum officio typico in peccatorum expiatione; art. 5 de ipso Mes- 642-647.
siæ officio sacerdotali, in expiatione antitypica posito. Cap. II 674-687.
de officio Messiæ *prophetico* & de *salutis* acquisitæ *promulgatio-*
ne, ad ejusdem applicationem tendente, tractatur, ac denique
Cap. III de officio Messiæ *regio*, *salutis* per sacerdotium partæ 687-714.
ac per officium propheticum promulgatæ oblatæque *communi-*
cationem ac *consummationem*, beatamque usuram complectente.
Utrique libri parti epimetron subjungitur, de religionis Judæis 715-fin.
revelatæ imperfectione, seu indole temporaria, qua respectu
evangelii novæ œconomiæ prælusit. Denique index & rerum
præcipuarum, & locorum, tum ab objectionibus vindicatorum,
tum de Messia explicatorum additur.

Et hac ratione S. R. Autor simul fundamentum posuit tracta-
tionis *Anti-Judaicæ* & *Anti-Sociniana*, quæ *tomo* caussæ Dei *ter-*

tio propediem insequetur. Ceterum sub finem præfationis profitetur, se hunc librum non sine eximia fidei corroboratione elaborâsse. Hanc ipsam igitur lectori etiam, cui caussa Dei in procuranda animæ suæ salute curæ cordique est, ex animo apprecatur.

D. JOACH. LANGII, THEOL. PROF. ORD. Institutiones Studii Theologici Litterariæ, quibus methodologia de studiorum sacrorum ordine, subsidiis ac impedimentis præmissa, & monitis ac consiliis litterariis passim inspersis, notitia librorum, præcipue selectorum, in singulis Theologiæ partibus exhibetur.

Halæ Sax. impensis Orphanotrophii, 1724, 8.
Alph. 2 plag. 11.

QUum ignoratio bonorum librorum cum multis damnis conjuncta sit, consultum putavit Summe Rev. Autor juventuti Academicæ, ut in singulis Theologiæ partibus sufficientem sibi comparet librorum selectorum notitiam, iis instructam consiliis monitisque, quæ librorum usum dirigant, & non expeditum minus reddant, quam salubrem. Hunc ipsum in finem has institutiones in usum Auditorum Collegii sui literarii, quod quolibet semestri æstivo habere solet, typis tradidit, quæ VII Sectionibus
p. 1-46. constant. *Sectione I* agitur *de methodo studii Theologici*, & quidem cap. 1 generatim, ubi 1) de scopo & ordine studii theologici, 2) de
46-85. prudentia studii theologici litteraria, 3) de diligentia studii theol. literaria: cap. 2 speciatim 1) de studio exegetico & philologico, 2) de methodo studii thetici & moralis, 3) de methodo reliquarum
85-122. studii theologici partium. *Sectio II* exhibet *Isagogen generalio-*
122-166. *rem in rei litterariæ & librariæ notitiam*, ubi cap. 1 de re libraria & litteraria in genere, cap. 2 de iis rei librariæ & litterariæ subsidiis,
166-195. quæ sunt in re bibliothecaria & typographica. *Sectio III* tractat de
195-265. *studio historiæ ecclesiasticæ*, & quidem cap. 1 de ipsis fontibus historiæ ecclesiasticæ, cap. 2 de iis scriptoribus, qui historiam ecclesi-
265-285. asticam e fontibus haustam condiderunt, tum universalem, tum
285-308. particularem. *Sectio IV* sistit *philologiam sacram*, ubi cap. 1 de par-

partitionibus ac verſionibus Scripturæ S. cap. 2 de editionibus p. 308-339.
Scripturæ & operum biblicorum, cap. 3 de apparatu ipſius philo- 339-380.
logiæ ſacræ librario, cap. 4 de antiquitatibus ſacris V. & N. T. 381 570.
Sectio V complectitur *Bibliognoſian ſtudii exegetici*, ſecundum di- 570 661.
verſas librorum claſſes digeſtam. *Sectio VI* apparatum librarium
in Theologia *dogmatica & morali*. *Sectio VII* notitiam librariam p. 662-734.
in ſtudio antithetico, ubi recenſentur ſcriptores adverſus adverſarios extra eccleſiam cap. 1, & intra eccleſiam cap. 2. Judicium de librorum indole, vivæ voci reſervatum, Ven. Autor rariſſime appoſuit. In enumeratione Autorum data opera abſtinuit a nimia copia, ne eorum quidem omnium, quos ipſius ſupellex libraria continet, librorum nominibus in cenſum relatis. In nonnullis etiam Theologiæ partibus notitiæ magis, quam ſelectus, rationem habuit. Sedulam inſuper, interſperſis hinc inde monitis, operam dedit, ut Studioſi Theologiæ a vanitate illa litteraria, quæ hodie cum magno totius rei litterariæ abuſu & damno dominatur, avocati, ſobrie & caute in re libraria verſari diſcerent. Præter appendicem adjecti ſunt copioſi indices. Speciminis loco ſubjicimus, quæ Vir Summe Rev. idemque doctiſſimus Sectione IV Cap. I §. 11 pag. 279 de nova S. Codicis verſione latina adornanda monet, optantes, ut Autor S. Rev. etiam ſepoſitis tantiſper aliis quibusdam occupationibus, utiliſſimum inſtitutum urgere pro virili velit.

„ Cum verſio, inquit, utriusque codicis, eaque nuda & „notis deſtituta, ita eſſe poſſit adornata, ut aliquo modo vicem „commentarii præſtet, mihi translatio optima adhuc in deſidera„tis eſt, & fortaſſis nunquam elaboranda. Qualem vero optem, „imprimis Germanis noſtris, paucis exponam. Viris doctis ex„ploratum eſt, inter alia præcipue ſequentia in reddendo textu „authentico, maxime Hebræo, deprehendi. 1 Occurrere voces, „ſingulari aliqua prægnantes emphaſi, quæ nulla alia alius linguæ „voce ſatis ſignificanter poſſit exprimi. 2 Ejusmodi emphaſin & „δείνωσιν paſſim deprehendi in integris aliquot locutionibus. 3 „Quam frequentiſſimos eſſe idiotiſmos linguæ Hebrææ, cum „nulla linguarum occidentalium communes, qui ideo in verſio-

„ne deferendi, feu idiotifmo ejus linguæ, in quam textus authen-
„ticus transfertur, exprimendi fint, quia retenti expreffique lin-
„guæ alii barbarifmos aut folœcifmos inducunt. 4 Multa effe lo-
„ca, aut locorum phrafes, in quibus tacite refpiciatur ad hunc
„vel iftum morem Judæorum vel Gentilium antiquum, occi-
„dentalibus ignotum, aut obfcurum. 5 Paffim etiam adhiberi
„proverbia, occidentalibus itidem haud ufitata. 6 Non pauca effe
„loca, adeo obfcura, dubia & vexata, ut fenfus inde non nifi per
„conjecturam erui poffit incertam: qualia tamen in argumentis
„ad falutem neceffariis non occurrunt, &, fi occurrant, facile
„expediri poffunt. 7 Nec pauca effe loca, quæ quidem per fe nul-
„lam habeant obfcuritatem, non incommode tamen plures, quam
„unum fenfum admittant, ita, ut unus, qui legenti reliquis vi-
„detur effe commodior, ideoque proprius & intentus, fit eligen-
„dus. 8 Occurrere interdum paronomafias, quæ nulla alia lin-
„gua exprimi poffint, aliter autem redditæ omnem fuam elegan-
„tiam & δείνωσιν amittant. 9 Non raro ellipfin, orientalibus non
„infolitam, fed occidentalibus plane inufitatam, & ita compa-
„ratam, ut fenfui obftet, in verfione effe fupplendam. 10 Non
„raro accentuum pofitum aliquam pofcere metaphrafin, fere a
„nullo alio metaphrafte adhibitam, & a commentatoribus negle-
„ctam. 11 Multas voces, & quasdam locutiones in integro facro
„codice tantum femel aut bis legi. 12 Varia loca a beato Luthero
„minus recte effe reddita. Hæc, & plura alia, non poteft non
„obfervare, qui verfionem aliquam adornat, cujuscunque hæc
„linguæ fit. Jam vero fi obfervata diverfis in ipfa verfione fignis
„notarentur, præmiffa ad lectorem aliqua fignorum iftorum ex-
„pofitione, verfio nuda vicem commentarii alicujus non fper-
„nendi præftaret, faltem legentium diligentiam effet excitatura,
„& ad dignam meditationem & inveftigationem exactura.
„Quod fi notæ accederent, fignis iftis accommodatæ, eo magis
„difcentibus foret confultum. Vigefimus jam agitur annus, ex
„quo defiderium ac confilium meum cum viro quodam doctiffi-
„mo, & ad hunc laborem a neceffariis haud leviter inftructo,
„communicavi; quod quidem ipfi adeo non difplicebat, ut haud
„obfcu-

„obſcure mihi ſociam ſuam promitteret operam. Sed, utroque „noſtrum aliis operis diſtracto, res effectu caruit, nunc aliis commendanda.

TEXTUS V. T. ORIGINALIS EBRÆUS AB Enallagis liberatus, ita ut CLXXII V. T. loca, in quibus Enallage regnare dicitur, ope pietatis criticæ, ſimplicitati Deo dignæ reſtituantur, & ſine Enallagis exponantur a FRANCISCO WOKENIO, P.P. in Acad. Lipſienſi.

Lipſiæ & Wittenb. apud Sam. Hannauer, 1726, 8. Pl. 13.

CL. Autor, Collega noſter honoratiſſimus, uti jam A. 1718 ab Hypallagis & 1720 a Synchyſibus utrumque textum originalem V. & N. T. abſolvit: ita jam telam ulterius pertexens, Enallagis, quas B. Varenius ignorantiæ & audaciæ theatrum appellare ſolebat, e ſacrario Biblico excludendis operam impendit. Et hac quidem vice, Bibliopola ita ſtatuente, in proximum differre coactus N. T. Enallagas, V. T. a capite ad calcem evolvit, & quæ aliqua cum ſpecie ab Exegetis, antiquis & recentioribus, prolata invenit, ad aſſerendas in V. T. Enallagas, brevi quidem plerumque, ſed ſollicito tamen ſubjecit examini. Cum enim leviora fuerint, quæ pro Enallaga ſtatuminanda Viri docti attulerunt, ſatis eſſe putavit, ſi paucis rem conficeret, & oſtenſo ſenſu probataque Grammaticæ Biblicæ ſimplicitate, dubia removeret. Si vero gravius quoddam allatum dubium, non prius illud dimiſit, quam collatis aliorum expoſitionibus, veriorem & ſimpliciorem inveniret. Quoniam & in his rebus criticis haud raro duæ aut plures expoſitiones probabiles ſe obtulerunt, eas afferre non ſuperſedit, licet unam ex illis modo probet, quo lectoribus eo melius conſulat, ne forte quis, cui non eadem, quæ Autori, ſententia arridet, ad Enallagen relabatur, ſi alia, quam eligat, non ſtatim ſuppetat. Nemini etiam mirum videri poteſt, quod Autor, qui, pauciſſimis ſibi in hoc vel illo dicto adſtipulantibus, vulgarem impugnat opinio-

nionem, hinc inde novam quandam expoſitionem loci alicujus Biblici ſuppeditet: cum novæ, quæ occurrunt, expoſitiones maximam partem puram Criticam & Grammaticam concernant, omnes vero & ſimplicitati & fidei analogiæ congruant. Ut dictis fidem conciliemus, unum alterumque tangemus exemplum. Quam variis variorum expoſitionibus locus *Gen. IV,7* torqueatur, fuſe docet, & hanc ultimorum maxime controverſorum verbo-
p. 33. rum לפתח חטאת רבץ evincit exegeſin eſſe genuinam: *ad oſtium eſt*, prope eſt, inſtat, peccatum, *non illud quod jam commiſiſti*, ſed *peccatum ſecure cubans*, ſeu ſecuritatis, quo ad excœ-
53. cationem devenies. Maſculinum *Exod. I,21* de obſtetricibus adhi-
89. beri viſum, de Iſraelitis, & *Ruth. I,8 ſqq.* occurrentia Maſculina de integris familiis accipit. *Hiob. XL,11* שרירים quod *umbilicos* reddunt, vel ex Arabiſmo per *bilaritates* aut *nodos*, vel, quod præfert, ex Chaldaiſmo per *firmitates* exponit. Locum controverſum *Jeſ. LIII,9* interpretatur, ut קבר ſit ſubjectum totius verſus: *Dabit quidem ſepulcbrum ejus impios, ſed idem ſepulcbrum, & dabit divitem, per mortes ejus. Hoſ. XIII,9* autem locum, non minus intricatum, ſimpliciter vertit: *Perditio tua, o Iſrael, eſt, quod es contra me, contra auxilium tuum.* Qui plura noſſe cupit, ipſum libellum adeat, & multa ex accentibus, multa ex intimiori Ebraiſmo luci reſtituta eſſe, inveniet.

BASILII FABRI THESAURUS ERUDITIOnis Scholaſticæ, recenſitus, emendatus, locupletatus a JOH. MATTHIA GESNERO.

Lipſiæ, ex officina Thomæ Fritſchii, 1726, fol.
Alphab. 18.

Quicquid de ſcholaſtica eruditione ſentiant nonnulli cum faſtu imperiti, nemo certe, niſi ἄμουσος, laborem ei impenſum dixerit ignobilem. Inter primarios potius libros referendi ſunt, qui Lexicorum vulgo nomine veniunt, ſi cum cura elaborati rerum & vocum theſauros ad bonorum autorum intellectum pandant. Iſta vero laude commendatius aliis tantum non omnibus eſſe Fabri hoc opus, & longiſſimi temporis uſus compro-

probavit, &, ut esset, virorum doctrinæ fama haud ambigua conspicuorum operæ cum studio in illud collatæ effecerunt. De anterioribus non opus est, ut dicamus, quorum editiones dudum in omnium manibus versatæ fuerunt. *Cl. Gesnerum*, qui hanc novissimam ornavit, cujusque nomen sæpe jam a nobis prædicatum est, nunc etiam tacere non possumus. Rogatus scilicet primum, cum Faber denuo per *Stubelium* edendus esset, totum opus perlegendum sumsit & recensendum, & socios proin aliquandiu labores cum illo sustinuit. *Stubelio* autem illis immortuo, cum prior pars ad vocem *Cotinus* perducta esset, altera ad vocem *Villa*; quicquid agendum fuit postea, id omne soli *Gesnero* incubuit. Duo autem sunt, quæ Vir doctissimus egit. Auxit & emendavit. Nova quædam vocabula dedit, sed pauca, cum castigatius tractandum hunc librum probe videret, quam ut promiscuam vocabulorum turbam & cujusvis ævi sordes in illum coacervare liceat. Liberalior fuit in addendis vocum significationibus & constructionibus, quarum ignorantia non lectionem tantum, sed imprimis styli exercitium magnopere impedit. Solennes & publicas formulas diligenter annotavit, & antiquitates Romanas explicavit selectis, tum aliunde, tum ex Ill. Spanhemii de Numismatibus opere, observationibus. Alias Critici recentiores suppeditarunt, quorum in bonos autores annotatis ita est usus, ut inde non tantum discrepantes illorum ab aliis editionibus lectiones indicaverit, sed docuerit etiam, quæ vocabula inter se miscere & permutare soleant librarii, illis, qui Criticam amant, hac ratione gratum facturus. Attamen haud adeo præclare de hujus generis observationibus sensit *B. Stubelius*, qui curare debebat, ut, quæ absens Gesnerus mittebat, suis locis accommodarentur. Multas igitur omisit, quæ sibi non placebant, in quibusdam etiam, pro suo sensu, Gesneriana verba mutavit. Et istud quidem modeste queritur *Gesnerus*, ne sibi, quæ hinc ortæ sunt inæqualitates in elaboratione, tribuerentur. Emendandæ erant versiones Germanicæ, plane contra veritatem peccantes, corrigenda locorum ex autoribus citatorum indicia, tollenda quædam bis dicta, restituenda, quæ non suo loco posita, aut luxata, distracta, perversa fuerant.

Id

Id diligenter præstitit *Cl. Gesnerus*, & cum totum librum a capite ad calcem perlegerit, effecit, ut illa vitia jam hic sint rariora, quæ, pluribus unum tractantibus & interpolantibus, vitari fere nequeunt. Præstantiorem igitur hanc Fabri editionem prioribus cunctis merito asserimus, &, cum dudum hoc Lexicon anteierit alia omnia, nunc ejus prærogativam luculentius multo & certius apparet. Dicat quis: nondum tamen omnibus numeris absolutum. Neque vero id Cl. Gesneri modestia negat, &, quis exigat? in tali præsertim opere, in quo tot minuta sectanda & cujus materia frustillatim prius concidenda est, quam in totum coeat. Sed dicat etiam censor, quis meliora, quis Lexicon Latinum copiosius magisque digestum dederit? Ceterum, si quis specimina industriæ Gesnerianæ desideret, eum ad vocabula quædam ex multis, unde nobis de ea constitit, ablegamus. In vocibus *labo* & *labor* interpretatio melior longe & accuratior data est, quam antea. *Lacinia* quid sit, jam demum distincte videas expositum. *Delicias* morositatem quandam & fastidium significare, ex Plauto, Seneca & Quintiliano annotatur. *Legulejus* nunc melius exponitur de homine, qui sine liberalium literarum cognitione fora sectatur, quam olim de procuratore. *Quilibet* pro vulgari & promiscuo poni, nunc primum indicatur. Ad vocem *litura* ex duobus Ciceronis locis perspicue declaratur, quomodo intelligenda phrasis *literæ sunt in litura*. In voce *elixus* correcta versio plane ridicula loci cujusdam Plautini, ubi verbum *assum* de carne assa acceptum fuerat. *Loculos* non marsupium, sed cistulam aut armarium loculatum significare, docetur. Adverbium *locatim* nunc primum Lexico insertum, ut & *luto* frequentativum a *luo*, *mamatus* & alia. *Messiam* deam fuisse, in Circo a Romanis cultam, nunc dicitur; olim e Lexico non intelligebatur. In vocibus *manus*, *committo*, *promitto*, *mollis* luculenter apparet, quanta cum cura, quantoque cum judicio varios ejusdem vocis significatus evolvendo, accurate distinguendo, concinne collocando, versatus *Cl. Gesnerus* in universo hoc Lexico fuisset, si vel ipse solus illud curasset, vel per temporis statuti modum huic labori & aliis negotiis pariter sufficere potuisset.

Errata.

Pag. 410 lin. 25 pro *Sabbathicarum* lege *sacrarum* & p. 412 lin. 26 pro *Tor* lege *Jor*.

No. X.
ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXXVI.

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΒ-δομήκοντα.

h. e.

VETUS TESTAMENTUM, EX VERSIONE septuaginta Interpretum, secundum exemplar Vaticanum, Romæ editum, denuo recognitum. Præfationem una cum variis lectionibus, e præstantissimis MSS. Codicibus Bibliothecæ Leidensis descriptis, præmisit DAVID MILLIUS.

Tomi II.

Amstelodami, sumptibus Societatis, 1725, 8.

Alph. 5 pl. 7.

POst *Jo. Millii*, Angli, de Novo Testamento merita, toto orbe illustria, non minus bene de septuagintavirali V. T. versione meritus nuper est *David Millius*, Belga, hoc magis laudandus, quod editionem nobis dedit minoribus sumtibus parabilem, nitidam tamen & novis, iisque non contemnendis variantibus lectionibus instructam, tum illis, quæ e MSS. codicibus vetustissimis nunc primum producuntur, tum quas *Is. Vossius* in margine ed. Romanæ annotaverat, quæ Millianis numero, forte & pondere cedunt. Præmisit vero Cl. *Millius* Præfationem luculentam, in cujus primo statim limine observat, versionem hanc septuagintaviralem dici, quia a Synedrio, non illo Hierosolymitano, sed, quod ex *Talm. Succa* probat, Alexandrino, probata & proceribus Alexandrino-Judæorum prælecta fuerit. Fabulas autem *Aristeæ*, de LXXII interpretibus totidem-

 que

que cellulis, de exemplari item aureis literis conſcripto, nec non de *Theopompo* & *Theodecta*, cœcitate punitis, merito explodit; ceterum non omnem Ariſteæ fidem derogans. Interpretes ex ignorantia Ebrææ linguæ adeo lapſos fuiſſe fatetur, ut non ſolum miretur, Viros quosdam doctos hanc verſionem Ebraico textui anteponere, ſed & credat, "ita ſentientes nulla "re vehementius confutari poſſe, quam ſi rogarentur, ut ido-"neum ſenſum in infinitis locis (libris metricis & Prophetis "maxime) textu Ebraico in ſubſidium non vocato, e Græca ver-"ſione afferant, qui perſpicaci & erudito lectori ſatisfacere "queat." Ritus etiam patrios, uti in Talmude conſervati ſunt, his Interpretibus non ſatis fuiſſe notos, ex collatione verſionis eorum cum Talmude doctiſſime demonſtrat. Confert nempe *Exod.XXV*, *29* cum *Gem. Menachoth f.96*, *1*; *Exod.XXVII*, *5* cum *Gem. Sebach. f. 62*, 1, *2*; *Exod. XXIX*, 24 cum *Gem. Men. fol. 63*, *1*. Librariorum quidem mendis ſubjacere plurima loca, quorum aliquot affert, non negat; ſimul tamen evincit, multa quoque loca pro vitioſis haberi, quæ vitio careant; vindicatis contra *Iſ. Voſſium* locis, *Gen. III*, *15*, & *Ezech. VIII*, *15*. Eadem quoque ratione a *Cl. Bos* emendationibus liberat *Ezech. XX*, *37* & *Hab. III*, *64*, in quibus LXX Viri non quidem verbum verbo, commode tamen ſenſum reddidiſſe, Noſtro videntur. *His obſervationibus* Cel. *Millius* paucula ſubnectit de uſu hujus verſionis, & ſic ad deſcribenda decora hujus novæ editionis converſus, textum quidem ad edit. *Cl. Bos* expreſſum eſſe, fatetur; præmiſſæ tamen ſeorſim ſunt variantes lectiones MSS. Codicum, quas *Cl. Havercampio* potiſſimum ſe debere, indicat. Hæ autem variantes lectiones partim deſumtæ ſunt e vetuſtiſſima membrana, quæ aliquot Geneſeos capita, Leviticum, Numeros, Deuteron. Joſuæ item & Judicum libros complexa, olim fuit Mentelii, dein Patricii, poſtea Voſſii, nunc vero in Bibliotheca Lugduno-Batava aſſervatur. Hoc MS. literis majuſculis, ſine verborum diſtinctione, ſine accentuum item & ſpirituum notis ſcriptum, e contrario autem aſteriſcis Origenianis ⁜ crebro diſtinctum, Pariſino, Baſiliano & Alexandrino æqualem præfert ætatem. De quo rectius judicabunt, qui ipſum ſcriptionis ſpecimen,

cimen, quod *Cl. Millius* exhibet, confiderabunt. Ceterum Cl. Millius fæpiffime in illo Codice quædam addita obfervavit; rarius pronomina & alia quædam omiffa funt: Sic v. gr. additum eft *Jof. X*, 42, ※ *καὶ ἀπέστρεψεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Γάλγαλα.* Quod ad variantes illas, quas Voffius ad oram editionis Romanæ alleverat, attinet, nondum quidem conftat, unde illas deprompferit, cum nec ipfe indicarit, nec hodie fimilis liber MS. in Bibl. Leidenfi exftet; videtur tamen non modo MSS. cum nunc *MS.* fimpliciter, nunc *Catenam MS.* nunc *Eufebii Emiffen. MS.* nunc *alios* alleget, verum & ingenium fecutus. Ita ad *Exod. XXXV*, 35 notat: *τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου*) קדש legerunt pro חרש. *Deuter. XXXIII*, 8, *δότε Λευὶ δήλους αὐτοῦ*) Mallem *δήλωσιν.* Nos minime dubitamus, editionem hanc nitidam & accuratam Lectoribus maxime fe probaturam, quamvis forte futuri fint, qui varias Lectiones textui fuis locis fubjectas, quam in unam farraginem redactas mallent.

ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ κ. τ. λ.

h. e.

CASSII DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ ultimi Libri tres, reperti, reftitutique ftudio ac labore NICOLAI CARMINII FALCONIS, Presbyteri, in utroque Jure & in facra Theologia Doctoris & Proto-notarii Apoftolici.

Romæ, ex Typogr. Chracas, prope S. Marcum in via Curfus, 1724, 4. Alph. 1 plag. 3½.

Poft feliciffimam operam duorum magni nominis virorum, Fulv. Urfini & Henr. Valefii, quorum ille ex duobus vetuftiffimis codicibus infignia quædam fragmenta *Caffii Dionis* Antwerpiæ A. 1582, hic autem ex codice veterrimo Peirefcii aliisque monumentis Parifiis A. 1634 haud deteriora vulgavit, vix fpera-

re ausi sunt eruditi, fore, ut præstantissimo Historico a quoquam melius consuleretur: cum Viri Reverendi atque Eruditissimi *Nic. Carminii Falconis* studium ipsa etiam bonorum vota vicisse appareat, qui integros tres postremos Dionis Libros publicæ luci, ex situ & squalore protractos, exponit. Is nempe, cum propter lucubrationem suam *de varia provincia Romani Metropolitæ* Cassii nostri testimonio ex libro ejus LXXIX opus haberet, adiit Vaticanam bibliothecam, & præter opinionem ipsum illum codicem admirandæ vetustatis, & ex omnibus, quotquot supersunt, facile antiquissimum, ex quo Fulv. Ursinus fragmenta quondam desumsit, nactus, diligentius eum evolvere, & ad ea quoque loca attendere cœpit, quæ Ursinus, quoniam propter scissas membranas de commoda sententia eruenda desperaverat, sicco pede transierat. Quæ ubi cum Valesii Excerptis, Xiphilino, Cedreno & Zonara contulit, multa in istis laciniis legit atque cognovit, ex quibus vera scriptura restitui, & ab aliis collecta fragmina, suo quæque loco, digeri, adeoque integri libri contexi possent. Et quanquam in ipso codice, ut alia multa, ita etiam Libri LXXIX finis, & LXXX initium non comparerent: ex Xiphilino tamen, quem ipsa Dionis verba sæpissime repræsentasse, extra dubium est positum, ea ita supplevit, ut, si a lacunis quibusdam, a temporis & bibliopegi injuria profectis, discesseris, una nunc serie postremam Dionis partem legere queamus. Hoc ut eo melius appareat, per partes operam Eruditissimi Falconis enarrabimus. Principio Liber LXXVIII in veterrimo illo codice destituitur; id igitur addidit ex Xiphilino, quem sua ista hausisse a Dione ex stilo judicat & consensu Zonaræ. Cap. II pag. 4 incipit ipse codex, & quæ eo loco in orationis nexu memoranda fuissent, ea jam descripsit Ursinus, Editor auxit paullulum & suo loco inseruit. Eidem capiti tribuit quædam ex Valesianis Excerptis pag. 758, quæ Valesius, contra autoritatem veterrimi codicis, Libro LXXVII adscripserat. Cap. III a Valesio, Ursino & Xiphilino quædam sibi vindicat. Cap. IV ex Xiphilino maxime, sed etiam ex conjectura ad integras ferme duas columnas mutilas egregie restituit, posita simul in notis pag. 110 scriptura ista codicis mutila. In Cap. V, VI & VII concinnandis auxi-

auxilio fuerunt fragmenta ab Ursino edita. Cap. VIII cum duæ columnæ codicis ab antiquo bibliopego penitus recisæ sint, supplet easdem ex Xiphilino; ea potissimum ratione ductus, quod ea, quæ sensus ex Xiphilino assumenda esse suadebat, exacte spatio duarum columnarum respondeant, ut, verba per has columnas ad numerum litterarum ordinando, demonstrat Cl. Editor in notis pag. 116. Cap. IX, X, XI ab Ursino edita, & ipse codex persanarunt. Sed Cap. XII totum hiulcum est in codice, omissum propterea ab Ursino, sed fideliter a Nostro repræsentatum, ita, ut pro litteris, quæ desiderantur, totidem numero puncta apponantur, quædam etiam ex conjectura suppleantur, v. gr. ex . . . λευἴην, fecit βελευτὴν; ex . . λυ, πολὺ; ex . . δραγαθη . . . ω. fecit ἀνδραθητὴς ὢν: sed ne sic quidem minima pars lacunarum expletur, & fortuna exspectanda erit, quæ iis ita succurrat, ut Xiphilinus fini hujus capitis. Integriora sequuntur Cap. XIII & XIV, ut faciliora lectu & olim jam edita. Cap. XV & XVI idem facinus Bibliopegi laceravit, quædam tamen vulnera egregie sanavit Editor: adjectis simul in notis p. 123 eo ordine, quo in codice visuntur, vocibus & litteris, quæ per illam injuriam inviolatæ manserunt. Iteratur idem facinus Cap. XIX, XX, XXIII, XXVI, XXX, XXXI, XXXIII, XXXVI, XXXVII & XL, quibus Eruditissimus Falco interdum ex sola conjectura & vestigiis literarum relictarum, interdum e Xiphilino, Theodosio, Constantino Aug. qua licuit, medicam manum attulit. Cetera bene habent & olim ab Ursino vulgata sunt. Eodem modo Libro LXXIX versatus est, in quo restituendo certissimam habuit opem Excerptorum Peirescianorum. Sed cum Capite ejus libri VIII desereretur a duce suo, codice illo eximio, reliqua ex Zonara, Cedreno, Valesianis, & maxime omnium ex Xiphilino adjecit, quoniam ex stilo sibi existimare posse visus est, quæ Dionis essent, quæ minus. Adspergit etiam in notis aliquas conjecturas, atque emendationes haud contemnendas. Idem de perbrevi illo Libro LXXX & ultimo Dionis dicendum est. De notis enim specimina proferre supersedemus: cum nullum ambitiosæ eruditionis apparatum contineant, sed simpliciter, unde quodque fragmentum desumtum sit, enarrent,

aut tribus verbis emendationem proponant, aut ſcriptores ſæpe memoratos inter ſe comparent. Atque hi ſunt libri Dionis poſtremi, a Cl. Falcone integritati ſuæ, qua licuit, reſtituti. Et gratulamur omnino induſtriæ Viri doctiſſimi: cujus exemplo ſi alii Vaticanos theſauros ſedulo excutient, plura fortaſſe reperientur, quibus res litteraria augeri poſſit. Laudamus etiam vehementer fidem optimi Viri & patientiam, qua reliquas codicis ſui litteras ſua ſerie deſcribi curavit: ut alii copiam habere poſſent ingenium ſuum experiendi. Et quanquam probe cognitum habeamus, quantum iis ſit tribuendum, qui longo uſu genium & ſtilum Autoris familiarem ſibi reddiderunt, iis potiſſimum locis, quibus ex aliis ſimul rationibus Autori verba vindicant: multi tamen erunt, qui difficulter judicio Cl. Falconis accedent, ubi ex ſolo ſtilo Xiphiliniana pro Dionianis habet, & integras paginas huic ex illo vindicat. Eſto enim, quod multa deſumſerit compilator ille ex Caſſio, non tamen omnia ſumſit: & ſi integrum librum LXXX in Xiphilino legimus, non ideo integrum librum LXXX Dionis habemus; niſi aliis rationibus, quam ex ſolo ſtilo derivatis, iſtud comprobare poſſumus. Incidebat nuper in manus noſtras Liber X Qu. Curtii in membrana ſcriptus, integer ſane & nullis lacunis deformatus; ſed ab edito Curtio valde diverſus. Servabant hæ membranæ integrum Caput V hujus libri, maximam partem prout editur, & reliqua cum hoc capite una & perpetua ſerie erant connexa. Sed ſi quis propterea, quod eæ membranæ unum Caput Curtii repræſentant, affirmare auderet, reliqua etiam Curtii eſſe, is morem compilatorum vetuſtiorum ignorare fateretur. Ita propemodum de Xiphilino & Dione judicandum eſt. Et ſi quis maxime daret, Epitomen hanc perpetuo ſervaſſe verba Caſſii, Epitome tamen eſt, nec omnia Caſſii habet: adeoque de integro Dione timidius credet. Hæc eo commemoravimus, quo doctiſſimus Editor, qui novam omnium librorum Dionis editionem promittit, ea occaſione hos ſcrupulos lectori eximere, ſuamque ſententiam, quod poteſt, latius confirmare velit.

M. AUGU-

M. AUGUSTINI CAMPIANI, JCTI, DE OFFICIO & potestate Magistratuum Romanorum & Jurisdictione, Libri duo.

Genevæ, apud Marcum Michael. Bousquet & Socios, 1725, 4 maj. Alph. 2 pl. 22.

PRimam nominis ac eruditionis famam nostratibus commendat hoc labore doctissimus Autor, origine Privernas, munere Taurinensis Antecessor, haud postremus inter Italos sagaciores & meliori jurisprudentiæ addictos. Cum enim bene intelligeret genuinam Jus Romanum docendi atque illustrandi rationem, fontesque pernovisset & subsidia, quæ vulgus commentatorum ignorat, novam animo concepit interpretationem Digestorum, non Iliada post Homerum scripturus inter populares suos, ex quibus vix pauci fortasse instituti similis commentationem meditati sunt, nemo certe perfecit. Hujusque operis specimen ac initium voluit dare his Libris duobus *de officio & potestate Magistratuum Romanorum & Jurisdictione*, qui si minime displicuerint Juris studiosis, pollicetur primæ Digestorum partis enarrationem, prorsus eadem industria pertractandam. Quod vero prætermissis prioribus titulis Pandectarum, a titulo *de Senatoribus* auspicatus sit, ne id sine consilio factum putemus, monet, illorum explicatione vix indigere, qui elementis juris acceptis ad latiores Digestorum campos accedunt, quibus ipsis Commentario suo consulendum putavit. Præterea necessariam non minus, quam dignissimam, quæ in limine jurisprudentiæ collocetur, judicavit illam præcipuæ partis juris publici notitiam, quæ in Magistratibus & eorum jurisdictione versatur, pluribus commentariis, sed dispari studio successuque a veteribus ac recentioribus illustratam, & quæ permultos juris articulos pervagatur. Neque tamen ab ipso *de Senatoribus* titulo primum initium capit Noster, sed præmisit huic tractationem *de potestate Romani Imperatoris*, qua sine accuratam & perfectam Magistratuum cognitionem dari non posse, recte vidit. Refertur in libris Juris officium & potestas Magistratuum, qualis fuit sub Imperio Principum: hi vero fons erant omnis potesta-

testatis, imperii vel jurisdictionis. In Imperatore igitur explicat ejus nomen, Proconsulare Principis Imperium, (cujus titulum in marmoribus superstitem contra Gutherii, Casauboni &
p. 11. Gravinæ objectiones defendit,) jus relationum ad Senatum, Censoriam, & Tribunitiam potestatem, Consulatum, sacerdotia
20. & potestatem divinam, (ubi, Christianos Imperatores ad Gratiani tempora nomen Pontificis assumsisse, adversus Jac. Gothofredum multis probat,) liberam & legibus solutam autoritatem, (ad *L. Princeps. D. de Legib.*) legislatoriam potestatem (ad *L. quod Principi. D. de Constit. Princip.*) nomen Patris patriæ,
29. Legem Regiam, cujus celebre fragmentum exhibet & paucis illustrat, denique potestatem Principis in Magistratus diffusam. His expositis accedit ad tit. *de Senatoribus*, quorum recenset originem & numerum, censum & ætatem, ritum legendi in Senatum, autoritatem Senatus, insignia Senatorum, præcipue tunicam laticlavem, quam sequioribus temporibus *colobium* appel-
38. latam fuisse, contra Jac. Gothofredum tuetur. Sequitur explicatio singularum legum hujus tituli. Ad *legem primam*, subjectis brevibus notis, quales ad unamquamque legem additæ & quæ plerumque similium locorum indices referunt, aut verba legis obscuriora declarant, commentatur Noster de viro præfecto-
43. rio feminæ consulari præferendo. Ad *l. 2* dicit de senatu motis, quibus autoribus, & quorum criminum causa ordine moveri Senatori Romano contigerit, deque in ordinem restitutis.
48. Ad *l. 3* quærit, utrum ordine moti capite minuantur? itemque ostendit, motos propter turpitudinem ex Principum Severi & Antonini indulgentia potuisse Romæ morari, cum antea solum vertere exilii causa cogerentur: infamia vero eum demum notari, cum remotionis turpem causam sententia expresserit.
54. Ad *l. 4* disserit de tribus gradibus Senatorum post tempora Constantini, *Illustrium, Spectabilium* & *Clarissimorum*, docetque, ab his primum gradum obtinuisse *Equestrem dignitatem*, secundum *Perfectissimos*, tertium *Egregios*, secus, quam Pancirolus *in not. imp. orient.* docuerat. Talem in reliquis hujus tituli & sequentium omnium, qui de jure & officio Magistratuum agunt, legibus illustrandis morem atque commentandi rationem Noster

studio-

ſtudioſe & conſtanter ſervavit, ut ſpecimini ſufficere, quæ hactenus annotavimus, queant. Facile etiam ex his colligas, Noſtrum haud certe Autorum de notitia Magiſtratuum Romanorum, aut Interpretum juris ſcrinia compilaſſe, ſed cum eos multa cum cura legiſſet contuliſſetque, proprio ingenio eruere meliora in haud paucis ſtuduiſſe. Habet vero illud, quod jam in ſcenam produximus, volumen priorem ſaltem de duobus in rubro promiſſis Librum, qui de officio ac jure Magiſtratuum Romanorum totus eſt: alter *de juriſdictione*, Noſtri fide, propediem ſequetur, ad *Librum ſecundum Digeſtorum*, ni fallimur, præcipue comparatus.

CODEX ITALIÆ DIPLOMATICUS, COLLEgit ac Elencho Indiceque reali inſtruxit JO. CHRISTIANUS LUNIG.

Tomus II.

Francof. & Lipſ. impenſis Hæred. Lanckiſ. 1726, fol. Alph. 15 pl. 11.

POſtquam de primo Tomo diximus ſupra M. Martio p. 99, jam quo modo tela pertexatur hoc altero, vel levi digito indicaſſe ſatis fuerit. Nam cum illo nondum abſolvi potuerit primæ Partis Claſſis III, hinc primo loco hic ſiſtuntur literæ Inveſtiturarum ac privilegiorum, quæ ad Marchiones e familia Gonzagarum oriundos, Caſtilionenſes item & alios, tum ad Dominos Gonzagas, Novellariæ & Bagnoli Comites, Dom. Grimaldos, Januenſes, Dom. Guarzones de Piſcia, Com. Hippolythos de Gazoldo, Dom. Lercarios, March. de Malaſpina, Maſſæ Principes & Carraræ March. Comites a Mollart, Feudi Frinchii in Italia poſſeſſores, Monœci Principes, Odeſcalcos Princ. March. Pallavicinos, Duces de S. Petro, March. & Com. Roboreti, Dom. de Romano, it. de la Scala & de Scarampis, March. Soraneæ, March. & Dom. Spinulas, Dom. de Triſſino & Principes ac March. Vaſti ſpectant. Succedit Pars II, quæ XII Sectionibus diviſa, conſcripta eſt de ſummo Pontifice ac ſede Romana, de utriusque Siciliæ Regnis, de Sardiniæ Regno inſulaque Corſica,

de Parma & Placentia, de militari S. Johannis Hierof. vulgo Melitenfi ordine, de Republica denique Veneta, Genuenfi & Lucana. His demum acceffere varia diplomata alia, in utroque Tomo fuis locis prætermiffa. Multum vero hic Tomus copia fuperat priorem; nam cum illo dictum fit contineri diplomata DCXLI, in hoc numeravimus omnino MCCCCVI. Horum etfi plurima fuerint hic illic per Autores difperfa, fingulares tamen gratiæ debentur Autori noftro, quod *illa jufto* ordine chronologico collegerit, imprimis vero *etiam*, quod *ingentem* ineditorum, recentium imprimis, copiam e Tabulariis fummorum Principum nunc primum extraxerit. Nec dubitamus, Autorem vere polygraphum non defiturum, donec aliorum quoque Regnorum Codices, feu potius Thefauros Diplomaticos in lucem produxerit; quod ut fiat feliciter, vitam illi & otium apprecamur.

Leben und Thaten Fridrich des Andern Chur-Fürsten zu Brandenburg.

i. e.

VITA ET RES GESTÆ FRIDERICI II, ELEctoris Brandenburgici; Autore JACOBO PAULO L. B. de GUNDLING, Potentiffimi Boruſſorum Regis intimo Supremarum Provocationum, rerum Bellicarum & Domaniorum Confiliario, ac Societatis Regiæ Scientiarum Præfide.

Potsdami, apud Bartholomæum Neumann, 1725, 8.

Alph. 1 pl. 18.

SErenifſimorum Electorum Brandeburgicorum, qui ex Burggraviis Noribergenfibus fanguinem ducunt, vitam resque geftas fumma cura ex Archivis, Codicibus MSCtis, diplomatibus ac Scriptoribus optimæ notæ delineandas exiftimavit Autor Ill. ut rejectis anilibus quorundam figmentis, plura huc usque ignota, veramque rerum feriem ob oculos poneret. Hinc Friderici I vitam in Actis Anni 1716 p. 92 commemoravimus; nunc

nunc Friderici II vitam, anno ſuperiori prelo liberatam, breviter recenſebimus, omiſſis iis, de quibus jam aliunde conſtat. In Præfamine Illuſtris Autor ſimplicitatis quendam coarguit, cui ſuperfluum viſum, fontes Scriniorum & MSCtorum absque verbis iſtorum aut diplomatibus inde petitis allegaſſe, quod iſto tamen fine neceſſarium duxerat, ut legentibus pateſceret, unde potiſſima ad Hiſtoriam conſcribendam ſint haurienda; nec ullo jure poſtulari poſſe, ut Hiſtoriæ Electorali unice intentus Autor, ad fidem dictorum corroborandam, ipſa diplomata, & verba ex MSCtis deſumta conſarcinet, cum *Archivum Status* in lucem emittere ſibi non fuerit propoſitum; denique cum Mandato Clementiſſimo, inſpectantibus ſummæ dignationis Viris, Hiſtoriam hanc congeſſerit, nullum de veritate documentorum, eorumque exiſtentia dubitare jubet, niſi temeritatis notam incurrere velit. Ordine Chronologico inceſſiſſe Autorem Ill. deprehendimus, unde res invicem connexas compilare nobis erit integrum. Natus eſt *Fridericus II* A. 1413. Tangermindæ, mox in Polonia educatus, cura Eliæ Decani Sendomirienſis & Petri p.623.
Chelmky Nobilis Poloni, inſignem optimarum artium ſcientiam ſibi comparavit. Vicaria poteſtate Marchiam ab A. 1438 ad 1440 rexit. Parente defuncto, Tangermindæ, hinc Berolini ſedem fixit, palatio ibidem extructo, arceque munita, quæ ad Joachimi 624.
II tempora perduravit. Statura fuit procera, corpore ſucculento & robuſto, ut *Ferrei* cognomine inſigniretur. Ingenio mirando, tacitum ſecretum premens, non vi, ſed conſilio, & intentus occaſioni Domus Sereniſſimæ imperium propagavit; divitiis præpollens, munificentia in Eccleſias, egentes, fidosque miniſtros clarus extitit. Luſatiam, Electoribus Brandeburgicis quondam ſubjectam, & ab iisdem oppignoratam, etſi Carolus 25.
IV, defuncto Belcone Sileſiæ Duce, ſe Brandeburgicis reſtituturum promiſiſſet, Bohemiæ tamen junxerat, quam Sigismundus poſtea Joanni Polenzio oppignoravit; at is in turbis Bohemicis ſibi metuens, tutelæ Friderici II A. 1441 ſe totamque provinciam 218.
ſubmiſit. Deinde cum, Georgio Podiebratio Vicario, omnis Bohemia turbis concuteretur, Polenziorum jura, in Lubenam 185.
maxime, Fridericus ſolutis 10000 fl. Rhen. A. 1448 redemit;

mox & reliqui Ordines ac Civitates Luſatiæ Inferioris, ſervatis
ſibi privilegiis, in ejusdem ditionem conceſſerunt. Quo nomi-
p.374. ne inveſtituram a Rege Ladislao, ipſiusque Vicario Georgio im-
petravit, eamque ab Anna, Bohemiæ, ſi Ladislaus absque prole
194.214. decederet, hærede, Wilhelmo Saxoniæ Duci elocata, firmari cu-
ravit. Polenzii præterea caverant, intra *100 annos & unum diem*
216. ſemet adverſus Electorem ejusque ſucceſſores nemini militatu-
ros, ne arcana forſan, vel aditus cuiquam panderent. Hoc com-
perto, Fridericus III Imp. patrimonii augendi cupidus, literis ad
220. Electorem datis, eandem pecuniæ ſummam obtulit, quo Luſa-
tia ſibi cederet, verum cum jure deſtitueretur, paulatim abſti-
73. nuit. Interea Fridericus II Reinhardum, Cotbuſii Dynaſtam, in
clientelam receperat, qui biennio poſt omnem ditionem, cen-
tum & quod excedit pagis conſtantem, partim 5600 ſexagenis
groſſorum perſolutis, partim feudi aperti jure, a Gerone Mar-
chione quondam derivando, in Electorem tranſtulit. Mox au-
245. tem facies rerum mutata, cum Georgius Podiebratius ſolio Bo-
hemico admoveretur. Hic enim Sternbergiis, Cotbuſium vindi-
505. cantibus, favebat, qua in cauſa Elector Georgii Regis judicium
haud recuſavit, ita tamen, ut, cum eum ſibi infenſum experire-
tur, ad ſummum Imperatoris tribunal provocaret. Nimirum
511. Georgius ille Inferiorem Luſatiam cum pleno Dominio, ſupe-
rioremque certis conditionibus fuerat pollicitus Electori, ſi ſe,
ad dignitatem Regis Romanorum adſpirantem, ſuffragio ſuo ju-
514. varet; verum Elector, *ſe prius vitam cum morte commutatu-
rum, quam petitioni Auſtriacorum eminentiæ adeo adverſa præ-
beret aſſenſum*, intrepide pronuntiabat. Tandem cum ſupremi
Judicis munere in his litibus componendis haud defungi vellet
560. Imperator, cujus quidem gratia iſtis turbis immixtus fuerat Ele-
ctor, pax coiit cum Rege Georgio 1462, iis legibus, ut Cotbuſium,
Peiza, Teupizium, Beernwalda, Lubbena Magna, in Electoris
poteſtate manerent, una cum expectantia in Beskovienſem &
Storkovienſem Dynaſtiam, reliqua vero Luſatia ad Bohemos re-
40. verteretur. Joannes Dux Megapolitanus Brandenburgicis A. 1427
terras univerſas in feudum obtulerat, quam ob rem Wilhelmo
Venedorum Principe 1436 absque prole extincto, Fridericus I
Ele-

Elector, accedente Imp. Sigismundi autoritate, Principatum vacuum sibi vindicabat. Verum Agnati Megapolitani & terras & fidem clientelarem negarunt, unde ad arma deventum, donec 1441 his conditionibus tota lis componeretur; ut remissa clientela, Ducibus aliquando extinctis, Ducatus universus Brandeburgicorum ditioni cederet, eumque in eventum Ordines Provinciales homagium præstarent; quam transactionem Imperator ratam habuit. Neo-Marchiam vero, a Sigismundo oppi- p. 60.
gnoratam, ab Ordine Teutonico, æris tunc indigente ob dissidia 74.
cum Polonis, persolutis 100000 florenorum Rhen. sub jure retrovenditionis, reluit Fridericus II. Pari modo, cum Sigismundus at- 81 sq. 379.
que Jodocus plurimas Marchiæ partes quondam alienassent, Fri- 99.
dericus noster rem apud Imperatorem eo perduxit, ut alienationes illas 1444, vi Aureæ Bullæ, quæ integros ac indivulsos Electoratus esse voluit, nullas publico edicto pronuntiaret. Pasewalkum & Torgelaviam, ad Marchiam Ukeranam pertinen- 107.
tes, Duces Pomeraniæ sui juris fecerant, unde ad arma ferme fuisset procursum, nisi mediante Saxoniæ Electore & Megapolitanis, locis illis Friderico II restitutis, pax fuisset stabilita. Uladislao a Turcis cæso, cum Frater ipsius Casimirus diadema Regium Polonorum recusaret, atque Podoliam Volhyniamque, 113 sq.
Lithuaniæ denuo jungendam, a Polonis repeteret, Poloni irritati, Fridericum Brandeburgicum Regem suffragiis suis nuncuparunt; verum Elector, Regnum meruisse, quam cum injuria aliorum possedisse satius ducens, & bella internecina veritus, si Casimirum pœnitentia postmodum subiisset, tempus delibe- 117.
randi Casimiro indulgendum existimavit, quo elapso, si Casimirum juri suo renunciare sacramento contingeret, Polonorum desideriis se haud adversaturum, est pollicitus. Cum fratre Friderico Juniore Noster 1447 his conditionibus transegit, ut vi 177.
Aureæ Bullæ, superioritate Electori salva, fratri regimen Veteris Marchiæ certo modo committeretur. Cives Berolinenses, 291.
Regimini Electorali nondum assueti, jura sua debilitari querebantur, verum Elector, ne judicis & partis vices subiisse videretur, litem vicinorum Principum, Nobilium, Civitatumque arbitrio dirimendam commisit, qui, rebellibus capite damnatis,

molendina aliaque civitatis bona Cameræ adjudicarunt. Inter
p 229. Albertum, Electoris fratrem, & Noribergenses sævum bellum
est exortum, quo durante novem pugnæ depugnatæ intra unius anni spatium vulgo memorantur, quas velitationes potius adversus submissa ab Helvetiis sociisque civitatibus auxilia dicendas, Ill. Autor existimat. Fridericus postea terras, tempore
237. Waldemari a Marchia divulsas, sibi restitui postulavit ab Archi-Episcopo Magdeburgensi, jura in Veterem Marchiam, olim sibi donatam, frustra allegante, cum quo tandem 1449 ita transegit, ut, Comitatu Wernigerodæ accepto, reliqua retineret Magdeburgicus. Dum Albertum Austriacum Electores Imperatori Friderico vellent adjungere Regem Rom. ad impensas sustinendas destinarunt aurum coronarium a Judæis post electionem
402. pendi solitum, quod summam 10000 aureorum confecit, cujus cogendæ cura Friderico nostro fuit commissa: at in his consul-
433. tationibus Imperatorem saltem Imperatoriam *Gratiam* (Kayserliche Gnaden) nominari, deprehendimus. Interea 1456 Ducatum Mediolanensem Elector, cujus avia ex stirpe Mediolanensi prognata, præ Francisco Sfortia, qui Philippi Mariæ ultimi possessoris filiam notham in matrimonium duxerat, sibi jure deberi contendebat: aliis tamen negotiis implicitus, haud ultra institit. Lites Alberti fratris cum Ludovico Bavaro Landshutano, qui ju-
497. dicio provinciali Norico suos in Nordgovia subditos subesse recusabat, 1460 sopire Fridericus II omni studio est annisus; bello tamen mox recrudescente, acerrimum prœlium prope Gingenam est commissum, in quo Albertus hostem, numero longe superiorem, 5 horarum spatio detinuit, eundemque insigni de-
556. trimento affecit, donec cedere, paucis suorum amissis, consultum duceret: unde *Adlzreiteri* error patet, qui Albertum levi
587. negotio in fugam conjectum hariolatur. Regnum Bohemiæ, ob Georgii hæresin a Pontifice oblatum, Noster haud declinavit, ut vulgo volunt, occasionem tamen rei bene gerendæ operiri, consultum ratus. Anna, Wilhelmo Saxoniæ Duci nupta, moriens
568. filiam Margaretham hæredem juris in Bohemiam sibi competentis nuncupaverat; quamobrem ipsam *Bohemiæ hæredem* sæpius se dixisse, ejusque maritum Joannem Electorem Brande-
burgi

burgi jura contra Reges Bohemorum Jagellonidas ursisse, documenta testantur. In causa Pomerana Elector adversum adeo si- 605.
bi Imperatorem expertus est, ut & omnes ipsius socios arma ponere jusserit, & Erico Wolgastensi, investituram, sub pœna 1000 librarum auri, ab Electore impetrare, interdixerit. Tandem Fridericus II pertæsus regiminis, ac difficilem auditum, capitisque 628.
vertiginem ex vulnere in obsidione Ukermundæ accepto, & tu- 620.
morem pedum sentiens, denique ob mortem præmaturam filii
Joannis 1469, quem matrimonio Filiæ Casimiri Regis Poloniæ 615.
destinaverat, Electoratu in gratiam Alberti fratris cessit, Burg-
graviatu superiore, & annuo 12000 aur. fl. reditu sibi servato. 617.
Hinc Plassenburgum se recipiens, ut vicinis Bohemorum thermis uteretur, non melancholia tamen ob fortunam sibi adversam
correptus, quod aliqui somniant, Plassenburgi 1471 placide vi- 629.
tam cum morte commutavit. Fidei confessionem primum 1445, ac denuo 1453 sua manu exaratam reliquit, in qua solo Salvatoris merito fretus, peccatorum remissionem, misericordiamque
divinam sibi pollicitus, in vera fide in Christum se moriturum 630.
profitetur, unde plures ex recentioribus interque illos Weizendorffius scriptis eandem illustrarunt. Ceterum imagines Electorum in frontispicio harum Vitarum conspiciendas ex picturis vetustissimis in sacris ædibus aut palatiis Regiis reperiundis desumtas, refert Autor Ill. ac vitam Alberti Achillis brevi se daturum spondet, quam ut felici sidere perficiat, sancte vovemus.

LA VIE D'OLIVIER CROMWELL, LORD PROtecteur de la Republique d'Angleterre &c.

h. e.

VITA OLIVERII CROMWELLII, PROTEctoris Reipublicæ Anglicanæ, ex Scriptoribus optimæ notæ simulque plurimis egregiis MStis collecta & ex Anglico in Gallicum sermonem versa.

Tomi II.

Hagæ

Hagæ Comitum, apud Jacobum Jonghium, 1725, 8.
Alph. 1 pl. 17.

INgens eorum, qui vitam & res gestas Cromwellii antea exposuerunt, numerus Anonymum Anglum, quem nunc e Gallica versione recensebimus, deterrere neutiquam potuit ab eadem opera denuo suscipienda; quum nimirum pauci inter illos ipsi visi sint ea in re cum industria & fide versati. Ipse nec Encomiasten acturus, nec Satyricum, simpliciter facta non levi aut dicaci, sed gravi sermone recenset, nihil omittens præter fabulas illas Romanensibus haud absimiles, quæ a Scriptoribus, præsertim extraneis, Cromwellii rebus sunt affictæ; contra multa superaddit memorabilia, quorum hactenus ne ipsi quidem Angli meminere. Illud in eo desideres, quod parcius, nec accurate satis, scriptores abs se lectos allegaverit. Ceterum supplementi loco subjuncta sunt, tum accuratior familiæ Cromwellianæ genealogia, ab ipso Autore Anglo scripta, tum animadversiones criticæ eæque satis acerbæ in Gregorium Leti, vitæ Cromwellii itidem scriptorem, ab interprete Gallo additæ. Nos potiora quæ nobis visa, haud ubivis obvia, pauca tamen, pro instituti ratione delibabimus.

Tom. I p. 3. Memorat vero Autor, Cromwellium cum prius ecclesiæ Anglicanæ fuisset addictus, postmodum in castra *Puritanorum* transiisse, eorumque tam scrupulose adhæsisse *religioni*, ut certam aliquando cuidam redderet argenti summam, ludo jam triennio ante ab illo obtentam, addens: se diutius eam retine-
5. 6. re per conscientiam non posse. Certe religionis fervore incitatus fertur, ut A. 1641 vehementius urgeret in Comitiis inferioribus querelas contra Regem, quæ cum tandem in bellum
7. seq. erumperent, primum centurio factus est, & mox sublimioribus militiæ dignitatibus admotus, multa feliciter adversus regium exercitum gessit. Imo cum aliquando Parliamentum numero militiæ præfectorum exemta vellet omnia sua membra, ipse non solum constitutionem istam, quam *de abnegatione sui* dixere, eloquentia singulari commendabat, sed etiam solus militare suum munus sibi conservabat, in quo tot præliis A. 1645 & 1646 gestis, tot urbibus captis, fortitudinem probavit, ut vel

nomen

nomen ejus terrorem incuteret Regiis. Veruntamen A. 1647 aliqua intercessit ei cum Parliamento simultas, cujus tum causa tum etiam effectus, prout Cap. V memorantur, lectu maxime digna sunt. Scissa nimirum tum temporis fuit ecclesia Anglicana in tres partes, primam Episcopalium, inter quos erat Rex ipse, propterea maxime invisus, secundam Presbyterianorum, ex quibus præcipue constabat Parliamentum & civitas Londinensis, & tertiam eorum, qui dici volebant Indifferentes, quorumque maximus numerus erat in exercitu. His itaque cum Cromwellius faveret, nimiam scilicet Presbyterianorum licentiam, qualis vix antea sub regio & episcopali regimine Angliam oppresserat, animadvertens, enata inde simultatis illius causa. Quippe Cromwellii imprimis opera, qui mira calliditate atque apud belli duces pariter ac milites autoritate gaudebat, tam plenum periculi dissidium Parliamentum inter & exercitum natum, ut alterum quasi inde exsurgeret Parliamentum, militare scilicet, cujus superiorem ordinem belli duces, quorum summus Fairfaxius, nomine quidem, re ipsa autem Cromwellius erat, inferiorem agebant ex militibus illi, qui *Agitatorum* nomine tum maxime memorabili veniebant. Rex etiam per dissidium il- p.67 seq.
lud, Cromwellii cumprimis feroci instigatione, ex captivitate Parliamenti in exercitus custodiam raptus, longe melius atque antea habebatur, imo nunc utrinque certabatur quasi de pace cum Rege ineunda. Certe Cromwellius ipse, sive simulata, quam nonnulli imputabant, sive bona fide tantopere rebus Regis, cujus quippe conveniendi potestatem nunc pro lubitu sibi sumere poterat, studuit, ut cum is parum prudens nimiumque pertinax omnes pacis conditiones fuisset aspernatus, neque tamen noster desisteret a fidei specie saltem erga Regem, proditoris instar in suspicionem non levem adduceretur. Quam tamen mox, de fuga Regis in insulam Vectim ejusque ibi satis 91.
arcta custodia in publico Parliamenti consessu verba faciens, mire elisit; cum exercitu autem, præsertim Agitatoribus illis, qui *Libratores* deinde, sive omnium rerum arbitri dicti & Regi tandem maxime funesti extiterunt, in gratiam rediit, publice testatus, *quod nunc demum distincte cognoscat grande opus, quod Do-* 102.

 minus

p.179. *minus operetur*. Ad A. 1649 observatur, Cromwellium pariter & Fairfaxium, cum Oxonium pervenissent, honoris causa Doctores Juris civilis, simulque aliquot tribunos militum Magistros artium fuisse creatos. Anno sequenti, Hibernia a nostro domita, prodiit libellus sub titulo; *Character Regis Cromwelli*, qui etsi mox suppressus, praesagii tamen loco habitus fuit. E-
221, 224. quidem mox deinde in Angliam reversus, triumphali quasi pompa, maximo comitatu ac occursu, Londinum intrabat, quanquam hoc concursu minus delectari visus est, quippe adulatori cuidam, dicenti: *ecce quanta populi multitudo triumphum tuum comitetur*, subridendo respondisse fertur: *atqui major foret numerus, si ad supplicium patibuli ducerer*.

Tom.II.p.6. Mireris autem conatus varios Cromwellii, quibus primo
15. quidem placide, tum in solenni procerum deliberatione, tum in colloquio privato cum *Whitelockio*, harum rerum postea scriptore, innoxiam regiae dignitatis restitutionem suasit, subtilemque simul sui ipsius commendationem subinde peroravit; mox autem severius rem aggressus est. Quibus vero artibus effecerit, ut, omisso Regio nomine, summam rerum Protectoris titulo consecutus fuerit, apud Autorem legi meretur. Interim obtrectationibus, odiis, insidiisque non carebat, adeo ut mater ejus
114. in perpetuo timore versaretur, & ad quemvis bombardae fra-
199. gorem auditum exclamaret, filium periisse. Magna quoque, inde a repudiato Regis titulo, miser homo angebatur animi inquietudine, quae ita augebatur dolore ex amicorum & impri-
203. mis Elisabethae *Claypoliae*, filiae dilectissimae, cujus colloquiis frequenter delectabatur, morte concepto, ut in febrim inciderit tandem, qua exstinctus est, antequam de successore in Protectoratu statuere aperte posset. Quantae formidini fuerit exteris, Gallis imprimis, Hispanis & Italis, apud Autorem fuse legas, qui inter alia observat, Mazarinum nunquam ejus nomen sine aliqua perturbatione audivisse, adeo ut in proverbium abierit, eum ne Diabolum quidem aeque formidasse ac Cromwellium. Quod ad supplementa, de quibus supra diximus, patet uti-
228. seq. que ex Cromwellii genealogia, eum & antiqua nobilitate generis & gloria majorum floruisse, & filias quidem habuisse viragi-

ragines, filios autem ſibi impares. Certe id conſpicuum fuit præſertim in Richardo, qui patriam dignitatem, non quidem hæreditate, nec indubitata patris nuncupatione, attamen voluntate civium acceptam, vix ultra ſeptem menſes ſuſtinuit. Quæ vero ultimo Interpres addidit de Gregorii Leti Vita Cromwelli, ea ut repetamus, vix operæ pretium putamus. Illud monuiſſe ſuffecerit, ad octo claſſes reduci Noſtri accuſationes, quarum prima ejus vitia contra modeſtiam, ſecunda contra accuratam debitamque induſtriam, tertia partium ſtudium, quarta vitia contra ſanum ſenſum, quinta chronologica, ſexta curam de pane lucrando, ex eaque natas ambages plane ſupervacaneas & tautologias tædioſas, ſtilumque popularem nimis & humilem, ſeptima contradictiones abſurdiſſimas, octava denique ejus ſubleſtam fidem & aperta mendacia producit. Denique ſub finem etiam Hiſtoriam Cromwellii, a *Rageneto* Abbate conſcriptam, ſub cenſuram vocat, cui nomen Romanenſis fabulæ tribuit. p. 253.

DE MENTE HUMANA SUBSTANTIA A Corpore diſtincta & immortali Diſſertatio Philoſophico-Theologica; Autore JOH. PETRO de CROSA, Lauſanenſi, Reg. Par. Acad. Socio, Matheſ. & Phil. in Acad. Groningenſi Profeſſore.

Groningæ, typis Geſinæ Elamæ, 1726, 12.
Plag. 12.

ETſi titulus promittere videatur ſcriptum theticum; attamen evolventi apparet, quod in numerum eriſticorum referri debeat. Autor enim clariſſimus calamum potiſſimum ſtringit adverſus *Leibnitii* harmoniam præſtabilitam & electionem mundi optimi: illam enim cum libertate hominis, hanc cum libertate Dei conſiſtere non poſſe, ſumit, ſed non probat, atque ex hoc ſuppoſito, quod per iſtas hypotheſes omnis libertas evertatur, eas omnibus iſtis conſequentiis odioſis onerat, quæ ex fatali rerum omnium & abſoluta neceſſitate fluunt. Cel. *Wolfium* quoque atque *Bülffingerum* ſatis aperte pungit, etſi utriusque nomini parcat. Citat enim ſubinde *Wolfiana* ex ſcriptis *Langianis*,

gianis, nonnunquam etiam *Bülffingeriana* ex ipsius viri monumentis. Postquam Sect. 1 *Cartesianorum* hypothesin adstruere conatus fuit, quod Corporis essentia in extensione consistat, quodque extensio sit ipsa substantia corporea, monadibus *Leibnitii* notatis & in numerum figmentorum rejectis; Sect. 2 evincere nititur, Substantiam cogitantem esse a Corpore distinctam. Tribuit menti vim, qua semet ipsam modificat. Etsi autem videri nolit, eam a *Leibnitio* mutuasse, hac addita ratione, quod ipse animæ libertatem relinquat, nec ex ea *automaton* efficiat; constat tamen, ipsum quoque *Leibnitium* libertatem eidem non adimere, nec in sensu mechanico vocem automati de anima usurpare. Tandem Sect. 3 omnium prolixissima de libertate mentis agit & maxima animi acerbitate harmoniam præstabilitam & recentiorem, quam vocat, Philosophiam consequentiis istis impugnat, quæ ex negata animæ Deique libertate consequuntur, quasi nimirum per hypothesin harmoniæ præstabilitæ & electionis mundi optimi omnis religio, præsertim christiana, omnis virtus atque honestas, omnis pœnarum & præmiorum æquitas, omnis denique disciplina civilis & justitia tollatur. Vocat ideo Systema harmoniæ præstabilitæ *Leibnitianum* obscurum, supra quam dici potest paradoxum, libertatem homini eripiens, unde virtutes suum decus *trahunt*, moralitatem tollens, miracula ad seriem fatalem revocans, præmiorum splendorem & decentiam, pœnarum justitiam & eo ipso legum æquitatem, uno verbo religionem omnem & christianam præsertim, quæ satisfactionem tanti meriti ad peccatorum absolutionem agnoscit, funditus evertens. Monet tamen in præfatione, sese ab imputandis consequentiis tam longe abesse, quam longe ab hypothesibus absit, quas iisdem adoritur. Et in ipso contextu fatetur, se illas consequentias consequentiarum non eum in finem cumulare, ut in odium a se dissentientes adducat suspectosque irreligionis agat. *Absit*, inquit, *a me adeo inhumanum propositum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, nec alios suscipe metiri, qua mensura si alii te ipsum metirentur, graviter reclamares.* Hoc non obstante, novam philosophiam sectantes autoritates undique conquirere solere affirmat,

mat, quibus se tueantur & ab hypotheseos suæ periculo animadvertendo lectores suos distrahant; eos arma a Theologis mutuare, quibus Theologiam convellant, &, si modo possint, religionem omnem penitus evertant; fore hodie, qui christianam religionem ore profitentes a Christo & Apostolis læti & exultantes recedant, ut metaphysicis subtilitatibus, quas ne quidem ipsi plene intelligant, ex animo adhæreant. Tribuit, fide Cl. *Langii* fretus, novæ philosophiæ, quod mundum ponat creatum, sed simul æternum; Deo adimat in creando libertatem; mentes humanas statuat per seriem rerum æternam & singularem naturæ suæ mechanismum necessario disponi ad tales cogitationes & voluntates, ita ut primi parentes vi structuræ corporis mechanicæ & per mechanismum mentis non magis emendabilem voluerint comedere & comederint de fructu vetito: quod ipsum Deum faciat autorem peccati, qui alios hominum vitiosos creet & in peccata trahat atque impellat, ut sint ipsi occasiones aliorum in contrarias partes flectendorum; monades doceat æternas simpliciter, nec nisi una facultate donatas, quæ per mechanismum suum, quamvis sint simplicissimæ, sic mundi, operis summe compositi, mechanismo respondeant; quod monadem illam unam substantiam esse neget, si pluribus donata foret facultatibus, cum tum foret aggregatum plurium substantiarum; hoc tamen non obstante affirmet, simplicissimam illam substantiam videre, audire, imaginari, intelligere, sapore, calore, frigore aliisque innumeris a perceptione ideali & volitione longe diversis affici, hæc mente penitus se capere, hæc conciliare se minime posse, qui fateri audeant, continuo a summis his automatibus tanquam automata pecuina traducantur: quod Deum habeat pro monade seu substantia simplici æterna universi distincta repræsentativa, adeoque mundo esse, quod anima sit corpori, Deique totam beatitudinem, totam perfectionem, totam gloriam, totam essentiam in eo ponat, quod sit mundi repræsentamen, autor eorum, quæ dicuntur bona, autor eorum, quæ dicuntur mala & nefanda. Ridet quoque novam, quam vocat, philosophiam, quod methodo demonstrativa tradatur, *Methodo*, ait, *a Mathematicis usurpari solita si*

satis sit procedere, sophismatum putidorum acervos struere facile erit. In illis occurret: Def. VII *Mus est* &c. Def. XV *Syllaba est* &c. Coroll. *Mus est Syllaba.* Prop. XXIX *Mus rodit caseum.* Dem. *Sume casei uncias tres cum dimidia, admove foramini* &c. *deprehendes pondere 5 drachmis diminutum. Ergo mus* &c. Q. e. d. Prop. 43 *Syllaba rodit caseum. Mus rodit caseum* (per prop. 29.) *Mus est Syllaba* (per cor. def. 15.) *Ergo Syllaba rodit caseum.* Q. e. d. Nulla vero adducit ex nova philosophia exempla, in quibus hæc demonstrandi forma servatur. Quod hypothesis harmoniæ præstabilitæ tot habuerit & habeat sectatores, id in causa esse arbitratur, quod hominibus laboris impatientibus examinisque molestiam fugientibus dulce sit autoritati acquiescere, quam fama aut affectibus moti Doctoribus suis imputare ament: hypotheses tamen istas in se, uti ei videtur, periculosas fructibusque & consequentiis sponte inde fluentibus exitiosas erroris arguere, rem non fuisse ait ardui negotii & quæ ingenium acre & subtile requirat. Addit, quoniam *Theodicæa* multa contineat, quæ, si certo quodam sensu explicentur, providentiam divinam liberent ab objectionibus desumtis ex malo, quod cum bono permixtum orbis noster complectitur, viros doctos fama tanti viri permotos ejus verba in sensum commodum interpretatos esse, quodque difficultatis superfuerit ejus hypothesibus, id omne & materiæ subtilitati, & linguæ etiam Autori non vernaculæ imputasse. Sub finem definitionem harmoniæ præstabilitæ a Cel. *Bülffingero* traditam adoritur & decem in eam animadversiones subnectit. Sed in iis apparent, quæ cum a *Bülffingero* tum aliis ad harmoniam præstabilitam requiruntur. Dum enim num. 7 ait: *Nulla sit vis immediata neque mentis in corpus, neque corporis in mentem: esto. Satis erit, si in ipsa mente vis agnoscatur, qua in se agere possit, seseque ipsa determinare, ut legum æquitati & moralitatis naturæ locus detur;* constat penes omnes, qui *Wolfii* atque *Bülffingeri* scripta legerunt, quod istiusmodi vim menti tribuant, ac inde *Wolfius* omnem praxin moralem & politicam deducat. *Theodicæam* viri etiam post fata summi *Leibnitii* recensuimus in Actis A. 1711 p. 110, 159, ejus schedas de philosophia

&

& religione naturali in Act. A. 1717 p. 440 & A 1721 p. 89, principia philosophiæ in Actis A. 1721 p. 94 & Supplem. T. VIII Sect. II p. 500; *Jaqueloti* de harmonia præstabilita judicium in Act. 1705 p. 553; *Wolfii* Meditationes metaphysicas de Deo, anima & mundo in Act. A. 1720 p. 371 & Tom. VIII Supplem. p. 38, & Annotationes in easdem in Act. A. 1724 p. 316, Commentationem vero cum Monito, quibus sua adversus adversariorum imputationes defendit, in Actis A. 1723 p. 510; *Bülffingeri* Tractatum de harmonia præstabilita in Actis A. 1723 p. 308. & alterum de origine & permissione mali in Act. A. 1724 p. 105: sed nihil ibi reperies, quod sit adeo insulsum, impium ac horridum. Opportune igitur in manus nostras incidit scriptum Autoris anonymi in quo imputationes istæ sub examen revocantur. Nostrum adeo est, quid eidem videatur, subnectere, judicio penes lectorem relicto.

COMMENTATIO DE DEO, MUNDO ET HOmine atque Fato, quæ simul sine ira & studio judicium sincerum de Controversia Anti-Wolfiana exhibet & comprobat, idque secundum probabilitatis, demonstrationis & sensus ipsius, in conlatione systematis Wolfiani veri ejusque ex mente Langiana intellecti leges accuratissimas; Autore Anonymo. Appendicis loco subjiciuntur SAM. CHRISTIANI HOLLMANNI, Phil. Prof. Vitemb. observationes elencticæ in Controversia Wolfiana.

Francofurti & Lipsiæ, 1726, 4.

Alph. 1 plag. 2.

AUtor anonymus hanc commentationem se ideo scripsisse ait, ut orbis universus litterarius probabilitatem, demonstrationem & sensum acciperet ejus, quod in controversia *Anti-Wolfiana* peccaverint *Buddeus* atque *Langius*, quos *duumvirorum Anti-Wolfianorum* nomine insignit & multo alio nomine celebrandos, quicquid contra *Wolfium* scripsere, non pravamente edi-

edidisse confidit, integritate voluntatis non semper veritati respondente, ex imbecillitate nostra & humanitatis lege. Et quoniam Cel. *Crosa*, Vener. *Langii* dictis fidem habens, Philosophiam *Wolfianam* atro carbone notaverit (in dissertatione, quam modo recensuimus;) ejus una præcipitantiam notandam fuisse monet, ut discant alii, quam parum tutum sit ex scriptis *Langianis* de philosophia *Wolfiana* statuere. Nomen suum suppressit veritatis causa, ne quis id expendat, a quo, sed quid dictum sit. Monet tamen (id quod ex ipso quoque scripto satis superque elucet,) se esse Theologum, qui non modicam vitæ partem philosophiæ & scientiæ mathematicæ consecraverit, maximam vero autoritatem, immo omnia, Christo lubentissime deferat, & alicubi in ipsa commentatione se *Norimbergensem Anonymum* appellat. Sancte autem contestatur, se in id defixisse animum suum, ut nemini nociturus controversiam tam genuine daret, quam fieri possit. Nec *Buddeum*, nec *Langium*, nec *Wolfium* sibi bene vel ægre fecisse, ut vicem vice se repensurum fuisse suspicari quis possit. Deum & conscientiam testatur, ipsumque imprimis, qui est veritas ipsa, se *Leibnitii* ac *Wolfii* scripta sæpius legisse, nec *Buddeum*, nec *Langium*, multo minus *Crosam*, odisse & in ipsorum monumentis bene multis multum fuisse. Se nunquam verba alicujus in eum sensum detorsisse, quem extra sermonis seriem habere videntur: nihil præjudicatæ opinioni, nihil multitudini, nihil famæ vel autoritati, pietati, sectæ locove indultum esse. Deum se sincere venerari profitetur, nilque magis, quam peccata sua detestari, nec quidem Cel. *Wolfium* nosse, vel unquam vidisse; id tamen non posse non testari, *se legendis Wolfianis scriptis evasisse robustiorem in veritate, aptiorem ad quævis studiorum genera, æquiorem in magistratus verendos ac ardentiorem in Deum.* Nemini hic palpum se facere, vel contradicere de industria, sed eorum, quæ scribit, rationem se Deo sanctissimo esse redditurum, sancte & prudenter scire atque perpendere. Commentatio absolvitur tribus sectionibus. Earum prima Autor rationibus probabilibus adstruit, quod penes *Wolfium* stet veritas: quare cum argumenta potissima ab intellectus conditione petantur, in virtutem abstrusas scientias

&

& controversias in iis enatas dijudicandi inquirit. *Sect. 2* præcipuas & difficillimas Metaphysicæ rationes pertractat, simulque indicat, quid *Joach. Langius* atque *Buddeus* minus curate in *Wolfio* reprehendant & quam incaute *Crosa* ex *Langii* scriptis eristicis dogmata *Wolfii* addiscere studuerit. Denique *Sect. 3* adspectui & oculis Systema *Wolfii* verum ostendit.

Rationes igitur probabiles in medium allaturus, cur penes *Wolfium* potius, quam *Duumviros Anti-Wolfianos* stet veritas, unicum lapidem Lydium in scientiis abstrusis agnoscit demonstrationem. *Leibnitium* primum fere fuisse in Germania, qui mathematicas demonstrationes ex veris certisque principiis deductas philosophiæ veræ inferre studuerit. Viam ipsam plenius aperuisse *Wolfium*, cujus vestigia secuti sint *Bülffingerus, Thümmigius*, alii. Præter eos enim neminem dedisse istiusmodi monumenta philosophica, quibus catena demonstrationis genuinæ insit. Duumviros *Anti-Wolfianos* hanc demonstrandi rationem ignorare, tum ex illorum scriptis, tum ex studiis, quibus innutriti sunt, probat. *Wolfium* per omnem vitam in sola Mathesi & Philosophia desudasse; illos vel philosophiam contemtui habuisse, vel obiter saltem degustasse, Mathemata prorsus non attigisse, sine quibus tamen longioribus demonstrationum catenis nemo adsuefiat. Provocat ad Philosophiam *Buddeanam*; ad causam Dei *Langianam*. Quodsi excipias, Cl. *Crosam* esse Mathematicum & Philosophum, Logicæ non unius scriptorem; Noster quidem regerit, ipsum *Crosam* fateri, studii Mathematici tractationem non promiscue acuere intellectum, sed conveniente ratione institutam; ex scriptis autem ejus non apparere, quod posterius ab ipso factum fuerit. Eundem affirmare, quod ab ore viri omnium sagacissimi facile absurda excidant, si circa res sibi incompertas aliquid statuere tentet: de Metaphysica autem contemtim sentire, quod ab omni tempore obscurata & conspurcata per eam fuerit cum Philosophia tum Theologia. Quemadmodum vero præterea Duumvirorum *Anti-Wolfianorum* utilitates quasdam domesticas indicat, armorum suscipiendorum motiva; ita *Crosæ* infensum in *Leibnitium* animum probat. Hæc se non eum in finem adducere profitetur, ut viros aliis studiis claros

criminetur, cum nihil vitii habeat, si dixeris, consuetudine myopem caligare ad remota, aut sutorem non esse sartorem; sed ut appareat, eos vitio myopiæ systema *Wolfianum* non esse assecutos. Laudat igitur Cl. *Langii* studia philologica, exegetica, theologica, & *Buddei* theologica, historica, philologica una cum ejus assiduitate, pietate & utilitate, nec non *Crosæ* copiam & elegantiam dicendi, cui nec sua in Mathesin merita invidet. Si provocas ad eos, qui cum Duumviris *Anti-Wolfianis* consentiunt, argumento a multitudine idem sentientium in hac causa eo minus locum concedit, quod omnis ævi experientia doceat, in abstrusis scientiarum recessibus summam varietatem doctos semper distinuisse. In specie *Crosam*, linguæ Germanicæ imperitum, scripta *Wolfii* non legisse, sed *Langii* de methodo & dogmatibus *Wolfianis* judicia pro veris suppotuisse, atque adeo de re sibi non visa judicasse. Nullus itaque dubitat, quod is aliter judicasset, si *Wolfiana* ipsemet vidisset. Probat deinde, *Wolfio* potius, quam ejus adversariis præstantissimis esse assentiendum, ob multitudinem idem sentientium in rebus a communi sensu remotissimis, si varie sentiendi amorem ad primos suos fontes revocaveris. Monet quoque, *Wolfium* in scriptis suis Mathematicis & Philosophicis neminem refutare, neminem convellere, dissentientium fere nullum excitare, suæ demonstrationi potius ubique inhærere, nec, quid dictum sit, aut a quo, perpendere, sed veritatem vel eruere, vel conglutinare, quasi ab ipsa philosophiæ origine cœpisset. Si qua objectio tollitur, nominatim perstringi neminem, dubium ut sit, utrum ab ipso, an ab alio profecta fuerit. Testatur ipsos libros & cujusvis lectoris conscientiam. *Langium* e contrario jam a multis annis controversiarum amore agitatum, quas adversus Theologos veteris doctrinæ Lutheranæ, *Poiretum*, alios non sine acrimonia in hunc usque diem reciprocet. Qui vero bellis delectantur, eos eadem magis quærere, quam invenire. Notat & partium studia in copiis subsidiariis. Nemini tamen malitiam impingere vult, cum unusquisque stet & cadat Domino suo. Cl. *Crosæ* nonnisi præcipitantiam tribuit, quod, non audita parte altera, sententiam ferre voluerit. Quod enim scripta *Wolfii* ne viderit quidem, nedum lege-

legerit, probat inde, quod erret in lemmate Soli ex nubibus emergenti in frontiſpicio libri adſcripto, & ſe in eo legere aſſeveret, cujus contrarium in eodem diſertis verbis extat, detorſionibus *Langianis* ſumtis pro theſibus, quæ in Metaphyſica *Wolfiana* occurrant. Quoniam *Wolfius* methodo demonſtrativa uſus, etſi titulos definitionum, corollariorum, propoſitionum, ſcholiorum non adſcripſerit, quemadmodum factum eſſe putat *Croſa*, qui *Wolfii* Metaphyſicam non vidit; ideo illam Metaphyſicis doctrinis & imprimis argumento de exiſtentia Dei vindicat, uſus principiis ipſius *Buddei*, contra quem & *Croſam* diſputat. Mittimus, quæ de neceſſitate naturæ & hypothetica, nec non de fato cœco, Chriſtiano, Aſtronomico, Manichæo, Turcico & Stoico docet, niſi quod urgeat, ipſum *Buddeum* confiteri, quod ignoretur, quid ſit fatum Stoicum, immo quod ipſi Stoici neſciverint, quid hac voce dicere voluerint; hoc tamen non obſtante, *Wolfio* imputari fatum Stoicum & in crimen verti animadverſione Magiſtratus dignum. Ceterum non miratur, Theologos plurimos ex fama vel ordinis ſui, vel præceptorum, ac Academiæ amore, fontibus ipſis inſalutatis, *Buddeo* & *Langio* aſſentiri: mirandum potius eſſe ait, ſi ſecus facerent. Se tamen eorum autoritate parum moveri, cum pergrande ſit diſcrimen *Spinoſæ* inter & *Wolfii* dogmata, quod luculentiſſime videre liceat ex Biblioth. Brem. Claſſ. VIII faſc. 1 art. 3 p. 47 ſeq. obſervat tamen, ſummos Theologos & Doctores limatiſſimos permultos ingenue fateri, ſeſe methodi Syntheticæ & notionum ex vago ſignificatu ad certos limites reſtrictarum non adeo eſſe gnarum, ut penitus *Wolfii* mentem intelligant, & Ven. *Langium* candidius fuiſſe acturum, ſi eorum exemplum fuiſſet ſecutus, præſertim cum in caſu ſimili exemplo ei fuerit *Spenerus*, atque judice *Franckio*, Collega *Langii*, ſcriptis eriſticis, quibus is ſemper fuit involutus, mens corrumpatur & veritas amittatur.

Loculis probabilitatis excuſſis, ad potiores objectiones reſpondet, quæ in *Langii modeſta disquiſitione* & ſcripto Germanico *ausführliche Recenſion* continentur, & tricas conſequentiarum expedit. Potiora controverſiæ momenta reſolvuntur in

monadologiam, æternitatem mundi, essentiarum æternitatem, fatum Stoicum & Spinosianum, ac harmoniam præstabilitam. Quoniam *Buddeus* nonnisi *Langiana* approbat & *Crosa* fide *Langii* dogmata *Wolfio* imputat, quæ in ejus scriptis nullibi leguntur; ideo Noster nonnisi *Langianas* imputationes discutit & sic ferente occasione *Crosam* docet, contraria eorum in scriptis *Wolfii* extare, quæ ipse in iisdem contineri asserit. Circa monadologiam monet, *Wolfium* voce monadis non uti, sed entium simplicium appellatione esse contentum, propterea quod elementa rerum materialium in numerum quidem simplicium refert, in eisque vim quandam agnoscit, qua ita modificantur, ut harmonia quædam universalis in integro systemate emergat, iisdem tamen vim repræsentandi universum minime tribuit. Ostendit quoque, *Wolfium* docere creationem entium simplicium finitorum & per creationem elementorum rerum materialium demonstrare creationem universi ex nihilo, ac de *Langii* mala fide conqueritur, quod lectori suo persuadere conetur, *Wolfium* monadibus tribuere vim repræsentativam universi & absolutam ac independentem æternitatem. Similiter probat, *Wolfium* non omnes monades pro spiritibus habere, sed tantummodo eas, quæ intellectu & voluntate libera præditæ. Vindicat autem loca *Wolfiana*, quæ mutila excerpta sunt a *Langio*, a detorsionibus, quibus vis infertur contextui totique systemati, reprehendens simul vanam persuasionem, quasi solida eruditio in emendatione mentis per Spiritum S. *secundum ordinem nostræ ætatis* sita sit, cum suum cuique tribuendum sit congruenter ei ordini, quem Deus ipse jam observet. Æternitatem mundi independentem & absolutam a *Wolfio* nullibi defendi, qui doceat, creationem & conservationem ejus, immo ipsam creationem ex nihilo seu non existentibus demonstret. Quod autem cum D. *Thoma* largiatur, si vel maxime mundus esset ab æterno, eum tamen non fore Deo parem in æternitate, id nihil absurdi continere, cum manifesta sit differentia inter æternitatem mundi absolutam atque independentem & inter contingentem ac dependentem, quam ipse Cel. *Samuel Clarkius* agnoscat, a *Buddeo* summis laudibus merito evectus. Ostendit quoque, quomodo

Lan-

Langius confundat cum probatione verosimili, quæ *Wolfius* de demonſtratione rigoroſe ſumta affirmat, & quomodo principium, quod a *Wolfio* ponitur ad mundi terminum a parte anteriori hyperphyſicum & miraculi plenum evincendum, ille detorqueat ad progreſſum in infinitum & abſolutam mundi æternitatem. Vindicat eſſentiarum a *Wolfio* aſſertam æternitatem, quatenus nempe eædem continentur in ideis divinis,& miratur, *Langium* ſeſe immiſcere controverſiis philoſophicis, quas non calleat, dum inde æternitatem ſubſtantiarum & mali neceſſitatem infert. Quærit etiam hic ex Cl. *Croſà*, an non fecerit, cujus eum pœniteat, dum *Langii* autoritate permotus adeo fidenter afferat, mundum poni creatum, ſed ſimul æternum, & monades ſtatui æternas ſimpliciter. Ablegat eum, cum Germanica legere non poſſit, ad Inſtitutiones *Thümmigii*, quem accuratiſſimum & fidelem *Wolfii* Epitomatorem laudat. In vindicanda electione mundi optimi brevior eſt, etſi rationes prægnantes adducat, propterea, quod eam jam valide vindicaverit *Almonius Vtis* in Bibl. Brem. Claſſ. VIII faſc. 1 art. 3 p. 47 & ſeqq. Unde & Cl. *Croſam* ad hunc locum ablegat, ubi ex principiis theologico-philoſophicis demonſtretur, ideam electi mundi optimi a Deo ſalva ejus ſapientia & libertate removeri non poſſe. Fatum *Stoicum* & *Spinoſianum* temere *Wolfio* affingi probat, quod id ſit cœca mundi ſeries, ex neceſſitate abſoluta corporum & ſpirituum unico hoc modo, quo omnia volvuntur, poſſibili fluens, citra Deum & omnem providentiam, ab æternitate intrinſeca actuali ad omnem æternitatem intrinſecam, abſolutam & independentem; *Wolfius* vero mundo deneget æternitatem abſolutam & intrinſecam, cum a Deo demonſtret eſſe libere electum atque creatum, & provide huc uſque gubernari, omnia Dei attributa egregie firmet & connectat, a contingentia mundi ad immutabile ens & independens progrediatur, mundum a Deo diſtinguat naturæ & dependentiæ ratione, libertatem hominibus vindicet, poſſibile ab actuali diſtinguat, Deo potentiam tribuat plures mundos alios creandi, mundum contingentem agnoſcat & eventibus nonniſi hypotheticam neceſſitatem largiatur, fines tandem omnibus rebus divinitus præſtitutos integro libro

doceat. Enodat deinde difficultates, quas *Langius* facessit, & monstrat, dum Deus hunc mundum *Buddeo* approbare nequit, eum ex unica trabe de tota ædis perfectione judicare. Et ne *Langius* existimet, sibi soli artem ex aliquo scripto fatum *Spinozianum* extorquendi patere, specimen edit de eo, quod ipse fatum *Spinozianum* statuat & stabiliat, rogat tamen vehementer lectores, ne Viro venerando eas tribuant doctrinas, quas ipse fortassis horreat, etsi haud invita Minerva eædem ex scriptis ejus eliciantur. Se enim venerari ejus eruditionem, prudentiam & sanitatem doctrinæ, nilque magis exoptare, quam ut agitatas controversias sepelire, & inimicis Christi causa ignoscere velit. De harmonia præstabilita observat, quod Systema *Wolfianum* ejus per sese non sit indiga, adeoque seponi possit, si quis ei fuerit adversus, quemadmodum quoque a Cl. *Thümmigio* in Institutionibus philosophiæ *Wolfianæ* in peculiarem sectionem rejecta sit, quæ salva ipsa Psychologia rationali abesse possit; eadem tamen hypothesis cum orthodoxia subsistere amplius potuisset, nisi *Langius* lacertos movisset. Fundamenta igitur hujus hypotheseos succincte repetit, nec ea principiis theologicis adversari probat. Unionem *Langii* physicam, quæ influxum physicum inferre debet, esse merum sonum, & quando eam hinc adstruere conatur, quod sit doctrina totius generis humani, non modo probat, inde non peti posse argumentum pro veritate, verum etiam totius generis humani consensum validis rationibus infirmat, cum ipse *Buddeus* in philosophia de eo incertus sit, utrum anima sit corporea, an materiæ expers. Miratur vero, harmoniam præstabilitam veluti fatalem & automaticam exagitari, in qua animus liberrimus supponitur, determinationibus ejus sese antecedenter ad decretum Dei habentibus. *Crosa* de ea judicium dum expendit, id potissimum desiderat, quod multa dicat, nihil probet, quod consequentias consequentiarum cumulat & adeo virulente scribat, utut protestetur, se a consequentiis, quibus pugnat, imputandis longe abesse. Facundiæ loculos in exaggerandis consequentiarum consequentiis irrito conatu excuti, nisi demonstretur assertum de sublata per harmoniam præstabilitam libertate & introducta fatali necessi-

tate:

tate. Officium philoſophi & viri boni eſſe, ut accuſationem probet. Vindicat ulterius Noſter, quæ *Wolſius* olim in ratione Prælectionum circa argumenta pro exiſtentia Dei monuit, & ſic evincit, argumentum a contingentia univerſi ſumtum, quo utitur *Wolſius*, eſſe primum, optimum & facillimum, a quo cætera robur ſuum mutuentur: immo ipſum *Langium* in cauſa Dei viam contingentiæ pro argumento palmario agnoviſſe, & *Buddeum* contra *Wolſium* diſputantem cetera per argumentum *Wolſianum* a contingentia rectificare. Momentis controverſiæ ponderatis, praxin *Langianam* pervidere ſtudet. Miratur, quod ſe profiteatur *Wolſio* eſſe amicum, quem tamen ſugillet, contemnat, falſe perſtringat & pœne excarnificet. Eum aſſertiones proprias vocare ſolidas, convincentes, quam ſolidiſſimas, veritates fundamentales; *Wolſio* contra objicere ſtolidiſſimos errores, vacuitatem veritatis, invitationem ad Atheiſmum, tumorem Mathematicum & Philoſophicum, neceſſitatem palinodiam canendi, & probare aliorum ſugillationes & facetias, quæ omnem modum excedant. Eum miram expromere indignationem in Ephemerides litteratorum, quas infeſtas experiatur; exteros & indigenas litteratos livide excipere, quod *Wolſium* imprudenter magni faciant: *Bülffingero* minari, niſi manum de tabula tollat. De *Wolſii* fama ut detrahat, omni niſu allaborare. Si quis ejus doctrinis ſit abuſus, id ipſum eidem tribuere. Ex his & ſimilibus concludit Noſter, *Langium* noluiſſe cauſa ſua cecidiſſe, idque ut perſuadeat cuique, omnes contendere nervos: quod rei per ſeſe non ſatis loquentis manifeſtum ſit indicium. Eidem cauſæ tribuit, quod per *ſynecdochen gravem* 9 Academias & 26 ſcripta in ſubſidium vocet, cum Magiſter vel Profeſſor unus, quodcunque tandem in philoſophia *Wolſiana* reprehendat, ipſi ſit tota Academia, omnes ejus imputationes & detorſiones approbans. Quoniam Cl. *Hollmannum*, Philoſophum Wittebergenſem, in eundem cenſum refert; ejus obſervationes elenchticas in controverſia *Wolſiana* una cum excerptis ex ejuſdem diſſertationibus de harmonia præſtabilita commentationi ſuæ ſubjungit, ut exteri de fide *Langii* judicent, quam *Croſæ* quoque examinandam offert. Monet vero, ſi quis multitudine ſen-

tien-

tientium capiatur, eum ſibi in memoriam revocare debere Academiam ſcientiarum *Petropolitanam*, plures Diariorum Eruditorum ſcriptores, *Turretinum, Bülffingerum, Verdrieſium, Thümmigium, Hollmannum, Vitum, Almonium Utis*, *Hartmannum*, *Burggravium, Rietovium* & *Jo. Valent. Wagnerum*, Fabrum ferrarium Smalcaldienſem, qui docte & ſolide ac modeſte de controverſia *Anti-Wolfiana* judicium tulit, & una expendere diſcrimen, quod inter philoſophos utriusque partis intercedit, una cum commodis *Langianorum* & *Buddeanorum*, atque incommodis *Wolfianorum*, quibus ne teruncium quidem ſperantibus metuendum ſit, ne in invidiam adducantur epiſtolis & noxas per clandeſtinas inſidias incurrant. Deum & conſcientiam teſtatur, ſe hic non proferre, niſi cujus olim rationem Deo ſit redditurus. Cum *Langius* affirmet, methodum ſuam eſſe demonſtrativam, ut non tam Geometria, quam communis omnibusque hominibus congenita & cognita Logica naturalis requirat, & ea præcipue ſeſe uſum eſſe perhibeat in cauſa Dei & religionis naturalis, ubi per poſtulata, definitiones, axiomata, theoremata, ſcholia, corollaria multa minetur; Noſter monet, qui applicationem methodi ſyntheticæ primoribus deguſtaverit labris, eum facillime videre, *Langii* ſcripta nec ſynthetica, nec demonſtrativa eſſe, ſed ſecundum methodum cumulantem *perſcripta*, quæ omnia aliquid commune habentia ad unam ſectionem vel paragraphum rejiciat, & qua ipſe Autor uſus ſit in hac ſua commentatione. Ut vero lector Logicam illam vulgarem, communem & naturalem deguſtet, aliquot ejus effectus inſpiciendos ſiſtit in confuſionibus & contradictionibus *Langianis*, velluti præordinationis divinæ cum fato *Spinoziano*, æternitatis Dei independentis cum æternitate dependente, quam in mundo poſſibilem agnovere Theologi orthodoxi, defectus termini phyſici cum progreſſu in infinitum, incluſive dictorum cum excluſive dictis, poſſibilis in ſe cum poſſibili in hoc mundo determinato &c. Duo profert exempla, ubi incluſive dictis Cl. *Langius* ex ingenio ſuo addit particulam *tantum* ſeu Germanicam nur. Nimirum quando *VVolfium* perhibet de Deo & anima tradere, quod ſint ſubſtantia *tantum* mundum *repræſentans* & quod

quod hæc unica *tantum* facultate prædita, quod falsissimum esse Noster ostendit. Quoniam itaque ex his suppositis Cl. *Crosa* consequentias nectit paulo ante relatas, quæ primo statim adspectu horridæ sunt ac absonæ, easque *Wolfio* tanquam dogmata imputat; ideo eum ex scriptis *Wolfii*, *Thümmigii* atque *Bülffingeri* meliora edocet. Explicat nervose, quæ *VVolfius* de præordinatione divina docet, ut appareat consensus cum dogmatis Theologorum orthodoxorum, & *Wolfium* compellat, ut clare significet, an non ita sentiat, statuat, scribat, doceat: se enim aliam doctrinam, quam quam proponit, in scriptis ejus deprehendere non potuisse. Notat hic, ipsum *Langium* fontem erroris sui detegere de fato *Spinoziano* tributo *Wolfio*, dum intolerabili modo necessitatem naturæ & absolutam confundat, egregie a Theologis alias distinctam, affirmans, ea, quæ fiunt necessitate naturæ, etsi natura ipsa contingens sit, fieri non hypothetica aliqua, sed absoluta necessitate, seu absoluta immutabilitate. Plura ejus generis decerpit ex scriptis *Langianis*, quæ apud ipsum Autorem videre licet. Dolet, quod *Henricum Wideburgium* ob simile a Sole petitum in doctrina de æternitate mundi possibili *Langius* Spinosismi reum agat, cum tamen concoquere possit dogma *Spinosianum Freilinghausii* in libello didactico orphanotrophii Hallensis, de emanatione creaturarum ex Deo, quod pueris inculcatur, etsi a Theologo eximio Ven. *Læschero* erroris admonitus fuerit. Ceterum cum primarius lapis offensionis sit harmonia præstabilita, quasi per eam libertas humana tollatur; contrarium Noster probat, idem sentiens cum *Jaqueloto*, cujus judicium retulimus in Actis A. 1705 p. 440, & quod *Langio* atque *Crosæ* expendendum commendat. In Systemate nimirum harmoniæ præstabilitæ animam eodem modo pervenire ad decreta sua, quo in systemate influxus physici ad eandem pervenit: id quod jam dilucide tradiderit *Thümmigius* in Institutionibus. Systematis adeo impossibilitatem pendere ab impossibilitate corporis, animæ libere volenti in operationibus suis harmonici. *Wolfium* demonstrationem impossibilitatis istiusmodi corporis plus vice simplici requisivisse a *Buddeo* atque *Langio*, sed eos nihil respondisse, nec *Crosam* de ea cogitasse.

 Quan-

Quando Cl. *Crosæ* horrendum videtur, quod Deus jungat animæ libere volenti corpus in operationibus suis harmonicum; Noster eum perpendere jubet, quod in systemate harmoniæ præstabilitæ anima non sit indifferens ad unionem cum quolibet corpore, ut in Systematibus ceteris, sed non nisi cum eo corpore uniri possit cum quo unitur, stante utriusq; essentia & natura, hocque rerum ordine, consequenter non major hic emergat difficultas, quam quæ permissioni mali moralis, seu abusus liberi arbitrii adhæret. Nec esse, quod is cum duumviris *Anti - Wolfianis* religioni, virtuti atque Reip. interitum metuat ab harmonia præstabilita, cum *Wolfius* non utatur isto systemate nisi tanquam hypothesi in explicando commercio mentis cum corpore, in moralibus autem & politicis ipso invito influxus physicus sumi possit tanquam verus, propterea quod systema harmoniæ præstabilitæ supponat, animam & corpus ita agere ac si in se mutuo influerent. Et quamvis Duumviri *Anti - VVolfiani* affirment, *VVolfium* omnem suam philosophiam eidem systemati superstruxisse; toties tamen compellatos ne unicum quidem dogma allegare potuisse, cui demonstrando illa hypothesis adhibeatur. Paradoxa denique, in quibus Cl. *Crosa* dicendi facultatem exerceat, evanescere, si voci *machinæ* æquivocatio dematur. Dum vero difficultatem inde facessunt Duumviri *Anti-Wolfiani* cum *Crosa*, quod motus in corpore jam sint determinati adeoque anima nisi hos ipsos decernere possit; Noster eos docet, quod hæc sit *Socinianorum* contra præscientiam divinam objectio, a Theologis dudum explosa. Nullas igitur esse consequentias ex fundamento tam lubrico adversus systema harmoniæ præstabilitæ deductas, consequenter fundamentum objectionum adversus omnem philosophiam *Wolfianam* dudum a Theologis contra *Socinianos* disputantibus esse disjectum. Etsi autem Noster hypothesin harmoniæ præstabilitæ a periculo liberet, suum tamen judicium adhuc suspendit incertus, cui systemati calculum suum adjiciat in explicando commercio inter mentem & corpus.

Ubi tandem Systema *Wolfianum* verum & fictum sensul proponit Autor, primum theses *Spinosæ* ex uno latere, *Wolfianas* eidem contradicentes ex altero ponit, ut dissensus in oculos incurrat.

curr at.

currat. Mox oſtendit, quomodo Cl. *Langius* nulla conſequentia ex theſibus *Wolfianis* inferat, quæ eidem tribuit dogmata. E. gr. ita argumentatur *Langius*: in definitione mundi *Wolfius* non meminit cauſæ efficientis & regentis: E. eam negat, cum tamen Deum diſertis verbis demonſtret eſſe cauſam mundi efficientem atque regentem. Similiter: *Wolfius* docet, Deum elegiſſe liberrime hunc mundum & permiſiſſe malum ob rationes ſanctiſſimas, non approbaſſe, ac omnia prævidiſſe, illæſa libertate humana. Ergo ex illius ſyſtemate malum eſt abſolute neceſſarium in exiſtendo. Iſtiusmodi conſequentiarum Noſter ſpeciminis loco numero 28 in medium profert, ut fides & conſequentiarum *Langianarum* ratio ipſi ſenſui fiat manifeſta. Tandem Syſtema *Wolfianum* fictum ex mente *Langii* in theſes reſolvit & ex adverſo ponit theſes ſyſtematis *Wolfiani* veri, ut ipſo adſpectu percipiatur diſſenſus. Ceterum cum nuperrime Cl. *Langius* lectori ſuo Syſtema *Wolfianum* inde ſuſpectum reddere conatus fuerit, quaſi idem ex Idealiſtarum & Materialiſtarum omnium abſurdiſſimis ſyſtematibus per harmoniam præſtabilitam combinatis ſit compoſitum; Noſter oſtendit, *Wolfium* non errores combinare, ſed quod verum eſt in utroque ſyſtemate: Idealiſtarum enim errorem eſſe, quod negent exiſtentiam corporum; Materialiſtarum, quod negent exiſtentiam animarum. Qui igitur cum *Wolfio* dicit, exiſtere & animas & corpora, non combinare errores; ſed qui neget & animarum, & corporum exiſtentiam. Sic uno impetu ruere novi operis *Langiani* fundamentum, in quo ad nauſeam usque repetita inculcat. In fine denuo Deum teſtatur Noſter atque conſcientiam, quod nihil protulerit, niſi quod reapſe ita deprehenderit, & ſcripta *Wolfii*, vel Inſtitutiones *Thümmigii* eum in finem evolvi jubet. Cl. *Hollmannus* in obſervationibus elenchticis idem brevius exequitur, quod prolixius executus fuit anonymus, diſputandi morem *Langianum* Logicæ adverſum & detorſiones verborum *VVolfianorum* minime tolerandas graphice delineans.

EPISTOLA CRITICA AD ERUDITISS. VIrum FRANCISCUM HARE, S. T. P. Decanum Vigorniensem, in qua Horatii loca aliquot & aliorum veterum emendantur.

Cantabrigiæ, apud Corn. Crownfield & Jon. Bowyer, 1723, 8.
Alph. 1 dimid.

PAullo ferius de hac Epiftola Lectorem noftrum admonemus, utpote quæ nunc demum in has terras *perlata* eft. Attamen vel fic dignam eam judicamus, de qua propter fingulare & eruditum ejus argumentum, autorisque ingenium & præclaram modeftiam verba faciamus. Scripta eft a Viro doctiffimo *Jer. Marklando*, ut loca quædam veterum fcriptorum emendaret: quod adeo feliciter ipfi ceffit, ut quilibet earum litterarum peritus & ftudium & ingenium Cl. Autoris fua laude non fit defraudaturus. Ingenio enim, non libris vetuftis, omnes ejus emendationes debentur: & tamen cumulata exempla, & quod origo corruptæ fcripturæ perfpicue plerumque manifeftatur, morofum etiam lectorem in partes Marklandi abftrahere poffunt. Rariffime enim, ut pag. 27, adducta teftimonia non fatis refpondent: optime plerumque quadrant. Incipit ab ea regula, qua docemur, latere fæpe in corrupta voce verum vocabulum, ita ut omnes ejus litteræ, fed non fuo loco, fint confervatæ, idque exemplis pag. 9 & feqq. confirmat. Poftea tamen latius fe diffundit, nec ea tantum memorat, ubi omnes litteræ fervatæ funt, fed ea etiam, quæ aliquam inter fe fimilitudinem habent, aut ab fententia & ftructura orationis neceffario requiruntur; quod Apuleii, Valerii Flacci, Claudiani, Suetonii, Ciceronis, Gellii, Flori, Silii, Plinii, Taciti & ex Græcis Porphyrii emendationibus confirmatur. Denique & alia, ab litterarum inter fe permutatione argumentum fumens, emendat. Sic locum Virgilii lib. IV Æn. v. 471, ubi vulgo circumfertur:

Aut Agamemnonius fcenis agitatus *Oreftes*,

perquam feliciter, & vere omnino ita refingit:

Aut Agamemnonius Pœnis agitatus *Oreftes.*

Pœnis, id eft, *Furiis*: quod non modo Pierii, fed & quos ipfi vi-

dimus

dimus MSS. præferunt, qui ſane palmariam iſtam emendationem confirmant, de qua plura lege in Epiſtola pag. 123 ſqq. Plura non exſcribimus, cum inde quilibet conjecturam de opera Cl. Marklandi capere poterit. Hoc tamen addimus: non cœco eum impetu ferri ad quidlibet mutandum, idque vel ex hoc probare licebit, quod pag. 123, vulgatam Flori lectionem lib. I cap. XXI, *ſervi libertatem a dominis datam in ipſos* erexerunt, contra virorum doctorum ſollicitationes ſtrenue defendit, loco maxime Minucii Felicis ex Octavii cap. XXXVII.

Nihilo minus de aliquot emendationibus juſtæ dubitandi cauſæ ſupereſſe videntur. Nam quando pag. 17 Mamertinum in Grat. act. cap. XIII tentat, & pro eo, quod in vulgatis libris habemus, *qui* in propria *furentes adſectati regni ſupplicia pependerunt*, reſcribit, *qui improbe furentes*, alii vulgatam lectionem longe graviorem, & correctionem iſtam frigidiuſculam eſſe exiſtimabunt. Notum enim eſt, quod ii, qui cum civibus bella geſſerunt, ſæpiſſime *in ſua*, *in viſcera ſua*, *in propria furere* dicantur, ut patet ex Juſtini lib. III cap. II, Flori lib. II cap. XIX, Lucani lib. I v. 3, atque aliis. Vocabulum *propria* autem adeo frequens eſt iſtis oratoribus, ut non eo modo loco ferendum, ſed fortaſſe etiam in eodem Panegyrico cap. X n. 3 revocandum atque ſcribendum ſit: *quidquid enim alii* in cupiditates proprias *prodigebant, id omne nunc in uſus publicos reſervatur*. Ita ſane legitur in MS. Gudiano, cum editiones ingerant: *quidquid enim alii in* prodigas *cupiditates* prodigebant, *id omne* &c. quam βαττολογίαν, mirum eſt, quod editores concoquere potuerint, cum noſtra iſta ex MS. deſumta ſcriptura dudum etiam ab Antonio Schonhovio pro diſcrepante lectione adnotata ſit. Sed mittimus alia. De Lucano ſaltem, quem octo locis emendare voluit Cl. Marklandus, quædam dicenda ſunt. Primum locum ex Lib. VIII v. 807, ubi de rebus geſtis Pompeji ita Annæus:

Adde actus tantos monumentaque maxima rerum,

pag. 31 tentat, & reponit *momentaque m. rerum*, ſed profecto nullo ſenſu. Curio aut Maſſilienſes devicti *momenta rerum* eſſe aut non eſſe poſſunt, & uni ex partibus civilibus aliquid ad-

 dere,

dere, alteri detrahere: Sed ſcribere *Pompeji actus & momenta rerum*, quis non videt (modeſte agimus cum viro modeſto) minus recte dici? Levius tamen hoc erratum eſt præ eo, quod pag 57 occurrit, ubi verba Lucani ex lib. V v. 455:

— — — *Sed nocte fugata*
Læſum nube dies jubar extulit, imaque ſenſim
Concuſſit pelagi, movitque Ceraunia nautis,

ut quidem ea in nupera, quæ hic prodiit, editione recte leguntur, vitioſa pronunciat. Legerat nempe in vulgatis edd. *Læſum nube* diem *jubar extulit*, quare ita diſſerit pag. 51: Quid? *Sol* concuſſit ima pelagi? ventorum hoc ſemper putavi. Et pag. 55: an montes etiam movere poteſt Sol? Denique pag. 59, quod ſequitur: *inde rapi cœpere rates*, addit: quomodo rapi potuerunt ſine vento? Quibus ex cauſis reſcribit:

— — — *movitque Ceraunia* flatus,

multiplici ſane vitio, in quod bonum ingenium unica prava littera præcipitavit. Primum enim non animadvertit uſitatiſſimam poetis ceteriſque ſcriptoribus Hypallagen: qua figura cauſam ſubſtituunt, quæ minime cauſa eſt. Hinc ſi Lucanus ait, *diem concuſſiſſe ima pelagi*, hoc notat, cum die exorto concuſſum eſſe pelagus, ut centies *dies* mitigare, debilitare, movere, aliaque agere dicitur, de his, quæ cum die & tempore fiunt: quomodo Tacitus XIII Ann. cap. XVII: Nox *eadem necem Britannici & rogum* conjunxit; & ipſe Lucanus aliquoties uno Libro *primo*, ut v. 102:

— — — *Si* terra *recedat*,
Jonium Ægeo franget *mare*,

& v. 421:

— — — *qua litore curvo*
Molliter admiſſum claudit Tarbellius *æquor*.

nihil ſane conferunt Tarbelli, ut ſinus fiat, ſed *apud Tarbellos* mare admittitur & ſinum facit. Iterum v. 526:

Ignota obſcuræ viderunt *ſidera* noctes.

Ita ſane dies luridus & ſqualidus concuſſit pelagus. De ſecunda ejus ratione, quod *mota ſint Ceraunia*, valde veremur, ut recte ceperit Autorem: aliter enim vidiſſet, neceſſarium omnino

eſſe

esse vocabulum *nautis*. Quamdiu uno in loco naves hærebant, stare videbantur Ceraunia, sed postquam, mari moto, naves propellebantur, Ceraunia, ut navigantibus apparere solet, moveri videbantur, ut in noto Virgilii:

Provehimur portu, terræ urbesque recedunt.

Statius II Achill. v. 3 de navigantibus:

Jam Paros, Olearosque latet. Jam raditur alta
Lemnos, & a tergo decrescit *Bacchica Narox*,
Ante oculos crescente *Samo*.

Claudian. III Rapt. v. 140.

Sicaniam quærens, cum necdum absconderit *Iden*.

Sic & tertia ratio emendationis corruit, & recta atque elegans est vulgata: cum contra *movitque Ceraunia flatus* ancipitis & plebeji sensus est. Porro ex eodem libro v. 600 aggreditur, qui in vulgaribus edd. ita concipitur:

— — — *jam te tollente furebat*
Pontus, & in scopulos totas *erexerat* undas.

Ipse cum aliqua specie reponit:

— — — tortas *erexerat undas*,

& *totas* plebejum ipsi epitheton esse videtur: quod judicium cum viro magno commune habet. At facile ipsi sit Silium IV, v. 244 corruptum pronunciare, qui Lucanum æmulatur:

Seu Geticus Boreas totum *cum sustulit imo*
Icarium fundo victor mare,

quid de hoc Annæi v. 644, ej. libri V.

Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus unda *est*,

dicet? pœnitebit, credimus, correctionis: multo magis, quando exquisitissimam lectionem in Cl. Cortii nostri editione videbit:

— — *& in scopulos* totas *erexerat* iras.

Pergimus ad quartam emendationem, quæ ejusdem libri v. 137 concernit, qui ita vulgo legitur:

— — *Fatique* sat est *arcana futuri*
Carmine longævæ vobis commissa Sibyllæ.

Cl. Marklandus singula, inquit, hæc intelligo præter ista *sat est*, quæ tam a sensu, quam latinitate absunt. lege:

— — *Fatique* patent *arcana futuri* &c.

Nos

Nos tamen illud *sat est* etiam bene intelligimus hac sententia; & sat est, arcana fati futuri carmine longævæ Sibyllæ vobis commissa esse: sufficiunt vobis libri Sibyllini, neque oracula alia adire debetis, ut futura fata discatis. Optimus profecto sensus, ad quem nihili hoc *patent*, quod cum superioribus nullo modo connecti potest. Atque sic loquitur iterum lib. IX v. 358:

Si quibus ire sat est.

item alibi. Pag. 60 emendat Lib. IX v. 6, *quodque patens* surrogans, pro *quodque patet*: atque ita pridem correxerat J. Fr. Gronovius I Observ. cap. XIII pag. 114. Uterque tamen non vidit, ita constituenda & distinguenda esse verba:

— — *Sequitur convexa Tonantis,*
Qua niger astriferis connectitur axibus aer,
Quodque patet *terras inter lunaque meatus*
(*Semidei manes habitant* . . . .
Fecit) *&* *æternos animam collegit in orbes.*

Sic omnia rite procedunt, & junguntur: *sequitur id quod patet* cet. nec opus est arido illo & ingrato, *quodque patens*. Sexta emendatio est Libr. X v. 106, ubi de Cleopatra Cæsarem adeunte:

Vultus adest precibus faciesque incesta *perorat*,

pro quo Cl. Marklandus ingeniose:

— — — *Faciesque* ingesta *perorat*,

idque pag. 78 tuetur. Cum vero *incestus* de quolibet polluto, turpi & infami dicatur, proprie verò Ægyptiis adplicetur, ut patet ex Propert. III, eleg. IX v. 39, Lucan. lib. VIII v. 693, de eadem Cleopatra

Degener, incestæ *sceptris cessure* sorori,

scripserit: denique solennem sibi argutiam quæsierit Annæus, *facies incesta perorat*, quæ alioquin damnare potius debuisset; nihil & hic mutandum videtur. Duabus postremis conjecturis, quas pag. 150 & 151 proposuit, ne ipse quidem multum tribuere voluit. Nam quando Lib. IX v. 156 reponit:

Non mihi pyramidum tumulis evulsus Amasis,
Et Pharii reges *Nilo torrente natabunt*,

pro

pro vulgato: *Atque alii Reges*, videbit quilibet, male *Amasin* & *Pharios Reges* opponi; cum ille etiam Rex Ægypti fuerit. Et quanquam be.. e sciamus, in aliis scriptoribus hoc genus loquendi aliquoties occurrere, in Lucano tamen novum, & præterea supervacuum est. Tandem eod. libro v. 1073 nostræ ed. habent:

Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus arvis
Jus gladio? vestris quæsita *licentia regnis?*

ubi bene *facere jus*, & *quærere cui licentiam* conjunguntur; contra Cl. Marklandus facit:

— — vestrisque est ista *licentia regnis?*

quod, ut opinamur, se satis ipsum refutat. Potuissemus ex notis Gottl. Cortii in Lucanum, quæ cum maxime apud nos imprimuntur, & unde, quod fatemur, quædam huc transtulimus, plura pro vulgatis lectionibus in medium adducere: sed hæc jam perito lectori satisfacere poterunt. Et quanquam in iis bona fortuna Cl. Marklandum destituit: laudamus tamen egregios conatus, & favemus ingenio, utpote qui scimus, quam in lubrico versemur, ubi solis conjecturis rem agimus; quarum uni egregiæ & veræ (aliquot certe in aliis scriptoribus satis probabiles attulit) octo & plures minus appositas facile condonamus. Neque hæc res impedit, quo minus de nova *Porphyrii* editione, quam pag. 66 promittit, omnia egregia speremus: eamque ut Cl. Marklandus maturet, etiam atque etiam rogamus.

ELOGIUM LUDERI MENCKENII, ICTI.

NAtus fuit Vir inter primi Ordinis ICtos nostri sæculi merito numerandus, Luderus Menckenius, Oldenburgi in Frisia Orientali, die 24 Decembr. A. post natum Christum 1658, parentibus optimis piissimisque, *Helmrico Menckenio*, negotiatore civitatis Oldenburgensis quondam clarissimo, & *Metta*, fœmina spectatissima. Quibus parentibus felicissimis merito jungimus ex linea paterna avum, *Ottonem Menckenium*, civem & mercatorem Oldenburgensem, & proavum, *Helmricum Menckenium*, civem itidem & mercatorem ejusdem civitatis honestissimum; & ex linea materna avum, *Luderum Spiesmacher*, Consulem civitatis

 Olden-

Oldenburgensis bene meritum, ac proavum, *Joannem Spiesmacher*, civem & mercatorem Oldenburgensium; quorum omnium virtus *Menckenii* nostri patriam satis illustravit. Et virtutibus quidem, quæ puerum decerent, studiisque pro ætate innutritus, jam feliciter adolescebat, cum non modo patre die 21 Febr. A 1671, verum etiam matre anno statim sequenti 1672 die 15 Oct. orbaretur. Exinde Patruelis sui optimi, *L. Ottonis Menckenii*, Polyhistoris quondam in hac Academia nostra summi, cujus labori & consiliis hæc potissimum Acta debemus, exemplo ad studia bonarum literarum amplectenda excitatus, post parentum obitum ad audiendum *Frid. Hildebrandum*, Rectorem tum temporis scholæ Nordhusanæ celeberrimum, Nordhusam e patria abibat, cum quo paulo post Martisburgum delatus, ea studiorum suorum, fida & dextra *Hildebrandi* institutione, quod ore sæpius gratissimo Noster prædicavit, fundamenta ponebat, quibus doctrinæ & scientiæ summæ decus feliciter superstruxit. Ex Gymnasio Martisburgensi in Academiam nostram Lipsiensem A. 1676 translatus, nomen suum, Rectore *D. Friderico Rappoldo*, matriculæ inscribi curabat, & in hoc prytanæo nostro imprimis quidem patruelem modo laudatum, *Ottonem Menckenium*, sive doctrinam morum & prudentiæ civilis, sive historiam antiquam & novam publice privatimque tradentem, domicilio simul ejus & hospitio usus, diligenter audiebat, tum & aliorum Philosophorum, *D. Valentini Alberti*, *Joachimi Felleri* & *Valentini Friderici* scholas frequentabat. At cum in studio Jurium palmam quærere, singulari animi instinctu commotus, secum constituisset, duces sibi in hoc studio eligebat JCtos gravissimos, *D. Georgium Tobiam Schwendendörfferum*, Facultatis Juridicæ Ordinarium, *D. Martinum Zachariam Cramerum*, Juris Professorem & Academiæ Syndicum, nec non *D. Andream Mylium*, post id temporis Juris itidem in hac Academia Professorem, ejusdemque Syndicum. Quorum sub ductu ubi prima juris tyrocinia posuisset, in Academiam Jenensem secedebat, ibidemque in JCti celeberrimi, *D. Georgii Adami Struvii*, P.P. & Consiliarii Aulici, domum & convictum receptus, ejusque informatione privata & publica usus, sub ejusdem viri magni præsidio Antonii Matthæi librum de judiciis

dis-

disputando defendebat, nec minus, *D. Petro Mullero*, Juris P. P. præside, Joachimi Schnobelii Exercitationes Juridicas solus respondendo propugnabat, variaque alia doctrinæ documenta edebat. Quo factum, ut Cl. *Struvius*, doctrinæ & dexteritati ejus confisus, Supplementa Jurisprudentiæ suæ Romano-Germanicæ ei edenda committeret, quo munere egregie, ut constat, defunctus est. Inde vero in Academiam nostram reversus, ubi jam A. 1680 summos consecutus in Philosophia honores, in cathedra Philosophica præsidendo locum sibi suum vindicaverat, cum in cathedra quoque Juridica disputationem solennem de pecunia hereditaria omnium cum plausu habuisset, gradum Doctoris, A. 1682 ab Ordine JCtorum in hac Academia ex merito sibi collatum, reportavit. Quemadmodum vero jam antea variis tum in praxi, tum in theoria editis speciminibus doctrinam suam & in agendo prudentiam dexteritatemque omnibus probaverat; ita vel maxime post impetratum virtutis decus tam eximium praxin & theoriam constanti labore copulabat, donec numerus auditorum in scholis ipsius crescens imperare ei propemodum videretur, ut theoriam praxi anteferret. Nec id sine successu factum, cum eum institutionis suæ fidelissimæ, ac longe supra 40 annos, usque ad ultimam fere mortis horam protractæ, fructum tulerit, ut non solum magnus virorum doctorum, & summis hinc inde sive in aula, sive in castris, sive in foro officiis admotorum, numerus ex schola ejus prodierit, sed ut etiam privignus ex altero ejus conjugio, *D. Mich. Heinr. Griebner*, Regi Pol. Potentiss. & Electori Saxoniæ a consiliis aulæ & justitiæ, ut & cura Archivi, nunc B. Vitrici successor longe dignissimus, vir multis jam meritis in Saxoniam illustris, perinde ac filius ipsius ex priori conjugio susceptus, *D. Gottfried Ludovicus Menckenius*, & privignus denique ex tertio conjugio, *D. Georgius Adolphus Schuberth*, Juris scientia omnes cura illius singulari & vere paterna mirifice imbuti, illi quidem duo in Academia Vitembergensi, hic autem postremus in nostra Lipsiensi, ad Professionem Juris ornandam, aliaque munia sustinenda ascenderint; pro quo singulari felicitate grates devotissimas Deo Opt. Max. nunquam non persolvit. Iam quod ipsa, quæ Noster ornavit, munia eximia concernit, primam penes

nos dignitatem nactus est in Collegio Principum minori, in quo A. 1689 locum, morte *D. Pflaumii* vacuum, legitime lectus, occupavit, & Præpositi inde munus sæpius obiit. Inde in Curia suprema Provinciali, quæ Lipsiæ celebratur, A. 1693 Assessor factus, & A. 1699 in Facultatem Juridicam receptus, de utraque tam bene meritus est, ut primum in utraque locum & conjunctum cum eo directorium consequeretur. Postquam enim ei Professio Juris Saxonici & cursoriæ tractationis Pandectarum A. 1702 regia autoritate ac novo exemplo demandata fuerat, quam A. 1705, post *D. Bartholomæi Schwendendörfferi*, P.P. obitum cum professione Institutionum juris commutabat, a qua A. 1708, ascendente *D. Gottfried Nicolao Ittigio*, P.P. ad professionem Pandectarum Juris transiit, simul Canonicus capituli Numburgensis lectus; factum denique est divini Numinis nutu & providentia, ut A. 1709, cum vir summus, *D. Jacobus Born*, Regi Polon. Potentiss. & Electori Saxoniæ a consiliis sanctioribus, & Facultatis Juridicæ Ordinarius, decessisset, Nostro, cui Concilium Nationale suis jam suffragiis Canonicatum Martisburgensem & Decemviratum Academiæ addixerat, benigna Regis & Electoris nostri indulgentissimi voluntate *Ordinarii* munus grave & splendidum, & quæ ei ex veteri more anexa sunt, Professio nempe Decretalium & supremus in suprema curia Provinciali inter Doctores Juris locus, *omnium plausu* demandaretur, addito simul Consiliarii Regii titulo & dignitate. Præterea vero Rectoratum Academiæ bis tenuit, nempe A. 1707 & A. 1711, quod munus quidem splendidissimum, iterum iterumque sibi oblatum, propter curarum laborumque aliorum multitudinem, posthac modeste deprecatus est. Pro-Cancellarii vero Academiæ munus in festivitate promotionum solenniorum Facultatis Juridicæ ter, nimirum A. 1709, 1712 & 1720, & Promotoris tum A. 1714, tum A. 1724, sustinuit, nec non villarum veterum Academicarum Præposituram magnam, quam vocamus, sæpius administravit. Uti proinde, dum his officiis summa cum industria, prudentia & dexteritate fungeretur, partim docendo, partim judicando, partim consulendo, partim pie & moderate vivendo (qua in re vix parem habuit inter Collegas) immortalem laudem meruit; ita eandem editis disputationibus, programmatibus, & scriptis variis ad posteros transmisit. Eminent inter ea,

ut

ut quorundam saltim mentionem faciamus: I. *Additiones ad* Struvii *Jurisprudentiam Romano Germanicam*, Jenæ A.1683 typis excusæ in 12; II. *Pandectarum controversiæ practicæ potiores*, Lipsiæ A.1684 editæ in 4; III. *Gymnasium Juris Polemicum*, quod complectitur 31 dissertationibus 620 controversias selectiores Juris naturalis & gentium, Juris item publici, civilis, feudalis & canonici, item theor. & prax. arboris consanguin. & affin. quod Lipsiæ A.1639 & A.1708 longe auctius editum, singulis fere annis publicæ ventilationi submisit; IV. *Tractatio Synoptica Pandectarum theoretico-practica*, in tabulas redacta, Lipsiæ A.1697 in fol. edita; V. *Tractatio Synoptica Institutionum Juris Justinianearum*, pariter in tabulas redacta, Lipsiæ A.1698 & secunda vice A. 1711 in fol. VI. *Remissiones ad Jus Saxonicum*, Ulrici Huberi *Prælectionibus juris civilis* ex edit. Lipsiensi *insertæ*; VII. *Paralipomena Juris adminicula*, Lipsiæ A. 1705 edita in 4, quibus continentur variæ meditationes de modo & ordine tractandi Juris, de conciliatione textuum pugnantium, de facultate judicandi &c. VIII. *Via Regia ad virtutem & Jurisprudentiam excolendam*, programmatibus & orationibus, circa ingressum tertii Jubilæi Acad. Lipf. monstrata, Lipsiæ A.1709 in 4; IX. *Volumen Dissertationum Juridicarum selectarum*, continens 26 Disputat. Lipsiæ A.1705 in 4; X. *Tractatio Synoptica Processus Juris communis & Saxonici*, ad seriem singulorum titulorum ordinationis Processus Saxonici exacta, & in II Partes divisa, quarum altera a *B. Schubertho*, Nostri privigno, ad finem est perducta, Lipsiæ A.1723 in 4; XI. *Theoria & Praxis Pandectarum*, opera & studio *D. Gottfr. Lud. Menckenii*, filii B. congesta, Lipsiæ A.1715 in 8; XII. *Usus theoretico-practicus Institutionum*, primum A 1723, postea a *D. Frid. Alex. Kunboldo*, Juris hodie Prof Publ. & genero Nostri, auctior A.1722 editus; XIII. *Synopsis Theoriæ & Praxeos Pandectarum*, cura ejusdem *Kuhnboldi* adornata, Lipsiæ A.1723 in 8; XIV. *Supplementum Synopseos Theoriæ & Praxeos Pandectarum, ex Ordinatione* Processus Saxonici Electoralis *novissima*, congruis *Digestorum* locis applicatum, Lipsiæ A.1724 in 8, ut jam *Decadum X* juris controversi theoretico-practici, diverso tempore in cathedra juridica ventilatarum, aliarumque *Dissertationum Juridicarum* multiplicis generis mentionem prætermittamus. Venerabatur præterea Noster ineffabilem Nu-

minis cœlestis gratiam & providentiam, in triplicis sui conjugii felicitate. Nam, ut tandem ad res ejus domesticas deveniamus, primum matrimonium contraxit die 27 Jun. A. 1781 cum virgine lectissima, *Dorothea Elisabetha*, viri consultissimi, *Gottfried Trubii*, in curia suprema Provinciali Proto-Notarii, filia, quæ quantum *B. Ordinarium* nostrum partu filii, *Gottfried Ludovici Menckenii*, J. V.D. & Juris Professoris publici ac Collegiorum Juridicorum in Academia Vitembergensi Assessoris bene merentis, exhilaraverat, tanto eum dolore afficiebat, quum A. 1683 die 5 Aug. immatura morte surrepta, ex hac vita emigraret. Ceterum vidit ex conjugio filii hujus primogeniti cum virgine florentissima, *Christiana Maria*, ex gente *Zolleria*, A. 1708 inito, V nepotes, tres filios, *Leon. Ludovicum, Gottfr. Ludovicum & Heinr. Christianum*, & duas neptes, quarum prior vitæ expers ex utero materno prodiit, altera vero *Christiana Louisa* jam A. 1716 B. avum morte præcessit. Hinc A. 1688 die 30 Maij ad secunda vota transiens, feminam duxit virtutis & pietatis spectatæ, *Rosinam Elisabetham*, ex gente nobili *Horniana* prognatam, & *L. Dan. Griebneri*, Diaconi quondam ad ædem D. Nicolai vigilantissimi, viduam ornatissimam, ex qua IV liberos, nempe filium unicum, *Heinricum Ottonem*, qui A. 1690 natus, postquam A. 1712 gradum Doctoris Juris rite impetraverat, & disputando docendoque spem muneris consequendi *proximam* parenti optimo fecerat, A. 1716 e vita excessit; & *filias tres* suscepit. Prima, *Johanna Catharina*, A. 1691 in lucem dita, A. 1696 in vivis esse desiit. Altera, *Margaretha Christiana*, A. 1696 nata, connubii sat jucundi vinculo A. 1720 conjuncta fuit cum *Joanne Albrechto*, negotiatore Lipsiensi & magistro institorum spectatissimo, quæ tamen, edito A. 1821 filiolo, *Jo. Ludero*, eodem anno vivere desiit. Tertia, *Maria Sophia*, A. 1697 nata, matrimonii fœdus auspicatum A. 1722 iniit cum Viro doctissimo *F. A. Künboldo*, quæ unica ex altero matrimonio superstes, funeri paterno hoc acerbius illacrymatur. Mortua A. 1707 conjuge altera, tertii matrimonii fœdus pepigit Noster A. 1713 cum matrona nobilissima, *Christiana Sophia, Schuberthi*, mercatoris quondam Lipsiensis vidua, & Medici longe celeberrimi, *Gottfried Adolphi Luja*, filia unica, cujus conjugii, utut prole destitueretur, jucunditatem nulla vel discordia, vel domus calamitas, si solam Nostri mortem excipias, turbavit. Ce-

terum

terum *Viva Lex* erat *Menckenius*, five in foro ageret, five in fenatu federet, five in cathedra ftaret, five denique domum regeret. Ubique enim tum in cultu Deo facro, tum in officiis proximo exhibendis, tum in familia curanda fingulare & illuftre pietatis, temperantiæ, prudentiæ, juftitiæ, comitatis, liberalitatis exemplum omnibus præibat. Quod *Struvium* fæpe in ore habuiffe ferunt, *Ordinarium ftantem oportet mori*; & quod de *Carpzovio* memoratur, quod nihil prius, nihil amabilius habuerit lectione Bibliorum facrorum, velut fontis recti & jufti limpidiffimi; id utrumque tota vita comprobabat *Menckenius* nofter. Imprimis vero cumulo beneficiorum divinorum in fe largiter collato hanc præcipuam adnumerabat felicitatem, quod fanitatem corporis, utut tenuis, nec adeo robufti, falvam & integram fibi Deus in tanta laborum mole femper fervaverit, nifi quod illi ante octennium cum gravi morbo fuit colluctandum, quem tamen intra breve tempus feliciter fuperavit. Ultimo tamen vitæ fuæ biennio virium corporis defectum & aliquam animi infirmitatem aliquoties fenfit, quam demum nupero 26 Junii hujus anni 1726 circa horam 8 matutinam, cum ante pulpitum ftaret in mufeo fuo, & lectioni S. Scripturæ pro more devota animi religione intenderet, paralyfis lateris finiftri gravis & inopinata excipiebat, quæ cum non pedem folum finiftrum fed & fphincterem veficæ urinatoriæ affeciffet, mictionem involuntariam fufcitabat. Nofter variis antidotis & medicamentis, cura conjugis fidiffimæ & confilio Medicorum refocillatus, mortis tamen periculum ex mali magnitudine præfentifcens, fumto altero die viatico facro, ad iter cœlefte promtus fe accingebat; id quod demum inter lacrymas piæ conjugis & luctum acerbiffimum liberorum & agnatorum, lecto moribundi adftantium, felix & beatus ingreffus eft die 29 Junii, Petro & Paulo, Apoftolis divis, facro, intra horam fextam & feptimam vefpertinam.

DECADIS II ACTORUM MEDICORUM BEROLINENSIUM, in incrementum artis & fcientiarum collectorum & digeftorum, Volumen V & VI.

Berolini, apud Godofredum Gedickium, 1725 & 1726, 8.
Plag. 13½ cum fig. æn. Tabb. II.

Pro-

PRæmittuntur hisce voluminibus Thomæ Pancovii & Johannis Sigismundi Elsholzii, Friderici Wilhelmi, Elect. Brandenb. Aulæ Medicorum, Icones & vitæ Quibus adduntur Ottonis Bötticheri, Georgii Wilhelmi & Casparorum Marchiorum, Patris & filii, ejusdem Electoris Archiatrorum, vitæ, sed sine iconibus. Volumen V quatuor continet Partes, quarum I constituit Allocutio Epistolica ad Christ. Godofr. Stenzelium, Med Doct. & Pract. Wittebergens. de stentomate aortæ cum polypo cordis in Disputatione quadam A. 1723 Wittebergæ habita confuso. In II Historia morborum Berolinensium per A. 1723 describitur, ubi inter alia asthma hypochondriaco-spasmodicum motu corporis ablatum, & podagra, postquam ad manuum pedumque digitos, non saltem in articulis, sed etiam in *apicibus nodi*, initio rubentes mox albescentes eruperunt, & ubi rumpebantur, vel aperiebantur, molle & albescens mucido-terreum coagulum, ad ignem obdurescens & tophescens fuderunt, soluta legitur. In III Epicrisis additur in Indicem Berolini per A. 1723 defunctorum; & in IV nonnullæ sectiones & operationes Anatomico-Chirurgico-Pathologicæ commemorantur. Secti scilicet fuerunt atrophia verminosa, febre catarrhali continua in lentam abeunte, sarcomate cancroso in vagina uteri, hydrope, fluxu hepatico denati; sic labium cancroso-scirrhosum extirpatum fuit, sed sine successu felici; & hydropica, postquam bis paracenthesin admiserat, aquarumque colluviem simul & semel absque ulla lipothymia aut noxa evacuaverat, tribus interjectis mensibus, post tertiam operationem supremum obiit diem.

Volumen VI quinque partibus circumscribitur, quarum I exhibet informationem de morbis, in quibus aquæ & balnea Freyenwaldensia proficua vel noxia fuerunt observata. Solos oculorum morbos quod spectat, maximam eorum fuisse in debilitate visus, suffusione, catarrhacta *incipiente*, glaucomate recente, ophthalmia chronica, & gutta serena, *utilitatem*, exemplis probatur. Nocere vero dicuntur in epilepsia idiopathica, paralysi puerorum ex epilepsia orta, hemiplegia senum, ascite, amavrosi, catarrhacta matura, faucium exulceratione, luxatione artuum, ariduris, articulorum anchylosibus inveteratis, fungorumque concretionibus, exostosibus, & tophis arthritico-venereis, paronychia, spina ventosa & excrescentiis præter naturalibus. In II nonnullæ Historiæ Clinico-Practicæ necrologicæ, seu morborum, quos non restitutio sed mors excepit, recensentur, convulsionis puta hystericæ, in duabus fœminis, ac morbi intestinorum spasmodici ad hæmorrhoides respectum habentis. In III de morbo spasmodico-epidemico a pane ex clavis secalinis pisto & comesto orto relationes historicæ leguntur. In IV monstrum Berolinense describitur bicorporeum, duorum scilicet puerorum, quoad partes anticas coalitorum; cui simile adjicitur Wrizenæ editum, pueri & puellæ, a scrobiculo cordis ad umbilicum sibi invicem cohærentium, nec non puer cum bronchocele natus. In V depositiones Medico-Legales per A. 1723 a D. Glockengiessero, Poliatro Berolinensi, exhibitæ sistuntur; de repentina videlicet morte ex Helleboro albo, & puellæ, quæ cultro pro calamis aptandis parato asperam arteriam sibi præsciderat, & vulnere consolidato suffocata obierat, quoniam asperæ arteriæ pars interior carne luxuriante repleta & coarctata fuerat.

No. XI.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno M DCC XXVI.

JOANNIS SELDENI, JURISCONSULTI, Opera omnia tam edita quam inedita; collegit ac recensuit, Vitam Autoris, Præfationes & Indices adjecit DAVID WILKINS, S. T. P. Archidiaconus Suffolciensis, Canon. Cantuar. & Archiep. Cantuariensi a sacris domesticis.

Volumina III.

Londini, impensis J. Walthoe, W. & J. Innys & rel. 1726, f. Alph. 35.

CL. Editor, gente Borussus, sed ab Anglis jam pridem civitate donatus, & editis A. 1721 singulari cura, sed apud nos raro obviis, *Legibus Anglo-Saxonicis*, de his optime meritus, novo sibi non Anglos modo, sed & exteros devinxit beneficio, quod incomparabilis Viri, *Jo. Seldeni* Opera omnia, diligenter collecta, accurate recudi, quædam & nunc primum evulgari curavit; quanquam verendum est, ne hujus quoque operis pauca exempla extra Angliam exportentur, quippe subscriptionis lege editi. Post Dedicationem ad Illustriss. Principem Regium GEORGIUM, Walliæ Principem, sequitur Præfatio, in qua imprimis Eruditorum de Seldeno judicia expendit, non elogia modo, verum & ea producens, quæ in variis ejus scriptis animadversa sunt, & immensam ubique lectionem prodens. Hic inter alia inseruit additiones ad librum Seldeni de Successionibus ex ed. Lugdun. p. 7-15.
Batava 1638, quam cum eo tempore, quo liber in hac collectione recudebatur, nondum nactus esset, Lectorem tamen illis fraudare noluit. Ubi libri de Diis Syris meminit, illum hic Seldeni ipsius notis MSS. auctum exhiberi testatur, & præterea pollice- 15.

 tur,

tur, se *Henrici Jacobi*, qui Erpenii discipulus, & ipsius Seldeni in studiis Orientalibus præceptor fuerit, in hunc librum notas, hactenus ineditas, quas Cl. Thomæ Tannero debet, cum pro-
p. 18-27. priis observatiunculis separatim editurum. Intulit quoque Noster Præfationi huic integram *Thomæ Rudd*, Bibl. Dunelmensis Curatoris, disquisitionem eruditam, nondum editam, de vero autore Historiæ Dunelmensis, quam is *Symeoni*, Dunelmensi Monacho, vindicat contra Seldenum, qui in Judicio de X Scriptor. Hist. Angl. Rog. Twysdenii editioni præmisso, eam *Turgoto*, Priori ejusdem Monasterii, asseruerat. Pari modo, ubi de libro, Mare clausum, quem jussu Jacobi I conscripserat, & autoritate Caroli I magno aulæ plausu publicaverat Seldenus, disserit, non
28-30. modicam laciniam e *Guil. Somneri* opere, quod Litus Saxonicum per Britanniam inscripsit, quodque adhuc ineditum asservatur in Bibliotheca cathedrali Cantuariensi, decerpsit. Denique ad Seldenianam *Eadmeri* editionem quædam quoque, vel a Franc. Junio, vel ab Amico annotata, opportune observavit. Ceterum adjutum se fuisse in hac editione consiliis Dan. Ern. Jablonskii, *Jo.* Christoph. Wolfii, Bern. de Montfaucon, Eduardi Burtoni aliorumque, gratus ultimo loco profitetur.

1-56. Excipit Præfationem satis prolixa Seldeni vita, stylo quidem ad justam vitæ descriptionem non prorsus accommodato, nunc turgido, nunc humili & nugarum Grammaticarum experte, sententiis tamen passim, Græcis, Arabicis, imo & Copticis velut gemmis exornato, conscripta. Nos pauca hinc inde delibabimus,
2. cum pleraque aliis quoque Biographis tacta fuerint. Seldenus natus in occidentali Terringi oppidi villa Salvintonia, in agro Sussexiensi, A. 1584 d. 16. Dec. ex honesta & a parte matris equestri stirpe descendens, Cicestriæ sub doctrina Hugonis Barkeri, tunc Scholæ Rectoris, postea JCti clarissimi, tam cito profecit, ut jam decimo ætatis anno Latina carmina non infeliciter funderet, & quadriennio post Oxonium in Academiam se conferret, primumque anno æt. 22 fœtum, Analecta nempe τῶν Βρεταννικῶν, magno plausu evulgaret. Cum monumenta vetustiora de Judæis Anglis
3. collegisset, eaque *Samueli Purchas*, Itinerario ipsius inserenda, commisisset, is vero tria tantum ex omnibus monumenta, eaque

mutila

mutila & ab autographo diversa, inseruisset, ea res stomachum
Seldeno & Purchasio litem movit. Edito libro de Decimis, quas p. 6.
jure divino niti negavit, ita clerum in se concitavit, ut palino-
diam canere publice cogeretur. Cum A. 1621 in Regni Senatu, 8 9.
nondum quidem Senator, sed Consiliarius adscitus, liberius de
periculo religionis perorasset, ita Regi invisus factus, ut Rob.
Ducæi, Decurionis Londinensis, custodiæ concrederetur, quamvis
laute satis in ædibus ejus exceptus & post quinque septimanas li-
bertati redditus. Inde biennio post Comitiis inferioribus adscri-
ptus, etsi initio, literarum imprimis amore, publicis rebus non
multum se ingereret, paulatim tamen, periclitante civium liber- 10. 11.
tate, jura Angliæ non semel in Comitiis magna eloquentia propu-
gnavit; quibus rebus describendis non sine tædio prolixus est Bio-
graphus noster, e publicis monumentis omnia ejus dicta repetens,
quorum utrum vim Latine satis expresserit, penes alios esto judi-
cium. Imprimis A. 1628 cum Typographi aliqui, se ob editos 24.
quosdam contra Papismum libros ab aula citatos & objurgatos, in
Senatu conquererentur, pro libertate Typographorum, quam
cum publica conjunctam asserebat, fortiter stetit. A. 1629, disso- 26.
luto a Rege Parliamento, Seldenus cum quibusdam aliis, qui aulæ
parum favebant, in arctiores Turris Londinensis carceres conji-
ciebatur, ad duriores deinde carceres, demumque ad ergastulum
piraticum translatus. Et libertati quidem redditus sub finem ejus- 28.
dem anni, at mox iterum ob falsas suspiciones anno sequenti cu-
stodiæ mancipatus, iterumque, detecta ipsius innocentia, liber
dimissus est. Enimvero ob has, quas perpessus erat, injurias, po-
stea A. 1646 decreta ei sunt a Comitiis quinque millia librarum,
& sequenti anno publico ære persoluta. Ceterum post istos carce-
ris squalores, quos Seldenus ita studiorum amœnitate tempera- 29.
bat, ut hoc imprimis tempore elucubraret librum de Successioni-
bus in bona defunctorum secundum leges Hebræor. (cujus A. 1631
editi titulo ideo verba adjecit: *Sordes arcta inter vincla recusat*)
ecquis credat, Virum tam gravem, tam austerum (ita enim Noster
eum depingit) adduci potuisse, ut publice larvatus larvas duceret?
Siquidem eodem anno 1631 (quo tempore & *Prynnius*, in *Histrio-
mastige* nimis severe in ludos scenicos invectus, dignam in Came-

ra Stellata pœnam luit) quatuor, quæ Londini colliguntur, ho-
spitia seu Collegia Juridica larvas, choreas ac ludos musicos Regi,
qui illis mire delectabatur, reverentiæ testandæ causa repræsen-
tare decreverant, quibus adeo nec Seldenus defuit, inter interi-
oris Templi hospitio adscriptos una cum Eduardo Herberto cho-
p. 31. ragum splendide, ut erat opibus satis instructus, agens. A. 1640
32. iterum Senator in Comitiis ab Academia Oxoniensi allectus, in ac-
33. cusatione contra Straffordium, & sequenti anno contra Guiliel.
35. Laudum formanda, inrer primos occupatus, & A. *1643* commu-
nibus Comitiorum votis Custos monumentorum in turri Londi-
42. nensi constitutus, annoque sequenti inter Antistites Fecialium re-
40. ceptus est. Decretum quoque a Comitiis impetravit A. 1646 & se-
quenti, ut Rich. Bancroftii Archiep. Cantuar. Bibliotheca vi lega-
45. ti ad Academiam Cantabrigiensem perveniret. De tractatu de
Nummis, qui A. 1675 sub ejus nomine Symoni Dewes inscriptus
prodiit, observat Noster, librum hunc *Alexandri Sardi* jam A.
1579, quinquennio ante natalem Seldeni, cum eadem dedicatione,
mutato tantum nomine, lucem adspexisse, conjectans, eum olim
ob raritatem Seldeni manu descriptum, ac post ejus mortem in-
46. ventum, pro ipsius fœtu fuisse venditatum. Decessit tandem septu-
agenario proximus A. 1654 ultima die Novembris, constituto an-
te rite testamento, quo cum Bibliothecam libris *MSptis & im-
pressis* instructissimam Triumviris, testamenti sui curatoribus,
Halesio, Vaughanio & Rowlando Jucks legasset, hi laudabili
48. prorsus liberalitate eam Bibliothecæ Bodlejanæ, quæ Oxonii est,
51. tradere, quam inter se partiri, satius habuerunt. Etsi uxorem
non haberet, sunt tamen, qui eum cum Elisabetha, Henrici Co-
mitis Cantii, cujus pariter favore usus est singulari, vidua, cui,
sive in urbe moranti, sive in rus abeunti perpetuo fere adhæsit,
conjugalem vitam duxisse existimant: certe patet ex supremis ejus
tabulis, maximam divitiarum, quas tenuit, partem e gratioso
fœminæ hujus sinu, ut Noster loquitur, in illum derivatam esse.
50 ff. Quod ad characterem Seldeni attinet, erat is quidem natura mi-
nus grata vultus & morum austeritate, pertinaci literarum studio
aucta; nullius in verba jurabat, sed libere, quæ sentiret, profe-
rebat, in consiliis dandis ferendisque suffragiis promptus, & non

modo

modo judicio verum & memoria ad miraculum, etiam in extrema senectute, pollens. Liberalem quoque fuisse in publica Reip. literariæ commoda, illud indicio est, quod solus imprimendis a Pocockio Annalibus Entychii Arab. Latinis sumtus subministravit, & ne deessent, testamento, quod hic integrum inseritur, sedulo cavit. Cum ad summa munia vocaretur, nunquam tamen adduci se passus est, ut illa admitteret, memor Symboli, quod libris suis inscribere consueverat: περὶ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Nunc quæ contineantur singulis Tomis, digito indicabimus. Exstat nimirum *Tomo primo:* 1 de anno civili veteris Ecclesiæ Judaicæ Dissertatio; 2 de Jure naturali & Gentium juxta disciplinam Ebræorum Libri VII; 3 de Synedriis & Præfecturis Juridicis veterum Ebræorum liber; *Tomo II:* 4 de Successionibus in bona defuncti ad leges Ebræorum liber, & de successione in Pontificatum Ebræorum Libri II; 5 de Diis Syris Syntagmata II; 6 *Eutychii*, Patriarchæ Alexandrini, ecclesiæ suæ Origines, cujus libri versionem & Commentarium dedit; 7 Uxor Ebræa, seu de Nuptiis & divortiis ex Jure civili, id est, Divino & Talmudico veterum Ebræorum; 8 Analecton Anglo-Britannicon Libri II; 9 Jani Anglorum facies altera; 10 Dissertatio ad *Fletam*; 11 Judicium de X Historiæ Anglicanæ Scriptoribus; 12 Mare clausum, seu de dominio Maris Libri II; 13 Vindiciæ Maris clausi; 14 Marmora *Arundelliana;* 15 Notæ & spicilegium ad *Eadmerum*; 16 Epistolæ variæ, omnes fere ex avtographis nunc primum collectæ, & 17 Poemata Græca, Latina & Anglica; *Tomo III*, qui Anglica comprehendit, 18 *England's* Epinomis; 19 *the* Duello *or single Combat;* 20 *Titles of Honour;* quem librum ex tertia editione anni 1672 (quæ etsi plura in titulo promittat, secundæ tamen, quæ A. 1631 prodiit, cedit, nisi quod addenda suis locis inserta sunt) Latine vertit Simon Jo. Arnoldus, ediditque Franc. 1696. Noster vero, nescimus qua de causa, ex prima anni 1614 ejusque addendis, ad finem additis, repetiit; 21 *the History of Tythes*, *with a Review*, *an Admonition to the Reader of Sir* James Sempil's *Appendix, and of Dr.* Tillesley's *Animadversions upon the History of Tythes*, it. *a Letter to the Marquess of Buckingham*, quæ scripta ad Apologiam Historiæ illius Decimarum spectant; 22 *three Tracts*,

written by Order of King James, nempe de Revelatione, de Die Natali Jesu Christi, & de scopo Historiæ suæ Decimarum, quibus accedit brevis commentatio de Judæorum olim in Anglia commoratione, ex Purchasii Itinerario supra memorato deprompta; 23 *A Discourse touching the Offi e of the Lord Chancellor of England*; 24 *the Priviledges of the Baronage of England*; 25 *of the Judicature in Parliament*: 26 *of the Original of Ecclesiastical Jurisdiction of Testaments*, 27 *of the Disposition or Administration of intestat ed Goods*; 28 *a Letter to Mr.* Augustine Vincent, *concerning his Discovery of Errors*; 29 *an Argument concerning the Baronies of* Grey *and* Ruthen; 30 *Illustrations of the first XVIII Songs of* Drayton's Polyolbion; 31 *Notes on Sir* John Fortescue de laudibus legum Angliæ; 32 *Notes on Sir* Ralph de Hengham's Summæ; 33 *Speeches and arguments*; denique 34 *Table-Talk*, seu sermones convivales, quos ex quotidiano convictu post Seldeni mortem Londini 1696, 8 edidit *Rich. Milward*, a nobis recensitos Supplement. T. I p. 426. Præmisit huic Tomo sigillatim præfationem Anglicam Cl. Editor, e qua nihil quidem magnopere memoratu dignum producimus, nisi quod notandum putamus, aliquot opuscula e supra memoratis nunc primum e Clar. Virorum Bibliothecis, præsertim e Musæo Ashmoliano, in lucem primum producta. Denique monemus, singulis Tomis accessisse Indices locupletissimos.

RAIMUNDI DUELLII C. R. AD PL. R. AC CLARISS. Virum P. Dom. CÆLESTINUM L'OREFICE, Benedictinum & Historiographum Regium Siciliæ, de quibusdam Inscriptionibus, gemmisque ac nummis Romanis Epistola, data Hippolytopoli ipsis Kal. Augusti M DCC XXV.

Noribergæ, apud Petr. Conr. Monath, 1725, fol.
Plag. 2 tab. æn. 1.

CUm ad Cl. Autorem, solertissimum antiquitatum promum condum, continuo confluant, quæ in vicinia eruuntur, vetera monumenta, laudem utique meretur, quod non diu latere

ca

ea patiatur eruditos. Inter ea, quæ nunc producit, primum locum occupat Inscriptio in lapide septem fere pedes in longum ac tres in latitudinem excurrente, qui in oppido Austriæ infer. a S. Leonhardo vulgo *Sant Lienhart* dictò, exstat, conspicua. Frontem ornat aquila, consecrationis symbolum, hoc tamen loco potius militare signum, cum duobus ab utroqua latere delphinis, qui tum ob alias causas, tum maxime ideo apti censentur monumentis sepulcralibus, quod tam insignem habeant mortuorum suorum curam, ut illos dorsis suis in summa pelagi evehere visi sint, teste Plinio, ne aliqua bellua eos devoraret. Inscriptio hæc est: M. SEXTIO VETTONANO AED. M. AEL. CE'. ANN. LXX. ET VINDÆ. TERTI. F. CON. AN. L. P. AEL. MARCIANO F. MIL. COH. IIII PRAE ANN. XX. STIP. III ET AV - - - A - - MAXSIMO ET CON - - - N. LXXX M. S. SM - - - OL AE. L - - CE - I - HL. TAGP E. M. S. - - - LXI. AN. II TS - - SII. XIII E SEX. SARMINIO MI. L. II S - - - AN. XXV. id est, ut Noster legit, *M. Sextio Vettoniano, Ædili, Marci Ælii Celeris Filio, Annorum LXX, Et Vindæ Tertii Filiæ, Conjugi Annorum L. Publio Ælio Marciano Filio, Militi Cohortis IV Prætoriæ, Annorum XX, Stipendii III* &c. quibus verbis erudite explicatis, reliqua œdipo discutienda relinquit Autor. Imprimis hunc militem Ælium Marcianum ætatis anno vigesimo, ac tertio stipendii, mortuum docet, simulque observat, lege a Sempronio Graccho Tribuno cautum fuisse, ne quis ante annum XVII ad malitiam cogeretur, sponte tamen quosdam ante hunc annum nomen militiæ dedisse. Hinc progreditur ad gemmam signatoriam eamque Sardam, ex eodem loco allatam; in qua cum figura muliebris, exacte Deam Romam repræsentans, nihil habeat difficultatis, illud quod propter Deam cernitur, Noster pro monogrammate, qualia in gemmis quoque conspiciuntur, primum agnoverat; verum rectius edoctus a Viro Cl. cui hanc Epistolam inscripsit, mox flammulam in ara hic a rudi artifice designari, qua cultor Romæ suam erga terrarum Deam gentiumque pietatem testari voluerit, pronus agnoscit. Affabre magis elaborata eoque antiquior gemma est, quam non procul a vicino Cisterciensium cœnobio Liliefeld homo colonus forte reperit, in Ne-

TAB. IV Fig. 1.

Fig. 2.

Neptuni haud dubie honorem facta, quem adgeniculantem, dextraque tridentem, sinistra delphinum, qui maris imperium indicat, tenentem, nitide satis exprimit. Rursus deinde ad duas Inscriptiones convertitur Autor, quas in pago S. Ruperti, mille circiter passus ab oppido S. Leonhardi distante, reperit. Altera hæc est: T. M. CON - - - ALIVS DOMITI F. V. FEC. SIB. ET IOVENTINÆ CVRIONIS FIL. quam ita legit: *Constantius Alius, Domitii Filius, Vivens Fecit Sibi Et Joventinæ Curionis Filiæ.* Constantium hunc ex gente *Ælia* sive *Allia* fuisse, credit, quod & Schottus confirmet, in ea gente Constantios exstitisse. Parvulis alatis, qui in monumenti superioris parte cernuntur, Cupidines, ἔρως & ἀντέρως, mutuumque adeo & conjugalem amorem, vel, si mavis, somnum, mortis imaginem, cui alæ affinguntur, indicari, existimat. Alteram inscriptionem paulo magis mutilam: - - - V. E - INGENVE PRIMIGEN - - FIL. MATRI, ita restituendam hariolatur: *Annorum XXV Et Ingenuæ Primigenia Filia Matri*; observatque nomen Primigenia Romanis proprium exstitisse. Quam superaddit, tertiam inscriptionem, ante Ecclesiam Murstetensem conspicuam, nec non duos nummos, nec raritate nec inscriptione valde notabiles, brevitatis causa prætermittimus.

LEZIONE ACADEMICA INTORNO L'ORIgine delle Fontane &c.

i. e.

ANTONII VALLISNERII, PROFESSORIS Medici Primarii in Academia Patavina, Lectio Academica super origine Fontium, cum Annotationibus ejusdem: Editio altera; cui accesserunt variorum Autorum Litteræ, Dissertationes, Lectiones, Observationes, quibus veritas Vallisneriani Systematis demonstratur; opera GASTONIS JOSEPHI GEORGII, Medici & Physici Florentini.

Venetiis, apud Antonium Bortoli, 1726, 4.

Alphab. 2 pl. u Tab. æn. 1.

Cele-

CElebrem non modo olim agitatam fuisse, sed & hodie inter summos Physicos agitari controversiam, *de Origine Fontium*, nemo harum rerum vel mediocriter peritus ignorat. Et hoc quidem, si non inter omnes, at inter eos certe universos convenit, qui elementorum transformationem negant, maria & suppeditare aquas fontibus fluviisque, & eas rursus ab iisdem accipere. Neque illud obscurum est, quibus viis ad maria deferantur fluviorum plerorumque aquæ. Sed quo itinere vicissim aqua marina ad fontes perveniat, de eo vehementer disputatur. Alii enim sub terra, per cæcos quosdam & mirabiles meatus, alii supra terram, per ipsum aerem & nubes, atque adeo per pluvias & nives, alii denique per utramque viam, ad fontes derivare aquas illas solent. Et negari non potest, pluviarum ac nivium tantam quotannis delabi vim, ut universis fontibus & fluviis, qui oculis nostris expositi sunt, facile sufficiant; hoc enim quam plurimis diligentissimis & sæpius iteratis Gallorum, Anglorum, Germanorum, Italorum, experientiis & computationibus abunde confirmatum est. Sed duæ potissimum difficultates restant: altera, an non fere tantundem, vel haud ita multo minus aquæ, per continuas exhalationes, ex ipsis regionibus corporibusque terrenis in aerem attollatur, quantum per nives, pluvias, grandines, rores ac pruinas delabatur? altera, an non bona pars aquæ pluvialis in loca tam humilia cadat, & tam profunde in tellurem penetret, ut puteis quidem, stagnisque & fluviis subterraneis, non vero altioribus illis fontibus, unde publica nostra flumina oriuntur, suppeditare nutrimentum, saltim immediate, queat? Posterius fortasse non difficulter concedent, qui non modo comparare valles cum montibus, sed & illud considerare voluerint, quam aptæ natæ sint valles, ad imbibendam aquam pluvialem; in iis longe facilius diutiusque stagnantem, quam in plerisque montibus, a quibus magna vi in ipsas valles continuo præcipitari solet, Prior autem quæstio sine ulla controversia affirmanda esset, si aer telluri circumfusus nullis perturbaretur ventis. Nunc licet a ventorum impetu & ipse aer & vapores in eo hærentes identidem mutare loca cogantur, non tamen tanta illa est mutatio, ut vapores terreni, qui pauciores sunt, in maria, & marini, quorum haud paullo major copia

existit, in regiones terrenas depluant: sed certum potius est, in locis mediterraneis etiamnum multo minus pluviarum ac nivium, quam in maritimis atque in ipsis maribus delabi. Omittimus nutrimentum plantarum atque animalium; a quibus quidem universis non plus humoris assumi quam reddi perpetuo, statuendum est; ita ut hic circulus in priori plane contineatur. Jam quod aqua marina nullo adhuc artificio humano, nisi ope *evaporationis* ac *distillationis* a sale ac bitumine suo sufficienter liberari possit, quodque structura montium interna ejusmodi *existat*, *ut in iis*, veluti in *alembicis chemicorum*, ex vaporibus subterraneis colligi aquam, & guttatim stillatimve confluendo, fontes, porroque rivos atque amnes constituere, parum verisimile sit; præsertim cum & ii montes scaturigines fere nullas habeant, qui continua quadam crusta lapidea obducti, satisque cavernosi, imprimis convenire cum alembicis videntur, & ii contra copiosissimos alant fontes, quos alta tegit terra, sylvarum herbarumque ferax, in quam facili negotio penetrare pluviarum humor potest, a profundioribus denique stratis argillosis vel lapideis sistendus; hæc quidem nolumus infitiari: ceterum neque illud pro certo ponere audemus, fieri non modo percolando, attrahendo, præcipitando, sed nec ulla prorsus alia ratione posse, ut aqua marina, *subterraneas* suas venas & nimium ignotas regiones permeans, *dulcescat*. Quemadmodum vero aqua dulcis notabiliter levior quam salsa est, ita fontes, præsertim si per ductus satis profundos continuari cum maribus ponantur, multo altius assurgere quam ipsam marium superficiem, regulis hydrostaticis apprime consentaneum est, ut distillationes & alembici non magnopere requiri videantur. Non hæc a nobis eo consilio allata sunt, quasi sententiam, quam hodie plerisque Physicis placere intelligimus, de ortu fontium ex aqua pluvia, omnino improbandam censeremus; sed ut saltim appareat, quid difficultatis etiamnum supersit. De cetero fatendum sane est, non alibi copiosius, majorique eruditione, facundia, & diligentissimarum observationum apparatu, istam sententiam pertractatam adstructamque reperiri, quam in hoc ipso libro, quem nunc in manibus habemus. Ipse iterum iterumque ascendit arduos montes Celeberrimus *Vallisnerius*, avia & horrida

pera-

peragravit loca, naturamque istarum regionum & ipsas fontium origines quam attentissime perscrutatus est. Exempli caussa afferemus, quæ de origine Gabelli (*Secchia*) commemorat. Oritur hic amnis ex duobus satis amplis & parum inter se dissitis fontibus, in præcelso & aspero quodam monte, quem incolæ sua lingua *Cerè dell' Alpi* vocant. Quos postquam vidit fontes, ut eorum ipsorum originem detegeret Vir curiosissimus, in altius enisus supercilium, amplissimos notavit tractus, herbosos illos quidem, sed fossis, canalibus, sulcis, cavernis, tumoribus, multis modis distinctos, planeque scabros & tuberosos. „ Numeravi, inquit, plus quam „quinquaginta cavitates, magnis catinis vel crateribus simi„les, quorum alii magis, alii minus erant aqua repleti, quidam „plane vacui: cum altius ascendissem, sylvas vidi, & cavernas, „& voragines, in quarum nonnullis, velut in quibusdam vivari„is, ad quæ nunquam Solis radii pertingunt, glacies & antiquæ „nives conservabantur, a novis fere semper coopertæ ac sepultæ: „vidi adhuc destillantem aquam ex humectatis sylvarum terris & „nunquam aratis campis: vidi, rivos sulcantes durum illud dor„sum, & descendentes ex altissimis horridissimisque nemori„bus, in varias rimas ac speluncas præcipitatos, ibidemque ab„sconditos. Superato etiam hoc inclemente & barbaro loco, no„væ semper occurrerunt lacunæ, fossæ, cavernæ, aquarum ni„viumque conservatrices, porroque squalidi campi, & alia loca „ab humano genere prorsus deserta, nec nisi aquæ, nivis, glaciei, „& horroris domicilia. Hi ipsi, tum quidem mecum dicebam, „atque nunc iterum dico, hi sunt veri fontium alembici, qui aquas „suas accipiunt non e mari aut terra sed e nubibus destillatas: hic „videant ingeniosi philosophi simplicissimam naturæ operatio„nem, atque in ipsis desertis providam Divini Numinis sapienti„am admirentur! „ Hæc Cl. Vallisnerius, qui complura alia deinceps affert cum his apprime congruentia. Neque vero de sola externa montium facie sollicitus fuit, sed & internam eorum compagem, variorumque stratorum genera, e quorum coagmentatione sensim extructi videatur, quam solertissime perscrutatus est. Et hæc quidem nunc persequi longum foret. Ceterum quæ de profunditate disserit, ad quam penetrare pluvia sub terram solet,

deque hinc ortis montium quorundam ruinis, ſicco pede prætereunda non putamus. Mirari, inquit, ſoleo, qui fiat, ut viri magni nominis cum *Seneca* negent, aquas pluviales & nives reſolutas altius ſub terram quam ad ſummum duos pedes penetrare, ita ut efficere fontes perennes nullo modo poſſint. Ubi inclinatum eſt ſolum, ubi denſum, tenax, cretoſum, aut quacumque ratione firmius compactum, non diſſentio: at ubi hærent aquæ aut tarde fluunt, aut ubi terra bibula & rarior eſt, nequeo illorum ſententiæ ſubſcribere, propter obſervationes atque experientias, quas ipſe „contrarias vidi. „ Cum eſſem nuper *Cervarecchii*, quod oppi„dum in montibus noſtris *Regienſibus* ſitum, ſuperioribus annis „graviter afflictum eſt horrenda quadam ruina, *Salattam* alii, „alii *Lezzam*, plerique etiam *Lavinam* dicunt, (quo nomine & „magnas illas nivium moles, ex Alpibus identidem cum fragore „& terrore ruentes, vocari in Helvetia conſtat,) cauſſam hujus „mali quærenti mihi ad hunc modum reſponſum eſt: ante decem „fere annos triſtem illum accidiſſe caſum, cum montes nix tege„ret inuſitatæ altitudinis; qua ſenſim reſoluta, univerſam molem „ſubjectam adeo penetratam ac remollitam eſſe, ut tam gravem „exinde peſtem oriri neceſſe eſſet: videbantur tum quidem (ſic „pium ſenem dicere memini) omnes hi clivi ex lubrica & tenera „pulte conflati; quocirca ſubſiſtere amplius nullo pacto pote„rant: fluxum, ſtrepitum, roſionem aquarum ad ipſa fundamen„ta usque inſinuatarum non obſcure perſentiſcere licebat: hinc „integræ caſæ per longum tractum devehebantur; plantæ quan„tumvis altæ atque annoſæ, totæ ſylvæ & ſeminati campi, ſtupen„tibus nobis & plangentibus, mutabant loca, atque ex priſtinis „confiniis in alia migrabant; ita ut univerſæ naturales & humanæ „leges, raro ac fatali caſu, penitus confundi viderentur. Alias deinde conſimiles *lavinas* memorat Cl. Autor, quarum recenſione nunc ſuperſedemus. Nam de ceteris quoque opuſculis breviter dicendum eſt, quæ hoc volumine collegit nobiliſſimus Philoſophus & Medicus Florentinus, *Gaſton Joſephus Giorgi.* Igitur poſt Lectionem celeberrimi *Valliſnerii*, quam recitavit in Academia Recuperatorum Patavina, & poſt Annotationes ejusdem, quibus id egit, ut obſervationes ſuas atque placita copioſius explicaret, ſequuntur

quuntur

quuntur 1) Epiſtola Phyſico-Mathematica ipſius doctiſſimi *Giorgi*, de vera & unica origine fontium; 2) duæ Epiſtolæ Viri illuſtris *Dominici de Corradi*, ad Dom. *Gaſt. Joſ. Giorgi*, in quibus potiſſimum de menſura pluviarum & nivium, *Mutinæ* cadentium, itemque de velocitate & capacitate *Padi* exponitur; 3) Annotationes in libellum Medici Florentini Anonymi, de fontium origine, *Lucæ* impreſſum, A. 1725; 4) Lectio Academica, de origine fontium, a D. *Joſ. Avanzino* recitata in Academia Florentina, d. 17. Maji 1725; 5) Epiſtola Anonymi, in qua complures deteguntur fraudes atque errores, commiſſi ab autore libelli Lucæ impreſſi, qui inſcribitur *Riflesſioni ſopra l'origine delle fontane*; 6) Confirmatio Syſtematis Cl. *Valliſnerii* de origine fontium, quam in epiſtola ad ipſum celeberrimum Autorem propoſuit illuſtriſſimus Comes *Riccatus*; 7) Brevis annotatio; 8) Excerptum ex litteris clariſſimi cujusdam Profeſſoris Florentini, in quibus judicium exponit ſuum de libello Medici conterranei, qui inſcriptus eſt, *Rifleſſioni* &c. 9) Aliud Excerptum ex litteris docti cujusdam *Piſani*, in quibus de eodem libello diſſeritur; 10) Epiſtola Anonymi de inſcriptione ejusdem libelli; 11) Epiſtola P. *Sebaſt. Pauli* ad *Ant. Valliſnerium*, de fonte quodam in *Apulia*, quo Syſtema celeberrimi hujus Autoris confirmatur; 12) Concluſiones Phyſico-Medicæ, quas ſub auſpiciis illuſtriſſimi D. ac viri clariſſimi, D. *Ant. Valliſnerii*, de Nobilibus e *Valliſneria*, in *Patavino* Lyceo Publici Primarii Theoricæ Medicinæ Profeſſoris, S. C. C. M. Caroli VI Imperatoris Medici, Academiæ Germanicæ curioſorum, & Regiæ Societatis Londinenſis Socii, &c. expoſuit ac defendit, *Senis* A. 1725, *Leo Bernardus Pagliai*, *Senenſis*, Academicus Phyſicocriticus. Multa ſine controverſia in his opuſculis continentur lectu & conſideratu digna. De cetero cum pleraque Medico illi Anonymo Florentino, ejusque tractatui, quem inſcripſit *Rifleſſioni ſopra l'origine delle fontane*, oppoſita ſunt, tum ſane valde inclementer hic Autor ab adverſariis ſuis habitus videtur. Salſe eum rident atque acerrime accuſant, quod contra viros ſummos atque celeberrimos ſcribere, exquiſitiſſimisque experientiis ſpeculationes, *(rifleſſioni,)* & obſervationes quasdam, quæ ipſis perexigui momenti videntur, opponere auſus eſt; quod ſecretionem ſali-

um ab aqua marina cum ſecretionibus animalibus, itemque cum ſecretione ſalis a vaporibus illis, qui ex mari in aerem aſcendunt, comparare inſtituit; quod ſolam *poſſibilitatem* ejusmodi ſecretionis ſubterraneæ ſufficere putat, ad tuendam ſaltim ab adverſariis ſententiam de ortu fontium ex mari per circulum inferiorem; quod canalibus illis & meatibus, quorum interventu aquam marinam ad fontes deduci credit, centum vel etiam plurium milliarium Italicorum profunditatem tribuere non dubitat; quod deinde majorem fontium quam marium altitudinem *regulis hydroſtaticis* omnino conſentaneam eſſe, cum celeberrimo *Bernoullio* defendit; quod poſt magnas & diuturnas ſiccitates, partem ſatis notabilem aquæ, per ductus ſubterraneos ad fontes derivari ſolitæ, ab ipſa terra ſpongioſa, arida, ſitiente, imbibi ac conſumi ſtatuit; denique quod etiam novos ſubducere calculos, ſententiæ *Valliſneriana* repugnantes, conatus eſt. Quæ quidem omnia, & reliqua his ſimilia, an reprehenſionem mereantur adeo vehementem atque acerbam, eorum judicio relinquimus, qui & rem intelligunt, & librum ipſum in jus vocatum, nec nobis adhuc viſum, conſpexerunt. Nunc tribus, quod ajunt, verbis novam aliquam hypotheſin ſubjungere lubet. Vapores e terra aſcendunt atque in nubes, pluvias, nives, coeunt; hæ rurſus in terram delabuntur: ſimiliter fontes & fluvii aquas in maria mittunt ſuas; atque hæc viciſſim fontibus nutrimentum ſuppeditant. Quid ſi duplicem hunc circulum ita connectamus, ut aquas marium (quorum ſane fundus non plane lapideus & impenetrabilis ſtatuendus eſt) profunde omnino ac longe lateque in viſcera telluris inſinuari, inde a calore ſubterraneo attolli, & non quidem in cavernis montium, velut in alembicis, copioſa quadam diſtillatione colligi, ſed maximam partem ex ipſa terra, ſub forma exhalationum, in aerem foras emitti, tum vero in pluvias, nives, rores ac pruinas condenſatas, atque a vaporibus marinis, ad regiones mediterraneas (præſertim frigidiores & montoſas) non contemnenda copia tranſlatis, auctas, in tellurem relabi, atque ita poſtremo fontibus fluviisque non ſolum incrementum, ſed & ipſam fere originem præbere, cenſeamus? Ceterum ut novas, ſingulares, ac proprias experientias hautquaquam nobis ſuppetere fatendum eſt, ita

ita hæc nostra speculatio atque hypothesis, non iis, qui istiusmodi speculationes pro peccatis habent, sed paullo mitioribus judicibus exposita putetur.

NUOVE OSSERVAZIONI ET ESPERIENZE intorno alla Storia Medica e Naturale.

i. e.

NOVÆ OBSERVATIONES ET EXPERImenta circa Historiam Medicam & Naturalem, Autore ANTONIO VALLISNERIO, Medicinæ Theoreticæ Professore Publico Primario & Medico Cameræ S. M. C. C.

Patavii, apud Johannem Manfredum, 1726, 4.
Alph. 3 pl. 3, cum fig. æn. Tab. 25.

TRes sunt partes hujus libri, ex Vallisnerii non minus ac aliorum Virorum Clarissimorum literis scriptisque consarcinati, & Historiam Medicam & Physicam promovendam pro scopo habentis, quarum prior Tractatibus XIII circumscribitur. Anni scilicet sedecim præterlapsi sunt, cum Clariss. Vallisnerius Experimenta circa generationem vermium in corpore humano publici juris faceret, quibus probare annisus est, insectorum ova non ab extra cum aere, fructibus, alimentis & potulentis in corpus nostrum ingeri, ibidemque excludi, & in lumbricos mutari; sed progenerari a genitoribus sibi similibus, in primis viis nidulantibus. Quemadmodum autem isto in Tractatu de Tænia potissimum locutus est, quoad cætera, lumbricos teretes concernentia, curiosum Lectorem ad Observationes a Redi concinnatas remittens, ita, ex quo clarius & evidentius ova, ovaria, oviductus & vasa spermatica lumbricorum, a Redi nec visa nec descripta, detegere ipsi licuit, non solum in sententia sua confirmatus fuit, sed & operæ pretium esse judicavit, recens inventa publico communicare, & quæ tam in lumbricis vaccinis quam humanis vidit, explicare. In *Tractatu* igitur *I* structuram partium genitalium generis hujus hermaphroditici exponit, quam benevolus Lector ex apposita figura optime cognoscet.

Ex-

TAB. IV. Fig. 3. Explicatio Fig. 3 in Tabula IV,

quæ repræsentat lumbricum vaccæ apertum, ex cujus ventre ductus alimentarii sunt exemti, relictis solis organis generationi dicatis.

a. colli abscissi truncus apertus.

b. finis oviductus, cujus orificium per foramen externum hiat.

c. oviductus tractus lympha diaphana plenus.

d. pars superior oviductus ovis turgida, membrana instar valvulæ cincta.

e. ovarium bifurcatum seu ovaria bina.

f. f. ovaria divaricata & vasis spermaticis tecta, ex parte ad latus reclinatis.

g. g. principium ovariorum, ubi propius ad se invicem accedunt.

h. h. duæ vesicæ ovales, materia albicante repletæ, a vasis spermaticis formatæ, quæ hic loci dilatata mox iterum exiliora evadunt.

i. i. i. i. vasa spermatica ex vesicis his orta & post varios gyros in

l. l. vesicas minores abeuntia.

m. m. m. m. vasa spermatica circumgyrata & anfractuosa.

n. n. portio canalis alimentarii in anum desinens.

o. finis vermis aperti.

p. p. p. vasa spermatica ab ovariis ad latus reclinata.

In *Tractatu II* Epistola legitur Ubertini Landi ad Autorem data, in qua refertur, sacerdotem quendam post immanes dolores nephriticos cum urina reddidisse polypum, viperæ formam repræsentantem. In *III* communicatur Epistola Philippi Torrii, Episcopi Hadriensis, in qua Autoris sententia de generatione vermium humanorum ordinariorum confirmatur, adjectis quibusdam dubiis, ad quæ Noster in *IV* respondet. In *V* gaudet Vallisnerius in Epistola ad Marcum Antonium Busenellum, Secretarium, data, in Gallia Academiæ Regiæ Scientiarum Socios secum in eo convenire, quod tænias & reliquos vermes ordinarios in corpore humano esse hæreditarios crediderint, variaque allegat loca, quibus eosdem aliis etiam in rebus naturalibus idem, quod ipse antea divulgaverat, sentire patet. In *VI* exhibetur Epistola

Thomæ

Thomæ Alghisi, in qua refert, hominem nephriticum post perpessam vellicationem & titillationem in lumbis cum urina reddidisse quatuor vermiculos veros, figura & magnitudine grani frumentacei, dubius tamen hæret, per quas vias iidem illuc translati fuerint; modum etiam novum describit præparandi liquores in vasa animalium injiciendos; dum alabastri vel aluminis plumosi bene calcinati, & alcoholisati libræ uni admiscet unciam unam cinnabaris, laccæ Venetæ, auripigmenti, indigo, &c. & aqua diluit, pro nigro vero colore obtinendo libræ uni pulveris octo scrupulos fuliginis addit: denique monet, se sollicitum in corrigendis deligationibus chirurgicis Ægyptiorum fasciationem, qua mumias suas obvolvere fuerunt soliti, imitatum esse. Ad quam Notas addit Vallisnerius in *VII*, variisque probat exemplis, vermes ordinarios ex intestino colo exulcerato in vesicam exulceratam viam sibi parasse, nec tamen negat, dari etiam vermes extraordinarios in homine, de quibus in peculiari tractatu se acturum pollicetur. In *VIII* Epistola Nanii Nani Falaguastæ, Nobilis Patavini, legitur, in qua evidenter demonstrat nobilitatem & utilitatem studii insectorum, quo ducimur ad cognoscendam partem fere ignotam & flocci habitam ex operibus Dei, quæ tamen semper sunt miraculosa, & ad agnoscendam in minimis hisce viventibus summam ejusdem sapientiam & providentiam, æque admirandam in minoribus ac majoribus creaturis, & ad acquirenda media certa illustrandi Medicinam & Historiam Naturalem. In *IX* approbat D. Antonius Maria Borromæus Autoris novum systema circa generationem & productionem vermium ordinariorum in hominibus, solummodo dubitans, quomodo lumbrici in corporibus Protoplastorum in statu innocentiæ generari potuerint? ad quod dubium respondet Vallisnerius in *X*, se credere, Adamo concreatos esse vermes, ut vergerent in statu innocentiæ non in ipsius damnum, sed gloriam & perfectionem, post lapsum vero in ejus cruciatus. Sequitur in *XI* Epistola D. Johannis Bassi, in qua demonstrat, rationes speculativas Aristotelicorum circa generationem æquivocam esse vanas. In *XII* inserta est D. Johannis Jacobi Mangeti Epistola ad Autorem, ejusque responsio. Refert scilicet ille, natum fuisse fœtum nonimestrem, in quo præter mem-

membranosam quandam expansionem nervorum opticorum super os cuneiforme exporrectam ne minimam quidem cerebri aut cerebelli portionem adfuisse, imo integrum cranium defuisse, eorum vero loco massam carneam firmiorem, coloris subrubro-lividiusculi, in varias cellulas sanguine aut lympha repletas excavatam, conspectam fuisse; unde putat, motus vividos, quos ad partus terminum in utero exercuerat embryo, medullæ spinali esse adscribendos, quæ justo amplior & ad ossis usque sacri limina bifida fuerat. Cui tamen sententiæ Noster *non subscribit*, sed existimat, loco cerebri & cerebelli organum his analogum, arteriis, venis fibrisque carneis obvolutum adfuisse, sub quo tanquam velo mysteria functionum potuissent exerceri. Quæ conjectura confirmatur in *XIII* a Johanne Jacobo Scheuchzero, qui casum hydrocephali in infante unius cum dimidio anni recenset, in quo cerebrum ad membranæ tenuitatem fere extensum capacitati internæ cranii, & sinus falciformis cranio firmiter affixus erat, & aquarum moles ad octo circiter librarum Medicarum mensuram in ipsis cerebri ventriculis delituerat.

In secunda Parte hujus libri pergit clariss. Vallisnerius eodem incedere tramite & octo communicat Tractatus, in quorum *I & II* muscas & reliqua insecta, quæ circa roseta versari solent, examinat, eorumque naturam, cibum, folliculos, exuvias, structuram evolvit, docetque, quomodo & quo ova deponant, & qua ratione denique in muscas genitoribus suis similes iterum abeant; in *III* novam addit ideam in suas species dividendi insecta. In *IV* genesin pulicis ex ovo & semen algæ marinæ describit, quo generationem æquivocam destruat. In *V* examinat ortum, vitam, mutationem & naturam vermis, qui in naribus, vel cavitate frontis ovium, vervecum, caprarum, damorum, cervorum, aliorumque animalium reperiuntur. In *VI* in œstri, Asilus vel Tabanus alias dicti, naturam inquirit, atque evincit, esse illud raram speciem muscæ, in ventris fundo acutissimo aculeo armatæ, quo perforat cutem armentorum, ut in factum foramen immittat ovulum una cum succo acerrimo, nervos fortiter pungente & vellicante. In *VII* Anatomen exhibet struthionis, putatque, eum vitrum, ferrum & alia metalla in ventricula digerere, non tam

hujus

hujus robore, & motu, quam menſtrui ſtomachalis activitate, non quidem ut in nutrimentum ei cedant, ſed partim ut obtundant corroſivitatem menſtrui, partim ut e. g. ex ferro tinctura extrahatur roborandis viſceribus neceſſaria. Dextrum cordis ventriculum lævem eſſe ait, nullisque columnis carneis præditum, quia ſtruthio pulmones gerit non pendulos ſed planos & horizontaliter ſuper coſtas poſitos, muſculisque inſtructos, ita ut hi ipſi receptum ſanguinem verſus ſiniſtrum cordis ventriculum propellere, ſicque vices validorum lacertorum, qui alias in dextro ventriculo reperiuntur, ſupplere queant. In *VIII* obſervationes leguntur circa ortum, victum, naturam & mutationes cantharidum, a Laurentio Patarolo factæ.

Tertia Pars tanquam Appendix continet novendecim Tractatus, quorum *I* & *II* conſtituunt variæ literæ de morbo pediculari cum annotatione. Sequuntur in *III* Relatio Valliſnerii de rebus rarioribus, obſervationibus & experimentis Hiſtoriam Medicam & Naturalem concernentibus, anno 1726 Mediolani annotatis, in *IV* & *V* obſervationes ejusdem circa inſecta; *in VI & VII* Epiſtola Victorii Franciſci Stancari de variis rebus Medicis & Phyſicis, ſcilicet de ſemine Gebel-Indi, de ovario anguillarum, de chamæleonte, ejusque oculis, de tranſpiratione pauca vel nulla ovorum emplaſtratorum, & de fontibus ac puteis in jugis montium cum Annotatione; in *VIII* Notitia ſimplicium quorundam a Spoleto, Profeſſore Patavino, Conſtantinopoli allatorum, & quomodo arſenicum præparatum ibidem in uſum Medicum cedat; in *IX* Epiſtola Stancari de experimentis in machina pneumatica cum ovo gallinaceo factis. In *X* nova inventa de origine animalculorum ſub braſſicæ foliis nidulantium, & de multis inſectis alia inſecta infeſtantibus; in *XI* Epiſtola Torrii, Hadrienſis Epiſcopi, de Clerico binos digitos minimos in una manu, & fœmina, genam cute & pilis porcinis obductam habente; in *XII* mentio fit brachii monſtroſæ magnitudinis, quod inciſum in parte declivïori, effuſo primum ſanguine, hinc ſero multo, ad debitam rediit figuram. In *XIII, XIV, XV, XVI, XVII*, de litibus circa inſecta peſtilentialia inter Carolum Richam & Bartholomæum Curtium compoſitis agitur; in *XVIII & XIX* denique Franciſcus Joſephus

Burrhus inquirit in vini degenerationem in acetum, & num hoc calidum an frigidum sit?

A TREATISE OF THE URINARY Passages.

i. e.

TRACTATUS DE VIIS URINARIIS, AUtore GUILIELMO RUTTY, M. D. Societatis Regiæ Collega & Anatomiæ in Theatro Chirurgico Lectore.

Londini, apud Thomam Worrall, 1726, 4.
Plag. 8½ cum fig. ænear. Tab. 4.

IN Tractatu hoc, in tres Sectiones diviso, Autor Clariss. vias urinarias describit, earum usum explicat & in calculum, tanquam illarum affectum frequentissimum, inquirit. In I igitur Sectione, quæ Anatomica est, singulas evolvit partes, urinæ secretioni & excretioni dicatas, renes puta, ureteres, & vesicam urinariam, quibus renes succenturiatos addit. Circa quas quid veteres recentioresve statuerint, & invenerint, fideliter tradit, suamque addit epicrisin. Pauca ex his cum L. B. communicabimus. *Malpighius* vesicularia observavit corpuscula in renibus, arteriarum finibus annexa, & inter hos atque tubulos urinarios, ad quos ductus suos excretorios transmittant, posita; hæcque corpuscula pro distinctis glandulis atque immediato organo secretorio urinæ habet. Ruyschius vero huic contradicit, arterias immediate in ductus urinarios absque interventu ejusmodi vesicularis substantiæ desinere, asserens. Atque huic sententiæ Noster adhærens existimat, vesiculas has membranaceas, si quæ adsint, pro organo secretorio urinæ venditari haud posse, siquidem tales folliculi in aliis partibus, in quibus inveniuntur, non munus exequantur glandularum, sed harum appendices sint, seu receptacula, quæ humorem in aliis glandulis jamdum secretum asservent, donec hic per ductus excretorios ejici queat; quales sunt vesiculæ seminales, folliculus fellis, &c. Hinc statuit, eam esse glaudularum ratione com-

compoſitionis differentiam, quod glandulæ humorem ſecernentes, qui per intervalla excerni debet, talibus membranaceis folliculis gaudeant, ut glandulæ mammariæ, ventriculi, inteſtinorum, &c. e contrario illæ, quæ liquorem ſecernunt, qui continuo iterum excerni debet, hiſce receptaculis nec præditæ ſint, nec indigeant, ut cerebrum, teſticuli, quædam conglomeratæ, & renes. Hacque diſtinctione dirimi poſſe ex parte putat controverſiam, quæ intercedit inter Ruyſchium & Bœrhaavium, (de qua in Actis Anno 1723 Menſe Martio pag. 103 egimus) circa hos folliculos, utriſque veritatem aſſecutis, quando ſuum dogma ad particulares glandulas reſtringunt, errantibus vero, ſi ad totum glandularum genus extendant. Ureteres diverſæ eſſe diametri dicit, modo contractos, modo dilatatos, non ſolum ubi arterias iliacas tranſcendunt, ut vulgo creditur, ſed per totam ſui longitudinem; cujus contractionis & dilatationis cauſam, judicat eſſe non minus pulſationem arteriarum iliacarum, juxta Cowperum, quam conformationem naturalem, ut Morgagnius aſſerit. Ureterum membranas nunquam in triplici differentia eſſe, obſervare potuit, ita ut externa membranacea, media muſcularis, & intima nervea dicenda veniat; verum totus ductus ipſi videtur eſſe nerveus & craſſus, ita tamen, ut interior ejus ſuperficies muco quodam ex exilibus glandulis exſtillante pro avertenda urinæ ſalſæ noxa obliniatur. Singuli renes juxta naturæ inſtitutum unico gaudent uretere, contingit tamen quandoque, ut bini in alterutro conſpiciantur; rarum vero eſt, quod obſervavit Autor, quod utrique renes duabus præditi pelvibus, binos nacti ſint ureteres, quorum alter ſupra, alter infra vaſa emulgentia ſeorſim decurrentes, in unum denique ductum prope ingreſſum in externam veſicæ tunicam coaluerunt. Media tunica veſicæ urinariæ ab Anatomicis inter muſculos refertur, ſub nomine Detruſoris urinæ; cui tamen officio obeundo Autori noſtro non videtur par; ſiquidem fibræ ipſius longitudinales inferiori veſicæ orificio implantatæ ſub ſua actione cervicem potius verſus ſuperiora, quam fundum verſus inferiora ducerent. Rectius longitudinalibus fibris fundum veſicæ verſus anteriora & inferiora ad os pubis protrudentibus, obliquis vero ſuas dimenſiones imminuentibus urina exclu-

TAB. IV. Fig. 4.

Fig. 5 & 6.

excluditur. Porro confirmat Clariss. Autor Bohnii & Stalpartii van der Wiel sententiam, asserentium, maximam fundi vesicæ partem in subjectis humanis circa anteriora adhærere vel continuam esse peritonæo: viditque interiorem superficiem urethræ variis perforari orificiis ductuum, liquorem fundentium a glandulis secretum, & defendendæ ab urinæ acrimonia urethræ destinatum. A renibus succenturiatis ductus excretorios in viris ad testiculos, in mulieribus ad ovaria descendere perhibuit *Valsalva*; verum ex Autoris nostri sententia duas *arterias spermaticas* a Ramby recens detectas pro ductibus his habuisse videtur. Existimat potius Clar. Rutty cum Morgagnio, cum renes succenturiati sint glandulæ lymphaticæ, eos suppeditare lympham ad ductus chyliferos patulos servandos.

Sed pergimus ad Sectionem II, quæ Physiologica est, usum organorum urinariorum explicans. Quemadmodum autem in confesso penes omnes est, urinæ producendæ gratia formatos esse renes, ita taxat Autor Clariss. Bellinum & Bœrhaavium, quorum ille intermedia fingit spatia, ad quæ sanguis deponatur, antequam lotium a tubulis urinariis excipiatur, & cruor per venas reducatur, hic vero urinam duplici modo elaborari, partim per immediatam percolationem per ductus Bellinianos, partim mediantibus glandulis asserit, cum tamen neque spatia illa *intermedia* neque glandulæ in renibus inveniantur. Ipse vero Autor totum negotium mechanice explicat, quatenus aqueo-salinæ particulæ sanguinis a ductibus Bellinianis, tanquam vero organo secretorio, resorbeantur, ad pupillas deferantur, & in pelvi colligantur, per ureteres ad vesicam promovendæ. Negat interim, descensum hunc peristaltico ureterum motui adscribendum esse, cum propria lotium gravitate in hominibus delabatur. Quam vero vim vesicæ in ejicienda urina tribuunt Keillius & Michelottus, tanquam falsam refutat. Demonstrat porro, urinam omnium coctionum excrementa continere, potulenta per viam regiam suum emetiri iter, absque eo, ut extraordinariæ fingantur viæ, urinam respondere potus assumti quantitati; & præter terreo-salinas etiam alias particulas cum urina excerni; hanc vero habet pro substantia aqueo-salino-terreas particulas in se continente,

pro

pro quarum diversa proportione color, acrimonia, & consistentia mutetur.

In Sectione III, tanquam Pathologico-Therapeutica, calculi ceu primarii organorum urinariorum affectus, genesin sub examen vocat; In renibus quidem ejus causam materialem in naturali compositione urinæ quærit. Cum enim calculus nihil aliud quam sal volatile & fixum, urina vero hoc copiose referta sit, tale corpus concrescere putat, si salinæ & quædam terrestres particulæ a fluidis separentur, & usque adeo sibi cohæreant, ut ab affluente urina discontinuari nequeant. Contingere autem hoc existimat, quando salia vel in nimia quantitate adsunt, vel a viscido, cum quo facile unionem ineunt, impediuntur, quo minus superare exiles illos ductus, qui papillas constituunt, queant, vel ob arctitudinem horum tubulorum præternaturalem ab accessu arceantur. In qua sententia eo magis confirmatur, quo certius est, quod homines, qui liquoribus spirituosis abutuntur, vel qui debili gaudent stomacho, aut viscidos assumunt cibos, vel qui vitam sedentariam agunt, præ aliis ad hunc morbum sint dispositi. Per hæreditatem tamen etiam calculi fomitem communicari posse, confitetur. Missis eis, quæ Autor circa diagnostica & prognostica signa affert, indicationes sequentes format: 1) transitus calculi per ureteres diureticis promoveatur, 2) viæ a duritie & asperitate ejus præmuniantur, & 3) Symptomata mitigentur. Vesicæ calculum quod attinet, natales ejus repetit vel a calculo renali, qui ad vesicam protrusus novis semper lamellis obducitur, vel a mora, quam urina viscida & particulis salino terrestribus onusta in vesicæ cavitate agit, antequam excernatur; hæ enim particulæ tum propius sibi accedunt, & in ejusmodi durum corpus coagulantur. Quemadmodum igitur talis, quamdiu exilis existit, eadem methodo exturbandus venit ac renalis, ita majorem non nisi manu chirurgica extrahendum esse, docet.

Explicatio Figurarum in Tabula IV.

Fig 4 repræsentat vias urinarias, in quibus singuli renes duas pelves, binosque ureteres obtinent.

A. Ren sinister.

a. arteria emulgens, antequam renem ingrediatur.

b. vena

b. vena emulgens.
c. ortus ureteris ſuperioris.
d. ortus ureteris inferioris.
B. Ren dexter juxta longitudinem diviſus, ut ſtructura ejus interna conſpiciatur.
e. pelvis ſuperior.
f. pelvis inferior.
g. ſubſtantia renis utramque pelvim diſtinguens.
h. ortus ureteris ſuperioris.
i. ortus ureteris inferioris.
k k. deſcenſus quatuor ureterum verſus veſicam.
C. Veſica urinaria aperta.
l. l. unio binorum ureterum.
m. inſertio ureterum obliqua in dextro latere.
n. inſertio ureterum obliqua in ſiniſtro latere.
Fig. 5 exhibet partem anteriorem veſicæ urinariæ externa tunica exutæ.
a. ortus fibrarum muſculoſarum longitudinalium ab interiore & inferiore parte oſſium pubis & anteriore parte proſtatarum.
bb. progreſſus earundem fibrarum ſuper anteriorem partem veſicæ.
c. c. fibræ obliquæ tunicæ muſcularis ſe invicem interſecantes.
d. urachus.
ee. portio ureterum.
f f. proſtatæ.
Fig. 6 ſiſtit poſteriorem partem veſicæ.
aa. fibrarum longitudinalium decurſus.
b. earundem inſertio in partem poſteriorem proſtatarum.
cc. fibræ obliquæ tunicæ muſcularis.
dd. portio ureterum.
ee. veſicæ ſeminales reclinatæ.

EPITOME ELEMENTORUM PHYSICO-MAthematicorum, conſcripta in uſus Academicos a PETRO *VAN MUSCHENBROEK, Phil. & Mattheſeos Profeſſore in Academia Trajectino-Batava.*

Lugdu-

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Lugtmans, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 1½

VIr summus, *Isaacus Newtonus*, omnes ex Physica hypotheses exulare jubet, & *Archimedis*, *Galilæi* aliorumque exemplum secutus, in Principiis Philosophiæ atque Optica docuit, quomodo certa Physica comparari possit, si nihil assumatur, quod non experimentis vel demonstrationibus mathematicis sit evictum. Hunc ducem Noster secutus in Physicis, Auditores suos non docet, nisi quæ firmis istis fundamentis superstructa. Abstinet autem ab iis, quæ, cum nonnisi per subtiles Analyseos aut Geometriæ profundioris demonstrationes pateant, tyronum captui parum respondent. Laudat Academiæ Trajectinæ Curatores, quod nuperrime magnis sumtibus novum amplissimumque Theatrum Physicum exstruxerint, omnisque generis instrumentis, ne quidem pretiosissimis exceptis, ornent. Ut vero Auditores suos ad notitiam Autorum perducat, qui veram philosophandi viam ingressi cum fructu consulantur, eos laudat, ex quorum scriptis semet ipsum profecisse fatetur. Eminent inter eos præter *Newtonum*, *Hugenius*, *Wallisius*, *Gregorius*, *Leibnitius*, *Wolfius*, *Whistonus*, *Mariottus*, *Hau ksbejus*, *Desaguillierius*, *Derhamus*, *Archimedes*, *Galilæus*, *Torricellius* aliique: inprimis vero Viris Celeberrimis, *Bærhavio* atque *Gravesandio*, se plurimum debere profitetur, & Transactiones Anglicanas, Historiamque Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ atque *Wolfii* cum elementa Matheseos, tum Philosophiam experimentalem sæpius citat, *Wolfium*que primum Aerometria Mathesin mixtam egregie amplificasse, ait. Dividit opusculum in duas partes, quarum priori de origine & progressu Physicæ, principiis corporum universalibus, loco, duratione & tempore, motu, potentiis prementibus, legibus naturæ *Newtonianis*; gravitate, corporibus descendentibus supra planum inclinatum, pendulis, machinis mechanicis, attritu machinarum, viribus corporum motorum, corpore duro, molli, flexili, elastico, percussione, motu obliquo, motu gravium projectorum, viribus centralibus, attractionibus corporum ad se invicem, cohæsione ejusque legibus; posteriori autem de fluido in genere, actione fluidi ex gravitate, undis, fluido per foramen vasis fluente, fluidis pro-

ſilientibus, fluminibus, motu fluidorum mixto, percuſſione fluidorum, denſitatibus & gravitatibus ſpecificis fluidorum & ſolidorum inter ſe comparatis, reſiſtentia fluidorum adverſus ſolida per hæc mota & ſolidorum retardatione, aqua, igne, proprietatibus lucis, coloribus, oculo, lucis tranſitu per oculi humores, viſione, catoptrica, dioptrica, aere, ſono, meteoris agit. Apparet itaque, Cl. Autorem circa ea occupari, in quibus Mathematici ac Experimentatores induſtriam ſuam ingeniique acumen exercuere. Etſi autem is veneretur merita illuſtris *Newtoni* in ſcientiis Phyſico-mathematicis, hoc tamen non obſtante *Leibnitianam* virium menſuram aſſumſit, & ſententiæ communi, quam tuetur *Newtonus*, tuentur cum eo viri in Gallia & Britannia doctiſſimi, valedixit, utut eandem & ipſe docuerat. Novam doctrinam non aſſumſit, niſi poſtquam experimenta *Poleni* atque *Graveſandi* omnia ipſe inſtituerat, demonſtrationes maxima cum ſollicitudine examinaverat, & Gallorum atque Anglorum argumenta pro contraria ſententia ſimul perpenderat. Experimenta enim iſta tam manifeſto evincere virium menſuram *Leibnitianam*, ut illis ſubſcribere teneamur, niſi apertiſſimis contradicere ſtudeamus: difficultatem, quam faceſſunt Galli atque Britanni, illico evaneſcere, ſimul ac preſſiones a viribus corporum vivis probe diſtinguantur. Ceterum cum in uſum Auditorii conſcripſerit Cl. Autor *libellum*, *theoremata* abſque demonſtrationibus proponit. Demonſtrationes viva voce Auditoribus tradit: nihil vero demonſtrat, quod non etiam ope experimenti ad oculum exhibeat confirmetque.

CLAVIS ASTRONOMIÆ, SIVE ASTRONOMIÆ pars phyſica; Autore PETRO HORREBOVIO, Philoſophiæ & Medicinæ Doctore, atque in Univerſitate Regia Havnienſi Aſtronomiæ Profeſſore.

Havniæ, ſumtibus Autoris, 1725, 4.
Plag. 16 Tab. æn. 1.

PAlmarium hujus Tractatus argumentum eſt ratio indagandi parallaxin Solis, qua data omnium planetarum primariorum

pa-

parallaxes facile cognoſcuntur. Quoniam itaque parallaxeos notitia maximi in re aſtronomica uſus; ideo doctiſſimus Autor Clavis Aſtronomiæ nomen eidem impoſuit. Pendet methodus ab hypotheſi phyſica, quam ideo Noſter præmittit. Tantam methodi exactitudinem prædicat, ut parallaxin Solis tot ſeculis totque modis quæſitam intra ſemiſſis ſecundi minuti errorem certo innoteſcere confidat. Hypotheſis Cl. Autoris phyſica huc redit. Deum in principio produxiſſe materiam lumine deſtitutam, ad vitri materiam fere accedentem, omnisque motus expertem, quam ideo *elementum umbræ & elementum paſſivum* vocat. Mox creaſſe materiam lucidam & perenni virtute ac motu præditam, quam *elementum lucis & activum* atque *materiam actuoſam* appellat. Elementum activum motu continuo ad motum incitare paſſivum, atque hinc prodire rerum materialium phænomena. Hæc manifeſta Cl. Autor eſſe arbitratur ex hiſtoriæ creationis *Moſaicæ* primis verbis. Materiam vero paſſivam proxime ad vitrum accedere exiſtimat, quod, fatentibus Chymicis & teſtantibus experimentis ſpeculorum cauſticorum *Tſchirnhuſianis*, omnia fere corpora in vitrum reduci poſſint. Materiam actuoſam paſſivæ immiſſam ejus partes adeo agitaſſe, ut ſingulæ divellerentur ac liqueſcerent, & iſta rurſus recedente in minutiſſimos globulos vitreos & perfecte elaſticos, atque intus cavos, ſed inæqualis molis ac denſitatis concreſcerent, ætherem magnamque aeris partem conſtituentes. Alios pro ratione magnitudinis ſortitos eſſe cavitates majores & cruſtas tenuiores facileque complicabiles, qui ſint vapores magnam aeris partem abſolventes, compreſſi autem & materia actuoſa orbati in aquam abeant. Denique aeri eſſe particulas proprias ſtriatas ac ſpirales & ſalinis quoque particulis impprægnari. Ex materia luminoſa in cumulos collecta prodiiſſe corpora lucida, quæ circa axem motu vertiginis agitata materiam inertem circa ea fluidam in gyrum rapiant: unde vortices oriantur, quorum motus in vicinia corporis lucidi velocior, in remotiori diſtantia tardior. Maſſulas terreſtres cum aqueis ſacculis, ſtriis aeris & ſpiculis ſalinis ad motum vorticum majorum ineptas in minores injectas & a materia actuoſa in majores maſſas coactas fuiſſe, quæ in cruſtas vitreas parvorum materiæ actuoſæ cumulorum a materia actuoſa pro-

ſtratæ planetas efformarint. Hac hypotheſi tradita, Cl. Autor ex *Newtoni* atque *Hugenii* inventis determinare docet longitudinem penduli unum minutum ſecundum in diverſis limitibus circulantis & Tabulam ad ſingulos latitudinum gradus computatam exhibet, in qua longitudo ſub æquatore eſt pedum 3 linearum 6. 823; ſub polo pedum 3 linearum 9. 881. Commendat cum *Hugenio* pro menſura univerſali pedem horarium, quæ eſt tertia pars penduli unius ſecundi. Et quoniam Cel. *Wolfius*, quem ob merita ſua *Archimedem Germaniæ*, plaudentibus iis, qui pretiis ſuis momenta ponderant, ſalutari ait, monet, menſuram hanc fore perpetuam, niſi forte iisdem in locis intra amplum temporis intervallum, veluti aliquot ſeculorum decurſum, mutetur gravitas; igitur rogat Societatis Regiæ Pariſienſis membra, ut modulum pedis Pariſienſis eundem diligenter ſervent, ad cujus fidem hanc quæſtionem exigat deinceps ſera poſteritas. Refert, *Ræmerum* pendulum non intra ſemicycloides, ſed ex tenui lamella orichalcica in obſervatoriis ſuis ſuſpendiſſe, eodem prorſus cum ſucceſſu, quem *Hugenius* expertus. Figuram Telluris *Newtonianam* probat &, cum in eadem nucleum igneum concipiat, craſſitiem cruſtræ terræ ſub polis ad eandem ſub æquatore determinat ut 288 ad 289. Motum vorticis magni circa Solem eum eſſe ſtatuit, ut tempora periodica partium fluidi ſint reciproce ut quadrata diſtantiarum a centro; contra materiæ actuoſæ hunc eſſe motum, ut tempora periodica partium ſint ut ipſarum diſtantiæ ab axe ſphæræ. Quamvis vero vortices ex globulis æthereis compingat, ſpatia tamen inter eos relicta materia actuoſa repleri, quæ ſecundum ipſorum vorticum directionem moveatur. A duplici hoc duplicis materiæ in vortice ſolari motu deducit, quod planetarum velocitates ſint reciproce in diſtantiarum ratione ſubduplicata. Materiam actuoſam, quæ celerem admodum in ſuperficie Solis, Jovis, Telluris &c. revolutionem abſolvit, vocat brevitatis gratia *Hermetem Solarem, Jovialem, terreſtrem* &c. Determinaturus Hermetis ſolaris revolutionem, ſumit ſemidiametrum Solis apparentem ex *Ræmeri* atque ſuis obſervationibus in diſtantia media 16′ 8″: unde ſemidiameter Solis vera 469. 29 iſtiusmodi partium reſultat, qualium media Telluris a Sole diſtantia eſt 100000. Quodſi ergo ſemidiameter

Solis

Solis ponatur 1, reperietur media Telluris a Sole distantia 213. 086 semidiametrorum solarium. Triplo hujus logarithmo a revolutionis annuæ Telluris, quam cum *Keplero* 525949′ facit, logarithmo duplo subtracto, ex semisse ejus, qui relinquitur, revolutionem *Hermetis solaris* circa æquatorem Solis colligit 169. 09 minutorum primorum, sive 2 h. 49′ 5″. Hermetem solarem constituit Uranometram & a duplo Logarithmo revolutionis planetæ subtrahit duplum logarithmum Hermetis solaris, residui enim triens est logarithmus distantiæ planetæ a Sole in semidiametris solaribus. Hac ratione reperit distantiam mediam Mercurii a Sole 82. 487, Veneris 154. 133, Telluris 213. 086, Martis 324. 671, Jovis 1107. 982, Saturni 2030. 933 semidiametrorum solarium. Deducit hinc porro semidiametrum apparentem Solis pro distantia media in Mercurio 41′. 41″, in Venere 22′. 18″, in Tellure 16′. 8″, in Marte 10′. 35″, in Jove 3′. 6″, in Saturno 1′. 41½″. Ex distantia Satellitis intimi Jovialis ab ipso Jovis centro 5. 667 semidiametrorum Jovialium & revolutione ejusdem 2547. 57 minutorum primorum eruit, ut ante, *Hermetis Jovialis* unam revolutionem in æquatore Jovis 188. 84 minutorum primorum, id est, 3 h. 8′ 50″, atque hinc porro posita diametro Jovis 1, distantiam Jovialis penintimi a centro sui primarii 9. 017, penextimi 14. 385, extimi 25. 301 semidiametrorum Jovis. Hisce præmissis opus tandem arduum aggreditur determinandi accuratius parallaxin Solis, quam hactenus ab aliis fieri potuit. Cum 1) juxta *Hugenium* in Horologio oscillatorio grave perpendiculariter e quiete demissum tempore unius minuti secundi in vacuo percurrat 180. 99 uncias pedis Parisiensis, secundum *Hermannum* in Exercit. Francof. Tom. I sect. 1 p. 125 idem in aere emetiatur 177. 13 uncias ejusdem pedis, sint autem spatia descensus perpendicularis gravium intra minutum secundum temporis ad se invicem ut perpendicula, quorum oscillationes minutis secundis respondent, & ex observationibus *Riccioli* in Almagesto relatis longitudo penduli in aere sit Parmæ, ubi altitudo poli 44°. 44′. 50″, 440. 337 linearum Parisiensium; primo longitudinem penduli simplicis in vacuo ibidem reperit 449. 944 lin. Paris. Argumentatur nimirum, ut spatium gravis perpendiculariter cadentis in aere 177. 13 ad idem in vacuo 180.99, ita longitudo penduli simplicis minutum

ſecundum in aere metientis 440. 337 ad ejusdem longitudinem in vacuo 449.944. Hinc porro 2) eruit ſemiſſem revolutionis Hermetis terreſtris, vel tempus oſcillationis penduli ſimplicis in vacuo, cujus longitudo ſemidiametrum telluris adæquat, inferendo: ut longitudo penduli unius ſcrupuli ſecundi 449. 944 lin. ad ſemidiametrum Telluris 19 69 55 39 X 144 lin. ita quadratum unius ſcrupuli ſecundi ad quadratum ſemiſſis revolutionis Hermetis terreſtris, quæ adeo 2511 min. ſec. ſive 41. 85 primorum. Quoniam 3) jam ſemidiameter Telluris eſt ad ſemidiametrum *Jovis in ratione duplicata* ſemiſſis revolutionis Hermetis terreſtris ad ſemiſſem revolutionis Hermetis Jovialis, poſita ſemidiametro Telluris 1 & ſuppoſita ex calculo ſuperiori revolutione Hermetis Jovialis 188. 84, reperit ſemidiametrum Jovis 5. 0902 ſemidiametrorum terreſtrium. Cum 4) diſtantia ſatellitis extimi a centro Jovis ſit 25. 301 ſemidiametrorum Jovialium, eadem nunc porro invenitur 128. 785 ſemidiametrorum terreſtrium. Quia 5) elongatio maxima heliocentrica ſatellitis extimi Jovis ab ejus centro in mediocri Jovis ejusdem a Sole diſtantia a Cel. *Hallejo* obſervata fuit 8 ſcrup. prim. 21¼ ſec. junctis centris Solis, Jovis & Satellitis lineis rectis in triangulo ad Satellitem rectangulo præter latus inter ejus & Jovis centrum interceptum datur angulus ad centrum Solis 8.21¼ ac inde invenitur diſtantia mediocris Jovis a Sole 52971. 3 ſemid. terreſtr. 6. Per anteriora diſtantia mediocris Solis a Jove eſt 1107. 982 ſemid. ſolarium & diſtantia mediocris ejusdem a Tellure eſt 231. 086 ſemid. ſolar. Quare diſtantia media Solis a terra eſt 10187 235 ſemid. terreſtrium. Unde tandem 7) colligitur parallaxis horizontalis Solis 20 minutorum ſecundorum. Monet Cl. Autor, ſe problema multifariam mutatis, quæ nunquam mutari poſſe ipſi viſa ſunt, tentaſſe, ſed calculum ſemper ad 20 ſecunda recidiſſe, nunquam ad 19 deſcendiſſe, nec ad 21 aſcendiſſe. Quoniam tamen ſperat, longitudinem penduli ſimplicis in vacuo & nonnulla alia paulo aliter ſcrupuloſiore geometrico rigore determinari debere; tractationem de arduo parallaxeos ſolaris negotio verbis *Kepleri* ex ejus Commentario de ſtella Martis p.197,293 fuit: *Quia hæc ætas præſtantiſſimos habet Geometras, qui interdum in rebus non ita manifeſti uſus deſudant diutiſſime, appello omnes & ſingulos, ut hic me*

me juvent. Interim dum alius quispiam banc (scrupulosius) invenerit & adornaverit, oportet nos hac esse contentos. Eadem methodo ingeniosissimus Autor parallaxin Lunæ horizontalem reperit 56 min. 52 sec. Exhibet deinde primas circa scientiam parallaxium curas, quæ dedere revolutionem Hermetis terrestris 84. 40, Hermetis vero Jovialis 188. 84, semidiametrum Jovis 5. 0062 semid. terrestr. ex semidiametro apparente Jovis acronychrii 24" mediam ejus a Sole distantiam 43023 semid. terrestr. semidiametrum Solis 10244 semid. terrestr. tandemque parallaxin Solis 20 sec. ut ante. Nactus observationem *Hallejanam*, quæsivit distantiam extimi Jovialis a centro Jovis eamque tum reperit 126. 66 semid. terrestr. ac inde porro mediam Jovis a Sole distantiam eruit 52095. 5 semid. terrestr. Hinc denuo prodiit parallaxis ex reperta distantia media Solis a terra 10187. 235 semid. terr. 20 secund. Tandem cum anno 1718 d. 19 Febr. cum administro suo *Nic. Krogio* maximam extimi satellitis Jovialis ab ipso Jove elongationem observasset 42 sec. temporis, & fide tabularum suarum solarium & Jovialium intervallum in arcu reperisset 9'. 45" supposita per antecedentia distantia Satellitis extimi a centro Jovis 128. 785 semid. terrestr. Jovis a terra distantiam mediam determinavit 45410 semid. terr. unde deduxit distantiam telluris a Sole tempore observationis, quo Sol perigæo suo propior erat, 10095. 5 semid. terr. Inde denuo resultavit parallaxis 20 secundorum.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Poecile sive Epistolæ & Dissertationes miscellaneæ.

Tomi II, Liber II.

Halæ, in officina Rengeriana, 1726, 8.

Pl. 13.

Dissertatione *prima* in duo posteriora *Historiæ Ruthæ* capita (nam priora duo libro tertio Tomi primi illustrata fuerant,) exhibentur annotationes, præmisso judicio de octo reliquis in hunc librum Commentatoribus, quemadmodum de ceteris superiore loco sententiam suam dixerat Cl. Autor. Ex istis annotationibus

nibus pauca hæc excerpimus. *Pag. 159* inesse archaismum statuit in duobus verbis Hebraicis, quibus contra leges grammaticas *jod* annexum erat, cujus rei causam dari non posse, censuerat Cl. Carpzovius. *P. 160* vocem מַרְגְּלֹת, vulgo quam reddunt *pedes*, interpretatur *stragulam*, putatque, Rutham se recepisse in lectum Boasi, ejusque se non pedibus, sed lateri applicuisse. *P. 165* observat, Capitis quarti versum septimum posteriori tempore insertum fuisse. Sub finem examinat Græcam hujus libelli versionem, docens (1), eum interpretem nimis religiose exprimere verba Hebraica, & verbum verbo reddendo fieri multis locis obscurum; (2) eum usum fuisse codice Hebraico notis vocalium carenti, & hinc vocibus nonnullis subjecisse vocales alienas, unde falsus nascatur sensus.

Diss. II, postquam ostendit, plures acutissimos Viros subscripsisse suæ sententiæ, qua sub nomine *Palingenii* statuerat latere M. Ant. Flaminium, epistolam producit Cl. Facciolati, qua is docet, verum Palingenii nomen fuisse *Petrum Angelum Manzollum*. De quo ut plura & certiora tradat, Facciolatus rogatur *Epistola tertia*. *Quarta* aliquot particulas Latini sermonis, in Tursellino Schwarziano omissas exhibet & illustrat, e. g. *cum maxime*, de cujus variis sensibus copiose differit, ac simul tribus veterum scriptorum locis eam reddit, unde librariorum culpa exciderat. *Diss. V* apophtegmata aliquot proferuntur tanquam specimina eloquentiæ acutæ. *Sexta* aliquot vocum Germanicarum etymologicæ origines exhibentur, & quidem primo loco vocis *Wester-Hembde*, quæ crucem fixerat pluribus magni nominis etymologis. *Septimo* loco *octavoque* prodeunt *Electa epistolica*, hoc est, excerpta notatu digniora ex epistolis ad Berneggerum datis a Rittershusiis, Remo, Colero, Venatore, Forstnero, Sebizio, Vechnero, Virdungo, Ruaro, Robertino, Rauschero, Vedelio, Kepplero, Dav. Clerico, aliisque; hinc ex epistolis Berneggeri ad Jac. Gothofredum, Jo. Val. Andreæ, Casp. Hoffmannum, Ged. Remum, Dan. Heinsium, Casp. Barthium, Mart. Opitium, Gruterum, Luc. Osiandrum, Metrophanem Critobulum, Schickardum, Kepplerum, Ehingerum, Vossium, Virdungum,

atque

atque alios. Facile intelligitur, hic reperiri plura de libris scriptoribusque judicia, nec pauca historiam illustrantia literariam. Ceterum volumina illa, ex quibus ista sunt depromta, possessorem habent illustrem in orbe literato Virum, *Uffenbachium*. *Nona* Dissertatione nomen *Christophori*, vulgo male intellectum, explicatur, doceturque, id perperam reddi solere *Christiferum*, cum medio demum ævo effictum ex usu illius ætatis significet hominem *Christi spiritu animatum*. Denique *Dissertatione decima* de fato uxoris Loti disputatur admodum copiose, rejectaque opinione de ea in statuam salinam mutata, docetur, sacrum historicum nihil aliud dicere, quam *eam ex itinere cum marito montem versus suscepto rediisse Sodomam versus, atque ita eodem modo, quo Sodomæi, pluvia sulphurea obrutam periisse.* Quæ præterea afferuntur ad tollendum, quicquid huic sententiæ opponi potest, & ad illustrandam infelicis illius fœminæ historiam, brevitatis studiosi præterimus. Ceterum ignorare nolumus Lectores nostros, Celeb. Autorem, nostrum in colligendis Actis his a multis annis in hunc diem Collegam indefessum, nuper admodum alteram vulgasse *Conspectus* sui *Reipubl. Literariæ sive Viæ in Historiam Literariam* editionem, subinde, iis maxime, quæ a prima editione in Rep. Literaria gesta sunt, multum auctam; cui etiam, aliorum exemplo, lucubrationum suarum Catalogum addidit, unde discimus, Virum laboriosissimum præter libros majoris momenti sedecim, Dissertationes & opuscula alia, non computatis minutiis, edidisse centum & triginta. Nec illud facemus, eum, si vita supersit, quam ex animo precamur longissimam, in sequenti editione pro compendiolo, quod vocat, justum Historiæ Literariæ Compendium daturum.

BIBLIOTHECA BIBLICA, BEING A COMMENTARY upon all the Books of the Old and New Testament.

i. e.

COMMENTARIUS IN SINGULOS libros Veteris & Novi Testamenti.

Oxonii, in Theatro, sumtibus H. Clementis, 1717-1725, 4.

Alph. aliquot.

Commentarius hic anno 1717 inceptus feliciter huc usque continuatur, Autore doctissimo *Samuele Parkero*, *Samuelis*, Episcopi quondam Oxoniensis, cujus præter egregium de Deo ejusque Providentia librum, alii Anglice scripti exstant, filio. Hujus autem institutum est, præstantiores quasque interpretationes, in S. Codicem exstantes, ex genuinis Patrum & Historicorum Ecclesiasticorum scriptis Conciliorumque collectionibus, quæ usque ad A. C. 451 & forte ulterius producuntur, in summam conferre, atque hoc modo sensum Scripturæ *tum literalem*, *tum* allegoricum, tum moralem indagare. Eum itaque in finem contextum Scripturæ Sacræ, Anglice in folio medio repræsentatum, annotationibus Patrum, Anglice itidem conversis, cingit, allegatis illorum, qui in eandem interpretationem consentiunt, nominibus. His vero in inferiore margine subjiciuntur ipsius Autoris observationes nunc breviores, nunc longiores, prout loci illustrandi conditio postulat. Præterea vero singulis Codicis sacri libris præmittuntur dissertationes, quæ de auctoribus eorum, imo & librorum ipsorum instituto & ratione, ex præstantissimis quibusque Scriptoribus exponunt. Hinc inde vero inseruntur aliæ observationes longiores, ubi forte singularis illas elaborandi occasio se obtulit. Singulis annis XII destinantur fasciculi, qui totidem mensibus respondent, quamvis ipsum tempus non adeo sollicite observetur. Commentarius itaque in *Genesin* A. 1717 inchoatus, desinit in Fascisculo VI pro anno 1720 & absolvitur foliis 981, non computatis Indicibus variis. Præfixus illi est Index Scriptorum veterum, quibus doctissimus Autor usus est, non neglecto editionum judicio. Volumen II super *Exodum*, constans foliis 448, clauditur Fasciculo III pro anno 1722. Vol. III super *Leviticum* finitur Fasciculo XII pro anno 1723 & habet folia 387. Volumen IV libro *Numerorum* destinatum est, ubi Fasciculus VIII pro anno 1724 in capite XVI acquiescit & ad p. 176 deducitur. Plures fasciculi nobis hactenus non sunt conspecti, ultimus autem ille A. 1725 lucem vidit.

Consilium diligentissimi Autoris nemini non se probabit, qui nascentis Ecclesiæ doctores in interpretanda Scriptura consulendos omnino esse, prudenter existimat. In diversis autem illorum

expo-

expositionibus colligendis ita versatus est, ut non minus fidem, quam bonum ordinem, quoad ejusmodi tractandi ratio patitur, observare se voluisse ostendat. Subjectæ annotationes eruditionem Autoris & judicandi dexteritatem produnt. Utraque fere imprimis e dissertationibus proœmialibus & observationibus, quas vocat, *occasionalibus* elucet. Dissertatio I, commentario in Genesin præmissa, ex *Huetii*, *Allixii*, *Kidderi*, *Jenkinsii*, *Is. Vossii*, *Frid. Spanhemii*, *Dupinii*, aliorumque commentationibus, huc spectantibus, Pentateuchum *Mosi* vindicat per paginas 90. Super Genes. I, 30 legitur observatio *de vita vermium* p. 112-114. Eam excipit alia de *arbore vitæ* p. 128-130, item de *arbore scientiæ boni & mali* p. 130-132, de *Semine mulieris* p. 151-152, de *δυςοκίᾳ* feminarum præ aliis animalibus p. 152-158, de conceptione & nativitate Caini p. 171, 172 &c. Ex his manifestum est, Autorem præstantiora & difficiliora argumenta curatiore commentatione persecutum esse. In calce commentarii super *Leviticum*, leguntur *Augustini Calmeti* dissertationes super Genesin, Gallice ab eo scriptæ, heic vero Anglice conversæ, & nunc quidem integræ, nunc in compendium redactæ. Nos quidem ut diligentissimo Autori insigne hoc doctrinæ & industriæ specimen gratulamur, ita prosperos successus ad totum opus, quod destinavit, perficiendum ex animo precamur.

JOANNIS GEORGII WALCHII, THEOL. D. & P.P. Primitiæ Sacræ Jenenses.

Jenæ, sumtu Viduæ Meyeri, 1726, 4.
Alph. 1 pl. 14.

S. R. Autor, qui ab aliquot annis in Salana Eloquentiæ Professor Ord. fuit, haud ita pridem etiam axioma Professoris Theol. extraordinarii est indeptus. Hinc Primitiarum S. titulus, hinc & ei hæc scribendi subnata est occasio. Primum locum occupat Progr. ad orationem solennem, qua Prof. Theol. munus est auspicatus. Est autem Isagoge ad studium Theologicum ex Epistolis Paulinis. Hic Theologiam describit ex loco *Tit. I, 1*, quod sit cognitio veritatis secundum pietatem, & nequaquam concedere

p. 6. vult, ut κατὰ de fine intento exponatur, vel ut, qui vera fide non
5. est præditus, Theologi veri nomen sibi tribuat. In Theologia exe-
7. getica commendat analogiam fidei veluti unicam normam, & eos
rejicit, qui interpretationem S. Scripturæ ad rationis vel Patrum
normam exigere malunt. Cum Theologiam dogmaticam tangit,
simul Pauli assertum, quod ratio sit captivanda, erudite vindicat.
15 seq. Theologiæ polemicæ necessitatem probat, & λογομαχίας devi-
tandas leviorisque momenti controversias prudenter tractandas,
censet, adque hanc ultimam classem controversias inter *Episcopa-*
19. les & Presbyterianos in Anglia revocat, ac ad Cel. Buddei, Mos-
hemii & Joh. Fabricii scripta suos remittit lectores. Theologiæ
moralis indolem ex *1 Timoth. IV*, 7 sistit, & de eloquentia S. non-
nihil addit. Sequitur ipsa Oratio de incrementis, quæ nostra
38. ætate studium Theol. cepit, ubi perbene monet, quod Theo-
logia in se nec augeri nec minui queat, ratio vero solum Theolo-
giam tractandi emendata fuerit, cum Scholasticorum tricæ reje-
ctæ, meliora autem præsidia allata, novaque argumenta inventa
fuerint, ac tandem partes disciplinæ Theol. separatim pertra-
ctari ceperint. Ad singulas vero Theol. partes descendens,
44. Theologiæ theticæ incrementa indicat, quod ex Historia do-
ctrinæ conservatio & propagatio fuerit commonstrata, & omnia
ad pietatem applicata. In Theol. Polemica hæc notat incrementa,
quod regulæ accuratæ fuerint præscriptæ, quomodo hoc studium
sit exercendum, & quam accurate in adversariorum opiniones de-
beamus inquirere. Quibus commodis inter alia annumerat, quod
libri prostent, qui controversiarum historias promunt. Cum
etiam nostrorum in Theologia Morali excolenda prædicasset in-
dustriam, ad ea se confert, quæ ex aliis disciplinis hodie floren-
tibus in Theologiam quasi influunt. Programma deinde ad lecti-
ones in libros Symbolicos instituendas auditores convocat, & de
solida horum librorum interpretatione ex Historia agit, demon-
strans simul, quid præsidii historia Eccles. conferat ad expositio-
60 seq. nem Symboli Apost. Nicæni, ac Athanasiani, nec non Concilii
83 seq. Tridentini & Synodi Dordracenæ. Inseritur postea Cel. Buddei
Programma, quo Walchianas recitationes solemnes de gratia
universali, & disp. auguralem indicit, quod magno eruditionis
appa-

apparatu de Conciliis Lateranensibus, rei Christianæ noxiis, con-
scriptum est, ac tot curiosis observationibus refertum, ut difficile
foret, vel unam ceu præstantiorem inde excerpere. Sequitur Wal- p. 115 seq.
chiana disp. de veritate Evangelicæ religionis Pontificiorum calu-
mniis confirmata, quæ ad imitationem Buddei & Antonii, quorum
ille ex gentilium, hic ex Judæorum calumniis religionem Christi-
anam confirmavit, cum cura congestas calumnias exhibet, quibus
adversarii Lutherum & Lutheranos prosciderunt, luculenter hic
refutatas, unde facile de Ecclesiæ nostræ veritate constare potest.
Ultima Dissertatio, pro gradu Doctoris impetrando doctorum dis- 179 seq.
quisitioni proposita, Acta Pauli Philippensia e Lucæ commentariis
descripta atque illustrata complectitur, quæ uti magnum ubi-
que ostendit eruditionis apparatum, ita subinde quoque contro-
versias de vocibus nonnullis inter eruditos motas tangit; cujus rei
unum alterumque exemplum producemus. Quare Philippi di-
cuntur πρώτη τῆς μερίδος, τῆς Μακεδονίας πόλις, κολώνια, quid 188.
προσευχή, quid purpura, quid σεισμός, quinam ῥαβδοῦχοι, qua- 192 seq.
leque fuerit jus Pauli civitatis Romanæ, hic expositum leges. Fu-
se vero & erudite inquiritur in conversionem Lydiæ, cui hoc no-
men ut proprium vindicatur: item in ejectionem spiritus vatidici 202 seq.
ex ancilla, qua occasione de πνεύματι πύθωνος disputatur, 235 seq.
præcipue contra Ant. van Dalen. Ex his vero & similibus in
his Philippensibus Pauli actis occurrentibus palmariis momentis
Theologiæ haud pauca deducuntur capita, ut de gratia præveni-
ente, conversione, justificatione &c.

RARI AC PROPE INAUDITI EX UTERO Morbi Historia una cum necessariis medicis animadversionibus, a PETRO ANTONIO MICHELOTTO Venetiis quarto Kalend. Quinctil. 1726 perscripta.

Ex Utero potissimum feminis diversa vehementiaque mala
nasci, & experientia notum, & a Græciæ principe Medico
Hippocrate animadversum est. Per diuturnæ & haud vulgaris
nervorum in Splendidissima Muliere distensionis Observatio-

nem cum Luca Schröckio, Celeberrimo hoc tempore Augustæ Vindelicorum Medico, & A. N. C. meritissimo Præside, hos ante quatuor annos communicavi. Impræsentiarum insolitæ, pene incredibilis, & nisi me amor negotii suscepti fallit, in omni Medicinæ parentum cum Græcorum, tum Arabum memoria inauditæ ex Vulua ægritudine historiam legentibus sisto.

Judea virgo duos & viginti annos nata, cui Riccam parentes Caravalci cognominati dixere nomen, hos ante quinque & viginti menses in morbum incidit suppressæ ex tristibus *animi affectionibus* menstruæ purgationis: inde primum angina, tum, interposito aliquo tempore, rheumatismo; deinde sinistri lateris dolore per hyemem correpta, sanguinis ex brachiis pedibusque detractione, aliisque idoneis medicamentis, a spectato, qui assidebat, Medico, Moyse Codeno, præscriptis, curatur. Manente vitio mensium suppressionis cum vehementi ventris inflatione mœroreque, crebro difficilique spiritu, concitatarum arteriarum pulsibus, continuisque musculorum ad brachia pertinentium sed exiguis tremoribus, medicamenta mulieribus hysterico morbo fere exanimatis præberi solita, & nominatim remedium, cui uterino elixiri nomen autor Crollius imposuit, data. Sub eo auxilio singultus, & cujuslibet generis, sive solidorum sive fluidorum alimentorum, vomitus exortus est: adversus quem medicamentorum tum opiatorum, tum stomachicorum usus cum frustraneus esset, quem modo laudabam, Medicus diffisus reliquis præsidiis, ad gelidas ex aqua, in qua modo subacidorum cerasoram, modo fragorum, modo Limoniorum malorum succus cum modica sachari portione solutus erat, potiones prudenter confugit: quibus in stomachi resolutione, vomitum, neque calidis, neque anodynis remediis cedentem, conjunctum habente, a me quoque prospero successu non semel adhibitis, consecutus quidem est, ut Ægra & retinere & coquere cibos posset, non tamen ut reliqua mala remitterent: ad quæ ineunte autumno anni MDCCXXIV rerum omnium, sive cibi, sive potus, sive medicamenti speciem obtinentium, insigne fastidium, urinæ suppressio, inexpugnabilisque alui adstrictio accessere. Eo tempore emollientia olea aliaque medicamenta ducendæ alvi causa in anum

per

per clyſterem infundebantur, quæ quum repellerentur, deſperatis pene rebus, nutrientia quoque juſcula ex capo, gallinaceis pullis & recentium ovorum vitellis in ultima inteſtina (ex quibus etiam lactea vaſa oriri, non eſſe negandum, ſummus noſtræ ætatis Profeſſor J. B. Morgagnus apprime animadvertit) ſemel atque iterum de die injicere, tentatum eſt. Verum enim vero, ſive poſtremo Coli tractu, & fortaſſe continuati etiam Recti magna parte, ob incluſorum flatuum copiam reliqua inteſtina, comprimente & peritonæum vehementius diſtendente (quod veroſimilius hoc in caſu mihi videtur) ad dextrum ſiniſtrumve infimi ventris latus compulſis, atque ad id arcte appreſſis: ſive illis ipſis inteſtinorum partibus ob valentiſſimas nervorum, ad thoracis ac ventris viſcera pertinentium, quibus Ægra impræſentiarum quoque vexatur, diſtenſiones maximopere contractis renitentibusque: neque reficientia, quæ dicebam, clyſmata admitti poterant. Ita affectam, ita conflictatam nulla edendi aut bibendi, nulla mejendi, nulla dejiciendi cupido cepit: Sorbilia, calida tepentiave juſcula, cujusvis generis vinum, gelidæ potiones etiam ex cioccolata, lac miſtum cum ſacharo vel frigidiſſimum: hæc, inquam, atque horum ſimilia, aut ex toto in faſtidio erant, aut reficiendarum virium cauſa, non ex appetitu, interdum aſſumpta, protinus reddebantur. Anni tempore verno acutiſſimo ſiniſtri lateris dolore prehenditur: alii Medici ad conſilium adhibiti ſanguinem, ad eum levandum, pondo circiter unciarum trium ex reſpondente pede, jacenti, morbo longiſſimaque abſtinentia confectæ mittere, non verentur: ipſo dolore per iſtiusmodi anceps auxilii genus, ſub quo vires haud multum admodum labefactari viſæ ſunt, ſublato, ſanguinis paulum tuſſi ejicitur. Poſt hæc ſingultus, ſeu potius quidam vomendi conatus, per quem humor, colore ſubobſcuro odoreque urinæ ad longum tempus in iſchuria retentæ perſimilis, ſæpius evomebatur, ſubortus eſt; qui ſine medicamentis brevi poſtea ceſſavit. Subſequente æſtate, ſive raptim mutatione morbi aliqua ex parte in contrarium facta, ſive blandis aſſidentis Matris, alia atque alia pro cibo & potione offerentis, monitis ſollicitationibusque, tandem decumbens Filia commota, modo tenuem ex citreis malis aquam, modo liquorem

ex

ex ſubacidorum ceraſorum cum melle ac vini ſpiritu, fermentato ſucco (*Wiſna* vulgo hic appellatur) ad cochlearia aliquot haurire cœpit: atque cum his quidem liquoribus continuavit, donec ad medium circiter Octobrem anni proxime exacti, quo, conſtrictorio ventriculi motu ſurſum verſus cum atri fere humoris vomitu reverſo, nec cibos, nec potiones, nec remedia aſſumere poterat, perventum eſſet. Quum eam tum una cum curante Medico viderem, ut memoratum ventriculi motum remedio liquidi Helmontiani Laudani ex ſtillatitia citrei mali aqua ad ſeptem octove guttas exhibere, & pergelidam ex capi ſucco, citrei mali corticis odore imbuto, certaque ratione cum ſacharo miſto, ſorbitionem pro cibo offerre tentarent, ſuaſi. Sed ne hæc quidem retinuit. Nihilominus tamen intra octo dies, quibus, mente jam turbata, brachia & crura inæqualiter diſpergens, ſeque huc illuc violenter interdum convertens, modo obdormire, modo triſtibus veluti exterrita imaginibus ejulare videbatur, ventriculus ex toto conquievit: atque ita quidem, ut & aquam, & liquorem, de quibus mentionem feci, continere octavo die poſſet: poſt quod tempus mentis quoque turbatio ac terrores remoti ſunt, & ventris diſtenſio, tametſi interim neque fæces, neque urina emitterentur, paululum imminui viſa eſt. Silentio hic præterire non decet, duobus circiter menſibus, antequam admirandi hujus morbi hiſtoriam perſcribere inciperem, Ægram & eodem lateris dolore denuo prehenſam & ab eo, ſanguine ad duas tresve uncias ex brachio dolenti lateri reſpondente extracto, cito liberatam eſſe. Verum hoc illud eſt præcipue ſcitu neceſſarium, ipſius Ægræ, quæ a Septembri menſe MDCCXXIV in præſens tempus vitam ſine omni quidem cibo, & menſes decem ſine omni fere potu tranſegit, corpus neque ex toto languere, nec notabiliter emarceſcere: quanquam inſignis ſeri ſanguine tincti copia tum ex pede, tum ex brachio, ſummæ quoque cutis lymphæ ductibus, ſcalpello in ſanguine mittendo laceratis, cicatriculisque (quarum ea in lævo brachio in profundum ulcus verſa eſt) tardiſſime, forſitan ob malum corporis habitum, conſolidatis, quotidie per longiſſimum tempus manaverit.

Facies impræſentiarum quoque colore eſt quidem fere naturali;

rali prædita eſt; at vero eam cum reliquo corpore neque in modum, quemadmodum ante hos tres menſes videbatur (diſtendente ſcilicet tunc aere, ex omnium pene corporis capillarium arteriarum cruore, animalium ſpirituum cuneolis, quam ſanis hominibus eſſe debent, acutioribus pulſo, atque muſcularium fibrarum interſtitiis, inviſibilibusque cutis foraminibus intercluſo) naturaliter ali, cutis cum ſubjectis muſculis ubique locorum, præterquam in abdomine, quæ aliquantum collapſa exiſtit, clare oſtendit: cuncti ſenſus, ſi unum tactum, qui una cum motu in dextro femore & crure hebes eſt, excipias, vigent; vigor animi nequaquam obtuſus; ſupinum corpus ſemper, viribus muſculorum proſtratis, jacet; ventriculus præcordiaque cum reliqui imi ventris magna parte, & vehementer extenſa ſunt, & ad tactum leviter ſonant; perſiſtit quidem menſtruorum, & urinæ ſuppreſſio, verumtamen nulla omnino urinariæ veſicæ intumeſcentia manu percipitur; venter ne ſpiritum quidem per inferiores partes reddit; neque cibi, neque potus cupiditas ne nunc quidem adeſt; attamen cremoris ex contuſis dulcibus amygdalis cum aqua ex citreo malo expreſſi paulum ſic affectam, a Matre aſſidue rogitatam, ſollicitatamque ante hos undecim menſes per diem noctemque, deguſtare cœpiſſe, idque nunc quoque continuare, certiſſimum eſt: nullus quidem ſudor, præterquam in palmis manuum pedumque plantis, neque interdiu, neque noctu oritur: verum tamen oleagineam quandam materiam ex ſebaceis univerſæ ferme cutis glandulis excerni, cum ex totius pene corporis graveolentia, tum præcipue ex unctuoſa illa ſorditie, quam ſuis induſiis inhæreſcere, Ægra hactenus ſe obſervaſſe, mihi retulit, certo conſtat: nullus fere ex naribus mucus; nulla pene ex ore ſaliva emittitur; difficillimus ſomnus eſt; corripit interdum quidam frigoris ſenſus; ſæpe ventriculi, ſæpius capitis dolor torquet; brachiorum, manuumque muſculi in dextra præcipue parte continuo contremiſcunt; crebra, difficiliſque reſpiratio eſt: coagitantur ſemper cum corde arteriæ; triſtitia ſæpe quidem infeſtat; interdum tamen hilaritas adeſt; nutrientia autem clyſmata in rectum inteſtinum injecta, ut protinus repelluntur, ſic cujuſcunque generis & alimenta & medicamenta vi deglutita

ex templo etiamnum redduntur. Veruntamen illud ignorare non oportet, acidulæ aquæ ex Fonte Lælio Recobarii apportatæ cyathum unum alterumve, menſe circiter, antequam huic hiſtoriæ finem imponerem, potui datum, ventriculum retinuiſſe, eoque tempore Ægram urinam obſcuri coloris exigua (quod tamen & proxime præterito anno, quo ne guttam quidem illius mineralis aquæ aſſumpſit, non ſemel accidit) quantitate reddidiſſe.

Quod genus, quæ natura hujus morbi & per quas cauſas hic factus & auctus ſit, ad ea, quæ hactenus retuli, acriter attendentibus animum haud difficulter admodum, ut opinor, innoteſcet. Lotii eorum, quæ per aluum ſanis excedere conſuerunt, ſudoris, menſtruarumque purgationum ſuppreſſio, narium muci, ſalivæ inſigniter imminuta ſecretio, hæc, inquam, omnia in eorum morborum numerum, qui a fluidorum in noſtro corpore, aut ex toto deficientibus, aut notabiliter decreſcentibus cooriuntur ſeparationibus, referendum eſſe, clare demonſtrant; cœpiſſe vero a triſtitia, & ſuppreſſis menſibus; artuum tremores, agitationes arteriarum, crebram difficilemque reſpirationem, diſtenſionem ventris, inſolitam abſtinentiam, mentis motionem ejuscemodi malis acceſſiſſe; exanimari interdum Ægram, inde ad ſe redire; odoribus cum ſuavibus, tum fœdis lædi; conqueri modo de corde, modo de ventriculo, ſæpe de capite; modo triſtem, modo hilarem eſſe; interdum ſopore premi, plerumque vigilare; dextro femore, dextroque crure reſolutam interdum videri, inde ſe dextrorſum ſiniſtrorſumque violenter convertere; varios appoſitos cibos potionesque ſummo faſtidio habere; hæc, inquam, atque his ſimilia, Virginem noſtram vehementiſſime ex Vulva laborare, haud obſcure indicant. Quod ad abditas continentesque iſtiusmodi morbi cauſas attinet: inviſibilis fluidi ex cerebro ac cerebello euntis redeuntisque particulas in vehementes diſſonosque motus a primordiis morbi, una cum nervis, tum ad exteriora, tum ad viſcera, & ad uterum præcipue, finitimasque partes decurrentibus, repente actas eſſe, conjecerim. Increſcente deinde paulatim morbo, continuantibusque nerveorum filamentorum, per thoracem ac ventrem diſcurrentium, contractionibus, ſeparationum excretionumque naturales

leges

leges ire cœpiſſe præcipites, donec ad omnium pene, qui in noſtro corpore ſunt, humorum ſuppreſſiones imminutasve ſecretiones perventum ſit. Ad hæc ingenti aerearum particularum copia, animalium ſpirituum impetu, acredineque (quæ longam abſtinentiam ſequi conſuevit) ex evaneſcentium arteriarum, ad ventriculum, inteſtina, jecur, ſplenem, uterum, peritonæum ſpectantium, arteriis reliqui corporis ob vehementes, in quas jam a morbi usque primordiis continenter aguntur, diſtractiones forſitan laxiorum: ex harum, inquam, arteriarum ſanguine expulſo, inque earum partium ſinus ac cavitates nequaquam reſiſtentes compulſo, univerſum pene ventrem vehementer diſtenſum, & ventriculum ad eam diſtenſionem redactum eſſe, ut motiones ad famem excitandam, retinendos concoquendosque cibos perneceſſarias, jam obire non poſſit. Porro ut ex memoratorum ſpirituum in cor., arterias, thoracis aliarumque partium muſculos influxibus, quam naturaliter eſſe debent, celerioribus, velociores cordis & arteriarum motus, crebram difficilemque reſpirationem, muſculorum tremores, continuasque pene vigilias enatas crediderim: ſic inæquales vehementesque membrorum, quas una cum temporariis mentis commotionibus Ægram non ſemel hoc in morbo excepiſſe, ante retuli, agitationes ex diſſimilibus præcipitibusque illorum, ipſorum ſpirituum motibus exortas eſſe, exiſtimarim. Sed illud potiſſimum objici mihi videor, qui fieri queat, ut juvenis hæc tam diu ſine ullo omnino alimento vixerit, & ſolo liquoris, de quo ſupra memoratum eſt, potu vitam tot menſes traxerit, ac etiamnum conſervet. Quibus pro ingenii mei modulo reſpondeo; eam non multo ſecus ac viperas, in vitreis vaſculis, vere, æſtate atque autumno incluſas, ſeu potius terreſtres cochleas, partem autumni totamque hyemem in teſtaceis operculis ſine omni plane eſca viventes vitam trahere, veriſimillimum eſſe. Namque & continuo jacet in lectulo, & viſibilium humorum pene nihil excernit. Emanare vero exigua corpuſcula tum per inviſibilia cutis foramina, tum per os ex pulmonibus, ut omnino negare non auſim, ſic eorum corpuſculorum, ſpeciem vaporum habentium, haud multum admodum hoc in morbo extra corpus ferri, ex ſummæ tabis & ſudoris in uni-

versa ferme cute absentia maxime probabile censeo. Quandoquidem itaque jacens haud insigniter extenuatur, paululum admodum movetur, & visibilium quidem fluidorum fere nihil, invisibilium vero pauxillum reddit, manifestum est, nec sanguinem, nec humores maximopere absumi: ac propterea ex villis, membranas, nervos, sanguinis aliorumque liquorum ductus musculosque constituentibus, mobilium particularum parum exhalare, atque per aera dispergi. Atqui assumendi cibi necessitas in universis animantium generibus ex villorum, memoratas partes compingentium, continua inanitione, notabilive continuo decedentium particularum naturales operationes, sive animales motus subsequi solita excretione dependet. Juvenem ergo, de qua hactenus retuli, in qua fortasse oleaginei quoque humoris in sebaceis universæ cutis glandulis, Celeberrimo animadvertente Morgagno, separari soliti aucta præter naturam crassities insensibilem (quemadmodum Medici loquuntur) transpirationem insigniter minuit, & jejunium septem amplius menses sustulisse, & pauco fluido alimento etiamnum sustineri, sine aliquo commento prodigii edisseri potest.

Ratione haud multum admodum dissimili, quemadmodum Præstantissima Virgo ex Patritia gente Foscarena, Patavii impræsentiarum in cœnobio D. Marci commorans, per triennium ferme (quod a Viris Amplissimis ejus Consanguineis accepi) tulerit abstinentiam: aliæque Virgines, quæ referentibus Fr. Citesio eruditissimoque Fortunio Liceto, plures annos nihil plane assumpsere, vitam traxerint, per rationes mechanicis similes exponi, nedum enodate explicari posse compluriuim dierum mensiumve abstinentiæ, a Jos. Quercetano, R. Dodonæo, Valesio Tarantano, Henrico Sampsonio aliisque observatæ, causas mihi videtur.

Ex proposita historia, aliisque consimilibus, a modo allegatis Rei Medicæ Scriptoribus perscriptis, primum omnium constat: haud esse fabulam, homines interdum, mulieresque præsertim, quas uterus diutius male habet, a cujusque generis cibis & potionibus vi adversæ valetudinis abstinentes, non duos tantummodo, tres, pluresve dies, quemadmodum credebat Hippocrates

Lib.

Lib. de flatibus, verum etiam complures menses, annosque vitam ducere posse. Ex hoc illud deinde colligitur, nostræ Ægræ corpus (mirum dictu) pro ratione longitudinis abstinentiæ haudquaquam esse extenuatum: secus ac in Puellis a Citesio, Quercetano, & Sampsonio in Ephem. A. N. C. Decur. 1 An. III, & a Fort. Liceto in libr. de iis, qui diu vivunt sine alimento, productis, in quibus flaccescens abdomen cum arescentibus inclusis visceribus longissimo jejunio extenuatum & ad spinam collapsum observabatur. Veruntamen de Virgine quadam Patavina, nostræ, quod ad abstinentiæ tempus aliaque morbi symptomata spectat, haud multum admodum dissimili, ex Alexandro Vigontia Medico narrans ante laudatus Licetus, nequaquam eam tabidam, sed vivido colore præditam extitisse, ait.

JO. PAULI KRESSII, D. ET P. P. IN ACAD. Jul. Specimen Jurisprudentiæ privatæ, sive civilis, ex omni jure, quo in Imperio in causis decidendis utimur, delibatum.

Editio II.

Lipsiæ & Helmstadii, sumptibus Christ. Frid. Weigandi, 1726, 8. Alph. 3.

PRodiit hoc Specimen Jurisprudentiæ civilis primum Jenæ A. 1709, cum ibi Consultissimus Autor jura profiteretur. Nunc de iterata ejus editione dicturi commendandis libri meritis fere supersedere possumus, quandoquidem per diuturnum satis tempus in omnium manibus fuit, neque paucorum exceptus est plausu. Deseruit Autor methodum veterem ac vulgarem, qua tractantur jura personarum, rerum & actionum, ordine vel Institutionum Imperialium, vel Digestorum servato. Omnem enim juris disceptationem ad duos revocavit articulos, *Dominium* & *Obligationem*. Dominium dispescit in singulare & universale; illud regulariter dominii nomine venit, hoc hereditatis. Obligationem pariter ad duo capita refert, facti liciti & illiciti; ad hoc delicta & quasi delicta, quatenus per ea in creditum imus, ad illud vero conventiones & regulas æquitatis, seu quasi conventiones perti-

nent. Horum omnium theoretica tantum ſpeculatio eſt, niſi de effectu eorundem, ſeu actione in judicio proponenda & modo publicam ſecuritatem conſervandi ſimul tractetur. Hinc Liber I agit de Dominio, lib. II de hæreditate, lib. III de conventionibus & quaſi, lib. IV de delictis, quatenus privatum intereſſe exinde perſequimur, lib. V de proceſſu civili, lib. VI de proceſſu criminali. Acute & ex rei veritate JCtus quidam in Germania noſtra ætate celeberrimus judicat, *eos novæ ſemper ſuſpicioni ſe ipſos exponere, qui a communi via in doctrina juris declinant, an rem tetigerint acu?* Utique & Noſtro evenit, ut, quam ſibi elegit, doctrinæ ratio laudetur ab his, culpetur ab illis. Præſertim, quod perſonarum jus ſigillatim non ſit expoſitum, ſed partim hinc inde immiſceatur, partim ſubjectum ſit in fine per modum auctarii, & velut extra Lares patrios vagetur, improbari audias. Sed quibus ordo partium juris in hoc ſyſtemate adhibitus non arridet, quod in methodo tractandi ſingulorum capitum jure deſiderent, æque non habent. Inprimis conſpicua eſt jurium Germanicorum, communium & particularium, expoſitio, eleganti nexu cum jure Romano conjuncta, principiis tamen propriis adſtricta: et peculiaria obveniunt capita, juri Romano penitus incognita, plenius a Noſtro explicata, quam in ullo meliorum ſyſtematum hactenus factum. Luculentæ vero ſunt acceſſiones, quæ librum nunc typis recuſum ornant, quippe non ſolum complura capita aucta emendataque comparent, velut *de rerum diviſione, de uſucapione, de poſſeſſione, de legatis, de ſucceſſione conventionali, de cambiis, de contractibus rarioribus, de juramentis, de perſonarum diviſione,* aliaque; ſed integri etiam noviter inſerti ſunt tituli, *Lib. III, de univerſitate contrahente, de ratihabitione, de renunciatione, de reſervatione, de regreſſu,* & *Lib. V, de jurisdictione, de concurſu creditorum, de infamibus*, quorum peculiarem tractationem inſignis horum capitum & frequens in foris uſus ſane merebatur. Id vero propoſuerat Noſter, ut non in Academicarum ſaltem prælectionum, ſed in judiciorum etiam uſus compendium hoc adornaret.

HISTOIRE DE L'EXIL DE CICERON.

hoc

hoc eſt,

HISTORIA EXILII CICERONIS, *Autore* MORABINO.

Lutetiæ, apud Andr. Cailleau, 1726, 12.

Pl. 21.

PLuribus jam abhinc annis cum Autor doctiſſimus intentus fuiſſet ſcribendæ Hiſtoriæ Ciceronis, cujus laudes in Præfatione magnifice prædicat, nunc ſolam exhibet quaſi ſpeciminis in modum Hiſtoriam exilii ejus. Jam quidem Conſtantius Felicius Durantinus duos ediderat libros, unum *de exilio Ciceronis*, alterum *de glorioſo ejus reditu*. Sed hos plane contemnit Noſter, additque, ſcriptos ab eo hos libellos fuiſſe vix annos nato ſeptendecim. Nec ceteros magni facit, qui univerſam Ciceronis hiſtoriam deſcripſerunt, adeoque deſiderari adhuc recte perfecteque compoſitam ejus viri hiſtoriam exiſtimat. Ultimo Præfationis loco magnas tribuit laudes Abbati *de S. Real*, ejusque annotationes MSS. in tertium & quartum librum epiſtolarum Ciceronis ad Atticum magno ſibi in hoc opere fuiſſe adjumento, grato fatetur animo.

Ipſum hoc opus eum in modum eſt contextum, ut Autor omnem hiſtoriam hauſerit ex ipſis Ciceronis epiſtolis & orationibus, ſingula loca, quibus ſingulis hiſtoriæ partibus fides adſtruitur, in fine operis exhibens. Nec vero ſimpliciter refert relata, ſed omnia ſub examen vocat morale & politicum, ſuumque paſſim interponit judicium. Rimatur item intimos animorum receſſus, & cujusque ingenium ex vero deſcribere annititur. Docet igitur initio ſtatim, Cæſarem Clodio adjutorem fuiſſe in perſequendo Cicerone, conſiliis quippe ejus monarchicis acriter reſiſtente; eundem tamen videri voluiſſe odiſſe Clodium, & nonnullis perſuaſiſſe, non alio conſilio peti a Clodio conſulatum, quam ut reſcindere valeret acta a Cæſare in conſulatu. Cæſari Pompejum judicat ſola ambitione parem fuiſſe, ceteris omnibus rebus inferiorem. Ciceronem obſervat fuiſſe bonum virum & honeſtatis ſtudioſiſſimum, non item callidum ſatis & acutum, ſed ſimpliciorem, credulum, & illuſionibus aliorum expoſitum. Docet quoque, quanta inſit in illa lege injuſtitia, qua Cicero urbe fuit ejectus, ac flagitioſas Clodii

dii actiones describit peraccurate. Exulis Ciceronis de mollitie animi & muliebribus lamentationibus & suam producit & aliorum sententiam. Praeterea Attici singularem prudentiam demonstrat e consiliis ab eo datis exuli amico. Plutarchi quoque ac Dionis Cassii in historia Ciceronis errores aliquot notat, totumque opus finit in morte Clodii, ultimos tamen quatuor annos ejus vix primoribus attingens digitis. Non est nostrum, pluribus exponere historiam exilii Ciceronis, doctioribus jam satis notam. Illud ad ultimum profiteri debemus, adeo pulchre descriptam nobis videri hanc historiam, ut vehementer optemus, reliquam quoque Ciceronis historiam pari ingenio & industria elaborari a Cl. Autore & in publicum emitti.

NOVA LITTERARIA.

GEnevæ Vir Celeb. *Jo. Jac. Mangetus*, Med. D. & Potentiss. Regis Prussiæ Archiater, novum opus, duobus Tomis divisum, in fol. edere parat, cujus titulum sequentem nuper publicavit: *Bibliotheca Scriptorum Medicorum, veterum & recentiorum, in qua sub eorum omnium, qui a mundi primordiis ad usque Æræ Christianæ XVIII Seculi initia vixerunt, nominibus ordine alphabetico adscriptis, vitæ compendio enarrantur, opiniones & scripta, modesta subinde adjecta ἐπικρίσει, recensentur, ac sectæ præcipuæ, sub quarumque propria appellatione, explicantur, sicque Historia Medica vere universalis exhibetur: opus doctis omnibus, maximeque Medicis utile ac perjucundum. Pro quo concinnando, necessaria undique, sive ex ipsis Scriptoribus Medicis antiquis, quorum Opera ad nostra usque tempora pervenerunt, aut aliis, tum iisdem contemporaneis, tum etiam subsequentibus, qui de illis verba fecerunt, sive variis Dictionariorum Compilatoribus, & Scriptorum Medicorum Catalogis, Miscellaneis, præterea Germanorum Curiosis, Actis Bartholinianis, Actis Lipsiensibus, Ephemeritibus, per totam Europam jam a multis annis variis linguis emissis, &c. non mediocri labore ac cura sunt exquisita.*

Subjecit Autor titulo monitum ad Clarissimos quoscunque Viros Medicos, quod ita se habet: Hic Medicæ Artis Cultores omnes, sive qui illam totam, sive qui aliquam tantum ejus partem edocent aut exercent, obnixe rogantur, Commentarios latine conscriptos de sua suorumque Vita perbreves, fusiores vero de scriptis, a se ac suis editis, aut edendis, impertire velint, ut illa, convenienti quæque loco, cum debito elogio inseri queant. Ac propterea omnia sua illis, quibus id negotii a Bibliopolis nostris, Dominis D. Perachon & Cramer, demandatum fuerit, tradant, vel ad eosdem, propriis sumptibus, aut per sibi oblatas occasiones, quamprimum id ipsis commodum fuerit, perhumaniter transmittere non recusent, Nominibus magna cura & nitidissime adscriptis, ne aliquis in eorum impressione committatur error.

No. XII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Decembris Anno M DCC XXVI.

PRACTICAL GEOMETRY APPLIED TO THE uſeful Arts of Building, Surveying, Gardenig and Menſuration.
hoc eſt,

GEOMETRIA PRACTICA AD ARTES utiliſſimas, Architecturam civilem, Geodæſiam, Architecturam hortenſem & Artem menſurandi applicata; Autore BATTY LANGLEY.

Londini, ap. W. & J. Innys, J. Osborn & reliquos, 1726, fol. Alph. 1 plag. 11 Tabb. æn. 40.

PRopoſitum eſt Cl. Autori principia Geometriæ elementaris practica applicare ad Architecturæ civilis atque hortenſis, nec non Geodæſiæ & Stereometriæ aliaque agnata problemata. Quamobrem cum nonniſi levia ex Geometria ſubſidia diſciplinarum iſtarum praxis petat; ideo quoque Noſter, præter definitiones Geometricas, communiſſima tantum problemata, theoremata pauciſſima, una cum figurarum deſcriptionibus docet. Quoniam vero in Architectura cum civili, tum hortenſi præſertim opus eſt figuris compoſitis, ex parallelogrammo, quadrato & circulo ortum ducentibus; ideo Noſter harum quoque figurarum conſtructionem tradit, addita inprimis ratione radii circuli & lateris quadrati ad latera parallelogrammi. Agit etiam de corporibus ex geometrica cubi truncatione ortis. Præliminaribus hiſce, tanquam artium, quas illuſtrare intendit, fundamentis *Parte prima* præmiſſis, *Parte ſecunda* progreditur ad geometricam Ordinum architectonicorum conſtructionem. Eos juxta celeberrimos Architectos cum antiquos, tum recentiores atque modernos repræſentat, & quæ ex antiquitate reſtant monumenta, ex egregio

potiſſimum opere ædificiorum antiquorum Romanorum *Antonii Degodetz*, in Actis A. 1683 p. 265 commendato, adducit, ita ut uno obtutu comprehendere atque inter ſe conferre poſſis, quæ in hoc argumento memoriæ prodita fuere, ſi excipias *Goldmanni* noſtri molimina, a *Wolfio* in Elementis Matheſeos univerſæ expoſita. Noſter nimirum Ordinem Tuſcanum repræſentat, qualem dedere *Vitruvius*, *Scamozzi*, *Serlius*, *Palladius*, *Vignola*, *Clericus* architectus Gallus, *Perraltius*, *M. Angelo*, *A. Boſſe* & *Jones* Anglus. Ex antiquis monumentis adducit columnam *Trajani*. Doricum ordinem ſiſtit, qualem prodidere *Vitruvius*, *Serlius*, *Palladius*, *Vignola*, *D. Barbaro*, *Cataneo*, *L. B. Alberti*, *I. Bullant*, *de Lorme*, *Perrault*, *Clericus*, *A. Boſſe* & *M. Angelo*. Repetitur idem Ordo ex Theatro *Marcelli* & thermis *Diocletiani*, ſiſtiturque ſimul ob oculos ordo *Perſicus*. De ordine Jonico monſtrat, quid ſenſerint *Vitruvius*, *Palladius*, *Scamozzi*; *Serlius*, *Vignola*, *D. Barbaro*, *Cataneo*, *L. B. Alberti*, *Viola*, *de Lorme*, *Bullant*, *A. Boſſe*, *Clericus*, *M. Angelo*, *Perrault*. Eundem adducit ex templo Fortunæ virilis, theatro *Marcelli* & thermis *Diocletiani*. Ordinem Corinthium delineat, qualem effinxere *Palladius*, *Alberti*, *Cataneo*, *D. Barbaro*, *Vignola*, *Serlius*, *Scamozzi*, *A. Boſſe*, *Clericus*, *de Lorme*, *Bullant*, *Viola*, *Vitruvius*, *Perrault*, *M. Angelo*, & qualis in thermis *Diocletiani*, Frontiſpicio *Neronis*, & porticu *Panthei* Romæ comparet. Ad Ordinem quoque Corinthium refert columnas in templo Hieroſolymitano, & ob affinitatem ex *Clerico* quoque adducit Ordinem *Hiſpanicum* & *Gallicum*. Denique compoſitum ſiſtit, qualem exhibent *Serlius*, *Scamozzi*, *Palladius*, *Clericus*, *Perraltius*, *A. Boſſe*, *Vignola*, & qualis in arcu *Titi* Romæ & in arcu *Leonis* Veronæ conſpicitur. Capitula Ordinis ſic dicti *Hiſpanici* & *Gallici* minime accedunt ad puritatem Architecturæ Græcorum, ut adeo iis præferri jure poſſit Ordo *Germanicus*, quem medium inter Jonicum & Romanum apud nos dedit *Sturmius*, capitulo una ſerie foliorum & ſedecim volutis exornato. Quoniam vero Architecti neque antiqui, neque recentiores in menſuris partium, quas Noſter ſollicite exponit, conſentiunt; ideo in tanta diverſitate medias quaſdam elicit. Tribuit altitudini ſtylobatæ *Toſcani* 2, *Dorici* $2\frac{1}{3}$, *Jonici* $2\frac{2}{3}$, *Corinthii* 3 & *Compoſiti* $3\frac{1}{3}$ modulos. Pro

parti-

partibus stylobatæ determinandis regulam condidit generalem, jubens dividi altitudinem in 120 partes æquales & earum 30 tribui basi, 75 trunco & 15 coronidi. Projecturam baseos stylobatæ facit in *Dorico* 12, in *Joonico* 14, in *Corinthio* 15, in *Composito* 16 minutorum, coronidis vero in *Dorico* 14, in *Jonico* 17, in *Corinthio* 19, in *Composito* 22 minutorum; projecturam baseos columnæ in omni ordine minutorum 42. Altitudini columnæ *Tuscanæ* assignat $7\frac{1}{3}$, *Doricæ* 8, *Jonicæ* $8\frac{2}{3}$, *Corinthiæ* $9\frac{1}{3}$, *Compositæ* 10 modulos. Altitudo baseos columnæ ipsi est modulo dimidio seu semidiametro columnæ æqualis. Assumit enim pro modulo diametrum columnæ in 60 minuta divisam. Capituli *Tuscani* & *Dorici* altitudo est æqualis altitudini baseos; altitudo *Jonici* ab imo abaci seu puncto intersectionis catheti & volutæ usque ad extremitatem hujus est semidiametro columnæ & parti decimæ octavæ æqualis; altitudo denique capitulorum *Corinthii* & *Compositi* est 1 mod. 10 min. Altitudo trabeationis uniuscujusque est 2 modulorum & projectura coronicis altitudini æqualis, excepta *Dorica*, quando mutulis instructa, eo enim in casu altitudinem superat projectura. Neque vero solum Noster per problemata distincte proponit, quicquid in delineandis Ordinibus architectonicis occurrit; verum etiam ædium ichnographias & orthographias conficere docet: quem in finem per modum axiomatum præmittit regulas, juxta quas singularum partium dimensiones determinantur. Ipsi nimirum propositum non est tradere architecturam civilem, cum problemata tantum solvat, quæ in delineandis operibus architectonicis Geometriæ elementaris flagitant opem. Ichnographiis ædium jungit alias, quarum in Architectura hortensi est usus & quæ ex civili communiter exulant, in præclaro tamen opere Gallico, quod sub titulo: *La Theorie & Pratique du Jardinage*, Parisiis 1709 prodiit, comparent. In *Geodæsia* artificia conficiendi ichnographias camporum, agrorum, hortorum, sylvarum & mappas chorographicas fideliter exponit: quem in finem *Trigonometriæ planæ* explicationem præmittit. *Parte tertia* problemata planimetriæ & stereometriæ declarat & ad opera artificum in architectura civili & hortensi, nec non arte tignaria, obvia mensuranda transfert. Vulgo talia negliguntur in Architectura civili: fusius

tamen explicantur a *Bulleto*, Architecto Gallo, in *Architectura*, quam vocat, *practica*, Parisiis 1691 idiomate Gallico edita. Tandem *Parte quarta* declarat Tabulas a se eum in finem computatas & æri incisas, ut mensurationes prædictæ absque calculo satis accurate perfici possint. Ceterum in Tabulis æneis Autor quoque Ordinum usum in janius & fenestris, itemque caminis monstrat. Quamvis autem titulus 60 circiter Tabularum æri incisarum mentionem injiciat; in ipso tamen opere non nisi quadraginta comparent, nec plures in præfatione commemorantur. *Supplevit* Noster defectum, qui in operibus de architectura civili & hortensi notantur, dum praxin principiis geometricis nixam fusius & majore perspicuitate tradidit, quam hactenus ab aliis fuerat factum.

JO. MELCHIORIS VERDRIES, D. MED. & Phil. Nat. Profess. Publ. Ordin. Acad. Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum Collegæ, de æquilibrio mentis & corporis Commentatio, denuo recognita & maxima parte aucta. Accedit Disquisitio de Veneno Canis & animalium rabidorum, & quem illud inferre solet, morbo gravissimo, hydrophobia.

Giessæ & Francofurti, apud Joannem Müllerum, 1726, 4.
Alph. 1 plag. 12.

CL. Autor jam A. 1712 Dissertationem Academicam de æquilibrio mentis & corporis ventilavit: hoc vero tempore, quo de commercio inter mentem & corpus controversiæ acerbissimæ agitantur, multis accessionibus auctam & illustratam, denuo in lucem protulit & Commentationis nomine insignivit. Propositum ei est, harmoniam, concordiam & discordiam utriusque hominis substantiæ, status hominis sani & morbosi, temperamenta & ex his provenientes animæ inclinationes, imaginationis nec non affectuum in corpus humanum vires, ex genuinis principiis declarare & ad experientiæ ac rationis leges expendere, propterea quod hoc argumentum longe utilissimum cum in Philosophia morali, tum in Medicina. Influxum physicum animæ in corpus incomprehensibilem judicat & tanquam inutilem ad explicandum commerci-um

um inter mentem & corpus rejicit. Omnia rectius & facilius patere arbitratur per harmoniam inter utriusque substantiæ operationes ac mutationes. Quamvis autem in suspenso relinquat, quo pacto harmonia ista subsistat, & in beneplacito divini Conditoris acquiescat, cujus opus stupendum sese nec assequi, sed nec negare posse, ultro fatetur, addit tamen, quod in dubium vocari nequeat, *harmoniam hic adesse præstabilitam*, *prævisam*, Ecclesiast. XLIII, 19, *voluntati hominis liberæ haud adversam.* Et illustris *Leibnitii* systema harmoniæ præstabilitæ vocat ingeniosum, idque uberius exponi & dilucidius explanari affirmat a Cel. *Wolfio* in Metaphysica & Annotationibus ad eandem, tum & doctissime illustrari atque vindicari a Cel. *Bulffingero* in Commentatione de harmonia animæ & corporis humani maxime præstabilita, de qua diximus in his Actis A. 1723 p. 308. Monet præterea, hanc harmoniam præstabilitam, quæ sit chamæleon in oculis nonnullorum eruditorum, saltem ut hypothesin a laudatis Autoribus proponi, neque ulli obtrudi, ut adeo vana sit adversus eos ira. Quid vero sibi cum æquilibrio corporis & animæ velit, his verbis explicat: *Est ea*, inquit, *virium corporis & animæ ex lege consociationis se mutuo quasi cientium & conspirantium proportio, qua cum libero partium fluidarum & solidarum motu & actionum integritas & mentis animique vigor conservatur.* Sed agedum videamus paulo distinctius, quomodo Noster propositum suum exequatur.

Stabilita animæ immaterialis existentia adversus *Materialistas*, & *Lockii* corpore cogitante inter contradictoria relato, notatoque Idealistarum errore, & explosa natura intermedia inter spiritum & corpus, qua utraque substantia uniatur, benignissima Dei voluntate animam & corpus ea lege coivisse affirmat, ut, occasione certarum in corpore motionum, certæ cogitationes in mente exoriantur & vice versa certas hujus cogitationes certi corporis motus consequantur, sive, si illustris *Leibnitii* sententia arriserit, animam æque ac corpus vi suæ quidem naturæ agere, actiones vero unius alterius operationibus, ex prævidentia divina sic ordinatas, tam exacte uno eodemque tempore correspondere, ac si uno agente perficerentur. Quamvis autem de modo unionis ipse nihil determinet, a modo tamen loquendi in tractatione non abstinet,

qui ſoli experientiæ innixus, quæ ita junctas & conſpirantes has actiones nobis exhibet, ac ſi influxu mutuo perficerentur, eoque rem, prout apparet, exprimit. Vi illius commercii animæ juxta Autorem noſtrum inclinationes variæ ſunt pro corporis conſtitutione & temperie, ita ut e. g. temperamento ſanguineo conveniat lætitia, vigor, promptitudo, curioſitas, ſed inconſtans & vaga rerum ſenſibilium, memoria & imaginatione magis, quam acri ſubtilique judicio & attentione longa tractandarum, otii amor, negotii operoſi averſatio, honorum & gloriæ, *quæ ex facili venit*, cupiditas, ad omnia, quæ voluptatem pariunt, propenſio & hinc vitæ intemperantia, ad res ſubitas trepida cunctatio, in periculis anxietas & conſilii inopia. Temperamenta equidem non neceſſitant, ſed tamen inclinant, ut adeo ingenium acuendi ratio a Medicina petenda, & vita ſobria morum ſit medicina. Similiter affectus animæ conſtitutionem corporis immutant, mentisque ac corporis æquilibrium non minus Medicinæ quam Ethicæ præceptis conſervandum. Motus vitales ſolo corporis mechaniſmo perficiuntur, nullo præeunte voluntatis imperio, adeoque mere mechanici ſunt. In voluntariis autem nutu ſuo motus nervorum fluidi, pulſu & preſſione texti arterioſi in cerebro ad corporis partes jam derivati, dirigit mens & auget, aut funiculos nerveos hoc ipſo fluido rite intenſos ſtringit magisque intendit. Anima ſcilicet ſyſtemati nervoſo ita præeſt, ut motum fluidi in illo contenti non tam producat, quam regat & ad hanc potius, quam aliam partem dirigat, & ut motu huic liquido, vel nervis ab eo tenſis, a *cauſis* aliis impreſſo, occaſione commotarum hac ratione *fibrillarum* medullarium cerebri varias ſibi proponat repræſentationes, ſive ideas. Senſatio, quatenus corporeis organis perficitur, harmonico fidium nervearum contremiſcentium motu & vibratione abſolvitur: cerebrum enim & organa ſenſoria referunt organa muſica. Senſus communis eſt extremorum complementum & concentu illo quaſi muſico fidium fibratarum cerebri abſolvitur, cujus occaſione in anima enaſcuntur perceptiones & ideæ. Imaginatio eſt continuata, memoria iterata rei a ſenſibus externis oblatæ repræſentatio, atque a continuata vel iterata fibrillarum cerebri harmonica commotione ac concentu proficiſcitur. Animæ adeo facultates

cultates fine organi corporei motu & concentu in hoc confociationis ftatu in actum deduci nequeunt. Unde deducitur ratio admirandorum effectuum imaginationis aliorumque phænomenorum tam in ftatu naturali, quam præternaturali corporis, v. gr. quomodo phantafia turbetur in ecftafi, affectus vehementes & contemplationes fublimiores ufum fanæ rationis intercipiant, habitus corporis & temperamenta ad actiones morales proclivitatem inducant, vigente corpore, ceteris paribus, mens quoque vigeat, & quæ funt complura alia iftiusmodi. Viciffim vero habitus corporis & temperamentum fequitur quoque actiones mentis, quoniam in ftatu confociationis animæ cogitationes & fibrillarum medullarium cerebri motus & concentus funt fimul & convenientiffime confpirant, confequenter agitationes mentis & cogitationes actutum fequuntur & comitantur motus convenientes & proportionatos communis fenforii, five principii nervorum. Vita corporis confiftit in partium fluidarum ratione mixtionis & quantitatis legitime fe habentium per folidas congrue difpofitas & conftitutas proportionato & æquabili tenore continuato motu: vita vero hominis in mutuo corporis viventis & mentis ratione gaudentis tranquillo commercio & ea concordia, qua & actionum corporearum liberum exercitium & mentis animique ferenitas & facultates expedite confervantur. Affectus partium fluidarum difpofitionem ac ftructuram folidarum maxime immutant: quo ipfo æquilibrium inter mentem & corpus tollitur, fparguntur que multorum morborum femina. Inftinctus fenfuales obluctantur rationi: unde lucta inter appetitum fenfitivum & rationem. Phantafia plerumque ftat a parte appetitus: intemperantia & fanitatem & animi dotes corrumpit, idem efficit perfpiratio *Sanctoriana* fuppreffa, omnesque humores fpirituofi, narcotica & opiata perinde æquilibrium iftud tollunt. Tollitur quoque idem per fomnum & infomnia, pro temperamentorum diverfitate diverfa, nullibi autem evidentius, quam in ftatu præternaturali febribus, item pica & malacia, appetitu morbofo, deliquiis animi & epilepfia, nimia repletione. A parte mentis tollitur æquilibrium per affectus & concurfum ipfius in excitandis febribus, quæ nihil aliud funt nifi affectus nervorum ac in horum ofcillationibus ac conftrictio-

ſtrictionibus potiſſimum conſiſtunt, unde velocior oritur cordis impulſus aliorumque muſculorum ſuccurſus, augeturque adſtrictio tonica & major inde oritur reniſus in vaſis minimis capillaribus. Huc porro referuntur terror una cum aliis ſubitis animæ perturbationibus, ἀπάθεια, furor poeticus, mentis a ſenſibus avocatio, melancholia ingeniorum ſublimium, idioſyncraſia melancholica ad autochiriam ducens, animæ ad corporis partes nimia converſio & imaginationis extraordinarii affectus cum *idioſyncraſiis* hæreditariis & adventitiis, idearum *connexio*, *qua una* alteram advocat, conſuetudinis vis, fiducia ægri in medicamentum, phantaſiæ luſus in gravidis, ejusdem effectus mirabilis in melancholicis & ſomniantibus. Multa Autor ex optimis quibusque autoribus ubivis collegit phænomena ſingularia, eaque ad rationes phyſicas revocare nititur, ita ut cum phyſicæ, tum artis medicæ ſtudioſis plurima ſcitu digna atque utilia offerat. Id enim potiſſimum agit, ut ex corporis mechaniſmo explicet, quænam in corpore accidant mutationes animæ mutationibus conſonæ, non minus in ſtatu corporis præternaturali, quam naturali. Disquiſitionem de veneno canis & animalium rabidorum, cujus magna pars haud ita pridem præbuerat argumentum diſſertationis medicæ inauguralis, ideo appendicis loco ſubjunxit, quod ratione perverſæ mentis & hydrophobiæ commodum hic inveniat locum. Rabiem canum deducit a febre ardente violenta, venenum vero canis rabidi eſſe contendit congeriem particularum ſalino-ſulphurearum, ſaponacearum, ex ſalibus & oleis intime diviſis & quaſi putrefactis progenitarum, acrium, acutarum, ſcindentium, ſubtiliorum, mobiliorum, motuque vehementi concitatiori in fluido ſeroſo agitatarum, quæ in relatione ad corpus animale certa ac determinata ſua diſpoſitione ac motu, certoque penetrabilis acerbitatis & corroſivæ activitatis ſuæ gradu aptæ natæ & ita comparatæ ſunt, ut fluidorum animalium mixtionem & craſin turbare, ſerum & ſalivam inſtar fermenti inficere, atque partes iſtius in conſortium pravitatis ſuæ & ſimilem motum abripere, & ſic cum hiſce ſimul infectis ſolidas partes ad ſpaſmodicas contractiones ſtimulare, totius corporis harmoniam vitalem pervertere tandemque extinguere poſſint.

D. GE-

D. GEORGII ERNESTI STAHLII, SAC. REG. Majest. Boruss. Consil. & Arrhiatri Primarii, Observationes Medico-Practicæ; quarum Classis I sistit febres. Edidit D. JOHANNES CHRISTOPHORUS GOETZIUS, Inclyti, quod Norimbergæ floret, Collegii Medici Membrum.

Norimbergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1726, 4.
Alphab. 2 plag. 8.

CUm in studiorum suorum initiis Clariss. Gœtzius antea cœco præposteræ polyhistoriæ & ἐκλέξεως pruritu ductus vago ubicunque erraverit pede, ut in Præfatione loquitur, titubantem nullibi figendo gressum, sed suo tandem aliorumque secum errantium periculo didicerit, consultius esse, si tyro artis sectarium, eclecticum autem is demum agat, qui altius jam in eadem profectus, & quid eligendum, quidve rejiciendum, prudenter dignoscere aptus sit, ducem demum sibi elegit Clariss. Stahlium, quem per plurimas easque gravissimas pariter ac utilissimas tradidisse veritates, penitus cognoverat. Cujus consilii cum nunquam ipsum pœnituerit, in grati animi tesseram, & ne in hoc stadio decurrentes optimas suas vires in pervestigando, quid de rebus dicatur, deterere cogerentur, sed ipsi alacriores vegetioresque experiendo, quid res ipsæ sint, periculum facere possent, nervum ex Stahlii ejusque asseclarum Voluminibus exponere, sicque vitæ brevitati artis longitudinem attemperare fategit. Luci igitur publicæ exponere constituit opus, cujus titulus erit sequens: *D. Georgii Ernesti Stahlii, Consiliarii & Archiatri Regis Borussiæ Primarii, Observationes seu Historiæ Medico & Chirurgico-Practicæ, quibus morborum potissimorum plurimorumque tum Historia specialis & exacta, tum methodus & remedia probatissima e diutina, multiplici & felici Illustris Autoris experientia candide panduntur: accedunt ejusdem Observationes Chymicæ ac Physicæ; ac denique præmittitur Catalogus Scriptorum Stahlii aliorumque ad ejus mentem differentium, serie chronologica textus. Ex quibuscunque Illustr. Autoris evulgatis Scriptis collegit, digessit, ipsiusqve verbis recensuit & Indice locupletissimo ditavit D. Johannes Christophorus*

Gœtzius. Hoc vero Opus in varias dispescet classes Editor, quarum I continebit Observationes seu Historias Medico-Practicas; sub quibus militabunt 1) febres, 2) hæmorrhagiæ, 3) congestiones, 4) morbi spastici & convulsivi, 5) toni relaxati, & remissi, 6) seroso-lymphales & intestinales, 7) generationis, 8) hæreditarii ac consuetudinales: II Observationes seu Historias Chirurgico-Practicas; III Observationes seu Historias Chymicas & Pharmaceuticas, & IV Observationes seu Historias Physicas. Cepit quidem hoc consilium Clariss. Gœtzius, non quod *solum Stahlium* Dictatorem esse contendat, quod nec ipse pro sua probaret modestia, qui potius crebrius repetere solitus est dicterium: Nec Stahlii nec Stahlio omnia esse vera. Illud quippe humanam excederet conditionem, ubi & bonus interdum dormitat Homerus; hoc autem aliis atque posteris omnem ad ulterius detegenda ac invenienda præcluderet viam, Artisque perfectionem, maxime quidem exoptabilem, significaret, a qua tamen multis, proh dolor! distamus parasangis. Quandoquidem autem nihil sit ex omni parte beatum, indeque facile prævideat atque concedat Clariss. Gœtzius, & in hisce suis laboribus plura adhuc desiderari posse, publice & impense tum Clariss. Stahlium, tum alios eruditos Medicos rogat, ut quæ cum ratione vel demenda, vel addenda, vel mutanda, verbo, corrigenda & monenda duxerint, benigne & amice indicare dignentur. Ea enim postmodum monita proxime insequentibus semper inserentur classibus, & iisdem vel debitus geretur mos, vel rationes, cur id non factum sit, allegabuntur. In præsenti Tractatu observationum Medico-Practicarum *Classis* de febribus sistitur, cui præmissa est Recensio chronologica Scriptorum Stahlii & ad ejus mentem differentium. Scripta Stahliana quæ recensentur, sunt 276, Disputationes scilicet, Propemptica Inauguralia, Epistolæ gratulatoriæ, Præfationes atque Tractatus; quorum titulos non solum exhibet, sed & vel elogia illis addit, vel diversas editiones commemorat, vel contenta breviter enarrat Clariss. *Gœtzius.* Scriptorum vero ad Stahlii mentem differentium simplicem nectit catalogum, ita quidem ut Autores Alphabetica, Scripta eorum chronologica serie collocaverit. Qui Stahlii asseclis adscribuntur, sunt Michael Alberti, Johannes Simon Bauer-

Bauermuller, G. M. M. P. T. Blazer, Emanuel Wilhelmus de Bœllern, Matthias Wolffgangus Brunnerus, Johannes Valentinus Butzerus, Johannes Samuel Carl, Georgius Glacius, Georgius Daniel Coſchwitz, Johannes Michael Craft, Philippus Johannes Denker, Johannes Deigendeſch, Georgius Andreas Dern, Samuel Forbiger, Johannes Georgius Fuchs, Benjamin Gottlieb Garmann, N. Geelhauſen, Andreas Ottomarus Gœlicke, Johannes Daniel Gohl, Chriſtianus Helwich, Johannes Fridericus Henckel, Johannes Henricus Herlin, Andreas Hermannus, Johannes Chriſtianus Hubner, Johannes Jungker, Johannes Kanold, Remigius Seyffert de Klettenberg, Johannes Georgius Kulmus, Johannes Chriſtianus Kundmann, Johannes Daniel Longolius, Georgius Philippus Nenter, Johannes Chriſtianus Pachhelbl vom Gehag, Huldericus Pelargus, Salomo Peyer, Johannes Zacharias Platner, Johannes Jacobus Reich, Chriſtianus Fridericus Richter, Chriſtianus Sigiſmundus Richter, Samuel Richter, Johannes Jacobus Rock, Godofredus Roth, Paulus Snell, Gotthold Ernſt Struve, Gerardus Tabor, Godofredus Henricus Ulau, Conradus Burchardus Vogther, Johannes Petrus Wahrendorff, Chriſtianus Weisbach, Bartholdus Wichers, Johannes Melchior Zentgravius, & Laurentius Petrus Zettermann. Ex hiſce tamen haud pauci ſunt, qui præter Diſputationem Inauguralem nullo alio claruerunt ſcripto. Quod obſervationes Medico-Practicas Clariſſ. Stahlii attinet, de utilitate hujus libri & præſtantia eo minus dubitare licet, quo certius eſt, Autorem obſervandi ſtudium in Arte Medica etiam atque etiam commendaſſe, & qua ratione hoc ſit excolendum, variis ſpeciminibus docuiſſe. In hac Claſſe I Obſervationes tantum de febribus exhibentur, numero LXXVI, quarum fontes in margine annotantur, ex quibus ſequentes nominaſſe ſufficiat. Obſervatio 1 & 2 agit de febre acuta ſomno die critico & ſeptimo judicata; 16 de diarrhœa varioloſi nitro ſedata, redeunte neglecta lethali; 17 de alvi obſtructione quatuordecim dierum, etiamſi pulveres ſalino-nitroſi largius fuerint aſſumti; 19 de diarrhœa varioloſi cortice caſcarillæ ſublata; 21 de variolis in infantibus a matre per totum geſtationis tempus fluxum menſium ordinarium experta natis; 30 de morbilloſo aquæ fragorum uſu

in mortis periculum conjecto; 31 de spiritus salis in peripneumoniaco usu minus commodo; 33 de pleuritide sudore judicata; 38 de cholera periculosa ex infuso radicis hellebori nigri; 39 de ligno semiputrido pyri arboris cariosæ, specifico antidysenterico militis cujusdam; 40 de dysenterico conclamato vini haustu curato; 41 de dysenteria oleo lini sanata; 48 de febre tertiana, variis corticis Peruviani formulis frustra impugnata, conjugio tandem curata; 51 de tertianario alio halecis, alio cretæ usu restituto; 65, 66 de tussi phthisica, & alia cum peripneumonicis vestigiis complicata, extracto peti curata; 67 de phthisico hectico equitatione multum levato. Hisce observationibus mantissæ loco subjunguntur Johannis Ludovici Apini Collectanea de febribus, præcipue intermittentibus, quoniam materiæ tractatæ affinia & præter alia utilia tum methodum ejusmodi febribus medendi, tum dubia quædam de Stahlii assertis continent.

CONCILIUM ROMANUM IN BASILICA Lateranensi celebratum A. 1725 a Sanctissimo Patre & Domino nostro BENEDICTO XIII. Juxta exemplar Romanum.

Augustæ Vindel. & Græcii, sumtibus fratrum Veithior. 1726, 4. Alph. 2 pl. ½.

QUanta cura quantoque ardore in id incumbat hodiernus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, ut & ipse suo satisfaciat officio, & Episcopos ceteros exemplo suo splendidissimo excitet, inprimis loquitur Concilium ab ipso superiori anno d. 15, 22, 29 Aprilis & d. 6, 13, 22, 27 & 29 Maji celebratum. Ac in ipsa Indictione Concilii, quæ primum hujus libri locum occupat, profitetur, se particulare hoc concilium habere in animum induxisse ex lege Concilii Tridentini, qua uniuscujusque provinciæ Episcopus singulis trienniis celebrare teneatur Synodum provincialem. Addit ibidem, se, quam diu præfuerit Episcopatui Beneventano, huic Tridentinæ legi religiosissime paruisse. Decreta igitur novissimi Concilii hic exhibentur sub titulis XXXII, quorum primus est de summa Trinitate & fide Catholica, II de Constitutionibus, III de Rescriptis, IV de supplenda negligentia Prælatorum, V de temporibus ordina-

nationum, VI de ætate & qualitate præficiendorum, VII de officio judicis delegati, VIII de officio judicis ordinarii, IX de majoritate & obedientia, X. de foro competenti, XI de feriis & festorum dierum observantia, XII de fide instrumentorum, XIII de jurejurando, XIV de appellationibus, XV de celebratione Missarum, Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis, XVI de vita & honestate clericorum, XVII de clericis non residentibus, XVIII ne sede vacante aliquid innovetur, XIX de rebus Ecclesiæ non alienandis, XX de testamentis, XXI de Regularibus, XXII de statu Monachorum & Eremitarum, XXIII de religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ, XXIV de jure Patronatus, XXV de consecratione Ecclesiæ vel altaris, XXVI de Baptismo & Confirmatione, XXVII de Ecclesiis ædificandis vel reparandis, XXVIII de immunitate, XXIX de accusationibus, XXX de Magistris, XXXI de sententia excommunicationis, ac denique XXXII de Pœnitentiis & Remissionibus. Apparet hinc, Decretalium more sub triginta duobus titulis disposita esse decreta, quæ sunt numero centum & quatuor. Pauca ex his repetere libet. *Tituli primi Capite secundo* celebris illa Constitutio *Unigenitus* statuitur sacrosancta, ac sub gravissima pœna universis præscribitur tenenda. Ibidem *cap. 3* ipsi jubentur concionari Episcopi, saltim diebus Dominicis & solennibus Festis. *Tit. II Cap. 2* jubentur provincialia Concilia haberi quolibet triennio. *Tit. XVI Cap. 2* jubentur Episcopi suæ dignitatis esse memores, & supra omnes locum sibi servare digniorem, vetanturque formulis uti humilioribus in epistolis suis earumque subscriptione. *Cap. 3* sacerdotibus interdicitur usu comæ fictitiæ, quam *Peruccam* vulgo vocant. *Tit. XXXII Cap. 1* excommunicatio decernitur in Medicos, qui tertio visitant infirmos, post decubitum non confessos. Post decreta *p. 94 seq.* exhibentur nomina Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum, qui Concilio huic interfuerunt & subscripserunt. Pari modo *p. 102 seq.* traditur elenchus ministrorum hujus Concilii, Promotorum fiscalium, Secretariorum, Judicum querelarum & accusationum, Judicum excusationum & Recognitorum electionum Metropolitanorum, Magistrorum cerimoniarum, Notariorum, Scribarum, Ostia-

 riorum,

riorum, Theologorum, Decretaliſtarum, Hiſtoricorum, Chronologorum, & Geographorum ſacrorum. Hinc *p. 109-316* conſequitur Appendix ad hoc Concilium. Ea continetur I Inſtructio ad facilitandam methodum docendæ bene doctrinæ Chriſtianæ; II Conſtitutio Benedicti XIII de Præbendis Theologalis & Canonici Pœnitentiarii in Eccleſiis cathedralibus, ubi non ſunt, inſtituendis; III Breve Clementis XI, quo a Card. Urſino, Archiepiſcopo Beneventano, de executione cujusdam decreti Concilii provincialis certior fieri cupit; IV Conſtitutio *Benedicti XIII*, Abbatibus regularibus præſcribens, ut infra annum a die eorum electionis Epiſcopalem benedictionem ſuſcipere teneantur; V Conſtitutio ejusdem, qua locorum Ordinariis norma præſcribitur coercendi Clericos beneficiatos in habitu laicali incedentes; VI ejusdem Conſtitutio, qua mandatur, ut in Italia parochis defunctorum, qui in Eccleſiis Regularium tumulabuntur, quarta funeralis perſolvatur; VII Decretum S. Congregationis Concilii circa Subcollectores, datum A. 1677; VIII Conſtitutio Benedicti XIII, qua ſua privilegia confirmantur Abbatiali Eccleſiæ monaſterii Caſinenſis Ord. S. Benedicti; IX Motus proprius Sixti V A. 1587 circa revocationem officii Archiviſtæ Eccleſiaſtici generalis in Urbe, & confectionem Inventariorum ſeu Platearum bonorum omnium ad ſingulas Eccleſias; X. Methodus formandi Inventaria bonorum eccleſiaſticorum; XI Catalogus Scripturarum in Archivis curiarum Epiſcopalium conſervandarum; XII Inſtructio S. Congregationis Concilii pro Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis ſuper modo conficiendi relationes de ſtatu ſuarum Eccleſiarum, quas occaſione viſitationis ſacrorum liminum eidem ſacræ Congregationi exhibere tenentur; XIII Decreta S. Congregationis Epiſcoporum de mandato Clementis VIII circa appellationes & inhibitiones; XIV Chirographus Benedicti XIII, vi cujus decernitur Promotor fiſcalis generalis, qui patrocinium cauſarum criminalium pro curiis eccleſiaſticis ſuſcipiat; XV Decretum Clementis XI circa celebrationem in Oratoriis privatis; XVI Conſtitutio Benedicti XIII, qua confirmantur literæ, ab Innocentio XIII editæ, ſuper eccleſiaſtica diſciplina in regnis Hiſpaniarum; XVII Methodus ſervanda a Clero in Congregationibus de

de ſacris ritibus & caſibus conſcientiæ ſingulis hebdomadibus habendis; XVIII Edictum Cardinalis Paulucci de vita & honeſtate Eccleſiaſticorum Romæ exiſtentium, & ſpeciatim de habitu & tonſura clericali: quo inter alia *Peruccarum* uſus interdicitur ſacerdotibus ſub pœna toties, quoties transgrediuntur, decem ſcutorum; XIX Breve Benedicti XIII, quo indemnitati piorum locorum Diœceſis Beneventanæ providens, abuſus, qui ſuper bonis in emphyteuſin conceſſis irrepſerunt, tollendos decernit; XX Epiſtola encyclica ſacræ Congregationis Epiſcoporum & Regularium, qua ex mandato Clementis XI omnibus Prælatis Italiæ injungitur obſervantia omnium infra ſcriptorum quoad officia Monialium, non particularibus illarum expenſis, ſed communitatis monaſteriorum exercenda; XXI Regulæ obſervandæ quoad Eremitas, deſtinatos ab Epiſcopis ad cuſtodiam & ſervitium Eremorum Eccleſiarumque ruralium; XXII Summarium Conſtitutionis Clementis VIII circa modum & formam obſervandam in erectionibus Confraternitatum; XXIII Conſtitutio Benedicti XIII, qua confirmatur Conſtitutio Pii II, decernens, primos medios fructus Beneficiorum vacantium Diœceſis Beneventanæ convertendos fore in reparationem, fabricam & incrementum dictæ Eccleſiæ; XXIV Ejusdem literæ Apoſtolicæ, quibus per totam Italiam providendis de beneficiis eccleſiaſticis, non affectis aut reſervatis S. Sedi, demandatur ſolutio mediæ annatæ favore fabricæ Eccleſiarum; XXV Ejusdem Conſtitutio, qua Gregorii XIV literæ Apoſtolicæ, certa excipientes delicta & caſus, in quibus Inquiſiti laici eccleſiaſtica immunitate gaudere non debent, confirmantur, nec non curiis eccleſiaſticis forma, in eorundem Inquiſitorum extractione a locis immunibus obſervanda, præſcribitur; XXVI Decretum Sac. rit. Congregationis, prohibens laicis oſculum Evangeliorum intra Miſſam, uſum Baldachini in Eccleſiis, & aſſiſtentiam in Presbyteriis; XXVII Conſtitutio Benedicti XIII, qua locorum Ordinariis Italiæ mandatur, ut Seminariorum erectionem ſedulo promoveant, ac inſuper nova inſtituitur Congregatio, Seminariorum nuncupanda; XXVIII Mandata pro Medicis quoad ſpiritualem curam infirmorum; XXIX Inſtructio pro parvulis prima vice ad Sacramentalem Confeſſionem admittendis;

XXX

XXX Instructio pro illis, qui prima vice ad sacram Communionem accedunt. Nihil hinc excerpimus, nisi quod p. 230 legendus commendatur *Thomas a Kempis*; quo ipso an lis definiatur de vero auctore librorum *de imitatione Christi*, viderint Romanæ Ecclesiæ Critici. Nec tamen & illud omittendum, postremas duas Instructiones Catecheticas autorem habere ipsum Pontificem Benedictum XIII.

THEOLOGIE CHRETIENNE.

hoc est,

THEOLOGIA CHRISTIANA PER DIALOgos exposita a CÆSARE PEGORIERIO, Ministro Ecclesiæ Londinensis.

Amstelodami, apud Honoratum & Castellanum, 1726, 4.
Alph. 3 pl. 3.

NOva est hæc eademque multis accessionibus ornata editio Theologici Systematis, septem abhinc annis primum publicati. Rev. Autor non solum theoreticam hic, verum etiam practicam Theologiæ partem pertractat, duasque sibi præterea partes adversarias elegit, primo Scepticos & pseudophilosophos, quorum profanas objectiunculas refelleret atque everteret *funditus*; deinde Pontificios, quorum & ipsorum errores in apricum produceret. Totum opus quatuordecim absolvit libris, quorum *primo* disputat de existentia Dei, naturalique ejus colendi officio; *altero* de S. Scriptura, *tertio* de natura & attributis Dei; *quarto* de creatione mundi, lapsuque hominis; *quinto* de Christo; *sexto* de rationibus consequendæ salutis æternæ; *septimo* de Decalogo; *octavo* de præceptis Evangelicis; *nono* de precibus; *decimo* de Sacramentis; *undecimo* de Spiritu sancto & ejus œconomia; *duodecimo* de prædestinatione & gratia; *decimo tertio* de vita morteque æterna; *postremo* denique de Ecclesia.

Nonnihil ut hinc more nostro delibemus, *Lib. I cap. 1* contendit, firmissimum esse argumentum illud pro existentia Dei, quod petatur ab ejus idea, *Cap. 4* dicta Spinozæ, quibus is oppugnavit miracula Biblica, refellit. *Cap. 6* contra Bælium demonstrat firmita-

nitatem argumenti ad probandam Numinis existentiam peti soliti a consensu totius humani generis. *Lib. II Cap. 2, 3 & 4* demonstrative exponit divinam sacri codicis originem. *Lib. IV Cap. 1* ostendit, tantum abesse, ut mundus sit æternus, ut clarissima suppetant documenta novitatis ejus. *Lib. V Cap. 3* & seq. demonstrat firmiter, Jesum Nazarenum esse verum Messiam. *Cap. 18* scandalum crucis Christi eximere studet profanis mentibus, octo contemplanda exhibens, quibus facile persuadeatur, non esse omni modo impossibile, ut eam mortem subiret Dei filius; *Cap. 19* copiose probat veritatem resurrectionis Christi. *Lib. VI cap. 3* agit de officio veritatem sacram cognitam publice profitendi, etiam cum vitæ fortunarumque periculo; *Cap. 5* dilationis pœnitentiæ pericula exponit. *Lib. VII*, quo exhibetur longa totius Decalogi interpretatio, *Cap. 4 & 5* doctrinam Pontificiorum de cultu imaginum oppugnat, simul *cap. 6 & 7* illius cultus inter Christianos exhibens historiam. Occasione septimi præcepti agit *Cap. 17* de officio injuste alteri ablata restituendi, *Cap. 18* de avaritia, & *Cap. 19* de beneficentia. *Lib. VIII Cap. 1* de abnegatione suimet ipsius disserit; *Cap. 9* de lucta carnis & spiritus. *L. IX C. 3 seq.* copiose interpretatur Orationem Dominicam: *C. 10* refellit Pontificiam invocationem Sanctorum. *Lib. X Cap. 6* refellit transsubstantionem, ejusque doctrinæ historiam *Cap. 8* exhibet. *Lib. XI Cap. 4* agit de peccato in Spiritum Sanctum, per quod significari censet Pharisæorum blasphemiam, Christi miracula Diabolo auctori tribuentium. *Lib. XIII cap. 6 & 7* probat contraque dissentientes defendit pœnarum infernalium æternitatem. *Lib. XIV Cap. 7* expendit, utrum Papæ an Protestantium Ecclesia sit vera Christi Ecclesia, septemque profert criteria, quibus constet, illam falso, hanc verissime dici Christi ecclesiam; *Cap. 10* agit de divina vocatione Reformatorum, Lutheri scilicet ceterorumque, ad reformandam Ecclesiam; *Cap. 11* demonstrat, Papam esse Antichristum. Ultimo loco exhibetur Appendix, in qua respondetur potissimum, idque breviter, ad ea, quæ Bælius objecit Theologis resolvenda, simulque docetur adversus Huetium, Scepticismum tollere religionem omnem, cum theoreticam, tum practicam.

LES HYPOTYPOSES OU INSTITUTIONS Pirroniennes.

hoc eſt,

SEXTI EMPIRICI PYRRHONIARUM Inſtitutionum Libri tres, e Græco converſi in linguam Gallicam, ſubjectis annotationibus.

A. 1725, 12 maj.

Plag. 19½.

FAbricianam editionem Operum *Sexti Empirici*, in hac urbe A. 1718 vulgatam, recenſuimus eodem anno p. 337 ſeq. Nunc exhibemus trium priorum Librorum, qui inſcribuntur *Inſtitutiones Pyrrhoniæ*, verſionem Gallicam, cujus quidem Autori usque adeo latere libuit, ut ne locum quidem, ubi typis ea fuit expreſſa, in titulo indicatum voluerit: etſi Bataviam facile prodit cum chartæ, tum literarum nitor. Id an ideo factum ſit ab Interprete, quia re vera ſit, nec tamen haberi inter ſuos velit Scepticus, Lector ipſemet ex Præfatione judicet. In ejus exordio ſtatim cauſas exponit, quibus adductus hancce verſionem concinnarit. Scilicet Sextus ille non ſolum opiniones veterum Philoſophorum magno numero tradit, verum etiam ſubtilibus argumentis docet, multa eſſe incerta in ſcientiis, quæ vulgo habentur pro exploratiſſime veris, &, exceptis exemplis nonnullis, rectiſſime ratiocinari ſolet, atque adeo pro magno habendus eſt Philoſopho, ab eoque artem ratiocinandi merito debemus diſcere. Ceterum nos docet Interpres, ſe objectiones Pyrrhonias non applicaſſe ad Theologica dogmata, adeoque ſibi vitio verti non poſſe, quod Scepticos hos libros omnibus legendos tradiderit; ac magnis celebrari laudibus Charronium, Mich. Montanum, Vayerium, Gaſſendum, Bælium, Huetium, quos Scepticos fuiſſe ſatis conſtet. Quod ſi quis miretur, Interpretem noſtrum non ſolviſſe dubitationes Sexti, imo multis earum ſuis in annotationibus roboris nonnihil adjicere conatum eſſe, eum conſiderare jubet, non eſſe interpretis, Autorem ſuum refutare: ſe vero addit nec parem eſſe omnibus iis ſolvendis, nec eruditorum in gratiam hanc interpretationem ſuſcepiſſe. Interjecto hinc ſermone de Sexti perſona & ætate & ſcriptis, naturam

& In-

& indolem Philosophiæ Scepticæ describere aggreditur. Primum igitur monet, Scepticum magis videri contradicere aliis Philosophis, quam revera contradicere. Ei enim tantummodo propositum esse, iis infirmitatem suorum argumentorum ostendere, eoque pacto efficere, ut non se condemnent mutuo, sed amice ferant. Cum itaque Dogmatici sint perturbatores humanæ societatis, ac diversum sentientes odio persequantur & injuriis, Scepticum, se æque ac alios errare posse, ratum, neminem condemnare, sed sequi quemque jubere id, quod visum ipsi fuerit verius. Imo si vel maxime id agat Scepticus, ut maximi momenti doctrinas evertat, non scopum ejus intuendum esse, sed vim argumentorum, iisque, si bona sint, cedi debere. Secundo loco docet Interpres noster, Scepticos non negare *apparentiam*, ut cum vulgo loquamur, sed potius concedere, e. g. *videri* dari motum, tempus, locum, colores, virtutes, vitia: imo actiones suas ad id, quod *videtur*, regere solere, etsi relinquat in medio, verene se res quæque ita habeat, ut videtur, an non. Rejicit proinde acumen Diogenis Cynici, deambulatione sua refutare conantis Scepticos adversus motum disputantes: a Diogene enim id solum probari, quod omnibus videatur dari motum: hoc vero non negari a Sceptico, sed ab eo veram motus existentiam impugnari firmo argumento. Tertio observare nos jubet, a Sceptico nec affirmari quicquam, nec negari, sed ita eum cogitare: tua sententia videtur esse vera: at opposita sententia pariter vera videtur esse. Jam vero, utrius partis argumenta sint firmiora, perspectu difficillimum est: imo suæ cuique disputatori rationes videntur esse firmissimæ. Quarto addit, totum Scepticismum pro fundamento habere diversitatem sententiarum inter Philosophos. Quemlibet enim credere, a se clare cognosci suæ sententiæ veritatem. Cum igitur, uter fallatur, incertum sit, hinc sequi, de omnibus esse dubitandum. Quinto denique statuit, ea re Scepticismo maximam conciliari autoritatem, quod ostendat, philosophiam dogmaticam constare circulis vitiosis & petitionibus principii, hoc est, dogmaticos semper obscurum probare per æque obscurum incertumque. Imo ipsius syllogismi autoritatem Noster labefactat, demonstrans, ut ipse quidem existimat, omnem

syllogismum esse petitionem principii aut circulum vitiosum. Hactenus Præfatio. Ad annotationes Gallico Sexto subjectas quod attinet, sunt eæ non ita multæ, & illustrando Sexto destinatæ sunt, magnamque partem petitæ ex editione Cl. Fabricii. Ceterum nullo loco Sextum suum refutat Interpres, nisi quod tertii Libri Capiti primo, quo Sextus ille contra Dei existentiam disputat, adjunxit dissertatiunculam septem paginarum, in qua defendit illam Sexti disputationem frigida quadam ratione, simulque contendit, Christianos, utpote qui exemplo Abrahami *credere & sperare debeant contra omnem credendi sperandique causam*, partim ex ratione, partim ex revelatione satis certos esse de existentia & providentia Dei.

LA VIE DE FRANCOIS EUDES de Mezeray, hoc est, *VITA FRANCISCI EUDESII MEZERAJI, Historiographi Franciæ.*

Amstelodami, apud Petrum Brunelium, 1726, 8.
Pl. 8.

NArrat Autor in Præfatione, jam triginta quinque abhinc annis hanc se Vitam composuisse, cumque nunquam, ut eam emitteret, ab amicis impetrari potuisset, nunc, postquam Longus in *Bibliotheca* sua *Historicorum Franciæ* multa de Mezerajo falsa tradidisset, se coactum esse eam publicæ luci exponere. Natus est Mezerajus (nam compendium libri more nostro exhibere libet) Ryæ, quod exiguum est oppidulum Normanniæ inferioris. Pater, cui nomen Isaaco Eudesio, chirurgiam ibi fecit, & tres reliquit filios, quorum medius est Historicus noster; minor natu, Carolus, nobilis evasit Chirurgus; major natu, Joannes, celebris concionator factus est & conditor sectæ cujusdam pietatis studium præferentis, quæ ab eo dicta fuit secta *Eudistarum*. Historicus in lucem prodiit A. 1610: mensis ac dies natalis latent. Posteaquam in Academia Cadomensi strenue ac felici successu emensus erat studia literaria, Lutetiam se contulit, creatusque Commissarius

rius bellicus tribus expeditionibus interfuit. Cum vero suo genio minime congrueret hoc munus, eo sponte se abdicavit, privatusque vixit in urbe principe, ac ad ignobilitatem familiæ suæ tegendam adscivit nomen *de Mezeray*. Hic loci ut haberet, unde viveret, in animum induxit satyras scribere: quas cum edere non admodum periculosum eo tempore esset, & avide emerent populares, trium annorum spatio multum collegit pecuniæ. Hinc studio se dedit historico, cumque pro acumine mentis suæ permultos observaret errores in historicis Galliæ, vix viginti septem annos natus scribere aggressus est Historiam Galliæ, ac tam pertinaciter in hunc laborem incubuit, ut gravem sibi morbum contraheret. Quo cognito Richelius ei dono misit ducentos Imperiales: quod quidem multis eo consilio fecisse visus est, ut hoc pacto Mezerajum permoveret ad laudes suas in historico opere prædicandas. Ceterum Mezerajus, ut historia sua pluribus placeret, ornavit eam imaginibus Regum ac Reginarum, itemque singulis Regum vitis præmisit Joannis Balduini, amici sui, epigrammata vitam cujusque breviter complexa. Nec fefellit eum spes sua. Nam primus Historiæ Tomus mirifico exceptus est applausu, etsi quidam moleste ferebant, Mezerajum superiores Galliæ historicos, Gaguinum, Paulum Æmilium, Haillanum, Serranum, & Dupleixium, immiti persecutum esse censura. Tribus annis post, A. 1646 edidit alterum Tomum, & A. 1651 tertium. Posteriori hoc intervallo a quodam bibliopola conduci se passus erat ad emendandam & una cum continuatione sua rursus edendam Vigenerii versionem Gallicam *Historiæ Turcicæ Chalcocondylæ*. At cum Galliæ historia omnes ejus cogitationes in se converteret, factum est, ut Continuatio illa prodiret ineptissima dignissimaque contemtu. A. 1652 absoluto opere historico, satyrica sua edidit scripta, adscito nomine *Sandricurii*, quibus acerbe insectatus est Mazarinum & alios viros principes. Non laudat hoc Biographus, imo graviter reprehendit, & libellos illos vocat seditiosos: maxime eo nomine notat historicum, quod satyris vexarit Richelii nomen, immemor acceptorum ab eo beneficiorum haud tenuium. Postea Mezerajus ad *Breviarium Historiæ Gallicæ* componendum se accinxit, eique decem omnino annos impendit. Junxit laudabili consilio in isto

Breviario historiæ Gallicæ historiam ceterorum regnorum, *item*que historiam ecclesiasticam, nactus hic adjutores Launojum & Diroisium. Prodiit prima hujus *Breviarii* editio A. 1668, idque applaudentibus quamplurimis, eruditis tamen errores in eo animadvertentibus haud paucos. Communiter tamen laudata fuit ejus sinceritas, libere professi, quicquid verum esse sentiebat. Inter alia cum aperuisset originem multorum tributorum, quæ Gallos emungunt, ea re provocavit in se indignationem Colberti. Correxit quidem in editione anni 1672 aliquot ejus generis loca: sed tam parum satisfecit Colberto, ut is ipsum privaret dimidia parte stipendii regii, nec ita multo post totum id ei eriperet, cognito scilicet, Mezerajum in colloquiis familiaribus asperiora in se emisisse verba. Quod quidem naturale fuisse historico nostro, multis exemplis docet Biographus, magnæque ejus existimationi tribuit, quod impune tulerit dicacitatem suam in viros maximos. Quanti enim fieret in Gallia, ex eo facile apparet, quod jam A. 1649 adscitus fuit in Academiam Francicam, cujus posthac etiam factus Secretarius, prima jecit fundamenta celebris illius Academiæ Dictionarii. Diximus, admodum mordacis ingenii fuisse Mezerajum. Id pluribus hinc exemplis manifestum facit Biographus, ac simul exponit, quam intractabilem se gerere consueverit. Addit, & in moribus & in vestitu eum fuisse impolitum, atque accidisse quodam tempore, ut pro vago mendico a *servis* publicis comprehenderetur, trahendus in ergastulum. Illud etiam haud immerito refert inter inconditi moris specimina, quod intimam coluit amicitiam cum caupone quodam, nomine *Faucherio*, homine insulsi ingenii, eumque scripsit heredem bonorum suorum. Nec illud risu indignum censet, quod semper ad lucernam, etiam in ipso meridie æstivo, tractavit literarum studia, discedentesque a se amicos, qui forte eum invisebant, ad januam domus deduxit, lucernam manu tenens tanquam alter Cynicorum Diogenes. Ad religionem quod atttinet, cum semper se præbuisset Scepticum & sacrarum irrisorem cærimoniarum, paulo ante excessum e vita coram amicis illius impietatis egit pœnitentiam, exstinctus anni 1683 decimo die Julii. Quam avarus fuerit, ex eo docet Biographus, quod magnas reliquit opes: idque etiam

Testa-

Teſtamentum ejus demonſtrat, quod totum hic exhibetur in ultimis libri paginis.

CONSPECTUS THESAURI ANTIQUITATUM Eccleſiaſticarum, edendi a JOANNE FRANCISCO BUDDEO, Theol. D. & P. P. O. & D. JOANNE GEORGIO WALCHIO, Eloquent. & Poeſeos P. P. O. ac Theologiæ Extraordin.

Lipſiæ, ſumtu Jo. Friderici Gleditſchii B. Filii, 1726, 4.

Plag. 1.

NOn tædebit integrum hic legere Conſpectum, cujus modo titulum dedimus.

Qui ad rem litterariam promovendam conſilia ſua conferunt, jam dudum intellexerunt, plurima maximaque ad eam redundare commoda, ſi ſelectæ doctorum virorum commentationes, præſertim quæ exiguæ molis ſunt, facile hominum oculis ſe ſubducunt, tandemque prorſus pereunt, colligantur, & in unum aliquod coire jubeantur corpus, & ita ab interitu vindicentur. Enata hinc ſunt varia Syntagmata, Bibliothecæ, Theſauri, in quibus ejusmodi ſcripta, ad certam quandam eruditionis partem ſpectantia, junctim exhibentur, in quibus *Theſauri* iſti *Antiquitatum Græcarum Romanarumque*, Gronovii atque Grævii, haud ultimum locum tenent; quorum etiam exemplo conſtat, ejusmodi collectiones orbi erudito haud integras eſſe. Optarunt itaque viri eruditi, ut ſimili ratione ſcripta ſelectiora, quibus varia Antiquitatis Eccleſiaſticæ capita illuſtrantur, in unum collecta publicæ luci exponerentur; quamvis, qui manum ejusmodi operi admoverit, nobis hucusque non innotuerit. Cumque non dubitaremus, huncce eo magis ſe approbaturum laborem, quo latius antiquitatis eccleſiaſticæ patet uſus, & per omnem tum Theologiæ, tum Jurisprudentiæ, ſpeciatim eccleſiaſticæ, ſeſe diffundit campum, eo facilius ad illum ſuſcipiendum nos induci paſſi ſumus, quo proniorem virum honeſtiſſimum, Joannem Gottliebium Gleditſchium, invenimus ad ſaluberrimum iſtud inſtitutum ſuis ſumptibus promovendum. Neque omnibus ad iſtud perficiendum præſidiis nos deſtitutos

tutos putamus; siquidem bibliothecæ quædam publicæ atque privatæ, eæque istiusmodi librorum apparatu haud mediocriter instructæ, nobis patent, ex quibus, quæ usui nobis esse possunt, depromere licet. Sed nec dubitamus, quin viri quidam doctissimi, quibus hocce studiorum genus curæ cordique est, ope consilioque nobis sint adfuturi, ut scopum, quem nobis proposuimus, eo rectius consequi possimus. Immo hæc ipsa hujus scriptionis causa est præcipua, ut eosdem ea, qua par est, humanitate & observantia invitemus atque rogemus, ne istud facere dedignentur, sed potius sui erga bonas litteras amoris perennia hoc pacto statuant documenta. Grato enim istud nos, immo rem litterariam & ecclesiasticam juvandi studium agnoscemus animo, publiceque laudare non intermittemus, curabimus etiam, ne damni aut oneris quid ad quemque inde redeat. Monitis autem suis atque consiliis nobis proderunt, si ingenue significaverint, quænam scripta Thesauro huic inserenda, quænam omittenda existiment; tum vero si rariora quædam, quæ nobis forte non innotuerunt, indicent, & occasionem, qua iis potiri queamus, suppeditent, magno hoc ipso nos afficient beneficio, cujus memoriam nulla unquam delebit oblivio. Ut autem, quid ab iis exspectemus, eo rectius intelligant, instituti nostri, prout animo id concepimus, rationem paucis exponemus. Initio itaque sciendum, Antiquitatum Ecclesiasticarum, & quidem Christianarum, seu Novi Testamenti, ambitu istud circumscribi, cumque illis adeo, qui de Antiquitatibus Veteris Testamenti, aut Ebraicis bene meriti sunt, nihil nobis esse negotii. Cum autem porro nonnulli ecclesiasticas Novi Testamenti antiquitates amplis vastisque explicaverint voluminibus, hos itidem dimittemus, cum ejusmodi librorum interitus non temere metuendus sit, subinde etiam recudi soleant, omniumque sufficiant usibus, ne dicam, quod ita opus hocce immensæ prorsus molis futurum esset. Ejusmodi itaque conquiremus virorum doctorum commentationes, quæ non adeo magnæ molis sint, selectæ tamen, dignæque, quæ & conserventur & legantur ab omnibus. Hæ si alio, quam Latino sermone conscriptæ sint, curabimus, ut accurate & eleganter in huncce convertantur. Omnes etiam istos libros perlustrabimus, priusquam typis tradantur, a vitiis typographicis

phicis purgabimus, & loca veterum, ad quæ provocant, evolvemus, & num recte allegata sint, dispiciemus. Ordinem vero observabimus sequentem, ut *primo Tomo* exhibeantur scripta, generatim antiquitates ecclesiasticas illustrantia, aut earundem summam quamdam complectentia: *secundo*, quæ speciatim de personis sacris seu ecclesiasticis agunt; *tertio*, quæ loca cultui sacro apud veteres destinata describunt, aut quæ de iis observatu digna sunt, tradunt; *quarto*, quæ dierum cultui sacro destinatarum notitiam suppeditant, sive quæ de diebus festis veterum christianorum agunt; *quinto* & *sexto*, quæ de cultus divini variis partibus, concionibus, precibus, hymnis veterum Christianorum, similibusque exponunt; *septimo*, quæ ritus veterum Christianorum circa baptismum & sacram cœnam pandunt; *octavo*, quæ disciplinæ ecclesiasticæ, pœnitentiæ publicæ, eorumque omnium quæ eo spectant, rationem nos edocent; *nono*, quæ vitam privatam veterum Christianorum, itemque eorum nuptias, ac matrimonia, ritusque matrimoniales, disciplinam domesticam, rem scholasticam & catecheticam, sepulturam denique, & ritus in funeribus usitatos delineant; *decimo* denique, quæ de vexationibus adflictionibusque veterum Christianorum, & Martyribus, eorumque cruciatibus, & honore post mortem iis exhibito, Autores ex instituto commentati sunt. Ne vero specimen aliquod desit, ex quo instituti hujus eo rectius cognoscatur ratio, indicabimus ea, quæ Tomus primus complectetur. Sunt autem ista sequentia: I Compendium antiquitatum ecclesiasticarum ex scriptoribus apologeticis eorumdemque scholiastis & commentatoribus concinnatum. II Plinii *Epistola ad Trajanum*, cum notis & commentariis integris Gerhardi Joannis Vossii, Francisci Balduini, Conradi Rittershusii, aliorumque. III Joan. Tesmari *processus gentilium in Christianos sub Trajano Cæsare institutus & illustratus*. IV Eusebii Alexandrini *oratio de die Dominica*, cum versione & notis Joan. Guil. Jani. V Conradi Samuelis Schurzfleischii *Antiquitates Ecclesiasticæ*, ex manuscripto primum editæ. Volumen enim aliquod ipsius Schurzfleischii manuscriptum, ex bibliotheca Vinariensi benevole, jussu Serenissimi Ducis, Domini nostri clementissimi, nobiscum communicatum est, ex quo antiquitates istæ excerptæ, &

certo ordine dispositæ, ut integrum velut systema antiquitatum ecclesiasticarum exhibeant. VI Guilielmi Cavei *Christianismus primitivus*, in linguam Latinam translatus, testimoniis Patrum veterumque scriptorum ex ipsis fontibus summo studio adductis. VII Claudii Fleury libellus de *moribus Christianorum*, ex Gallicana lingua in Latinam conversus. VIII Joan. Frontonis de *moribus & vita Christianorum* dissertatio. IX Paganinus Gaudentius de *dogmatibus & ritibus veteris ecclesiæ*. X Joachimi Hildebrandi *sacra publica veteris ecclesiæ in compendium redacta*. XI Ejusdem, de *prisca & primitivæ ecclesiæ sacris publicis, templis & diebus festis, enchiridion*. XII Joannis Christophori Wagenseilii *analecta de doctrina & ritibus Romanæ ecclesiæ*. XIII Matthiæ Larroquani *adversariorum sacrorum libri tres*. XIV Tobiæ Pfanneri *observationes ecclesiasticæ*. XV Joan. Francisci Buddei *dissertatio de origine, dignitate & usu nominis Christiani*. XVI Gottfriedi Arnoldi *historia cognationis spiritualis inter veteres Christianos*. Hisce alia adhuc ejusdem generis addi; aut si visum fuerit, omitti quædam possunt. Jenæ, die 10 Sept. 1726

INDEX AUTORUM,

Quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Canisii

II Libri Juridici.

III *Libri Medici & Physici.*

Mar-

IV Libri Mathematici.

V Libri Historici, Geographici &c.

Ab

De

VI Libri Miscellanei.

Peri-

INDEX RERUM
NOTABILIORUM.

Antio-

Bi-

Cle-

Cro-

Gebau-

Hydro-

Lapides

Lumi-

Mat-

Musla-

In

Scriptu-

Wah-

Errata.

Pag. 9 lin. 1 lege ΙΟΥΑΙΕΩΝ, lin. 3 init. l. *quibus*, p. 128 l. 10 l. *Kauxdorffius*, p. 203 l. 4 pro *Olaum* lege *Christianum*, p. 305 l. 1 pro *qui* lege *quæ*, p. 350 l. 5 pro *qua* l. *quibus*, p. 487 l. 25 pro *malitiam* l. *militiam*, p. 547 l. 16 lege *relinquant*.